PRÆLECTIONES
JURIS CANONICI

QUAS

JUXTA ORDINEM DECRETALIUM GREGORII IX.

TRADEBAT

IN SCHOLIS PONT. SEMINARII ROMANI

FRANCISCUS SANTI
PROFESSOR.

EDITIO TERTIA EMENDATA ET RECENTISSIMIS DECRETIS ACCOMMODATA

CURA

MARTINI LEITNER,
DR. JUR. CAN.
VICERECTORIS IN SEMINARIO CLERICORUM RATISBON.

LIBER I.

ALMA COLLEGE LIBRARY California

RATISBONÆ, NEO EBORACI & CINCINNATI.
SUMPTIBUS ET TYPIS FRIDERICI PUSTET,
S. SEDIS APOSTOLICÆ TYPOGRAPHI.
MDCCCXCVIII.

22860

Imprimatur.

Ratisbonæ, die 31. Augusti 1897.

Dr. **Fr. X. Leitner,**
Vic. in Spir. Gen.

Testimonium

amplissimi Præsulis et Professoris Felicis Cavagnis.

Cum attente perlegerim *Prælectiones Juris Canonici secundum ordinem Decretalium,* quas in scholis Pont. Seminarii Romani habuit Illustrissimus ac Reverendissimus Præsul D. D. Franciscus Santi, in Romana Curia Advocatus, S. Pœnitentiariæ Officialis Major etc., eas non modo doctrina irreprehensibiles, verum etiam plurimum utiles, si in publicum edantur, Juris Canonici studio ac Foro Ecclesiastico operam dantibus judico

In quorum fidem

Romæ, die 16. Junii 1884.

Can. Felix Cavagnis J. U. D.,
in Scholis Pont. Seminarii Romani Textus Canonici Professor.

Testimonium

Eminentissimi Cardinalis Lucidi Mariæ Parocchi almæ Urbis Vicarii.

Romæ, XIV. Novembris 1884.

Professoris Felicis Cavagnis declarationem omnino veritati congruere, et doctissimi Viri auctoritas, et Nostra comprobat experientia, quod Auctorem in Pontificio Athæneo sacros canones explicantem jucundissime audivimus.

Proinde, ut opus superius memoratum typis edatur, ad Nos quod pertinet, libentissime annuimus, rati, maximas Juris Canonici studiosis utilitates ex operis ejusmodi publicatione obventuras.

L. M. Card. Vicarius.

Monitum Auctoris.

Ameis discipulis sæpius rogatus, nec non plurium virorum doctorum consilio permotus typis vulgare institui Juris Canonici lectiones, quas docendi munere fungens elucubravi. Verum, dum voluntati illorum obsequendum duxi, vehementer timeo, ne opus ipsum eorum votis satisfaciat. Siquidem variis occupationibus distentus non potui meam, uti optabam, impendere operam, ut res in meliori disponerentur ordine, cultiori efferrentur stilo, et implexæ theoriæ, quæ in re canonica occurrunt, clarius evolverentur atque explanarentur. Meum quidem in lectionibus conscribendis consilium fuit, ut non solum doctrinæ sinceritati consulerem, sed etiam rerum perspicuitati prospicerem, atque ita discipulis meis viam sternerem, qua juris canonici elementa addiscentes, ad ejusdem juris altiora et ampliora studia idonei redderentur. Utrum quod mihi propositum fuit attigerim, videat benignus lector; mihi autem satis erit, si hoc qualecumque opus aliquam utilitatem clericis juris ecclesiastici cultoribus afferat, atque ex eo documentum habeatur peculiaris benevolentiæ, qua studiosam juventutem, cui excolendæ operam dedi, sum jugiter prosecutus.

Præfatio Editoris
ad tertiam editionem.

Clarissimus Professor *Franciscus Santi* cessit quidem e vita d. 8. Aug. 1885, sed in opere suo cui titulus «Prælectiones Juris Canonici» adhuc inter nos versatur. Hoc opus jam anno 1892 *denuo* est editum, quoad textum non mutatum, mendis tantummodo purgatum. Utilissimo hoc libro multi instruebantur discipuli, multi eidem conciliabantur amici; inter hos et illos numerari gloriatur editor hujus tertiæ editionis.

Mutationum quæ in hac editione reperiuntur, scopus est triplex:

1.us ut *decreta Sedis Apostolicæ recentissima* recipiantur et iisdem decretis materia hujus Commentarii accommodetur meliusque disponatur;

2.us ut *modus citandi* locos, uti canones, capita etc., *uniformior* adhibeatur; sic ad titulos Corporis Juris *Canonici* verbis expressos adjungebatur *numerus* et libri et tituli, e. gr. c. «Ubi periculum» 3. *De Electione* (I. 6) in 6.°;

3.us ut *corrigenda* quam diligentissime corrigantur.

Nunc typis impressum editur *primum* volumen, continens prælectiones in librum I. et II. Decret. Gregorii IX., altero volumine quo libri III.us, IV.us V.usque eorumdem Decretalium commentariis exornantur brevi secuturo.

Ut antiquis conservatis amicis liber — mutata paululum facie — acquirat novos, Deus bene vertat!

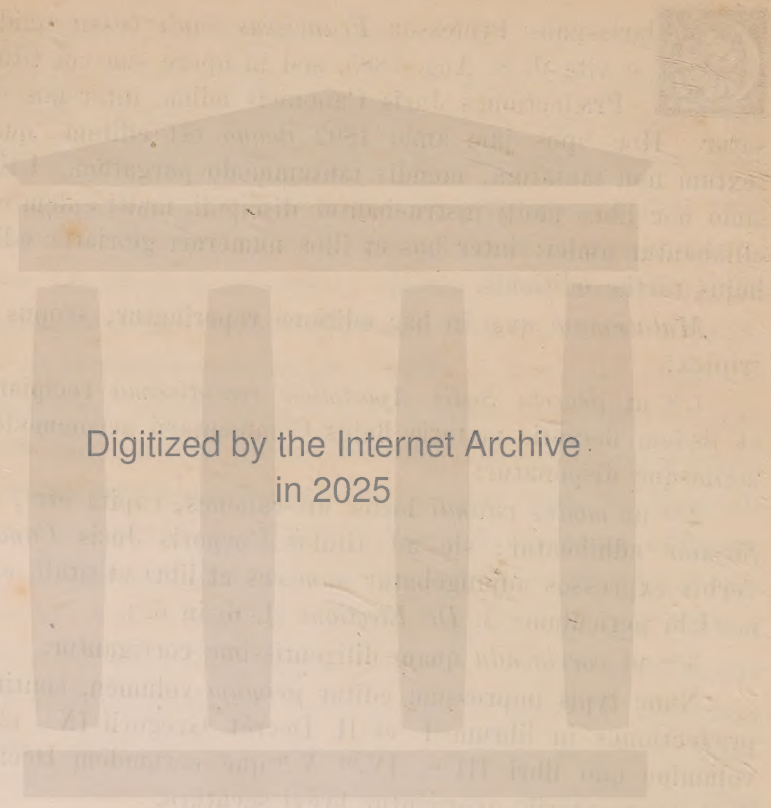

Digitized by the Internet Archive
in 2025

https://archive.org/details/juriscanonici0001fran

PRÆLECTIONES
JURIS CANONICI.

LIBER I.

Decretalium Gregorii IX.

Liber I.

Prolegomena.

1. Quoniam Ecclesia Christi seu Societas perfecta in ordine suo, propria gaudet auctoritate, hinc proprias leges ferre, propriumque jus statuere potest, et revera jus suum condidit, quod canonicum dicitur. Hujus canonici juris expositionem aggredientes illud definimus 'Jus ex regulis ecclesiasticis conflatum ad christianam vitam pro vario fidelium gradu et qualitate rite informandam, et ad rectam justitiæ administrationem in populo christiano servandam'. Definitio hujusmodi complectitur jus canonicum *proprie* dictum, illud nempe quod Ecclesia autoritate sua constituit.

2. Ecclesia autem, prout videre est in collectione canonum, plures sententias ex S. Scriptura depromptas fecit suas, et nonnullas leges a Deo latas humana sanctione communivit. Quare jus canonicum *lato* sensu sumptum comprehendit tum jus ab Ecclesia conditum et constitutum, tum jus constitutum a Deo, et ab Ecclesia fidelibus propositum.

3. Porro jus canonicum proprie dictum aliud est *scriptum,* aliud populi *moribus* introductum. Nos præcipue de juris scripti interpretatione agimus: quod cum pro vario principio auctoritatis a qua dimanat distinguatur in *universale* et in *particulare,* nos de universali tractationem suscipimus, illudque præcipue exponimus, quod in corpore juris exhibetur.

4. Corpus autem juris canonici tribus voluminibus constat. Primum volumen *Gratiani Decretum* inscribitur, secundum *Decretales Greg. IX.*, in tertio autem volumine continentur: Liber sextus decretalium Bonifacii VIII. et Constitutiones Clementinæ nec non extravagantes Joan. XXII. et extravagantes communes.

5. De auctoritate singulorum voluminum. — Decretum Gratiani nihil aliud est nisi opus a Gratiano monacho Ord. S. Bened. confectum, quod appellavit *concordantiam discordantium canonum.* Componitur autem ex variis S. Scripturæ testimoniis, ex Conciliorum decretis, ex constitutionibus et decretalibus Romanorum Pontificum, ex pluribus sententiis Ss. Patrum, et ex selectis etiam legibus civilibus.

6. Hoc opus magnam assecutum est auctoritatem ab ipso sui initio. Quæstio a Doctoribus instituitur utrum haberi possit ceu opus juridice authenticum, id est utrum vim habeat obligandi in universa Ecclesia. Alicujus sunt ponderis argumenta quæ pro affirmativa sententia militant. Nam 1°. in scholis et in foro fuit receptum, ejusque canones ab ipsis Summis Pontificibus aliquando allegantur. 2°. Emendatum accuratissime fuit auctoritate Summorum Pontificum, et emendationem probavit Greg. XIII. qui præterea in privilegio concesso die 1. Julii 1580 hoc opus aliis libris juris adjunxit simulque appellavit *'jus canonicum'*.

7. At contrarium tenendum est. Nam privata auctoritate Gratianus canones collegit et volumen a se confectum vulgavit, nec ulla edita est constitutio legislatoris supremi in Ecclesia quæ librum illum authenticum reddiderit eumque ceu legum codicem ab omnibus haberi jusserit. Tota ergo auctoritas canonum Gratiani intrinseca est, idest revocanda est ad primitivam eorum conditionem, tantique faciendi sunt canones in Decreto quanti valuissent per se, etsi in collectione Gratiani non fuissent. Et hoc sub sensu recipiuntur in scholis et in foro, atque ab ipsis Romanis Pontificibus allegantur. Notandum vero est quosdam canones Gratiani ex consuetudine obtinuisse in Ecclesia vim legis. Gregorius XIII. vero probavit tantummodo emendationem operis, non vero opus ipsum authenticum reddidit. Probatio enim Gregorii eo dirigitur 'ut (sunt verba Pontificis) quæ emendata et reposita sunt, omnia quam diligentissime retineantur, ita ut nihil addatur, mutetur aut imminuatur'. Unde Gregorius non fecit suum Decretum Gratiani. Hoc autem volumen ab eodem Gregorio appellatum est jus cano-

nicum et corpori juris accensitum est, non quod omnia quæ in ipso continentur vim legis habeant; sed eo quod plurimi ecclesiastici canones in eo exhibentur, qui saltem ex consuetudine disciplinam Ecclesiæ referunt; sub quo sensu etiam nos inter partes corporis juris illud referimus.

8. Secundum volumen juris canonici venit sub nomine *Decretalium Gregorii IX.* non quatenus solas epistolas decretales hujus Pontificis complectatur; sed ideo hoc volumen Gregorio IX. inscribitur, quia ejus jussu a B. Raimundo de Peñafort decretales epistolæ Romanorum Pontificum, Conciliorum decreta et Ss. Patrum sententiæ collectæ sunt in unum volumen; quod volumen divisum est in quinque libros; quisque liber in titulos, quisque titulus in capita dispescitur. Hoc volumen Gregorius IX. suum fecit, voluitque normas et principia in eo descripta servanda esse in scholis et in judiciis, id est vim legis habere, prout patet ex constitutione Bononiam missa, quæ collectioni Decretalium præmittitur, quæque incipit 'Rex Pacificus'. Quare dubitari nequit de authenticitate hujus voluminis.

9. Idem dicendum de libro, qui *sextus* Liber Decretalium inscribitur et in 3°. volumine Juris Canonici continetur. Bonifacius enim VIII. qui illum confici jussit ac in titulos et libros ad normam codicis Gregoriani redigi voluit, eundem pontificia auctoritate communivit, legisque valore donavit.

10. Collectio etiam Constitutionum *Clementis V.,* quæ in eodem 3°. volumine referuntur, legis vim obtinet; probata enim est a Joanne XXII. eodem modo quo probatæ fuerant Decretales Gregorii et Sextus Decretalium.

11. Tertium vero volumen complectitur etiam Constitutiones Joannis XXII. quæ *Extravagantes Joan. XXII.* appellantur, et Constitutiones quæ a pluribus Pontificibus editæ, *Extravagantes communes* dicuntur. Quæritur quænam sit harum constitutionum auctoritas. Profecto scimus eas fuisse in unum collectas auctoritate privata, nec inde pontificiam auctoritatem et sanctionem collectioni accessisse. Verumtamen eas esse genuinas patet tum ex nomine summi Pontificis cui unaquæque inscribitur, tum ex possessione tot sæculorum, ex quibus tam a Doctoribus quam ab ipsis successoribus Romanis Pontificibus, uti authenticæ habitæ semper sunt. Quare cum certum sit hasce constitutiones a Romanis pontificibus prodiisse, dicendum est easdem vim legis in Ecclesia obtinere.

12. Ad volumina secundum et tertium juris canonici sermonem restringentes animadvertimus plura in iisdem esse consideranda. Et 1°. quidem habentur Rubricæ quæ nihil aliud sunt quam superscriptiones titulorum, quæ generatim exprimunt materiam tituli, ex. gr. titulus *de Constitutione.* Jamvero superscriptiones istæ opus sunt B. Raimundi, easque Gregorius IX. opus integrum approbans, fecit suas. Ergo authenticæ sunt.

13. Distinguendum vero est inter rubricas generales, quæ propositionem determinatam non exprimunt, et speciales, quæ nempe sensum et perfectam orationem continent. Generalis rubrica est: *de Rescriptis, de decimis, primitiis et oblationibus, de Sponsalibus et Matrimoniis, de Simonia etc.* Specialis esset: *ut Ecclesiastica Beneficia sine deminutione conferantur* L. 3. t. 12. *ne Prælati vices suas vel Ecclesias sub annuo censu concedant* L. 5. t. 4. Porro generalis rubrica ex sui natura nullam legem exhibet; non vero idem de speciali dicendum; nam cum sensum completum exprimat, idest propositionem præceptivam vel prohibentem complectatur, servanda est ut verba Legislatoris, et in foro optimo jure allegari potest.

14. In capitulis titulorum legitur superscriptio, id est communiter dicitur ex. gr. 'Innocentius III. vel Alexander III. Cantuariensi Archiepiscopo'. Hæc superscriptio proprie legem non continet; cum vero authentica sit, exhibet verbum Legislatoris; et quoniam præsumuntur omnia a Legislatore in suo codice in certa scientia et ordinata posita fuisse, solent auctores ex superscriptionibus argumentum inferre pro majore dignitate personarum vel cœtus vel sedis, si a Pontifice prius nominentur præ aliis. Hinc ex eo quod Cap. 23. — *De Appellation.* (II. 28) inscribatur 'Patriarchæ Gradensi et S. Vitalis Presbytero Cardinali' Doctores arguunt ex vi juris communis Patriarcham Gradensem fuisse præpositum dignitate Cardinalibus ex ordine Presbyterali. Idem Doctores cum glossa inferunt ex cap. 1. *De Decimis* (III. 13. in 6°. quod Fratres Prædicatores præferendi sint Fratribus Minoribus: inscribitur enim caput istud 'Fratribus Prædicatoribus et Minoribus'.

15. Præter Capitulorum superscriptiones dantur capitulorum ipsorum summaria. Præponuntur scilicet cuilibet capiti verba quædam nigris characteribus notata, quæ breviter referunt ea quæ in capite disponuntur. Porro summaria hæc non sunt primitior operis pars, sed pro addiscentium utilitate inde fuerunt adjuncta,

Abbatemque Panormitanum præsertim et Joannem Andream auctores habent. Cum ergo a Greg. IX. non fuerint probata, vim legis non obtinent, ac tanti facienda sunt quantum cum capite ipso concordant. Hinc non semel adnotatur in summa 'Hoc dicit secundum unum intellectum, hoc dicit secundum alterum intellectum'.

16. Pro juris cultorum utilitate factum etiam est, ut cuilibet capiti breve quoddam circumscriberetur commentarium, quod *glossa* dicitur. Commentarium hoc privata confectum est auctoritate, ac proinde vim legis non habet; illud autem suscipimus solummodo ceu sapientem privati doctoris sententiam, quæ proinde non parvi ponderis est. Unde in scholis et in foro citatur.

17. Tandem animadvertimus quandoque in capitibus afferri rationes et principia juris, quæ a partibus litigantibus Pontifici forsan proponebantur, quæque *partium allegationes* vel *pars exornativa rescripti pontificii* dicuntur. De hisce tenendum est non obtinere vim legis, a Pontifice enim referuntur pro rei claritate.

18. In jure canonico tradendo ipsum ordinem titulorum sequimur quem B. Raimundus servavit. Incipimus a primo libro qui *de personis* præsertim agit, quæ jurisdictionem in Ecclesia exercent. Materia autem quinque Librorum Decretalium sequenti versiculo indicari solet: 'Judex, judicium, clerus, connubia, crimen'.

Titulus I.

De Summa Trinitate et Fide Catholica.

1. Cum Deus sit fons et principium omnis justitiæ, tum Justinianus Codicem, tum Gregorius IX. sacrorum canonum collectionem ab augustissima Trinitate jure meritoque auspicantur. Verum de Ss. Trinitatis mysterio nostrum hic agere non est; de eo enim ex instituto Theologi tractant.

2. Secunda pars rubricæ 'de fide catholica' inscribitur. Nomine *fidei* in hoc titulo non intelligitur virtus Theologica fidei, quæ in interioris animi assensu consistit, sed fides in titulo objective potius sumitur, ac collectionem articulorum credendorum, seu symbolum et formulam fidei significat, et relativam professionem.

3. Occasione hujus tituli Doctores canonicam quæstionem instituunt 'quinam teneantur publicam seu solemnem fidei professionem edere'. Omittimus professionem fidei quæ in susceptione baptismi, quæque ab hæreticis hominibus ad Ecclesiam redeuntibus.

et quæ ab Episcopo et Presbytero in sua consecratione pronunciatur; quæ fidei professiones vel in rituali vel in pontificali libro describuntur. Ad illam fidei professionem sermonem nostrum coarctamus, quæ a fidelibus sive clericis sive laicis emittitur ratione vel officii vel honoris suscepti in christiana republica.

4. Emittitur vero 1°. fidei professio publica a *Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis* in prima Synodo provinciali, quæ post eorum *promotionem* celebratur. Quod si id præstare renuerint, Episcopi comprovinciales ab eorum communione sese abstinere tenentur, simulque sub pœna divinæ indignationis debent de hac re certiorem reddere Rom. Pontificem. Conc. Trid. sess. 25. c. 2. *de ref.* et const. *Greg. XIV.* quæ incipit '*Quas Apostolicis*', 13. Mart. 1591. —

5. 2°. *Provisi* de *beneficiis curam* animarum adnexam habentibus, nec non de *canonicatibus* et *dignitatibus* Ecclesiæ *Cathedralis* intra bimestre a die captæ possessionis, absque prævia monitione, fidem solemniter profiteri tenentur. *Trid. sess. 24. c. 12. de Ref.* Provisi de beneficio curato hanc professionem emittunt coram Episcopo, vel eo impedito coram ejus Vicario; provisi autem de canonicatu vel de dignitate in Eccl. Cathed. eandem fidei professionem bis pronunciant 1°. coram Episcopo vel ejus Vicario, 2°. coram Capitulo. Sufficit autem unica fidei professio, si in Capitulo præsens adsit Episcopus vel ejus Vicarius. Id tenuit S. Cong. Conc. *in Cathac.* 25. Jan. et 9. Febr. 1726.

6. Notandum est Concilium loqui de canonicatibus vel dignitatibus Ecclesiarum Cathedralium. Hinc Canonici ecclesiarum collegiatarum vel dignitates vi juris communis non tenentur edere fidei professionem. Ita sæpe respondit S. C. Concilii et in specie in *Avenionensi* an. 1576. lib. IV. Decretor. pag. 128. Tamen juxta leges generaliter in diœcesibus constitutas, et præsertim juxta decretum Concilii Romani an. 1825. Tit. 1. Cap. I. in Provincia Romana Ecclesiastica omnes obtinentes quodcumque beneficium ecclesiasticum etiam simplex tenentur publicam fidei professionem emittere.

7. Porro cum fidei professio collationem tituli beneficii comitatur et dirigatur ad roborandam ipsam provisionem, possessionem fructus et jura beneficii tanquam proprii idest plene collati clerico; hinc eam non tenentur emittere, qui vere et plene de beneficio provisi non sunt. Tales sunt coadjutores durante coadjutoria et vicarii temporarii.

8. Contra negligentes a Concilio infligitur pœna amissionis omnium fructuum beneficii ita ut iis possessio non suffragetur. Hæc pœna rite est intelligenda. Et primo quidem decretum Tridentini loquitur de fructibus Beneficii, non autem de quotidianis distributionibus, quas Clericus lucrari potest pro horis quibus Choro interest, licet professionem fidei non emiserit. Ita tenuit S. C. Conc. in *Cathacensi* diei 9. Feb. 1726, et legitur in l. 1. Decretor. pag. 65. Excipiunt tamen merito, nisi omnes fructus beneficii in distributionibus consistant. Ita Barbosa Jur. Eccl. Univ. lib. 1. c. 22. n. 74. ita Reiffenst. Proleg. in Jus Can. §. IX. num. 192. Nam in hac hypothesi distributiones tenent locum fructuum, et proinde subsunt dispositioni tridentinæ. Iterum 2°. cum tempus utile emittendæ professionis duobus mensibus præfiniatur, expleto jam ultimo horum mensium die pœna decurrere incipit, nec pro primo bimestri a capta possessione fructus amittuntur; quod resolutum fuit a. S. C. Conc. in causa *Tirasonen.* 11. Maj. 1782. Cæterum lapsus horum duorum mensium et pœna inde soluta non liberat provisum ab onere emittendi professionem; sed eam quamprimum emittere tenetur. Qua professione emissa, incipit facere fructus suos. Ex mente autem Conc. Tridentini alibi expressa, idest in sess. 22. *de ref.* c. 3. et in sess. 23. *de ref.* c. 1. §. «*Si quis autem*» fructus quos beneficiarius amittit ipso jure, etiam ante sententiam declaratoriam judicis, si de beneficio agatur quod habeat bona distincta, fabricæ Ecclesiæ vel alteri pio loco vel pauperibus arbitrio Ordinarii applicantur. Si vero beneficium ad massam communem Capituli pertineat, fructus hujusmodi massæ accrescunt.

9. Quæri potest quid valeant verba Tridentini 'possessio iis non suffragetur'. Hæc verba non excludunt jura quæ juxta regulas Cancellariæ possessor acquirit in relatione ad titulum et proprietatem beneficii, ita ut non emissa fidei professione, possit beneficio exspoliari; sed excludunt quodcumque jus circa fructuum perceptionem, ita ut quoadusque fidei professionem Clericus non emiserit, fructus percipere omnino prohibeatur, nec quoad fructus se tueri possit regula Cancellariæ de annali vel de triennali possessione. Regulæ hujusmodi sunt 35ª. de annali et 36ª. de triennali possessione.

10. 3°. Ex Const. Pii IV. diei 9. Decembris 1564. quæ incipit '*Injunctum nobis*' ad fidei professionem eliciendam tenentur illi omnes *prælati regulares*, qui Monasteriis, Conventibus, domibus et aliis quibuscumque locis ordinum regularium etiam militarium præ-

ficiuntur. Notant Doctores hanc Constitutionem non esse undequaque usu receptam.

11. 4°. Ex alia Const. Pii IV. «*In Sacrosancta*» edita idibus Novembris ejusdem anni 1564 fidem solemniter profiteri tenentur sub pœna privationis officii omnes *Doctores, Magistri* et cujuscumque artis vel facultatis *professores* tum laici tum clerici, qui in publicis Universitatibus vel Gymnasiis aut alibi lectiones habent, simulque illi qui ad *gradus* academicos promoventur, eandem debent professionem emittere.

12. 5°. Ex decreto conc. Romani superius cit°. in Provincia ecclesiastica romana professionem fidei emittere debent 1°. novus Vicarius generalis, Vicarii foranei, Procuratores et Promotores Fisci episcopalis, Cancellarii, et alii ministri Curiæ ejusdem, 2°. novi concionatores etiam Regulares; 3°. novi confessarii; 4°. docentes publice vel privatim Theologiam, Philosophiam, Jus Canonicum aut Civile, vel inferiores quaslibet disciplinas etiam Grammaticam; 5°. Medicinam et Chirurgiam exercentes. Contra contumaces constituuntur pœnæ in Bulla Pii IV. «*In Sacrosancta*» inflictæ.

13. Si quæratur quænam sit formula professionis fidei, eam dicimus esse, quæ ab ipso Pio IV. in Cit^is. Const.^b. '*In Sacrosancta*' et '*Injunctum*' describitur. Hodie vero post Concilium Vaticanum in formula ante conclusionem, additio fieri debet, qua profitens dicat, se credere ea quæ in Vaticano Concilio definita sunt, et præsertim ea quæ respiciunt primatum Romani Pontificis, et ejusdem infallibile magisterium.

14. Quæstio inter Doctores instituitur utrum hæc fidei professio per procuratorem fieri possit. Veteres iique gravissimi auctores affirmativam sententiam propugnant. Navar. Sanchez, Barbosa Jus eccles. univ. l. 1. c. 11. n. 56. Reiffenst. Com. in h. t. §. 8. n. 182. Utebantur autem hoc principio 'potest regulariter quis facere per alium, quod potest facere per seipsum, nisi lege vel canone prohibeatur, et nisi fuerit electa industria personæ.' Quod principium fulciebant *c. ult. de off. Deleg.* (I. 29) §. 'Is autem' juncta Reg. 68. Juris in 6°. 'potest quis per alium, quod potest facere per seipsum'. Atqui tum Conc. Trid. tum Pius IV. non prohibent professionem fidei fieri per procuratorem; nec professio fidei talis est actus, in quo censetur electa industria personæ. Ergo.

Verum, hisce non obstantibus, cum auctoribus adversæ Sententiæ standum est. Nam allatum principium ab auctoribus primæ

Sententiæ, quod valet præcipue in re judiciali, casui nostro applicari nequit, in quo ideo a Conc. Tridentino et a Pio IV. obligatio fidei professionis emittendæ inducta fuit, ut illis temporibus, in quibus hæresis grassabatur, Ecclesia dignosceret fideles et clericos fide sincera imbutos, eosque distingueret a falsis fidelibus ac suspectis Ministris, qui vel omnes vel aliquos fidei articulos respuerent. Quisque ergo per seipsum ex mente Tridentini debet fidei professionem edere. Sed quæstio penitus absoluta est per sacram C. Concilii, quæ pluries hac super re interrogata, constanter respondit satis non fieri obligationi emittendi fidei professionem, si hæc professio per procuratorem pronuncietur. Ita præsertim in causa *Cathacensi* prop. diebus 25. Jan. et 9. Feb. 1726. Cui præiverat alia decisio ejusdem s. C. in *Valentina* an. 1610. quæ legitur in l. XI. Decretor. p. 91. Quæ res videri etiam potest in causa *Toletana* 17. Apr. 1728.

15. Quod si quis intra bimestre non possit accedere ad residentiam, et habeat indultum absentiæ, Sacram adeat Congregationem Concilii, quæ licentiam dare solet, ut si orator Romæ commoretur, fidei professionem emittat coram Eminent. Urbis Vicario, si extra Urbem regulariter coram Ordinario loci, cum onere tamen iterum fidem profitendi juxta præceptum et normam Tridentini, cum ad Beneficii residentiam pervenerit. Ita resolvit S. C. Conc. in causa *Regiensi* 1622. et in causa *Bergomensi* diei 22. Novembris an. 1630. Item S. C. Concilii Episcopis id postulantibus indulget — uti indulsit Episcopo Argentinensi, die 9. Martii 1892 per decennium —, 'ut in posterum delegare queant Vicarios foraneos seu decanos vel alios in aliqua dignitate constitutos ad excipiendum fidei professionem parochorum, qui absque gravi incommodo Episcopum vel eo impedito ejus Vic. Gen. adire nequeunt.' Eadem facultas a s. C. EE. et RR., die 6. Maji 1890, et a s. C. Concilii, die 15. Martii 1886 data erat, sed ad quiennium tantum.

16. Tandem adnotandum est, S. Congregationem indulsisse, ut is, qui bona fide per procuratorem fidem fuerat professus, fructus Beneficii consequeretur, emissa tamen nova professione et facta aliqua eleemosina arbitrio Episcopi. Conferri potest causa *Toletana* diei 17. Apr. 1728.

TITULUS II.

De Constitutionibus.

1. Quamvis scopus primi Libri Decretalium præcipue sit ut de personis seu de hierarchia ecclesiastica et de modo quo ea constituitur pertractetur; tamen quoniam de ecclesiastico jure in toto volumine agitur, ad ejus vim et intellectum melius dignoscendum, optimum factu duxit B. Raimundus titulos tres præmittere, qui generalia juris tum universalis, tum particularis, tum scripti, tum non scripti principia exhiberent. Agit ergo B. Raimundus in his tribus titulis de fontibus juris et primum ex his inscribit «*De Constitutionibus*».

2. Constitutio in sensu tituli exprimit jus scriptum generale, quod proprie dici potest lex. Lex autem definitur a S. Thoma 1ª. 2æ. quæst. 90. art. 4. 'Ordinatio rationis ad bonum commune ab eo qui communitatis curam habet promulgata' cum voluntate perpetuo obligandi.

3. Legis conditiones sunt 1°. ut fiat a legitimo *superiore*. Superior enim est qui media opportuna eligit, ut subditos suos ad finem societatis assequendum dirigat; nec aliquid valet lex, quæ feratur ab eo, qui respectu Communitatis jurisdictione non gaudet. Extra enim territorium jus dicenti impune non paretur; ut traditur in *c. ult. 2. de Constitut. in 6° (I. 2)*. — 2°. Lex debet esse *rationalis*, honesta scilicet et possibilis. *Honesta;* est enim medium ad verum et ordinatum bonum consequendum. *Possibilis;* secus enim deficeret esse medium practicum. Possibilitas vero legis non est possibilitas absoluta, quæ nempe viribus humanis in abstracto consideratis lex esset proportionata: sed est possibilitas concreta; quæ nempe hominibus prout de facto sunt, aptari potest. Rursus: quidam homines possunt sibi proponere ut sequantur quod optimum est. Et hoc sub sensu optimum est etiam possibile. Quare sub voto cadere potest promissio status perfectionis assequendæ. At possibilitas legis respicit non quædam individua, sed universam Communitatem, quæ optimum sequi non valet. Quare possibilitas legis opponitur nimiæ rigiditati, et lex est possibilis quæ nimis ardua non est et societati potest applicari. Ex quo charactere sequitur 3ª. conditio legis; ut sit nempe ad bonum *commune*, et non ad bonum aliquorum tantum privatorum directa. Lex enim est regula communitatis. — 4°. Debet esse sufficienter *promulgata*, ut

a populo cognosci possit. Distinguitur autem promulgatio a notitia; illa enim respicit societatem, hæc individua. Hinc censetur lex sufficienter promulgata, licet plura individua legem ignorent. — 5°. Imponi debet lex cum animo *perpetuo* obligandi, idest de natura legis est, ut quantum in se est, semper perseveret et obliget donec legitime abrogetur.

4. Ex quibus characteribus legis et præsertim a postremo descendit diversitas legis a præcepto. Præceptum enim expirat morte præcipientis: lex vero mortuo etiam legislatore, qui eam condidit, perseverat. Præceptum ad personas determinatas dirigitur, quibus extinctis, extinguitur præceptum; lex autem datur societati, quæ cum perseveret, licet eadem individua non maneant, etiam lex censetur perseverare; quo sensu lex est perpetua. Ex quo alia etiam differentia exurgit; quod nempe leges territorium respiciunt, extra quod personæ non obligantur; præceptum vero obligat personas etiamsi a territorio egrediantur. Juristæ ut hanc qualitatem melius exprimerent, soliti fuerunt dicere 'præceptum adhæret ossibus personæ'. Hinc leges dicuntur esse territoriales; præcepta vero personalia. Hæc de legis notione.

5. Prima quæstio quæ occurrit est de potestate legislativa in *Ecclesia*. Et primo quidem quod prælati in Ecclesia pro recto ejusdem Ecclesiæ regimine, atque pro salute fidelium consequenda leges condere possint quibus fideles adstringantur, patet invicte ex eo quod Christus Dominus Ecclesiam suam voluerit esse societatem completam et in genere suo perfectam. Hinc quoad Petrum et ejus successores ait Matth. 16. 'Tibi dabo claves regni cœlorum, quodcumque ligaveris etc.' Et quoad Apostolos et Episcopos Matth. 18. 'Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cœlo'. In utroque testimonio animadvertendum est non legi 'quoscumque ligaveris vel ligaveritis', sed 'quæcumque ligaveris vel ligaveritis': ea scilicet formula utitur Christus Dominus qua indicat objectum potestatis esse generale, juxta indolem objecti potestatis legislativæ, non autem coarctatum ad aliquas personas juxta indolem objecti potestatis qua præcepta imponuntur. Quare de potestate legislativa testimonia allata explicari merito possunt. Confirmatur autem hæc interpretatio ex verbo *'ligare'*, quo utitur Christus Dominus. Nam, aliis omissis, sufficiat afferre locum parallelum Matth. 23. ubi verbum *'ligare'* ad exprimendam potestatem legislativam a Christo usurpatur. Sane de Pharisæis loquens Christus, ait: 'alligant enim

onera gravia et importabilia in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea movere'. Hanc potestatem exercuerunt in Concilio Hierosolymitano Apostoli: Act. 15. Eam pariter exercuit Paulus, qui plures leges, quas præcepta appellat, jussit, qui Corinthios alloquens, scribit 'laudo vos, quod præcepta mea tenetis'. Hanc tandem potestatem adhibuisse semper Ecclesiam tota traditio docet. —

6. Ex allatis autem testibus patet hanc potestatem leges ferendi a Deo ipso, et non a civili auctoritate aut ab hominibus procedere. Quod exprimitur aperte in Extrav. Comm. *Unam Sanctam* circ. finem *De Majorit. et obed.* 'est autem hæc auctoritas (etsi data sit homini et exerceatur per hominem) non humana sed potius divina, ore divino Petro data suisque successoribus in ipso: dicente Domino ipsi Petro: quodcumque ligaveris etc.' Merito igitur Pius IX. in Syllabo an. 1864. condemnavit sub n. 19. propositionem sequentem: 'Ecclesia non est vera perfectaque societas plane libera, nec pollet suis propriis et constantibus juribus, sibi a divino suo fundatore collatis, sed civilis potestatis est definire quænam sint Ecclesiæ jura et limites, intra quos eadem jura exercere queat'. Ex hoc clarum fit, quomodo jure meritoque leges ecclesiasticæ secernantur a legibus civilibus; quia nempe a diversa potestate dimanant.

7. Hæc vero potestas ferendi leges duplex est in Ecclesia, *suprema* nempe et *dependens*. Suprema exercetur ordinarie a Romano Pontifice, qui in materia spirituali et pro bono animarum Constitutiones edit pro universa Ecclesia, omnesque obligant fideles. Illi enim in persona Petri a Christo Domino dictum est 'pasce oves meas', Joan. XXI. — Potestas suprema legum ferendarum exercetur extraordinarie a Concilio Generali sub Romano Pontifice. *Extraordinarie:* nam nonnisi gravissimis de causis convocatur, gubernatio autem suprema Ecclesiæ ordinarie a Romano Pontifice exercetur. *Sub Romano Pont.:* nam nisi accedat Summi Pontificis auctoritas, leges quæ in concilio generali feruntur universam non obligant Ecclesiam. Nec officit phrasis illa 'S. Synodus præcipit, mandat etc.' Patres enim in Congregatione generali collecti præcipiunt aut prohibent quantum in ipsis est, et sub conditione quatenus a Pontifice confirmentur ea quæ a Synodo statuuntur. Hæc omnia optime inferuntur ex conceptu juridico Concilii Generalis et ex praxi constanti Ecclesiæ.

Ex hisce patet leges *universales* pro tota Ecclesia fieri ordinarie a Romano Pontifice, extraordinarie a Concilio Generali sub Romano Pontifice. —

8. Leges autem *particulares* pro aliqua societate particulari, idest pro determinatis et distinctis gregis Christiani portionibus feruntur a Conciliis Nationalibus vel Provincialibus vel Diœcesanis pro tota Natione vel Provincia vel Diœcesi; quæ tamen leges ex cit. principio cap. ult. (2.) h. t. in 6°. non obligant extra territorium. Qua in re adnotandum est, neque Primatum pro tota natione, nec Archiepiscopum pro tota provincia posse leges condere extra Synodum nationalem vel provincialem et absque consensu suffraganeorum Episcoporum. Can. 'Nullus primas', 7. caus. 9. quæst. 3. cui consonat cap. 25. *de accusat.* (V. 1). Episcopus vero pro sua Diœcesi potest ferre leges tum in Synodo Diœcesana tum extra Synodum: in ea enim habet suam propriam et ordinariam jurisdictionem. De hisce autem legibus particularibus dicendum est, eas ferri non posse in præjudicium juris communis et contra constitutiones Apostolicas; prout definitum legimus in c. 16. *De Major. et Obed.* (I. 33) et in Clemen. 'Ne Romani' §. 1 *de Elect.* (I. 3).

9. Sede autem vacante, cum Capitulum, et hodierno jure ex Conc. Trid. dispositione Vicarius Capitularis succedat in ordinaria administratione Diœcesis c. 14. *de Major. et Obed.*, (I. 33) cap. un. eodem in 6°. (I. 17), et c. 3. *de supplend. neglig. Prælat.* in 6°. (I. 8) sequitur, etiam capitulum et modo ejus Vicarium posse leges ferre pro tota Diœcesi, quæ morum reformationem et Diœcesis administrationem respiciunt. Quæ leges vigebunt donec ab ipso Vicario Capitulari, vel inde ab Episcopo non removeantur.

10. In ordinibus etiam religiosis leges pro universa religiosa familia a superioribus feruntur; quia vera jurisdictione in subditos gaudent. Leges autem hujusmodi ferri debent juxta cujuslibet ordinis statuta, privilegia et laudabiles receptasque consuetudines.

11. Tandem ex c. 10. *de off. Legati* (I. 30) Apostolicæ sedis Legati in provincia suæ legationis poterunt leges ferre, quæ etiam post eorum egressum vigebunt.

12. Quæstio secunda est de *materia* legis. Legis virtus est, ait Jurisconsultus in L. 7. ff. de legib. *imperare, vetare, permittere* et *punire.* Quare leges sunt vel præcipientes, vel interdicentes seu prohibentes vel permissivæ vel pœnales. Objectum legum præceptivarum præter actus justitiæ, possunt esse actus aliarum virtu-

tum, ut sunt actus temperantiæ, religionis etc., dummodo nimis ardui non sint ceu essent actus consiliorum evangelicorum, qui non præcipiuntur nisi illis, qui voto sese obstrinxerunt. Materia seu objectum legum prohibitivarum sunt ea omnia quæ justitiæ aliisque virtutibus opponuntur, licet jam a lege naturali vel divino-positiva prohibeantur. Possunt etiam prohiberi actus qui de se et generatim sunt indifferentes, quia ex peculiaribus circumstantiis in societatis perniciem verti possunt, ex. gr. arma ferre, inducere in civitatem fructus etc. Legis permissivæ objectum sunt actus indifferentes. Aliquando autem ad evitanda majora mala etiam injusta et minus bona tolerantur. Et tunc lex potius dicitur *tolerans* seu *non puniens*. Talis dicitur esse lex in c. 23. Deut. de fœnore exercendo cum extraneis permisso. Objectum legis pœnalis sunt actiones quæ publico ordini adversantur, quæque prohibentur sub determinata pœna, non autem sub culpa.

13. Quæstio tertia. An actus *interni* legis Ecclesiæ objectum esse possint. — In c. 9. *de Celebr. Missar.* (III. 41) Innocentius III. præcipit ut 'officium nocturnum pariter et diurnum quantum Deus dederit, studiose celebretur pariter et devote'. Cum devotio et mentis elevatio sint actus interni, videretur Ecclesia præcepisse actus internos. Quod confirmatur ex Clem. 1. §. 'verum', *de hæretic.* (V. 3) in qua excommunicantur illi qui ex 'odio, gratia et avaritia', quæ sunt malæ animi dispositiones, non inquirunt in hæreticos. Attamen Innoc. III. in c. 34. *de Simonia* (V. 3) ait 'Nobis datum est de manifestis tantummodo judicare,' simulque docet pœnas Simoniæ mere mentalis judicio Dei reservari qui est scrutator cordium. Cui adhæret Conc. Trid. in sess. 24. de ref. matr. c. 1. ubi ait 'Ecclesia de occultis non judicat'. Porro potestas legislativa et potestas judicialis æquo gradu procedunt, et per consequens: si Ecclesia de internis non judicat, de iisdem neque leges ferre potest.

14. Ut hæc juris principia inter se componantur, distinguendum est inter actus mere internos, et eos qui licet ab animo eliciantur, tamen actum externum concomitantur, ac externi actus sunt forma. Actus mere interni sunt qui in solo animo consistunt, et habent proprium esse et existentiam in mentis cogitatione vel cordis affectu. Hi actus cadere nequeunt sub lege Ecclesiæ. De istis actibus verificatur id quod post jus civile in L. 18. *de pœnis* statuit can. 14. De Pœn. dist. 1. in decreto 'cogitationis pœnam nemo patiatur'. De hisce actibus etiam accipiendi sunt textus in

c. 34. de *Simon.* et in sess. 24. de Ref. matr. c. 1. jam citati. Ratio autem desumitur ex conceptu juridico potestatis legislativæ in Ecclesia; quæ ideo leges condidit quia regimen habet societatis fidelium, qui corpus morale visibile constituunt, idest visibilem et publicam societatem; qui proinde fideles gubernandi sunt legibus proportionatis ad scopum societatis, ut in societate omnia ordinate procedant. Leges autem sunt normæ publicæ et communes, quæ gubernant publicam actionem christiani populi. Ergo actus qui sub legibus Ecclesiæ cadunt, sunt ii qui constituunt externam fidelium activitatem, non autem actus mere interiores. Conclusio hæc confirmatur ex absurdo. Sane cum Ecclesia internas animi cogitationes et affectus scrutari nequeat, neque ullum ferre potest judicium, quo cognoscat utrum fideles suis legibus obtemperaverint vel non. Jamvero absonum est in jure, ut judicium ferre nequeat in materia legis; potestas enim judicialis est ejusdem ordinis ac est potestas legislativa, siquidem judex applicat legem. Quare si Ecclesia de internis actibus judicium ferre non potest, neque leges ferre potest circa eosdem.

15. Habeat utique Ecclesia forum pœnitentiale, in quo judicat de internis animi cogitationibus. At hæc judicia respiciunt directe et proprie individua, et non christianam societatem. In hoc enim foro minister Ecclesiæ repræsentat ipsum Deum, qui in eo casu curam suscipit non de universo cœtu Christianorum, sed de bono individuali particularis fidelis. In hoc foro agitur judicium potius coram Deo quam coram Ecclesia. Igitur hoc tribunal non est proprie dictum tribunal et forum Ecclesiæ, sed tribunal et forum conscientiæ coram Deo. Quare nil mirum si in eodem tribunali judicium feratur etiam de occultis. Tribunal autem proprium Ecclesiæ, cui respondet potestas legislativa Ecclesiæ ipsius illud est quod publicum est et respicit regimen totius societatis; illud nempe tribunal, quod dicit relationem hominis ad hominem, et membrorum visibilium ad caput visibile societatis. Quare potestas legum ferendarum, quæ huic tribunali respondet, non habet objectum internum et invisibile, sed objectum externum et visibile. — Ex quo explicatur quomodo Ecclesia contra devios et contumaces non applicet pœnas mere spirituales et invisibiles, sed infligat censuras, quæ secumferunt privationem omnium vel aliquorum jurium, quæ homini fideli competunt in publica societate christiana. Concludendum igitur est, Ecclesiam non posse directe et immediate præcipere vel vetare

actus mere internos; quemadmodum etiam confirmatur ex facto Ecclesiæ ipsius, quæ nunquam leges tulit directe in ordine ad hujusmodi actus.

16. Verum ex alia parte Ecclesiæ leges diriguntur ad finem supernaturalem et ad bonum internum animarum, idest Ecclesia præcipit externos actus immediate et directe, sed quatenus ab animo procedunt et informantur. Leges enim Ecclesiæ non respiciunt solummodo actum hominis externum physicum et materialem; sed respiciunt actum moralem entis ratione præditi, idest respiciunt actum externum, informatum vero ab intentione et operatione animi. Hinc ex. gr. si Ecclesia præcipiat aliquem contractum, cum verba nihil valeant, nisi internus consensus verbis conjugatur, internus animi assensus sub lege cadît. Et hoc in sensu damnata est ab Innocentio XI. propositio 55. 'quod quis præcepto paschali satisfacit etiam sacrilega Communione'. Ex quibus omnibus patet Ecclesiam complecti non posse legibus suis directe actus mere internos, posse autem præcipere actus internos *indirecte*, et quatenus sunt *forma* actuum externorum.

17. Qua in significatione accipiendi sunt textus initio allati, nempe c. 9. *de celeb. Missar.* (III. 41) et Clem. 1. *de hæret.* (V. 3) scilicet dum præcipit Ecclesia oralem orationem, vult ut oratio hæc rite persolvatur, idest ut sit oratio mentis expressa per verba. Pariter Ecclesia punit excommunicatione odium, intentionem turpis lucri etc. in quantum actus internus animi exeat in actum externum et pariat malos effectus in societate.

18. Quæstio quarta proponitur occasione cap. 2. et ult. 13. h. t. utrum legis objectum esse possint actus *præteriti*. Caput 2. h. t. ita se habet 'lex solet futuris formam imponere ut dispendiis præterita non commendat'. Huic capiti videtur opponi cap. ult. h. t. quod saltem exceptive statuit 'cum leges et constitutiones futuris certum sit dare formam negotiis, non ad præterita facta trahi, nisi nominatim in eis de præteritis caveatur'. Gregorius hanc decretalem edidit ut quæstionem solveret quæ proponebatur circa modum intelligendi aliam decretalem suam quæ refertur in tit. *de Major. et Obed.* (I. 33) c. 15.

19. Ex conclusione Gregorii oritur oppositio cum generali principio. Utrumque vero tenendum est; scilicet leges generatim facta præterita non respicere, et revera dari exceptionem a Gregorii insinuatam. Namque lex proprie dicta quæ est præcipiens

vel prohibens datur ad modum regulæ, qua actus informentur. In conceptu ergo legis est ut ipsa sit anterior actibus, et non viceversa. Sane lex præcipiens supponit esse possibile objectum circa quod fertur; atqui præteritum qua tale, est impossibile; nam neque infectum fieri potest, neque alio modo fieri potest quam factum sit. Lex vero puniens supponit malam voluntatem et contumaciam contra legislatoris voluntatem. Jamvero nullius culpæ sunt rei homines, qui futuræ inscii constitutionis, pristinam et innocuam sequuntur agendi rationem. Hinc merito ait Pontifex in 2. h. t. constitutiones futuris tantum negotiis formam dare, quia res quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit, nec ignorantes possunt damnum incurrere.

20. Duplex vero datur casus in quo Principis constitutio actus præteritos respicit. Primus est cum lex quæ proponitur non sit lex nova, sed veteris explicatio, quæ lex dicitur *declaratoria*. Cum declarare nihil aliud sit, nisi in casu obscuritatis vel ambiguitatis pandere et aperire quinam fuerit sensus quem Princeps in mente habuit in lege edenda, sequitur legem declaratoriam non habere novam et distinctam speciem ab antiqua lege; sed, ut adnotat Cajus in L. 'adeo' §. 'cum quis' ff. *de acquir. rer. dom.* declaratio fit in eundem modum quo e visceribus spicæ grana eruuntur. Ex quibus patet leges explicativas referri ad tempus editæ legis prioris cujus explicatio sunt, ac omnia negotia, quæ contingunt a tempore editæ prioris legis ad tempus quo declaratio emittitur, legi declarativæ subjici, ac juxta eam esse dijudicanda. Exemplum exhibetur in c. fin. 18. *de filiis presbyterorum* (I. 17). Legis declarantis naturam induunt omnes interpretationes authenticæ. Hinc ab auctoribus referuntur exempla decisionum S. Congr. Concilii quæ interpretantes Tridentinas leges præteritis negotiis formam dedere.

21. Alter casus qui excipitur est casus novæ legis proprie dictæ, quæ materiam *inhabilitatis* attingit. Cum enim inhabilitas non sit proprie dicta pœna, quæ datur propter culpam, sed exhibeat impedimentum quo quis a juribus acquirendis arceatur, vel quod juris exercitium legitime interdicat et abroget, non implicat quominus possit respicere actus præteritos, qui a lege in suis effectibus inhabilitate percelluntur. Porro dupliciter ad præterita hæc lex referri potest: 1°. nempe destruendo effectus legis pœnalis, declarando validos actus qui nulli fuissent ex vi legis pœnalis. Quemadmodum fecit Clemens V. absolvens excommunicatos a Boni-

facio VIII. validasque agnoscens collationes beneficiorum factas excommunicatis; Clem. un. *De Immunit. Eccles.* (III. 17); 2°. irritans aliquos actus quoad suos effectus, ita ut quoad aliquod jus sint nullius valoris. At hoc in casu lex expresse cavere debet etiam de præteritis ut ad præterita extendatur. Habemus exemplum in c. 7. §. 3. *De Elect.* (I. 6). Quare concludendum est leges præceptivas, vel prohibentes et etiam pœnales actus præteritos non respicere, hosce actus vero legi declaratoriæ subjici, et etiam cadere sub lege quæ inhabilitatem inducit, si de præteritis expresse caveant.

22. Quæstio quinta de legis Ecclesiasticæ *promulgatione*. Ut lex in suo esse formali obligandi constituatur, non solum requiritur voluntas legislatoris qui legem jubeat, sed requiritur etiam ut signis externis manifestetur. Leges enim ut tradit can. 3. distinct. 4. instituuntur cum promulgantur. Tunc autem lex dicitur promulgata, cum fuerit a legislatore societati sufficienter intimata. Hinc notitia individuorum distinguitur a promulgatione; promulgatio enim dici potest notitia legis habita a societate; ita ut lex quandoque habeatur uti sufficienter promulgata quin singula individua eam agnoverint; non enim requiritur ut lex omnibus et singulis denuntietur: c. 1. *de postul. Prælator.* (I. 5); et aliquando quidam cives notitiam legis habuerunt quin adhuc promulgata fuerit.

23. Quæstio ab auctoribus instituitur de *modo* promulgationis legum universalium Ecclesiæ. Loquimur de Constitutionibus Romanorum Pontificum quæ universam Ecclesiam respiciunt. Quidam auctores arguentes ex legibus civilibus Imperatorum, quæ in singulis provinciis promulgandæ erant Authen. 'Ut factæ novæ Constitut.' Collat. 5. inferebant, leges Ecclesiasticas esse promulgandas in singulis Diœcesibus. Ubi enim nihil in Jure Canonico definitum est, adhibenda videtur esse dispositio juris civilis juxta regulam datam in cc. 1. et 2. *De novi oper. nuntiat.* (V. 32) 'sicut leges non dedignantur sacros canones imitari, ita et sacrorum statuta canonum Principum constitutionibus adjuvantur'. At contra generatim dicendum est. Licet enim antiquitus in more positum erat, ut leges quæ Romæ vulgabantur, Ordinariis mitterentur ut in qualibet Diœcesi vulgarentur atque inde obligare inciperent; tamen quia huic promulgationi obstacula posita fuere, et prudenter timendum erat, ne principes laici in particularibus provinciis publicationem impedirent; praxis inducta est ut lex Pontificis Romæ solum vulgaretur in locis quæ erant populo frequentiora, nempe in Acie

Campi Floræ, ad valvas Curiæ Innocentianæ et Cancellariæ Apostolicæ, nec non ad valvas Basilicæ Ss. Apostolorum; et per hanc promulgationem vim obligandi, quantum in se est, plenam inter omnes fideles nanciscerentur. Hodie tamen publicatio ad valvas Curiæ Innocentianæ omittitur ob immutatam loci conditionem. Apostolicæ Constitutiones si Romæ publicentur, censentur sufficienter promulgatæ, ac constituuntur in proprio perfectoque esse formali legum ecclesiasticarum. Hinc stylus Curiæ est, ut Judices in Urbe quæstiones totius Orbis definiant ad normam legis quæ Romæ tantum promulgata est. Quare in facto est, plures Constitutiones Romæ promulgatas fuisse, et eo ipso vim obligandi habuisse in aliis regionibus. Ex. gr. decreta Innocent. IX., Alex. VII., Alex. VIII., Urbani VIII. et aliorum qui pravas doctrinas et propositiones damnarunt. Idem dicendum de Regulis Cancellariæ, quæ Romæ vulgantur. Censentur autem Romæ sufficienter promulgatæ constitutiones Apostolicæ, quia a Romana Urbe facilis ad omnes mundi fideles earumdem notitia pervenire potest.

24. Ceterum distingui debet lex ex parte sui et in actu primo, in quantum nempe vim obligandi habeat, a lege in actu secundo, in quantum nempe subditi in individuo reapse obligentur ad legis observantiam. Promulgatio necessaria est, ut lex constituatur in suo esse formali et in actu primo: et quidem pontificiis legibus sufficit promulgatio Romæ facta. Attamen obligatio in actu secundo, qua revera singuli fideles adstringantur a lege, non urget nisi postquam legis notitia habita fuerit, vel saltem haberi potuerit in particularibus locis. Promulgatio autem hoc etiam operatur, ut præsumantur fideles novisse legem, nisi contrarium probent.

25. Verum cum modus publicationis legum temporum adjunctis, ac legum ipsarum naturæ accommodetur; de quibus ipse legislator legitime judicat, sequitur quandoque eumdem legislatorem velle legis promulgationem fieri determinatis in regionibus locorum, neque vim habere nisi post lapsum temporis determinati a legislatore. Quod constitutum videmus in c. 13. *de pœnit. et remiss. peccat.* (V. 38); in Bulla *Urbani VIII.* quæ incipit *'Pastoralis'* §. 27. et in ipso Concilio Trid. sess. 24. *de Ref. Matr.* c. 1. quoad legem de adsistentia Parochi et duorum testium in celebratione Matrimonii. Hæc enim lex non incipit valere nisi post triginta dies a publicatione facta in qualibet parœcia. Insuper auctores a superius allata promulgationis forma excipiunt leges irritantes, quæ aliquem vel con-

tractum vel actum jure naturali et divino-positivo validum infirmant ac nullius roboris reddunt. Hæ leges enim cum afficiant ipsos actus, quos irritant, sive in bona sive in mala fide positi fuerint, ac proinde obligent etiam ignorantes, nisi meliori ratione publicentur, ita ut innotescant facile et cito fidelibus, gravia damna pati possent etiam ii qui bonam leges servandi voluntatem gerunt. At licet ex æquitate Romani Pontifices peculiarem modum promulgationis quoad leges irritantes sequantur, non vero tenentur ex stricto jure. Modus enim promulgationis pendet ex prudenti arbitrio legislatoris. Hinc quædam sibi reservare videmus R. Pont. in Regulis Cancellariæ quoad res beneficiarias, licet illæ Regulæ Romæ solum vulgentur.

26. Quoniam leges quæ a potestate legislativa in Ecclesia feruntur ab ipsa auctoritate propria Ecclesiæ divino jure concessa procedant, hinc falsa est sententia doctorum Aulicorum, qui tenent necessariam esse approbationem civilem et regium 'exequatur', ut Constitutiones, Bullæ et Brevia R. Pont. in singulis regnis publicentur, et vim habeant. Hunc errorem damnavit *Pius IX.* in Allocut. diei 30. Sept. 1861 damnans propositionem 'Ecclesiastica potestas suam auctoritatem exercere non debet absque civilis gubernii venia et assensu': in syllabo err. 20.; pariter idem Pontifex damnavit aliam prop. 'Episcopis, sine gubernii venia, fas non est vel ipsas apostolicas literas promulgare': syllab. err. 28. Et tandem damnavit et tertiam prop. 'civili potestati, vel ab infideli imperante exercitæ, competit potestas indirecta negativa in sacra; eidem proinde competit nedum jus quod vocant *exequatur*, sed etiam jus *appellationis*, quam nuncupant *ab abusu*': syllab. err. 41.

27. Quæstio 6ª. De *obligatione* legum ecclesiasticarum. Notio legis secumfert notionem medii practici et propriam efficaciam habentis; quo medio utitur legislator ut subditos in officio contineat atque ad bonum commune dirigat. Quibus positis, si legislator jus habeat leges intimandi, subditi habebunt relativam obligationem legibus obtemperandi. Hæc virtus legis, qua subditi eam tenentur implere non ob aliam rationem nisi quia legitime imposita est, dicitur *vis directiva legis*. Cum vero homines præmiis et pœnis maxime moveantur, hinc legibus conjungitur æqua sanctio, quæ cum homines coerceat quodammodo ad legis observantiam, *vis coactiva* dicitur.

28. Si quæratur utrum in omnibus legibus humanis adesse debeat præter directivam, coactiva etiam vis; dici posset saltem in abstracto sufficere vim directivam. Homines enim agere deberent ex principio legitimæ obligationis, vel saltem possent leges humanas observare intuitu sanctionis naturalis. Verum in praxi certum est nullam vel fere nullam dari legem humanam, quæ saltem implicite vim coactivam pœnalem non habeat. Dixi *pœnalem:* sanctio enim præmiorum legibus non solet conjungi. Nam sufficiens præmium est honestis civilibus illud bonum, quod ex legis observantia naturaliter derivat.

29. Communiter a doctoribus inquisitio instituitur utrum dentur leges, quæ habent solummodo vim coactivam pœnarum, absque vi directiva; quæque proinde ad pœnam solum et non ad culpam obligent, et possunt appellari *leges mere pœnales.* Si hæc quæstio in abstracto fieret, facile probaretur positiva sententia; lex enim ex voluntate legislatoris in sua efficacia et extensione pendet. Si pariter de legibus *civilibus* sermo sit, certe spernere non possumus argumenta, quæ pro admittendis legibus mere pœnalibus ab Auctoribus afferuntur. Quandoque enim ex qualitate pœnarum solet optime cognosci mens et consilium legislatoris, volentis deterrere subditos a quibusdam actionibus solo metu pœnarum. At contra tenendum est, si de legibus *canonicis* quæstio proponatur. Nam pœnæ ecclesiasticæ quæ communi nomine appellantur *censuræ.* non infliguntur nisi ob gravem culpam. can. «Nemo Episcopor.» 41. C. 11. qu. 3. Leges ergo Ecclesiæ nunquam dantur simpliciter ad puniendum, sed semper obligant in conscientia fideles ad observantiam. Post auctoritatem S. Thomæ 2. 2æ. q. 186. art. 9. ad 1. auctores docent in *statutis* religiosarum familiarum plura præcipi tantum sub pœna.

30. Quæstio 7a. De *subjecto* legum. — Legibus obligantur subditi qui ratione gaudent, et in territorio commorantur. Prima conditio est ut homo sit subditus legislatoris; obligatio enim legis enascitur ex relatione jurisdictionis ex una parte et dependentiæ ex altera. Porro jurisdictio nihil aliud est nisi efficax potestas principis dirigendi cives et eorum bonum curandi. Hinc de legis natura est, ut ab eo feratur qui communitatis curam habet. Quare lex non urget eos quorum legislator curam non habet, idest non subditos. Hinc si quis aliqua ratione subditus loci non fiat, non obligatur legibus loci illius.

31. Quærere solent doctores, utrum *hæretici* et *schismatici* subjiciantur legibus Ecclesiæ. Procul dubio ob baptismum susceptum hæretici et schismatici ad christianam societatem pertinent, et per consequens subditi sunt Ecclesiæ. Quare Ecclesia jus habet eosdem legibus propriis obligare. At dicine potest revera Ecclesiam velle suis legibus eosdem subjicere? Si sermo sit de legibus necessariis pro tota communitate christiana, prout sunt definitiones dogmaticæ, et leges disciplinares, quæ ad ordinem publicum, ad decus religionis et ad statum societatis firmandum pertinent, tenendum est, Ecclesiam legibus hujusmodi obligare velle etiam hæreticos et schismaticos. Si autem sermo sit de legibus proprie non necessariis in societate, quæ solum pro opportunitate et pro meliori bono fidelium feruntur, præsumi posse videtur, Ecclesiam nolle obligare hæreticos et schismaticos; ob istorum enim contumaciam prævideri aliud non posset, quam violatio legis et major delinquentium iniquitas.

32. Quod autem requiratur secunda conditio patet etiam ex legis notione quæ nihil aliud est nisi ordinatio rationis. Lex vero positiva eo magis evolutam rationem exigit, quo præ lege naturali, quæ cordibus scripta hæret difficilius intelligitur.

33. Requiritur tandem ut subditus in territorio maneat. Leges enim non adhærent personis, sed vim habent in determinato territorio, extra quod cum non detur jurisdictio, nec legis virtus urget. Quod definitum legitur in c. ult. h. t. in 6°. Hoc vero tertium requisitum non est de legibus generalibus accipiendum, quæ leges limites ignorant, et ubique vim suam exerunt. Intelligendum vero est de legibus particularibus Provinciarum atque Diœcesum.

34. Occasione capta ab hoc tertio requisito legis ad obligandos subditos, quæstio proponitur de Peregrinis et Vagis. Peregrinus ille est qui habet proprium domicilium, a quo ad tempus recedit, ad illud tamen iterum reversurus. Vagus est qui nullam fixam habet sedem et domicilium. De utrisque dicendum 1°. est eos ubique legibus generalibus, quæ omnes fideles obligant, adstringi, non adstringi autem legibus locorum per quæ transeunt, nisi ratione scandali aut publicæ tranquillitatis. Quare peregrini et vagi in loco in quo actu degunt, tenentur observare leges locales, quæ latæ sunt ad tutandam securitatem et ordinem in loco. Ratio autem desumitur ex eo quod superior loci per breve peregrini aut vagi hospitium non adquirit ordinariam jurisdictionem in eos. Legis

autem virtus limites jurisdictionis sequitur. Peregrini autem nec tenentur legibus et statutis particularibus locorum a quibus discesserunt, quia leges sunt territorii finibus circumscriptæ. c. 2. h. t. in 6°. et L. ult. ff. *de jurisd.* Attamen ratione contractus et criminis in aliquo loco admissi, Peregrini et Vagi subduntur legibus ejusdem loci. C. 1. «Tametsi» sess. 24. conc. Tridentini *de Ref. matr.* ut specialem requirebat promulgationem, sic etiam quoad obligationem speciale ius constituit, fusiora in l. 4. t. 3.

35. In Cap. 10. h. t. Innocentius III. agit de statutis et legibus laicæ potestatis relate ad clericos et ecclesiastica bona. Quæstio hinc instituitur, utrum statuta laicorum obligent personas ecclesiasticas, et per consequens bona, quæ Ecclesiarum et Ministrorum patrimonium constituunt. Et 1°. quidem certum est hæc statuta et leges si *specifice* et directe conficiantur pro personis et bonis ecclesiasticis qua talibus, atque aliquam obligationem importent, non valere, licet videantur in bonum Ecclesiarum et Ministrorum proponi, nisi ab Ecclesia probentur. Quod patet ex cit. c. 10. h. t. et c. 30. *de Jurej.* (II. 24) et c. 4. *de censib.* in 6° (III. 20). Ecclesiasticæ enim personæ et bona ecclesiatica sub respectu religioso ceu personæ et res Deo consecratæ in exercitio ministerii et cultus divini, laicis non subjiciuntur. Namque potestas in sacra a Christo Domino non laicis magistratibus, sed Ecclesiæ commissa est.

36. 2°. Statuta vero et leges *communes* quæ generatim negotia civium communemque necessitatem vel utilitatem respiciunt, quæque sacris canonibus et decori status ecclesiastici non adversantur, Clericos etiam ac ecclesiastica bona obligant quoad tamen vim directivam, non vero quoad coactivam. Obligant vero quoad vim directivam, non quia potestas civilis veram habeat in personas et res ecclesiasticas jurisdictionem, sed vel quia rationabiles leges præsumuntur ab ipsa auctoritate ecclesiastica probari, vel potius quia æquitas naturalis, et publica tranquillitas et ordo videntur inculcare clericis observantiam harum legum. Istis autem legibus civilibus non subduntur clerici et bona ecclesiastica quoad vim coactivam, quia clerici et bona ecclesiastica ob privilegium immunitatis non subduntur potestati laicæ ad instar aliarum personarum et aliorum bonorum, quæ in pura et communi conditione civili versantur. Huic vero principio immunitatis aliqua modificatio facta est per Concordata S. Sedis cum variis civilibus guberniis.

37. Quæstio 8ª. de legum *interpretatione.* Legis interpretatio triplex est, *authentica, doctrinalis, et usualis. Usualis* interpretatio nihil aliud est quam modus practicus, quo judex in foro aut etiam populus sensum legis explicat per actuum frequentiam: quæque dicitur consuetudo secundum legem. Hac autem consuetudine dicuntur leges firmari. Ita Gratianus in can. 3. dist. 4. ubi hæc scribit 'leges instituuntur, promulgantur, firmantur, cum moribus utentium approbantur.' Quo in canone verbum 'firmantur' non eo sensu sumendum est, quatenus requiratur acceptatio populi ad legem confirmandam, nam lex in sua firmitate intrinseca constituitur per promulgationem legislatoris; sed lex firmatur moribus populi, quia melius observatur, nec facile per contrarios actus destruitur aut immutatur.

38. Secunda est *doctrinalis* quæ etiam scholastica dicitur, quæque nihil aliud est quam communis sententia Doctorum explicantium verbum obscurum legis. Hæc debet esse communis et uniformis. Hæc interpretatio licet auctoritatem aliquam habeat, tamen vim legis non obtinet, et proprie limites probabilitatis non excedit, tantique facienda, quantum rationes, quibus innititur, vim habent. Hæc interpretatio doctrinalis fieri nequit de veritatibus fidei, de quarum sensu jam constat ex Ecclesiæ definitione; 2º. neque de canonibus disciplinaribus Concilii Tridentini. Nam *Pius IV.* in Bulla *'Benedictus Deus'* 10. Febr. an. 1564. inhibuit 'Prælatis sub interdicti ingressus Ecclesiæ, aliis vero sub excommunicationis latæ sententiæ pœnis, ne quis sine auctoritate Rom. Pont. audeat ullos commentarios, glossas, adnotationes, scholia, ullumque omnino interpretationis genus super ipsius Concilii decretis quocumque modo edere, aut quidquam quocumque nomine, etiam sub prætextu majoris decretorum corroborationis, aut executionis, aliove quæsito colore statuere'. Horum decretorum interpretatio peculiari congregationi commissa est. Auctores autem de sensu horum canonum loquentes, explicationibus a S. Conc. Congregatione latis adhærent. Id vero factum est ut vitium impediretur nimium latas producendi interpretationes legum, quemadmodum jam incœperant a tempore Conc. Tridentini. Ceterum pœnæ Bullæ «Benedictus Deus» non sunt renovatæ in Const. «*Apostolicæ Sedis.*»

39. Tertii generis interpretatio est ea quæ *authentica* dicitur, quæ nempe ab auctoritate legitima perficitur; quæque legis vim

obtinet, verum enim legis sensum exhibet. Authenticam hanc interpretationem proponit legislator aut ejus successor; nemo enim alius potest legem imponere. Hinc Valentinian. et Marcian. in L. 9. C. h. t. decernunt 'si quid vero in iisdem legibus latum fortassis obscurius fuerit, oportet id (ab) Imperatoria interpretatione patefieri, duritiamque legum nostræ humanitati incongruam emendari'. Hæc interpretatio usuali et doctrinali præfertur. Immo doctrinalis quæ authenticæ adversatur falsa existimatur.

40. De Legum *cessatione.* — Legis obligatio cessat cessante ratione seu fine legis in communi: c. 60. *de appellat.* (II. 28). Et merito quidem, quia non præsumitur legislatorem velle tueri amplius illam legem, quam ad bonum commune instituit, et modo vel inutilis vel etiam noxia communitati evasit. Dixi 'in communi' quia in casu speciali et pro individuis lex viget, licet non verificetur fortassis finis legis. Lex enim generale bonum intendit, et in hac hypothesi locum habet adagium juridicum 'finis legis non cadit sub lege'.

41. Cessat 2°. abrogatione vel derogatione. Abrogatur lex cum legitime omnino tollitur. Abrogatur autem vel per contrariam consuetudinem, vel per ipsum legislatorem ejusque successorem, circumstantiis mutatis. Derogatur legi quando ea pro parte imminuitur vel mutatur. Hæc porro derogatio fit duplici modo: 1°. si aliquis articulus a lege auferatur, 2°. si aliquis casus particularis excipiatur.

42. Tertius modus cessationis in lege est dispensatio, quæ nihil aliud est quam relaxatio legis in aliquo speciali casu vel pro peculiaribus personis facta a publica auctoritate, manente tamen pro aliis obligatione legis. Hæc vero dispensatio ordinarie ab ipso legislatore aut ejus successore perficitur; fit vero aliquando ab inferiore auctoritate vel ex privilegio, vel ex consuetudine, vel etiam quandoque ex præsumpta rationabiliter superioris voluntate ob gravem causam et temporis angustiam. De hac vero re sermo redibit cum de dispensationibus Matrimonialibus agendum erit.

43. Tandem si de lege agatur inferioris potestatis, potest ea cessare per irritationem, cum nempe superior legem latam ab inferiore nullius valoris esse decernit.

Titulus III.

De Rescriptis.

1. Cum in 2°. titulo B. Raymundus egerit de primo principio juris quod a Principe directe procedit, quodque totam respicit communitatem, in 3°. titulo de alio principio seu fonte juris agit, quod pariter directe a Principe societatis procedit, sed in bonum individuorum vel alicujus collegii personarum constituitur. Unde jus quod ex hoc fonte dimanat, dicitur *jus particulare*. Hoc principium seu fons juris in *Rescriptis* Summi Pont. collocatur.

2. Rescriptum autem *definiri* solet: 'responsum supremi Principis ad alicujus supplicationem, relationem vel consultationem in scripto datum'. *Responsum supremi Principis,* quia in communi usu loquendi ecclesiastico solum summi Pont. responsum dicitur 'rescriptum'. *Ad alicujus supplicationem etc.* ut distinguatur a decretis, et dispositionibus, quæ motu proprio vulgantur, et a legibus quæ non in bonum privatorum sed in bonum commune promulgantur. Hinc rescripta non constituunt jus generale, sed solummodo jus pro singularibus personis vel pro particularibus associationibus personarum, quæ illud impetrarunt. Rescripta vero relata in volum. Legum Greg. IX. ideo vim legis obtinent, quia ab ejus auctoritate confirmata sunt pro universa societate christiana. *In Scripto datum* ut distinguatur a responsis datis vivæ vocis oraculo.

3. Rescripta alia sunt *justitiæ* nempe ad lites, alia sunt *gratiæ*. Hæc distinctio non procedit ex eo quod secundi generis tantum rescripta contineant favorem; rescriptum enim semper exhibet liberalitatem et gratiam Principis. Sed distinctio procedit ex diversitate objecti seu materiæ; rescripta enim justitiæ ea sunt, quorum in precibus et dispositione agitur de negotio judiciali inter partes contendentes explendo, ac Rom. Pontifex vel causam per se decernit, vel judicem aut judices designat et constituit pro causa definienda. Unde dantur judices delegati. Aliquando etiam jus obscurum partium interpretatur, quod judex designatus sequi debeat. Rescripta vero gratiæ ea sunt quæ Principis liberalitatem continent in materia sibi undequaque subjecta absque ulla contentione partium. Hinc hæc rescripta continent beneficiorum collationem et alias facultates vel favores.

4. Plures dantur *differentiæ* inter rescripta gratiæ et justitiæ. De aliquibus sermo erit inferius (sc. nn. 25. et 26.) Interim scien-

dum est 1°. rescripta justitiæ strictæ esse interpretationis, rescripta vero gratiæ in genere esse latæ interpretationis. Etenim rescripti justitiæ objectum est jus partium contendentium, quod pro alterutra parte lædi posset; rescripta vero gratiæ nullam dicunt relationem ad jus tertii. Princeps vero generatim præsumitur beneficus. 2°. Rescripta gratiæ perpetua sunt, idest cum tempus non fuerit determinatum, lapsu temporis non destituuntur viribus, nisi dolus aut nimia negligentia possit imputari, ob quam executioni rescriptum non fuerit demandatum. Quare si gratia in rescripto facta est, rescriptum morte concedentis etiam re integra non exspirat: c. 36. *de præb.* in 6°. (III. 4) c. 16. de Reg. jur. in 6°. et 9. *de Off. Deleg.* in 6° (I. 14). Quare in hac materia invocari potest Reg. 16. jur. in 6°.: 'decet concessum beneficium a Principe esse mansurum'. Et hoc verificatur etiam quoad illa rescripta quæ privilegia et dispensationes et gratiosas facultates respiciunt. Rescripta vero justitiæ infra annum postquam impetrans judicum copiam habuerit, præsentanda sunt; secus in pœnam vel negligentiæ vel malitiæ nullius roboris reddi possunt: c. 9. et 23. h. t.

5. Quæstio 1ª. Quinam possint impetrare rescripta. Cum rescriptum detur a Principe propter bonum privatorum constituatque jus particulare, sequitur omnes posse impetrare rescripta qui capaces sunt jurium in Ecclesia Christi, nec impediuntur ex scelere aut fraude. Hinc in hac materia invocari potest vulgatum principium 'concessum intelligitur quod expresse non prohibetur' can. 8. «jam nunc» caus. 28. q. 1. et c. 1. *de Procurat.* in 6° (I. 19). Quidam vero prohibentur propter *scelus,* quidam propter *dolum.*

6. Propter scelus: excommunicatione irretiti non possunt impetrare rescripta pontificia c. 1. h. t. in 6°. Quæ pœna etiam percutit excommunicatos toleratos vi Bullæ Martini V. In ipsa enim Bulla nullum favorem excommunicatis concedere vult, sed solum aliis fidelibus innocentibus consulere intendit Pontifex. Ratio autem nullitatis rescripti impetrati ab excommunicato procedit tum ex eo quod excommunicatus juribus in Ecclesia caret, tum ex eo quod Ecclesia conatur fidelem censuris irretitum per pœnarum metum a via perditionis reducere atque frangere duritiam animi insordescentis in excommunicatione, ut a vinculis ejusdem studeat absolvi. Cum rescripta concessa excommunicatis sint in se nulla, stylo Curiæ in Bullis et Rescriptis R. Pontificis solet præponi absolutio a censuris latis a jure vel ab homine, sub eo tantum re-

spectu, ut nempe valeat gratia a Pontifice concessa, non autem quoad alios effectus. Unde clausula sequens apponi solet 'oratorem absolvimus et absolutum esse censemus a censuris ad effectum solummodo præsentium literarum'. Prudens vero est hæc praxis, lites enim removet, quæ fieri possent præsertim circa valorem collationis beneficiorum, et maxime circa valorem matrimonialium dispensationum.

7. In ipso autem c. 1. h. t. in 6°. datur duplex *exceptio*. Valet nempe rescriptum concessum excommunicato 1°. si hoc rescriptum expostulatum fuerit circa causam excommunicationis ex. gr. si excommunicatus petet a Summo Pontifice per modum simplicis quærelæ judices qui iterum causam expendeant utrum justa an injusta fuerit excommunicatio contra se lata. c. 41. h. t. 2°. Exceptio altera locum habet cum excommunicatus versatur in conditione appellantis in aliqua causa sive civili sive criminali, in qua se gravatum ob judicis sententiam arbitretur. Sciendum enim est excommunicatum in judiciis actorem esse non posse, sed posse reum esse c. 7. *de Judiciis* (II. 1). Quod si in judicio succumbat, potest appellare ac vices actoris in appellatione sustinere, eamque prosequi usque ad exitum causæ. Ratio est quia appellatio consideratur ceu actus non voluntarius, sed necessarius et uti species defensionis, quæ nemini potest denegari. Ex qua ratione conceditur excommunicato posse exposcere et valide obtinere rescriptum apostolicum circa hoc negotium appellationis, ex. gr. quo judices deputentur.

8. Secundo rescriptum non valet quod obtentum fuerit per fraudem prout legitur in c. 28. h. t. §. 'sunt et alii qui', et c. 33 h. t. in fin. Fraus autem in capite non attingit internam formam rescripti, quasi nempe obreptio aut subreptio locum habuerit in precibus, sed potius extrinsecam circumstantiam respicit quæ tempore decretalium usuvenerat. In fraudem vero obtinebantur rescripta justitiæ ab extraneis personis quæ aliquod mercimonii genus sectantes in judicialibus quæstionibus rescripta impetrabant, ut eadem venderent illis quorum intererat negotium finiri. Hinc Pontifex decernit rescripta taliter obtenta nullius esse roboris. Censentur enim esse obtenta dolose. Excipitur casus quo rescriptum obtentum fuerit ab aliqua ex illis personis, quæ ut agant pro nobis in judicio, speciali mandato non indigent. Hæ autem personæ designantur a Glossa in c. 33. h. t. verb. 'Perso-

nis', ut sunt liberi respectu parentum et viceversa, fratres et affines pro fratribus et affinibus rescriptum obtinentes. Hæ enim personæ absque speciali mandato possunt in alieno judicio agere: L. 15. 'sed et personæ' ff. *de Procurat.* — Hæc quæ dicta sunt referuntur ad rescripta justitiæ. Hinc prohibitum non est, quominus quis pro alia distincta persona rescriptum gratiæ obtineat etiam absque ejus speciali mandato. Ita doctores post glossam in cit. c. 28. v. *sine* innixi etiam legi 'Universis'. C. *De Precibus Imperatori offerend.*

9. De solemnitatibus rescriptorum. — Quædam requisita habere debent rescripta in ea parte quæ respicit legislatorem, quædam in alia quæ respicit preces personæ quæ consecuta est rescriptum. Solemnitas rescripti in relatione ad supremum Principem sunt aliæ intrinsecæ, aliæ extrinsecæ. *Intrinsecæ* sunt 1°. ut ab ipso Principe detur rescriptum, 2°. ut rescriptum voluntatem et verbum Legislatoribus indubie et sincere referat. Dubium vero redditur verbum concedentis rescriptum dupliciter: 1°. per manifestum errorem latinitatis c. 11. „ad audient." h. t. Nam, ut adnotat glossa ibi, cum rescriptum Papæ per manus plurium officialium maturo judicio transeat et subscribatur, difficile omnino est reperiri errores latinitatis in Rescripto legitime impetrato. 2°. Rasura seu cancellatio in loco suspecto gignit falsitatis præsumptionem, quemadmodum de quocunque scripto, quod solemniter conficiatur: c. 5. *de crimine falsi* (V. 20), et c. 6. §. 'sed contra' *De fide instrumentorum* (II. 22). Locus autem suspectus censetur præsertim pars dispositiva rescripti, et si sermo sit de dispensationibus matrimonialibus, error vel abrasio in nomine aut cognomine vel in gradu propinquitatis, reddit nullius valoris rescriptum.

10. Solemnitates *extrinsecæ* sunt, ut ex stylo Curiæ diversa sub forma dentur rescripta gratiæ et justitiæ.

11. Præcipui momenti solemnitas rescripti relate ad oratorem ea est quæ preces respicit. Loquitur de ea Caput 'super literis' 20. h. t. in quo determinatur quandonam obreptio seu falsitatis insinuatio, vel subreptio, idest veritatis silentium nullius roboris reddant rescriptum. Ex hoc cap. sequentem theoriam deducimus. Si ex malitia ingeratur falsitas in precibus, vel reticeatur aliqua exprimenda circumstantia, in pœnam fraudis rescriptum corruit. Mendax enim precator carere debet impetratis. Et quidem si rescriptum plures partes habeat, idest si plures contineat concessio-

nes, omnes irritæ sunt. Principium enim est generale 'precator mendax etc.' Si vero ex simplicitate ignorantiave obreptio vel subreptio contigerit, videndum est utrum verum non expressum, vel falsum suggestum causa *motiva* fuerit necne, idest vera causa concessionis vel solum *impulsiva*, ob quam scilicet facilius Princeps concessit rescriptum; si primum, rescriptum nullius valoris est, si secundum, valet rescriptum. Et quidem si rescriptum plures partes seu concessiones habeat, nullum redditur solum in ea parte quæ respondet precibus subreptitiis vel obreptitiis; in reliquis autem valet. Si quæratur quænam circumstantiæ constituant causam motivam, quænam vero non, sed solummodo exhibeant causam impulsivam, notamus eas præcipue determinari ex stylo Curiæ. Attamen nisi clare constet causam fuisse motivam, præsumitur semper causa solum impulsiva; nam standum est semper pro valore actus legislatoris quoties contrarium non probetur.

12. Quamvis autem c. 20. h. t. specifice de rescriptis justitiæ pertractet, tamen theoria de obreptione et subreptione in eo proposita applicari potest, et a Doctoribus applicatur etiam rescriptis gratiæ. De rescriptis vero justitiæ tantum accipienda sunt verba Pontificis sequentia 'Si nihilominus (saltem in forma communi) literas dedissemus, delegatus, non sequens formam in literis ipsis appositam, secundum ordinem juris in causa procedat'. Ut intelligantur rite verba hujusmodi sciendum est, aliquando Pontifices in rescripto justitiæ non solum designasse judices, qui causam viderent, sed etiam præcepisse formam judicii et quasdam regulas a judicibus observandas. Quo in casu literæ apostolicæ dicuntur datæ in forma non communi; judex enim non potest sequi normas a jure communi pro judiciis ordinandis constitutas, sed normas servare tenetur præscriptas a Pontifice. Dispositio igitur Innocentii III. h. c. hæc est: Si obreptio vel subreptio nobis causa fuit motiva, non dandi literas, tamen constituendi specialem judicii formam, constitutio judicis quidem valet, sed idem procedat non *speciali* forma, sed *communi* judicii. —

13. De rescriptorum interpretatione. — Regula generalis et obvia est ut cum verba clara et aperta sunt, nec ambiguitatem referunt, accipienda sint juxta propriam significationem, et communem loquendi usum. Deducitur regula ex pluribus textibus juris civilis. Ex. gr. ex L. 25. ff. *De Legatis* (III), sed traditur

etiam in c. 12. *de decimis* (III. 30). In quo glossa docet a forma verborum sine certa scientia non esse recedendum.

14. At si obscurum quid vel ambiguum in rescriptis occurrat, distinguenda sunt rescripta justitiæ a rescriptis gratiæ. De primis principium valet, esse scilicet strictæ et rigidæ interpretationis; agitur enim de jure servando inter subditos, et per ea detrahitur jurisdictioni ordinariorum judicum. Hinc 1°. rescripta justitiæ ita accipienda sunt, ut in causa videnda non recedatur a jure *communi* nisi expressa forma a Pontifice concedatur: c. 18. h. t. 2°. Nec de persona ad personam, nec de casu ad casum *pertrahere* licet rescripti dispositionem cc. 15. et 35. h. t., præsertim si personæ vel negotia sint altioris ordinis. 3°. Verba sumi debent ita ut quo minus fieri potest, præjudicium juribus *tertii* inferatur.

15. Si dubium sit vel obscurum rescriptum gratiæ, et contineat aliquid vel quod præjudicet juri tertii, vel quod adversetur juri communi, est stricte accipiendum. Ratio *prioris* partis deducitur ex c. 15. *de off. Deleg.* (I. 29), ubi Pontifex ait 'non tamen est nostræ intentionis Diœcesano Episcopo præjudicium generare'. Item ex c. 16. *de Privil.* (V. 33). Adest enim Regula Cancellariæ 18. de jure quæsito non tollendo. *Secunda* pars probatur ex eo quod recessus a jure communi censetur odiosus c. 1. et 2. *de Filiis Presbyt.* in 6°. (I. 11) et reg. 28. in 6°. quæ ita describitur 'quæ a jure communi exorbitant (idest 'ut ait glossa' deviant ac discordant) nequaquam ad consequentiam sunt trahenda', idest valent solum quoad casus expressos in concessione, ut docet glossa. Talia sunt privilegia quæ exorbitant a jure et dici solent vulnus legis.

16. Si autem rescriptum gratiæ exhibeat veram gratiam, quæ nempe sit præter jus, nec ullius tertiæ personæ juri damnum inferat, proprieque exprimat liberalitatem principis, benigna lataque est interpretatione accipiendum rescriptum: Ut enim ait Pontif. in c. 22. *de Privilegiis* (V. 33), 'cum nihil exceperit, et potuerit excepisse, ac in beneficiis plenissima sit interpretatio adhibenda'. Cui consonat c. 4. *de Præb.* in 6° (III. 4).

17. At in hoc cap. 4. datur regulæ generalis exceptio pro rescriptis in quibus fiunt concessiones beneficiorum ecclesiasticorum. Hæ enim concessiones censentur factæ post preces, quæ generatim referunt vel ambitionem vel importunitatem. Quare in eodem cap. ait Pontifex sub nomine beneficii pensionem non comprehendi, nec sub nomine canonicatus Ecclesiarum civitatis venire canoni-

catum Ecclesiæ Cathedralis. Hinc a pari si in concessione sermo sit de Præbenda vel canonicatu, non intelligitur Dignitas vel Personatus.

18. De tempore in rescriptis considerando. — In rescriptis ut eorum efficacia definiatur, considerandum est tempus concessionis Rescripti, quod dicitur tempus *datæ*, ac tempus præsentationis ejus quæ fiat executori, quod vulgo tempus *præsentatæ* appellatur.

Dicendum vero est 1°. in Rescriptis justitiæ, ut rescriptum vim suam exserat, attendendum esse tempus *præsentationis* rescripti c. 59. *de Appellation.* (II. 28) et c. 12. eod. tit. Facta enim præsentatione, cognitoque juridico valore rescripti delegatus judex incipit habere jurisdictionem in causa sibi commissa. Hinc si judex delegatus post signatum rescriptum, sed ante præsentationem, qualitatem amiserit, cui adnexa fuerat jurisdictio delegata ex. gr. non amplius fuerit archidiaconus, vel alia dignitas, non potest causæ cognitionem suscipere. c. 11. h. t. in 6°. Quare insuper si obtineatur judex delegatus pro aliqua causa, quæ apud judicem ordinarium pertractatur, hinc non tenetur processum intercipere, antequam literæ apostolicæ novum judicem designantes fuerint judici delegato legitime præsentatæ cit. cap. 59. *De Appellat.* Licet vero rescriptum justitiæ incipiat valere a tempore præsentationis, tamen quoad suam extensionem referendum est ad tempus concessionis. Sane in cap. ult. h. t. prohibet Pontifex quominus rescriptum pro litibus finiendis datum inter certas personas, protrahatur ad alias causas, quæ tempore concessionis ortæ non erant inter litigantes.

19. 2°. In rescriptis gratiæ quoad eorum vim est attendendum tempus *datæ;* idest eo ipso quod Rescriptum signatum est a Pontifice, illico parit jus quæsitum oratori. Sane c. 7. *de Præb.* in 6° (III. 4) ita sumatur 'in impetratione beneficiorum inspicitur data, non præsentatio vel acceptio'. Ratio est quia in rescriptis gratiosis Pontifex non committit negotium videndum alicui; sed ipse cognitis rationibus, negotium concessionis videt et decernit. Hinc in c. 9. h. t. in 6°. Pontifex respondit, clericum vi obtenti rescripti consequi non posse beneficium curam animarum adnexam habens, quia tempore concessionis rescripti ætatem congruam non attigerat. Hinc in c. 7. h. t. Pontifex Episcopo Tornacensi nuper electo imperat, ut rescriptum, quod a canonico executioni

mandari debebat, ipse Episcopus modo exequatur, quia tempore *datæ* erat et ipse canonicus. Hinc etiam rescriptum de assequendo beneficio proxime vacaturo non extenditur ad beneficium quod inde erigatur Clement. un. h. t.

20. Excipitur casus in quo gratia *non* est in rescripto *plene* confecta; sed vel alligatur conditioni futuræ, vel committitur alteri facienda, ex. gr. si Episcopo committatur ut Titium provideat in præbenda proxime vacatura; in hoc enim casu circa ætatem Clerici respicitur tempus quo beneficium vacat c. 29. *de Præb.* (III. 4.) in 6°. consonant c. 36. eod. in 6°. §. fin.

21. Quæstio instituitur *de prælatione rescriptorum.* — Quando duo (vel plura) rescripta circa eandem materiam concurrunt, semper duplex exsurget quæstio: 1°. utrum ex eis est prius tempore; 2°. suntne rescripta ejusdem generis, i. e. utrumque generale vel utrumque speciale, an diversi generis, h. e. unum generale, alterum speciale.*) —

Si sunt ejusdem generis, prius tempore potius est jure; ergo prævalet posteriori. — Ratio est, quia secundum c. 1. *de constit.* in 6°. (I. 2): „jura omnia Summus Pontifex in scrinio pectoris sui censetur habere ita, ut constitutionem posteriorem condendo, priorem revocare noscatur, non autem particularia e. gr. locorum specialium et personarum singularium consuetudines et statuta". Atqui rescriptum — ut ex definitione patet — est aliquid particulare; ergo rescriptum prius, quia ignoratum, secundo rescripto non censetur abrogari. — Clarius idem deducitur c. 12. *de off. et potest. Judicis deleg.* (I. 29), ubi Alexander III. ait: «Si memores fuissemus nos pro prædicto N. literas direxisse (prius rescriptum), pro adversario nullatenus scripsissemus» (secundum r.). Et revera Alexander III. prædicto N. beneficium conferendum vi prioris rescripti curavit.

Duæ vero statuendæ sunt exceptiones:

a) si in posteriore rescripto de priore fit mentio expressa, derogatur priori, inquantum hoc exprimitur ex c. 3. h. t.;

b) si prius rescriptum præsentatum non fuerit ex malitia vel neglegentia intra annum ab habita judicum copia, prævalet rescriptum postea impetratum; ex cc. 9. et 23. h. t.

*) *Generale* rescriptum est illud in quo Pontifex judicem constituit ad videndam universitatem causarum alicujus Provinciæ, Diœceseos etc. *Speciale* rescriptum est quando judex delegatus est ad aliquam determinatam causam videndam.

22. At si rescripta sunt diversi generis, unum generale, alterum speciale et viceversa circa eandem materiam, valet regula 34 juris in 6°. „Generi per speciem derogatur".

Si generale præcedat, et speciale fuerit ab adversâ parte obtentum, speciale hoc rescriptum valet, licet de primo sileat; cc. 1. et 14. §. „Quoniam" h. t.

Si speciale præcedat, hoc erit observandum, nisi expresse de eo caveatur.

23. De prælatione rescriptorum *gratiæ* eadem ferme repetenda sunt. Quod si nempe privilegium seu gratia sit generalis, secunda specialis, tunc specialis prævalet, licet prioris facta mentio non fuerit ex Reg. Jur. 14. in 6°. 'generi per speciem derogatur'. Hinc in c. 38. *de Præb.* in 6°. (III. 4) cum quidam facultatem consecutus fuisset sex præbendas conferendi in quadam Ecclesia, ac alius inde habuerit facultatem conferendi peculiarem præbendam, collatio hujus sustinetur contra privilegium prioris. Speciale enim limitat generale. Idem dicendum si viceversa prius sit speciale aliud generale. Scilicet generale non derogat speciali, nisi expresse de speciali locutus fuerit Pontifex. Si privilegium utrumque generale; prius prævalet posteriori nisi in secundo fiat mentio prioris.

24. Si vero gratiæ sunt ambæ speciales, nec simul componi possunt, prior prævalet, nisi in secundo mentio de priori fiat c. 12. *de Off. et pot. Jud. Deleg.* (I. 29) et c. 19. *de Præscript.* (II. 26). Et valet principium 'Prior in tempore, potior in Jure'. Quare ad tempus datæ respicitur. Exceptio autem datur ob clausulam 'anteferri'. Cum enim hæc clausula ponatur in rescripto, hoc rescriptum prævalet priori licet de eo nullam faciat mentionem. Quia per eam clausulam censetur revocari quælibet gratia, quæ in prioribus rescriptis collata est, capp. 15. et 40. *de Præb.* in 6°. (III. 4) nec non c. 6. *de concess. Præb.* in 6°. (III. 7).

25. Quæritur ab auctoribus, utrum rescripta justitiæ quæ nulla sunt, suo valore careant per se ipsa, aut nulla fiant ope exceptionis adversæ partis. Sententia quæ secundum membrum affirmat tenenda est, ita scilicet ut nisi ab adversa parte exceptio fiat, judex delegatus valide procedat in causæ cognitione. Probatur ex capp. 9. et 23. h. t. Casus est de secundo rescripto quod obtinetur contra prius quin de priori mentio fiat. Quare sermo est de rescripto secundo nullo. Porro nullitas hujus secundi rescripti potuit provenire etiam ex subreptione dolosa. Nam Pontifex

non insinuat secundum rescriptum obtentum fuisse ex simplicitate vel ignorantia, sed proponit generice casum de rescripto quod nullius roboris redditur eo quod contrarium sit priori alteri rescripto. Jam vero hoc secundum rescriptum valet nisi adversarius probet se obtinuisse prius rescriptum, et hoc executioni mandatum non fuisse eo quod copia Judicum haberi non potuerit, vel eo quod legitime impeditus fuerit quominus id faceret. Id est secundum rescriptum quod juxta regulas generales nullum est, tamen valet donec validis exceptionibus adversæ partis elidatur. Ergo rescriptum justitiæ robur obtinet et nonnisi exceptione eliditur.

26. At non ita dicendum de rescriptis gratiæ, ea enim si obreptitia sunt, vel subreptitia, nulla sunt ex seipsis idest ipso jure nihil valent. Hinc quidquid occasione et prætextu horum rescriptorum gestum est, nullius est valoris perinde ac si gestum non fuisset. Hæc conclusio constat ex c. 19. h. t. et ex 12 *de sent. et re jud.* (II. 27). Hoc in sensu Glossa in c. 20. h. t. explicat verba illa Pontificis 'mendax precator carere debet impetratis'.

27. Ratio disparitatis ex eo derivat quod rescripta justitiæ cum ab una parte obtinentur, alteri proprie non præjudicant. Nam cum quæstio hæc illa præcise rescripta justitiæ respiciat, in quibus designantur judices; pars adversa poterit coram ipsis suas rationes proponere et proprium jus tueri. Insuper si hæc eadem pars nihil excipiat contra judices delegatos, eosque acceptet; facto suo manifestat animum suum renunciandi juri suo exceptionis proponendæ, et confirmat virtutem rescripti: Hinc merito in commodum partis adversæ statutum est, rescripta justitiæ vires suas non exerere ante præsentationem. At rescripta gratiæ rite facta continent negotium completum ex parte Principis qui favorem exhibet oratori. Hinc vel statim valet rescriptum, vel statim nullum est. Insuper in rescriptis gratiæ deest regulariter adversa pars quæ excipere potest. Ergo rescripta gratiæ si vitio substantiali laborent, nulla sunt per se; secus enim per exceptionem fieri nulla regulariter non possent.

28. De executione rescriptorum. — Quæritur 1°. quinam sint *executores* rescriptorum. In c. 11. h. t. in 6°. (I. 3) designantur personæ quibus committi potest executio rescripti justitiæ a R. Pontifice facti: scilicet designantur personæ quæ possunt fungi munere Judicis delegati. Istæ personæ sunt clerici, qui in Ecclesia cathedrali obtinent dignitatem, personatum vel canonicatum. Hinc

judices delegati nequeunt esse canonici Ecclesiæ collegialis, uti declaravit Congr. Conc. die 9. Sept. anni 1843. in causa *Regensi,* quæ tenuit posse designari etiam *dignitates* Ecclesiæ Collegiatæ. Porro istæ personæ a jure ipso designatæ sunt ad hoc munus 1°. quia præsumuntur magis idoneæ præ reliquo clero Diœceseos; 2°. quia executor literarum apostolicarum gratis munus sibi commissum exercere debet: merito ergo providit jus ut hujusmodi officium gratuitum committeretur clericis, qui ex præbenda propria jam habent unde sufficienter sustententur. Dispositio c. 11. cit. immutationem aliquam passa est ex decreto Trid. cap. 10. sess. 25. *de ref.,* ubi statutum est, inter illas personas designatas a Bonifacio VIII. solum aliquas posse ad officium Delegati pontificii assumi; easque esse illas quæ judices deputantur in Conc. Provinciali vel Diœcesano. Tamen sive dispositio cit. cap. 11. sive dispositio Tridentina non prohibent quominus R. Pontifex ex certa scientia possit alium clericum ad judicium ferendum delegare, qui careat qualitatibus designatis in iisdem locis juris. Dixi 'ex certa scientia', quia si ex ignorantia i. e. ex falsa insinuatione delegatio facta fuerit, processus et acta judicialia quæ ab hujusmodi judice conficiantur, nullius valoris sunt. Quare si designetur aliqua persona ad officium judicis delegati carens prædictis qualitatibus, in rescripto delegationis debet exprimi derogatio dispositioni Bonifacii et Conc. Tridentini. Cfr. Glossam in cit. cap. 11. verbo 'omittantur'.

29. Rescripta gratiæ committi possunt exequenda Episcopo, vel ejus Vicario Gen., et si commissio facta fuerit *Ordinario loci,* executio fieri potest tum ab Episcopo tum ab ejus Vicario Gen. Quid veniat nomine *Ordinarii loci* vel *oratorum Ordinarii*, fusius tractabitur juxta decretum S. C. s. Officii, die 20. Februarii 1888, quando sermo erit de executione lit. Apost. respectu matrimonii (l. IV. decr. Gregorii IX.). Si autem facta fuerit *Episcopo,* non potest Vicarius virtute mandati generalis negotium executionis perficere, nec viceversa Episcopus poterit exequi Literas Apostolicas *Vicario* commissas. Ratio est quia censetur electam fuisse industriam personæ.

30. Nunc 2°. *de modo* executionis rescriptorum. Si sermo sit de rescriptis justitiæ, vel in his *designatus* est modus procedendi, vel *non.* Si non est designatus, judex delegatus sequi debet ordinem juris communis; si est designatus, judex debet præ oculis habere et sequi formam in rescripto designatam.

31. In rescriptis gratiæ distinguenda est executio *necessaria* ab executione *voluntaria*, quæ dicitur etiam executio in forma commissoria: hinc habes executorem sive necessarium sive voluntarium. Necessarius executor, et necessaria executio locum habent in rescriptis quæ continent gratiam factam seu plenam, quo in casu executor assumit cognitionem summariam rerum expositarum in precibus, et deinde edit decretum in quo innuit preces veritate niti, et demum dispositionem Sum. Pontificis applicat. Quare cognita veritate precum, executor necessarius non potest gratiam petitam denegare. Executor voluntarius locum habet in hypothesi gratiæ non factæ, sed faciendæ ab ipso executore rescripti. Formula commissionis hujus regulariter est 'cognita veritate precum si expedire tibi visum fuerit' vel similia. Hoc in casu executor non solum debet cognoscere de precum veritate, sed etiam de valore causæ pro gratia concedenda; executor enim in hoc casu est qui proprie, auctoritate quidem sibi commissa, gratiam facit. Gratia ergo est effectus rationabilis judicii ipsius executoris.

32. De Cessatione rescriptorum. — Rescripta justitiæ quibus judices delegati ad causam videndam designantur, cessant morte tum naturali tum civili concedentis, si adhuc res sit integra. Ex. c. 30. *De Offic. Jud. Deleg.* (I. 29). Concordant capp. 19. et 20. eod. Quod ita valet ut processus a Judice delegato confectus etiam si mortem concedentis ignoraverit, irritus sit, ac nullius valoris. Nam ante usum concessionis factæ a Principe non censetur transisse jurisdictio in judicem Delegatum. C. 6. *de Off. et Pot. Jud. Deleg.* in 6° (I. 14). Doctores vero excipiunt casum erroris communis ex celebri lege 'Barbarius' ff. *de Off. Prætoris.*

33. Si quæratur quandonam res amplius integra non sit: juxta c. 19. *de Off. et Pot. Jud. Deleg.* (I. 29) per litis contestationem cessat esse integra. Hæc dispositio est Lucii III., qui refert morem et sententiam temporis sui. Ex capite vero 20. eod'. res desinit integra esse per citationem judicis delegati. Hoc caput est Urbani III. qui novum induxit jus, quod modo servatur. Invaluit enim principium, jurisdictionem nempe in judice perpetuari per legitimam citationem, ceu tenuit Gregorius IX. in cap. ult. 10. *de Off. Legati* (I. 30) et in cap. 19. *de Foro compet.* (II. 2) et Glossa in cap. 19. h. t. citatio enim seu vocatio in jus est fundamentum judicii et principium actionum instituendarum §. ul. in princ. Instit. *de pœn. temer. litig.* Quare judex qui per citationem

negotium præoccupavit, totam causam et jurisdictionem prævenisse videtur. Nec requiritur litis contestatio, quæ proprie est 'petitio in jure proposita, et congrua responsio secuta animo litigandi'. c. 1. *de litis contest.* (II. 5). Imo nec necesse est ut citatio ad partem perveniat, nam si per eam steterit quominus citationem reciperet, ex Clement. 2 *Ut lite pend.* (II. 5), res non amplius integra est. In hoc capite Glossa adnotat ad perpetuandam jurisdictionem in judice sufficere ipsum emanasse citationem secundum canones, id-est subscripsisse mandatum citationis. Quia est actus juridicus quo judex occupavit negotium et exercuit jurisdictionem delegatam.

34. Quæritur quomodo c. 19. et 20. *de Off. et pot. Jud. Deleg.* (I. 29) concilientur. Variæ dantur sententiæ. Admittere non possumus opinionem eorum qui dicunt decisionem Lucii III. in cap. 19. h. t. supplendam esse per vocabulum 'maxime', ita ut censeatur jurisdictio perpetuata 'maxime' cum lis fuerit contestata; vel eorum qui tenent decisionem Urbani servandam esse cum Judex ignorat mortem Pontificis; vel tandem eorum qui dispositionem Urbani accipiunt de citatione per *edictum* quæ æquivalet contestationi litis. Potius dicendum est Urbanum in varia doctorum opinione adoptasse sententiam contrariam illi quam Lucius III. secutus fuerat. At objicitur utrumque caput fuisse corpore juris relatum, quod factum non fuisset si Lucii III. constitutio fuisset abrogata a constitutione Urbani. Verum 1°. etiam in tit. *de Censib.* in 6°. (III. 20) dantur binæ constitutiones 2ª. et 3ª. quarum postrema corrigit priorem circa procurationes in pecunia recipiendas. Ergo a pari in casu nostro utraque constitutio, Lucii nempe et Urbani, potuit referri, ut in materia illa dignosceretur natura quæstionis quæ agitabatur inter Doctores. 2°. Animadverti potest caput 20. non abrogasse omnino caput 19., nam saltem quoad principium de cessatione jurisdictionis in judice delegato re integra utrumque conveniunt. Hinc cap. 19. in corpore juris insertum forsitan est, ut valeret pro ea parte in qua probat hoc principium.

35. Si sermo sit de rescriptis *gratiæ*, distinguendum est utrum gratia sit facta vel nondum facta. Gratia facienda tunc obtinet cum summus Pontifex alicui concedit facultatem gratiam faciendi. Gratia autem tunc est facta cum summus Pontifex cognita veritate precum ipse dispensat in impedimentis vel confert Beneficium determinatum si est vacans, vel absolute mandat ut concedatur ab Ordinario cum ipsum vacaverit, vel denique privilegium ali-

quod vel aliquam facultatem elargitur. Jamvero si facta est gratia, hæc perpetuo perseverat. Cap. 9. *De Off. Deleg.* in 6°. (I. 14.) Nec officit quod gratia committatur ad exequendum judicibus, nam in casu judex est simplex et merus executor, nec revera jurisdictionem ipse exercet. Si vero gratia est facienda, vis rescripti cessat morte concedentis re adhuc integra, ut ex cap. 36. *de Præb.* in 6°. (III. 4). Ratio disparitatis est in eo quod gratia facta jus tribuat per se, gratia autem facienda non exhibet jus quæsitum, sed possibilitatem illud acquirendi per exercitium jurisdictionis delegatæ, quæ jurisdictio prorsus cessat morte delegantis, nisi delegatus fecerit suam, occupando negotium. Per regulam vero 12^am^. Cancellariæ revalidantur omnia rescripta gratiæ et justitiæ concessa a Pontifice defuncto infra annum ante ejus mortem, quæ rescripta per mortem Pontificis re adhuc integra nullius roboris evaserant.

36. Relate ad rescripta gratiæ animadvertimus quandoque concedi gratias quæ repetitos actus complectunt: ex. gr. ut quis a choro abstineat, ut quis tali vel tali privilegio gaudeat. Hæ vero gratiæ si concedantur cum clausula 'ad beneplacitum *nostrum*, cessant morte concedentis, cum quo ejus beneplacitum desinit. c. 5. h. t. in 6°. Si vero concedantur cum clausula 'ad beneplacitum *S. Sedis*' perseverant, donec vel concedens, vel ejus successor non revocaverit. Ita in eod. t. c. 5. h. t. in 6°. Cui casui accommodant auctores etiam illum in quo Pontifex utatur clausula 'donec revocavero'. Nam revocatio est proprie actus positivus qui per mortem non verificatur.

37. Tandem ut hæc tractatio compleatur, animadvertendum est, rescripta cessare posse per renunciationem vel per revocationem. Per renunciationem cessant rescripta gratiæ, quando obtento privilegio quis renuntiat, dummodo ex obtenta concessione nulli tertiæ personæ jus quæsitum sit: Rescripta vero justitiæ per impetrantis renuntiationem cessant ante factam a judice citationem. Nam post factam citationem Judex habet veram jurisdictionem quoad utramque partem collitigantem. Rescripta autem revocantur vel tacite per actum qui scienter a Pontifice ponatur, vel expresse cum claris verbis nullius valoris esse decernit concessiones factas. Exemplum habemus in c. ult. 15. h. t. in 6°.

Titulus IV.
De Consuetudine.

1. Præter jus quod directe a Principe procedit, est jus quod moribus populi introducitur ac *non scriptum* dicitur, quia immediate ac directe a Principis imperio non oritur. Post principia et fontes juris scripti, de fonte juris non scripti titulus exhibetur.

Definitio. Consuetudo si in facto consideretur nihil aliud est nisi actuum frequentia c. 1. *de Const.* in 6°. (I. 2). Consuetudo in significatione juris significat ipsum jus quod ex frequentia actuum populi derivat. Definitur autem ab Isidoro in can. 5. Distinc. 1. Decreti Gratiani 'consuetudo est jus quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur cum deficit lex'. Verum hæc definitio non recipitur, non enim adæquatam exprimit consuetudinis notionem. Quare alia communiter datur definitio, idest *'jus non scriptum, diuturnis populi moribus introductum, aliquo legislatoris consensu firmatum'*. Dicitur *'jus'*, ut innuatur, Consuetudinem in suo esse formali constitutam veram obligandi vim habere, ac legis proprie dictæ naturam imitari; solumque differre in modo quo in societate vigere incipit. Lex enim proprie dicta, quæ jus scriptum dicitur, per solemnem principis promulgationem intimatur, consuetudo vero, quæ jus non scriptum appellatur, moribus populi introducitur. Additur *'diuturnis populi moribus'* ut exprimatur modus quo introducitur, simulque hæc verba docent, non quemlibet usum jus gignere, sed requiri actuum frequentiam, quæ sit publica et longo tempore observata. *Cum aliquo consensu legislatoris.* In societate enim ordinata leges debent ab eo procedere qui jurisdictione gaudet, quique voluntate sua rationali normas pro actibus populi regendis determinat. Voluntas vero ejus non esse debet semper expressa, potest esse etiam tacita, imo etiam præsumpta, quæ legalis dicitur. Hæc autem præsumpta voluntas obtinet cum reapse non adest in particulari principis consensu, sed in generali ejus consilio continetur. Idest consilium Principis generale est ut subditi verum bonum assequantur. Hinc præsumitur probare quidquid in populi bonum derivat et influit. Cum vero quidquid sequitur populus ex rationali consuetudine in populi bonum est: ergo rationalis consuetudo ex præsumpto Principis consensu observatur, licet Princeps consuetudinem ignoret. In jure insuper nostro consensum legalem deprehendimus ex c. ul. 11. h. t. ubi Pontifex de-

clarat se recognoscere et acceptare uti validas etiam contra jus illas consuetudines quæ sunt rationabiles et legitime præscriptæ. Consonat c. 1. *de Constit.* in 6°. (I. 2).

2. Quibus positis notio consuetudinis distinguitur a notione legis, quia lex solemniter promulgatur; distinguitur a traditionibus populorum. Traditio enim potius respicit doctrinas et principia theoretica; consuetudo vero praxim. Quod si traditiones etiam practicæ dentur, quæ nempe populi actiones dirigunt, hæ traditiones referunt aliquam legem quæ antiquitus promulgata fuerat, cujus promulgationis forsan memoria excidit, consuetudo vero novum jus nec antea intimatum refert. Distinguitur tandem consuetudo a præscriptione 1°. quia præscriptio tendit contra jus privatorum, consuetudo jus novum et publicum inducit. Hinc prima a privatis personis, secunda vero a populo debet introduci. 2°. Præscriptio justum titulum exigit licet sit coloratus; consuetudo nullum titulum requirit c. 17. *de Præscript.*, (II. 26) nam est populus qui cum præsumpto legislatoris consensu sibi legem creat. 3°. In præscriptione requiritur bona fides ex eod. cap.; in consuetudine non requiritur absolute, cum est in sui exordio; nam ut introducatur consuetudo contra legem, in illis qui primi sunt ad eam inducendam non excluditur voluntas adversa legi tunc existenti.

3. *Divisio consuetudinis.* Alia est *secundum* legem, quæ nihil aliud est quam agendi ratio populi conformata secundum illam intelligentiam quam populus tribuit verbo dubio aut obscuro legis; quæque proinde non differt ab interpretatione legis quam vocavimus *usualem*. Alia est *præter* legem, quæ consuetudo locum obtinet cum populus sibi præcipit vel prohibet id quod nulla lege vel præcipitur vel prohibetur. Alia tandem est *contra* legem, qua nempe aliquid quod lege interdictum est redditur licitum, et aliquid quod lege præceptum est redditur indifferens.

4. Quæritur nunc *de requisitis in consuetudine conditionibus.* — Gregorius IX. in c. ul. h. t. ait 'non tamen est usque adeo valitura (consuetudo), ut vel juri positivo debeat præjudicium generare, nisi fuerit rationabilis, et legitime sit præscripta'. Ex quibus verbis auctores inferunt caracteres quos consuetudo habere debet, idest ut sit 1°. rationabilis, 2°. legitime præscripta.

5. Consideramus primo loco *rationabilitatem consuetudinis.* De consuetudine secundum legem non loquimur; quisque enim videt, ipsam revera esse rationabilem. Refert enim practicum sensum

legis, ipsumque ex facto applicationis certum reddit. Lex autem est rationabilis. Consuetudinem præter legem rationabilem esse facile dignoscitur, nam jus nullimode lædit. Adnotari autem debet, hanc consuetudinem nimis ardua præcipere vel prohibere non posse; secus impossibilis esset ac proinde irrationabilis. Quæstio igitur instituitur quomodo consuetudo contra legem esse possit rationabilis. Non loquimur de consuetudine *in fieri*, nam cum ea adversetur legi adhuc existenti, quæ rationabilis est, non potest et ipsa esse rationabilis. Loquimur itaque de consuetudine *in facto esse*, idest in sua vera et completa existentia. Porro consuetudo in ista conditione, cum in locum abrogatæ legis successerit, ipsa optime potest esse rationabilis. Quare ut appareat utrum consuetudo introducta censenda sit rationalis necne, videndum est utrum lex cui opponitur consuetudo, *possit necne abrogari*. Hinc si sermo sit de lege naturali vel positivo divina, nemo non videt consuetudinem contrariam esse prorsus excludendam tamquam adversam rationi c. ult. h. t. Factum enim hominis non potest legitime adversari voluntati divinæ, sive per naturam, sive per revelationem manifestatæ. Verum si juri tantum positivo consuetudo abversetur, potest ea esse etiam irrationabilis. Determinandum est quando id verificetur. Consuetudo contra legem humanam, hic ecclesiasticam, generaliter loquendo, tunc est irrationabilis, quando lex „in scriptis data“ in iisdem circumstantiis esset irrationabilis; et ut distinctius loquamur, quando ejusmodi consuetudo tendit proxime et immediate quidem contra legem humanam, remote tamen et mediate contra legem divinam sive naturalem sive positivam. In sacris canonibus inveniuntur casus qui dicta illustrant exemplis et ex quibus unusquisque instar regulæ vel criterii haberi potest.

Sunt autem quattuor criteria; nempe quando consuetudo contra legem est: I. favor peccatorum; II. eversio potestatis ordinis; III. eversio potestatis jurisdictionis et quidem sive legislativæ sive vindicativæ; IV. notata ab Ecclesia etiam in posterum tamquam corruptela juris. — Nunc de singulis.

6. I^{um} criterium: Reprobatur consuetudo quæ *alliciat ad peccandum*. Hæc consuetudo repudiatur licet si immemorialis. Ratio est quia nullius roboris est lex contra bonos mores; virtutibus enim et non vitiis securitas publica et bonum publicum stabilitur. Duplex species datur hujus consuetudinis in c. 10. h. t. Prima tribuebat viro vel prodigo vel negligenti post sua dissipata aut

amissa bona, facultatem alienandi res uxoris mobiles et immobiles. Secunda concedebat uxori adulteræ, facta a viro separatione, medietatem omnium bonorum quæ vir tempore matrimonii adeptus fuerat.

7. II^{um} criterium: Reprobatur consuetudo quæ est *eversio potestatis ordinis.* S. Synodus Tridentina has duas propositiones tamquam hæreticas damnavit: cn. 6. sess. 23.: „S. q. d., in Ecclesia Catholica non esse hierarchiam divina ordinatione institutam quæ constat ex episcopis, presbyteris et ministris, A. S.“; cn. 7. sess. 23.: „S. q. d., Episcopos non esse Presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi et ordinandi, vel eam, quam habent, illis esse cum presbyteris communem, . . . A. S.“ — Ex his duobus canonibus apparet esse differentiam, etiam ratione potestatis ordinis divina ordinatione institutam inter episcopos et presbyteros. Si igitur e. gr. presbyteri hanc Episcoporum specificam ordinis potestatem consuetudine præscribere vellent, hæc esset revera corruptela juris. Licet ergo jurisdictionis potestas nonnumquam [e. gr. in c. 13. X (I. 31)] possit præscribi, hoc de potestate ordinis dici nequit. Quare in c. 4. h. t. Innocentius III. reprobat consuetudinem qua Presbyteri in urbe Constantinopolitana conferebant sacramentum Confirmationis, eo quod collatio hujus sacramenti reservata est Episcopis. At certum est ex delegatione summi Pontificis Presbyteros Confirmationem conferre. Responderi potest in caractere presbyterali agnosci insitam esse capacitatem delegationis habendæ a suprema auctoritate in Ecclesia ad conferendum sacramentum Confirmationis. Quare simplices sacerdotes per se idonei non sunt ad administrandum sacramentum Confirmationis, et proinde quia per se incapaces sunt ad possidendum jus collationis prædictæ, neque per consuetudinem possunt præscribere jus idem, cfr. reg. 3. juris in 6^{0}; bene vero possunt illud assequi ex delegatione summi Pontificis, quæ delegatio supponitur græcis Presbyteris facta.

n. 8. III^{um} criterium: Consuetudo reprobatur quæ tendit ad *evertendam potestatem Ecclesiæ legislativam.*

Si obstat consuetudo publicæ utilitati eo quod conatur eosdem abusus ad quos compescendos data est lex, iterum introducere, esset revera corruptela juris; nam Ecclesiæ legislator non jam posset legibus prospicere bono communi.

n. 9. Item reprobatur consuetudo quæ est *eversio potestatis Ecclesiæ correctivæ.* Quam necessaria sit humanis legibus vindicta, videri potest supra tit. II. «de constitutionibus» nn. 27, 28.

Evertere ergo potestatem Ecclesiæ coactivam, nihil aliud pæne significat, quam evertere potestatem Ecclesiæ jurisdictionis totam. Quare Innocentius III. consuetudinem contra «correctionis et reformationis officium» c. 13. *de off. Jud. Ord.* (I. 31) et contra «visitationem canonicam» c. 16. *de præscript.* (II. 26) jure merito damnavit; similiter consuetudinem, quâ «abrumperetur nervus ecclesiasticæ disciplinæ.» Datur species in c. 5. h. t. de canonicis Ecclesiæ exemptæ, qui tempore generalis interdicti in civitate vi alicujus consuetudinis sacra officia cum solemnitate celebrare se posse contendebant. Hanc consuetudinem Innocentius III. reprobavit, quia „nervum ecclesiasticæ disciplinæ abrumpebat.“ Quod ut intelligatur sciendum est regimen ecclesiasticum duplici sub respectu considerari posse 1^0. considerari potest in sua virtute intrinseca et vitali, qua nempe veluti quibusdam nervis compago corporis Ecclesiæ sustentatur et regitur; 2^0. in ipsis peculiaribus legibus et statutis, quibus virtus illa vitalis et intrinseca exeritur et manifestatur. Non negamus per consuetudinem abrogari posse unam vel aliam legem quæ disciplinam respiciunt; admitti autem non posse dicimus consuetudinem quæ regiminis vitalem virtutem ac formale robur impedit et vulnerat, quæ nempe potestatem ipsam legislativam convellere aut lædere nititur. Hoc posito sententia illa Pontificis ‘consuetudinem rumpere nervum ecclesiasticæ disciplinæ’ de ea consuetudine accipienda est, quæ, quantum in se est imminuit et vulnerat potestatem imperandi in superiore. Unde disciplinæ vigor turbari et virtus vitalis qua corpus morale Ecclesiæ subsistit, deficere incipit. Porro consuetudo ipsam potestatem superioris impetit et vulnerat sive quando impedit, quominus superior aliquas leges ferat, sive quando impedit quominus efficaci pœna legem suam communiat, ita ut inde lex in suo formali esse consistens inanis reddatur et despecta. Hæc porro erat natura et indoles consuetudinis a Pontifice in cit. cap. reprobatæ. Si enim tempore generalis interdicti adsit in civitate Ecclesia in qua solemniter divina persolvantur officia, attenuatur vel tollitur omnino incommodum, et publicæ mœstitiæ significatio, quæ effectus est interdicti; ac proinde frustratur scopus pœnæ ecclesiasticæ, quæ eo dirigitur ut ex publico squallore et ex sacramentorum negatione fideles ad pœnitentiam, et principes ad bonam frugem revocentur. Quare consuetudo illa offendebat ipsam virtutem legis et lædebat ipsam potestatem superioris, ac proinde lædebat regimen ecclesiasticum

in sua virtute vitali, et abrumpebat nervum ecclesiasticæ disciplinæ.

n. 10. IV^{um} criterium: Prohibitio consuetudinis contra legem etiam futuræ, expresse a legislatore apposita. Clausulæ prohibitionem exprimentes, legi apponi solitæ, sunt sequentes: 1^0. *abrogantes;* e. gr. «non obstante quacunque consuetudine contraria;» 2^0. *prohibentes* e. gr. «nolumus contra hanc legem aliquam consuetudinem valere,» 3^0. *reprobantes*, e. gr. «Talem consuet. penitus improbamus, reprobamus; potius corruptela juris est quam consuetudo».

Si lex talibus clausulis firmatur, quæritur, an contra ejusmodi legem possit exsurgere consuetudo contraria legitima. Ut clare respondeamus, distinguendum est: Lex noviter condita est aut lex mere humana aut lex, in tali forma quidem humana, sed declarans vel denuo inculcans vel specificans legem sive naturalem sive divino-positivam. In posteriore casu clausulæ expressæ nihil aliud sunt nisi declaratio prohibitionis in visceribus rei positæ externa. In priore casu, quando lex est mere humana, consuetudo contraria clausulis, etiam solemnissimis, excludi omnino non potest. Leges enim mere humanæ, «licet sapienter conditæ», semper in ea conditione remanent, ut mutari possint atque etiam debent mutatis temporum circumstantiis. Quare etiam rationes quæ legislatorem ad apponendas clausulas consuetudinum prohibitivas inducebant, mutatis circumstantiis evanescere possunt, ita ut consuetudines legitime possint succrescere. Non desunt exempla antiqui et novi temporis rem illustrantia. Ceterum si dubium proponatur circa legitimitatem et rationabilitatem consuetudinis, juxta communem sententiam post glossam in c. 1. verb. «Rationabilia» *de Constit.* in 6^0. (I. 2) res deferenda est ad Judicem Ordinarium vel ad superiores Magistratus, nec diuturna consuetudo haberi debet ut irrationabilis, nisi certe constet de ejus irrationabilitate. Hinc diuturna consuetudo præsumitur rationabilis, nisi contrarium constet.

11. Secundum requisitum consuetudinis est ut sit *legitime præscripta* c. ult. 11. h. t. Legitime præscripta dicitur consuetudo non quatenus debeat habere locum præscriptio proprie dicta, sed quatenus lapsu annorum a jure requisito roboretur et confirmetur in similitudinem præscriptionis. At quæritur quod tempus requiratur ut legitime præscribatur consuetudo. Præ primis animadvertendum est jus novum in consuetudinem induci per eam actuum frequentiam, quæ populi agendi rationem informet ita ut diutur-

nos ejusdem mores constituat. Verum si sermo sit de consuetudine *juxta* legem, nempe legis interpretativa, nihil in jure tum civili tum canonico determinatur, sed cum ea sit favorabilis, ac inserviat ad legem moribus confirmandam, nimia longævitas non requiritur, sed tale spatium temporis requiritur, quod sufficiat ut significetur populum sensum legis assecutum fuisse, ac legem fecisse suam. Quare est potius quæstio facti particularis quam juris. Procul autem dubio spatium *decenii* sufficit ad præscribendam consuetudinem juxta legem.

12. Si consuetudo *præter* legem sit rationabilis, ut legitime præscribatur, *decennii* spatium sufficit ex auctorum sententia post glos. in c. ult. h. t.; sequuntur enim omnes juris civilis dispositionem, quod tempus diuturnum decennio complectitur. L. «super longi» C. *de Præsc. long. temp.*

13. Diversa datur auctorem sententia circa temporis diuturnitatem, quæ requiritur ad legitime introducendam consuetudinem *contra* legem canonicam. Non loquimur de consuetudine inducenda in via conniventiæ, quæ scilicet incipit et progreditur sub oculis ipsius Principis, qui cum posset impedire, sciens tolerat, ac tacita revocatione legis tollit. Hoc enim in casu tempus non potest ex juris principiis determinari ad consuetudinem statuendam. Quando tales habentur circumstantiæ, ac talia facta contingant, quibus voluntas Principis legem tacite revocantis appareat, procul dubio consuetudo legitime consistit. Quæstio nostra est de consuetudine quæ inducitur vel inscio prorsus legislatore, vel ita inducitur ut ignoretur utrum ipse toleret an non populi agendi rationem legi contrariam. Quæstio igitur est de inducenda consuetudine contra legem in via præscriptiva. *Tres* dantur sententiæ. *Prima* sententia distinguit inter legem usu receptam, et legem quæ usu recepta non fuit. Consuetudo quæ est contra legem, quæ est tantum rite promulgata, sed usu recepta nondum est, juxta hujus sententiæ patronos, legitime præscribitur 10 annis; quia in casu non agitur proprie de lege destruenda, sed potius obstaculum stabilitur ne legis vinculum imponatur. Agitur enim de removenda lege quæ totam vim non exerit 'leges enim, ut in c. 3. dist. 4. dicitur, firmantur cum moribus utentium approbantur'. Consuetudo autem contra legem communiter receptam nonnisi spatio 40 annorum præscribitur.

14. *Alterius* sententiæ defensores docent consuetudinem cuilibet legi canonicæ contrariam nonnisi spatio 40 annor. stabiliri,

fierique legitimam. Innituntur verbis glossæ in c. ult. h. t. et argumento capp. 15. *de Præscript.*, c. 3. *de causa poss. et propr.* (II. 12) et c. 50. *de Elect.* (I. 6). In hisce enim capitibus sermo est de jure aliquo ecclesiastico quod possit consuetudine obtineri, et simul adseritur eam non valere 'propter temporis brevitatem usque ad præscriptionem legitimam non producti'. Jam vero ex capp. 4. 6. et 8. *de Præscript.* (II. 26) tempus contra jura ecclesiastica est *40 annorum* spatium; ergo etc. Nec distingui debet inter legem usu receptam, vel non receptam; nam lex statim ac promulgetur, ex se vim obligandi habet, et populi acceptatio non requiritur ut lex constituatur. Quare populi mores non substantialem et intrinsecam, sed accidentalem et extrinsecam firmitatem legi tribuunt. Quare per consuetudinem non agitur de impediendo vinculo obligationis, ne ipsum imponatur, sed ut impositum destruatur.

15. *Tertia* tandem sententia, cui adstipulamur, tuetur *decem* annorum lapsu quamcumque legem canonicam per consuetudinem præscribi et auferri. Quod probatur 1°. ex generali principio uniformitatis inter jus civile et canonicum in rebus de quibus jus canonicum distincte non disponit. Traditur hoc principium in c. 1. *de novi oper. nuntiat.* (V. 32). At ex juris civilis statuto consuetudo contra legem decennio stabilitur. Nam in L. 1. C. *quæ sit longa consuet.* observandam esse ait Imperator longam consuetudinem, et L. «super longi temporis» C. *de præscr. long. temp.* decennio concluditur. Ergo etiam in jure canonico dicendum est quamcumque consuetudinem 10 annis præscribi. Ratio autem apertissima exurgit ex prudenti œconomia quam præ oculis habere debet legislator. Si enim decem continuis annis populus uniformiter et animo deliberato per actuum frequentiam steterit contra legis jussum, videtur ita res fuisse mutata, ut amplius non possit populus ad legis observantiam revocari, et eam observantiam exigere idem esse videtur ac laqueum conscientiæ injicere. Momenta autem ex adverso allata falso innituntur supposito. Nam in citatis capp. consuetudo quæ nominatur est proprie dicta præscriptio. Quæstio enim proponebatur de acquisitione jurium peculiarium personarum in præjudicium vel alicujus capituli prout in c. 50. *de Elect.* (I. 6) et 3. *de caus. poss. et prop.* (II. 12) vel alicujus Episcopi prout in c. 15. *de Præscr.* (II. 26). Diversa autem est ratio consuetudinis et præscriptionis. Consuetudo enim vim suam obtinet

ex præsumpta voluntate legislatoris, qui ob bonum publicum censetur probare rationabiles mores populi; præscriptio vero cum vergat in certum præjudicium personarum, quas jure suo spoliat, longius quo fieri potest, protrahi debet. Ceterum si eadem ratio esset præscriptionis et consuetudinis; cum contra Ecclesiam Romanam nonnisi centenaria præscriptio valeat c. 14 *de Præscr.* (II. 26) constitutiones Pontificis nonnisi spatio 100 annorum per consuetudinem contrariam abrogarentur. Quod certe ipsis adversariis non arridet.

16. Ut consuetudo legitime præscribatur præter lapsum temporis, requiritur 3°. *aliquis legislatoris consensus,* uti jam vidimus. Consensus est vel expressus, vel tacitus, vel præsumptus. *Expressus* cum legislator videt populi mores, eosque approbat. *Tacitus* cum legislator optime cognoscit existentiam consuetudinis, eamque cum posset commode repudiare, silentio tolerat; *tacite* vero assentitur, nam qui tacet dum loqui posset et deberet, consentire censetur. Consensus *præsumptus,* qui et legalis seu generalis dicitur, est ille quo generatim legislator approbat omnes consuetudines quæ sunt rationabiles et legitime præscriptæ, quamvis eas non cognoscat. — Non requiritur primus consensus, secus consuetudo non distingueretur ullo pacto a lege; etenim lex est expressa voluntas Principis. Nec requiritur tacitus, nam si requireretur, tunc lex proprie non tolleretur per contrariam consuetudinem, in via præscriptiva, sed per tacitam Principis revocationem. Sufficit consensus legalis. Nam in c. ult. 11. h. t. Gregorius IX. agnoscit valere et approbat generatim omnes consuetudines rationabiles et legitime præscriptas. Item in c. 1. *de Const.* in 6°. (I. 2). Pontifex tradit per constitutionem generalem legislatorem non destruere jura privata et consuetudines locorum, nisi de ipsis expressam mentionem faciat. Ergo jus canonicum consuetudines rationabiles in genere approbat, ac proinde consensus legislatoris ecclesiastici præsumi potest, quoties rationabilis ac diuturna in sensu explicato consuetudo fuerit in populo christiano introducta.

17. Qui tamen consensus cessat quoties legislator consuetudinem expresse abrogat, vel quoties sermo sit de materia, in qua a jure absolute tum quoad præteritum, tum quoad futurum consuetudo interdicitur, quia ex. gr. consuetudo censetur esse corruptela juris; quo in casu introduci nequit consuetudo ex defectu consensus legislatoris præsumpti, nisi mutatis circumstantiis res

in melius immutetur ac capax fiat consuetudinis inducendæ. Ut vero plenius disquisitio procedat sciendum est, aliquando leges simpliciter præcipi, quin a legislatore consuetudinis mentio fiat; aliquando legem muniri hac clausula 'quacumque consuetudine minime obstante'; aliquando autem consuetudinem legi contrariam reprobari absolute et haberi ceu corruptelam juris. Procul dubio lex, quæ de consuetudine nullimode cavet, per consuetudinem rationalem abrogari potest. Clausula 'quacumque etc'. ad futuram consuetudinem non sese extendit, sed præteritam solum respicit. Imo non omnem præteritam consuetudinem. Nam respicit solam antiquam et non immemorialem, quæ privilegiata dicitur, et specialiter est nominanda ut abrogetur. Tertia formula abrogat præexistentes consuetudines et impedit quominus in posterum consuetudo inducatur, nisi mutetur ratio legis et mutentur circumstantiæ.

18. 4°. Ut legitime præscribatur consuetudo requiritur *frequentia actuum cum intentione inducendi consuetudinem.* Hæc porro frequentia actuum debet esse in primis *uniformis* in populo, idest non ab uno alterove, sed saltem a majori parte populi debent actus frequentari, aut ab ea parte populi quam lex abroganda per consuetudinem respiciebat. Glos. in fine c. ult. h. t. — Secundo actum frequentia debet esse *non interrupta.* Interrumpitur autem vel per actum contrarium populi, vel per dispositionem legislatoris consuetudinem impedientis quominus ultra servetur et introducatur. Quoad primum vero animadvertimus nihil officere contrarium actum populi, cum consuetudo legitime jam præscripta est, sed requiritur nova consuetudo contraria. — Tertio demum actus debent esse *voluntarii et libere positi,* secus enim deesset principium constitutivum consuetudinis, id est voluntas populi normam agendorum sibi figentis. Ex quo etiam sequitur requiri scientiam in populo, ut introducatur consuetudo. Si enim ageret populus ex ignorantia vel ex errore, non haberetur legitimus consensus, nec proinde ex agendi ratione populi oriretur jus id est lex.

19. *De effectibus consuetudinis.* — Effectus consuetudinis juxta legem est legis ipsius interpretatio, quæ consuetudo cum fuerit legitime præscripta, dicitur optima legis interpres; dum vero consuetudo hæc in via est ut introducatur, conjecturalem tantum legis explicationem exhibet. Effectus consuetudinis præter legem est ut nova lex in populo introducatur, ita ut quod fuerat indif-

ferens fiat præceptum, quod fuerat licitum reddatur vetitum. Effectus denique consuetudinis contra legem est vel totalis abrogatio præexistentis legis, vel partialis derogatio. Qua in re sciendum est, per consuetudinem abrogari posse pœnam tantummodo, remanente vi directiva legis, at quoad ecclesiasticas saltem leges abrogari non posse vim directivam, manente vi coactiva id est pœna; nam uti vidimus, in Ecclesia non dantur leges mere pœnales.

20. *De probatione consuetudinis.* — Consuetudinem probare debet is, qui eam pro se allegat. Probandi onus vero cessat, si notoria sit et publica. Probatur vero vel scriptis monumentis, si consuetudo fuerit scripto tradita, vel approbatione tribunalium in judicio facta, vel testibus, qui, si agatur de immemoriali, deponere debent se consuetudinem semper observari vidisse, ac audivisse a majoribus semper observatam fuisse.

21. *De abrogatione consuetudinis.* — Consuetudo abrogari potest per legem posteriorem, vel per contrariam consuetudinem. Lex vero posterior abrogat generalem consuetudinem, quæ nempe servatur in modum legis generalis, licet de ea lex posterior mentionem non faciat. Ratio enim est, quia constitutio posterior generalis abrogat constitutionem generalem antecedentem, quin eam commemoret. Atqui consuetudo generalis constitutioni generali æquiparatur. Lex tamen generalis non abrogat consuetudines peculiares, nisi ipsas expresse commemoret c. 1. *de Const.* (I. 2) in 6°. quia ex eodem cap. præsumitur, quod legislator ignoret consuetudines speciales, et particularia statuta locorum. Sufficit vero si generice consuetudines nominet, quemadmodum si dicat 'quacumque consuetudine non obstante'. Sub qua clausula vero non venit centenaria vel immemorialis consuetudo, quæ privilegiata dicitur; quæ non abrogatur, nisi etiam privilegiata in clausula comprehendatur. Id est nisi legislator expresse caveat per legem, quam edit, se velle abrogare quamcumque consuetudinem etiam immemorialem et privilegiatam. Porro centenaria consuetudo ea est, quæ centum annos enumerat a sui initio; immemorialis vero ea est, cujus initii in populo memoria non extat. Ratio est, quia in suo esse juridico a legibus distinguitur consuetudo immemorialis vel centenaria, a communi simplici consuetudine præscriptiva legis. Prima enim consuetudo ex temporis diuturnitate ingerit præsumptionem tituli, et induit naturam privilegii a principe concessi. Argum. c. 26. *de Verb. Sign.* (V. 40). Unde et privilegiata dicitur.

Quare in odiosis, prout est abrogatio, consuetudo privilegiata sub appellatione generali consuetudinis non comprehenditur. Deinde ipsa praxis Romanor. Pont. id confirmat; quandoque enim, idest quando Pontifex abrogare vult consuetudines etiam immemoriales et centenarias, clausulæ generali 'non obstante quacumque etc.' addit etiam 'immemoriali et privilegiata'. Excipitur vero casus, in quo contraria consuetudo reprobatur ceu corruptela juris et irrationabilis. Exemplum exhibetur in capp. 5. et 10. h. t. Hoc enim in casu si valeret consuetudo etiam immemorialis, sustineretur consuetudo, quæ rationalis non esset, quod et conceptui consuetudinis et dispositioni Gregorii IX. in c. ul. h. t. adversaretur. — Consuetudo abrogatur etiam per consuetudinem contrariam legitime præscriptam. Nihil enim tam naturale est, quam ut res eodem modo solvatur, quo colligata est.

De personis.

Post generales titulos de fontibus juris, B. Raimundus aggreditur tractationem de Ecclesiastica Hierarchia, id est de Prælatis et Ministris Ecclesiæ. Porro jure Decretalium Clerici ad dignitates et prælaturas assumebantur per postulationem, per electionem et per translationem. Quare in tribus distinctis titulis de hisce modis promovendi personas ad dignitates primarias in Ecclesia agitur. Cum vero in titulo de postulatione plura essent enucleanda, quæ fusius ac melius in titulo de electione traduntur, hinc titulum de Electione præponimus titulo de Postulatione Prælatorum. Quare sit.

Titulus VI.

De electione et electi potestate.

1. In religionis Christianæ exordio, amplissima accepta potestate, Apostoli Ecclesias instituebant, ac pastores eisdem præficiebant. Apostolis vita functis, electio Episcoporum ex triplici concursu fiebat. Concurrebat enim vox populi, id est suffragium populi testimonium ferentis de vita et moribus eligendæ personæ. Quod suffragium etiam expostulabatur, ne invitis pastor daretur. Concurrebat etiam vox Cleri, seu suffragium Cleri approbantis vitam et promotionem alicujus ad episcopatum. Tandem concurrebat formalis electio seu designatio personæ ab Episcopis comprovin-

cialibus cum proprio Metropolitano, qui ad hoc negotium explendum sese ad ecclesiam viduatam conferebat, ut eam iterum solatio novi pastoris consolaretur, ac præficiendum Episcopum eligebat Clero civitatis et plebe præsente et consentiente, atque electum in eadem Ecclesia consecrabat. Patet id ex ep. 68. divi Cypriani, qui hæc scribit: 'Diligenter de traditione divina et apostolica observatione servandum est et tenendum, quod apud nos quoque et fere universas provincias tenetur, ut ad ordinationes rite celebrandas ad eam plebem, cui præpositus ordinatur, Episcopi ejusdem provinciæ proximi quique conveniant et Episcopus deligatur plebe præsente, quæ singulorum vitam plenissime novit. . . . Quod et apud nos factum videmus in Sabini Collegæ nostri ordinatione, ut de universæ fraternitatis suffragio, et de episcoporum, qui in præsentia convenerant . . . judicio episcopatus ei deferretur, et manus ei imponerentur'.

2. At quod rite procedebat primis temporibus, cum fidelium cor unum erat et anima una, non amplius servari potuit. Nam præsertim studium partium vel etiam pecuniæ cupiditas cœpit urgere plebem in electionibus, et indigni promovebantur. Hieronymus animadvertit temporibus suis populi suffragia non processisse prout decebat. Quare Syn. Sardicensis c. 2. prout legitur in c. 2. h. t. removit populum in negotio electionis; ac tandem ex decreto Syn. Nic. II. solis Episcopis Provinciæ reservata est electio Episcoporum. Deinde inductum est jus Decretalium, quo nempe a Capitulo Cathedralis Ecclesiæ eligebatur Episcopus. Cum vero etiam in hac forma electionis orta fuerint incommoda malique effectus, Rom. Pontifices inceperunt collationes Episcopatuum sibi reservare, atque inde proposita est Reg. Cancell. 2^a. de reservatione Rom. Pontifici episcoporum omnium. Qua tamen in re adnotandum est, Romanos Pontifices usos fuisse jure suo; etenim cum demortuis Apostolis, suprema potestas ordinaria in Rom. Pontifice resideat, munus fundandi Ecclesias, ac designandi pastores ipsi competere debet. Hinc vetus modus eligendi Prælatos fuit ex delegatione vel expressa vel tacita Rom. Pontificis.

3. Electio vero definitur '*Personæ idoneæ ad prælaturam ecclesiasticam vacantem per vota legitimorum electorum canonica vocatio, a superiore confirmanda*'. Dicitur *vocatio canonica,* quia celebrari debet servatis quibusdam legibus et conditionibus a jure canonum definitis. *Per vota legitimorum electorum.* Nam con-

currere debet consensus personarum, quibus inest jus eligendi, ut persona ad prælaturam legitime vocetur. Quæ prælatura debet esse *vacans;* secus electio absolute a canonibus interdicitur. Concedi enim alicui non potest, quod ab altero legitime retinetur. Electio autem debet *confirmari* a superiore; quia electio non confert electo plenum jus assequendæ prælaturæ. Differt vero a postulatione; nam postulantur, qui laborant aliquo impedimento canonico, ob quod a prælatura arcentur. Differt a præsentatione; nam præsentatio fieri potest etiam a laicis, qui possent post unum et alios præsentare. Electio vero a Clericis celebratur, qui post electionem legitimam unius personæ, aliam prohibentur eligere. Differt tandem a libera collatione, quia per collationem conceditur Clerico totum ac plenum jus in beneficium, id est tum jus ad rem, tum jus in re. Collatio enim est actualis concessio Præbendæ, Electio autem confert tantummodo jus ad rem, id est ad obtinendam Prælaturam; quam post confirmationem plene consequitur qui electus est.

4. Quæstio 1ª. Quinam legitime possunt eligere? Jus electionis activæ regulariter competit Clericis membris collegii cujus Prælatus eligendus est, nisi jure excluduntur. Ergo jus eligendi competit clericis, non *laicis.* Electio enim prout in titulo sumitur est legitima destinatio personæ ad sacrum officium; ex qua jus persona illa assequitur ad officium illud obtinendum per confirmationem. Laici vero commendare utique possunt aliquem ad officium sacrum, jus autem positive et proxime ad illud concedere nequeunt: Can. 'Nullus' dist. 63. et c. 51. h. t. Quare electio facta a laicis ipso jure irrita est c. 3. h. t. Immo etiam nulla est electio celebrata concurrentibus canonicis et laicis; quibus nec suffragatur consuetudo, nec compositio facta cum prælatis Ecclesiæ ipsius. Primum liquet ex c. 56. h. t., secundum ex c. 51. eod. Nec objiciatur expressio illa cap. 24. h. t. 'populum nempe in possessione fuisse eligendi ex antiqua consuetudine'. Nam ibi sermo erat de præsentatione. Quod a Pontifice ostenditur, cum inferius dicit, populum fuisse 'in quasi — possessione præsentandi', ac quæstionem patronatus quoad jus se nolle attingere, fatetur. Ex plenitudine autem potestatis potest Summ. Pontifex concedere laicis jus concurrendi suffragio suo ad electionem perficiendam. Ratio hæc videtur esse, electio non est actus potestatis ordinis, bene vero induit naturam actus potestatis jurisdictionis. Jamvero actus po-

testatis jurisdictionis possunt committi et delegari etiam Clericis illis, qui non sunt in Ordine constituti, qui ex divina institutione procedat. Id est Clerici etiam minores, imo simpliciter tonsurati possunt exercere actus jurisdictionis ecclesiasticæ, ex mandato. Igitur exercitium jurisdictionis non exposcit essentialiter in persona fundamentum conditionis procedentis ex ordinatione juris divini; sed exercitium jurisdictionis solummodo exigit conditionem juris ecclesiastici, prout est conditio personæ tonsuratæ tantummodo. Igitur exercitium jurisdictionis ecclesiasticæ ex virtute juris ipsius ecclesiastici regitur et gubernatur. Atqui Rom. Pontifex est supra jus ecclesiasticum. Ergo ex plenitudine potestatis Rom. Pontifex potest delegare alicui laicæ personæ aliquem actum jurisdictionis ecclesiasticæ, et per consequentiam jus electionis perficiendæ.

5. Clericis ergo, non laicis, competit jus eligendi, sed neque *omnibus* clericis. Illis tantum jus eligendi, seu jus electionis activæ competit, qui *membra* sunt Capituli, vel *collegii,* vel communitatis, cujus Prælatus eligi debet c. 1. h. t. Et quoniam præcipue de *Episcopi* electioni disquisitio facienda est, dicimus ex jure canonum non ad quoscumque Clericos Diœceseos, vel Cathedralis Ecclesiæ jus Episcopum eligendi pertinere, sed solummodo ad *Canonicos* Cathedralis ipsius, qui senatum Episcopi constituunt.

6. Præter hos vero jus eligendi potest competere Clericis etiam *extraneis* a Capitulo ex *variis* titulis. Primo quidem legitima *præscriptione* c. 50. h. t. et 4. *de Postul.* (I. 5). Hæc tamen præscriptio si titulo colorato innitatur, spatio 40 annorum completur. Nam præscriptio contra jura Ecclesiarum completur spatio 40 annorum, capp. 4. 6. et 8. *de Præscript.* (II. 26). In c. 6. Alex. III. ait 'quadragenalis præscriptio omnem prorsus actionem tollit'. Immemorialis autem requiritur, si nullo prorsus titulo innitatur c. 1. *de Præscript.* in 6⁰ (II. 13). Secundo jus eligendi a Clerico extraneo acquiritur ex *privilegio Pontificis.* Quod etiam innuitur in c. 8. *de consuet.* (I. 4). Tertio ex lege *speciali* in fundatione Ecclesiæ Cathedralis, in qua caveatur, ut electio Prælati spectet ad Prælatum alterius Ecclesiæ, vel admitti etiam debent Clerici, qui Canonici ecclesiæ Cathedralis non sunt.

7. Ex ipsis vero Canonicis Ecclesiæ cathedralis *excluduntur* 1⁰. ii qui tempore celebrationis electionis *subdiaconi* non sunt. Clem. 2. *de æt. et qual. et ord. præf.* (I. 6) Conf. Trid. sess. 22.

c. 4. *de ref.* Ii enim vocem in capitulo non habent, neque ad electionem perficiendam possunt ex aliorum Canonicorum indulgentia admitti, si autem admittantur, eorum suffragium omni prorsus valore caret. — 2°. Ratione defectus ætatis vel consilii voce activa electionis privantur *impuberes,* licet beneficium ex dispensatione obtinuerint c. 32. h. t. in 6°.; necnon *furiosi* et *mente capti.* — 3°. *Suspensi* ex c. 16. h. t. et c. 8. *de Consuet.* (I. 4). Suspensio, quæ privat Canonicum voce activa electionis, est vel totalis, quæ nempe suspendit ab officio et beneficio, vel ab officio tantum; non autem quæ suspendit tantum a beneficio; nam per illam quis tempore suspensionis non potest exercere actus officii sui; per secundam vero tantum privatur fructibus præbendæ. — 4°. Personaliter *interdicti,* aut interdictum locale violantes c. 16. h. t. et c. 18. §. 2. *de sent. excom.* in 6° (V. 11). — 5°. *Excommunicati* majore excommunicatione c. un. *Ne sede vac.* in 6°. (I. 8) et c. 39. h. t. Qua in re animadvertendum est jure Decretalium omnes hac excommunicatione irretitos jure electionis activæ privari. At non idem dicendum est post Bullam *Martini V.* «*Ad Evitanda*». Nam ex præscriptione illius Bullæ evitandi sunt solummodo nominatim denunciati ceu excommunicati, et publici percussores Clericorum. Reliqui tolerantur ita ut a fidelibus requisiti etiam in spiritualibus possint officium suum exercere, et cum ipsis communicare. A pari ergo poterunt eligere. Nec objiciatur Martinum nullum voluisse favorem conferre excommunicatis, sed onus eos vitandi coarctasse solum in aliorum fidelium bonum; nam electio est actus qui non refertur in bonum et commodum electorum, sed potius electi favorem et Ecclesiæ bonum respicit. Valida ergo est electio, quamvis in ea concurrat suffragium excommunicati tolerati. Ceterum excommunicatus toleratus poterit per exceptionem ab edendo suffragio removeri, qua exceptione posita, suffragium, si ab eo detur, non valet. — 6°. Eligentes vel postulantes *indignum* pro ea vice amittunt jus electionis c. 7. §. ult. h. t. et c. 37. h. t. in 6°, idque ipso facto; econtra non servatâ formâ, post sententiam tantum judicis declaratoriam; Reiffenstuel.: in cp. «Cum in cunctis» 7. h. t., n. 252. — 7°. Qui *tempore* definito cessante impedimento legitime Prælatum non eligunt; quo in casu jus ad superiorem devolvitur c. 41. h. t.

8. Quæstio 2ª. De eligendis, id est de jure passivæ electionis. — Ex c. 7. h. t. in princ. Alex. III. ait 'In sacris

Ordinibus et in ecclesiasticis ministeriis inquirenda est ætatis maturitas, gravitas morum et literarum scientia'. Quare quidam prohibentur a facultate passivæ electionis ex defectu scientiæ, quidam ex defectu ætatis, quidam ex defectu gravitatis morum.

9. Quoad *scientiam* attendenda est dispositio Conc. Tridentini sess. 22. c. 2. de ref. ubi ait 'Scientia præter hæc ejusmodi polleat (eligendus ad Episcopatum) ut muneris sibi injungendi necessitati possit satisfacere; ideo antea in Universitate studiorum Magister, sive Doctor, aut Licentiatus in sacra Theologia, vel Jure Canonico merito sit promotus, aut publico alicujus Academiæ testimonio idoneus ad alios docendos ostendatur'. Cfr. de his etiam t. 14. h. l.

10. Ex defectu *ætatis* in Episcopum eligi non potest qui an. 30. nondum expleverit; in c. enim 7. cit. Concilium 'statuit ut nullus in Episcopum eligatur, nisi qui jam trigesimum annum ætatis exegerit'. Induunt naturam hujus impedimenti irregularitates sive ex defectu mentis, uti est in amentibus, furiosis qui pueris æquiparari solent; sive ex defectu corporis, quasi nempe desit debita evolutio personæ, vel ejus integritas. Hinc in c. 30. h. t. traditur irregularem posse utique postulari, non vero eligi.

11. Ex defectu *morum* repelluntur ab electione passiva: 1°. Infideles jure divino; sunt enim beneficiorum ecclesiasticorum incapaces. 2°. Hæretici, credentes, receptores, defensores et fautores ipsorum, et eorum filii in linea masculina ad secundam usque generationem, in fœminina usque ad primam generationem c. 15. *de hæret.* in 6° (V. 2). Quod caput corrigit caput secundum eod. Excluduntur etiam schismatici arg. c. 5. h. t., in quo electio schismatici ad Ecclesiæ unitatem revertentis dispensative solum confirmari permittitur. Quo in capite glossa adnotat 'qui scindit se ab unitate Ecclesiæ, de jure communi non potest promoveri'. 3°. Sacrilegi arg. c. 34. h. t. et can. «Nulli» caus. 3. quæst. 4. 4°. Literarum Apostolicarum falsarii c. 7. *de Crimine falsi* (V. 20), usurarii manifesti, ac publici aleatores, qui nempe immoderate alearum ludis dant operam c. 15. *de excess. Prælat.* (V. 31). 5°. Perjurii c. 16. *de jurejur.* (II. 24). 6°. Ambitiosi, qui nempe consentiunt electioni in propriam personam factæ, antequam conficeretur et publicaretur electionis decretum c. 46. h. t. Hac de re fusius loquemur, quando tractabitur compromissum n. 21. 7°. Ex Const. S. Pii V. quæ incipit 'Horrendum' ineligibiles sunt sodomiæ crimine maculati. 8°. Qui tempore electionis absque congrua dispensatione

possident plura beneficia curata, aut dignitates vel personatus c. 54. §. «Nos igitur» h. t. 9°. Qui consensit electioni de se factæ per abusum sæcularis potestatis c. 43. h. t. — 10°. Irrita est electio alicujus, quæ etiam ipso ignorante simoniace confecta fuerit. Dummodo pecuniæ solutio non facta fuerit vel contra voluntatem electi, vel in fraudem electi ipsius, eo scilicet scopo ut nempe possit oppugnari electio c. 27. *de Simonia* (V. 3) et cap. penult. 59. h. t. — 11°. Ineligibiles sunt qui semel, non ex defectu formæ non observatæ, sed ex vitio personæ sunt rejecti; quorum nempe ex crimine aliquo electio fuit declarata irrita c. 12. h. t. — 12°. Infames, sive qui maculantur infamia juris, sive qui infamia facti maculantur. Ex Regula enim Juris 87. in 6°. 'infamibus portæ non pateant Dignitatum' et can. «Infames» 17. C. 6ª. q. 1. Ubi, expositis variis criminibus, quæ personarum famam lædunt, concluditur 'hi omnes nec ad sacros gradus debent admitti'. Crimen vero ut infamiam gignat non debet esse mere occultum (excepto tamen homicidio). Insuper adnotari debet differentia inter impeditos infamia juris et impeditos infamia facti. Cum infamia juris judicialem provinciam ingrediatur, ac publicam auctoritatem attingat, remitti ac absolvi nequit absque contraria judicis sententia, quæ innocentiam declaret, aut saltem edicat non constare de crimine. Hinc qui ea detinetur non potest eligi ad dignitates et ad Episcopatum, antequam hæc sententia obtineatur, aut ab auctoritate competente non dispensetur ab infamia. Cum vero infamia facti in publica opinione consistat, eaque cesset, postquam mutatis in melius moribus ac peracta peccatorum pœnitentia populus incipiat bene de persona cogitare, sequitur posse inde eligi qui antea infamis reputabatur arg. c. 11. *de excess. Præl.* (V. 31) 13°. Ob censuras repelluntur ab electione a) excommunicati etiam non vitandi, id est tolerati, dummodo non fuerint occulti cap. «Cum dilectus» *de Consuet.* 8. (I. 4) c. 1. *de Postul. Præl.* (I. 5). b) Suspensi c. 8. *de Consuet.* (I. 4) c) Personaliter interdicti vel temere violantes interdictum locale c. 18. §. 2. *de Sent. excom.* in 6° (V. 11). Tandem d) Irregulares, sive irregularitas ex crimine sive ex defectu procedat.

12. Quæstio 3ª. De iis quæ electionem præcedunt. — 1°. Præcedere debet vacatio sedis seu beneficii ad quod personæ novæ electio facienda est. Etenim abhorruerunt canones destinationem personæ in locum illius qui adhuc legitime retinet beneficium. Quare non solum concessio sed etiam promissio præbendæ

non vacantis reprobatur capp. 1. et 2. *de concess. Præb.* (III. 8). Immo sede plena reprobantur ipsi tractatus circa futuram electionem. Porro Ecclesia vacare potest 1°. per *mortem* naturalem Prælati, vel per mortem civilem, qua nempe ob culpam gravem a Superiore decernitur removendus. 2°. Per translationem Episcopi ad aliam sedem can. «Episcopus» 37. C. 7. q. 1. 3°. Per legitimam renuntiationem acceptatam a Superiore. 4°. Per acceptationem et assecutionem alterius incompatibilis beneficii, vel ingressum et professionem Prælati in Religione approbata capp. 10. et 11. *de Renunciat.* (I. 3).

Quod si sedes vacaverit per mortem Prælati antequam procedatur ad electionem, 1°. præmitti debet honorifica sepultura Prælati ejusdem c. 36. h. t. §. «electionem». Hoc vero reverentiæ officium non est absolute necessarium ita ut secus sit nulla electio. 2°. Debet præfiniri et adsignari locus et tempus ad electionem perficiendam arg. capp. 50. et 52. h. t. 3°. Vocari debet quicumque jus habet eligendi, quique possit commode et velit interesse ex c. 42. h. t. Quod si aliquis non fuerit vocatus, potest ipse petere ut rescindatur electio, c. 28. h. t. §. 'quod si eos'. Hic vero si de spreto vel neglecto non agat, taciturnitate sua videtur confirmare, quod ab aliis electoribus factum est. Diximus 'commode possunt venire'; nam si quis in regiones abierit remotissimas, ita ut accedere nequeat intra bimestre vel trimestre, non est vocandus.

13. Quæstio 4ª. An suffragium dari possit per procuratorem? In cap. 42. h. t. §. 'illud autem' affirmativa sententia proponitur, quibusdam concurrentibus adjunctis. 1°. requiritur, ut quis sit *absens* a loco, in quo celebranda est electio. 2°. Requiritur, ut justo *impedimento* detineatur ex. gr. ceu admonet glos. in cit. cap. 42. verb. 'venire', gravi infirmitate; sic si elector timeat insidias vitæ suæ structas, vel injuste detineatur ab extranea vi. Quod de absentibus diximus, etiam illis applicari potest qui ubi celebratur electio commorantur, sed infirmitate impediti ad locum electionis accedere prohibentur. Ita auctores; qui insuper non reprobant alicujus Capituli consuetudinem in quo scrutatores adeunt infirmos, eorumque votum exquirunt.

14. Procurator vero debet eligi ex ipsis *canonicis electoribus* ex cit. c. 42. h. t. §. cit. ita ut si extraneus eligatur, possint, si velint, Capitulares excipere illumque repellere. Nam conditio, ut

eligatur unus e gremio Capituli, posita est in honorem et commodum Capituli ejusdem, cui proinde potest renuntiare, acceptans extraneum. Quandoque autem non unus tantum, sed plures designantur procuratores, ut uno fortasse deficiente, tutius suffragium mandantis in electione concurrat. c. 46. h. t. in 6°. (I. 6). Verum nonnisi in solidum constitui possunt plures procuratores. Id est non constituuntur plures, ut singuli suffragium nomine mandantis exhibeant; sed ut unus solummodo, qui alios præveniat, possit suffragium emittere c. 14. *de Procur.* (I. 38). Quod si duo simul concurrant procuratores, tunc valet votum illius qui a Capitulo eligitur; vel, si Canonici non conveniant, ille præfertur qui prior in literis commissionis describitur c. cit. 46. h. t. in 6°.

15. Porro procurator canonicus si mandatum pro eligenda persona *speciali* acceperit, poterit suffragium proprium dare pro *distincta* persona; si vero in mandato designata non fuerit persona eligenda, *uni* tantum personæ suffragium proprium et illud mandantis dare potest. Quia quisque tenetur eligere quem magis idoneum reputat; unus autem est præ cæteris aptior in cujuslibet electoris mente cit. c. 46. h. t. in 6°. §. 2.

In quo cap. §. ult. interdicitur suffragium per *literas* expressum, licet nullus ex Canonicis velit esse procurator, et capitulum extraneam personam recuset.

16. Quæstio. 5ª. De forma electionis. — Jure Decretalium triplex est, scilicet *inspirationis* vel quasi inspirationis, *scrutinii,* et *compromissi* ex c. 42. h. t. In quo capite reliquæ formæ electionis reprobantur, et præsertim reprobatur electio *per sortes.* Verum in materia electionis per sortes præ oculis haberi potest resolutio S. Congr. Conc. in causa *Romana* Electionis et Devolutionis diei 2. Maji 1857. Cum ageretur de electione ad Canonicatum Basilicæ S. Mariæ in Cosmedin facta ex unanimi consensu electorum per sortes, postquam in triplici repetito scrutinio æqualia suffragia duobus Candidatis favissent, S. Congregatio decrevit electionem hanc sustineri. Certa enim erat electoribus idoneitas utriusque, et ex paritate suffragiorum constabat paria fuisse utriusque merita. Hinc cessabat ratio juris, ob quam sortium usus prohibetur, et ceteroquin, non agebatur de beneficio qualificato quod exegisset formam canonicam electionis. Quapropter conclusio est: usus sortis non interdicitur in electionibus ecclesiasticis, quando

constat de idoneitate candidatorum, et ex duobus vel tribus experimentis resultaverint paria pro singulis candidatis suffragia, maxime si agatur de beneficiis non qualificatis.

17. Electio per *inspirationem* obtinuit, cum verum et sensibile miraculum contigit, ut quis in Episcopum assumeretur. *Quasi* per inspirationem celebratur electio, cum nullo præmisso tractatu omnes electores unanimi consensu atque una voce aliquem eligunt in prælatum. Hanc formam probat Innoc. III. in cit. c. 42 in fin. h. t. Optime autem ibi adnotat Pontifex hanc valere electionem, si vitio careat. Si enim vel simonia locum habuerit, vel conspiratio turpis, vel fuerit adempta libertas debita electoribus, electio non sustinetur arg. c. 26. et c. 45. h. t.

18. Secunda forma est per *scrutinium* et ex c. 42. h. t. ex mente Innoc. III. potest definiri electio illa, quæ 'præsentibus omnibus, qui debent et volunt et possunt interesse, celebratur per collectionem suffragiorum circa eam personam, in quam consentit major et sanior Capituli pars'. Forma hæc ita procedit. Electores in loco designato intra ambitum viduatæ Ecclesiæ ex c. 18. h. t. in 6^0. capitulariter collecti in congregatione, id est juxta modum quo capitulum celebrari solet, c. 42. h. t. et c. 55. h. t., tres scrutatores fide dignos eligunt de gremio Capituli, qui recipiunt vota singulorum. Ex vetere disciplina scrutatores per verba excipiebant suffragia eligentium. Inde vero inductum est, ut suffragia scripto traderentur. Receptis suffragiis scrutatores suffragia publicant et vident, quinam majorem numerum suffragiorum retulerit, ac conficitur decretum electionis, atque publicatur uti facta. S. C. Concilii, in una *Segovien,* d. 8. Aug. 1885, definivit: «Electionem compleri per vota non *relative,* sed *absolute* majora;» unde patet e. gr. non esse electum illum qui ex septem votis retulit tria, cum duo adversarii reciperent singuli bina; sed requiruntur saltem quattuor vota, ut electio ex septem sustineatur. Porro ille censetur electus, in quo convenerit *major et sanior Capituli pars.* Quæ expressio ut intelligatur, sciendum est factam fuisse ex vetere disciplina triplicem collationem, nempe numeri ad numerum, meriti ad meritum, zeli ad zelum. Prima collatio fiebat inspiciendo numerum suffragiorum, quæ ab electoribus ferebantur. Meriti ad meritum fiebat comparatio inspiciendo electarum personarum merita, id est auctoritatem et dignitatem personarum. Zeli ad zelum collatio fiebat inspiciendo intentionem ab electoribus in edendo suffragio mani-

festatam, an scilicet suffragium dedissent ob finem legitimum vel potius ob humanum finem. Hæc triplex collatio fiebat, ut appareret, quinam esset, in quem convenisset major et sanior Capituli pars. Abbas in c. 42. h. t. n. 10. Non enim electio valebat, nisi concurrisset major capituli pars, licet minor pars fuisset sanior c. 50. h. t., sed ad novam electionem deveniendum erat. Excipiebatur casus quo major pars elegisset *scienter* indignum; quia pro illa vice privabatur jure eligendi, et sustinebatur electio facta a minori et saniori parte Capituli c. 53. h. t. Hæc collatio vero non fiebat in casu unanimis Canonicorum consensus in aliquem eligendum, vel si quis a duplo majori parte Canonicorum electus fuisset, quia hæc pars et sanior præsumebatur c. 9. h. t. in 6°. Imo et generatim quando in aliquem eligendum major pars Capituli concurrebat, hæc pars et sanior præsumebatur, ceu adnotat Pontifex in c. 57. h. t. At quandoque præsumptio veritati cedebat, et major pars eligebat minus idoneum; et tunc facta comparatione meriti ad meritum inter electos et zeli ad zelum inter eligentes, apparebat saniorem partem haud convenisse in electionem cujusdam perficiendam; quæ proinde electio cassabatur. Exemplum habemus in ipso cit. 57. h. t et c. 55 h. t. *Modo* autem quando agitur de negotio electionis perficiendæ etiam ad minora officia, major numerus electorum in quendam conspirantium, majorem quam antiquitus præsumptionem inducit etiam potioritatis meriti ad meritum. Unde communiter electus habetur ille qui majoris partis Capituli suffragia referat; nisi ceteroquin indignus reperiatur. At hæc non ex defectu formæ, sed ex qualitate personæ, quæ potiora suffragia retulit, electio caret effectu.

19. Tertia forma electionis est per *compromissum,* quæ locum habet, cum Capitulares uni vel pluribus personis idoneis potestatem eligendi concedunt, ita ut electus a compromissariis censeatur electus nomine et vice capituli. Quod hæc forma sit legitima, apparet ex dispositione capp. 42. et 30. h. t. Porro indifferens est, utrum compromissarii de gremio capituli sint vel extranei, ceu docet gloss. in c. 42. et ab omnibus recipitur. Conditiones compromissi sunt 1° ut compromissarii sint clerici. Laici enim negotia pure ecclesiastica tractare nequeunt c. 2. *de Judiciis* (II. 1). Porro in c. 8. 'Contigit' *de Arbitris* (I. 43) cavetur expresse, ne in rebus spiritualibus compromittatur in laicum. 2°. Ut inter clericos ipsos persona vel personæ idoneæ eligantur c. 42. h. t.

3°. Ut compromissarii eligantur ex consensu omnium et singulorum, qui jus habent eligendi, ita ut dissensus unius compromissum reddat nullius roboris. Innuitur hæc conditio in cit. c. 42. cum de compromissariis dicatur 'qui *vice omnium* Ecclesiæ viduatæ provideant de pastore'. Et post glossam in d°. capite traditur communiter a Doctoribus ob rationem apertissimam deductam ex natura electionis, quæ tangit jus et negotium singulorum. Hinc valet Reg. 29. Juris in 6°. 'quod omnes tangit, debet ab omnibus probari'. Quod si omnes et singuli probaverint viam compromissi, non omnes vero convenerint circa personas destinandas ad negotium electionis perficiendum; ille vel illi habebuntur legitimi compromissarii, in quem vel in quos convenerit major pars suffragiorum Capituli.

20. Compromissum vero esse potest vel *absolutum* et illimitatum, vel ab aliqua *conditione* moderatum. Primum obtinet, cum libera facultas conceditur compromissariis eligendi personam sibi benevisam. Quo in casu data potestate eligendi censetur data etiam postulandi facultas c. 30. h. t. Secundum, cum aliqua conditio statuitur sive quoad modum eligendi, sive quoad personas determinatas, inter quas electio cadere debeat. Ex. gr. si debeat eligi aliquis de Capitulo. Porro Capitulum non tenetur recipere electionem factam a compromissariis, non servata forma compromissi capp. 32. et 52. h. t. Hic modus in forma conditionata reperitur adhibitus in cap. 32. h. t. Cum vero dubium ortum fuerit, utrum hic modus abrogatus esset a Constitutione Conc. general. Lateranensis, relata in c. 42. 'Quia propter' h. t. *Bonifacius VIII.* in c. 29. h. t. in 6°. declaravit posse adhuc adhiberi, quia non fuit a Conc. Lateran. prohibitus.

21. Quæritur utrum compromissarius *sibi* possit suffragium dare. Certe, si in scrutinio, præsertim per vota *secreta,* unus electioni suæ ab una pari parte eligentium factæ accederet, electio ejusmodi esset nulla; S. C. Concilii in *Veliterna,* 18. April 1885. Deinde si *unus* tantum sit compromissarius, non potest, quia hæc agendi ratio ambitum redoleret; ita glossa in c. 33. h. t. cum auctoribus. Accedit etiam ratio, quia si Capitulum voluisset eligere compromissarium in prælatum, eundem elegisset, nec ei mandatum dedisset ad eligendum. Quod si vero *plures* sint, qui electioni perficiendæ sint a Capitulo destinati, unus ex iis potest in suam electionem consentire per proprium suffragium juxta communem

auctorum doctrinam super c. 33. h. t., licet hoc caput provocet ad «*compromissi tenorem*».

22. Cessat vero compromissum 1°. *revocatione* facta a committentibus re integra c. 30. h. t. In hoc cap. probatur electio facta a compromissariis, quia revocatio fuerat facta 'cum res non esset integra, quia in tractatu processerant electores'. Ex quibus verbis eruitur argumentum, quod dicitur a sensu contrario. Insuper insinuatur, quandonam res desinat esse integra; cum nempe tractatus de electione inceperit. Id est non sufficit præparatio ad electionem ex. gr. celebratio Missæ de Spiritu sancto, sed requiritur, ut compromissarii inceperint tractare de persona eligenda. Communiter docent auctores, re etiam integra, non posse revocari compromissum a minori parte Capituli, arg. c. 1. *de his qui fiunt a maj. parte Capituli* (III. 11).

2°. Perimitur compromissi facultas, si compromissarii eligant *indignum* sive id scienter fecerint, sive ex ignorantia. Quo in casu electio non valet: capp. 7. 8. et 21. h. t. et potestas eligendi revertitur ad compromittentes. Non revertitur vero potestas, quando et ipsi scienter indignum electum a compromissariis recipiant et approbent c. 37. h. t. in 6°. Ratio prioris partis ex eo deducitur quod, peracta quomodocumque electione, compromissarii functi sunt munere suo, ac mandato expleto, nova commissio requireretur ad negotium electionis iterum peragendum. Revertitur autem ad compromittentes facultas eligendi, quia ipsi dignum eligi desiderabant, et si indignus fuit electus, id præter eorum intentionem contigit, nec culpa aliorum debet in damnum committentium retorqueri. Reg. 22. Juris in 6°. Ratio 2ae. partis probatur ex Reg. 10. Jur. in 6°. 'ratihabitionem retrotrahi, et mandato non est dubium comparari'. Quare etiam ipsi compromittentes ceu indignum eligentes, jure electionis pro illa vice privantur. Compromissarii autem (dummodo compromissarius non sit Episcopus), si in Episcopum aliquem indignum scienter proponant, incurrunt pœnas contra indignum eligentes statutas. Quas pœnas persolvent etiam compromittentes ratam habentes scienter electionem indigni c. 37. h. t. in 6°. et c. 7 §. ult. h. t.

3°. Cessat facultas compromissarii cessante *tempore* in mandato adsignato ad electionem faciendam, aut non servata conditione adjecta in mandato; et facultas eligendi revertitur ad ipsos committentes c. 52. h. t. Quod si vero præterlabatur tempus utile

a lege præfinitum ad electionem perficiendam, jus eligendi non ad committentes, sed ad superiorem devolvitur c. 37. h. t. in 6°. §. 1.

4°. Cessat facultas eligendi in compromissariis *completa* electione. licet non fuerit sortita effectum suum, ob quamcumque causam.

23. Quæstio 6ª. De qualitatibus electionis. — Quædam qualitates ipsam *electionem* respiciunt, quædam vero *locum* et *tempus,* quo celebrari debeat electio.

1°. Electio debet esse prorsus *libera,* ceu traditur in c. 14. h. t. Quare electio facta per abusum *sæcularis* potestatis contra canonicam libertatem decernitur ipso jure nulla c. 43. h. t. Ut hanc libertatem tuerentur Rom. Pontifices, tantopere adlaborarunt cum Principes sæculares intuitu investiturarum conabantur jus electionis quodammodo ad se trahere et electoribus designare personam, quæ esset dignitate decoranda.

Nec ipsi Prælati *ecclesiastici* possunt electorum libertatem coarctare. Species et relativa decisio datur in c. 14. h. t. de Patriarcha Hierosolymitano, qui irritabat electiones in Ecclesiis sibi suffraganeis, nisi electa fuisset una inter duas personas, quas ante canonicam electionem electores debebant eidem indicare. Hanc consuetudinem abolendam esse declarat Pontifex, quia redundabat in perniciem libertatis ecclesiasticæ. Ergo nec jus confirmandi electionem potest secumferre facultatem coarctandi aliquo modo electionem.

2°. Debet esse electio ordinarie actio *collegialis,* seu celebrari debet a canonicis in congregatione adunatis. Nam in cap. 'Quia propter' 42. h. t. celebranda dicitur *omnibus præsentibus.* Cui consonat c. 55. h. t. Quæ forma ab auctoribus dicitur substantialis. Hinc non sufficerent ad rite conficiendam electionem suffragia singillatim ex propria habitatione exquirentibus manifestata.

24. 1°. Quoad *locum* electio Episcopi debet celebrari intra ambitum Ecclesiæ viduatæ c. 28. h. t. et 25. *de Apellat.* (II. 28). Vero in cit. c. 28. adnotat Pontifex electionem juxta canonicas sanctiones, *si fieri potest,* in Cathedrali Ecclesia celebrari debere. Quare, si rationabilis adsit causa, licet non gravis, alius electionis perficiendæ locus de consensu majoris partis canonicorum præsentium determinari poterit.

2°. Circa *tempus* perficiendæ electionis, ut ex dispositione c. 36. h. t. §. 'electionem' adnotavimus, celebrari non debet electio,

antequam demortui Prælati cadaver sepulturæ fuerit traditum, nisi urgeat rationabilis causa. Perfici autem debet electio, si de regulari vel cathedrali Ecclesia agatur, intra *trimestre* c. «Ne pro defectu» 41. h. t. Si vero sermo sit de inferioribus beneficiis, licet dignitatis honore fulgeant, tempus utile *sex* mensibus continetur. Quod tempus debet computari a die habitæ notitiæ mortis Prælati. Expresse traditur hæc limitatio in c. 5. *de concess. Præbendæ* (III. 8) in fin. Quam dispositionem haurire possumus etiam ex c. 3. *de suppl. neglig. Prælat.* (I. 10) Quod insuper tempus legitime impeditis non decurrit. Licet ergo trimestre præterlapsum fuerit nondum celebrata electione, dummodo electores probaverint, se fuisse justo impedimento detentos, poterunt nihilominus electionem celebrare, non computato nempe in tempore utili illo dierum lapsu, quo fuerunt impediti. Cessante autem impedimento, si ultra trimestre vel semestre distulerint electionem, sive omnino non eligendo, sive eligendo indignum, sive eligendo quidem, sed semper distrahendo vota, idquod «abusus» vocatur a s. C. Concilii in *Segovien.*, 8. Aug. 1885, pro illa vice Canonici privantur jure eligendi, quod devolvitur ad superiorem, cui jus confirmandi electum competeret. Hic vero intra trimestre cum consilio capituli sui et aliorum virorum prudentium electionem conficere tenetur. Id vero docet Concilium generale in c. 41. h. t. cui consonat c. 18. h. t. in 6°.

25. Quod si vero electio jam completa proprium non sortiatur effectum, ex parte electi, vel quia electus non assentiatur, vel quia acceptatæ electioni renuntiet, vel moriatur etc., novum ac integrum tempus utile ad electionem iterandam habebunt electores c. 26. h. t. in 6°.

26. Ex exposita theoria sequitur, in electionis negotio posse aliquos accidere *defectus*, qui ejus virtuti et efficaciæ seu valori opponantur. Primus defectus esset personæ *laicæ* admissio ad suffragium ferendum. Duplex in casu fingi potest hypothesis; prima videlicet si laici per abusum electionem ipsi perficiunt, qua in hypothesi electio nulla ipso jure decernitur, et qui huic electioni in sui personam factam consentit, privatur absolute jure electionis passivæ, id est hujusmodi fiunt ineligibiles, nec ad aliquam dignitatem possunt absque dispensatione assumi cap. 43. h. t. Secunda hypothesis est, si laici admittuntur ex canonicorum consensu ad electionem cum ipsis perficiendam, quo in casu pariter

electionem factam nullius esse roboris decernit Pontifex in cap. 56. h. t.

27. Alterum vitium electionis potest dari circa personam electi, si nempe *indignus* eligatur contra decretum cap. 7. h. t. quæ proinde electio non sustinetur. Porro optime distinguenda est inhabilitas simplex seu quæ oritur ab aliquo impedimento, quod in Ecclesiæ dedecus non vergit, ut esset ex gr. si electus gubernaret aliam Ecclesiam; et vera indignitas subjecti, ex. gr. si eligeretur excommunicatus, suspensus, qui plura beneficia incompatibilia actu possidet sine dispensatione cap. 54. h. t., aut qui debita scientia caret, vel laborat defectu natalium, ordinum, ætatis etc. de quibus supra vidimus. Quo in secundo casu si electio facta est *scienter* de indigno, electores pro illa vice privantur jure novæ electionis, quæ proinde ad superiorem devolvitur, et per triennium suspenduntur ab omnibus beneficiis quæ in Ecclesia illa viduata possident cap. 7. h. t. §. «Clerici», et cap. 25. eod. titulo; quæ pœna suspensionis triennalis non est extendenda ad beneficia, quæ in aliis Ecclesiis forte possidet qui elegit indignum ex cit. c. 37. h. t. in 6°. §. 'Restringitur'. Interim vero idest durante triennio eligens indignum non potest ad dignitatem in Ecclesia assumi c. 26. eod.

28. 3um vitium in electione contingit, cum in parte substantiali non servatur *forma* electionis præscripta. Quo in casu et electio nulla est, et pro ea vice devolvitur ad superiorem. At si forma *specialis* observari *nequit*, electio secundum jus commune confecta sustinetur secundum illud: «Casus omissus cadit sub dispositione juris communis» (v. l. «Præcepimus» C. *de appell.*); S. C. EE. et RR. in *Venetiar.*, 28. Nov. 1884.

29. 4us. Defectus est si electionis negotium non compleatur intra *tempus* a jure definitum.

30. Si quæratur vero quinam sit superior, cui devolvitur electio, cum vel ob aliquod vitium in electione admissum, vel ob negligentiam legitimi electores privantur jure eligendi; an scilicet sit superior immediatus, cui jus confirmandi electum competit, vel sit superior Princeps in Ecclesia, responsio datur a *Bonif. VIII.* in c. 18. h. t. in 6°. qui distinguit inter casum in quo ex negligentia non completur electio intra tempus a jure definitum, et casum in quo vel scienter eligatur indignus, vel non servetur

forma Conc. Lateran. relata in c. 42. h. t. In 1°. casu tradit Pontifex devolvi jus electionis ad superiorem immediatum, ad quem etiam spectat officium corrigendi negligentiam Prælati inferioris prout in speciali titulo explicabitur. In 2°. autem casu docet Pontifex electionem devolvi ad Romanum Pontificem.

31. Quædam dicenda sunt in specie de electione Rom. Pontificis, qua in re optime conferri potest Antonius Serafinus *Camarda* 1773. *De elect. R. Pont.* qui in unum opus omnes constitutiones collegit quæ de hac materia editæ sunt usque ab initio.

Usque ad sæculum 4um. integrum nulla forsitan edita erat constitutio qua figeretur jus vel norma in electionibus perficiendis Romanorum Pontificum; sed summus Pontifex ad tramitem juris, seu melius consuetudinis a Clero eligebatur accedente consensu populi ferentis testimonium bonæ vitæ personæ eligendæ can. ult. Distinc. 79. Ineunte vero sæc. V. post mortem Zosimi enatum Schisma occasio fuit statuendi ut si duo in discordia ordinarentur Pontifices, uterque muneri nuncium dare teneretur, et nova celebraretur electio. Dispositio hæc refertur in c. 2. dist. 97, et can. 8. distinc. 79. Sub fine sæc. V. an. 499. cautum fuit ut ille censeretur electus qui majoris partis eligentium suffragia referret cc. 2. et 10. dist. 97. Sequioribus annis a VI. circiter sæculo fere usque ad sæc. X. invaluit forma electionis quæ in «diurno Romanorum Pontificum» legitur. In hac forma hoc præcipue adnotatur, quod nempe, peracta electione, relatio de ea ad Imperatorem fiebat, ut ejus assensus exposceretur. Hæc autem indulgentia erga Imperatores adhibita fuit ob specialem protectionem qua Imperatores Romanam Ecclesiam prosequebantur. Deinde processu temporis præsertim ex *Nicolai II.* constitutione ad vitanda vitia simoniæ et seditionum pericula invalescere cœpit mos ut, licet Clerus et populus in negotio electionis tractando admitteretur, tamen præcipuas partes sibi Cardinales vindicarent can. 1. dist. 3. et cann. 1. et 9. distinc. 79.

32. Tandem inducta est disciplina quæ in Decr. *Gregorii IX.* refertur sub c. 6. h. t. quæ est *Alex. III.* in Conc. Later. III. Hic legitime electus ex adverso tres antipapas habuit, qui favore Imp. Friderici suffulti Ecclesiam per octodecim annos divexarunt. Quare ut schismata removerentur, constitutionem edidit, quæ tria decernit 1°. ut electio R. Pontificis a solis *Cardinalibus* perficeretur,

2°. ut is electus haberetur, qui *duarum* ex *tribus* partibus suffragia referret, 3°. ut si quis a paucioribus quam a duabus partibus eligatur nisi major concordia patrum accedat, debeat abstinere a munere pontificali, ita ut secus excommunicationi subjaceat, et totius sacri ordinis *privatione* mulctetur. Ex qua constitutione nova inducta est disciplina electionis, quæ adhuc servatur.

33. *Gregorius X.* in Conc. Lugdun. an. 1273. aliam edidit constitutionem pro celebranda electione Rom. Pontificis et legitur in c. 3. h. t. in 6°. In quo cap. designatur locus celebrationis electionis, et est, si fieri potest, vel urbs vel Diœcesis in qua demortuus est Pontifex, designaturque disciplina Conclavis circa victum et circa prohibitionem commercii Cardinalium cum extraneis personis a Conclavi. Confirmata fuit hæc constitutio a *Clemente V.* in Clem. 2. *de elect.* (I. 3), a *Clemente VI.* Const. «*Licet*» an. 1351. a *Julio II.* an. 1503. in Const. «*Cum tam divino*». Præterea novam edidit constitutionem *Paulus IV.* 17. Kal. Jan. 1558. «*Cum secundum Apostolicum*» qua prohibuit ne vivente adhuc Pontifice, de electione novi Pontificis tractaretur. Insuper de electione sum. Pontificis egerunt *Pius IV.* in Const. «*In eligendis*» 1562., *Gregorius XV.* in Const. «*Æterni Patri*» 1621., et *Innocentius XII.* in Const. «*Romanum decet*» an. 1692.

34. Ex hisce constitutionibus tria in electione Rom. Pontificis observanda in specie sequuntur. Primum singulare est ut etiam Cardinales excommunicati, suspensi aut interdicti admittantur ad electionem faciendam Clem. 2. h. t. In Const. autem *Pii IV.* quæ incipit «*In eligendis*» decernitur prætextu censuram Cardinales privari non posse jure activæ vel passivæ electionis, quæ censuræ suspenduntur ad effectum electionis ipsius. — Secunda animadversio refertur ad tempus. Ex Const. *Gregorii X.* in c. h. t. in 6°. et ex Const. Pii IV. «*In eligendis*» lapsis decem diebus ex morte Pontificis, Cardinales in Curia præsentes Conclave ingredi tenentur, atque illico in negotio electionis procedere, absentibus ex quacumque causa non expectatis. Qui absentes cum venerint si nondum electio facta est admittuntur, si vero jam fuerit completa, eam revereri ac acceptam habere debent. Tempus autem intra quod electio debeat compleri definitum non est. Jus enim eligendi Rom. Pont. proprium est et exclusivum S. R. E. Cardinalium, quod jus devolvi non potest ad aliquem superiorem saltem ordinarium, qui suppleat negligentiam eorum. Ad summum enim posset ab

aliquibus objici Concilium generale tempore sedis vacantis repræsentare posse superiorem potestatem in Ecclesia. Attamen generale Concilium (omissa etiam tantisper quæstione, utrum sede apostolica vacante, concilium œcumenicum dari possit) non offerret medium ordinarium quo brevitati electionis consuleretur. Nam concilium generale solummodo ex peculiaribus circumstantiis extraordinarie adunatur. Cum vero electio Pontificis sit ordinaria, quemadmodum ordinaria res est vacatio Romanæ sedis, non potest relinqui sub incerta dispositione medii extraordinarii, prout est Concilium œcumenicum. Hodie autem juridica quæstio resoluta est a *Pio IX.* S. M. in Const. «*Cum Romanus Pontifex*» edita pridie Nonas Decembris 1869. In ea statuitur, ut si quibuscumque futuris temporibus, Romanus Pontifex demoriatur pendent alicujus Concilii generalis celebratione, electio novi Pontificis a Collegio S. R. E. Cardinalium exclusive perficiatur. Insuper ut hujus juris exclusivi observantiæ consuleretur, in eadem Constitutione decernitur, ut accepta certa notitia de morte Pontificis, *suspensum* intelligatur ipsum Concilium, et tamdiu dilatum, quoadusque novus Pontifex canonice electus illud iterum coadunari et continuari mandaverit. Igitur exclusa hodie prorsus est via devolutionis ad Concilium in casu quo diu protrahatur a Cardinalibus electio Pontificis, et per consequens dicendum est in jure non definiri tempus utile et peremptorium ad electionem Pontificis explendam. Grave autem onus urget Cardinales, ut citius quo fieri potest negotium electionis persolvant. *Gregorius* insuper *X.* in cit. c. 3. h. t. in 6°. decernit ut si post triduum ab ingressu Conclavis electio facta non sit Cardinalibus unius ferculi prandium et cœna relinquatur ad alios quinque dies, quibus transactis, infecta electione, panis, vinum et aqua usque ad perfectam electionem iisdem tantummodo administretur.

35. Tertia specialis dispositio in electione Romani Pontificis respicit accessum. Ipse *Alexander III.* in c. 6. h. t. tradit eum qui retulit minorem præ duabus tertiis partibus suffragiorum posse eligi, si alii accedant suffragio suo Cardinales usque ad binas tertias partes suffragiorum. Hanc rem fusius enucleavit et definivit *Gregorius XV.* in Const. quæ incipit «*Æterni Patris*». In hac Constitutione decrevit, ut publicatis a scrutatoribus suffragiis in schedis descriptis Cardinales possint accedere scripto suffragio in nova scheda in electionem illius qui aliquod saltem suffragium obtinuit.

In accessu autem non possunt Cardinales iterum dare suffragium illi, cui jam dederant in scrutinio. Si computatis suffragiis habitis in prioribus schedis, et in novis, quis in eodem scrutinio referat binas tertias partes suffragiorum, censetur electus, secus schedæ comburuntur, et iterum negotium electionis in alio scrutinio suscipitur. Accessus hic solummodo in electione Rom. Pontificis observatur. In aliis enim electionibus Prælatorum, publicatis suffragiis, si nemo fuit a majori et saniori parte electus, iterum renovatur scrutinium. Quoad jus eligendi passivum notandum est: ab electione *Bonifatii IX.* (1389) nullus Pontifex e collegio Cardinalium, ab electione *Clementis VII.* (1523) nullus e natione Itala non est assumptus, licet nullum *humani* juris, quominus quis eligatur, impedimentum adsit excepto simoniæ et hæresis reatu: *Julius II.* in const. «*Cum tam divino,*» 14. Jan. 1505.

36. De electione Prælatorum Regularium. — Principii loco statuendum est in hac electione servandas esse peculiares cujusque ordinis constitutiones a S. Sede confirmatas, exceptis iis, quæ a jure communi in omnibus ordinibus servanda præcipiuntur, nec auctoritate apostolica correcta fuerunt. — Et 1°. ut quis jus eligendi habeat debet esse *professus* in Conventu cujus Prælatus est eligendus arg. c. 1. h. t. 2°. Debet esse saltem in sacro *subdiaconatus* ordine constitutus Clement. 2. *De ætat. qual.* (I. 6) et ex c. 4 sess. 22. *De ref.* in Conc. Trid.

Excluduntur autem 1°. Conversi *laici* nisi sermo sit de ordine in quo soli essent conversi laici ex. c. 32. h. t. in 6°. et glossa in v. 'cum Clericos'. 2°. *Mendicantes* qui etiam cum apostolico beneplacito ad ordinem non mendicantium transierint Clem. 1. *de Reg.* (III. 9). — 3°. Ex c. 2. sess. 25. *de Regul.* per biennium privantur facultate eligendi Religiosi qui votum *paupertatis* violaverunt.

Ut vero quis possit in prælatum assumi præter qualitates generales eligendorum, necesse est ut sit in eodem ordine professus c. 49. h. t. Quæ professio debet esse expressa, nec tacita sufficeret. c. 28. h. t. in 6°. et Conc. Trid. sess. 25. *De Reg.* c. 21.

37. De Monialibus. — Norma electionis Abbatissæ vel Priorissæ quæ regimen exercet in Monasterio traditur in c. 43. h. t. in 6°. in quo statuitur ut moniales eligentes debeant saltem 12 annorum ætatem habere, quæ professionem vel tacitam vel expressam fecerint. Porro ea censetur electa, quæ *duas tertias* par-

tes suffragiorum retulerit. Facto autem scrutinio dari potest *accessio* aliarum monialium, ut eligatur monialis, quæ aliqua suffragia obtinuit. Correcta hæc constitutio est a Conc. Trid. sess. 25. de *Reg.* c. 15. ubi ætatem professionis 16. completum annum constituit.

Quoad vero eligendam statuit cit. c. 43 ut electa expleverit annum 30. et *expresse professa* fuerit ordinem regularem. Concilium vero Trid. c. 7. sess. 25. de Reg. decernit ut Abbatissa vel Priorissa eligatur non minor ætate annorum *40* quæ octo saltem annis post professionem expressam in Monasterio laudabiliter vixerit. Quod si idonea in Monasterio non reperiatur, potest ex alio ejusdem ordinis assumi. Quod si id videatur incommodum illi qui electioni præest, concedit eidem S. Synodus facultatem ex eodem Monasterio idoneam eligendi, quæ tamen trigesimum ætatis annum expleverit, ac quinque annis in religione post factam professionem laudabiliter vixerit.

Tandem forma electionis perficiendæ tum Prælatorum Regularium tum Abbatissarum vel Priorissarum determinatur a Conc. Trid. sess. 25. *de Reg.* c. 6. Et est ut perficiatur per vota *secreta*, ita ut eligentium nomina nunquam publicentur.

38. De publicatione scrutinii. — Præter publicationem votorum quæ fuerint collecta juxta c. 42. h. t. ubi dicitur 'vota cunctorum in scriptis redacta mox publicent in communi', datur alia publicatio scrutinii, et perficitur cum, cognito suffragiorum legitimo numero in aliquem concurrente, decretum de peracta electione scribitur et solemniter promulgatur juxta cap. 42. cit. in §. fin. Hoc decretum peractum intra octo dies debet electo intimari, secluso tamen impedimento legitimo; alias a prosecutione electionis prohibentur electores pro ea vice et per triennium ab omnibus beneficiis in eadem ecclesia suspenduntur ipso jure c. 16. §. «cæterum» h. t. in 6°.

39. Porro electus intra mensem debet declarare utrum assentiatur an non, secus ab omni jure excidit quod sibi ex ipsa electione obvenerat. Ita in eodem c. 16. h. t. in 6°. Si vero electus a superiore suo veniam exoscere teneatur, hanc quam cito exquirere debet c. 6. h. t. in 6°. et Extrav. 2. h. t. inter Communes, et mensis ad deliberandum incipit decurrere ab obtento superioris assensu. Electus præstito electioni in suam personam consensu, oneri subjicitur petendi confirmationem; tempus autem utile et

peremptorium est trimestre c. 6. h. t. in 6°. Pœna peremptionis electionis est latæ sententiæ; ut enim adnotat Glossa v. 'vacuetur' in d. cap. Pontifex ait 'eo ipso viribus vacuetur' electio. Quare confirmatio posterius obtenta nihil valet. Quod si agatur de electione ad Cathedralem vel Regularem Ecclesiam cujus confirmatio est propria S. Sedis, electus intra mensem post acceptatam electionem, iter aggredi tenetur ad S. Sedem cum omnibus actibus, vel saltem deputare debet specialem procuratorem satis instructum, qui electi nomine expostulet confirmationem c. 16. h. t. in 6°. et Clem. 2. §. ult. h. t.

40. Competit vero electo 1°. jus ad petendam confirmationem a Superiore c. 3. h. t.; qui si renuerit, poterit per alium Superiorem adstringi ad electum confirmandum, si nihil canonicum obviet. Nihil autem obviat a) quando electio rite celebrata est, idest juxta formam sacrorum canonum, et b) quando electus indignus non est. — 2°. Electo competit jus ad ipsam prælaturam. Quærunt auctores utrum jus electi respiciens ipsam prælaturam sit in re, vel solum ad rem. *Jus in re* confunditur cum dominio rei, et is hoc jure potitur, qui rem habet uti propriam, nec ab altero legitime, eo invito, possideri potest. *Jus ad rem* est illud quo quis petere potest ut res sibi adjudicetur et concedatur, quamvis ab alio fortasse legitime possideatur. Communior inter Doctores sententia obtinet, qua statuitur electionem tribuere jus ad rem, seu ad habendam prælaturam, nec esse prælatum verum proprietarium. Si enim attendamus ad juris expressiones, habemus in c. 16. *de Accusationib.* (V. 1) electum non appellari promotum sed promovendum. 2°. Si electus ante confirmationem supremum obeat diem, non ex ejus morte vacare dicitur prælatura, sed censetur adhuc perdurare prima vacatio arg. c. 6. h. t. in 6°. et docet Glossa in Clem. 1. *Ut lite pendente* (II. 5.) v. «Collatio». 3°. Matrimonium adhuc ratum seu legitimum et verum inter electum et Ecclesiam non censetur per electionem initum fuisse c. ult. 4. *de transl. Episcopi* (I. 7). Hinc potest libere renunciare, nec tenetur superioris acceptantis renuntiationem assensum expectare c. 26. h. t. in 6°. et Glossa ib. Sed quod magis est, ipsi contrariæ sententiæ patroni fatentur electo competere jus in re solummodo in habitu, non autem in actu, ita ut electio conferat jus, non vero juris exercitium. Porro hujusmodi expressiones in negotio electionis satis superque demonstrant, electum censeri non posse ceu verum Prælatum, nec

sese uti talem gerere posse, sed solummodo habere jus ad prælaturam.

41. Hinc electo non confirmato interdicitur administratio prælaturæ c. 18. *de Præb. et Dignit.* (III. 5) et c. h. t. in 6°. Hinc c. 17. h. t. reprobatur electus nondum confirmatus quia receperat juramenta a laicis vel clericis, et in c. 9. eod. concessiones beneficiorum factæ ab electo irritæ declarantur. Hinc etiam qui ante confirmationem præsumpserint sese ingerere in administratione dignitatis etiam titulo œconomatus aut titulo procuratoris, ipso jure privantur dignitate ipsa c. 5. h. t. in 6°. Quæ pœna privationis saltem ferendæ sententiæ jam fuerat constituta ab *Innocentio III.* in c. 17. h. t. Quod de electione et de interdicta electo administratione diximus, a fortiori dicendum de persona juxta hodiernos mores præsentata a supremis Principibus ut ad Episcopales Cathedras promoveantur a Rom. Pontifice. Exceptio datur in c. 44. h. t. §. 'Cæterum', quoad Episcopos qui immediate dependentes a Sede Apostolica ab eadem confirmationem exposcere tenentur. Hi enim si in remotis regionibus versentur, idest ultra Italiam, possunt in spiritualibus et temporalibus propter necessitatis et utilitatis rationem administrare Diœcesim ante confirmationem, dummodo tamen electi fuerint in concordia. Alienatio autem bonorum ecclesiasticorum penitus iisdem interdicitur. Hæc porro dispositio licet dicatur ab *Innoc. III.* facta dispensatione, tamen quia inclusa est in Corpore Juris, habetur ceu dispositio ordinaria et exceptio.

42. At objici potest sententia *Bonif. VIII.* in Extrav. 'Injunctæ' 1. h. t. inter communes, in qua cautum est ne Episcopus vel Abbas vel Prior Monasterii qui apud S. Sedem promoventur vel confirmationis, consecrationis aut benedictionis munus recipiunt, accedere ad propriam Ecclesiam, vel ad Monasterium proprium vel bonorum ecclesiasticorum administrationem suscipere audeant absque literis apostolicis, in quibus promotio, confirmatio, consecratio vel benedictio accepta exprimatur. Quod si hasce litteras non exhibeant, prohibet Pontifex quominus quis eosdem recipiat vel eis obtemperet. Difficultas vero non subsistit; nam hæc constitutio Bonifacii respicit ordinariam et non præcariam Diœceseos administrationem. Atque eo dirigitur ut nemo qui se jactat promotum vel confirmatum ab Apostolica Sede, ceu talis habeatur, nisi literas apostolicas in forma authentica præsentet. E converso dispositio c. 44. respicit præcariam administrationem Diœceseos.

quam suscipit electus in concordia ex legali consensu Pontificis quoadusque negotium confirmationis in Curia romana fuerit completum. Qua accepta confirmatione electus præsentat literas apostolicas et agnoscitur ceu verus Episcopus.

43. Hodie autem præ oculis habenda est dispositio expressa in Constitutione *Pii IX.* '*Romanus Pont.*' data V. Kal. Septem. 1873 circa electi potestatem. Traditur: a) Capitulum Cath. non posse *removere* Vicarium Capitularem ab officio suo quando fuerit rite constitutus, et hunc permanere in suo officio *quoadusque* novus Episcopus literas apostolicas de oblato sibi Episcopatu Capitulo juxta Constit. 'Injunctæ', vel deficiente Capitulo ei exhibuerit qui ad normam sacrorum canonum vacantem Diœcesim administrat, vel ejusdem Vicario. — b) Constitutionem *Gregorii X.* in c. 'Avaritiæ' h. t. in 6°. applicari etiam *nominatis* et *præsentatis* a supremis reipublicæ civilis moderatoribus cujusque generis sint; adeoque abolitum esse usum vel abusum quo Capitulum Ecclesiæ Cathed. vacantis obsequens invitationi seu mandato supremæ civilis potestatis, concedebat et transferebat in nominatum vel præsentatum ad eandem Ecclesiam curam et regimen et administrationem Ecclesiæ ipsius. Quam administrationem nominatus et præsentatus suscipiebat sub nomine provisorii vel vicarii generalis antequam exhibuisset literas apostolicas de propria ad Episcopatum promotione. — c) Vacante quomodocunque officio Vicarii, Capitulum vel eum ad quem pertinet electio Vicarii debere *novum Vicarium* eligere, ita tamen ut electio non cadat in personam electi vel nominati ad dignitatem Episcopi illius Ecclesiæ. Quod si deputatus fuerit in Vicarium Capitularem iste, qui est electus in novum Episcopum, deputatio nullius est valoris. — d) Dignitates et Canonicos transferentes curam et regimen sub quovis titulo in nominatum vel præsentatum, incurrere ipso facto pœnam *excommunicationis* et privationis fructuum beneficiorum quæ possident et aliorum proventuum ecclesiasticorum si habent. Hæc autem pœna reservata est R. Pontifici *speciali* modo. — e) Easdem pœnas incurri ipso facto ab ipsis nominatis et præsentatis ad Ecclesias vacantes quando earum curam suscipere audeant ex concessione et translatione dignitatis aut capituli in eos peracta; simulque ab iis qui paruerint his rebus vel consilium vel favorem præstiterint cujusque dignitatis fuerint has pœnas incurri et reservatas ut supra incurri. — f) Nominatos et præsentatos admi-

nistrationem acceptantes amittere jus quod quæsiverant per nominationem vel præsentationem, et si aliquis ex prædictis personis charactere episcopali sit insignitus incurrere *suspensionem* ab exercitio pontificalium nec non pœnam *interdicti* ab ingressu in Ecclesiam; et utramque pœnam reservatam esse Rom. Pontifici. — g) Nulla esse et omnino irrita ea omnia quæ geruntur in administratione Ecclesiæ a nominatis, electis, præsentatis qui administrationem susceperint ante præsentationem literarum apostolicarum.

44. De confirmatione Prælatorum. — Ut plebs Christiana de bono pastore provideretur, jus canonicum constituit ut non solum Capitulum personæ promovendæ qualitates agnosceret, et nonnisi eum in pastorem eligerent quem cognovissent idoneum; sed voluit ut superior maturo consilio electionem examinaret, ac negotium quasi de novo expenderet c. 44. h. t. omniaque rite processisse, optimamque factam fuisse electionem dignoscens, eam ratam haberet ac probaret.

Porro spectato jure communi Decretalium nisi specialis daretur exceptio, confirmatio pertinebat ad superiorem proximum et immediatum. Ita ut Abbates non exempti Ecclesiis præficerentur per confirmationem Episcopi; Episcopi confirmarentur ab Archiepiscopo; et ita porro de gradibus superioribus dicendum est capp. 13. 21. et 32. h. t. nec non can. «Nullus omnino» C. 16. q. 7. Unde etiam in Oriente praxis inducta fuit, ut electi ad Ecclesias Patriarchales, non reciperentur nisi antea eorum electio a S. Sede fuisset confirmata. In confirmatione idem ordo graduum servatus est, qui servabatur circa gradus judiciales, seu ordo graduum appellationis juridicæ, ita ut ille jus confirmandi electum haberet qui recipere debebat immediate appellationes a sede cujus Prælatus erat confirmandus.

45. Duo autem antequam confirmatio pronuncietur sunt præmittenda 1°. Si electus non sit electus in concordia et habeat contradictorem, hic nominatim est citandus ut possit rationes suas et animadversiones exponere contra factam electionem. Vel si nemo adsit contradictor, nihilominus per edictum generale ad valvas Ecclesiæ cui præficiendus est electus, citari debent si qui sunt, qui electionem impugnari posse existimant, ut infra determinatum et peremptorium tempus compareant; quæ citationes si omittantur, confirmatio inde secuta est irrita c. ult. 47. h. t. in 6°.

2°. Confirmationi præmitti debet examen circa electionis formam, ipsamque personam electi. Superior scilicet antequam confirmationem proferat diligenter inquirere tenetur utrum norma sacrorum canonum fuerit servata, et utrum persona electa habeat qualitates præsertim recensitas in c. 7. h. t. vel potius indignus sit. Quod si superior hoc examine omisso confirmet electum, privatur non solum jure confirmandi successorem electi, sed etiam suspenditur a perceptione fructuum beneficii proprii quoadusque censeatur sufficienter punitus c. 44. h. t.

Cæterum tempus ad dandam confirmationem in jure non est determinatum, sed si nimium protrahatur confirmatio, vel si absolute denegetur, appellari potest ad superiorem confirmantis.

Facta confirmatione electus constituebatur tamquam verus Prælatus Ecclesiæ, et consequebatur plenam jurisdictionem et administrationem Diœceseos, exceptis iis, quæ ministerium consecrationis exigunt. Quare corrigere, censuras ferre, facultatem concedere poterat absolvendi c. 15. h. t. Excipitur autem Archiepiscopus, qui actus jurisdictionis seu muneris archiepiscopalis exercere non potest etiam post acceptam confirmationem, nisi etiam pallium obtinuerit c. 28. h. t. §. «super eo.»

46. Quoad hodiernam praxim ordinariam postquam provisio Episcopatuum reservata fuit Rom. Pontifici, confirmationis locum tenere videtur solemnis promulgatio electi vel præsentati in Consistorio Rom. Pontificis. Verum jurisdictionem exercere non potest novus Episcopus in Diœcesi, antequam literas apostolicas promotionis suæ capitulo exhibuerit. Ita in Const. 'Injunctæ nobis' h. t. inter Extrav. Commun. Præterea in Const. '*Apostolicæ Sedis*' edita Idibus Octob. an. 1869, inter suspensiones latæ sententiæ summo Pontifici reservatas sub 1. legitur: 'Suspensionem ipso facto incurrunt a suorum beneficiorum perceptione ad beneplacitum S. Sedis Capitula et Conventus Ecclesiarum et Monasteriorum, aliique omnes, qui ad illarum vel illorum regimen et administrationem recipiunt Episcopos aliosve Prælatos de prædictis Ecclesiis seu Monasteriis apud eandem S. Sedem quovis modo provisos, antequam ipsi exhibuerint Literas Apostolicas de sua promotione'. Accessit Constitutio *Pii IX.* quæ incipit '*Romanus Pontifex*' edita quinto Idus Septem. an. 1873. quam superius per summa capita retulimus.

Tandem in præsenti materia opportunum est referre dispositionem c. 7. h. t. §. 'Cum vero', juxta quam post confirmationem

et possessionem pacificam Episcopatus, vacant ipso jure omnia beneficia, quæ novus Episcopus habebat. Unde in praxi inductum est, ut si novus Episcopus aliquod beneficium retinere velit, debeat a Romano Pontifice per expressam concessionem illud obtinere.

47. De Consecratione. — Ea quæ sunt Ordinis Episcopalis electus et confirmatus in Episcopum acquirit per consecrationem. Cum vero ministerium Ordinis in Episcopo sit maximi momenti, ac sæpe exercendum, hinc in jure definitum est, ne diu protrahatur susceptio consecrationis. Et Conc. Trid. sess. 23. c. 2. *de Ref.* statuit ut electus licet sit S. R. E. Cardinalis, post Confirmationem non debeat *ultra tres menses* consecrationem differre, secus teneatur ad fructuum perceptorum restitutionem. Quod si vero per aliud trimestre neglexerit consecrari, Tridentinum decernit, eum Ecclesia sibi adsignata, idest episcopatu ipso jure privari. Porro quoniam ipse electus tenetur ad restitutionem fructuum, hæc obligatio in conscientia urget etiam ante sententiam declaratoriam judicis. Quoniam vero pœna privationis a munere episcopali externam executionem importet, hinc merito *P. Thesaurus: De pœnis* cap. 2. v. «Episcopus,» docet hanc pœnam non obligare ante sententiam judicis declaratoriam.

48. Consecratio autem Episcopi jure communi fiebat ab Archiepiscopo, qui hoc munus alteri poterat committere. Archiepiscopus a suis suffraganeis consecrabatur. Inter hos autem senior eligebatur. Si Episcopus nulli subjiciebatur Archiepiscopo, consecrabatur a Viciniore. Ad corrigendos præsertim abusus Metropolitanorum qui exigebant a suffraganeis juramenta et obedientiam ultra canones, factum est ut consecrationem sibi reservaverint Romani Pontifices; quam consecrationem vel per se perficiunt, vel alteri faciendam committunt, quæ si Romæ est celebranda, generatim committunt alicui ex S. R. E. Cardinalibus vel Patriarchis majoribus titularibus.

49. Porro consecratio perficitur a tribus Episcopis quorum unus consecrator appellatur, alii duo conconsecrantes seu adsistentes. Quæ ratio consecrationis perficiendæ non divinæ institutionis esse traditur, sed ex disciplina simpliciter apostolica inducta dicitur. Quare suprema potestas in Ecclesia potest in ea dispensare, ac facultatem concedere, ut unus tantummodo Episcopus consecrationem perficiat cum duobus presbyteris adsistentibus, qui si fieri potest dignitate ecclesiastica fulgere debent. Confertur vero con-

secratio vel die dominica vel die natali alicujus Apostoli, et intra Missæ celebrationem, in qua Episcopus consecrandus sacrum peragit cum Episcopo consecrante.

Per consecrationem Episcopus fit vere sponsus Ecclesiæ suæ conjunctus cum ea in vinculo spiritualis conjugii c. 4 *de Transl. Episcopi* (I. 7).

Titulus V.

De Postulatione Prælatorum.

1. Cum titulus de postulatione plura habeat communia cum titulo jam explicato de electione; cumque postulatio censeatur subsidiaria electionis, hinc optimum factu duximus tractatum de electione præponere tractatui de postulatione. Ex principiis capp. 20. et 23. *De Elect.* (I. 6) potest postulatio *definiri* 'capituli petitio destinata superiori, ut ad prælaturam ecclesiasticam dispensative dignetur admittere illum qui ob aliquod canonicum impedimentum eligi non potest'. Convenit postulatio cum electione in scopo, utraque enim est modus juridicus designandi pastorem pro ecclesia viduata.

2. Differunt vero in pluribus: 1°. Electio cadere non potest nisi in *idoneam* personam nulloque impedimento ligatam; postulationis vero subjectum est persona inhabilis ad talem prælaturam ob aliquod impedimentum canonicum a quo debeat dispensari. Ex quo sequitur 2ª. differentia, scilicet electio *jus* ad prælaturam tribuit confirmatione supplendum, postulatio autem nullum jus tribuit postulato, nec superior tenetur admittere petitionem. Actus enim hujusmodi in jure dicitur potius actus gratiæ quam justitiæ, dum confirmatio electionis est potius actus justitiæ c. 3. h. t. Unde in hac Decretali *Innoc. III.* non admittit postulationem S. R. E. Cardinalis et Episcopi Imolensis ad sedem Ravennatensem. Quod si aliquando postulatio a superiore debet, ipso jure disponente, admitti ob publicam causam, hæc dispositio procedit ex Ecclesiæ necessitate, et non in gratiam postulati quatenus aliquod jus acquisierit. Ipse enim defectu sive impedimento laborat quominus de prælatura provideatur. Quare postulatus per acceptationem absolutam consentire non potest in postulationem, nisi preces jam a superiore fuerint admissæ. — Hinc 3ª. datur differentia. Juxta c. 58. *de Elect.* (I. 6) completo negotio de electione per scrutinii publicationem, electores

nequeunt electionem revocare. Postulatio autem *revocari* potest quia quæsitum jus non parit postulato. At revocari nequit postulatio si fuerit superiori præsentata, quia si revocaretur post præsentationem, injuria inferretur superiori cujus judicium frequenter illuderetur c. 4. h. t. 4ª. Differentia respicit *numerum* suffragiorum. Postulatio enim si cum electione concurrat, necesse est ut postulantium numerus sit duplo major eligentium c. 40. *de Elect.* (I. 6), Si vero omnes Canonici postulare cupiant, discriminentur autem circa personam, illa postulata censebitur in quam concurrit major Capituli pars. E. gr., si ex 21 votis 11 postulant unum, 10 alterum, postulatio prioris valet, si 11 postulant unum, 10 eligunt alterum, valet electio alterius.

3. Postulatio dividi solet in *solemnem* et non solemnem seu *simplicem*. Solemnis postulatio seu postulatio proprie dicta, cui definitio superius allata convenit, tunc obtinet cum ab electoribus preces admoventur superiori, ut dignetur dispensare circa defectum et impedimentum canonicum alicujus personæ, quæ esset ad prælaturam promovenda. Postulatio non solemnis locum habet cum exposcitur solummodo licentia et consensus superioris postulati, qui assumi non posset absque consensu proprii superioris: ceu contingit in Religiosis si velint promoveri ad Episcopatum.

4. Porro ex hac notione sequitur proprie dictam postulationem fieri ordinari debere ad *Romanum Pontificem*; cum enim dispensatio ab impedimento importet relaxationem juris communis, postulatio proprie dicta admitti nequit nonnisi ab eo qui est jure ipso communi superior. At extraordinarie admitti potest ab immediato superiore si hic ex privilegio speciali vel ex consuetudine legitime præscripta jure polleat dispensandi circa defectum quo postulatus laborat.

5. Quæstio instituitur: quinam postulare, qui postulari possunt. — *Postulare* possunt omnes qui habent jus eligendi. Postulatio enim ad eundem scopum dirigitur ac electio, et inducta est in subsidium electionis; ut scilicet cum quis ob defectum canonicum eligi non posset, preces admoverentur superiori, ut, dispensatione facta, eum in Prælatum admittat. Principium vero a nobis expositum ab omnibus communiter auctoribus recipitur, ac sufficienter innititur in cc. 1. §. fin. et 4. h. t. et cap. 20. *de Elect.* (I. 6). Roboratur autem in consequentibus. Nam in mandato generali ad eligendum censetur inclusa facultas ad postulandum. c. 30. et glossa

ibi *de Elect.*; et præscripto jure eligendi, censetur etiam præscriptum jus postulandi. Quare prima pars quæstionis solvitur juxta principia explicata in tit. *de Elect.*

6. *Postulari* autem possunt qui eligi nequeunt, et possunt simul promoveri ad prælaturam. Et primo quidem postulatio prorsus cadere non potest in personam quæ potest eligi, et nulla est c. un. h. t. in 6°. Quia jus determinat quandonam postulatio fieri debeat; idest quando persona eligi nequeat. Igitur si persona eligi potest, aut eligenda est, aut excludenda. Ut autem postulatio valeat, persona in ea conditione versari debet, ut possit ad prælaturam promoveri.

7. Quod ut rite intelligatur, distinguenda est *indignitas* ab *inhabilitate*. Indignus in vero sensu quis constituitur ex crimine. Hinc ex crimine indignus est hæreticus, homo delictis communibus adsuetus, excommunicatus, suspensus, et is qui non observat interdictum c. 1. h. t. cum glossa v. «Personam». Inhabilis ille censetur qui laborat defectu, qui opus ministerii sacri tantummodo impedit. Porro postulari non possunt indigni. De inhabilibus autem videndum est utrum defectus qui impediat opus sit juris divini vel ecclesiastici tantum. Si juris *divini* sit defectus, persona illo laborans postulari nequit; e. gr. femina ob inhabilitatem ex sexu derivantem; amens, furiosus perpetuo, ob defectum usus rationis. Humana enim auctoritas in jure divino dispensare nequit. Si autem juris *ecclesiastici* sit defectus, poterit fieri postulatio, quoties defectus non impediat, quominus postulatus perficiat opus ministerii sui honeste simul et utiliter. *Honeste* non perficit opus spurius, procreatus ex connubio incestuoso vel adulterino, imo etiam bigamus. *Utiliter* opus perficere nequit illiteratus; minor 27 annis expletis, iuxta Extravag. un. h. t. inter Com.; notabili corporis deformitate vel etiam epilepsia laborans. Quare super hisce defectibus, licet sint juris humani, non solet a Sum. Pontifice dispensari, ergo neque postulari possunt.

8. Postulari ergo possunt 1°. qui laborant *simpliciter* defectu natalium, idest sunt illegitimi naturales c. 20. *de Elect.* (I. 6) cujus species hæc est: cum a Capitulo Vigoriensi electus fuisset in Episcopum quidam natus extra legitimum Matrimonium a viro tamen et muliere omni vinculo solutis, *Innocentius* electionem irritam dixit; admonuit vero Canonicos posse ipsos eundem postulare, qui virtutibus et scientia fulgebat. 2°. Postulari potest qui Ordinis ad

prælaturam requisiti defectu laborat arg. c. 22. *de Elect.* (I. 6). 3°. Qui major annis 27, minor vero est anno 30. ætatis suæ arg. Extrav. un. h. t. inter Commun. 4°. Qui vinculo Episcopali cum alia Ecclesia obligatur c. ult. 6. h. t. Qua in re aliqua declaratio est facienda. a. Innocentius III. conjunctionem inter Episcopum et Ecclesiam propriam spirituali connubio comparat, c. 4. *de translat. Episcop.* (I. 7), quod «in electione initiatum, ratum in confirmatione et consecratione intelligitur consummatum». Quare quia ratum sine illius auctoritate solvi non potest, qui successor est Petri et Vicarius Christi, omnis Episcopus saltem confirmatus non potest eligi, sed debet postulari; electus autem tantum eligi potest, non postulari; item Episcopus qui legitime renuntiavit episcopatui, quia jam solutum est illud connubium. b. Pariter eligi non possunt sed postulandi sunt qui titulum tantummodo Ecclesiæ habent, quin ejusdem negotia administrent, quique 'in partibus infidelium' Episcopi vocabantur; hodie autem ex decreto S. C. de Prop. Fid. 27. Febr. 1882. sublata appellatione 'in partibus infidelium' vocantur Episcopi *titulares* talis vel talis Ecclesiæ. Episcopi enim isti, quia in hanc sedem, licet titularem, sunt confirmati, in jure *veri* Episcopi sunt, Conc. Trid. sess. 14. cp. 2. *de ref.* c. Pariter Episcopus in *Archiepiscopum* postulatur et non eligitur.

9. Occasione hujus tractationis aliquid dicendum est de S. R. E. Cardinalibus. Certum est, Cardinales, qui ad Ordinem episcopalem pertinent, ob spirituale conjugium cum Ecclesia sua, eligi non posse, sed postulari debere; cæteros vero eligi posse, vel potius postulari minus solemniter. Minus vero solemniter postulatur qui per se idoneus est et habilis sed acceptare nequit Episcopatum absque alterius licentia. Jamvero S. R. E. Cardinales eligi possunt ex c. 57. *de Elect.* (I. 6) nec suis titulis ita conjunguntur, ut plene verificetur ratio conjugii spiritualis, quo Episcopi obligantur. At ipsi constituunt senatum Romani Pontificis ac in executione sacerdotalis officii illius coadjutores sunt c. 13. §. 'sunt autem sacerd.' t. *Qui filii sunt legitimi* (IV. 17). Ergo a Romana Curia divelli et discedere nequeunt, nisi obtenta a Romano Pontifice facultate et assensu. Hinc eligentes S. R. E. Cardinalem Papæ admovere preces tenentur, ut licentiam Cardinali electo concedat exeundi de Curia ac episcopale munus subeundi. Quam licentiam summus Pontifex potest denegare, et electio effectum suum non sortitur. Exemplum affert caput 3. h. t. in quo Cardinalis Presbyter S. Praxedis dici-

tur postulatus, postulatione nempe minus solemni in sensu exposito in Archiepiscopum Ravennæ, et Papa noluit Cardinalem a Curia divelli.

10. Postulatio etiam minus solemnis obtinet cum aliquis ex regularibus familiis eligitur, qui acceptare nequit, nisi petita et obtenta superiorum licentia; speciali enim et solemni obedientiæ voto adstringuntur. In utroque casu non obtinet solemnis et proprie dicta postulatio, quia persona quæ assumitur non ligatur vinculo spiritualis conjugii; quæ minus solemnis postulatio est revera electio conditionata, nempe 'si superior licentiam concesserit'.

11. *Pœna* contra postulantes scienter indignum ex cap. 40. *de Elect.* (I. 6) circa fin. est ut pro illa vice careant jure alium vel postulandi vel eligendi. Quod erui potest etiam ex c. 1. h. t. in fin. Potestas vero pro ea vice eligendi et postulandi ad innocentes devolvitur quamvis numero pauciores. Ex c. 2. h. t.

12. Quæstio 2ª. *de forma postulationis.* — In postulatione solemni non est absolute necessaria forma scrutinii, ita ut si secus fiat, nullius momenti actus celebretur; nam nullibi hæc forma præscribitur, et insuper postulatio multum differt ab electione, quemadmodum vidimus. Sufficit ergo ut suffragia Capitularium cognoscantur. At præsertim ad evitanda dissidia et lites futuras, tutius est scrutinii normas sequi juxta dispositionem cap. «Quia propter» 42. *De Elect.* (I. 6). In postulatione vero maxime observandum est ut ab electione secernatur, nec forma electionis est cum postulatione confundenda; diversum enim est prorsus negotium tum in se tum quoad personam. Electio scilicet est actus legitimus collationis juris ad rem; postulatio nullum jus confert et ad modum deprecationis perficitur. Eligitur autem persona idonea, postulatur vero inhabilis. Quare si in una eademque scheda proferatur suffragium ad eligendum et postulandum, neutrum valet. Hinc ceu nullius effectus rejiciuntur formulæ: 'eligo postulando' vel 'postulo eligendum', vel 'eligo in postulandum', vel 'postulo in eligendum'. Imo nec generatim valet hæc formula 'eligo et postulo prout potest melius de jure valere'. Excipitur tamen casus dubii probabilis, an persona quæ vellet assumi sit habilis vel non. Hoc in casu permittitur ultima formula. Sed habita notitia electus vel postulatus debet declarare an viam electionis vel viam postulationis prosequi malit, et una electa, ad aliam redire nequit. Hæc omnia in c. un. h. t. in 6⁰. perhibentur.

13. Convenientibus Capitularibus in aliquem postulandum, idest completa postulatio debet infra octo dies postulato patefieri; et postulatus infra mensem suam voluntatem pandere tenetur, utrum nempe renuat acceptare, vel acceptet sub conditione obtinendæ dispensationis defectus vel impedimenti quo detinetur. Arg. c. 6. *de Elect. in 6*^{0}. Hæc dispositio posita est in jure, ut provideretur citius quo fieri potest novus pastor, et ne diu protrahatur Ecclesiæ viduitas.

Titulus VII.

De Translatione Episcopi.

1. Ecclesiis jure canonum præficiuntur Prælati vel Electione vel Postulatione. Postulantur autem inter alios qui conjugio spirituali alicui Ecclesiæ conjuncti sunt, idest Episcopi. Scilicet per postulationem Episcopus ab una ad aliam Cathedralem Ecclesiam transfertur. Quare tractationem de postulatione Prælatorum excipit tractatus de translatione Episcoporum. Licet etiam sacerdos de canonicatu ad canonicatum, de parœcia ad parœciam transferri possit, tamen vocabulum *translatio* reservatum est in jure ad exprimendum transitum Episcopi de una ad aliam sedem, qui transitus definiri potest *'alicujus personæ de una ad aliam sedem seu Ecclesiam auctoritate superioris ex legitima causa facta mutatio'* can. 34. C. 7. q. 1.

2. Dicitur *mutatio;* nam cum unus Episcopus non possit duabus Ecclesiis ordinario jure præesse, vacat prior Ecclesia cum novæ Ecclesiæ gubernacula suscipit. Quare translatio duplicem complectitur terminum, a quo nempe et ad quem. Additur *auctoritate superioris.* Nam inter Episcopum et Ecclesiam jus ecclesiasticum censet ortum fuisse vinculum spiritualis conjugii, quod solummodo per dispensationem superioris resolvi potest. Et merito. Si enim christianum Matrimonium repræsentat unionem Christi cum Ecclesia vinculo indissolubilis amoris firmatam, relatio inter Episcopum et suam Ecclesiam optime haberi potest ad instar spiritualis conjugii. Relatio enim hæc efficit ut Episcopus jure divino idest vice et nomine Christi sibi devinciat Ecclesiam suam particularem vinculo amoris spiritualis adeo firmi et efficacis ut Episcopus ceu bonus pastor animam suam dare debeat pro ovibus suis. Hinc

Episcopus quoad particularem Ecclesiam suo modo repræsentat et perpetuam reddit cum effectu unionem Christi cum tota et universali sua Ecclesia. Dici ergo Episcopus potest sponsus Ecclesiæ suæ. Hinc qui proprio arbitrio translationem peragit, carebit utraque Ecclesia 'ut sic nec illis præsideat quos per superbiam sprevit, nec illis quos per avaritiam concupivit' c. 3. h. t. et c. «Si quis Episcopus,» 31. C. 7. q. 1. Quinam vero erit superior? Ex integra doctrina tituli, solus est Romanus Pontifex qui translationes Episcoporum peragit. Translatio enim hæc inter causas majores computatur, quæ S. Sedi reservantur. Id vero sive ex jure nativo ceu tradit c. 1. h. t. idest ex privilegio divo Petro a Domino concesso in plenitudine potestatis primatialis, sive ex jure reservationis, quo Romani Pontifices soli voluerunt translationes Episcoporum perficere. Competit vero Romano Pontifici translatio non solum Episcopi consecrati et actualiter Ecclesiam gubernantis, sed etiam Episcopi confirmati post Electionem cap. 1. et cap. 2. h. t.

3. Quæstio solvenda proponitur, quæ proprie instituti nostri rationem attingit. *Innocentius III.* in cap. 2. h. t. insistens in conceptu conjugii spiritualis inter Episcopum et Ecclesiam, ut probet Romanum Pontificem solummodo posse solvere Episcopum a vinculo prioris Ecclesiæ et ad aliam sedem transferre, comparationem assumit a Matrimonio carnali cujus solutionem sibi Deus reservavit, et Romano Pontifici concessit, tamquam suo in terris Vicario; atque insuper adnotat fortius esse vinculum spirituale Episcopi cum Ecclesia, quam inter virum et mulierem; 'corporalia enim facilius destruuntur quam construantur, spiritualia vero facilius construuntur quam destruantur'. Ex qua theoria hoc exsurgit argumentum: Romanum nempe Pontificem qui solvit conjugium carnale, posse etiam solvere spirituale, et viceversa; immo si solvit spirituale a fortiori solvere posse carnale. Verum inde maxima oriri videtur difficultas; nam idem Innocentius in cap. 4. h. t. urgens comparationem conjugii spiritualis et carnalis, docet spirituale conjugium inchoari per electionem, ratum fieri per confirmationem, consummatum vero per consecrationem. Ex quo infertur, quod scilicet vel Innocentius deneget Romano Pontifici jus episcopum *consecratum* in una Ecclesia ad aliam transferendi, quod falsum esset, et idem Innocentius affirmat in cap. 1. et in cap. 2.; vel quod a pari immo a fortiori Innocentius tribuat Romano Pontifici facultatem solvendi vinculum Matrimonii carnalis *consummati*,

quod evangelicæ doctrinæ et ecclesiasticis institutis a diametro adversaretur.

4. Nonnulli ut Innocentium tueantur, dicunt Innocentium non loqui de vera *paritate* inter utrumque conjugium, sed comparationem et similitudinem solummodo exhibuisse. Jam vero similitudines non sunt nimium et ad minima quælibet urgendæ. Quare tenendam esse ajunt, doctrinam de potestate exclusiva Romani Pontificis circa jus translationis Episcoporum, quæ clarissime traditur, nec comparationi nimium esse insistendum. Verum licet in comparationibus ea quæ accessoria sunt non attendantur, tamen ea quæ principaliora sunt, debent observari. Præcipuum vero comparationis elementum est virtus probationis et demonstrationis quæ ex similitudine eruitur. Videlicet similitudines sperni non possunt, sed recipi et urgeri debent in eo in quo fundatur ipsa probatio veritatis alicujus desumpta ex similitudine. Jamvero in casu nostro demonstrationis virtus consistit præcipue in relationibus inter conjugium spirituale et conjugium carnale. Ergo hæ relationes super quibus innititur demonstratio, verificari debent ut sensus argumenti sit integer et efficax.

5. Quidam animadvertunt in Decretalibus pontificis distingui partem *dispositivam* ab *exornativa*. Prior constituit proprie dictam dispositionem capitis et a legislatore procedens obtinet vim legis, exornativa autem ab extensoribus *Capellanis* plerumque posita, de substantia capitis non est. Quandoque rationes prorsus ridiculæ afferuntur. In casu autem comparatio ad partem exornativam pertinet; constituit enim rationem allatam ad probandam dispositionem juridicam ejusdem capitis. Quod si vero ratio dispositionis tribui debeat Innocentio, nec in hoc difficultas plus nimio urgenda est. Nam uti doctor *privatus* potuit in probatione veritatis errare, non erravit autem circa veritatem ipsam, idest circa Romani Pontificis potestatem quoad Episcoporum translationem. Verum neutrum admitti potest. Non primum; nam in specie nostra sermo non est de ratione incidentali et ab extranea manu inducta, sed agitur de ratione quæ totum caput informat. Non secundum; quia ratio adducta a Pontifice pertinet ad ipsam doctrinam speculativam circa res prorsus spirituales. Non enim est sermo de aliqua physica aut mathematica theoria, sed agitur de theoria prorsus theologica ac sacra. Quare indifferens non est præsens materia, ita ut error Romani Pontificis informans juridi-

cam et publicam decisionem non læderet ejus infallibile magisterium.

6. Ut quæstio rite solvatur, quædam prænotanda sunt: 1° Summus Pontifex potest transferre Episcopos, non solum electos et confirmatos, sed etiam consecratos. Hoc apparet ex ipso capite 2. h. t. 2°. Summus Pontifex non potest dissolvere matrimonium ratum (i. e. christianorum) *et* consummatum, cum econtra matrimonium ratum tantum et matrimonium infidelium, etiam consummatum, non nunquam dissolvatur. His præmissis, notandum est: 3°. *Scopus* hujus comparationis Pontificiæ (c. 2. h. t.) erat monstrare: translationem Episcoporum, uti dissolutionem vinculi spiritualis inter Episcopum et Ecclesiam propriam, spectare non minus quam dissolutionem vinc. carnalis ad Papam, Christi Jesu in terris Vicarium. 4°. Hæc demonstratio procedit *a minori ad majus*. i. e. si carnalis dissolutio matrimonii jam reservatur Deo ejusque Vicario, a fortiori spiritualis. Nam cum «corporalia facilius destruantur, quam construantur, spiritualia vero facilius construantur, quam destruantur», translatio vero cum aliquid spirituale sit, sequitur connexionem inter Episcopum et Ecclesiam ipsius difficilius destrui quam construi. — Non ergo fit comparatio inter matrimonium spirituale et carnale *absolute*, sed *relative* ad eorum constructionem et destructionem; nempe si matr. carnale quod tamquam corporale quid facilius destruitur, reservatur Deo ejusque Vicario, a fortiori spirituale, quod difficilius destruitur quam construitur. Cujus rei Innocentius affert exempla v. gr. «Episcopi a Metropolitanis suis munus consecrationis accipiunt, qui tamen non possunt nisi per Rom. Pont. condemnari». Et revera Episcopi juxta canones, cc. 13., 21., 32 *de elect.* (I. 6) confirmabantur a Metropolitanis, qui tamen non poterant nisi per Rom. Pont. transferri. 5°. Summus Pontifex dein non loquitur in dicto capite de matrimonio sive carnali sive spirituali *consummato*, sed *rato tantum*. Si denique in c. 4. h. t. comparationem istam ad omnes gradus perduxit, dicta quoad vinculum, c. 2. h. t., non sunt urgenda ad omnes hos gradus. Cfr. de hac quæstione: *Eman. Gonzalez Tellez, comm. perpetua* in l. I. t. 7. cap. 1. n. 15. — Si auctores quidam, ut *Reiffenstuel* in l. I. t. 7. nn. 14. 15. 16., quæstionem tractant, quomodo spirituale matrimonium fortius sit carnali, solutiones quas excogitant minus probandæ sunt. «Inprimis,» ait Reiffenstuel l. c., «matr. carnale ratum, nondum consummatum, dissolvitur etiam

quoad vinculum, altero solo volente, per contractum matr. spiritualis, seu per professionem religiosam, c. 7. *de convers. conjug.* (III. 32). Non sic fœdus conjugii spiritualis inter Episcopum et Ecclesiam, quod per confirmationem intelligitur esse ratum;» hoc conjugium non solvitur nisi accedente auctoritate Romani Pontificis. — Hæc solutio minus probanda est, quia 1° matrimonium carnale ratum tantum quoad dissolutionem omnino *æquiparatur* matr. spirituali; nunquam enim solvitur nisi auctoritate Romani Pontificis. Sed dices: Nequaquam, sed dissolvitur etiam professione religiosa. Verum est, matrimonium ratum tantum dissolvi etiam professione religiosa solemni; at dissolviturne virtute hujus professionis *interna* an *externa?* Utique externa; nam voti solemnitas, quæ solvit matrimonium ratum tantum, ex *sola* constitutione *Ecclesiæ* est inventa», *Bonifacius VIII.* in c. un. *de voto et voti red.* (III. 15) in 6°. Atqui constitutiones Ecclesiæ creat Summus Pontifex aut solus aut in consilio generali. Ergo matrimonium carnale ratum tantum non solvitur nisi accedente auctoritate Sum. Pontificis, licet mediante solemni professione. Ergo in hoc matr. spirituale fortius non est carnali. 2°. Si revera fortius esset vinculum spiritualis matrimonii præ carnali (in sensu ab illis auctoribus explicato), facile deducimur ad dissolutionem matr. non solum rati, sed etiam consummati, id quod nemo contendet. Nam in consummatione matrimonii ad vinculum carnale *animorum* accedit non spirituale, sed tantum carnale *corporum.*

7. In definitione translationis diximus eam fieri *ex legitima causa.* Etenim in Ecclesia stationes quodammodo positæ sunt, ac distincta cuique ministro sedes ministerii sui, a qua recedere non potest nisi legitima detur ratio. Quod a fortiori verificari debet in mutatione Episcoporum ob vinculum spirituale quod constituit Episcopum sponsum Ecclesiæ suæ. Causæ autem sunt necessitas vel utilitas ex can. 34. et can. 35. C. 7. q. 1. 'mutationes Episcoporum scitote communi *utilitate* atque *necessitate* fieri licere . . alia est enim causa utilitatis et necessitatis, alia avaritiæ ac præsumptionis, aut propriæ voluntatis'. Porro necessitas verificatur quoties Episcopus ob *persecutionem* hostilem vel ob *odium* malæ plebis, vel ob adversam *valetudinem* ex aeris adversitate provenientem diu non potest in sua sede prout decet commorari. De Episcopo hostiliter vexato agunt cann. 42. et 44. C. 7. q. 1. In c. 44. traditur ratione hostilitatis non solum transferri posse Epis-

copum, sed etiam ipsam sedem. Secunda causa est utilitas, quæ locum obtinet quoties ex translatione major fructus, idest *bonum spirituale* speretur vel pro universali vel pro particulari Ecclesia. Hic fructus ex. gr. adesset si bonum pacis et concordiæ sperari posset, si concorditer electores postularent in prælatum alterius Ecclesiæ Episcopum.

8. Posita legitima causa translationis, quia nempe translatio esset vel necessaria, vel evidenter utilis, possetne summ. Pontifex *invitum* transferre? In Clem. 1. §. fin. *Ut lite pend.* (II. 5). Romano Pontifici tribuitur plena et libera dispositio ex suæ plenitudine potestatis omnium Ecclesiarum et Beneficiorum ecclesiasticorum. Ex quo sequitur Rom. Pontificem posse obligare Episcopum ut suam sedem relinquat, et aliam gubernandam assumat Ecclesiam. Quod si obstiterit pertinaciter Episcopus, obstinatio reputatur causa sufficiens ut ei subtrahatur Episcopatus in sua Ecclesia et solvatur vinculum spirituale cum ipsa; glossa in can. «Omnis» C. 7. q. 1. Sed omnino invitus non potest ad aliam Ecclesiam assumi ita ut novum conjugium spirituale cum eadem contrahat: glossa in can. «Episcopus» C. 7. q. 1. Translatio autem coacta nunquam præsumitur nisi probetur, idest non præsumitur generatim Rom. Pontificem velle Episcopum transferre ad aliam Ecclesiam præter vel contra ejus voluntatem.

9. Præter causam in translatione servatur etiam *ordo.* Hinc ordinaria translatio fit a minori ad majorem sedem, et major parvificari non debet, ceu docet c. 1. h. t. Quare in eodem c. 1. h. t. translatio facta a Patriarcha Antiocheno reprobatur etiam ex eo quod a superiori ad inferiorem sedem facta fuerit. Et ratio est ne videatur quis inferiorem sedem concupiscere vel avaritiæ intuitu, quia fructus majores sperantur in minori, vel ob desidiam ad fugiendum laborem majoris Ecclesiæ. Hinc si detur rescriptum ut quis, propria relicta ad aliam transferatur ecclesiam, de transitu ad majorem et non ad æqualem est intelligendum. Si ad æqualem, translatio fieri non potest ad minorem. Major enim ordinarie non præsumitur minorari. Extraordinarie autem fit cum, legitima concurrente ratione, et præsertim necessitate, quis ad æqualem vel minorem sedem transfertur. Exemplum habemus in *c. 9. de Renunc.* (I. 9) ex quo deprehendimus Archiepiscopum *Ragusin.* ob mortis periculum ex insidiis absolutum fuisse a vinculo ecclesiæ suæ, et assecutum fuisse beneficium in Ecclesia quadam Episcopatus *Car-*

leoli, in qua absque usu pallii, auctoritate Pontificis exercebat jura et officia episcopalia, et habitus est ceu Episcopus suffraganeus Archiepiscopi *Eboracensis.*

10. *De effectibus translationis.* — Quemadmodum diximus, translatio est actus complexivus, qui terminum a quo et terminum ad quem comprehendit. Ideo effectus est duplex termino duplici respondens. Privatur nempe Episcopus juribus omnibus sive quoad jurisdictionem spiritualem, sive quoad fructus et proventus prioris Ecclesiæ, et acquirit jura omnia episcopalia et fructus alterius Ecclesiæ ad quam assumitur. Solvitur enim vinculum spirituale cum prima Ecclesia et contrahitur cum nova. Si quæratur autem quandonam censeatur prius vinculum absolvi, novumque contrahi, atque effectus translationis incipere, dicendum est ab ipsius translationis in Consistorio publicatione per Pontificem facta, ita ut fructus prioris Ecclesiæ percipere possit Episcopus usque ad illum diem, ac restituere teneatur si quos inde perceperit. Hinc Episcopus statim ac acceperit notitiam peractæ hujus publicationis etiam ex testimonio secretarii sacri Collegii Cardinalium, debet abstinere ab exercitio suæ jurisdictionis, et sedes illico incipit vacare, licet nondum fuerint expeditæ litteræ apostolicæ, et non fuerit accepta pacifica possessio alterius Ecclesiæ. Ex decreto *Urbani VIII.* diei 20. Martii 1625.

De hac re agit *Benedictus XIV. Synod. Diœces.* Lib. 13. c. 16. num. 7. et seqq.

Titulus VIII.

De auctoritate et usu Pallii.

1. Quoniam Pallium est signum distinctivum significans potestatem supra-episcopalem, hinc postquam actum est de modis quibus aliquis constituitur vel Episcopus vel Archipiscopus vel Primas vel Patriarcha merito B. Raymundus tractat de auctoritate et usu hujus sacri ornamenti ecclesiastici. Pallium in sua materia consideratum nil aliud est quam *fascia seu zona quædam lanea albi coloris sex (quattuor) crucibus vel nigris vel rubris decorata, quæ circumvolvitur humeris et pectori, cujus extrema aliquantulum defluunt.* Diximus crucibus nigri vel rubri coloris; nam ante sæc. XIII. in Ecclesia Latina adhibebantur rubri coloris, nunc autem nigri coloris cruces adhibentur; in Ecclesia autem Græca

prius rubri coloris adhibebantur cruces, nunc autem Pallio Græcorum seu Homophorio inseruntur cruces purpureæ contextæ auro. Pallium habitum est et habetur in Ecclesia ceu signum ecclesiasticæ jurisdictionis, et hoc sub aspectu definiri potest ut sit: 'principale ornamentum ecclesiasticum de Corpore B. Petri desumptum a Rom. Pontifice Archiepiscopis et superioribus Dignitatibus concessum exprimens potestatem supra-episcopalem'. Ornamentum quod vocabatur pallium, non ad eandem originem deducitur, merito; nam ex historia ecclesiastica constat, *duplex* fuisse pallium: unum cui consonat definitio, alterum quod et Rationale vocatur, de quo plura sub n. 2. Quædam et nos de significatione pallii breviter dicimus.

2. Est aliquorum opinio Pallium esse vestem sacerdotalem inductam ab Ecclesia ad imitationem *Ephod* et *Rationalis*, quæ ornamenta a summo sacerdote adhibebantur in V. T. *Exod.* XXVIII. 6 seq.; XXXIV. 2. seq. Verum hæc opinio non placet; nam 1°. Ephod et Rationale Judæorum prout a rerum judaicarum peritis exhibetur, non referunt figuram Pallii ecclesiastici; et 2°. in Rationali quod ad pectus summi sacerdotis appositum erat, duodecim gemmæ habebantur, in quibus insculpta erant nomina duodecim tribuum populi judaici; pariter Ephod quod in utroque onyche, quo humeros ornabat, referebat nomina duodecim tribuum; hæc autem inscriptio significabat summum sacerdotem habendum esse ceu mediatorem inter Deum et populum judaicum. Jamvero Pallium ecclesiasticum assumptum est ceu signum jurisdictionis, non autem ceu signum mediationis inter Deum et populum. Quod confirmatur ex eo quod si esset signum mediationis in Ecclesia, vel Pallium esset solummodo a summo Pontifice gestandum, vel simul ab omnibus etiam Episcopis; non enim minus sunt mediatores inter Deum et homines Episcopi ac sunt Archiepiscopi, Primates, Patriarchæ. Revera antiquis temporibus pallium *quoddam* hoc mediationis munus significabat secundum imaginem boni pastoris, qui ovem quae perierat humeris suis impositam, portat (Luc. XV.) ideoque a multis etiam Episcopis gerebatur, sed hoc non est p. *archiepiscopale*. Pallium illud mediationis etiam nunc super vestibus Pontificalibus a nonnullis Episcopis portatur, sed ordinarie vocatur *Rationale* eo quod hoc Rationale ephod et rationale Vet. Test. externa forma melius repræsentat quam Pallium Archiepiscopale. Ceterum nostris temporibus Rationale V. T. i. e. *scutum pectorale*, nonjam adhibetur, sed solum

vestis loco ephod, quæ tamen Rationale vocatur. Oratio dicenda ad induendum Rationale — «Da nobis, Domine, veritatem tuam firmiter retinere et *doctrinam veritatis* plebi tuae digne aperire» — optime originem demonstrat, quia Urim et Thummim i. e. doctrina et veritas (Lev. VIII. 8) circa Rationale applicabantur. Conf. *Benedictum XIV. de syn. diœc.* l. 2. c. 6. n. 3; l. 13. c. 15. nn. 10—11; ejusque *bull.* tom. I. n. 133.

3. Aliorum opinio est Pallium *civilem* habere originem et fuisse distinctivum honoris concessum Archiepiscopis ab Imperatoribus; et afferunt documentum ex quo eruitur, Constantinum Magnum donasse Silvestro Rom. Pontifici superhumerale, seu Lorum quo Imperator ipse decorabatur. Verum neque hæc opinio acceptari potest; 1.⁰ enim hoc documentum non est antiquius Sæc. IX. et per consequens ceu suppositum non probat existentiam factæ donationis superhumeralis a Constantino. 2⁰. etiam adest ratio juridica quæ hanc opinionem excludit. Etenim Pallium etiam in antiquitate habitum est tanquam signum jurisdictionis ecclesiasticæ. Hinc auctores etiam contrariæ sententiæ, uti *Berardius* tom. 1. sui operis *Commentar. in Jus Ecclesiast. univers.* testantur temporibus RR. Pontificum Vigilii et Gregorii Magni Pallium fuisse concessum Vicariis Romani Pontificis in signum vigilantiæ quam supra Episcopos vice Pontificis exercere debebant. Jamvero Ecclesia in signum jurisdictionis ecclesiasticæ profecto nunquam sumpsisset ornamentum civile, idest ornamentum imperiale, ne videretur potestas supra-episcopalis originem civilem habere, et ab Imperatoribus derivare, præsertim cum jam a temporibus Imp. Constantini *Hosius* Cordubensis Episcopus aliique Ss. Patres conclamaverint ac tantopere adlaboraverint ne confunderetur potestas Ecclesiæ cum potestate imperiali, ne Princeps laicus, ut ait Hosius, ad se pertraheret ea quæ ad Ecclesiæ potestatem pertinent, scribens 'Tibi Deus imperium dedit, nobis autem ecclesiastica concredidit'. Hinc origo civilis excludenda est a Pallio.

4. Verior sententia circa Pallium *Archiepiscopale* hæc est, quam proponit et tuetur *Vespasiani* in dissertatione *de sacri Pallii origine* edita *Romæ* typ. S. Congr. de Prop. Fid. an. 1856. Penes orientales populos mos fuit et consuetudo gestandi vestem quandam superimpositam humeris, quæque pro lubitu operiret etiam partem anteriorem personæ. In musivis operibus antiquis Christus Dominus et Apostoli Pallio contecti apparent. Ab ipso more autem Vet. Test. consuetudo inducta fuit, ut demortuo aliquo sancto viro, successor

in ejus locum Pallium ejusdem mortui viri assumeret sive obsequii et imitationis causa, sive etiam ut in persona successoris quodammodo appareret perseverans auctoritas, dignitas, et si ita fas est dicere, ipsa persona demortui viri. Ita Eliseus assumpsit pallium Eliæ 4. Reg. II. 9 seq. Quoad vero historiam ecclesiasticam, præter narrationem S. Hieronymi in vita S. Pauli Eremitæ de Pallio ab Eremita Paulo accepto ab Athanasio antistite Alexandrino, habemus Nicetam narrantem usum transferendi Pallium S. Jacobi fratris Domini in successores Episcopos Hierosolymitanos. (Nicetas in Hist. Eccles.) Liberatus autem Diaconus in historia Nestorian. et Eutich. describit ordinationem Theodosii in sede Alexandrina, et simul tradit morem ordinarium servatum in assumptione Episcoporum Alexandrinorum, qui mos in eo consistebat, ut demortuo Episcopo Alexandrino qui erat electus in locum ejus excubias exercere deberet, idest per integram noctem vigilare deberet ante cadaver demortui Episcopi, et orationes in vigiliis fundere; deinde assumeret pallium demortui Archiepiscopi, quod pallium erat illud idem quod fuerat a S. Marco relictum; atque ita censeretur, personam assumptam in episcopale ministerium quodammodo locum tenere S. Marci, cujus persona in pallio repræsentabatur. Eusebius Cæsariensis in sermone de Epiph. Domini tradit B. *Linum* Romanum Pontificem assumpsisse Pallium S. *Petri,* atque ita habuisse signum plenitudinis potestatis primatialis in universa Ecclesia. Quapropter pallium quod fuerat vestis usualis et communis B. Petri, cœpit esse typus, signum et ornamentum ecclesiasticum significans conservationem potestatis primatialis Petri in successoribus suis. Cum vero Pallium B. Petri tractu temporis consumptum fuerit, ne ipsa significatio simul evanesceret, inductum est, ut fimbriæ in formam extremitatis antiqui pallii assumerentur loco vestis longioris; quæ fimbriæ circumducerentur et advolverentur humeris et pectori, ita ut extremitates aliquantulum defluerent. Quare hinc hujusmodi fascia repræsentans fimbrias vel vittas, quæ jussu Domini in V. T. magno honore habebantur substituta est in locum Pallii, seu vestis longioris.

5. Pallium non solum fuit proprium Romani Pontificis, sed etiam ab eodem *missum* fuit ab antiquitate quibusdam Episcopis qui habiti sunt ceu Vicarii Romani Pontificis; hinc in antiquitate, quemadmodum *Pelagius I.* mittens Pallium Arelatensi Episcopo testatur, Episcopi qui a Romano Pontifice Pallium recipiebant, cen-

sebantur gaudere potestate superiori et speciali præ aliis Episcopis. Quare cum præter duos gradus ordinariæ jurisdictionis ex jure *divino*, singulorum nempe Episcoporum et Romani Pontificis, introducti sint gradus intermedii jurisdictionis supra-episcopalis, id est gradus Metropoliticæ, Primatialis et Patriarchalis jurisdictionis, inductum est ut Metropolitis seu Archiepiscopis, Primatibus seu Exarchis, et Patriarchis Pallium a Romano Pontifice mitteretur, quod habitum est ceu signum supra-episcopalis jurisdictionis et partialis sollicitudinis Romani Pontificis in universam Ecclesiam, quam Romanus Pontifex commisit et committere solet aliquibus Episcopis in ordine ad aliquam provinciam ad regnum vel patriarchatum. Pallium autem dicitur sumi de Corpore B. Petri ut significetur supra-episcopalem potestatem esse participationem potestatis primatialis Petri residentis in Romano Pontifice. Hinc ritus benedicendi et custodiendi Pallium in Romano Ecclesia apprime significat intentionem esse Romani Pontificis ut Archiepiscopi, Primates et Patriarchæ cognoscant eorum potestatem supra-episcopalem ex potestate Petri procedere.

6. *Ritus* autem benedicendi hic est. Nimirum, antiquitus in die anniversario martyrii B. Petri, hodie autem in pervigilio ejusdem diei post Vesperas ipse Romanus Pontifex Pallia confecta operâ monialium in «Turre Speculorum» degentium ex lana duorum agnorum festo s. Agnetis, die 21. Januarii cujusque anni, in ipsius s. Virginis et Martyris ecclesia extra muros benedictorum benedicit, et eadem deponit per suos Capellanos id est auditores S. Rotæ in confessione Basilicæ S. Petri prope locum in quo custoditur corpus ejusdem Apostoli. Electus est autem dies iste pro Palliis benedicendis, quia dies est in quo B. Petrus deposuit Pallium suum suscipiendum inde a successoribus et transmittendum personis in Ecclesia, quæ majoribus dignitatibus decorantur.

7. Hinc facta historica optime demonstrant originem Pallii esse ecclesiasticam, eamque referre *conceptum* quemdam *dogmaticum*, id est potestatem primatialem Petri in universa Ecclesia et comparticipationem aliquarum personarum in eadem potestate ex concessione speciali Romani Pontificis. Adnotandum vero est ex usu inductum fuisse ut aliquando Pallium concederetur honoris tantum causa quibusdam Episcopis, sive intuitu sedis, sive intuitu etiam Episcopi qui sedem tenet. Exemplum novissimi temporis exstat in literis Apostolicis, quibus usus s. pallii ex peculiari privi-

legio *personæ* Episcopi Ratisbonensis, non dignitati et successoribus concedebatur die 1. Maii anni 1892. In specie quoad Græcos animadvertendum est in Ecclesia orientali quatuor Patriarchas, Alexandrinum, Antiochenum, Constantinopolitanum et Hierosolymitanum, unumquemque in suo patriarchatu Pallia Archiepiscopis et Exarchis concedere, et hoc ex can. 17. Concilii Oecumenici VIII. nec non ex cap. 23. *de Privilegiis* (V. 33). Verum in cap. 23. cit. statutum est ut nemo ex illis Patriarchis Episcopis sibi subditis Pallium conferat nisi antea ipse a Romano Pontifice Pallium assecutus fuerit; quæ dispositio optime exprimit in Romano Pontifice existere centrum auctoritatis supra-episcopalis, eamque communicari servato ordine in jure statuto variis sedibus atque personis.

8. Hisce positis, quædam dicenda sunt de auctoritate Pallii. Cum Pallium sit signum conferens auctoritatem supra-episcopalem 1°. Archiepiscopus antequam Pallium a Romano Pontifice assequatur non potest appellari absolute *Archiepiscopus*. Ita in c. 3. h. t. 2°. Pariter licet fuerit consecratus in sua Ecclesia non potest Archiepiscopus ea *Ordinis* officia exercere in quibus, ut ait Pontifex agere videtur tanquam Archiepiscopus. 3°. Sic pariter ante Pallii assecutionem prohibetur Archiepiscopus actus *jurisdictionis* ponere qui proprii sunt archiepiscopalis potestatis. Et quoad exercitium ordinis episcopalis, non accepto Pallio, Archiepiscopo prohibetur sacrum conficere chrisma, Clericos ordinare, Episcopos consecrare, et Basilicas dedicare: ita in c. 28. §. 'super eo' *de Elect. et Elect. pot.* (I. 6) cui etiam adhæret c. 3. h. t. Et ratio est quia istæ sacræ functiones licet sint ordinis episcopalis, tamen peraguntur ab Archiepiscopo tanquam Episcopo i. e. peraguntur intra Missarum solemnia, et in vestibus pontificalibus adhibito Pallio archiepiscopali. Cæterum ex dispositione c. 9. *de Elect. et Elect. pot.* (I. 6) Archiepiscopus post acceptam confirmationem etiam non accepto Pallio potest suffraganeo suo committere ut supradictas functiones sacras peragat. Pariter Archiepiscopus ante acceptum Pallium potest ea officia Ordinis episcopalis peragere in quibus non requiritur usus Pallii et celebrantur etiam extra Missarum solemnia adhibitis superpelliceo et stola uti sunt confirmatio Baptizatorum, Benedictio sacrorum indumentorum et vasorum sacrorum et cœmeterii. Quoad jurisdictionem Archiepiscopus ante receptum pallium non potest synodum provincialem convocare: ita in cit. c. 28. *de Elect. et Elect. pot.* (I. 6) nec potest Provinciam

i. e. Diœceses suffraganeorum visitare, quia actus hujusmodi sunt proprii archiepiscopalis potestatis. Canones citati ob particulares species Pontificibus propositas, mentionem faciunt solum de Archiepiscopis quando sermo est de auctoritate Pallii; sed ob paritatem rationis quæ de Archiepiscopis dicta sunt, Primatibus etiam et Patriarchis merito applicanda esse videntur.

9. Cum ad exercitium potestatis supra-episcopalis pallium requiratur, hinc est quod Archiepiscopi, Primates, Patriarchæ post eorum Confirmationem et juxta hodiernam praxim post eorum promotionem in consistorio Pontificis tenentur quamprimum proponere petitionem Pallii. Possunt autem Pallium petere eoque vestiri etiam per procuratorem. Petitio autem juxta mentem c. 2. D. 100. fit sub hac formula ut Pontifex *instanter, instantius, instantissime* dignetur Pallium concedere: quæ formula etiam hodie servatur.

10. Nunc de usu Pallii. — Hanc materiam de usu Pallii tria quodammodo principia determinant. Principia hæc sunt 1°. Pallium non est signum plenitudinis et supremæ potestatis quoad Archiepiscopos, Primates et Patriarchas, sed est signum quo Archiepiscopi, Primates et Patriarchæ vocantur in *partem* sollicitudinis pontificiæ in universalem Ecclesiam. 2°. Pallium est signum *territoriale*. 3°. Pallium est etiam signum *personale*. Ex 1. principio sequitur Archiepiscopum non posse omnibus in locis omnibusque temporibus Pallio suo uti, sed solummodo in iis locis illisque temporibus quibus permissum est a jure. Ita in cc. 4. et 7. h. t. Quoad *locum* Archiepiscopus extra Provinciam Pallio uti non potest, Primas extra Nationem, Patriarcha extra limites Patriarchatus. Quoad *tempora* usus Pallii, potest Archiepiscopus uti Pallio diebus solemnioribus in anno qui inveniuntur in Pontificali Romano (ed. typ. Ratisbonæ 1888) I. 94, necnon in Cæremoniali Episcoporum l. I. c. 16. n. 4.; l. II., c. 34. n. 2; ex generali decreto S. C. Rituum, die 9. Sept. 1883 n. 5894. Festis pallii adnumerantur festum Immaculatæ Concept. B. M. V. et s. Josephi (19. Martii). Ad dandam bened. Papalem (ex delegatione) pallium non adhibetur nisi quando in missa antecedenti adhiberi licebat; S. C. Rit. in *Neapolitan.* 23. Februarii 1874. n. 5907 ad 12. et 13. Ex eodem principio sequitur etiam Archiepiscopum uti posse Pallio solummodo intra Ecclesiam, quia hoc concessum est a jure. Ita in c. 1.

h. t. Quod si processionem peragat *extra* Ecclesiam Pallio decorari non potest.

Secundum principium est ut Pallium sit signum *territoriale:* hinc potest Pallio uti Archiepiscopus non solum in Ecclesiis suæ Diœceseos, sed etiam in Ecclesiis Provinciæ suæ; in Ecclesiis autem extra Provinciam non potest, nisi et privilegium habeat et accedat consensus Archiepiscopi provinciæ illius. Ex eodem principio sequitur, Pallium unius Provinciæ non posse ab Archiepiscopo adhiberi, si in aliam sedem archiepiscopalem transferatur, sed pro nova sede archiepiscopali novum pallium petere debet.

Tertium principium est Pallium est *personale.* Hinc ex c. 2. h. t. Archiepiscopus non potest illud alteri Archiepiscopo commodare aut donare, sed secum retinere debet tamquam signum personale dignitatis, ita ut quando Archiepiscopus demoriatur debeat cum pallio proprio sepeliri, videlicet pallium cadaveri imponitur. Quod si Archiepiscopus de una in aliam sedem archiepiscopalem fuerit translatus, sepelitur cum utroque pallio, ita ut pallio recentioris Ecclesiæ cadaver decoretur, aliud autem antiquioris sedis vel debeat collocari sub capite, vel extendi supra corpus. Ita Ostiensis et Abbas in c. 2. h. t.

Singulare prorsus privilegium competit Episcopo Ostiensi, cui *Marcum* Summum Pontificem, ut «consecrando Episcopum Urbis pallio uteretur,» concessisse anno 336. testatur liber Pontificalis.

Titulus IX.

De renunciatione.

1. Definitio. Explicatis modis, quibus prælati constituuntur in dignitate ecclesiastica, et signo jurisdictionis, quo quidam eorum decorantur, modus describitur quo dignitas plerumque amittitur. Renunciatio quæ etiam dicitur resignatio capp. 5. et 8. h. t. definitur: '*spontanea cessio seu dimissio proprii Beneficii facta ex aliqua justa causa coram legitimo superiore illam acceptante*'. Hæc definitio satis clare exprimit conceptum rei definitæ: eam tamen melius explicabimus cum qualitates renunciationis exhibebimus.

2. Interim de divisione renunciationis agendum est. Renunciatio alia est *tacita*, alia *expressa*. Tacita renunciatio obtinet

cum quis censetur Beneficio renunciare voluisse per liberam positionem alicujus facti, quod de animo renunciandi explicare debet, et aliter explicari nequit. Ut vero tacita resignatio habeatur, duo requiruntur 1°. ut factum libere ponatur; si enim ex coactione ponatur, non potest considerari ceu judicium voluntatis renunciandi Beneficio. 2. Requiritur ut factum sit concludens, i. e. aliter explicari nequeat, saltem ex dispositione juris illud factum interpretantis tanquam indicium renunciationis.

3. Hæc vero facta plura sunt. Primum factum describitur in capp. 2. et 3. de Clericis Conjug. (III. 3), si nempe Clericus minor qui beneficium possidet matrimonium ineat. Conjugalis enim status saltem in Ecclesia Latina incompatibilis censetur cum clericali militia et officio sacro beneficiorum; cap. 5. *de Clericis Conjug.* Beneficium enim constituit stationem seu positionem qua persona divino servitio in particulari ecclesia mancipatur. Qui autem cum uxore est sollicitus est quæ sunt mundi quomodo placeat uxori et divisus est 1. Cor. VII. 33. Quare ipso jure vacat Beneficium. — 2°. Si quis Beneficium possidens Religionem approbatam ingrediatur, ibique vota nuncupet, ex tit. *de Regul. et trans. ad Relig.* (III. 31) censetur renunciasse Beneficio. Cui facto simile est aliud, si nempe Clericus factus sit miles, et militiæ statum serio assumpserit. Glos. in cap. ult. *de Cleric. non resid.* (III. 4). Censetur enim beneficium suum habere pro derelicto. — 3um. factum quod inducit tacitam Beneficii renunciationem est acceptatio alterius Beneficii cum priore incompatibilis c. 28. *de Præb.* (III. 5) et Extrav. «Execrabilis» eodem tit. inter Commun. Non potest enim dari juridica possessio simultanea duorum beneficiorum, quorum utrumque intentione juris clerici stationem defigit. Hæc tria facta exhibent renunciationem tacitam ex *præsumptione juris,* ita ut positis hisce factis retinenda sit renunciatio etiam contra invitum.

4. Duo exempla tacitæ renunciationis traduntur, quæ revera positivam renunciandi voluntatem demonstrant. Primum exemplum affert *c. 3. De his. quæ fiunt a major.* (III. 11) in quo lite pendente inter duos ut præposituram Augustensem consequerentur, traditur Pontificem uni præposituram adjudicasse ex tacita alterius renunciatione; hic enim alter priori obsequium et reverentiam Præposito debitam præstiterat. — Secundum exemplum exhibet c. 3. h. t. Quidam Clericus Ecclesiæ alicui adscriptus bona sua eidem contulerat. Vitam inde monasticam eligens, in quoddam monaste-

rium recipi cupiebat, fecitque sibi restitui bona, quæ priori Ecclesiæ tribuerat. Hoc factum bene exprimit contrariam intentionem redeundi ad illam Ecclesiam, ac proinde explicandum est et recipiendum ceu tacita renunciatio. Hinc mutato consilio de vita monastica suscipienda, Clericus ille jus non habet ad Ecclesiam pristinam revertendi ut inter Clericos qui de bonis Ecclesiæ ejusdem sustentantur recipiatur.

5. Expressa renunciatio est quæ vel verbis vel scriptis perficitur voluntatem beneficium resignandi declarantibus. Res per se nota est. Indifferens est autem utrum quis per se ipsum perficiat, vel per alium id est per procuratorem, qui ad renunciandum specialiter sit constitutus *cap. 14. de Procurator.* (I. 38). *Speciale* autem mandatum requiritur; procurator enim etiam ad universitatem causarum seu negotiorum constitutus cum alienare non possit, nec cedere juri, nec Beneficium nostrum resignare potest.

6. Renunciatio est vel *pura* vel *conditionata.* 1. est cum nulla conditio adjicitur aut pactum. 2. quæ habet adjectam conditionem vel pactum vel modum. Ex. gr. si renunciaretur Beneficium cum pacto aliud obtinendi, vel cum conditione ut ab aliqua determinata persona obtineatur etc.

7. Primum explicabimus *qualitates renunciationis* in genere et præsertim puræ, deinde de conditionatis renunciationibus distincte agemus.

Ex ipsa definitione patet quatuor dotibus fulciri debere renunciationem: 1°. ut sit *libera*, 2°. *proprii* beneficii, 3°. ex *justa causa*, 4°. *acceptetur* a superiore legitimo. — Debet esse *libera*; nam secus deesset consensus resignantis, saltem plenus. Quod si aperte *violentia* facta est, renunciatio nulla prorsus est ex Clem. 2. *de pœnis* (V. 8). Si vero *metu* aut *fraude* extorta fuerit, licet per se sustineatur et valeat, tamen ex judicis sententia rescinditur: arg. c. 5. h. t. Cui consonat dispositio juris civilis in L. 1. 7. et q. ff. *Quod metus causa.*

2°. Renunciatur *proprio* beneficio. Loquimur in titulo de proprie dicta renunciatione, quæ nempe importat recessum a statione ecclesiastica quam quis jure possidet, quæ proinde renunciatio exigit superioris consensum. Quo posito hæc renunciatio locum habere non potest nisi quis pleno jure habeat beneficium tanquam proprium; secus enim non est in juridica statione ecclesiastica a

qua recedat auctoritate superioris. Hinc qui habet tantum jus ad rem per electionem, potest recusare illud, nec adstringitur ad renunciationem formalem in sensu tituli edendam; hinc qui est a patrono præsentatus, et nondum institutus in beneficio; quoniam jus completum in beneficio non habet, si illud recipere nolit, non tenetur formalem emittere renunciationem, sed sufficit si declaret se velle abstinere a beneficio acceptando.

8. Quæritur utrum quis *semper* possit proprium beneficium resignare? Quandoque resignatio prohibetur ita ut sit invalida. Et 1° quidem in sess. 25. c. 16. Conc. Trid. *de Regular.* constitutum est ut qui *ingressi sunt Religionem* non possint valide perficere quamcumque renunciationem nisi fiat intra *duos menses* proximos ante professionem, et accedat *licentia* Episcopi vel ejus Vicarii generalis, quæ renunciatio habere non potest effectum nisi post editam professionem. Hinc si ante duos menses qui professioni præcedunt, novitius renunciationem perficit absque Episcopi vel ejus Vicarii consensu, nulla est, licet fuerit jurata. Porro hæc dispositio respicit novitium, et inducta est ad tuendam libertatem professionis, quæ forsitan libere non fieret post cessionem plenam bonorum suorum. Quare non respicit resignationes factas ante assumptum habitum religiosum, licet factæ fuerint intuitu ingressus in religionem futuri, quæque videantur factæ in fraudem decreti conciliaris. Nam pœnæ sunt strictæ interpretationis.

2°. Ex Const. *S. Pii V. 'Quanta Ecclesiæ'* diei 1. Aprilis 1568 nullus sacro ordini mancipatus valet ullo modo beneficium vel officium ecclesiasticum resignare nisi aliunde ei præsto sint media, quibus possit commode *sustentari.*

3°. Ex dispositione Conc. Trid. sess. 21. c. 2. *de Ref.* clericus nequit resignare beneficium quod constitutum fuit in *titulum* sacræ ordinationis, et non valet renunciatio nisi in renunciatione hæc qualitas exprimatur, et aliunde commode vivere possit.

4°. Beneficia litigiosa in favorem *tertii* ex quolibet titulo etiam permutationis non possunt resignari. In fraudem enim collitigantis fieri præsumitur resignatio, ut scilicet potentior adversarius opponatur. Arg. c. 1. *de alien. judicii mut. caus.* (I. 42) et c. 2. *Ut lite pend. in 6°.* (II. 8). Possunt vero resignari in favorem *collitigantis.* Cessat enim ratio descripta. Cæterum non prohibetur renunciatio pura et simplex beneficii litigiosi facta superiori qui

eam acceptet. Beneficia autem dicuntur esse litigiosa, cum causa cœpta est coram judice; ita ut talia non fiant per extrajudicialem prohibitionem possidendi vel fructus percipiendi. Clement. 2. *Ut lite pend.* (II. 5).

5⁰ Quinto loco prohibita est renunciatio beneficii, quæ adversatur vel juri *reservationis* Rom. Pontificis, vel juri *unionis* quod competit Episcopis. Competit sane Rom. Pontifici jus reservandi sibi collationem aliquorum beneficiorum, quæ bene de ecclesia universali meritis concedat. Proprium etiam est Episcoporum jus uniendi quædam beneficia sine præjudicio eorum qui ea actu obtinent, vel pauperi Ecclesiæ, vel seminario. Primum jus Episcopi traditur in c. 5. sess. 21. *De Ref.* in Conc. Trid. Constat secundum jus ex c. 18. sess. 23. *de Ref.* Hisce juribus Rom. Pontificis, vel Episcoporum adversatur renunciatio beneficii vel reservati, vel uniti ab Episcopo pauperi ecclesiæ aut seminario, si renunciatio fiat ex causa permutationis, vel in favorem tertii. Posita enim hac renunciatione beneficium vel serius vel nunquam forsan sub dispositione Pontificis, aut Episcopi esset. Dixi nunquam posset esse sub dispositione dicta; cum eludi posset si unus alteri, hic alter tertio atque ita porro beneficium resignaret successione indefinita. Hinc horum beneficiorum fieri potest solummodo resignatio pura absque conditione.

9. Tertia qualitas renunciationis est legitima ejus causa. Justa vero causa requiritur in renunciationis negotio; nam cum clerici beneficio aliquo instructi veluti in propria statione esse censeantur in qua Dei servitio aut animarum bono mancipantur, non debent irrationabiliter et pro libito beneficium relinquere; nec a superiore admitti debet irrationalis renunciatio, ne facile foveatur vagandi et permutandi cupiditas. Hinc in c. 1. h. t. ab *Alexandro III.* rejecta est renunciatio Episcopi Londinensis quia ratione commendabili non fulciebatur. Adducebatur enim senectus, et summus Pontifex præ oculis etiam habens specialem conditionem illius temporis in regno Angliæ, renunciationem exclusit *'quia in te'*, ajebat, *'rigor devotionis et fidei, etiam corpore senescente non deficit; sed vergente deorsum conditione corporea, fervor spiritus in sublimiora conscendit'*. Imo ex cit. Bulla *S. Pii V.* n. 58. «*Quanta Ecclesia Dei*» videtur interdicta Ordinariis acceptatio renunciationum sine legitima causa propositarum sub pœna nullitatis earumdem; cfr. S. C. Concilii responsum 10. Sept. 1881. — Causæ

autem renunciationis quæ communiter adsignantur præsertim pro episcopatibus uti legitimæ describuntur ab *Innocentio III.* in c. 10. h. t. duobus versiculis continentur, et in summa capitis ejusdem referuntur:

Debilis, ignarus, male conscius, irregularis,
Quem mala plebs odit, dans scandala cedere possit.

10. Prima causa est *debilitas* seu *imbecillitas corporis* quæ ex senectute vel ex morbo procedit. 'Nec tamen', ait Innocentius in eod. c. 10., 'omnis debilitas corporis, sed illa solummodo, per quam impotens reddatur (Episcopus) ad exequendum officium pastorale'. Quare si sufficienter adhuc persolvi possit pastorale officium ob solam rationem senectutis, vel alicujus infirmitatis, præsertim si de Episcopo agatur, renunciatio admittenda non est. Quemadmodum enim animadvertit *Alexander III.* c. 1. h. t. 'vergente deorsum conditione corporea, fervor spiritus in sublimiora potest conscendere'; et quemadmodum notat *Innocentius III.* in c. 10. h. t. 'interdum non plus hortatur senilis debilitas aliquem cedere, quam moralis maturitas, quæ in senibus esse solet, ipsum (Episcopum) in suo suadet officio permanere . . . quia nonnunquam corporis infirmitas fortitudinem cordis augmentat'.

11. Secunda causa est defectus *scientiæ* competentis, quem quis experitur in exercitio sui muneris. Competens autem, idest mediocris scientia toleratur; quam, ut ait Pontifex in c. 10., supplere potest perfectio charitatis.

12. Tertia causa est conscientia admissi *criminis,* quod etiam post peractam pœnitentiam non sineret esse honorabile ministerium atque executionem officii in Ecclesia. Hujusmodi traduntur esse crimina homicidii, simoniæ, uno verbo crimina quæ *infamiam* in populo pariunt.

13. Quarta causa est conscientia *irregularitatis* in qua non solet facile dispensari, ex. gr. bigamia. — Quatuor hæ causæ ipsum renunciantem potius respiciunt, sequuntur binæ quæ potius sunt ex parte subditorum, qui pastoris sui solatio amplius non fruuntur, nec emolumenta spiritualia ex ejus ministerio habent.

14. Prima est *odium malæ plebis,* quæ verificatur, quoties Episcopus vel inferior pastor non sit benevisus populo, scilicet, ut ait *Innocentius III.* in c. 10. h. t. 'si plebs adeo duræ cervicis existat ut proficere nequeat apud ipsum', præsto est Prælato ratio

sufficiens recedendi ab officio. Ex quo deduci potest, odium malæ plebis non esse causam deponendi Episcopum; sed solum cum non unus sed plurimi ex populo ob malam voluntatem et falsas opiniones Episcopi vel pastoris inferioris recipere salutaria monita recusent, potest uterque recedere ab officio suo, præsertim si spes effulgeat conversionis populi per alium pastorem obtinendæ.

15. Secunda causa est *grave scandalum* quod populus patitur a suo pastore, quod scandalum non potest removeri, nisi Episcopus vel pastor inferior a loco suo recedant, beneficium resignantes. At Innocentius in c. 10. h. t. bene distinguendum esse ait inter scandalum pharisaicum, quod nempe procedit totum ex invidia malaque voluntate improborum hominum, et scandalum pusillorum. Primum dicit despiciendum esse, dicente Domino *Matth. XV. 14. 'sinite illos, cæci sunt, et duces cæcorum'*. Secundum vero dicit esse impediendum, teste Domino *Matth. XVIII. 6.* ubi ait: *'Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei ut . . . . demergatur in profundum maris'*. Unde Paulus *1. Cor. VIII. 13.; 'si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum'*. Quare causa legitima renunciationis erit quidem scandalum pusillorum, non vero pharisaicum, nisi in odium malæ plebis excrescit.

16. Porro hæ causæ præsertim respiciunt *Episcopi* renunciationem, imo ex doctorum sententia non taxative sed demonstrative enunciatæ fuerunt ab Innoc. in c. 10. h. t. et possunt etiam aptari renunciationi inferiorum dignitatum vel Beneficiorum curam animarum adnexam habentium et etiam aliorum Beneficiorum. Cæterum, ut quisque videt, non eadem gravitas causæ requiritur ad dimittendum canonicatum aut aliud Beneficium quodcumque quæ ad Episcopatum resignandum necessaria perhibetur.

17. Quarta qualitas renunciationis est ut a legitimo Superiore acceptetur. Necessitas hujus acceptationis derivat ex eo quod in Beneficiis reperiatur etiam notio oneris et officii, ad quod quis assumitur auctoritate Superioris. Expresse autem traditur necessitas hujus acceptationis in c. 4. h. t. Nec induci potest per consuetudinem ut quis propria auctoritate beneficium relinquat; consuetudo enim hæc esset potius corruptela juris c. 2. *de consuet.* (I. 4). Ex capite vero 1. h. t. in 6°. deprehendimus solummodo *Rom. Pontificem* posse supremo pontificatui ex se ipso nuncium dare, nec requiri acceptationem alicujus, ut valeat renunciatio. Et

merito; nam nullum alium in Ecclesia Rom. Pontifex habet Superiorem a quo dependeat. Pariter receptum est, reliquos clericos posse Beneficio libere renunciare, ut regularem ordinem ingrediantur, quia cuilibet clerico datum est statum perfectionis eligere; episcopum vero ut ingrediatur religionem indigere licentiam Rom. Pontificis c. 10. h. t. Et hoc ob specialem relationem Episcopi cum sua Ecclesia et cum Romano Pontifice, qui habet sollicitudinem omnium Ecclesiarum. In ordine autem ad Clericos inferiores Beneficium possidentes, animadvertendum est: 1°. juxta probatos Auctores, *conveniens* non esse, ut Clericus inconsulto Episcopo a Beneficio recedat ut religionem ingrediatur. Stationes enim Clericorum, idest officia sacra ordinationi Episcopi subduntur. 2°. Ex decreto S. Congr. super statu Regularium auctoritate *Pii IX.* publicato die 25. Jan. 1848, neminem in religione recipi posse nisi *testimoniales* literas proprii Ordinarii exhibet. 3°. Renunciationem etiam Beneficii factam a novitio non valere, nisi fiat cum licentia Episcopi vel ejus Vicarii Gen. intra duos menses proximos ante professionem, et ita ut renunciatio hæc viribus careat nisi sequatur professio ipsa religiosa. Ita, teste *Fagnano, com.* ad cap. 23. *de Regular.* (III. 31) n. 19. ad sensum c. 16. sess. 25. *de Regul.* in Trident. tenuit S. Congregatio Concilii.

18. Quæstio solvenda proponitur. Quinam est *legitimus* Superior qui excipiat renunciationem? Ex c. 8. h. t. resignatio facta in manu *laici* vel laicæ potestatis *nulla* est. Quod si Clericus resignaverit in manibus laici beneficium suum, illudque iterum ab eodem laico receperit, spoliandus est beneficio hujusmodi c. 8. h. t. Hæc autem dispositio facta est ad compescenda vitia Clericorum quorumdam qui beneficia in manibus baronum regumque resignabant, ut eorumdem favorem consequerentur. Quare solummodo ecclesiasticus superior potest beneficiorum renunciationem acceptare. Et primo quidem si sermo sit de episcopatu, *solus Rom. Pontifex* jure nativo et ordinario renunciationem excipere potest c. 10. h. t. et c. 2. *de translat.* (I. 7). Quoniam vero gubernia civilia nostris temporibus causa fuerunt episcopos ab officio removere, hinc in *Syllabo* an. 1864. sub n. 51. refertur damnata propositio sequens: '*Laicum gubernium habet jus deponendi ab officio pastoralis ministerii Episcopos, neque tenetur obedire Rom. Pontifici in iis, quæ Episcopatuum et Episcoporum respiciunt institutionem*'. Quid vero dicendum de renunciatione beneficiorum inferiorum? Ut determi-

netur Superior etc. distinguenda est resignatio pura et conditionata.

19. De *pura* resignatione valet regula, ut ille possit eam recipere, qui potest beneficium conferre, et ab eo Clericum deponere; Gloss. in Clem. un. h. t. verbo 'manibus' et communis Doctorum sententia. Hinc qui ex præscriptione vel privilegio acquisivit solummodo jus conferendi aliquod beneficium, nequit excipere renunciationem, quia caret jurisdictione supra Clericum beneficiarium, ut eum possit beneficio destituere. Censentur enim pari gressu procedere collatio et depositio a jure beneficium possidendi; prout erui videtur ex c. 14. *de Præb.* in 6°. (III. 4). Hoc posito, cum ordinarius collator beneficiorum in Ecclesia sit Episcopus, dicendus est *Episcopus* ordinarius superior qui acceptare potest renunciationes beneficiorum diœceseos; ceu expresse docet c. 4. h. t. Cum vero quædam Beneficia Romano Pontifici reservantur, ab eoque ordinario more conferuntur, horum renunciationes Romanus Pontifex recipere debet.

20. Diximus ad *Episcopum* spectare jus recipiendi resignationes. Hinc non *Vicario Generali,* nisi ex licentia *speciali* Episcopi hoc illi fuerit concessum c. 3. *de Off. Vic.* in 6° (I. 13). Cum etiam Capitulum sede vacante et hodierno more Vicarius *Capit.*, licet habeat potestatem destituendi Clericum delinquentem a beneficio, quoniam vero non potest beneficia conferre liberæ collationis, quia privativi juris sunt Episcopi; hinc sequitur eundem non posse recipere resignationem beneficiorum *hujusmodi.* Arg. cap. 1. *De rebus non alien. in 6°* (III. 9). Ita *Pirhing* n. 74. *Reiffenst.* h. t. n. 7. et alii. Ex eadem ratione e converso accepta sequitur, sede vacante Vicarium Capitularem recipere posse renunciationem in beneficiis quæ sede plena conferuntur *simul* ab *Episcopo et a Capitulo.* Ex jure enim non decrescendi, deficiente Episcopo, hæc beneficia conferre potest Capitulum; et cæteroquin Vicarius Capitularis potest Clericum beneficio privare. Unde in Vicario Capitulari concurrunt duo extrema quæ requiruntur in superiore ad recipiendam renunciationem. Sequitur pariter, Vicarium Capitularem posse acceptare renunciationem beneficiorum juris patronatus, quorum institutio spectat ad Episcopum. Beneficia enim hæc non sunt liberæ collationis, et institutio Clerici præsentati non censetur actus liberalitatis, novo Episcopo reservatus, sed est actus necessariæ et ordinariæ jurisdictionis, quæ Vicario Capitulari competit.

21. Communiter ab Auctoribus refertur dispositio cit. Const. *S. Pii V.* '*Quanta Ecclesiæ*' edita 1. Aprilis 1568. quam fuse interpretatur *Benedictus XIV.*: *De Syn. Diœces.* L. 13. c. 24. In hac constitutione S. Pius V. prohibuit, quominus Episcopus vel alius ordinarius collator in cujus manibus resignatio beneficii facta est, beneficium hujusmodi conferat suis aut resignantis consanguineis vel affinibus aut familiaribus. Sacra autem Congr. Concilii interrogata ab Episcopo *Cremonensi*, cujus resolutio probata *a Gregorio XIII.* ex Lib. 1. *Decretor.* pag. 445. excerpta refertur *a Bened. XIV.* l. c. n. 4. tenuit, sub Piana prohibitione comprehendi etiam beneficia *parochialia*, ita ut «ne ad concursum quidem possint admitti». E contra vero juxta mentem ejusdem S. Congr. in quæstione proposita ab Archiepiscopo *Mechliniensi* an. 1683. pro certo teneri potest, sub prædicta prohibitione non comprehendi *permutationes* beneficiorum quæ fiunt coram Ordinario, dummodo non fiunt contra sacros canones et fraus omnis absit. Ita *Benedictus XIV. De Syn. Diœces.* loc. cit. n. 8. et seqq. Præterea teste *Pirro Corrado* lib. 5. *Praxis beneficior.* cap. 1. n. 50. eadem S. Congr. Concilii, approbante *Gregorio XIII.* declaravit, Pianam constitutionem non extendi ad resignationes beneficiorum *juris-patronatus*. Quoad enim hæc beneficia jure communi receptum est, ut ille instituatur qui fuerit præsentatus a patrono, dummodo sit idoneus.

22. Huc referenda est etiam regula Cancellariæ Apostolicæ 19. quæ dicitur *De viginti* vel *de infirmis resignantibus.* In ea ad evitandum præjudicium S. Sedis et Ordinariorum, quod derivare posset ex renunciationibus in favorem tertii factis ab infirmis, quæ solent fieri ex fraude, statutum est, ut si quis infirmus resignet beneficium vel commendam sive in Romana Curia sive extra, et intra viginti dies ex eadem infirmitate moriatur, collatio beneficii facta consequenter ad renunciationem sit nulla, et beneficium censeatur vacare per obitum infirmi resignantis.

23. Nunc de renunciationibus *conditionatis.* Et primo quidem in renunciationibus conditiones seu pacta de aliquo temporali dando prohibita sunt tanquam simoniaca c. 5. h. t. et c. 23. *de Simonia* (V. 1) et Extrav. 'Cum detestabile' eod. inter commun. Unde Doctores tradunt simoniacum esse pactum inter resignantem et resignatarium de reficiendis expensis resignanti, quas toleravit aut litigando aut ob alias causas in assecutione beneficii et tolerabit

in dimissione beneficii ipsius. Hisce præmissis, videamus, quid dicendum sit de aliis conditionibus.

Conditio potest esse in favorem *renunciantis*, vel in favorem *tertiæ* personæ. Pariter conditio vel potest respicere *integrum* jus beneficii, vel partem fructuum, idest *pensionem*.

24. Conditio in favorem renunciantis respiciens jus beneficii sub triplici denominatione enunciatur, nempe *accessus*, *ingressus et regressus*. Conditio *accessus* adest, cum quis renunciat juri quod in facto completum non habet, et hoc jus inchoatum sibi reservet; *ingressus*, cum jus quis habet beneficii completum, sed beneficium revera non possidet; *regressus* verificatur, cum quis beneficii juridicam etiam possessionem nactus fuerit. Accessus ad Beneficium illi competit qui patronatus passivi jure munitus est, vel nominatus a patronis, potest petere a Superiore ecclesiastico ut in Beneficio instituatur. Hinc *accessum* sibi reservat, qui juri ex vocatione vel ex nominatione sibi derivanti renunciat, et permittit ut alius Beneficium consequatur sub ea conditione, ut ad ejus nutum Beneficium relinquere teneatur, ut ipse ad Beneficium illud accedat. Reservat *ingressum* qui legitime nominatus et institutus vel provisus per collationem de beneficio, eidem renunciat ut alius beneficium consequatur sub ea conditione beneficium ipsum relinquendi, cum priori placuerit, qui possit beneficium assequi, et in possessionem ingredi beneficii ejusdem. Reservat sibi regressum qui nominatus et institutus vel provisus Beneficium possidet et legitime renunciando sinit illud ab alio obtineri sub conditione, ut illud ad ejus voluntatem deserat, ut iterum regredi possit ad idem beneficium.

25. Præter conditionem in favorem renunciantis, dantur etiam conditiones in favorem *tertii*, quæque dicuntur fieri cum clausula «*non aliter.*» Scilicet renuncians non intendit velle se spoliare jure suo, nisi in illud jus succedat determinata ab eo persona.

De hisce omnibus renunciationibus dicendum est, fieri non posse jure communi coram Episcopo vel Superiore qui summo Pontifice sit inferior. Nam quod spectat ad conditionem pensionis, ea interdicitur ex rubrica tituli 12. in Lib. 3°. qui inscribitur '*Ut beneficia ecclesiastica sine diminutione conferantur*', quæ dispositio roboratur capp. 26. et 36. *de Præbend.* (III. 5).

26. Quoad vero conditiones accessus, regressus et ingressus prohibitio aperta exhibetur in C. Trid. sess. 25. *de Ref.* c. 7. Ex

lege ergo generali vetantur hæ conditiones, nec ab auctoritate quæ in jure communi nequit dispensare, possunt admitti. Idem dicendum de conditione in favorem tertii. Ratio vero prohibitionis harum conditionum in sui et aliorum favorem deducitur ex earundem conditionum ordinaria indole, quæ videtur induere rationem haereditariæ successionis in beneficiis, a qua successione vehementer Ecclesia abhorret: cap. «ad extirpandas» *de Filiis Presbyt.* (I. 7) et cit. sess. 25. c. 7. *de Ref.* in Conc. Trid.

Omnes ergo supra expositæ renunciationes conditionatæ nonnisi illi superiori, qui in jure communi potest dispensare, legitime proponi possunt, ab eoque acceptari. Ergo non Episcopus, non alius Superior Papæ inferior potest istas renunciationes acceptare. Animadvertendum vero est, hic sermonem esse de vera conditione, quæ nempe dirigitur ad actum suspendendum, et ponitur ea intentione ut nisi servetur, renunciatio fieri nolit. Nam vetitum non est, renunciationem pure proponere ac simul enixe episcopum adprecari, ut determinatam personam ad beneficium promoveat.

27. Quæritur, utrum idem dicendum de renunciatione conditionata ex causa *permutationis*; id est cum beneficium possidentes renunciant sub ea tantum conditione ut unus in alterius beneficium instituatur. Certe si fiat permutatio hæc auctoritate *privata*, non solum non valet, sed permutantes amittunt sua beneficia saltem post judicis sententiam c. 7. *De rerum permut.* (III. 19) Verum valet hæc renunciatio si fiat coram loci Ordinario et ex legitima causa sine præjudicio tamen, id est cum consensu eorum qui jus haberent conferendi, eligendi, præsentandi. Quia loci Ordinarius potest permutationem permittere ex cap. 5. *De rerum permut.* (III. 19) ex cap. un. eod. tit. in 6°., et ex Clem. un. eod. tit. Animadverti vero debet permutationem talem intelligendam esse de beneficio ad beneficium, idest, ut ait cap. 5. cit. *De rer. perm.* de loco ad locum, non vero de beneficio ad pensionem. Porro beneficiorum permutatio non admodum odiosa censetur in jure quemadmodum aliæ renunciationes conditionatæ; fieri enim potest ad majorem spiritualem utilitatem ipsorum clericorum et fidelium, quam beneficiarius ratione sui muneris potest respicere.

28. Excipiuntur tamen renunciationes reciprocæ in *filios illegitimos presbyterorum* et renunciationes quæ dicuntur *triangulares* vel *quadrangulares* licet permutationis speciem induant. Reci-

procæ generice in suos renunciationes contingunt, cum ex. gr. Titius resignat beneficium in favorem propinqui Caji, et hic resignat beneficium suum in favorem propinqui Titii. Concilium Trid. sess. 25. c. 15. *de Ref.* absolute reprobavit hasce resignationes si ageretur de filiis illegitimis clericorum, quos eorum parentes in propria beneficia immittere vellent contra sacror. canonum decreta, quæ hæreditariam successionem in beneficiis condemnant. Resignationes triangulares et quadrangulares ex causa permutationis fiunt, cum tres Clerici vel quatuor sibi mutuo resignant beneficium proprium cum hac lege, ut prior cedat beneficium in favorem secundi, secundus in favorem tertii atque ita porro, et ultimus in favorem prioris. Hæ pariter permutationes prohibentur quia redolent speciem pactionis prævіæ inter privatas personas, quæ conventio labem Simoniæ saltem juris ecclesiastici redolere videtur c. 5. *De rer. permut.* Licet vero permutationes istæ reciprocæ prohibeantur; tamen potest tractatus prævius fieri a clericis, ita tamen ut obligatio ulla ex eo non oriatur. Quare Clerici isti debent in manibus Episcopi Beneficium proprium pure et simpliciter renunciare. Possunt vero eidem prævium tractatum exponere, illumque adprecari ut beneficia iterum eisdem renunciantibus juxta prævium tractatum concedat c. 7. *de transact.* (I. 36).

29. Ex Constitutione *Gregorii XIII.* quæ incipit '*Humano vix judicio*' edita nonis Januarii 1583. resignationes et permutationes quæ fiunt in manibus Ordinarii debent intra *mensem* vel admitti vel rejici, et provisi tenentur eas *publicare* et beneficii possessionem capere intra *tres menses* a die factæ provisionis sub pœna ipso facto secutura nullitatis provisionis et beneficii. Gregorius XIII. in eadem constitutione præscripsit etiam specialem publicationis formam, quam stricte observandam inculcavit S. C. Concilii in *Firmanâ*, 20. Jan. 1894. Qui providentur de beneficio vel per resignationem vel per permutationem factam apud S. Sedem, debent sub eadem pœna prædictam publicationem exequi et possessionem capere intra sex menses citra montes, intra novem menses ultra montes a data concessionis gratia. Ita in cit. Const. Gregorii XIII. quam constitutionem confirmavit *Benedictus XIV.* in Const. quæ incipit '*Ecclesiastici*' diei 15. Junii 1740. At *Reiffenstuel* h. t. n. 135. notat cum *Garcia* part. II. *de Beneficiis* cap. 3. n. 289. Gregorianam constitutionem quoad resignationes et permutationes Beneficiorum non esse ubique usu receptam.

30. *De effectibus renunciationis.* — Primarius effectus ex quo omnes fere alii inferuntur est ut acceptata per Superiorem renunciatione, censeatur beneficium vacare. Quare renuncians amittit titulum beneficii et omne jus quod habebat, ita ut quoad beneficium reputetur tanquam mortuus. Hinc 1°. renuncians solvitur ab omnibus *obligationibus* beneficio adnexis, sive quoad pensiones quibus fortasse beneficium gravatur, sive quoad officium et residentiam. Hinc 2°. non amplius sese immiscere potest in beneficii *administratione*, nec *fructus* percipere, nec *officium* exercere. Et si nolit recedere a beneficio, potest compelli ad deserendum beneficium resignatum c. 12. h. t. Immo nec renuncianti datur pœnitentiæ locus, qua possit ad beneficium regredi c. 3. h. t. et can. 'Quam periculosum' C. 7. q. 1. Ratio datur ex principio generali admisso in c. 16. *De Elect.* (I. 6). Qui juri suo semel renunciat, non potest postea ad illud redire. Cæterum hæc dicta sunt de renunciatione spontanea prout statuit c. 6. h. t. Nam si renuncians petat iterum suum beneficium, impugnans factam renunciationem quatenus ea fuerit vi vel metu extorta, audiri debet cap. 5. h. t.

31. Renunciatio autem acceptata non impedit quominus renuncians ex *novo titulo*, ex. gr. ex electione possit beneficium iterum consequi. At id non intuitu prioris possessionis et juris, cui nuncium dederat, sed ex nova vocatione et nova collatione canonica capp. 2. et 3. h. t. Ex quo consequitur Clericum ad beneficium iterum admissum non consequi jura præcedentiæ vel prioritatis in tempore, sed ultimum locum inter æquales occupare debere.

Titulus X.

De supplenda negligentia Prælatorum.

1. Cum negligentibus Prælatis inferioribus in Clericis ad beneficia vel munia ecclesiastica assumendis, ex ecclesiastico jure, Prælati superiores beneficia conferant hinc in tractatu de personis ad officia ecclesiastica promovendis agit B. Raymundus de supplenda negligentia Prælatorum. Ut vero res plenius tractaretur non tantum agit in titulo de negligentia Prælatorum supplenda, in collatione beneficiorum, sed etiam in administranda justitia. In sensu autem tituli non est negligentia confundenda cum cri-

mine Prælati, nam ad abusus corrigendos ex crimine aliquo ortos dantur alia remedia juris. Sic etiam est distinguenda ab excessu in usu potestatis. De excessibus enim Prælatorum corrigendis agit tit. 31. in Lib. 5. Hic ergo negligentia significat objective *negotia neglecta ad quæ tenetur Prælatus sive ex jure sive ex consuetudine ratione beneficii sui, ac potestatis qua gaudet.* C. 'Negligere' C. 2. quæst. 3. Negligentia corrigenda vel respicit collationem beneficiorum, vel administrationem justitiæ. Ex quo sequitur in titulo nomine Prælati seu Superiorum proprie non quemlibet Prælatum intelligi, sed eas personas intelligi quæ jurisdictione vel administratione in Ecclesia gaudent, vel jure aliquo pollent in beneficiis conferendis.

2. Hisce positis sit primum de supplenda negligentia Prælatorum *in collatione beneficiorum.* Cum diu beneficia vacare non debeant, persolvenda enim sunt officia sacra in Ecclesia; definitum est tempus in jure sive ad præsentandam personam idoneam, sive ad electionem Prælati celebrandam, sive ad collationem beneficii perficiendam. Videlicet ex cap. 2. et 5. *De Concess. Præb.* (III. 8) tempus utile ad conferenda beneficia liberæ collationis est *semestre.* Ex cap. 41. *De Elect.* (I. 6) tempus utile ad eligendum Episcopum vel Prælatum Regularem est *trimestre.* Tempus hoc sive sex sive trium mensium incipit decurrere a die habitæ certæ *notitiæ* vacationis beneficii c. 3. h. t. Quoad vero beneficia juris patronatus, patronus laicus habet menses *quatuor*, ecclesiasticus vero habet *sex* menses ad præsentandum c. 1. *De jure patr.* (III. 19) in 6°. §. 2. Qui autem jure suo intra tempus definitum uti negligit, nec legitime impeditus fuerit, pro ea vice eodem jure uti prohibetur, et illud jus ad Superiorem devolvitur; ita ut elapso tempore utili, non detur moræ purgatio, sed ipso facto jus devolvatur ad Superiorem, et dies, ut aiunt, interpellat pro homine c. 2. *de Concess. Præb.*, (III. 8) Gloss. finalis in c. 3. h. t. et *Abbas* com. in idem caput. n. 5. Hinc qui de beneficio disponere poterat, elapso tempore disponere amplius nequit c. 3. et 5. h. t. Porro legitime impeditus censetur et ille qui ob suspensionem qua detinetur, non potest jura sua exercere c. 5. *De Concess. Præb.* Dispositio autem c. 2. *de Concess. Præb.* non applicatur illis Ecclesiis, in quibus determinatus non est numerus canonicorum c. 10. eod. tit.

3. Quibus positis, quæritur, quid sit dicendum si ordinarius collator post tempus utile elapsum conferat beneficium. Estne

nulla collatio per se, an est *declaranda* irrita per judicis sententiam? Dicendum est, per se collationem esse nullam, eo quia collator si negligat conferre beneficium intra tempus juridicum, pro ea vice ipso jure privatur potestate conferendi c. 2. *de Concess. Præb.* (III. 8). Quare collatio inde facta, non valet ex defectu potestatis in collatore. At juxta c. 4. h. t. ex patientia et benignitate Ecclesiæ tolerari potest; ita ut in casu applicari possit principium juridicum cap. «Cum jam» 18. in fin. *De Præb.* (III. 5) '*Multa per patientiam tolerantur, quæ si deducta fuerint in judicium, exigente justitia, non debent tolerari*'. Unde collatio nulla, post manifestatam tolerantiam superioris eam approbantis, convalescit ex dispositione juris expressa in c. 4. h. t. Quoniam vero collatio de jure naturali est valida, et indulgentia et patientia superioris præsumi potest, quousque contrarium non constiterit; hinc juxta Doctores: *Layman* q. 11. et com. in c. «literas» 4. h. t. et *Pirhing* h. t. n. 5. not. 4. licet collatio talis sit irrita, vel saltem irrita declarari possit a judice, tamen provisus tuta conscientia beneficium retinere potest quoadusque nemo canonice provisus sese opponat.

4. Porro superior ad quem devolvitur collatio seu provisio de beneficio est ordinarie qui immediate præest et beneficia ordinarie confert. Hinc in Diœcesi est Episcopus qui supplet negligentiam patronorum et aliorum collatorum. Quare si Capitulum negligat beneficia conferre, quæ privativi sui juris sunt, provisio ad Episcopum devolvitur. Quod si Episcopus negligat, distinguendum est an sermo sit de beneficiis quorum collatio pertinet jure *proprio* ad Episcopum, et an sermo sit de beneficiis quæ Episcopo subduntur jure vel *privilegii* vel *delegationis*. vel *devolutionis*. Negligente Episcopo in conferendis beneficiis prioris generis, potestas eadem conferendi jure *decretalium* devolvitur ad Capitulum propter juridicam communionem et comparticipationem in regimine Diœceseos, quæ jure decretalium intercedebat inter Capitulum tanquam corpus et Episcopum tanquam caput. Traditur hæc dispositio in c. 2. *de Concess. Præb.* (III. 8). Negligente autem capitulo ad Metropolitanum jus conferendi devolvitur eod. c. 2. In secundi generis vero beneficiis negligentiam Episcopi non Capitulum, sed Metropolitanus illico supplet. Hisce autem negligentibus ad Rom. Pontificem devolvitur jus collationis. Verum hodie quoniam Capitulum Cathedralis Ecclesiæ communi consuetudine non administrat Diœceseos negotia cum Episcopo, in facto non supplet negligentiam Episcopi in colla-

tione beneficiorum; sed negligente Episcopo, beneficium confert alius Superior cui subest Episcopus negligens.

5. Si vero agatur de Ecclesiis *exemptis* deque beneficiis earum, jus devolutionis in casu negligentiæ ad Rom. Pontificem spectat c. 32. *de Præb.* (III. 4) in 6°. Si sermo sit de Prælatis Regularibus, qui jus habent conferendi beneficia vel sæcularia vel regularia hæc distinctio facienda est. Si intra semestre Prælatus non conferat beneficium, vel *Prælatus* est Episcopo *subjectus*, et tunc Episcopus supplet ejus negligentiam, vel *Prælatus* est *exemptus* et *beneficium* pariter est *exemptum*, et in hoc casu jus collationis devolvitur ad Sum. Pontificem, vel Beneficium *non* est exemptum et in hac hypothesi Episcopus loci negligentiam Prælati auctoritate *apostolica* supplet. Clem. un. h. t.

6. Speciem collationis beneficii induit quodammodo *benedictio* quæ *Abbati* confertur ab Episcopo. Consequitur enim Abbas ex benedictione potestatem exercendi munia abbatialia quæ sine benedictione exercere non posset. Talis est potestas conferendi lectoratum in monasterio ex c. 11. *de ætat. qual. præficiend.* (I. 14). Talis est potestas benedicendi suos monachos. Hinc merito de negligentia Episcopi in hac benedictione impertienda loquitur c. 1. h. t. et statuit, Episcopo ter humiliter rogato renuente Abbatem benedicere, huic licere monachos benedicere et reliqua officii proprii peragere, donec Episcopus in melius consilium mutaverit. Accessit Const. *Bened. XIII.* quæ incipit «Commissi nobis» edita die 6. Maj. 1725. In ea decernitur §. 1°. ut *omnes* Abbates etiam perpetui intra annum ab electione benedictionem suscipiant ab Episcopis in quorum Diœcesibus monasteria existunt, servato ritu Pontificalis Romani; statuit insuper Pontifex ut Abbates postulent humiliter et devote ter ab Episcopo benedictionem ad normam c. 1. h. t. Si secus fecerint, decernitur contra ipsos suspensio ipso jure ab officio per annum; deinde ut durante præfato termino et interim Abbates possint exercere omnia munia abbatialia, et ut Abbas semel benedictus non sit iterum benedicendus, licet ad aliud monasterium etiam extra diœcesim transferatur. In §§. 2°, 3°, et 7°. omnia *privilegia* contraria, etiam speciali mentione digna tolluntur, nisi quod Abbates qui *directe* ab Apostolica Sede non vero aliter, e. gr. communicatione privilegiorum, acceperunt facultatem recipiendi benedictionem a quocunque catholico Antistite *post* petitionem benedictionis humilem Episcopo in cujus territorio mona-

sterium existit, ter frustra porrectam, libere a quolibet Episcopo catholico recipere benedictionem possunt. §. 4°. Nihil innovatur circa privilegium quibusdam Abbatibus directe a S. Sede concessum ut reciperent benedictionem a suis superioribus *regularibus*. Nihil etiam innovatur circa speciale indultum quod Abbates aliqui obtinuerint ut electi haberentur pro benedictis ab ipso *Summo Pontifice*.

7. De supplenda negligentia Prælatorum *in administratione justitiæ*. — Servanda est hodie dispositio Conc. Tridentini in c. 20. sess. 24. *de Ref.* Constituit Concilium ut omnes causæ ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentes debeant in prima instantia coram locorum *Ordinariis* dumtaxat cognosci. Excipiuntur autem causæ quæ juxta canonicas sanctiones apud Sedem Apostolicam sunt tractandæ, vel quas ex urgenti rationabilique causa judicaverit summus Pontifex per speciale rescriptum signaturæ Sanctitatis Suæ manu propria subscribendum committere, aut avocare. Causæ autem coram locorum Ordinariis propositæ debent terminari infra *biennium* a die motæ litis; quod si terminatæ non fuerint intra hoc tempus, liceat utrique vel uni ex collitigantibus auctoritatem superioris competentis invocare, qui causam in eo statu in quo reperitur assumit, et quamprimum terminare tenetur. Superior ergo supplet negligentiam Ordinarii inferioris in causarum cognitione. At hæc potestas Superioris respicit casum litis jam *inceptæ*. Quod vero dicendum si Ordinarius inferior detrectet causam *suscipere*, et aggredi cognitionem causæ hujusmodi? Non videtur esse locus supplendæ negligentiæ ex parte superioris, ut causam ad se trahere possit. Etenim Concilium solummodo admittit casum in quo lis incepta non finiatur intra biennium, et absolute edicit ut causæ omnes in prima instantia coram locorum Ordinariis tractentur. Quare magis menti Patrum Tridentinorum consona videtur sententia, quæ tenet, in facta hypothesi superiorem posse monere et efficaciter inducere Ordinarium inferiorem ad causam suscipiendam, non vero posse causam ad suum tribunal avocare.

8. Mentio specialis facienda est dispositionis capitis 3. h. t. in 6°. in quo statuitur, ut «si Episcopus a paganis aut schismaticis capiatur, non Archiepiscopus, sed capitulum, ac si sedes per mortem vacaret illius, in spiritualibus et temporalibus administrare debeat, donec vel Episcopus fuerit libertati restitutus, vel Ecclesiæ

utilitati a Rom. Pontifice de hac re per Capitulum consulto fuerit provisum». Ut autem verificetur Capituli jus, requiritur ut Episcopi absentia æquiparetur morti civili, ceu notat glossa in cap. hoc v. 'Capitulum' ita ut Episcopus absens Diœcesim nequeat administrare, idest neque *per literas* mandata indicere, nec suorum fidelium per literas audire querelas. Si enim hæc non impediantur, Episcopi jurisdictio non suspenditur, nec ad Capitulum devolvitur. Sane proposita quæstione in S. Congregatione Concilii die 7. August 1583. in causa Hiberniæ administrationis Ecclesiarum *'an casu, quo Episcopus ab hæreticis captus detineatur, non ita tamen arcte custoditus ut ipsi, ejusque Diœcesanis, facile non sit, saltem per literas inter se agere, ejusdem Episcopi jurisdictio intelligatur suspensa et ad Capitulum Ecclesiæ Cathedralis devolvatur'*, responsum est, *'jurisdictionem non esse suspensam'*. De hac re agit *Benedict. XIV.* De Synod. L. 13. c. 16. n. 11. Porro rationabilis prorsus est hæc decisio; nam novum non est in ecclesiastica historia, Episcopos Diœceses gubernasse per literas, licet captivi ab hostibus detinerentur. Tales fuere ex. gr. S. Ignatius Antioch., S. Polycarpus et S. Marcellus Summus Pontifex. Ex quo apparet decipi prorsus qui arbitrantur posse capitulum eligere Vicarium Capitularem qui Diœcesim administret in absentia Episcopi expulsi a Diœcesi ex civilis auctoritatis decreto. Et quidem in hac re habemus *Breve Apostolicum Gregorii XVI.* d. 26. Dec. 1837, quo jure merito vituperabat capitulum Coloniense, quod Archiepiscopo a gubernio Borussico capto detentoque in carcere, se misit ad Vic. Capitularem eligendum, licet communicatio inter Archiepiscopum et diœcesim non omnino intercluderetur, et Decretum *Pii IX.* per organum S. Congreg. Episcop. et Regul. diei 3. Maji 1862, quo irritas dixit electiones nonnullorum Vicariorum Capitularium factas ab aliquibus Capitulis ditionis neapolitanæ in Italia, cum Episcopi exulare cogebantur et vicarios, seu delegatos reliquerunt. Conf. *Collect. Cardin. Bizzarri* pag. 167. Nam etiam in exilio potest saltem per epistolas necessitatibus Diœcesis subveniri.

9. Casui proposito in c. 3. h. t. in 6°. auctores comparant etiam statum amentiæ in quam incidat Episcopus vel infirmitatis vel senectutis, donec ab apostolica sede provideretur de administratore vel de novo Episcopo. Comparant etiam Auctores huic casum Episcopi diu in longinquas regiones peregrinantis, quin Diœcesi administrandæ vicarium designaverit.

10. Tandem sede vacante Archiepiscopus sese ingerere non potest in administrationem Diœcesis provinciæ suæ visitatorem designando, nisi negligenter aut perperam capitulum administret. Quo in casu Archiepiscopus supplet negligentiam vel malitiam Capituli c. 4. h. t. in 6°. Immo nec ob excommunicationem qua forte ligatur Episcopus, ejus jurisdictio ad Archiepiscopum transit, ita ut fideles illius Diœcesis quæstiones ad metropoliticum tribunal deferre debeant, sed per aliud remedium suppleri debet c. 1. h. t. in 6°. Archiepiscopus enim supplet negligentiam Episcopi, non vero culpam criminis. Remedium autem in hujusmodi casu ordinarium est, ut res deferatur ad Romanum Pontificem, qui juxta circumstantiarum exigentiam congruenter providebit.

Titulus XI.

De temporibus Ordinationum et qualitatibus Ordinandorum.

1. Cum locuti simus de modis quibus personæ assumantur ad ecclesiastica ministeria, et ad prælaturas ecclesiasticas, opportunum est de ordinatione Clericorum agere, qua et ministri consecrantur in religionis officiis, et in gradibus ecclesiasticis constituuntur, qui necessarii sunt ut Clerici ad primas dignitates promoveantur.

Quemadmodum Theologi ita et Canonistæ de Sacramento Ordinis loquuntur. Ordinem esse unum ex septem N. L. sacramentis in s. Theologia demonstratum fuisse supponimus. De ejus natura et divisione aliqua in sensu canonum dicemus. Ordo dupliciter sumi potest: 1°. ut significet *conditionem permanentem* clericorum qui vi ordinis sui constituuntur in gradu præeminenti seu in dignitate quadam in Ecclesia Christi; 2°. ut significet ipsam sacram *ordinationem*, seu ritum quo homo in eo gradu permanenti dignitatis constituitur. Qua in significatione ordo est vere sacramentum. Ordo in præsenti titulo præsertim in hoc secundo sensu accipitur. Ordo quamvis in se sit unus, sacerdotale enim officium in Ecclesia respicit; tamen consideratur veluti quoddam genus plures species complectens. *Septem* porro Ordines a Concilio Tridentino numerantur in sess. 23. cp. 2. *De sacram. Ordinis.*

Non pauci Canonistæ post glossam in C. «Clerus» D. 21. docuerunt Ordines esse *novem* ad formam cœlestis Angelorum

Hierarchiæ; quique propterea et Tonsuram et Episcopatum inter Ordines recensendos esse putarunt. At quoad tonsuram, licet hic ritus in sortem Domini deputet hominem, ordo tamen dici nequit. Nam nullam potestatem confert actum aliquem specialem exercendi ecclesiastici ministerii, et inter Ordines a Conc. Trid. sess. 23. c. 2. non numeratur, sed dispositio ad ordines dici debet. Quod vero in cap. 11. *de Aetat., Qual. et Ord. Præficiendor.* (I. 14) dicatur simpliciter ordo clericalis, intelligi potest de deputatione illa quam per susceptionem primæ tonsuræ ex institutione Ecclesiæ acquirit homo ad conditionem permanentem seu ad statum clericalem. Nec difficultas fieri potest ex privilegiis et juribus ecclesiasticis obtentis ex tonsùra; nam privilegia et jura possunt esse ex sola concessione Ecclesiæ, quæ tribuit etiam illis privilegia, qui jure divino illa non haberent, ex. gr. laicis professis in approbata Religione.

2. De Episcòpatu communior est canonistarum sententia, quæ eum esse ordinem a presbyteratu distinctum docet. Ex mente Conc. Trid. sess. 23. *de sacr. Ordinis* arbitrantur se rem conficere posse. Nam 1°. Trident. in ead. sess. c. 4. distincte loquitur de Ordinatione Episcoporum, sacerdotum et ceterorum Ordinum. 2°. In can. 7. ejusdem sess. docet, Episcopos esse Presbyteris superiores. 3°. In can. 6. ejusdem sess. sub pœna excommunicationis definit, admittendam esse sacram hierarchiam divina ordinatione institutam quæ constet ex Episcopis, Presbyteris et Ministris. Tandem Trident. peculiaria munera taxative tribuit Episcopis.

3. Verum tenendum esse videtur Episcopatum in suo esse formali consideratum non esse ordinem per se distinctum et a presbyteratu prorsus separatum. Nam inspectus Episcopatus in suo formali conceptu seu quoad potestatem Ordinis, relationem dicit ad Sacrificium eucharisticum, ac proinde in se ordinem presbyteratus includit, et potest sub generico ordine sacerdotii comprehendi. Hinc Conc Trid. dum in c. 2. sess. 23. *de sacr. Ordinis* septem Ordines numerat, de Episcopatu mentionem non habet. sed generatim Sacerdotium nominat. Quod etiam in can. 2. ejusdem sess. repetit. Dici ergo potest Episcopatum esse complementum sacerdotii, quod novum characterem non imprimat, sed ipsum presbyterorum characterem augeat perficiatque. Ex quo sequitur, per consecrationem episcopalem jus novum acquiri personæ nova munia in Ecclesia explendi, ac quædam sacramenta ceu propria administrandi. Ex

quo etiam eruitur, Episcopos esse Presbyteris superiores. Hinc *Anacletus* Papa in Ep. 3. c. 1. tradit ordinem sacerdotum bipartitum esse, scilicet Episcoporum et Presbyterorum.

4. Aliquam certe difficultatem facit canon Tridentinus 6. citatæ sessionis in quo s. Synodus definit sacram Hierarchiam Ordinis idest sacrum principatum existere in Ecclesia qui constat ex Episcopis, Presbyteris et Ministris; nam ubi adest principatus inter Episcopos et Presbyteros, duplex adesse etiam videtur sacer ordo distinctus Episcopatus et Presbyteratus. At notandum est 1°. mentem fuisse concilii condemnandi tantummodo novatores qui destruentes sacram hierarchiam omnes christianos promiscue sacerdotii jure pollere docebant. Noluit vero scholasticam quæstionem dirimere quæ vigebat de distincto ordine Episcopatus et Presbyteratus. Præterea ex historia scimus in concilio paratum fuisse canonem, in quo asserebatur, Episcopos *jure divino* superiores esse Presbyteris; sed canon hic receptus non fuit, et potius alia expressio adoptata est, nempe *divina ordinatione;* quæ stricto sensu secum non fert jus divinum. Nam divina ordinatione institutum dici potest sive quod immediate a Deo sive quod solum mediate procedit, id est per Ecclesiam interpretantem intentionem juris divini. Ergo definitum non est, adesse in Ecclesia jure divino hierarchiam inter Episcopos et Presbyteros. 2°. Verba hæc Tridentini possunt explicari non de principatu omnimodo et in formali conceptu sumpto, quatenus ordinem peculiarem et distinctum constituat, sed quatenus id quod est magis perfectum antecellat quod est minus perfectum. Quo in sensu complementum sacerdotii quod est in Episcopatu præstat et superest Presbyteratui.

5. De Ordinum qualitate et diversitate agit Tridentinum etiam in can. 2. cit. sess. 23. *De sacram. Ordinis* hisce verbis concepto: 'Si quis dixerit præter sacerdotium non esse in Ecclesia catholica alios ordines et majores et minores, per quos veluti per gradus quosdam ad sacerdotium tendatur, anathema sit'. Qui canon statuens existentiam ordinum in Ecclesia non tangit quæstionem, utrum ordines *omnes* sint sacramenta. Si sermo sit de minoribus ordinibus, non omnino certa videtur esse sententia negans; immo affirmans probabilior auctoritate et interna et externa. Præter textum enim Florentini (in decr. *pro Armenis*) et Tridentini Concilii favet sent. affirmanti factum historicum, quod in Tridentino *omnes* patres præter unum in subdiaconatu et ord. minoribus sacramenti notam agnos-

cebant (*Acta genuina* Conc. Trid. II. 135—150 edidit Aug. Theiner). Si Ecclesiæ Græcæ desunt aliqui ordines, hoc nihil probat; nam 1° antiquitus aderant; nam in Conc. Antiocheno can. 10. (anno 341.) commemorantur præter diaconos etiam lectores, hypodiaconi et *exorcistae*; in Laodiceno (s. 4. cn. 24.) et in Trullano (a. 692. cn. 4.) cantores, exorcistae, *ostiarii*. 2°. Si nunc non jam omnes existunt *expliciti*, adsunt tamen *impliciti* secundum s. Thomam. summ. theol.: suppl. q. 37. a. 2. ad II^{um}. Porro Ordo Subdiaconatus, qui in Ecclesia Græca adhuc inter minores computatur, in Latina juxta aliquos, intra quos recensetur *Morinus 'De sacr. Ordinat.'* part. 3. exerc. 12. factus est major sæculo XI. ab *Urbano II.* qui in Concilio Beneventano an. 1096. subdiaconis concessit ut de licentia Romani Pontificis, vel Metropolitani, exigente opportunitate, possent saltem rarissime eligi in Episcopos, et declaravit eosdem lege continentiæ teneri, cap. 9. *de ætat. qual. et ord. Præficiendor.* (I. 14). Juxta autem *Thomassinium 'De Vet. et Nov. Eccles. discipl.'* part. 1. lib. 2. c. 3. *Innocentius III.* elevavit Subdiaconatum ad conditionem ordinis majoris, cum cit. cap. 9. *de æt. et qual. Præficiendor.* absolute decrevit ut subdiaconus posset eligi in Episcopum sicut diaconus et sacerdos.

6. De temporibus Ordinationis. — Ad normam *Pontificalis Romani* in tit. *De clerico faciendo,* omnes Doctores fatentur, *tonsuræ* conferendæ neque tempus neque locum fuisse adsignatum. Hinc etiam extra Missarum solemnia, quavis hora et quovis honesto loco tonsura conferri potest. — *Ordines minores* conferuntur non solum in solemnibus ordinationibus, sed conferri etiam possunt omnibus diebus *festis*, horis *matutinis*, etiam *extra* Missam. Quemadmodum docet idem Pontifical. in tit. *De Minorib. Ordin.* et cap. 3. h. t. Sub his diebus intelligi festa *fori,* declaravit S. C. Conc. c. gr. in *Brixien.* 15. Jan. 1689; in *Tiranson.* 11. Mai 1872. — *Majores* vero *ordines* ab Episcopis conferri nequeunt nisi in 6 *Sabbatis:* sc. quatuor temporum et in Sabbato immediate ante Dominicam Passionis et in Sabbato sancto; cit. c. 3. h. t. et Trid. sess. 23. c. 8. *de Ref.* et c. ult. D. 75. Ex antiqua enim Ecclesiæ praxi ab ipso Apostolorum ævo, prout traditur in Actibus Apostolorum, ordinationes Ministrorum ceu negotium magni momenti sunt habitæ, ac oratione et jejunio præparandæ. Adeo autem Ecclesia rigida olim fuit in observatione horum temporum in sacris ordinationibus, ut consuetudo contraria prorsus reprobaretur ceu institutioni ecclesiasticæ inimica, et si quæ ordinatio in

majoribus secus fieret, clericus promotus deponeretur ab ordine, et Episcopus suspenderetur a potestate ordinum conferendorum. Ita *Alex. III.* in c. 2. h. t. Nostris temporibus nonnunquam conceditur Episcopis dispensandi facultas super «extra tempora». — Pro consecratione *Episcopi*, ut supra diximus, est designatus dies dominicus ex Ecclesiæ consuetudine c. 5. D. 75.; ex Pontificali vero Romano: part. 1. tit. 13., etiam dies natalis sanctorum Apostolorum est adsignatus, in memoriam successionis qua gaudent Episcopi in Apostolorum munus Ecclesiæ regendæ. Quare nisi aliter Romanus Pontifex indulserit, dies consecrationis Episcopi est vel dominicus vel dies natalis alicujus Apostoli.

7. De qualitatibus Ordinandorum. Qualitates requiruntur in ordinandis: et ad valide et ad licite suscipiendum ordinem. Ad *valorem* susceptionis ordinis requiruntur: 1°. sexus masculinus; 2° baptismus; 3° intentio; 4° recta materiæ applicatio. Ad *liceitatem* requiruntur multa: præter statum gratiæ in ordinibus saltem qui sunt sacramenta, et vocationem divinam, præcipue: 1° libertas ab irregularitatibus et censuris; 2° interstitia; 3° Episcopus *proprius;* 4° titulus pro majoribus ordinibus. — De irregularitatibus sermo erit in diversis titulis, item de censuris, hic solum tractamus irregularitatem ex def. ætatis requisitæ.

8. Quod ætas legitima requiratur ostenditur ex c. 14. h. t. Ad primam tonsuram recipiendam ac minores ordines ætas præcisa defixa in *canonibus* non reperitur; sed solummodo in Concilio Tridentino sess. 23. *de Ref.* c. 4. constitutum est, ut prima tonsura non initientur, nisi qui sacramentum Confirmationis receperint, quique fidei rudimenta edocti fuerint, ac legere saltem et scribere sciant. Ex quo inferunt Doctores usum rationis satis evolutæ requiri, ut status clericalis dignitas et obligationes sufficienter percipiantur; ac proinde saltem *septennium* requiri. Animadverti vero debet in sess. cit. c. 6. a beneficio assequendo excludi Clericos etiam tonsura initiatos vel in minoribus constitutos ante annum 14. ætatis suæ. Igitur ordines minores recipi possunt etiam ante 14. ætatis.

9. Pro Ordinibus vero majoribus major etiam ætas requiritur ab Ecclesia. Et ex Clement. 3. *de Aet. et Qual.* (1. 6) ad Subdiaconatum olim 17., pro Diaconatu 19. completus requirebatur. Pro Presbyteratu autem ætas 30 annorum in Christi exemplum necessaria antea reputabatur; ceu liquet ex can. 1. 2. et 4. D. 78. Deinde relicta illa ætate 30 annorum pro Episcopo, ætas Pres-

byterorum ad annum 25. coarctata est; ita Clem. cit. In can. vero 12. sess. 23. *de Ref.* in Tridentino ætas ad Subdiaconatum suscipiendum definita est annus 22. idest requiritur annus 21. completus; ad Diaconatum est annus 23. idest 22. completus; et pro Presbyteratu est annus 25. idest 24. completus. Receptum enim est principium 'In favorabilibus, dum lex non obstat, annus inceptus habetur pro completo'. Pro Episcopis vero perseverat antiqua dispositio ut nempe Episcopus non eligatur ante annum 30. completum; cfr. supra tit. V. n. 8. Dispensatur super defectu ætatis a Summo Pontifice et potestate delegata etiam ab Episcopis, præsertim pro recipiendo presbyteratu.

10. Generatim si quis ordinaretur ante legitimam ætatem superius determinatam, illicite ordinaretur, et usque ad ætatem legitimam ministrare nequiret in suo ordine. Suspensio vero *Pii II.* in const. «*Cum sacrorum*», 17. Nov. 1461, quia non renovata in const. «Apost. Sed.», sublata est. Episcopus autem ordinans dicitur vel non esse compos sui, vel scientiam canonum prorsus ignorare cit. c. 14. h. t. Verum nemo negabit collationem ordinis esse validam, si in ea fiat ætate in qua homo percipiat quod in ipso agatur, nempe Ordinis collatio.

11. Quæstio proponitur de Ordinatione collata in infantia. Reprobatur hæc ordinatio a *Bonif. VIII.* in c. 4 h. t. in 6°. (I. 9). Eritne autem invalida? Quidam tenuerunt esse invalidam. At quæstio soluta est a *Bened. XIV.* in Instructione super dubiis ad Ritus Ecclesiæ et Nationis Coptorum pertinentibus, quæque refertur in ejus *Bullario* tom. 1. sub num 129. Enarrat ipse Pontifex ex peritorum sententia, veteri disciplina inter Coptos qui Nestorianis castris addicti erant, invaluisse morem etiam immediate post baptismum parvulis tonsuram et Ordines conferendi excepto presbyteratu. Qua in ordinatione parentes accedere soliti fuerunt veluti sponsores quoad obligationes ordinibus adnexas. Hic vero mos inductus est ut copia sufficiens ministrorum haberetur, quæ ex disciplina illius sectæ requiritur in solemni pontificali Missa Episcopi. Difficile autem erat tantam copiam ministrorum habere, si ministri in adulta ætate fuissent assumendi. Exorta quæstione quoad illos qui ordinati in infantia convertebantur ad veram fidem, Bened. XIV. cit. loc. tradit validam fuisse ordinationem, dummodo defectus nullus occurrerit substantialis in materia, forma et in ministerio Episcopi ordinantis. Ratio vero deducitur ex natura

sacramenti Ordinis, quod cum characterem imprimat, induit naturam sacrament. Baptismi et Confirmationis, quæ vi ipsius collationis imprimunt characterem, dummodo positivum obstaculum ex parte subjecti non opponatur. Quapropter quemadmodum hæc duo Sacramenta, ita et sacr. Ordinis in infantia collatum valet. Et hoc dicendum est etiam quoad ordines minores, qui ex probabili præsertim Theologorum sententia non sunt sacramenta. Nam in eorum institutione et juridico effectu sequuntur indolem et naturam ordinum hierarchicorum, ut nempe in eorum collatione dicant relationem ad quamdam dispositionem et capacitatem stabilem et permanentem in subjecto ad modnm saltem et similitudinem characteris.

12. At quod de valore ordinis suscepti dictum est, non idem dicendum esse docet Benedictus de obligationibus suscipiendis et de ministerio. Namque animadvertit obsolevisse disciplinam veterem obligandi ad onera statui clericali adnexa ferenda eos qui inviti aut coacti ad Ordines assumebantur. Hinc ait ordinatos in infantia clericalibus obligationibus non adstringi. Nec valet comparatio ex baptismate deducta. Nam obligationes, quæ ex baptismate fluunt, sunt prorsus necessariæ et hominem adstringunt qua homo christianus factus est, et inseparabiles sunt ab homine baptizato; obligationes vero Ordinibus adnexæ cum non sint absolute ad salutem necessariæ, homini invito imponi nequeunt, et cæteroquin possunt separari a valore Sacramenti Ordinis. Quare obligationes hujusmodi ordinatos in infantia non adstringunt nisi vel expresse vel tacite propriam ordinationem ipse ordinatus ratam habuerit. Hinc cum Concilium Trid. in can. 14. sess. 7. *de Baptismo* sub pœna anathematis condemnavit doctrinam illorum qui tenent, baptizatos in infantia cum ad ætatem adultam pervenerint esse interrogandos utrum velint ratum habere, quod patrini eorum nomine polliciti sunt; Benedictus XIV. e contra docuit cit. loco n. 27. ordinatos in infantia juxta præscriptionem Conc. Toletani II. relatam in c. 'De iis' 5. D. 28. cum ad sufficientem discretionis ætatem pervenerint esse interrogandos, utrum in sancto proposito perseverare cupiant, an non. Si negent, remanent soluti a quocumque vinculo ita ut et matrimonium inire queant, et ad preces et officium recitandum non teneantur. Ad Coptos ita interrogandum determinat Pontifex ætatem annorum sexdecim completorum.

13. Quod dictum est de obligationibus adnexis ordinibus quoad ordinatos in infantia dicendum etiam est de illis qui sub *metu gravi*

sacros Ordines susceperunt. Diximus *sub metu.* Nam si ordinatio collata esset per vim, nulla esset ob defectum voluntatis, seu melius ob contrariam voluntatem in subjecto. Ad rem facit cap. «Majores» 3. *de Baptis.* (III. 42) §. «item» et glos. ibi v. «conditionaliter». Sub metu autem suscepta ordinatio valida est, eo quia, instante metu voluntas licet trepidet, tamen non tollitur. Facit ad rem can. «Merito» C. 15. q. 1. et Glos. in c. «Ubi ista» verb. «honorem» D. 74. Verum si subdiaconatus et reliqui majores ordines suscipiantur sub metu gravi externo injuste et directe incusso ad ordines suscipiendos, ordinatus summo jure inspecto non contrahit obligationes servandi cœlibatum et recitandi horas canonicas. Nam ex una parte obligationes istæ non sunt de substantia Ordinis, nec in se inspectæ sunt necessariæ ad salutem æternam; ex alia autem parte præsumi non potest, Ecclesiam velle eas imponere clericis ordinatis sub metu gravi. Ecclesia enim requirit liberam voluntatem, qua cessante non obligat, ceu firmat *Rota* in Dec. 870. n. 1. et 2. coram Emerix juniore. Quæ præsumptio fortior evadit, si animadvertatur, obligationem cœlibatus ordinibus majoribus adnexam referre indolem *voti* cap. un. De voto in 6^0. (III. 15). Nam votum est promissio deliberata, idest voluntaria et libera. Unde votum emissum sub metu qui cadit in constantem virum cum aliis conditionibus supra enuntiatis non obligat *c. 1. De his quæ vi metusque* (I. 40). Cfr. *Engel* Lib. 3 t. 34. n. 5. Porro metus in casu non consideratur ceu causa quæ semel posita, semper et pro semper nullas reddit obligationes ordinibus sacris adnexas. Nam si metus cesset, et clericus ratam habeat suam ordinationem ex gr. libere ministrando in ordine suscepto, metus censetur *purgatus,* et obligationes ex metu prius susceptæ validæ et efficaces fiunt. Ita Doctores.

14. Præterea licet metus intervenerit in ordinatione, nec fuerit purgatus, tamen nemo potest auctoritate privata ab obligationibus eximi, sed saltem quoad actus fori externi requiritur *judicium* Ecclesiæ. Porro ex praxi S. Congr. Conc. deprehendimus, S. Sedem in quæstionibus particularibus sententiam non pronunciasse de nullitate obligationum in casu ordinationis ex metu susceptæ, sed potius secutam fuisse regulam consulendi Summo Pontifici pro dispensatione ab obligationibus iisdem. Ita in *Ipren si* diei 16. Dec. 1719. et in *Parisien.* diei 12. Julii 1721.

15. In ordinationibus ministrorum secunda qualitas est ut servari debeant interstitia. Interstitia sunt tempus illud intermedium quod decurrere debet a susceptione unius ordinis ad susceptionem alterius. Servanda vero sunt interstitia, ceu docet *Innocent. XII.* in Const. '*Speculatores domus Israel*' ut non alii quam qui sanctitate et justitia per ecclesiasticæ militiæ gradus ambulaverint, ac pie et fideliter in ministeriis anteactis se gesserint, ad Sacerdotium assumantur. De interstitiis loquuntur cc. 13. et 15. h. t. et capita 11., 13 et 15. sess. 23. *De Ref.* Concilii Tridentini.

16. Vetus Ecclesia sollicita admodum fuit ut hæc lex servaretur, prout patet ex decreto Synodi Sardicensis an. 347. quod refertur a Gratiano in c. 10. D. 61. Porro Romani Pontifices *Siricius, Cœlestinus* et *Leo Magnus* sanxerunt ut per duos annos in Lectoratu atque Exorcistatu, per quinquennium in Acolytatu ac Subdiaconatu, ac per aliud quinquennium in Diaconatu Clerici permanerent. Cfr. *Benedictus XIV. Institut. Eccl. 58.* Sed ex circumstantiis temporum immutata etiam fuit hæc disciplina prout tempore *Gelasii* I., R. P., contigit ob barbarorum incursiones, cujus dispositio refertur a Gratiano *c. 9. D. 77.*

17. Concilium vero Tridentinum temporum iterum mutatis adjunctis, novam probavit statuitque super hac re disciplinam, et de minoribus Ordinibus in cit. sess. c. 2. c. 11. sic jubet: 'Minores Ordines iis qui saltem latinam linguam intelligunt, per temporum interstitia, nisi aliud Episcopo expedire magis videretur, conferantur'. Quibus verbis licet commendet Conc. Trid. interstitiorum observantiam, tamen negotium omne prudenti Episcoporum arbitrio remittit. Qua in re quæcumque causa rationalis sufficit, nec reprobari potest *consuetudo* ubi vigeat duos aut quattuor etiam minores ordines eadem die conferendi. Romæ autem praxis est ut ordines minores non plures quam duo eadem die conferantur. *Honorante:* Praxis Vicariatus cap. 1. not. 4. Cfr. *Fagnanus* in c. 3. h. t. n. 41. Ratio mutatæ disciplinæ videtur esse, quia in veteri Ecclesia non tantum erat necessaria potestas quæ in ordinibus minoribus confertur, sed etiam requirebatur ut in bonum fidelium officium cujusque ordinis exerceretur. Ex. gr. Ostiarii Officium pro januis custodiendis etc. Hodie vero requiritur utique potestas quæ confertur in Ordinibus minoribus; est enim quodammodo pars potestatis ministerialis quæ in Presbyteris residet; non vero necessarium est exercitium hujus potestatis in unoquoque or-

dine distinctum ob immutatam disciplinam et temporum circumstantias.

18. De ordinandis in Subdiaconos statuit Trid. in cap. 11. ejusd. sess. 'Hi vero nonnisi post annum a susceptione postremi gradus minorum ordinum ad sacros Ordines promoveantur. nisi necessitas aut Ecclesiæ utilitas, judicio Episcopi, aliud exposcat'. De assumendis ad sacr. Diaconatus Ord. *c. 13.* ead. sess. ait: 'Promoti ad sacrum Subdiaconatus Ordinem, si per annum saltem in eo non sint versati, ad altiorem gradum, nisi aliud Episcopo videatur, ascendere non permittantur'. De ordinandis tandem in Presbyteros loquitur in *c. 14.* ejusd. sess. statuens ad minus per annum integrum versatos esse debere in Diaconatu, nisi ob utilitatem et necessitatem Ecclesiæ aliter videatur Episcopo. In quibus dispositionibus duo sunt animadvertenda: 1^0. integrum annum interstitiorum servandum esse in ordinandis ad ordines majores: 2^0. Episcopis vero concedi dispensandi facultatem ex legitima causa. Quoad primum, annus integer sumitur *semper* in *favorem* Clerici promovendi ad ordines, ita ut non requiratur annus solaris, sed sufficiat *annus ecclesiasticus*, ex. gr. a Paschate resurrectionis ad aliud Pascha resurrectionis, licet secundum hoc Pascha anno consequenti anterius recurrat; nec requiratur integer annus ecclesiasticus, si sit major anno solari. Si ex. gr. quis promoveatur ad Subdiaconatum in Sabbato sancto, poterit ordinari Diaconus in Sabbato «*Sitientes*» sequentis anni, si eo tempore completus efluxerit annus solaris, nec tenetur Pascha expectare. Cfr. *Reiffenstuel* h. t. n. 145. —

19. Quoad secundum. Licet Episcopis detur facultas dispensandi in interstitiorum observantia; tamen absolute vetitum est ne duo *sacri* Ordines *eadem* die conferantur cit. c. 13. sess. 23. *de Ref.* Immo nec duo nec a fortiori quattuor *minores* Ordines possunt *eadem* die cum *Subdiaconatu* conjungi. Nam de duobus minoribus ordinibus cum Subdiaconatu conjunctis proposita quæstione in *Boccusi* 7. Maj. 1707. s. Congr. Concilii pœnam imposuit ordinato, ac graviter Episcopum ordinantem reprehendit, ac plus deliquisse quam ordinatum dixit. Regest. S. Congregat. Lib. 57. f. 23.

20. Porro nec dispensatio ab integro anno interstitiorum sua justa causa carere debet. Nam præsertim de assumendis ad Subdiaconatum et Presbyteratum ait Conc. Trid. necessitatem requiri vel Ecclesiæ utilitatem. Ecclesiæ utilitas consulit dispensationem

interstitiorum cum pauci habeantur ministri qui decenti ministerio fungantur; necessitas vero habetur, cum deficiant ministri, qui honestati cultus vel bono animarum mancipentur. Ad utilitatem vel necessitatem Auctores reducunt etiam rationabiles causas quæ directe ipsum ordinandum afficiunt, si conjungantur cum vitæ honestate et commendabili studiorum peritia. Tunc enim spes est futuræ utilitatis obtinendæ ex opere, quod ordinandus præstabit. Utilitas etiam adest cum cuidam Clerico Parœcia vel Beneficium conferatur, sub lege ut infra annum sacrum Ordinem Subdiaconatus vel Presbyteratus suscipiat. Episcopus vero qui dispensandi jus habet, est Episcopus proprius qui nempe non ex commissione sed ex *proprio jure* Ordines confert. Hinc qui alienos ordinat ex commissione, idest ex literis dimissorialibus, non potest dispensare, nisi facultas in commissione tradatur. Episcopus enim proprius solummodo censetur dignoscere utilitatem vel necessitatem Ecclesiæ suæ juxta dispositionem capp. 11. et 14. sess. 23. *de Ref.* De regularibus, inspecta mente Tridentini, dicendum videtur dispensationem non superioribus regularis familiæ, sed Episcopo ordinanti remissam esse. Ut autem jus hodiernum bene intelligatur, distinguendum est inter Regulares, qui post Tridentinum speciale S. Sedis privilegium impetrarunt, et inter Regulares, qui ejusmodi privilegio non gaudent. Quoad priores *judicium*, quia *exempti* sunt a lege interstitiorum, pertinet non ad Episcopum, sed ad superiores regulares; *dispensatio* non est necessaria ob rationem allegatam. Quoad posteriores *Benedictus XIV.* in sua *Institutione* 58. affert nonnullas S. C. Concilii resolutiones, ex quibus deducit sequentia: 1°. Regulares ordinarie «comprehenduntur in lege interstitiorum Tridentina». 2°. «Remissio ejusmodi interstitiorum non ad Generales aut Provinciales Ordinum pertinet, sed ad solum Episcopum». 3°. Episcopus vero in horum remissionibus debet quoad causas deferre judicio et attestationi Superioris Regularis Ordinandi».

21. Inter qualitates ordinandorum tertia est, ut a legitimo Ministro sacra Ordinatio conferatur. Hinc quæritur 1°. quinam sit minister ut valide conferatur sacra Ordinatio, 2°. quinam ut licite? Minister ordinarius sacræ ordinationis ut valide conferatur est omnis et solus Episcopus. Nam licet in Ecclesia plures institutæ sint comparationes inter potestatem Episcoporum et Presbyterorum, tamen semper retentum est Episcopos esse qui munus et potestatem a Domino acceperunt ordinandi. Dubium vero omne

hac in re removet Conc. Trid. in c. 4. sess. 23. *de Sacram. Ord.* et in can. 7. ejusdem sess. Quibus in locis hoc esse proprium ait officii Episcopalis ut sacramentum Confirmationis conferant, ministros ordinent, quam potestatem nullo modo habent Episcopi cum Presbyteris communem. Præstat afferre verba *can. 7.* 'Si quis dixerit, Episcopos non esse Presbyteris superiores; vel non habere potestatem confirmandi vel ordinandi; vel eam quam habent, illis esse cum Presbyteris *communem* . . . . anathema sit.' At Episcopi non habent hanc potestatem ita propriam ut nullo modo saltem ex delegatione ordinaria vel extraordinaria Ecclesiæ non possint etiam simplices presbyteri *minores* ordines conferre. Et revera ex c. 11. *de Aetat. et Qual. et Ordin. præficiend.* (I. 14) et ex cp. 10. *de Ref.* sess. 23. Tridentini patet Abbates presbyteros et ab Episcopo benedictos conferre posse primam tonsuram et Ordines minores. Id vero concessum est ex delegatione, ne monachi facile ex prætextu Ordinum suscipiendorum vagarentur extra monasterium.

22. De Ordine *Subdiaconatus* certum est antiquitus illum fuisse inter ordines minores computatum, etiam in Ecclesia latina. Cum vero Subdiaconis indicta fuerit lex continentiæ, ceu patet ex c. «Nullum» 1. D. 28. et ex c. «Ante» 1. D. 31. qui canones *S. Gregorio Magno* tribuuntur, cumque deinde ab *Urbano II.* et ab *Innocentio III°.* in Conc. Later. IV. fuerit decretum ut Subdiaconi possent eligi in Episcopos, cap. 9. *De Aet. Qualit. et Ord. Præfic.* (I. 14) dum antea Subdiaconi postulari debuissent; hinc Subdiaconatus cœpit inter majores Ordines recenseri. Ex hoc inferunt Doctores ante ætatem Innocentii III. vel etiam Urbani II. potuisse Abbates conferre Ordinem Subdiaconatus.

23. Quoad Presbyteratum receptum semper est ut nonnisi ab Episcopo conferretur, nec ejus collatio simplici presbytero delegari posset. Ratio enim juridica nos edocet solum Episcopum, qui *Pater* appellatur, posse sibi *pares* ordinare; nec exemplum aliquod delegationis Abbati factæ adduci ex adverso potest.

24. Quoad Diaconatum etiam, cum sit Ordo qui ad sacram hierarchiam divina ordinatione institutam pertinet, communis sententia docet ejus collationem delegari non posse Presbytero: ac proinde nec Abbati qui presbyter sit, et benedictionem ab Episcopo receperit. Contra hanc sententiam afferunt Bullam *Innocentii VIII.* qua concessa fuisse fertur Abbatibus Cisterciensis Ordinis potestas

conferendi Diaconatum. Hanc bullam refert Emmanuel *Rodericus* in collectâ Bullarum Apostolicarum pro Regularibus, quæ incipit 'Exposcit tuæ' et data dicitur V. Idus Aprilis an. 1489; item Gabriel *Vazquez*, S. J. tom. 3. *Disputationum* in III.am D. Thomae, Disp. 243, cp. 4., n. 39. testatur: «Nos vero (Vazquez) vidimus Bullam, in qua. Innocentius VIII. prædictum privilegium Abbatibus Cisterciensibus concedit et habetur in nova compil. privilegiorum, privil. 118. et in quodam vetusto codice, qui inscribitur «Collecta Bullarum ord. Cistercien.» atque in Bibliotheca hujus nostri Collegii *Complutensis* servatur . . . . .; et *Navarrus* in Conciliis, l. 5., conc. 13. dicit Abbates Cistercien. ord. ante Conc. Trident. semper fuisse usos eo privilegio et facultate; et P. *Lud. Engel*, O. S. B. cujus verba in l. I. t. 11. n. 12. sunt sequentia: «ipse scio quaedam Monasteria Ordinis s. *Benedicti* similia (sc. privilegiis Ord. Cisterc.) habere», multique alii apud *Reiffenstuel* in l. I. t. 11. n. 18. At auctoritas cit. bullae Innocentianae respectu *diaconatus* vehementer est concussa responso, quod clarissimus *Gasparri* ex archivis Vaticani recepit, nempe «facta inspectione in Archivis . . . bulla quidem ibidem est *reperta*, sed mentio de *diaconatu* in eadem deest,» *(Gasparri:* tractatus can. *de s. ordinatione* vol. II. n. 798*)*. Quæstio certe soluta esset, si in facto constaret de hac delegatione Pontificis. Nam factum juridicum summi Pontificis explicans et determinans jus, statuit quid sit in concreto tenendum. Sed revera, licet respectu *subdiaconatus* de tali delegatione possit constare (cfr. Franc. a *Victoria*: Summa sacr. Ecclesiæ, Venetiis 1586, n. 237), certe non constat respectu *diaconatus*.

25. Practica vero quæstio *post* Conc. Trid. fieri amplius non posse videtur, cum in c. 10. sess. 23. *de Ref.* abrogatis omnibus privilegiis, præscriptionibus, etc., reliquit Abbatibus quamvis exemptis potestatem conferendi primam tonsuram et Ordines minores suis tantummodo subditis regularibus. Quæ dispositio si connectatur cum cap. 4. ejud. sess. 23. *de sacr. Ord.* in quo Conc. tradit Episcoporum proprium esse officium ministros ordinandi ita ut hujus functionis 'potestatem reliqui inferioris ordinis nullam habeant', patet 1°. relictum fuisse Abbatibus regularibus privilegium conferendi ordines solummodo *minores* et primam *tonsuram* subditis suis regularibus; 2°. hoc privilegium esse proprium Abbatum *regularium*, non vero aliorum Abbatum sæcularium nisi post Trid. novum et speciale privilegium fuerint a Rom. Pontifice assecuti, quemadmodum de

pluribus refert *Bened. XIV. De syn. Diœc.* L. 2. c. 11. n. 10 3°. Abbates regulares si sint nullius et proprium territorium habeant in quo exerceant jurisdictionem ecclesiasticam et quasi episcopalem, non possunt conferre tonsuram et Ordines minores subditis suis *sæcularibus*. Nam Conc. Trid. restrinxit potestatem ad subditos regulares. Quod fuse probat inter alios Fagnanus com. in cap. 28. *de Rescript.* (I. 3) a n. 20 ad ult. et in cap. 1. *De suppl. neglig. Prœl.* (I. 10). Quare hac etiam in re speciale privilegium impetrare debent Abbates. Immo cum quæsitum fuisset a S. Congr. Conc. die 14. Maji an. 1689. 'an sub nomine subditorum regularium veniant novitii et oblati, qui nempe vel professionem sunt tantum perseverandi in instituto religioso, non autem cum intentione sese obligandi per vota solemnia', responsum est '*negative*'. Subjectio enim importat obligationem obediendi ex una parte, et jus imperandi ex altera; quæ omnia nonnisi per professionem gignuntur. 4°. Pariter exorta quæstione inter Episcopum Cataniensem et Monachos S. Benedicti Congr. Cassinensis, sacra Congr. Conc. die 23. Nov. 1641. aliis resolutionibus inhærens, resolvit, Abbates cujuscumque Ordinis vel instituti habentes etiam jura episcopalia et quasi-episcopalia, et facultatem primam tonsuram et minores ordines conferendi, non posse primam tonsuram et minores ordines conferre nisi *suis* subditis regularibus, non autem regularibus alterius Congregationis, Ordinis vel Instituti, etiamsi habeant literas dimissorias suorum superiorum.

26. Sponte sua fluit dissolvenda quæstio utrum nempe Abbates qui suis subditis Regularibus possunt ex Trid. ordines minores et tonsuram conferre, si ordinent personas in suis privilegiis minime comprehensas, hæc collatio sit tantum *illicita*, vel etiam *invalida*. Ut quæstio rite tractetur, distinguendum est cum *Benedicto XIV.* in *syn. Diœc.* l. 2. cp. 11. n. 13. in fine: «Aut Abbas *nullo* fruitur privilegio conferendi primam Tonsuram et minores Ordines, aut privilegio potitur illos conferendi *certo* personarum *generi*. Si primum, nec *licite*, nec *valide* potest quemquam ad primam Tonsuram minoresque Ordines promovere. Si alterum, *illicite* profecto, attamen *valide*, primam Tonsuram, minoresque ordines etiam *aliis* confert, qui ceteroquin inter personas non numerantur in privilegio designatas». Hac distinctione facta decisiones s. C. Concilii non dissonant inter se, sed unam aut alteram partem superioris propositionis firmant ac probant.

Secundam partem citatæ distinctionis — Abbates privilegio quidem gaudentes, sed ultra hujus privilegii fines ordinantes — illicite quidem, tamen valide agere roborat Benedictus XIV. c. l. et doctrina Doctorum et responsionibus s. C. Concilii, uti in *Conimbricen.*, 26. Junii 1655 (lib. decret. 19., pg. 484); in *Panormitana*, 16. Martii 1647; in *Catanien.*, 23. Novembr. 1641 (l. 18. decr., pg. 311); in *Lucan.*, 16. Martii 1726 (Thes. resol. tom. 3. pag. 288 et 296), e quibus solam Conimbricen. proferimus. Cum quæsitum fuisset: «An Abbates Congreg. s. Bernardi et s. Benedicti conferre potuerint Ordines minores Regularibus sibi non subditis, necnon Sæcularibus etiam habentibus literas dimissorias suorum Superiorum», respondit S. C. Conc. 26. Jun. 1655, id fieri nequaquam potuisse, sed simul addidit: «Promotos ab illis *non indigere alia collatione* dictorum *Ordinum*, sed absolutione et ratihabitione a Sanctissimo obtinenda». Ratio validitatis haec esse videtur: Cum conceditur Abbatibus privilegium seu delegatio ejusmodi, illud conceditur eis jure *delegato*, quod Episcopis competit jure *proprio* et originario; ergo quemadmodum Episcopi ordines conferentes subditis non suis, illicite quidem agunt, sed valide, ita etiam Abbates conferentes ordines personis, quæ in proprio privilegio non continentur.

27. Ad primam vero distinctionis partem referuntur responsiones S. C. Concilii post Benedictum XIV. datæ, quibus utuntur nonnulli Doctores ut omnes Abbatum ultra privilegia ordinationes sive quoad valorem in *dubium* vocent, uti *De Angelis* h. t. n. 2. §. «Quæsitum», sive omnino *invalidas* declarent, e. gr. *Lucidi*: *De Visitatione ss. Liminum*, p. 1. vol. 1., cap. 6. §. 1. n. 31. — Immerito sane; nam in tribus casibus decisis agitur de Abbate qui Tonsuram primam vel Ordines minores contulit nullo fultus privilegio, ergo theoria Benedicti XIV. prorsus inconcussa manet. — De singulis aliquid.

In causa *Olivetana*, d. 20. Septemb. 1788, agebatur de ordinibus minoribus collatis ab Abbate post dimissam Abbatiam; ergo privilegio omnino carebat; similiter in responso, dato d. 8. Aprilis 1859, agebatur de prima Tonsura collata a Priore s. Mariæ Misericordiæ, de cujus privilegio conferendi Tonsuram et minores Ordines a *Nicolao V.* anno 1454 concesso non constare S. Congr. ad I^um^ declaravit.

In causa vero *Collensi*, d. 24. Jan. 1795, agebatur de Abbate Vallis Umbrosæ qui clerico sæculari tonsuram contulerat non vi

privilegii quod Abbatibus ex jure *communi* competit, sed *præcise* ex *peculiari* privilegio, quod asserebat se habere, ordinandi omnes, etiam extraneos. Cum vero dein constiterit, Abbatem hoc privilegio caruisse, nil mirum si s. Congr. responderit tonsuram esse iterum secreto conferendum. — Ex his allegatis apparet S. C. Concilii sibi minime contradixisse, utique ob oculos posita semper distinctione supra enarrata.

28. Quæstio secunda proponitur, quinam sit Minister *licitæ* ordinationis? — Ex conceptu potestatis supremæ quæ in *Rom. Pontifice* residet dubitari non potest posse ipsum conferre ordines tum minores tum majores fidelibus cujuscumque loci vel Diœceseos. Immo ordinati a Papa præstant aliis honore ex c. 7. *de Majorit. et Obed.* (I. 33) atque id in obsequium Sedis Apostolicæ quæ dignata est honorare personam collatione ordinis. Si vero sermo sit de aliis Ecclesiarum Pastoribus, respondet pro omnibus Conc. Trid. in c. 8. sess. 23. *de Ref.* ubi statuit unumquemque a *proprio* Episcopo ordinandum esse. Proprius vero Episcopus quoad ordines suscipiendos ex quadruplici titulo constituitur. Scilicet proprius Episcopus esse potest 1°. ratione originis, 2°. ratione domicilii, 3°. ratione beneficii, 4°. ratione familiaritatis. De tribus prioribus loquitur c. 3. h. t. in 6°.

29. Ratione *originis* ad ordines recipiendos ille est proprius Episcopus in cujus territorio et jurisdictione quis non casu nascitur, sed ex eo quod parentes ejus ibi habuerint domicilium. Hinc si alicubi quis natus fuerit ex accidentali causa et precaria commoratione ex. gr. ob causam itineris, legationis, mercaturæ vel cujusque temporalis moræ ejus parentum in illo loco; non sortitur ibi Episcopum proprium ad ordines suscipiendos. Nam non fortuita nativitas. sed vera et stabilis parentum commoratio attenditur, uti in multis casibus decidit S. C. Conc., e. gr. 12. Martii 1718; 27. Apr. 1820; novissime in *Castri maris*, d. 25. Maji 1895. Quod si vero in loco ubi natus est filius, pater inde commoretur adeo ut acquirat ibi de jure verum domicilium, proprius nati filii Episcopus pro ordinibus suscipiendis erit Episcopus hujus loci ubi filius natus est. Immo quamvis pater in loco ubi filius natus est non contraxerit domicilium, sed tandiu cum filio ibi commoratus est, ut filius potuerit contrahere aliquod impedimentum ad Ordines suscipiendos, tenetur filius exposcere ab Episcopo illius loci epistolas *testimoniales* commendatitias, quæ nullum contractum fuisse ab ipso impedimentum ad Ordines suscipiendos testentur. Hæc videri pos-

sunt definita in Const. *Innoc. XII.* '*Speculatores domus Israel*' data die 4. Novem. an. 1694. Animadvertendum est ad originem filiorum determinandam non considerari originem matris, sed *patris*. Excipitur casus *illegitimorum*, qui dispensationem consequuntur a defectu natalium. *Expositi* vero obtenta dispensatione, sortiuntur quoad Ordines Episcopum originis in loco ubi nati sunt, vel si ignoretur locus nativitatis, sortiuntur Episcopum in loco ubi fuerunt expositi. Pro *neophyto* qui in adulta ætate fidem amplexus est, Episcopus proprius ille est, in cujus Diœcesi baptizatus est.

30. 2°. Episcopum proprium quis sortitur ratione *domicilii* cap. 'Cum nullus' 3. h. t. in 6°. Domicilium vero pro Ordinibus suscipiendis est non qualecumque, ex. gr. quasidomicilium; sed est verum et proprie dictum domicilium; idest commoratio in aliquo loco cum proposito ibi perpetuo permanendi. Quare ad domicilium contrahendum requiritur *factum* et *animus*. Factum quidem commorationis, quod deducitur ex capta possessione in loco et ex translatione rerum suarum in eundem locum L. 29. ff. «ad municipalem,» L. 7. Cod. *de Incolis*. Requiritur etiam animus seu propositum stabilis et perpetuæ commorationis. Quod vero propositum non censetur imminutum, licet deinde casu quodam aut ex legitima causa quis alio se transferat; c. 5. *de parochiis* (III. 29) et l. «Ejus qui manu misit §. «Celsus» ff. *Ad municipalem*. Quare licet quasidomicilium ad suscipienda alia Sacramenta sufficiat, et ad contrahendum Matrimonium, tamen non sufficit ad ordines suscipiendos ratione domicilii ab Episcopo loci. Propositum autem alicujus perpetuo manendi in loco ubi natus non est, sed commoratur actualiter cognosci potest vel ex facto commorationis jam ibi per decennium protractæ, vel ex translatione in eundem locum majoris partis bonorum suorum cum instructis ædibus et facta ibidem per aliquod considerabile tempus commoratione. Utroque vero in casu, qui petit Ordines ab Episcopo ratione domicilii, animum in loco perpetuo manendi confirmare debet jurejurando. Ita decernit *Innocentius XII.* in cit. Const. '*Speculatores*'. Subdit vero Innocentius: 'Si quis tamen a proprio originis loco in ea ætate discesserit, qua potuerit alicui canonico impedimento obnoxius effici, etiam Ordinarii suæ originis testimoniales literas .... afferre debebit, ac de illis expressa similiter mentio in susceptorum Ordinum literis facienda erit'.

31. 3°. Proprius Episcopus pro ordinibus suscipiendis constituitur ratione *beneficii*. c. 3. h. t. in 6°., qui Episcopus juxta cit.

Const. 'Speculatores' est ille in cujus Diœcesi ordinandus habet beneficium sufficiens ad sui sustentationem. Porro hoc beneficium indifferens est, utrum sit duplex vel simplex, utrum residentiam requirat vel non, dummodo sit sufficiens et proprium personæ. Hinc non sufficit promissio aut solum ipsa collatio seu titulus beneficii, sed et possessio beneficii requiritur, immo et *pacifica possessio,* nec sufficit litigiosa possessio. 2°. Requiritur ut beneficium sit *sufficiens* ad honestam Clerici sustentationem, ita ut suppleri non possit per adjectionem seu constitutionem patrimonii in supplementum tituli beneficii. Quidquid enim sit de generica dispositione c. 3. h. t. in 6°. et Concilii Trid. in sess. 21. *de Ref.* c. 2. statuentis, neminem posse ordinari ex titulo beneficii nisi ad vitæ honestam sustentationem illud sufficiat; ea quæ diximus aperte definita leguntur in eadem Const. 'Speculatores'. Sufficientia vero beneficii ex eadem Const. determinatur juxta taxam synodalem, vel si ea non adsit determinatur juxta morem regionis in promovendis ad ordines, detractis tamen oneribus.

Notandum a. quod S. Congr. Conc. remisit arbitrio Ordinarii qui videat utrum onera Missarum detrahenda sint vel non a beneficio ut congrua determinetur. In *Ariminen.* proposita die 17. Julii 1723. Cfr. *Bened. XIV. De syn. Diœc.* Lib. 12. c. 9.

b. Quod si vero unum beneficium sit insufficiens, potest suppleri per *aliud* beneficium, in eadem tamen Diœcesi; quia non prodesset collatio beneficii in altera Diœcesi. Hæc conclusio deduci potest ex ipsa cit. Const.

c. Demum animadvertendum est, a. s. Congr. Conc. fuisse quæsitum die 1. Julii 1746. 'an sub nomine beneficii veniret etiam Coadjutoria vera, idest cum futura successione'. Responsum est coadjutoriam Canonicatus vel Dignitatis sufficere ut Coadjutor possit ordinari ab Episcopo loci ubi beneficium illud existit. In *Terraconen.* autem Ordinationis diei 1. Julii 1741. s. Congregatio mentem suam explicans, respondit Coadjutoriam Canonicatus vel Dignitatis sufficere ut Coadjutor dicatur habere domicilium requisitum in Const. Innocentii XII. incipiente 'Speculatores'. Unde Coadjutor in casu ordinari potest ab Episcopo loci in quo existit Canonicatus vel Dignitas ex titulo domicilii.

d. S. C. Con. in *Beien.*, d. 26. Jan. 1895 declaravit *Thesaurarias* i. e. annuas pensiones a gubernio solutas non esse vera et

propria beneficia; ergo non sufficiunt ad constituendum proprium Episcopum.

32. 4°. Episcopum proprium aliquis sortitur etiam ratione triennalis *familiaritatis:* Conc. Trid. sess. 23. c. 9. *de Ref.* Nomine familiaris ille intelligitur, qui dominicæ potestati Episcopi subditur, et ejus expensis tamquam domesticus alitur. Ut Episcopus alienum subditum ratione familiaritatis possit ordinare plura requiruntur. 1°. Ut per triennium integrum cum Episcopo tamquam familiaris fuerit commoratus, non vero sufficit si *alibi* Episcopi expensis vixerit. Computari tamen potest etiam tempus familiaritatis quod incepit et effluxit antequam dominus ad episcopatum promoveretur. Ita respondit s. Congr. in causa *Brugaten.* diei 28. Julii 1580. et in causa *Catanien.* diei 9. Nov. 1589. 2°. Ut ordinandus afferat Literas *testimoniales* Episcopi originis et domicilii. 3°. Ut beneficium sufficiens *statim* illi conferat Epicopus. Ex cit. Const. Innocentii XII. illud 'statim' valet ac si diceretur 'saltem intra terminum unius mensis a die factæ ordinationis'. Porro inhærendo verbis sive Conc. Tridentini sive Const. 'Speculatores' dici debet, Episcopum teneri ad conferendum beneficium familiari suo etiam quando eidem contulerit ordines minores vel solam primam tonsuram. 4°. Ut Episcopus propriam habeat Diœcesim, et non sit Episcopus titularis. Conc. Trid. sess. 14. c. 2. *de Ref.*

33. Quæri potest utrum quis ordinatus ab Episcopo qui est proprius ratione unius ex quattuor descriptis titulis, possit alios superiores Ordines suscipere ab alio Episcopo qui etiam proprius sit ex altero titulo, sine licentia prioris. Doctores tenent generatim posse. Requiruntur tamen literæ testimoniales prioris Episcopi sive quoad vitam et mores, sive quoad ordines receptos. Excipiunt casum quo quis Ordines recepit ab Episcopo Beneficii residentiam requirentis, quia Clericus ita ordinatus censetur ordinatus pro Ecclesia Beneficii sui, et prorsus dependat ab Episcopo Diœcesano ejusdem Ecclesiæ. Pariter Doctores excipiunt casum quo quis titulo patrimonii laicalis in aliqua Diœcesi ordinatus est. Nam ex mente Conc. Trid. sess. 23. c. 16. *de Ref.* Episcopus non debet aliquem ordinare titulo patrimonii, nisi pro utilitate vel pro necessitate Ecclesiæ. Quare localis est ratio, cur collata fuerit ordinatio, et Episcopus loci est qui possit judicare utrum ratio adhuc vigeat utilitatis vel necessitatis, ut clericus ad altiores ordines promoveatur.

34. De dimissorialibus literis. — Quamvis Episcopus per seipsum subditis suis ordines conferre debeat ex præscripto Trid. sess. 23. c. 3. *de Ref.* tamen si legitima causa verificetur, ex cit. c. 3. h. t. in 6°. et ex mente Trid. in eod. cap. cit. potest dimittere subditum suum, ut ab alio Episcopo ordinetur. Literæ autem quas Episcopi clericis suis concedere solent, et antiquitus appellabantur *formatæ* vel *reverendæ,* duplicis sunt speciei. Aliæ scilicet dicuntur *dimissoriales,* aliæ autem *testimoniales* seu *commendaticiæ.* Literæ dimissoriales sunt mandata vel preces vel indultum, quibus Episcopus proprius rogat vel dat veniam alteri Episcopo ut Clericum suum ordinet. Quo posito, dimissoriales differunt a literis commendaticiis, et testimonialibus; testimoniales enim nullam licentiam aut facultatem proprie continent, sed vel commendant Clericum, vel «de natalibus ætate, moribus et vita» authenticam fidem faciunt. Dimissoriales committunt revera alieno Episcopo officium quod exercere deberet Episcopus proprius, et ex acceptis hisce literis alienus Episcopus Episcopum proprium repræsentat. Ut divisionis integritati satis fiat notandum est: 1°. *formatas* vocari nostris temporibus testimonia de ordinibus susceptis; 2° *dimissorias* sive *dimissoriales* nonnunquam intelligi literas *excardinationis* (olim «Exeat» inscriptas), quæ *dimissoriales perpetuæ* etiam vocantur. Quas ut clericus recipiat, probare debet se Episcopum *incardinationis* habere. Verum ut revera novæ diœcesi incorporatus censeri possit, non sufficiunt lit. excardinationis, neque promissio incardinationis, sed requiritur factum incardinationis; S. C. Conc. in *Rottenburgen.,* 26. Mart. 1886.

35. Quæstio 1ª. *quis dare possit literas dimissoriales.* — Generale principium statuitur ex c. 1. D. 72. ut nempe ille possit dimissoriales concedere literas, qui potest ordinare. 'Potest enim quis per alium, quod per se ipsum facere potest'. Reg. 68. Jur. in 6°. Hinc quicumque est Episcopus proprius, potest dimissoriales literas dare ad ordines suscipiendos, dummodo non sit excommunicatus c. 2. h. t. in 6°. Licet vero ordinatio sit actus ordinis episcopalis, tamen jus ordinandi ac concedendi dimissoriales literas induit naturam jurisdictionis; oritur enim ex potestate qua Episcopus gaudet supra fideles promovendos ad sacros ordines. Hinc jus concedendi dimissoriales literas sede vacante transit in *Capitulum* et in ejus *Vicarium.* Tamen ex c. 3. h. t. in 6°. §. «Inferiores» et ex c. 10. sess. 7. *de Ref.* in Tridentino, Vicarius Ca-

pitularis non potest hoc jure uti *infra annum* computandum a die vacationis Ecclesiæ nisi sermo sit de Clericis *arctatis* ad ordines suscipiendos sive ex beneficio recepto sive ex recipiendo. — *Vicarius* vero *Generalis* Episcopi non potest, nisi in mandato expresse facultatem receperit, vel ex Doctorum sententia nisi Episcopus in remotis agat, c. 3. h. t. in 6" § «Inferiores». — Si sermo sit de *Abbatibus* quantumvis exemptis etiam regularibus vel de collegiis quibuscumque, nullo modo possunt concedere literas dimissoriales clericis *sæcularibus* eorum jurisdictioni subjectis ex C. Tridentino c. 10. sess. 23. *de Ref.* Sed clerici hujusmodi ordinari ab Episcopo debent intra cujus Diœcesis fines Abbatia vel Prioratus vel Collegium existunt.

36. Quæstio nata est utrum idem dicendum esset de *Abbatibus* qui vere *nullius* Diœcesis dicuntur, quique habent territorium proprium extra fines cujuslibet Diœcesis. At etiam hi comprehenduntur in cit. Decreto Tridentini; loquitur enim Concilium generatim de exemptis Abbatibus idemque docuit s. Congr. C. die 21. Jan. 1619. discusso formaliter dubio. Clerici ergo qui pertinent ad hujusmodi Abbatias nullius habentes distinctum territorium, ordinandi sunt ab Episcopo viciniori. Vicinitas autem ex decisione S. Congr. an. 1602. (Lib. 5. Decretor. pag. 66.) æstimanda est et definienda ratione Ecclesiæ, non vero territorii. Unde attendenda est proximitas inter Ecclesiam Cathedralem Episcopi et Abbatiam, non autem territorii. Cæterum plures Abbates nullius indultum post Trid. consecuti sunt a Rom. Pontifice ad concedendas literas dimissoriales propriis clericis sæcularibus. Conferantur *Benedict. XIV. Syn. Diœc.* L. 2. c. 12. n. 16. et *Fagn.* comm. in c. 8. *de Off. Archid.* (I. 23) n. 12. seq.

37. Quid vero de Superioribus regularibus quoad suos subditos *regulares?* Servandum est decretum *Clem. VIII.* editum die 15. Martii 1596. in quo statuitur quoscumque Superiores regulares literas dimissorias concedere debere suis subditis regularibus directas tamen ad Episcopum diœcesanum intra cujus Diœcesis fines est Monasterium, ut ab ipso Episcopo ordinentur. Quod si Episcopus est *absens* vel *habiturus non* est ordinationes, tunc poterunt dare literas dimissorias ad quemcumque Episcopum. *Exprimere* autem tenentur in dimissorialibus literis alterutram ex dictis causis ob quam oporteat ad extraneum Episcopum confugere, vel quia scilicet Episcopus loci in quo est Monasterium ab-

est. vel quia ordinationem non habet. Ut vero omnis fraudis suspicio removeretur. *Benedict. XVI.* confecit Const. quæ incipit *'Impositi Nobis'* de Ordinationibus Regularium tert. kal. Martii an. 1747. et publicavit die 4. ejusdem mensis, quæque in tom. 2. Bull. ejusdem Pontificis est 27ª. In hac Constitutione statuit, ut in duobus casibus allatis dum superior regularis concedit suo subdito regulari literas dimissoriales ad quemcumque Episcopum, debeat sub pœna nullitatis ipsarum literarum unire iisdem authenticam attestationem Curiæ episcopalis vel secretarii Episcopi, ex qua constet Episcopum Diœcesanum vel abesse, vel ordinationem non esse habiturum legitimo tempore proximo ad ordinationem statuto; minime vero sufficiunt attęstationes quibus declaratur ipsum Ordinarium extra tempora (6 sabbata) statuta ordinationem non habiturum; S. C. Conc. in *Lunen.* — *Sarzanen.* 18. Aug. 1888. —

38. Sciendum vero est aliquas familias religiosas privilegio frui ut possint eorum alumni ordines recipere a quocumque Episcopo catholico Sedis Apostolicæ gratiam et communionem habente. Benedictus XIV. autem in cit. loco declaravit, hoc privilegium valere tantummodo 1°. si fuerit illud privilegium concessum vel confirmatum *post* Conc. Tridentinum: nam anteriora privilegia circa hanc rem abrogata esse censentur. 2°. Ut fuerit nominatim concessum religiosæ familiæ, et non illi vindicatum ex communione, quam vocant, privilegiorum. Ejusmodi privilegio fruuntur: Societas Jesu *(Gregor. XIII.* Const. «*Pium et utile*» d. 22. Sept. 1585), Congr. ss. Redemptoris *(Leo XII.:* «Inter religiosas», d. 11. Mart. 1828). Maximi momenti est cit. Const. Benedict. XIV. et in ea referuntur, quæ fuerant ab antecessoribus Rom. Pontificibus in hac materia statuta. — Literæ dimissoriales non expirant morte concedentis. Licet enim videantur imitari formam mandati; tamen revera relate ad Clericum continent gratiam jam factam, quæ firma manet etiam mortuo concedente. Cfr. *Reiff.* hoc tit. num. 139. — Quod si Ordinarius dimissoriales injuste recusaret, clerico nullum aliud pateret refugium nisi recursus (non appellatio) ad S. Sedem; S. C. Con. 22. Martii 1878 in una Ordinationis. —

39. Quæritur quandonam requirantur literæ testimoniales, ut licite proprius Episcopus possit subditum suum ordinare. In quadruplici casu requiruntur literæ hujusmodi. 1°. Quando clericus ordinatus fuit ab Episcopo proprio ratione unius tituli, et promo-

vendus est ad altiores ordines ab alio Episcopo qui est proprius ratione alterius tituli. Prior Episcopus testimonium ferre debet de ordine collato, de vita, bonisque moribus clerici, nec non de nullius impedimenti existentia, quominus Clericus ad altiores Ordines promoveatur. 2°. Requiruntur literæ testimoniales Episcopi originis quando Episcopus beneficii vel domicilii ordines subdito suo conferre velit. 3°. Requiruntur literæ testimoniales Episcopi originis et Episcopi domicilii, quando Episcopus familiarem suum ordinare velit. 4°. In genere si *subditus proprius* Episcopi *alibi tamdiu commoratus fuerit* ut ibi contrahere potuerit impedimentum canonicum, ad ordines suscipiendos requiruntur literæ testimoniales Episcopi loci ejusdem. — Hoc commorationis tempus decisionibus S. C. Concilii clarius definitum est: in *Firmana*, d. 9. Sept. 1893, in *Urgellen.*, d. 26. Jan. 1895, quarum altera sic se habet: «Pro clericis ordinandis jam *militiæ* addictis, sub pœna a Const. «Apostolicæ Sedis» comminata, requiri literas testimoniales Ordinarii, in cujus diœcesi per trimestre commorati fuerint.» De ceteris clericis militiæ *non* addictis nihil definitur; ergo remanet in suo vigore ac etiam confirmatur testimonio a contrario regula de lit. testimonialibus tunc exhibendis, quando commoratio protracta fuerit ultra *semestre*.

40. Hac in re sciendum est 1°. in nuperrima Const. *Apostolicæ Sedis* inter suspensiones latæ sententiæ summ. Pontifici reservatas sub n. 3°., et hanc designari: 'suspensionem per annum ab ordinum administratione ipso jure incurrunt ordinantes alienum subditum etiam sub prætextu beneficii statim conferendi, aut jam collati, sed minime sufficientis, absque ejus Episcopi literis dimissorialibus, vel etiam *subditum proprium*, qui alibi tanto tempore moratus sit, ut canonicum impedimentum ibi contrahere potuerit, absque ordinarii ejus loci literis testimonialibus'. — 2°. Sciendum est in c. 8. sess. 23. *de Ref.* in Trid. hanc esse dispositionem: 'Unusquisque autem a proprio Episcopo ordinetur. Quod si quis ab alio promoveri petat, nullatenus id ei, etiam cujusvis generalis aut specialis rescripti vel privilegii prætextu, etiam statutis temporibus permittatur, nisi ejus probitas ac mores Ordinarii sui testimonio commendentur. Si secus fiat, ordinans a collatione ordinum per annum et ordinatus a susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus'. Quare etiam quando non requiruntur literæ dimissoriales, tamen necessariæ sunt

testimoniales literæ Ordinarii proprii. — 3°. In cit. Const. Apostolicæ Sedis, in paragrapho in quo numerantur Suspensiones latæ Sententiæ Papæ reservatæ sub n. 7. hæc leguntur: 'Clerici Sæculares exteri ultra quattuor menses in *Urbe* commorantes ordinati ab alio, quam ab ipso suo ordinario absque licentia Cardinalis Urbis Vicarii, vel absque prævio examine coram eodem peracto, vel etiam a proprio Ordinario posteaquam in prædicto examine rejecti fuerint, nec non Clerici pertinentes ad aliquem ex sex episcopatibus *suburbicariis*, si ordinentur extra suam Diœcesim, dimissorialibus sui Ordinarii ad alium directis quam ad Card. Urbis Vicarium: vel non præmissis ante ordinem sacrum suscipiendum exercitiis spiritualibus per decem dies in domo Urbana sacerdotum a Missione nuncupatorum, suspensionem ab Ordinibus sic susceptis ad beneplacitum s. Sedis ipso jure incurrant: Episcopi vero ordinantes ab usu pontificalium per annum'.

41. Appendices loco quæri potest utrum Episcopus possit in *aliena* Diœcesi Ordines conferre. Licet ordinatio sit actus voluntariæ jurisdictionis, quæ jurisdictio regulariter in subditos proprios exerceri potest etiam extra proprium territorium, L. 2 ff. *de Off. Procons.*, tamen hac in re Tridentinæ dispositiones præ oculis habendæ sunt. Primo quidem in sess. 6. c. 5. *de Ref.* traditur: 'Nulli Episcopo liceat cujusvis privilegii prætextu pontificalia in alterius Diœcesi exercere, nisi de Ordinarii loci *expressa* licentia et in personas ejusdem Ordinario subjectas tantum. Si secus factum fuerit, Episcopus ab exercitio pontificalium, et sic ordinati ab executione ordinum sint ipso jure suspensi'. Item in sess. 7. c. 11. *de Ref.* 'Facultates de promovendo a quocumque (scilicet literæ dimissoriales generales) non suffragentur nisi habentibus legitimam causam, ob quam a propriis Episcopis ordinari non possint, in literis exprimendam, et tunc non ordinentur nisi ab Episcopo in sua Diœcesi residente, aut pro eo pontificalia exercente, et diligenti prævio examine'. Ex quibus locis inferunt Doctores: 1°. omnes ordines majores et minores conferendi sunt in *propria* Diœcesi Episcopi ordinantis. 2°. Episcopus *alienis* subditis in *propria* diœcesi ordines conferre nequit, nisi tales exhibeant dimissoriales sive generales sive particulares. 3°. Episcopus in *aliena* diœcesi *propriis* subditis ordines conferre nequit nisi de *expressa* licentia Ordinarii loci. 4°. quoad subditos non proprios Episcopus in *aliena* diœcesi ordines conferre nequit nisi de expressa licentia Ordinarii

loci et ejusdem subditis; 5°. *Tertii* Episcopi subditis Episcopus ordines conferre nequit in *aliena* diœcesi, nisi tales exhibeant lit. dimiss. *generales* et Episcopus ordinans pro Episcopo loci pontificalia exercet. Si *particulares* tantum sunt lit. dim., Episcopus probabilius nequit omnino, quia Episcopus loci quippe qui delegatus sit ad *particularem* casum, nequit subdelegare. — Quamvis in cit. locis de prima Tonsura mentio non fiat, tamen ex analogia cum c. 2. *de Ref.* sess. 14. ejusdem Con. Trid. et quia ipsius quoque collatio, licet absque insignibus Pontificalibus fieri possit, est actus pontificalis Episcopi, dicendum est, Episcopum in aliena Diœcesi eam conferre non posse absque licentia Ordinarii loci. — Quid vero dicendum de loco exempto? Si locus exemptus est *intra* limites alicujus Diœceseos, ad licitam collationem Ordinum requiritur licentia Episcopi Diœcesani, et Prælati loci illius. Si autem locus exemptus sit *extra* quamcumque Diœcesim, idest nullius Diœceseos, requiritur et sufficit licentia Prælati superioris loci. Ita Doctores explicantes c. 5. sess. 6. Trid. *de Ref.*; attamen cfr. n. 36. supra. Ratio harum dispositionum est ordinata administratio jurisdictionis ecclesiasticæ, quæ in concreta conditione Ecclesiæ, ne confusio oriatur, exigit limitationem territorii in exercitio propriæ potestatis.

42. Nunc de titulo Ordinationis qui constituit quartam qualitatem Ordinandorum. — Sciendum est ex primitiva praxi christianæ societatis Episcopos sedem fixisse propriam in civitatibus principalioribus, ibique fundatam fuisse Ecclesiam Cathedralem, idest Ecclesiam in qua aderat Cathedra Episcopalis. Crescentibus vero undique fidelibus, factum est, ut constituerentur Ecclesiæ minores, ad quas de Ecclesia Cathedrali mittebantur Ministri sacri, ut Verbum Dei prædicarent et Sacramenta administrarent fidelibus illarum minorum Ecclesiarum; quique fideles mediantibus sacris Ministris ab Episcopo missis, dicebantur cum eodem Episcopo communicare. Sacri autem Ministri, cum semper iidem destinarentur iisdem Ecclesiis, dicti sunt ministri seu sacerdotes earundem ecclesiarum; immo Cardinales earundem appellabantur, et Ecclesiæ appellatæ sunt *tituli*. Quare cum hæ Ecclesiæ augerentur, dicebantur augeri tituli Clericorum. Quæ ecclesiæ in similitudinem Ecclesiæ Cathedralis inceperunt habere plures Clericos et ministros, qui vivebant et sustentabantur ab iisdem ecclesiis. Quare Clerici dicebantur de titulo talis vel talis Ecclesiæ, eo quod in Clerum ejusdem adsciti erant. Et qui nulli Ecclesiæ adscripti erant, dicebantur vagi et

acephali, quique difficile ordinabantur, sive quia reputabantur inutiles, sive quia congrua ad vivendum sustentatione carebant.

43. Quod vero prius exceptio rara fuit, incepit frequentius contingere, ita ut turbæ Clericorum vagorum augerentur in dedecus status ecclesiastici. Artibus enim alienis a conditione Clericali, vel negotiationi studebant. Quare in Conc. Lateran. 3. sub *Alexandro III.* constitutum est, ceu refertur in c. 4. *de Præb.* (III. 5) ut Presbyteri vel Diaconi ordinati absque titulo Episcopi expensis alerentur, donec de Ecclesia providerentur, nisi de paternis bonis haberent unde viverent. Quam dispositionem *Innoc. III.* ad Subdiaconos extendit, quemadmodum videre est in c. 16. eod. tit. Porro mens Patrum Lateranensium erat ut vetus disciplina iterum in usum revocaretur, et Clerici non ordinarentur nisi in ministerium alicujus Ecclesiæ ex cujus bonis alerentur. Attamen verba Concilii ita accepta sunt ut novus titulus s. Ordinationis induceretur, titulus nempe patrimonii domestici, idest paternorum bonorum. Qui titulus admittebatur cum Clericis Ecclesiæ necessarius vel utilis erat, et simul vel nullum aderat, vel insufficiens beneficium in eadem Ecclesia.

44. Ex tempore Conc. Trid. *quattuor* sunt tituli *præcipui*: beneficii, patrimonii, pensionis, religionis sive paupertatis, inter quos titulus patrimonii et tit. pensionis surrogatorii sunt. De singulis plura dicenda.

De titulo *beneficii.* Conc. Trid. in c. 2. sess. 21. *de Ref.* circa hunc titulum statuit: «Ne quis clericus sæcularis . . . ad ss. ordines promoveatur, nisi prius legitime constet, eum beneficium ecclesiasticum, quod sibi ad victum honeste sufficiat, pacifice possidere».

Juxta textum allegatum 1°. legitime *constare* debet de titulo, secus Ordinans se periculo exponit obligationis sustentandi sic ordinatum; 2°. requiritur *pacifica* beneficii *possessio,* non sufficit litigiosa, multo minus jus tantum ad rem vel promissio beneficii; 3°. requiritur beneficium ad honestam sustentationem *sufficiens.* Quæ sufficientia melius determinatur *taxâ synodali* vel *diœcesanâ.* — Arbitrio *Episcopi* remissum est, utrum onera missarum detrahi debeant in taxa synodali determinanda necne; S. C. Conc. in *Amerina.* 17. Junii 1723 et alias d. 3. Aug. 1822. Cfr. *Benedictum XIV.* in *syn. diœc.* l. 12. c. 9. — Dein præscribit idem Conc. Trid. in eodem c. 2. sess. 21. *de ref.* «Id vero beneficium *resignare* non possit, nisi facta mentione, quod ad illius beneficii titulum sit promotus; neque

ea resignatio admittatur, nisi constito, quod aliunde vivere commode possit; et aliter facta resignatio nulla sit». Id quod S. C. Conc. in *Lancianen.*, d. 9. Febr. 1726 accuratius determinavit: I. Ordinatus ad titulum beneficii in illius resignatione individualiter debet exprimere, se ad ejus titulum fuisse ordinatum; non sufficit exprimere: *forsitan* ordinatum. II. Hac in resignatione per *concludentes rationes* constare debet, resignantem habere, unde *commode* vivere possit. Inter concludentes rationes numerari nequit juramentum solum resignantis. Fontes commode vivendi sunt: aut beneficium aut patrimonium per sententiam Episcopi declaratoriam priori beneficio subrogatum. Quodsi beneficium in se solum insufficiens censetur, suppleri potest patrimonio vel pensione; S. C. Conc. 12. Martii 1718.

45. De titulo *patrimonii* et *pensionis*. Patrimonium ut sufficiat ad titulum, debet constitui ex bonis certis, stabilibus et immobilibus vel talibus, quæ immobilibus æquiparantur. Pensio præstari potest vel ex proventibus Ecclesiæ alicujus vel gubernii vel etiam personae privatæ. S. C. Conc. in *Beien.*, d. 26. Jan. 1895 Episcopo facultatem tribuit constituendi thesaurariam, i. e. pensionem annuam a gubernio solutam, dummodo perpetua sit, in s. patrimonium.

Quoad titulum patrimonii vel pensionis haec sunt statuta a Conc. Trid. cp. 2. *de Ref.* sess. 21.: «Patrimonium . . vel pensionem obtinentes ordinari posthac non possint, nisi illi, quos Episcopus judicaverit assumendos pro *necessitate* vel *commoditate* ecclesiarum suarum; eo quoque prius perspecto, patrimonium illud, vel pensionem *vere* ab eis obtineri, taliaque esse, quæ eis ad vitam sustentandam satis sint, atque illa deinceps sine licentia Episcopi alienari aut exstingui aut remitti nullatenus possint, donec beneficium ecclesiasticum sufficiens sint adepti, vel aliunde habeant, unde vivere possint.» Ex dictis patet: a. Patrimonium vel pensionem esse titulum *suppletorium;* b. quidquid de possessione vel resignatione beneficii dictum est, analogice valere in possidendo vel abdicando patrimonio vel pensione. Nec *fictitii* ergo patrimonii dispositio sustinetur nec pariter admittitur *pactum* seu *conventio* quâ Clericus qui recepit bona ad constituendum patrimonium, sese obligat ad restituendos vel donandos fructus bonorum patrimonii illi qui eadem bona in patrimonium concessit. Scilicet hoc pactum non tenet; S. C. Conc., d. 11. Maji 1599 et d. 14. Maji 1671; *Benedict. XIV.*: *Inst.* 26. n. 15.

46. De titulo *religionis* vel *paupertatis*. Clerici regulares beneficium ab Ecclesia non recipiebant ob votum paupertatis, sed tamen

ex quasi contractu cum Religione cui mancipabantur, ab eadem recipiebant sustentationem convenientem statui proprio. Quare vi professionis religiosæ qua et renunciatio fiebat temporalibus bonis, et mancipatio simul religioso statui, Clericus Regularis jus acquirebat ad propriam sustentationem. Quare per professionem religiosam consultum fuit convenienti statui Regularium illorum qui Ordines suscipiebant. Unde titulus specialis inductus fuit pro s. Ordinatione Clericorum in ordinibus regularibus. Titulus hujusmodi ob renunciationem factam bonis temporalibus, dictus est titulus *paupertatis*. Huic praxi nihil detraxit jus commune Decretalium vel Tridentini in c. 2. sess. 21. *de Ref.*, nam de Regularibus non loquuntur.

Ut titulus hic religiosæ paupertatis locum habeat, requiritur *perpetua* mancipatio viri in religiosa familia. Necesse scilicet est, ut a Religione ordinando in perpetuum tuta reddatur sustentatio; secus periculum adesse posset ne Clericus major vel mendicare victum vel turpibus negotiis dare operam cogeretur. Quare ad constituendum titulum professio votorum solemnium necessaria est. Hinc Novitii non possunt promoveri ad sacros Ordines nisi habeant titulum beneficii vel patrimonii vel pensionis. Qui tituli requiruntur etiam pro religiosis qui profiteantur in Religione quæ licet probata et recepta ab Ecclesia sit, tamen non habet vota solemnia. Ita decrevit *s. Pius V.* in Const. quæ incipit '*Rom. Pontifex*' edita pridie idus Octobris an. 1568. Hæc dispositio renovata est in Const. «*Apostolicæ Sedis*» in qua inter suspensiones latæ sententiæ Rom. Pontifici reservatas sub n. 4. legitur suspensio per annum a collatione Ordinum inflicta Ordinanti, qui excepto casu legitimi privilegii Ordinem sacrum contulerit absque titulo beneficii vel patrimonii Clerico in aliqua Congregatione viventi in qua solemnis professio non emittitur, vel etiam Religioso nondum professo. Quare cit. Constitutio *S. Pii V.* servanda est etiam in omnibus religionibus approbatis cum votis solemnibus quoad novitios qui licet emiserint vota simplicia, tamen nondum emiserunt solemnia, quæ ex dispositione Summi Pont. *Pii IX.*, de qua in Lib. 3., emitti nequeunt nisi post triennium ab editis votis simplicibus. Ita quæstionem propositam resolvit idem Sum. Pontifex die 20. Januarii 1860.

Ex peculiari autem Const. *Gregorii XIII.* «*Ascendente*» et *Gregorii XIV.* '*Ecclesiæ catholicæ*' excepti sunt Religiosi Soc. Jesu qui post emissionem trium votorum simplicium possunt ad sacros Or-

dines promoveri. Hoc privilegium et aliæ religiosæ familiæ fuerunt consecutæ. Ne autem religiosus post ordines sacros susceptos ex familia regulari dimissus cogatur mendicare vel artes minus convenientes exercere, tradunt Doctores teneri Prælatos eum providere de honesta sustentatione donec canonicum titulum obtineat, prout in specie de religiosis Soc. Jesu respondisse *Sixtum V.* refert *Barbosa: De Off. et Pot. Epis.* par. 2. alleg. 19. n. 7.

47. Notatu dignissimum est decretum generale S. C. Episcoporum et Regularium, d. 4. Novembris 1892, quod in extenso legi potest in appendice I. Quo ex decreto concludes:

1) Quidquid supra n. 46. §. «Ut titulus» dictum est de vera et propria religione, analogice valet de quocunque instituto votorum simplicium sive perpetuorum sive temporaneorum, «ita ut horum Institutorum Superiores non possint in posterum *literas dimissoriales* concedere pro ss. Ordinibus vel quomodocunque ad ss. Ordines alumnos *promovere* titulo Mensæ communis vel Missionis, nisi illis tantum alumnis, qui vota quidem simplicia, sed perpetua jam emiserint, et proprio Instituto stabiliter aggregati fuerint; vel qui saltem per triennium permanserint in votis simplicibus temporaneis quoad ea Instituta quæ ultra triennium perpetuam differunt professionem. Revocatis . . . omnibus indultis ac privilegiis necnon dispositionibus contrariis in respectivis Constitutionibus contentis, etsi tales Constitutiones fuerint a s. Sede Apostolica approbatæ». — Magna differentia inde resultat inter tempus ante et post hoc decretum: *Prius* Superiores poterant lit. dimissoriales dare vel quomodocunque promovere alumnos suos ad titulum Mensæ vel Missionis *nullo* habito professionis temporis respectu, *nunc* autem eorundem Institutorum alumni nullo modo promoveri possunt nisi post professionem vot. simplicium aut *perpetuorum* aut *temporalium* quidem, ubi simplicia tantum emittuntur vel perpetua ultra triennium differuntur, sed elapso saltem *triennio.*

Decretum hoc citatum *nihil* immutavit circa potestatem vel privilegium dandi lit. dimissoriales vel promovendi ad ss. ordines, uti S. C. Epp. et RR. in *Parisien.*, d. 9. Febr. 1894, declaravit, sed in hac materia valet jus quod etiam ante hoc decretum valebat. Nonnulli enim inauditas facultates inde deducere nitebantur, sed immerito prorsus, nam S. C. hypothetice loquitur: *Si omnino possunt*, non possunt ante triennium; si omnino non possunt, nunquam possunt, neque post triennium. —

2°. Si interdum speciales circumstantiæ dispensationem ut ss. Ordines ante tempus recipiantur, suadent, dispensatio non datur super requisito professionis solemnis vel simplicis perpetuæ, sed potius super requisito temporis ita ut «Clericus vota solemnia ante triennium vel vota simplicia perpetua ante tempus a respectivi Instituti Constitutionibus præscriptum nuncupare possit».

3°. «Alumni votorum solemnium, vel simplicium perpetuorum, vel temporalium, in sacris Ordinibus constituti, qui expulsi vel dimissi fuerint — de jure et modo expellendi cfr. decr. gen. 4. Nov. 1892 in app. n. III., — perpetuo suspensi maneant, donec a S. Sede alio modo eis consulatur; ac præterea Episcopum benevolum receptorem invenerint, et de ecclesiastico patrimonio sibi providerint».

4°. «Qui in ss. Ordinibus constituti et votis simplicibus obstricti sive perpetuis, sive temporalibus, *sponte* dimissionem ab Ap. Sede petierint et obtinuerint, vel aliter ex Apostolico privilegio a votis simplicibus vel perpetuis vel temporaneis *dispensati* fuerint: ex claustro non exeant, donec Episcopum benevolum receptorem invenerint, et de ecclesiastico patrimonio sibi providerint, *secus* suspensi maneant ab exercitio susceptorum Ordinum. Quod porrigitur quoque ad alumnos votorum simplicium temporalium qui *quovis* professionis vinculo jam forent soluti, ob elapsum tempus quo vota ab ipsis fuerunt nuncupata».

5°. Requisita «ut Episcopum benevolum receptorem inveniant et patrimonium ecclesiasticum constituant» sumenda esse *collective* i. e. utrumque requiri, non sufficere «Episcopum benev. receptorem invenisse», S. C. EE. et RR. in *Abulen.*, d. 20. Nov. 1895 ad I^{um}., dub. I^{um}. respondit.

6°. Suspensio quæ ejusmodi clericos majores a votis solutos et extra claustra degentes obligat, non tollitur *ipso facto*, i. e. invento Episcopo benevolo receptore et constituto s. patrimonio, sed ab *Apostolica Sede* tantum idque impleto utroque hoc requisito; taliter respondit S. C. EE. et RR., d. 20. Nov. 1835 ad I^{um}., dub. II^{um}.; cfr. Suspensionem 5. Constitutionis «Apost. Sed.». Suspensio 4. cit. Const. *Apostolicæ Sedis* in decr. «Auctis admodum» *non* extenditur ad Episcopum conferentem majores ordines clerico nondum professo vota simplicia perpetua vel nondum per triennium versato in votis simplicibus temporaneis.

7°. Quid de miserrimo ejusmodi clericorum majorum suspensorum statu, si Episcopum invenire patrimoniumque sibi consti-

tuere nequeunt? — «Unus ex illis», ait Episcopus Abulensis, «jam Presbyter, in agrariis laboribus occupatus, victum sibi comparat». — S. C. EE. et RR. Episcopo talium clericorum (Abulensi) «tribuit facultatem, quatenus nihil aliud sibi obstet, permittendi præfatis alumnis ss. Ordines exercere ad tempus sibi benevisum, donec maneant in sua Diœcesi, firma obligatione sibi inveniendi Episcopum benev. receptorem et constituendi sibi s. patrimonium ad formam Decr. *Auctis admodum* aut Rescriptorum S. C., si quæ obtinuerint;» S. C. EE. et RR., d. 20. Nov. 1895 ad II^{um}.

48. Ut materiam de ordinationis titulo integre tractemus, dicendum est præter hos 4 titulos *primarios,* sc. beneficii, patrimonii vel pensionis, professionis religiosæ sive paupertatis, non deesse alios titulos quasi secundarios inter quos præcipuus est titulus *Missionis.* Cum Missiones ad fidem propagandam statutæ sint ad instar Diœcesium ita ut sacri ministri alantur ex ipsa Missione, inductus est novus titulus s. Ordinationis idest titulus *Missionis.* Urbanus vero VIII. Alumnis collegii de Propag. Fide die 18. Maj. 1638. et Alumnis Seminarii Pragensis die 13. Martii 1640. concessit privilegium ut ordinari possent ad titulum Missionis. Similiter concessit *Clemens X.* alumnis Seminarii Papiensis ordinationem ad titulum *mensæ Seminarii; Sixtus V.* alumnis Sem. Veneti ordinationem ad tit. *servitii Ecclesiæ;* S. C. Concilii, d. 21. Jun. 1879, pro diœcesi Mexicanâ C. sustinuit praxim ordinandi ad tit. *Administrationis,* qui titulus consistit in jure percipiendi portionem ex oblationibus præstandis a fidelibus pro servitio et cura animarum.

Plane extraordinarius est *titulus mensæ* in Germania usitatissimus. Est hic titulus cautio legitima sustentationis competentis clerico majori tunc præstandæ, quando ad obeunda ss. munera inhabilis factus sit. Quæ cautio præstari potest sive a communitate ecclesiastica vel civili sive a personis privatis sive regulariter a principe, ideoque vocatur ultimus titulus mensæ Regiæ, Cæsareæ; cfr. *Reiffenstuel,* h. t. n. 76; *Engel Lud.:* in Collegio jur. can. l. I. t. 14. n. 14. —

49. Quinta qualitas Ordinationis est, ut persona idonea assumatur. Hinc indigni repelluntur. Indigni autem censentur non solum qui aliquo impedimento irregularitatis detinentur, et sufficientis scientiæ defectu laborant; sed etiam qui bonæ vitæ et morum testimonio non commendantur. 2. Quoad scientiam regu-

larium S. C. EE. et RR. d. 4. Nov. 1892 gen. decr. sub n. VI. hæc statuit: «Professi tum votorum solemnium, tum simplicium ab Ordinariis locorum ad S. Ordines non admittantur, nisi, præter alia a jure statuta, testimoniales literas exhibeant, quod saltem per annum s. theologiæ operam dederint, si agatur de *subdiaconatu,* ad minus per biennium, si de *diaconatu,* et quoad *presbyteratum,* saltem per triennium, præmisso tamen regulari aliorum studiorum curriculo». — Quoad vitæ bonitatem quæstio proponitur: an Episcopus qui ex *privata* scientia aliquem videat indignum, licet publice appareat dignus, possit eidem Ordines denegare? Juxta veterem Sacrorum Canonum disciplinam Clerici *sæculares* non poterant repelli a susceptione superiorum Ordinum nisi ex causa manifesta et probata in foro externo c. 4. h. t. Hinc privata scientia Episcopo satis non erat ut aliquem, exterius et publice idoneum, ab ordinibus recipiendis arceret. Clerici vero *regulares* ob votum obedientiæ poterant excludi ab Ordinibus ex causa nota superiori c. 5. h. t.

50. Verum nova dispositio facta est a Conc. Tridentino, cp. 1. sess. 14. *de Ref.,* ubi — firma remanente dispositione c. 4. h. t. quoad crimina *publica* clericorum — dispositionem c. 5. h. t. circa crimina regularium applicavit criminibus *occultis* clericorum *sæcularium.* — Dispositio Conc. Tridentini autem hæc est: «Ei, cui ascensus ad sacros ordines a suo Prælato, ex quacunque causa, etiam ob occultum crimen, quomodolibet, etiam extrajudicialiter, fuerit interdictus; aut qui a suis ordinibus, seu gradibus, vel dignitatibus Ecclesiasticis fuerit suspensus, nulla contra ipsius Prælati voluntatem concessa licentia de se promoveri faciendo, aut ad priores ordines, gradus et dignitates, sive honoris restitutio suffragetur». Hæc verba Conc. Trident. s. C. ejusdem Concilii responsionibus illustrantur; quare singulæ decreti Tridentini partes ab invicem separatæ seorsim sunt tractandæ.

51. 1°. *Objectum* hujus suspensionis est et ascensus ad *sacros* ordines et exercitium ordinum, graduum, dignitatum honorumque. Secundam hujus propositionis partem in cit. decreto c. 1. sess. 24. non satis expresse contentam *Benedictus XIV.* in *Syn. Diœc.* l. XII., c. 8., n. 3. decisionibus S. C. Concilii probat.

2°. Suspensio dicta *ex quacunque causa, etiam ob occultum crimen* ab Episcopo infligi potest. Causam autem seu delictum

suspensionis manifestare ipsi reo Prælatus non tenetur; Benedictus XIV. c. l. n. 4.

Si adest *unum* crimen *occultum,* suspensio infligi potest, nam non requiruntur plura crimina, sed sufficit unum. Sed si adest crimen *publicum* tantum, cui non saltem *conjungitur* occultum, hac via i. e. ex informata conscientia procedi nequit; *Benedicti XIV.* Const. «*Ad militantis*», d. 1. April 1742; S. C. Concilii in *Vercellen.* d. 12. Martii 1643; in *S. Agathæ Gothorum;* d. 26. Februarii 1853.

3°. Quoad *modum* procedendi statuit S. Synodus cit. cp.: «Quomodolibet, etiam extrajudicialiter».

Non requiritur ergo monitio triplex vel una peremptoria. Non habet locum *appellatio* via judiciali e. gr. ad Metropolitanum, neque in *devolutivo* neque in *suspensivo,* patet solummodo *recursus* ad S. Sedem, cui Prælatus causam manifestare tenetur; *Benedictus XIV.* in *Syn. diœc.,* c. l. nn. 4. et 5.; S. C. Conc. in *Lucionen.,* die 8. Maji 1848 ad II^{um}. Si igitur suspensus ordinem vetitum suscipit vel exercet sive ante sive post recursum, irregularitatem ob violatam censuram contrahit; *Benedictus XIV.* c. l. n. 5; S. C. C. c. l. ad IV^{um}.

4°. Quæstio exsurgit, respectu *temporis* utrum nempe hæc suspensio perpetua sit an temporanea. Licet olim eadem s. Congr. in causa *Nullius,* d. 3. Febr. 1593, responderit: «C. 1. sess. 14. *de Ref.* locum habere in prohibitionibus et suspensionibus, tam temporaneis quam *perpetuis,*» posterioribus tamen temporibus suspensionem ex informata conscientia non sustinet nisi *temporaneam:* S. C. Conc. in *S. Severini,* d. 19. Sept. 1778; in *Placentina,* d. 26. Febr. 1848; in *S. Agathæ Goth.,* d. 26. Febr. 1853.

52. Ut plenior hujus tituli tractatio reddatur, summario modo describimus pœnas contra male Ordinantes et male Ordinatos. — Delinquere potest Episcopus in ordinum collatione 5 modis, sc. si Ordines conferat: 1°. extra tempora canonica; 2°. interstitiis canonicis non servatis; 3°. personæ nondum in ætate legitima constitutæ; 4°. absque titulo; 5°. absque licentia vel literis aut dimissorialibus aut testimonialibus, ubi alterutræ requiruntur.

53. Ad I^{um}. Ordinans absque privilegio *extra legitima tempora* plectitur *suspensione ferendæ* sententiæ ad tempus a collatione Ordinum *quos* extra tempora canonica contulit, ex c. 2. h. t.

Ad II^{um}. Si *interstitia* ab Ordinante *non servantur,* nulla pœna a jure est determinata excepto casu, quo quis duos uno eodemque

die sacros ordines eidem confert; ubi suspensio ferendæ sent. a collatione utriusque ordinis c. 13. h. t. statuitur.

54. Ad III^um^. Si Episcopus scienter ordinaverit aliquem *ante ætatem* legitimam in majoribus, subjicitur *suspensioni ferendæ sententiæ a collatione ordinum generatim* ex c. 14. h. t.

55. Ad IV^um^. 1°. Episcopus conferens alicui ordinem majorem *absque congruo titulo,* tenetur *sustentationi honestæ* tamdiu *providere,* quoadusque sic ordinatus non consequatur sufficiens beneficium vel habeat unde honeste vivere possit, ex cc. 4. et 16. *De Præb.* (III. 5). Excipitur casus quo per *falsa* instrumenta clericus Episcopum decepit. Hoc onus alendi Clericum male ordinatum censetur veluti inhærens mensæ episcopali. Hinc, ne mortuo Episcopo ordinante Clericus, contra decus status clericalis, mendicare cogatur, Capitulum, sede vacante, et novus Episcopus tenentur honestam Clerico illi sustentationem subministrare. Nec valet in hypothesi celebre principium: Leg. unic. Cod. *Ne ex delicto defuncti* «successorem non posse conveniri ob culpam antecessoris»; nam 1) culpa in casu non tantum fuit Episcopi, sed etiam Ecclesiæ quæ non restitit Episcopo, c. «Quapropter» C. 2. q. 7. — 2) Quia mendicitas Clerici in dedecus redundaret Ecclesiæ cui mancipatus est, et in cujus sortem seu hæreditatem vocatus fuit c. 16. *de Præb.* (III. 5) et c. «Cleros» D. 21. Cfr. *Fagnani* comm. in cit. c. 16. *de Præb.* ubi hanc materiam fusiori calamo evolvit. 2°. Quod si inter Episcopum et Clericum ordinandum absque titulo intercessit *tractatus et pactio,* qua Clericus promittit se pro sua sustentatione molestias non fore allaturum Episcopo, ex c. 45. *de Simonia* (V. 3), ordinans Episcopus suspenditur per tres annos a potestate ordinum conferendorum. Hæc suspensio renovatur et S. Sedi reservatur expresse in Const. cit. *Pii IX.* «*Apostolicæ Sedis*» sub n. II°. ubi legitur: 'Suspensionem *per triennium* a collatione Ordinum ipso jure incurrunt aliquem ordinantes absque titulo beneficii vel patrimonii cum *pacto* ut ordinatus non petat ab ipsis alimenta'.

3°. In num. autem IV. ejusdem Const. in art. de suspensionibus legitur: 'Suspensionem per annum a collatione Ordinum ipso jure incurrit qui, excepto casu legitimi privilegii, Ordinem sacrum contulerit *absque titulo* beneficii vel patrimonii Clerico in aliqua Congregatione viventi, *in qua solemnis professio non emittitur,* vel etiam *religioso nondum professo*'.

56. Ad V^um^. 1^0^. Episcopus «qui Pontificalia in alterius diœcesi exercet absque expressa Ordinarii loci *licentia* aut in personas eidem Ordinario non subjectas, est *ipso jure suspensus ab exercitio Pontificalium*».

2^0^. «*Suspensionem* S. Pontifici reservatam per annum *ab ordinum administratione* ipso jure incurrunt ordinantes alienum subditum etiam sub prætextu beneficii statim conferendi, aut jam collati, sed minime sufficientis, absque ejus episcopi literis *dimissorialibus*»; Suspensionum in Const. «Apostolicæ Sedis» n. 3. — Hæc insuper suspensio, inflicta jam in c. 2. h. t. in 6^0^, potest augeri a Romano Pontifice pro modo culpæ. Ceu expresse tradit *Innocentius XII.* in cit. Const. '*Speculatores*'. Qua in re notabilis est dispositio cap. 2. h. t. in 6^0^. ubi *Gregorius X.* concessit Clericis Diœceseos Episcopi suspensi in pœnam collatorum Ordinum extraneis, ut, cognita suspensione proprii Episcopi, eo irrequisito possint Ordines recipere ab aliis vicinis Episcopis; quibus tamen probare debent factum suspensionis proprii Episcopi: arg. c. 19. *de Hæret.* (V. 2) n. 6^0^. Id autem quod de Episcopis dictum est, dici etiam potest de Abbatibus et inferioribus Prælatis qui minores ordines conferre possunt.

3^0^. Suspensionem eandem quam sub n. 2^0^., incurrit Episcopus ordinans etiam *proprium* subditum qui alibi tanto tempore moratus sit, ut canonicum impedimentum contrahere ibi potuerit, absque Ordinarii ejus loci literis *testimonialibus;* videatur etiam supra n. 40.

57. In iisdem capitibus in quibus ordinans, potest delinquere etiam ordinatus. Sciendum autem est in re nostra peculiarem edidisse Const. *Pium II.* quæ incipit '*Cum ex Sacrorum*' et fuit edita die 17. Nov. an. 1461.; deinde non pauca sapientissime fuisse a Conc. Tridentino præfinita. Quæ cum non viderentur sufficere ad evitandos abusus, *Sixtus V.* in sua Const. '*Sanctum et Salutare*' rigorem auxit et pœnas ampliavit contra delinquentes. Rigorem vero hunc temperavit *Clemens VIII.* in Const. '*Romanum Pontificem*' ac disciplinam restituit in pristinam formam juxta Pianam Constitutionem et Tridentini dispositionem. Considerari insuper debent ea quæ statuit *Innoc. XII.* in cit. Const. '*Speculatores domus Israël*'. Quare in exponendis pœnis male ordinatorum de *Sixti V.* Constitutione silemus.

58. Ad I^um^. Clerici qui se promoveri faciunt *extra tempora canonica,* subjacent suspensioni *ferendæ* sententiæ ab exercitio sus-

ceptorum ordinum ex dispositione cc. 2. et 8. h. t. — Pœna suspensionis *latæ* sententiæ inflicta Constitutione *Pii II.* «*Cum ex sacrorum*», edita anno 1461, *non* jam valet post Const. «Apostolicæ Sedis».

59. Ad II^{um}. Pœna in clericos *interstitia* non servantes in jure non exprimitur, quare arbitrio Superioris puniri possunt juxta culpæ gravitatem.

60. Ad III^{um}. Ordinatus *ante legitimam ætatem* in majoribus incurrit suspensionem *ferendæ* sententiæ ex c. 14. h. t. Dispositio *Pii II.* hac in re abrogata censetur Constitutione «Apostolicæ Sedis».

61. Ad IV^{um}. Clericus absque titulo propriâ culpâ, etiam deceptione Episcopi conficto titulo facta, ordinatus non subjacet pœnæ in jure statutæ; nam pœnas omnes sive decreti Gratiani sive decretalium esse abrogatas, ex sequenti deductione videri potest. Veteres canones relati a Gratiano sub cc. 1. et 2. D. 70. irritam dicunt ordinationem, idest nullius momenti censendam esse quoad suum exercitium, ac proinde ordinatum ipso facto incurrere suspensionem. Hanc vero dispositionem temperaverunt *Alexander III.* in c. 4. et *Innoc. III.* in c. 16. *de Præb.* (III. 5) ita ut ordinatos a pœna eximerent, et Episcopo ordinanti imponerent onus subministrandi congruam sustentationem ordinato quoadusque provideretur de Beneficio, nisi aliunde haberet unde viveret.

Cum vero Conc. Trid. in sess. 21. c. 2. *de Ref.* de titulo s. Ordinationis loquens dicat 'antiquorum canonum pœnas super his innovando' quæsitum est utrum voluerit revocare pœnam statutam in can. 1. «Neminem» et 2. «Sanctorum» D. 70. ita ut post Tridentinum qui sine titulo ordinem sacrum susceperint, sint suspensi, et si in ordine ministraverint, reddantur irregulares. Communiter Canonistæ hanc quæstionem pertractantes docent fuisse quidem innovatas pœnas capp. 4. et 16. *de Præb.* (III. 5) non vero canonum 1. et 2. D. 70. Hos inter eminet *Fagnanus* qui in *comm.* in c. 16. *de Præb.* refert quæstionem in sensu exposito fuisse resolutam a s. Congr. Conc. Ratio autem hujus sententiæ deducitur ex eo quod non præsumitur concilium voluisse innovare pœnas statutas in canonibus a Gratiano relatis, quæ ex posterioribus legibus jam fuerant abrogatæ; sed potius præsumitur voluisse confirmare et in usum revocare pœnam capp. 4 et 16. *de Præb.* quæ rigore juris adhuc perseverare debuisset, quia in corpore legum ecclesiasticarum descripta erat, sed forsan ab usu aliquantisper

recesserat. Quare ex Tridentino qui promovetur ad ordines majores absque titulo sufficienti non est suspensus nec irregularis si ordinem exerceat, sed sustentari debet ab Episcopo quousque non consequatur beneficium competens, vel nisi ex bonis patrimonialibus sustentari possit.

62. At quid est dicendum si Clericus Episcopum falsis probationibus tituli deceperit? *Fagnanus* loco cit. n. 69. et *Bened. XIV. Inst. Eccl. 26.* n. 16. referunt resolutionem s. Congr. Conc. diei 27. Nov. an. 1680. hisce verbis conceptam 'S. Congregatio Concilii proposito suprascripto dubio, omnium sententiis censuit, hoc casu pœnam suspensionis ante Concilium non esse correctam (scilicet a jure Decretalium expresso in capp. 4. et 16.). *De Præb.* (III. 5) et 37. eod. tit. (III. 4) in 6°. et hodie a Tridentino Concilio esse innovatam, et præterea hujusmodi Clericum qui adhibito dolo, confictoque titulo Ordinatorem decepit, esse ipso jure suspensum, carereque Ordinum executione'. Consequenter ad hanc resolutionem notat Benedictus rigorem in præsenti materia S. Sedem adhibuisse adeo ut Clericis exposcentibus remedium, negaret sanationem tituli, et solummodo concederet licentiam sacrum faciendi per aliquod tempus, donec sibi honestam vitæ sustentationem aliqua ratione procuraverint.

Verum quid sentiendum est in *hodierna* disciplina post Const. «*Apostolicæ Sedis?*» Constitutio hæc abrogavit omnes censuras latæ sententiæ præter eas, quas enumerat, et eas, quæ a Conc. Tridentino decernuntur. Jamvero in ipsa Constitutione renovatur solummodo pœna in c. 45. *de Simonia* (V. 3) expressa, idest pœna suspensionis per triennium a collatione Ordinum contra Episcopos ordinantes Clericos absque titulo cum pacto ut Ordinati non petant ab eis alimenta (art. De suspens. n. 2.). Nihil vero decernit Summus Pontifex contra ipsum Clericum, qui ordinatus sit absque titulo, sive id contigerit ex bona fide, sive ex fraude Clerici decipientis Episcopum. Ergo Constitutio Apostolicæ Sedis explicite non decernit pœnam suspensionis contra Clericum decipientem Episcopum quoad titulum. Verum dici posset pœnam suspensionis quoad Clericum qui conficto titulo Episcopum circumvenit implicite decerni in eadem Constitutione. Etenim hæc pœna juxta resolutionem s. C. C. diei 27. Nov. 1610. superius relatam, a Tridentino renovata fuit. At sententia satis certa, quam nos sequimur, tenet, Constitutionem «Apostolicæ Sedis» solummodo confirmasse censuras quas

Tridentinum expresse decernit, non vero censuras latas ab antiquis canonibus quas sub forma generica Tridentinum renovat. Quod confirmatur etiam ex eo quod sum. Pontifex in cit. Const. expresse decernit pœnam suspensionis contra Episcopum ordinantem Clericum absque titulo cum pacto de alimentis non præstandis, quæ pœna jam statuta erat in c. 45. *De Simonia* (V. 3). Porro expressio explicita hujus censuræ necessaria non fuisset, si Const. *Apostolicæ Sedis* confirmasset censuras antiquorum canonum renovatas a Tridentino verbis generalibus. Quibus positis dici debet, Clericum, qui conficto titulo decipit Episcopum, gravis quidem culpæ reum esse, censuram tamen suspensionis non incurrere.

63. Ad V^um^. Clericus qui sine literis *dimissorialibus* proprii Episcopi se promoveri facit, certo subjici potest pœnis *ferendæ* sententiæ secundum Const. «*Speculatores*» *Innocentii XII.* pro modo culpæ a Rom. Pontifice; item certo suspensioni subjacet *latæ* sententiæ a Conc. Tridentino in sess. 23. cp. 8 *de Ref.* inflictæ: Si clericus promoveri se facit, etiam cujusvis generalis aut specialis Rescripti vel Privilegii prætextu, etiam statutis temporibus, quin ejus probitas ac mores Ordinarii sui testimonio commendentur, taliter ordinatus a susceptorum ordinum exsecutione, *quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire,* sit suspensus».

Sed utrum hæc Tridentini pœna tangat etiam clericum qui *testimonialibus* quidem proprii Ordinarii instructus literis careat tamen literis *dimissorialibus* annon, ex textu cp. 8. sess. 23. *de Ref.* certo concludi nequit. Etiam ad hunc casum extendi pœnam sentiunt *Reiffenstuel* h. t. §. VII. n. 185. et *Avancini* autor *Commentarii romani* Constitutionis «*Apostolicæ Sedis*» n. 50. lit. c. in eodem Commentario. Verum hæc sententia mihi certa esse non videtur ita ut hodierno jure dici possit vigere prædictam pœnam suspensionis contra ordinatum ob sequentes rationes: 1^0^. Quia de hac censura non loquitur Constitutio «*Apostolicæ Sedis*»; adeoque tota quæstio reducitur ad Concilii Tridentini decretum sess. 23. cap. 8. Jam vero Tridentini patres utique legem generalem statuunt, ut quisque a proprio Episcopo ordinetur; at deinde novam et distinctam dispositionem constituunt, et novam conficiunt periodum de illis qui vi privilegii vel rescripti ordinantur ab alieno Episcopo, cum literis testimonialibus Episcopi proprii. Deinde autem decernunt pœnam suspensionis per verba: «Si secus fiat» etc. Quo posito dubitari potest utrum hoc incisum «Si secus fiat» etc. refera-

tur ad secundam dispositionem et periodum «Quod si quis» etc. tantummodo, vel etiam referatur ad legem generalem prius positam «Unusquisque autem a proprio Episcopo ordinetur». Et hoc dubium majus evadit ex subjecta materia. Agitur enim de pœna quæ strictiorem interpretationem patitur. 2°. Quia in Constitut. «Apostolicæ Sedis» in Art. de Suspensionibus *n. 3.* infligitur suspensio ab administratione Ordinum per annum Episcopo ordinanti alienum subditum absque literis dimissorialibus Episcopi proprii, idest infligitur eadem pœna, de qua agitur in loco citato Concilii Tridentini. Jam vero si pœna in cit. loco Tridentini sese referret etiam ad primam dispositionem generalem «Unusquisque autem a proprio Episcopo ordinetur,» procul dubio *Pius IX.* explicite in articulo de Suspensionibus de eadem pœna non cavisset. Summus enim Pontifex in Const. «Apostolicæ Sedis» confirmavit censuras a Concilio Tridentino latas. Ergo Summus Pontifex pro certo habuit Tridentinam censuram non afficere neque ordinantem neque ordinatum in hypothesi ordinationis peractæ ab alieno Episcopo absque literis dimissorialibus Episcopi proprii. Unde autor commentarii Constitutionis «Apostolicæ Sedis» dum *(§. 163. n. 1.)* recenset censuras suspensionis a Concilio Tridentino latas, quas Constitutio Apostolicæ Sedis confirmavit, ne verbum quidem habet de suspensione cap. 8. sess. 23. *de Ref.* in casu nostro applicanda. Porro certum est pœnam suspensionis ex hoc Tridentini loco incurrere Clericum, qui ab alio Episcopo ordinatur virtute cujusvis generalis aut specialis rescripti vel privilegii, quin testimoniales literas proprii Ordinarii afferat.

64. Ultimo loco hic referenda est dispositio Const. «Apostolicæ Sedis» in art. *De suspensionibus* n. 7°. quam supra exhibuimus, quæ incipit 'Clerici sæculares exteri ultra quattuor menses in Urbe commorantes etc.' Porro sub appellatione 'exterorum' veniunt omnes Clerici qui non pertinent ad Romanam Diœcesim, neque ad aliquam ex sex Diœcesibus suburbicariis.

Delinquere potest præterea Episcopus, si clericum vel laicum *per saltum* promovet, i. e. ad Ordinem superiorem non recepto vel non valide recepto Ordine inferiore, item clericus qui *per saltum* se promoveri facit. Videri potest hac de re l. V., t. 29. — Similiter ordinandus delinquere potest in eo quod *furtive* Ordinem suscipit vel suscipere tentat; cfr. l. V. t. 30. —

Appendix

ad tit. 11. de temporibus Ordinationum et qualitatibus Ordin.

1. Votum pro solvendis dubiis super literis testimonialibus ab Auctore h. libri hic positum ægre prætermisimus: *ægre* quidem, quia pro illo tempore propositam quæstionem clarissime disposuit solidisque argumentis firmavit; *prætermisimus* tamen, quia novis dilucidata est tota res S. C. Concilii decisionibus. — Agitur de 3. suspensione Summo Pontifici reservata in Const. «*Apostolicæ Sedis*» et quidem de ejusdem suspensionis 2. parte, quæ sic se habet: «Suspensionem per annum ab ordinum administratione ipso jure incurrunt ordinantes. . . . etiam subditum proprium qui alibi tanto tempore moratus sit, ut canonicum impedimentum contrahere ibi potuerit, absque Ordinarii ejus loci literis testimonialibus».

2. Tres sunt decisiones S. C. Concilii quæ quæstionem nostram illustrant: in *Firmana*, d. 9. Septembr. 1893, in *Parentina et Polen.*, d. 14. Julii 1894, in *Urgellen.*, d. 26. Januarii 1895, quarum hæc ultima maximi est momenti ideoque in toto contextu sequi debet. Episcopus Urgellensis S. C. Concilii exponit: «Frequenter accidere, juvenes scholares percurrere varias diœceses tum ratione servitii militaris, tum aliis de causis; ita ut non raro eveniat, quod morati fuerint in pluribus diœcesibus spatio trium mensium; quin aliquis sit, qui testimonium reddere possit de ipsorum natalibus, ætate, moribus, vita, fama, conditione, scientia, neque utrum aliqua censura, irregularitate aut alio canonico impedimento irretiti sint; cum, ut plurimum, omnibus sint ignoti, præcipue cum populosæ sint civitates in quibus parum temporis morati fuerint.

«Hisce prænotatis, huic S. C. C. sequentia proponit dubia:

«1um. Utrum in omnibus prorsus casibus, ad ordinandum subditum proprium necessariæ sint Literæ testimoniales *omnium Episcoporum locorum* in quibus moratus fuerit, vel relinqui possit *prudenti arbitrio* Episcopi proprii, attentis circumstantiis subditi ordinandi.

«2um. Utrum Episcopus ordinans subditum proprium absque hisce Literis testimonialibus alieni Episcopi, in omnibus prorsus casibus incurrat ipso jure suspensionem per annum ab Ordinum administratione.

«3um. Utrum sufficientes censendæ sint Literæ testimoniales alieni Episcopi, quando testatur nihil constare de ordinando; eo

quia nemo sit qui de ordinando testimonium reddere possit, cum sit, ut judicatur, omnibus ignotus.

«4um. Utrum in casu sufficiat apponere ad valvas parœciæ in qua moratus fuerit ordinandus vel ad valvas palatii Episcopalis Literas Episcopi diœcesani præcipientis omnibus et singulis eas inspecturis, ut ostendant, utrum ipsis constet de aliquo impedimento canonico ordinandi».

S. C. post accuratum examen dubiorum, d. 26. Jan. 1895, rescripsit:

Pro clericis ordinandis jam militiæ *addictis, sub pœna a Const.* Apostolicæ Sedis *comminata, requiri literas testimoniales Ordinarii, in cujus diœcesi per trimestre commorati fuerint; et quatenus Ordinarii literæ plenum testimonium non reddant, Episcopus, obtenta ad hoc facultate ab Apostolica Sede, provideat per juramentum suppletorium.*

Hæc S. C. Concilii Responsio aliquot quæstionibus illustranda est.

3. Quæstio I^a^. Literæ testimoniales requirunturne solummodo ad ordines suscipiendos an etiam ad suscipiendam primam tonsuram?

Requiruntur etiam ad suscipiendam primam tonsuram, juxta Const. «*Speculatores*» *Innocentii XII.*, d. 4. Nov. 1694; — S. C. Concilii, d. 11. Junii 1881.

4. Quæstio II^a^. *Quid* literæ testimoniales continere debent? Secundum *Innocentium XII.* in cit. Constitutione testimonium ferre debent de «natalibus, ætate, moribus et vita»; secundum vero sensum Const. «*Apostolicæ Sedis*» etiam de libertate ab impedimentis canonicis, sc. a censuris et irregularitatibus. — Testimoniales pro regularibus referre debent: «de natalibus, ætate, moribus, vita, fama, conditione, educatione, scientia; an sit inquisitus, aliqua censura, irregularitate, aut alio canonico impedimento irretitus, ære alieno gravatus vel reddendæ alicujus administratione obnoxius;» ex decr. S. C. super Statu Regularium, 25. Jan. 1848. n. 2. — Per se patet non omnes commorationis locorum Episcopos de singulis his requisitis testificari posse et teneri, sed de singulis testimonium reddere tenentur, *inquantum possunt;* id quod ex sequentibus magis patebit. —

5. Quæstio III^a^. *Quantum* commorationis *spatium* requiritur ad inducendam obligationem dandi literas testimoniales?

Distinguendum est inter ordinandos jam militiæ addictos et inter ceteros ordinandos. Quoad priores ordinandos S. Concilii in *Firmana,* d. 9. Sept. 1893 rescripsit: «Literas testimoniales esse necessarias, quoties promovendus moratus fuerit in aliqua diœcesi saltem per *trimestre*».

Quæ responsio, non consulta Archiepiscopi *Firmani* quæstione, satis generalis esse videbatur, donec citato rescripto ad Episcopum *Urgellen.* clare ordinandis jam *militiæ* addictis restringeretur.

Quoad secundam ordinandorum classem nihil innovatum est; ergo remanet communis sententia quæ requirit commorationem saltem *sex* mensium ad constituendam dictam obligationem exigendi et dandi lit. testimoniales, in suo priore vigore, imo novo augetur robore Responsione, d. 26. Jan. 1895; nam quia S. C. ex duobus illatis unum consensit, necessario alterum tacendo negavit; negavit enim requiri lit. testimoniales pro *trimestri* commorationis quoad *omnes* ordinandos. —

Jam antea a S. C. super Disciplina Regulari instructio data est, d. 27. Nov. 1892, pro religiosis militiæ adscriptis sive adscribendis, qua dicti religiosi obligentur ad afferendas lit. testimoniales omnium illorum Episcoporum, in quorum diœcesibus saltem per *trimestre* commorati fuerint. —

6. Quæstio IV^a. *A quanam ætate* requiruntur dictæ literæ testimoniales? —

Distinguendum est: Si Episcopus *originis* dictas literas dare debet, de *natalibus* et *ætate* testificari semper potest et debet; ceteri vero Episcopi commorationis testimonium hoc canonicum præstare non tenentur nisi expleto septennio. Hac de re *Honorante* in celebri opere *'Praxis Secretariæ Tribunalis Cardinalis in Urbe Vicarii'* cap. IX. not. X. ita scribit: Expletis infantiæ annis, qui completo septennio explentur, ut colligitur ex Glossa cap. «Cum nullus» *De temporibus Ordin.* in 6°. (I. 9) tenetur ordinandus, qui a prædictis locis excessit, ab eorum ordinariis prædictas literas testimoniales respective obtinere, ac Episcopo ordinanti præsentare; et ratio est, quia pueri, completa infantia, sunt doli capaces, ac omnes et singulas censuras tam a jure quam ab homine incurrere possunt, ut est Canonistarum communis mens sicut et Theologorum cum *Suario* . . . Immo *Navarrus* Consil. 27. n. 230. addit quod irregularitas incurritur a pueris ante septennium, si in ipsis malitia suppleat ætatem'. Hanc sententiam ab Honorante propugnatam

faciunt suam *Lucidi* in cit. loc. operis *De Visit. Sacror. Limin.* et Auctor *Reatinus Comm.* in Const. «*Apostolicæ Sedis*» in explicatione *parag. 3.* ejusdem Const. de suspensionibus latæ sententiæ. Quare dubitari non posse videtur quominus propositæ quæstioni sit affirmative respondendum.

7. Quæstio V[a]. *Quis* dare potest lit. testimoniales?

In Const. «*Speculatores*» dicitur has literas dandas esse ab *Episcopo,* ab *Ordinario* et *prælato,* similiter in Const. «*Apostolicæ Sedis*» requiruntur dictæ literæ ab *Ordinario.*

«Appellatione *Ordinarii* venire: Episcopos, Administratores seu Vicarios Apostolicos, Prælatos seu Præfectos habentes jurisdictionem cum territorio *separato,* eorumque officiales seu Vicarios in Spiritualibus generales, et sede vacante Vicarium Capitularem vel legitimum Administratorem;» ex decreto S. C. Inquisitionis, d. 20 Febr. 1888. Licet hoc decretum proxime respiciat causas *matrimoniales,* jure tamen applicari potest huic nostræ quæstioni; neque quoad Vicarium Generalem exceptio statuenda est; nam responsum S. C. Concilii contrarium, citatum a *Monacelli* in suo *formularium Legali practico,* p. I., tit. IV., form. IX. n. 9., nihil officit; nam Vicarius Generalis revera est Ordinarius, *Barbosa* in *Jure Universali,* p. I. c. XV. n. 17; huic Ordinario tribuitur in Const. «*Apostolicæ Sedis*» facultas dandi literas *testimoniales,* cum *dimissoriales* expresse Episcopo reserventur (susp. III. c. l.); dein dictum responsum est ceteris præter Monacellium auctoribus ignotum; neque tempus exhibet neque locum quo mittebatur neque contextum ita ut facile possit concludi Vicarium Generalem ideo declarari expertem facultatis testimoniales dandi literas, quia istæ literæ dimissorialibus vel æquiparabantur vel saltem conjungebantur.

Absque dubio autem est, Vic. Generalem tunc literas dare posse *testimoniales,* quando ei licet dare dimissoriales. —

Præter Ordinarium nemo hæc testimonia exhibere potest, licet omnibus dotibus ad id sit instructus, uti e. gr. Rector Seminarii. Antea quidem S. C. Concilii pluribus responsionibus declaravit, sufficere lit. testimoniales Superioris seminarii, sed deinde sententiam mutavit, ita ut nostris temporibus contraria praxis omnino observetur et teneatur; — S. C. C. in *Spoletana* et *Reatina.* 11. Junii 1840; in *Parentina et Polen.,* d. 14. Julii 1894, in qua posteriore S. C. necessario «exigendas declaravit literas testimoniales a respectivis Ordinariis loci», etsi hi Ordinarii — Goritiensis et Ter-

gestanus — notitias haurire poterant solummodo ex relationibus Superiorum respectivi seminarii, quorum Superiorum unus Tergestanus plene subjectus erat Episcopo Parentino, alter saltem in relatione erat cum eodem Episcopo.

8. Quæstio VI[a]. *Quando* exigendæ sunt dictæ literæ testimoniales? Generaliter loquendo exigendæ sunt toties quoties ordinandus in aliena diœcesi saltem per semestre (militaris per trimestre) commoratus fuerit et de *hac* commoratione testimoniales non fuerint impetratæ ad suscipiendum *certum* ordinem, e. gr. subdiaconatum. Exinde sequitur:

1°. Si semestre (trimestre) commorationis adest, nihil interest, utrum commoratio fuerit necessaria an voluntaria; quia causa commorandi omnino non respicitur; nihil interest utrum Ordinans optime noverit dignitatem ordinandi necne; quia præter jus naturale adimplendum est jus positivum ecclesiasticum requirens *semper* testimoniales literas.

2°. Si clericus post susceptum aliquem ordinem e. gr. diaconatus, iterum per sex (tres) menses commoretur, de nova commoratione novæ impetrandæ sunt literæ; item si susceptio ordinis, ad quem suscipiendum datæ sunt literæ, ultra semestre protrahitur in aliena diœcesi, novæ exigendæ sunt literæ.

3°. Literæ testimoniales conficiendæ sunt formaliter ad finem promotionis ad primam tonsuram vel aliquem ordinem; ad *alium* finem datæ non valent; S. C. Concilii in *Pientina* seu *Ilcinensi*, d. 8. Aug. 1733 et in *Burgi s. Domnini seu Cremonensi*, 1. Aug. 1750. Quare testimoniales datæ ad suscipiendum ordinem *superiorem*, sufficiunt etiam ad suscipiendum o. *inferiorem*, quia secundum regulam 35. in 6°, «plus semper in se continet quod est minus;» secus e contrario, i. e. datæ ad inferiorem o. non valent pro superiore ordine.

9. *Quæstio* VII[a]. Quomodo lit. testimoniales sunt *supplendæ?* Legem requirendi literas testimoniales in descriptis circumstantiis nonnunquam satis gravem reddi posse, facile intelligitur; imo interdum prorsus nemo de ordinando testimonium reddere potest, cum sit omnibus ignotus.

Duo prostant effugia: unum dedit Episcopis Austriacis S. C. Concilii, sc. facultatem (ad decennium), «ut in casu aliquo particulari, in quo adsit gravis difficultas habendi testimoniales, absque iis conferri possint ordines, dummodo aliunde moraliter constet de idoneitate ordinandorum» (*Aichner*, Episcopi Brixinensis: *Compen-*

dium Juris Eccl., ed. VII[a]. §. 63, n. 3. not. 14., pg. 202); alterum continetur in citata responsione S. C. C. ad Episcopum Urgellensem: «Quatenus Ordinarii literæ *plenum* testimonium non reddant, Episcopus, obtentâ ad hoc *facultate* ab Apostolica Sede, provideat per *juramentum* suppletorium». 1°. Plenum testimonium de natalibus, de ætate facile petitur ex libris parochialibus; plenum testimonium quoad vitam, mores, libertatem ab impedimentis adest, quando saltem unus testis omni exceptione major adhibetur.

2°. Facultas ejusmodi petitur a S. C. *Inquisitionis;**) *Gasparri in tractatu canonico de s. ordinatione* (Paris. 1894) n. 729. circa finem.

10. Quæstio VIII[a]. *Qua forma* testimoniales dandæ sunt? R. Forma specialis non præscribitur: testimonium super requisitis reddi potest *viva voce, privatis* literis, sed maxime expedit eas dare in forma *publica*, quia reservandæ sunt in archivio diœcesis; exemplum præbet *Gasparri: de s. ordinatione,* t. II. all. II. n. IV. — De lit. testimonialibus impetratis mentio facienda est in lit. *formatis* ex Const. «*Speculatores*» n. 4.

Dubium si exsurgat super literis testimonialibus, authentice solvendum proponatur aut S. C. Concilii quæ ratione c. 2. sess. 14. *de Ref.* et c. 8. sess. 23. item *de Ref.* Conc. Tridentini est competens aut S. C. Inquisitionis, cui reservatur saltem in praxi declaratio Constitutionis «*Apostolicæ Sedis*».

Titulus XII.

De scrutinio in ordine faciendo.

1. Cum de qualitatibus ordinandorum dictum sit in titulo præcedenti, sequitur titulus de scrutinio, idest de examine instituendo, utrum clerici requisitis qualitatibus sint instructi. *Scrutinium* ergo a scrutando nihil aliud est nisi *examen quo constat de immunitate Clerici a censuris, et de ejus qualitatibus ad sacram ordinationem requisitis.*

Scrutinium *triplex* est; primum et secundum omnibus ordinibus commune est, tertium solum aliquos ordines respicit. Primum scru-

*) Cfr. rescriptum S. C. Inq., fer. V. d. 12. Martii 1896: Ss. D. N. D. Leo divina providentia PP. XIII. benigne indulsit ut R. P. D. Episcopus admittere possit Clericos, de quibus in dicto supplici libello, ad juramentum Suppletorium præstandum pro tempore quo Servitii militaris causa morati fuerint in iis diœcesibus in quibus probatio libertatis haberi nequeat per testimoniales literas respectivorum Ordinariorum, vel per alia idonea documenta. Idque ad quinquennium. Contrariis non obstantibus quibuscumque.

tinium præscriptum est a Conc. Trid. c. 5. sess. 23. *de Ref.* Statuit vero s. Synodus ut qui assumendi sunt ad *minores* ordines afferant bonum testimonium Parochi et Magistri scholæ in qua in studiis instituuntur. Qui vero assumendi sunt ad singulos ordines *majores* per mensem ante ordinationem Episcopum adire debent, qui Parocho aut alteri committat, ut nominibus eorum qui volunt promoveri publice in Ecclesia propositis, diligenter inquirat a personis fide dignis de ordinandorum natalibus, ætate, moribus et vita, et literas testimoniales ad ipsum Episcopum de peracta inquisitione quamprimum transmittat. Exinde inducta est regula de publicationibus promovendorum in propria parochiali Ecclesia faciendis. Hæ autem publicationes ex Const. *Alexandri VII.* '*Apostolica solicitudo*' edita die 7. Augusti 1662. Romæ faciendæ sunt in Basilica Lateranensi et in propria cujusque promovendi parœcia.

2. Secundum scrutinium respicit *scientiam.* De hoc examine loquitur Tridentinum in capp. 7. 12. et 14. dictæ sess. 23. Ex quibus locis eruitur, Episcopum non posse ad ordines recipiendos admittere nisi eos, quos præcedente diligenti examine, adhibitis etiam sacerdotibus peritis, doctrina instructos repererit. In cap. autem 3. sess. 23. *de Ref.* Tridentinum jubet Episcopos per seipsos ordines conferre debere, et simul decernit ut si ob ægritudinem subditos ordinandos ad alios Episcopos dimittant, non aliter dimittant nisi jam probatos et examinatos. Ex quo patet, examinis onus spectare ad Episcopum proprium, nec Episcopum cui committitur ordinatio Clericorum teneri ad inquirendum circa scientiam et vitam ordinandorum; quia præsumuntur idonei qui uti tales præsentantur a proprio Episcopo. Creditur enim attestationi Episcopi ejusdem. Sed et quæstio resoluta est a s. Cong. Conc. in responsione relata a *Fagnano in Comm.* in c. 16. de Præb. (III. 5) n. 57. Rem exponam ipsis *Fagnani* verbis: 'Cum fuerit quæsitum an Episcopus ordinans alienos subditos sæculares cum dimissoriis proprii Episcopi asserentis eos examinatos fuisse, et idoneos repertos, hujusmodi attestationi deferre teneatur, vel etiam possit eosdem ordinandos examinare, s. Congregatio censuit esse arbitrarium, et ideo *posse, sed non teneri*'. — Ex dispositione speciali cap. 12. sess. 23. *de Ref.* in Tridentino etiam Regulares diligenti examini ab Episcopo instituendo subjiciuntur; nisi ex speciali privilegio post Tridentinum concesso eximantur. Hoc vero examen juxta responsum datum a *Sixto V.* et relatum in Lib. 4°. Decre-

tor. pag. 108. Congr. Concilii, perfici debet quoad doctrinam ab eo Episcopo qui Ordines confert.

3. Tertium Scrutinium, de quo loquitur Inn. III. in cap. un. h. t. constituit partem liturgiæ in sacra Ordinatione Diaconorum et Presbyterorum, cum Archidiaconus Episcopum alloquens, ait: 'Postulat S. Mater Ecclesia ut etc'. et Episcopo sciscitanti utrum Archidiaconus eos dignos agnoscat, his respondet affirmative, quantum humana fragilitas nosse sinit.

4. Proponitur in cit. cap. un. h. t. quæstio quid agendum in casu quo quis privata notitia cognoverit consecrandum in Episcopum esse indignum, et ratione officii in consecratione teneatur respondere de qualitate ipsius Consecrandi. Innocentius respondet 1°. interrogationem de qualitatibus non fieri in consecratione Episcopi, sed in ordinatione Diaconorum et Presbyterorum. 2°. In casu cognitæ indignitatis consecrandi in Episcopum rem esse ante consecrationem pandendam Archiepiscopo. Quæstio hinc proponitur ab auctoribus, utrum Archidiaconus sciens ex notitia privata indignum esse ordinandum in Diaconum vel Presbyterum, tuta conscientia possit de dignitate testari? Sciendum est, in antiqua praxi Archidiaconum, qui erat Officialis Episcopi, præfuisse sacris ordinationibus et examine instituto solitum fuisse cognoscere an clerici cupientes ad sacros ordines promoveri qualitatibus canonicis honestarentur necne. Quare interrogatus ab Episcopo in die ordinationis, poterat ex certa scientia respondere de Clericorum idoneitate. Immo adnotat Innocentius Archidiaconi responsionem non secum tulisse attestationem positivam de idoneitate, sed potius eam vim habuisse ut non cognosceret promovendos esse indignos. Verum non idem dicendum in hodierna praxi. Non enim amplius Archidiaconus est qui inquirat in mores et qualitates ordinandorum, quos aliquando ne cognoscit quidem, sed supponit jam dignos fuisse habitos a Curia episcopali. Tuta ergo conscientia potest respondere Archidiaconus Clericos ordinandos dignos esse. Quod si vero ex privata notitia agnosceret aliquem revera esse indignum sacris ordinibus, non teneretur in actu ordinationis indignitatem manifestare. Ipse enim Archidiaconus in sacra liturgia gerit personam publicam, nec uti potest privata scientia, sed retinere debet ceu idoneos, quos uti tales excepit a Curia episcopali.

Titulus XIII.

De ordinatis ab Episcopo qui renuntiavit Episcopatui.

1. Cum proprius Episcopus sit minister legitimus s. Ordinationis, quæritur in titulo præsenti quid dicendum de Episcopo qui episcopatui renuntiavit, aut in excommunicationem incidit.

Renunciatio *duplex* est; nempe loco seu sedi, et loco (sedi) et dignitati. Prior verificatur cum Episcopus ob legitimas causas ex. gr. ob odium malæ plebis vel aëris adversitatem in manibus Pontificis resignat administrationem et regimen Ecclesiæ suæ et titulum et dignitatem *episcopalem* sibi retinet. Per hanc renunciationem solvitur vinculum spirituale quo cum Ecclesia sua devinciebatur, et efficitur Episcopus sine Ecclesia; hinc dicitur Episcopus simpliciter titularis. Renuntiatio vero sedi et dignitati procedit, cum Episcopus vel ex spiritu christianæ humilitatis et præsertim ob zelum religiosi instituti ingrediendi, vel ad præveniendam pœnam depositionis resignat ipsum episcopale munus, nomen et dignitatem. Hinc in facie *Ecclesiæ* remanet solummodo *Presbyter* quamvis subjective et in anima retineat caracterem ordinis episcopalis. Episcopus qui simpliciter episcopatui renuntiavit, præsumitur renuntiasse loco et sedi solummodo, nisi ejus renuntiatio procedat ex crimine quod depositionem secumferret.

2. Cum Episcopus qui loco et sedi renuntiavit, administrationis jure privetur, non potest licite conferre ordines sive minores sive majores nisi ex commissione Episcopi proprii Clericorum, idest ex dimissorialibus literis et cum licentia Ordinarii illius loci ubi ordines confert. Quod si renuntiaverit etiam dignitati, tunc nec cum dimissorialibus literis poterit ordines majores licite conferre; sed cum eisdem literis dimissorialibus idest de licentia proprii Episcopi poterit conferre ordines minores. Integra hæc dispositio legitur in c. 1. h. t. Ratio est quia hosce Ordines minores solent ex potestate delegata conferre etiam simplices presbyteri. Quod si quis *scienter* sacros ordines receperit ab Episcopo qui loco et dignitati renuntiavit, «quia indignum se fecit, executionem officii non habebit; ubi autem *non scienter* (nisi crassa et supina fuerit ignorantia), poterit discretus Pontifex dispensare;» c. 1. h. t. Secundum concordem doctorum sententiam verba hujus capitis hæc significant: in utroque casu et scientiæ et ignorantiæ (non supinæ

taliter ordinatus executionem officii non habet; at in casu ignorantiæ requiritur tantum dispensatio quædam i. e. habilitatio, in casu vero scientiæ ad absolutionem impetrandam resipiscere debet sic ordinatus, quia veram incurrit suspensionem. *Reiffenstuel:* l. I. t. 13. n. 6; *Suarez: de censuris,* disp. XXXI., sect. I., n. 7. — Hæc suspensio post Const. «*Apostolicæ Sedis*» non jam existit.

3. In cap. 2. h. t. agitur de ordinatis ab excommunicato. Ad pleniorem vero rerum cognitionem proponitur resolvenda quæstio de ordinatis ab Episcopo sive hæretico sive schismatico sive excommunicato sive etiam suspenso vel interdicto.

4. Canones relati a Gratiano sub cc. 1. 2. 3. et 5. C. 9. q. 1. nullam esse et irritam pronunciant Ordinationem collatam ab excommunicatis qui nunquam, ut ait Glossa ibi, fuere catholici, idest ab hæreticis vel schismaticis. Ordinatio ab Episcopo schismatico collata dicitur etiam irrita in c. 1. *de Schismaticis* (V. 8). Hæ porro expressiones certe non important intrinsecam invaliditatem ordinis collati, et nullitatem caracteris. Nam 1°. Ecclesia agnovit validas ordinationes aliquarum saltem sectarum, uti sunt Ecclesia Græca schismatica et Coptica etc. 2° In cap. 2. h. t. et cap. 2. *de Schismaticis* et in c. 5. C. 9. q. 1. misericorditer idest ex legitima dispensatione admittuntur in exercitio ordinis qui fuerunt in bona fide promoti ab hæreticis vel schismaticis. Porro ratio ignorantiæ ex parte promoti nihil influere potest circa valorem ordinationis schismaticorum, cum validitas vel invaliditas procedit ex potestate quam habet vel non habet hæreticus vel schismaticus minister. Dicuntur ergo irritæ et vacuæ ordinationes hæreticorum et schismaticorum 1°. de illis hæreticis qui formam substantialiter vitiarunt; 2. illis vero qui formam servarunt vacuæ et irritæ dicuntur quoad ordinis executionem, quemadmodum innuit c. 5. cit. C. 9. q. 1. Ratio est quia, uti satis indicant c. 23. C. 1. q. 7. et c. 17. C. 1. q. 1., qui amisit per hæresim vel schisma vel suspensionem usum et executionem ordinum, illam non potest aliis concedere. Hinc ordinatus ab hæretico vel schismatico admitti non potest ad exequendum ordinem, nisi ab auctoritate competenti fuerit dispensatus, ceu docet c. 2. *de schismaticis.* Hæc autem dispensatio a proprio Episcopo dari potest si quis ignoraverit esse hæreticum vel schismaticum Episcopum a quo ordines recepit ex c. 2. h. t. Si vero *scienter* ordines susceperit a tali Episcopo, non poterit dispensari

ab alio quam a Romano Pontifice arg. c. 6. *de Apostatis* (V. 9), et a sensu contrario c. 2. h. t.

Ordinationes hæreticorum, schismaticorum etc. dici possunt vacuæ et nullius momenti etiam in sensu veteris disciplinæ, qua ordinati legitime Ecclesiæ adscribebantur, et assequebantur beneficium in titulum et locum in eadem Ecclesia. Ordinati autem ab Episcopo excommunicato, hæretico etc. nec beneficium nec locum in Ecclesia consequebantur. Quare irrita et vacua dicebatur ordinatio quoad titulum, non vero intrinsece et quoad caracterem.

5. Hodie autem servanda est sanctio Const. «*Apostolicæ Sedis,*» in qua sub tit. de suspensionibus latæ sententiæ summo Pontifici reservatis legimus n. 6. 'Suspensionem ab ordine ipso jure incurrunt, qui eundem ordinem recipere præsumpserunt ab excommunicato, vel suspenso, vel interdicto *nominatim* denunciatis, aut ab hæretico vel schismatico *notorio;* eum vero qui *bona fide,* a quopiam eorum est ordinatus, exercitium non habere ordinis sic suscepti, donec *dispensetur,* declaramus'. *Dispensatio* hæc non videtur esse reservata summo Pontifici; nulla enim mentio fit de ejusdem reservatione. Quare dispensatio hæc fieri debet prout de jure, idest juxta cap. 2. h. t. a proprio *Episcopo* concedi posse merito defendere licet.

Titulus XIV.

De ætate, qualitate et ordine Præficiendorum.

1. Completo tractatu de ordine et de qualitatibus ordinandorum, nunc videndum est de qualitatibus eorum qui promoventur ad Prælaturas, beneficia vel ministeria ecclesiastica.

Quænam qualitates requiruntur in promovendis ad beneficia vel ministeria ecclesiastica? In genere c. 4. D. 23. tradit assumendos esse ad ecclesiastica ministeria illos *'qui digne possint dominica sacramenta tractare et melius esse Domini Sacerdotium paucos habere ministros, qui possint digne opus Dei exercere, quam multos inutiles, qui onus grave Ordinatori adducant'*. Hæc regula inculcatur etiam in cap. 14. h. t. In specie autem disserentes, primum de ætate requisita loquimur. Distinguendum vero est inter beneficia simplicia et duplicia, aut habentia curam animarum adnexam.

2. Antiquo jure ætas ad assequenda beneficia *simplicia* determinata non erat. Tridentinum vero de simplicibus beneficiis loquens in c. 6. sess. 23. *de Ref.* statuit nulli concedendum esse beneficium simplex, nisi sit constitutus in ætate annorum 14. Ergo ætas pubertatis requiritur, et discrimen apparet inter ætatem legitimam ad primam tonsuram et minores ordines suscipiendos, et ætatem ad beneficia obtinenda. Ad tonsuram enim et minores ordines sufficit ætas septennio major, ad beneficia vero etiam simplicia saltem annus 14. requiritur. Porro annus hic sufficit, si sit inceptus, prout auctores docent, inter quos *Barbosa: Comm.* in hunc locum *Tridentini* et *Fagnanus* qui tanquam de re hodie certa loquitur *comm.* in c. 35. *de Præb.* (III. 5) n. 15. Uterque auctor refert hanc opinionem fuisse per sententiam s. Congr. Concilii confirmatam. Quod si vero in lege fundationis cautum fuerit ut beneficium possit etiam impuberi conferri, cum Tridentinum per generalem prohibitionem non censeatur derogasse legibus fundationis, quas immo approbat et recipit sess. 25. c. 9. *de Ref.* hinc dici potest, beneficium hujusmodi conferri posse adolescenti qui 14 annorum ætate minor sit, dummodo vero per tonsuram fuerit in statu clericali initiatus. Qua in re *Fagnanus* l. cit. refert decisionem Rotæ, ac ita loquitur ut nullum amplius moveri posse videatur dubium. Excipiuntur tamen ea beneficia quæ ex dispositione juris adnexum habent ordinem sacrum. Hæc de simplicibus beneficiis; nunc de aliis.

3. De *Episcopis* jam vidimus ex c. 7. *de Elect. et Elect. pot.* (I. 6) requiri annos 30 completos. Ad Cardinalatus dignitatem ex c. 1. sess. 23. *de Ref.* in Tridentino videtur necessaria eadem ætas quæ pro Episcopis requiritur. Attamen pro Cardinalibus Diaconis ex Const. *Sixti V.* ea ætas requiritur, quæ ad sacrum Diaconatus ordinem recipiendum necessaria est, idest an. 23. inchoatus. (Const. '*Postquam verus ille*' edita Nonis Novemb. an. 1586.) Pro quibuscumque Dignitatibus curam adnexam animarum habentibus annus 25. inceptus requiritur c. 12. sess. 24. *de Ref.* Concilium vero Tridentinum in cit. loco non loquitur de aliis beneficiis parochialibus. Quare quoad hæc beneficia servanda est antiqua lex expressa in c. 14. *de Elect.* in 6°. (I. 6.) qua cautum est ut clericus promotus ad beneficium parochiale infra annum a die promotionis promoveatur ad Sacerdotium. Quare in istis beneficiis sufficit talis ætas ut promotus possit infra annum presbyteratus ordinem suscipere.

4. Pro assequendis dignitatibus omnibus sive in Cathedrali Ecclesia sive in Collegiata, quibus cura animarum adnexa non est, licet juxta c. 3. h. t. sufficeret ætas annor. 14, tamen hodie ex Trid. c. 12. § 'ad cæteras' sess. 24. *de Ref.* requiritur ætas 22 annorum. Dixi 'etiam in collegiata Ecclesia' quia Tridentinum in cit. loco non distinguit inter ecclesiam cathedralem et collegiatam, et s. Congr. Conc. in *Brundusina* 13. Jan. 1594. et in aliis causis sub decreto Conc. Tridentini comprehendi etiam collegiatas ecclesias declaravit. Nec sufficit inceptus, sed completus requiritur annus 22. ex decisione s. Cong. Conc. data in scriptis Episcopo *Abulensi*, die 24. Sept. 1592. quam citat *Fagnanus* in *Comm.* ad c. 7. *de Elect. et Elect. pot.* n. 37. Excipitur tamen casus, quo dignitati adnexus sit ordo presbyteralis; de qua hypothesi inferius erit sermo.

5. Quoad Canonicatus Ecclesiarum *cathedralium* jure Decretalium ætas defixa non erat, sed solum in Clem. 2. h. t. definitum est ut quicumque canonicus non sit in ordine Subdiaconatus constitutus, vocem in Capitulo non habeat. Qui vero possidet præbendas quibus aliquis ordo adnexus est, statuit *Clemens* infra annum illum ordinem suscipere debere; si negligat suscipere, secluso legitimo impedimento, privari dimidia parte distributionum et voce in Capitulo. Concilium vero *Trid.* hac in re tria statuit in c. 12. sess. 24. *de Ref.* 1°. Ut nemo ad portionem vel Canonicatum aut Dignitatem recipiatur, nisi in eo ordine sacro sit initiatus quem Præbenda vel dignitas requirit, aut saltem intra annum initiari valeat. 2°. Ut in ecclesiis cathedralibus omnes Canonicatus ac portiones habeant adnexum ordinem Presbyteratus, Diaconatus vel Subdiaconatus. 3°. Episcopis committit ut cum consilio Capituli designent quibus præbendis quisque ordo ex sacris adnexus in posterum esse debeat; ita ut dimidia saltem pars Canonicorum Presbyteri sint, ceteri vero Diaconi aut Subdiaconi. Ex quibus dispositionibus consequitur hodierno jure in Cathedralibus ecclesiis ubi facta est distributio ab Episcopo in præbendas presbyterales, diaconales et subdiaconales, vel laudabili consuetudine hæc distributio reperiatur inducta, eum solummodo posse assumi ad Canonicatum in hisce Ecclesiis, qui in ea ætate sit constitutus ut infra annum possit ordinem adnexum præbendæ suæ suscipere. Hinc ad præbendam subdiaconalem assumi potest qui habet annum 20. completum, idest 21. inceptum, quia infra annum complebit annum 21.

poteritque promoveri ad ordinem subdiaconatus. Ob eandem rationem pro diaconali præbenda sufficit annus 21. expletus, idest 22. inchoatus; et pro presbyterali præbenda sufficit annus 23. completus, idest 24. inceptus. Hæc vero ætas adeo necessaria est in Cathedralibus ubi præbendarum distributio in presbyterales, diaconales etc. viget, ut si secus fiat, provisio sit prorsus *irrita* c. 4. sess. 22. *de Ref.* in fin. Verba hæc Tridentini sunt *'nec aliis in posterum fiat provisio, nisi iis qui jam ætatem et cæteras habilitates integre habere dignoscantur: aliter irrita sit provisio'*. — Quid vero si in aliqua Ecclesia Cathedrali neque ex consuetudine neque ex designatione Episcopi præbendæ canonicales habeant adnexum ordinem sacrum? Hoc in casu quoad ætatem requisitam servandum est jus aliis beneficiis ecclesiasticis commune, ita ut sufficiat ætas 14 annorum; jus autem hoc temperandum est juxta dispositionem Clem. 2. h. t. de qua supra vidimus, ita nempe ut non habeat vocem in capitulo qui saltem Subdiaconus non sit. Hinc proposito dubio in s. Congr. Conc. utrum Clericus qui ætate annor. 18 assecutus fuerat canonicatum in Cathedrali *Ovetensi*, in qua distributio facta non fuerat præbendarum in presbyterales, diaconales etc. privandus esset canonicatu ex eo quod ætatem competentem non haberet qua infra annum promoveri posset ad subdiaconatum, responsum prodiit: *Negative.* Quod responsum refert *Fagnanus* com. ad c. 7. *de Elect.* n. 71. Ratio est quia in casu, nondum peracta præbendarum distributione, locum habere non poterat lex Tridentini.

6. Quoad Canonicatus Ecclesiarum Collegiatarum nihil speciale statutum est in Tridentina Synodo, unde dispositione generali beneficiorum reguntur, idest ad canonicatum non sunt assumendi, qui nondum in anno 14. fuerint constituti; ceu etiam resolutum fuisse refert *Fagnanus* in loco cit. nn. 84. et 85. a. s. Congr. Concilii. Ceterum ex Clem. 2. h. t. qui in Ecclesiis collegiatis mancipati sunt divino servitio nisi saltem constituti sint in subdiaconatus ordine, voce careat in Capitulo.

7. Circa *pensiones* quæ dantur ex fructibus Beneficiorum ætas determinata non est; sed ex Const. *S. Pii V.* quæ incipit *'Sacrosanctum'* et ex alia Constit. *Sixti V.* quæ incipit *'Cum Sacrosanctam'* requiruntur ut nonnisi Clericus idest tonsura initiatus consequi possit talem pensionem. Hinc requiritur ætas necessaria ad tonsuram suscipiendam.

8. Si *quæratur* a quonam possit *dispensari* in ætatis defectu, respondendum est, non dari in jure peculiarem dispositionem expressam, qua facultas hæc dispensandi tribuatur Episcopis. Hinc ea competit solummodo Rom. Pontifici, qui jure communi Superior est. Quod insuper deducitur ex speciali dispositione quæ Episcoporum ætatem respicit. Namque Clerici 30. anni ætate minores non possunt in Episcopos eligi, sed solummodo postulari possunt a Rom. Pontifice qui dispenset super impedimento ætatis. Quid vero si per dispensationem alicui conferatur Beneficium ante legitimam ætatem? Ex sententia cap. 2. h. t. non laicis, sed Clericis committenda est administratio beneficii usque dum ad legitimam ætatem pervenerit Clericus.

9. Quæstio proponitur de ordine requisito in promovendis ad beneficia et ministeria ecclesiastica. 1^{m}. Principium, determinatum in c. 7. *de Rescriptis*, (I. 3), est ut nullum beneficium etiam simplex illis conferatur, qui saltem prima tonsura initiati non sint. Hæc regula traditur etiam in capp. 1. 3. et 5. *De Cleric. Conjug.* (III. 3). Quæ regula ipsas pensiones ecclesiasticas respicit juxta cit. Const. *s. Pii V.* et *Sixti V.* Quod si aliquando etiam laici admittuntur, ut participent de fructibus beneficiorum, id ex speciali dispensatione Summi Pontificis solummodo contingere potest. — 2^{m}. Principium est ut beneficia simplicia in genere non exigant nisi primam tonsuram: cap. 'Ex literis' *de Transact.* (I. 36) et c. 2. *de Instit.* (III. 7) et Const. *Sixti V.* '*Cum sacrosanctam*'. Possunt vero habere ordines adnexos, ex fundatione, privilegio, consuetudine, vel statuto. 'Quædam vero', ait *Abbas* in §. «infer.» c. 7. *de Elect.*, (I. 6) est adnexio ordinis respectu aptitudinis, quædam vero est adnexio ordinis respectu actus'. Prima requirit ut tempore promotionis Clericus habeat ætatem qua possit ad ordinem requisitum promoveri: c. 29. *de Præb.* in 6°. (III. 4) et cap. 8. eod. In secundo casu quando adnexio est respectu actus requiritur absolute ut qui assumitur ad beneficium tempore promotionis habeat illum ordinem. Quoad secundum casum nihil est innovatum.

10. Quoad vero primum casum in Clem. 2. h. t. et in c. 4. sess. 22. *de Ref.* et c. 12. sess. 24. *de Ref.* constitutum est ut quando generice ad beneficium obtinendum aliquis sacer ordo requiritur, tunc sufficiat ut intra annum suscipiatur ordo ille. Quid vero dicendum si Clericus non receperit intra legitimum tempus ordinem suo beneficio adnexum? Generatim dicendum est contra

illos adesse pœnam privationis beneficii c. 1. h. t. et c. 7. §. «Inferiora» *de Elect.* (I. 6). Hæc vero pœna urget vel negligentes, vel contumaces; nam eos non tangit qui justo superveniente impedimento, infra annum ordinem, ad quem sunt arctati, recipere nequeant c. 35. *de Elect.* in 6°. et Clem. 2. h. t. Pariter annus incipit decurrere ab accepta pacifica possessione beneficii, vel ab eo tempore in quo Clericus promotus ad beneficium potuisset pacificam possessionem consequi, et per eum stetit quominus illam haberet. Qui annus debet esse integer, nec antequam totus elapsus sit, pœna applicari potest, quamvis prævideri posset promotum ad beneficium ordinem intra annum non fore suscepturum: cit. c. 35. *de Elect.* in 6°.

11. Quæritur, utrum pœna privationis sit *latæ*, an *ferendæ* sententiæ. Antiquo jure expresso in c. 7. *de Elect.* § 'Inferiora' privatio beneficii perficiebatur per judicis sententiam. Verba sunt *'ab illo removeantur beneficio'*. Hinc referens illud jus *Greg. X.* in c. 14. *de Elect.* in 6°. addit, fuisse necessariam prævium admonitionem ad privationem illam decernendam. Verum quoad promotos ad beneficia *curam animarum* adnexam habentia res mutata est a *Greg. X.* in cit. c. 14. *de Elect.* in 6°. ubi statuit, præterlapso anno a tempore commissi officii privari ipso jure ab eodem officio et absque prævia monitione illum qui ordinem presbyteratus non suscepit. Cum vero in hoc capite solummodo mentio fiat de ecclesiis parochialibus, sequitur nihil esse mutatum circa alia beneficia quæ ordinem sacrum requirunt. Porro quod de parochialibus ecclesiis dicitur, etiam de Vicariis perpetuis dicendum est; quemadmodum aperte eruitur ex Clem. un. *de Offic. Vicar.* (I. 7).

12. Alia etiam pœna contra negligentem in sacerdotii receptione a *Bonifacio VIII.* in eod. c. 35. *de Elect.* in 6°. statuitur. Ut nempe clericus privatus de beneficio non possit pro ea vice etiam suscepto sacerdotio assumi ad idem beneficium. Hoc vero non excludit, eum posse deinde in aliis vacationibus illud consequi. — Quod si vero aliquis non sacerdos officium parochiale assumeret absque proposito suscipiendi infra annum ordinem presbyteratus et eo fine ut fructus perciperet per annum, dimissurus beneficium post annum a capta possessione, tenetur ad fructus restituendos. Ita in cap. cit. 35. *de Elect.* in 6°.

13. Quæritur, in quo ordine debeant reperiri qui sunt promovendi ad beneficia *non simplicia*. Et primo quidem si sermo

sit de S. R. E. Cardinalibus, quoniam sacrum Collegium componitur ex Cardinalibus Episcopis, Presbyteris et Diaconis; hinc dignitati Cardinalatus adnexus est Ordo vel Episcopalis vel Presbyteralis vel Diaconatus. Quare juxta regulam generalem pro Cardinalibus sufficit, ut quisque intra annum suscipiat Ordinem proprio gradui adnexum. Verum ex Const. *Pii IV.* '*In eligendis*' §. «Statuimus». 25. data 7. Idib. Octob. an. 1562. et ex Const. *Gregorii XV.* '*Decet Rom. Pontificem*' § «Porro», data 4. Idib. Martii 1621. Cardinales, qui saltem in Diaconatus ordine constituti non sint, voce activa ad eligendum Rom. Pontificem privantur.

14. Ante *Innocentium III.* et Conc. Later. IV. ut quis eligeretur in Episcopum, Diaconus saltem esse debebat; quia constitui non posse videbatur in supremo hierarchiæ gradu, qui nec in infimo ejusdem gradu reperiebatur. Hinc Subdiaconi postulari tantummodo poterant. Sed cum Subdiaconis eædem injungerentur obligationes, quas habent Diaconi, visum erat jam pluribus Doctoribus ut eadem quoad electionem jura subdiaconis tribuerentur quæ Diaconis competebant. Cui etiam accedebat ratio; quod nempe subdiaconatus jam fuerat ab *Urbano II.* in decretali relata a *Gratiano* in c. 11. D. 32. sacris ordinibus aliquo modo comparatus. Hinc quæstionem dirimens *Innoc. III.* in Conc. *Lateran. IV.* statuit, Subdiaconum posse eligi in Episcopum. Hæc Innocentii decisio refertur in c. 9. h. t. Ex decreto autem Conc. Trid. in sess. 22. c. 2. *de Ref.* qui eligitur in Episcopum debuit saltem per semestre sese exercuisse laudabiliter in ministerio ordinis sacri. Ideoque hodie non sufficit ordo Subdiaconatus receptus, sed requiritur ut promovendus in Episcopum fuerit per semestre in eodem saltem sacro ordine constitutus et laudabiliter versatus. Quod de Episcopis dictum est, applicari etiam debet Archiepiscopis, Primatibus et Patriarchis, eo quia quoad episcopalem characterem omnes isti sunt æquales. Porro qui ex Subdiacono eligitur in Episcopum, debet ante consecrationem promoveri ad Diaconatus et Presbyteratus ordines; arg. c. «Quoniam» D. 75. Vetera autem documenta quæ post electionem Subdiaconi in Episcopum loquuntur de consecratione episcopali, intelligenda sunt ita ut non excludantur ordinationes intermediæ. Hinc in antiquis S. Sedis Bullis confirmationis Subdiaconorum in Episcopos hæc expressio habebatur '*postquam ad s. Diaconatus et Presbyteratus ordines promoveri te feceris*'.

Hæc clausula etiam in actuali disciplina apponitur, quando S. Sedes aliquem Subdiaconum ad Episcopatum promovet.

15. Quoad Prælaturas inferiores, idest quoad Abbatias c. 5. D. 93. in quo refertur decisio *s. Silvestri* in Synodo Romana abbatem nominat post omnes Ecclesiæ ordines. Ex quo deduci potest nullo ordine fuisse insignitos Abbates. Licet hic canon ab aliis diversimode referatur, tamen dici potest illum exhibere primitivam disciplinam monachorum, qua nec monachi nec Abbas clerici erant. Verum post legem Concilii *Pictaviensis* in c. 1. h. t. relatam Abbas debet esse Presbyter. Quod etiam probatur ex potestate quam habet conferendi ordines minores. Nam in c. 11. h. t. *Innoc. III.* agnoscit hanc potestatem in Abbate, dummodo fuerit Sacerdos et ab Episcopo benedictus. Quod si vero sermo sit de Abbatibus mere titularibus, quibus cura animarum adnexa non est, nec habent forum pœnitentiale aut jurisdictionale, sed reducuntur ad vacuam dignitatem, idest personatum, tenendum est, hasce Abbatias esse sub dispositione generali dignitatum in cap. 12. sess. 24. *de Ref.* Conc. Trid. vi cujus sufficit ætas 22 annor. completorum, ac proinde ordinem presbyteratus non requirere.

16. Archidiaconatus jure communi in c. 1. h. t. exposito adnexum habet ordinem Diaconatus, sed ubi primum locum obtinet post pontificalem dignitatem, solet conferri cum clausula ut promotus infra annum ordinem presbyteratus suscipiat.

17. Decani, Præpositi et Archipresbyteri ex c. 1. h. t., quia censebantur adnexam habere curam animarum, tenebantur ad ordinem sacerdotalem suscipiendum. Verum ubi curam animarum adnexam non habeant, nec ex dispositione aliqua adnexam habeant ordinem sacrum, videntur comprehendi in lege Tridentina cap. 12. sess. 24. *de Ref.* quæ statuit, ad dignitates recipiendas sufficere annum ætatis 22. quæ ætas excludit necessitatem ordinis sacerdotii. Quod et fuisse a s. Congr. Conc. probatum refert *Fagnanus com.* in c. 1. h. t. n. 5. Ordo vero Subdiaconatus requiritur saltem, ut habeant vocem in Capitulo ex Clem. 2. h. t. et ex Conc. Tridentino sess. 22. c. 4. *de Ref.* Qui ad curam animarum assumebantur ex c. 8. *de Præb.* (III. 4.) in 6°. videntur fuisse antiquitus, qui in s. Ordinibus idest saltem in subdiaconatu erant constituti. Quod clarius deducitur ex c. 5. h. t. in quo constituti in minoribus ordinibus dicuntur assumptos fuisse ad regendas parochiales ecclesias

solummodo dispensative. Verum ex dispositione Tridentini c. 12. sess. 24. *de Ref.* sufficit ut quis sit in clericali ordine constitutus et saltem annum 25. ætatis suæ attigerit, et habilis sit juxta c. 14. et 35. *De Elect.* (I. 6) *in 6°.* ut infra annum ad Presbyteratum promoveatur. Hinc teste *Fagnano com.* in c. 5. h. t. n. 8. in praxi parochiales ecclesiæ conferuntur etiam clerico qui fuerit in prima tonsura solummodo initiatus, dummodo tamen habilis sit, ut infra annum, dispensatis interstitiis, promoveatur ad Sacerdotium.

18. Tandem de ordine requisito in canonicatibus et beneficiis sive ecclesiæ cathedralis sive ecclesiæ collegiatæ, ea repetenda sunt quæ superius juxta Clem. 2. h. t. et cap. 12. sess. 24. *de Ref.* in C. Trid. exposuimus quando egimus de ætate requisita iisdem canonicatibus vel beneficiis. Et hæc satis sint de ordine præficiendorum.

19. De qualitate præficiendorum nonnulla sunt enucleanda. Recolendum est principium traditum in c. 22. *de Elect.* (I. 6) electionem nempe indigni ipso jure esse irritam, quamvis requiratur judicis sententia declarans indignitatem revera in persona electa verificari. Quæ dispositio fulcitur cap. 29. *de Præb.* (III. 5) et cap. 2. sess. 7. *de Ref.* in Tridentino. Ut quis ad beneficium vel ad ministerium ecclesiasticum promoveatur, requiruntur qualitates scientiæ competentis et morum honestas, de quibus sermo est in c. 7. *de Elect.* et cap. 2. sess. 22. *de Ref.* necnon capp. 1. et 12. sess. 24 *de Ref.* in Tridentino; immunitas a censuris, et irregularitatibus, necnon juxta c. 16. *de accusation.* (V. 1) etiam ab infamia; quæque communes sunt generatim omnibus beneficiis.

20. In specie quoad *scientiam* hæc præ oculis habenda sunt. Et 1°. quidem in cit. sess. 22. c. 2. de promovendo ad *Episcopatum* decernitur: 'Antea in Universitate Studiorum magister sive doctor aut licentiatus in sacra theologia vel jure canonico merito sit promotus, aut publico alicujus Academiæ testimonio idoneus ad alios docendos ostendatur. Quod si regularis fuerit, a superioribus suæ religionis similem fidem habeat'. 2°. *Vicarius Capitularis* constituatur «qui saltem in jure canonico sit Doctor vel Licentiatus, vel alias quantum fieri poterit, idoneus,» Tridentinum in sess. 24. *de Ref.* c. 16. — Secundum decisiones S. C. Concilii iteratas Vic. Capitularis eligendus est Doctor vel saltem Licentiatus in *jure canonico,* non in s. theologia; S. C. C. in *Asten.*, d. 11. Jul. 1626,

in *Oriolen.*, d. 24. Mart. 1627, in *Capuana*, d. 19. Jun. 1636 etc., idemque promotus in aliqua Universitate publica auctoritate Pontificia erecta, non sufficit laureatus ex gratia vel privilegio; S. C. C. in *Elesina*, d. 21. Febr. 1682. Quæritur denique utrum existentibus doctoribus in capitulo possit etiam «alias idoneus» elegi in Vic. Capitularem? Negative, nam «existentibus doctoribus vel licentiatis in capitulo, *necessario* unum ex illis in vicarium esse eligendum, alioquin deputationem ad Metropolitanum devolvi. Sed si in capitulo tales non adsint, sufficere ut unus eligatur, qui sit, quantum fieri poterit, idoneus»; S. C. Concilii, d. 14. Febr. 1594 apud *Garcia:* de *beneficiis*, t. I., c. VII. n. 9—11. — Plura habes in tit. XXVIII. h. l. n. 51. 3°. De *Archidiaconis* agit Tridentinum in sess. 24. cap. 12 *de Ref.* statuens: 'Archidiaconi sint in omnibus Ecclesiis, ubi fieri potest, magistri in theologia, seu doctores aut licentiati in jure canonico'. De scientia requisita in *Vic. Generali* conferatur tit. XXVIII. n. 26. 4°. Pro *Dignitatibus* omni cura et jurisdictione carentibus Lauream doctoralem *de jure* non requiri, S. C. Conc. in *Nolan.*, d. 30. Maji 1891, respondit secundum decisionem in *Nuscan.*, d. 14. Julii 1884, etiamsi Dataria apponat clausulam «Infra annum lauream doctoralem suscipere tenearis». 5°. De *Præbenda theologali:* Tridentinum in sess. 5. c. 1. *de Ref.* decernit, eam esse conferendam personæ idoneæ, quæ per seipsam munus explere possit, ita ut aliter facta provisio nulla sit et invalida, cfr. etiam sess. 24. c. 8. *de Ref.* Quoad Canonicum *Pœnitentiarium* Tridentinum eodem c. 8. decernit ut ille instituatur, qui, 'magister sit vel Doctor aut licentiatus in theologia aut jure canonico et annorum 40 seu alius qui aptior pro loci qualitate reperiatur'. — *Benedictus XIII.* vero in Const. '*Pastoralis*' diei 14. Kal. Junii 1725. pro Italia et insulis adjacentibus statuit, eandem præbendam conferendam esse doctori in s. theologia, vel ei qui infra annum doctoralem lauream in eadem facultate suscipiat, quam dispositionem ad canonicum quoque Pœnitentiarium extendit. — Tandem quoad scientiam præ oculis habenda sunt quæ Tridentinum tradit in sess. 24. c. 12. circa medietatem *de Ref.* scilicet 'Hortatur . . . . ut ubi commode fieri potest, dignitates omnes et saltem dimidia pars canonicatuum in Cathedralibus Ecclesiis et collegiatis insignibus conferantur tantum magistris vel doctoribus aut etiam licentiatis in theologia vel jure canonico'. Hæc dicta sint de qualitatibus generalibus.

21. Præter generales requiruntur etiam qualitates peculiares, quæ cuique beneficio in specie adnexæ sunt, quæque ex dispositione Tridentini c. 5. sess. 25. *de Ref.* servanda præcipiuntur. Hæ qualitates possunt esse adnexæ ex lege fundationis beneficii, vel ex Capituli constitutionibus. Quæ peculiares qualitates 1°. poterunt respicere ordinem peculiarem. Hinc indignus reputabitur ad beneficium obtinendum qui eo ordine caret. Possent 2°. scientiam respicere, ita ut reputetur indignus qui aliquo peculiari gradu academico non sit decoratus, vel Universitatis studiorum commendabili testimonio careat. 3°. Possunt qualitates respicere genus aut locum nativitatis personæ. Possunt enim consequi jus prælationis in aliquod beneficium cives alicujus pagi, aut determinatæ familiæ vel cœtus. Hæ qualitates secumferunt jus prælationis illorum, qui iisdem præditi sunt. Porro hæ qualitates in beneficiis non præsumuntur, sed probari debent. Agitur enim de re facti et odiosa; nam hæ qualitates limitant potestatem Ordinarii in collatione beneficiorum.

22. Quæstio nunc facienda est de comparatione *digni* ad *digniorem*. Utrum nempe juxta leges canonicas sustineatur electio digni simpliciter, spreto digniore, an electores, et qui promovent ad ecclesiasticas dignitates, teneantur eligere digniorem. Præmittendum est, in hac comparatione non inspiciendam esse unam aliamve qualitatem singillatim, ex. gr. scientiam et peritiam literarum solummodo, aut dignitatem personalem, sed omnes simul qualitates esse considerandas, quæ muniis beneficii rite obeundis respondent, Tridentinum in c. 18. sess. 24. *de Ref.* §. «Peracto». Hisce positis certum est antiquum jus relatum in c. 19. D. 63. et c. 45. C. 1. q. 1. et in c. 15. C. 8. q. 1. exigere ut optimus, præstantior, et sanctior et doctior assumatur. Quibus accedit c. un. *Ut ecclesiast. benef.* (III. 12) in quo persona magis idonea præscribitur eligenda. Nec minus clare loquitur Trid. in c. 1. sess. 24. *de Ref.* ubi expresse docet, omnes et singulos qui ad promotionem præficiendorum quodcumque jus habent, 'alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores, et Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint . . . . præfici diligenter curaverint'. Quæ porro verba adeo generalia sunt ut non solum promovendis ad Episcopatum vel Cardinalitiam dignitatem, de quibus præcipue sermo est in eo capite, sed etiam applicari debeant aliis, et iis præsertim, qui assumuntur ad beneficium curam animarum ad-

nexam habens. Ergo stat firma obligatio eligendi digniorem præ digno simpliciter. Hæc autem obligatio eligendi digniorem præ digno sub pœna culpæ lethalis vere et proprie locum habet in beneficiis quæ vel culmina dignitatum constituunt, vel ad regimen animarum, quod ars artium dicitur in c. 14. h. t., referuntur.

23. Sed valetne electio personæ simpliciter dignæ neglecta digniore? In genere dicendum est, valere electionem hanc; nam canones reprobant ac irritum habent solummodo electionem indigni c. 22. *de Elect.* (I. 6.) —

24. Quid vero, si per concursum deferri debeat beneficium? Quando hoc medium eligitur ad beneficium conferendum, cum qualitatum experimentum fiat, censetur semper illi jus esse ad beneficium assequendum, qui aliis merito et qualitatibus præeminet. In jure tamen aliquid speciale est determinatum de electione per concursum ad parochialem ecclesiam. Etenim Conc. Trid. in c. 18. sess. 24. *de Ref.* cum voluerit eligi digniorem, in præelectione dignioris defert judicium Episcopo; qui ex approbatis ab examinatoribus synodalibus eligit, quem cæteris magis idoneum judicaverit. Circa quam dispositionem hæc animadvertenda sunt: 1°. non pertinere ad examinatores judicare quinam magis sit dignus et idoneus, sed ad Episcopum, vel sede vacante ad Vicarium ipsum Capitularem. Ita resolvit S. Congr. Conc. in responsione data Episcopo *Patavien.* an. 1573. et in causa *Elvensi* 1. Dec. an. 1736. In hac causa s. Congr. censuit, non posse Capitulum limitare jurisdictionem Vicarii Capitularis. 2°. Ita defertur Episcopo ut licet admitti possit appellatio ad tribunal superius contra judicium examinatorum, tamen, posita idoneitate electi cognita per examinatores, visum fuerit non posse appellari a judicio Episcopi, ceu refert *Fagnanus: com.* in c. 14. h. t. n. 53. At aliter tenendum et aliter resolvisse s. Congregationem Conc. refert *Fagnanus* cit. loco ob dispositionem Const. *s. Pii V.* quæ incipit *'In conferendis'* edita 15. Kal. April. 1567. In hac Const. s. Pontifex statuit ut si Episcopus minus habilem elegerit, posthabitis magis idoneis, possint magis idonei appellare ad Metropolitanum, vel si eligens est Metropolitanus vel exemptus ad Episcopum viciniorem ceu Sedis Apostolicæ delegatum, vel alias ad ipsam S. Sedem, et provocare novum examen. Hæc vero appellatio facienda est intra decem dies a collatione beneficii parochialis. Inde facta non valet. Insuper ea servatur in devolutivo et non in suspensivo; idest non impedit quominus electus ab Episcopo pendente ju-

dicio appellationis quoadusque non fuerit rejectus possit parœciam administrare. Ita in Const. *'Cum illud' Bened. XIV.* diei 14. Dec. 1742. In qua insuper decernitur ut examen in scripto fiat, et in gradu appellationis novum non conficiatur examen, sed ad tribunal appellationis transmittantur acta prioris examinis. Quare ex dictis in collatione præbendæ per concursum conceditur appellatio tum a judicio examinatorum, tum a mala prælatione Episcopi.

Titulus XV.

De sacra Unctione.

1. Quoniam in ordinatione ad Sacerdotium, et ad Episcopatum, sacra unctione utatur Ecclesia, hinc post titulos præcedentes, in quibus de sacris ministris assumendis sermo est, exhibetur titulus præsens. *Innoc. III.* in decretali epistola missa forsitan Archiepiscopo Trinonitano, Primati totius Bulgariæ, quæ a *B. Raymundo* refertur in c. un. h. t. tradit in Episcopis supplendam esse sacram unctionem in capite et in manibus, si in eorundem consecratione hæc duplex unctio omissa fuerit ex consuetudine Ecclesiæ orientalis. Rationem affert, quia hæc unctio de præcepto *divino* est, et a catholica Ecclesia ex *Apostolorum* exemplo servatur.

Contra Innocentium maximi ponderis difficultas oritur ex græca liturgia; græca enim Ecclesia ab antiquis etiam temporibus usa non est unctione in consecrandis Episcopis, qui nihilominus semper habiti sunt ceu veri Episcopi. Ut purgetur Innocentius animadvertendum 1°. est, ipsum non dixisse sacram Unctionem esse materiam *essentialem* Consecrationis episcopalis; agnoscit enim Episcopum fuisse consecratum, et solummodo supplendam esse dicit sacram unctionem. Si invalidam reputavisset ordinationem, ex integro ritum renovari jussisset. 2°. Animadvertimus Innocentium secutum fuisse c. 1. D. 75. in Decr., qui canon tribuitur *Anacleto* R. P. qui unus ex primis Pontificibus fuit post Petrum. Jamvero hac in re fatemur *Innocentium* in errorem historicum lapsum fuisse. Nam decretum quod nomine Anacleti citat et quod desumptum est ex 2'. epistola eidem Pontifici tributa, spurium est ac supposititicum. Illa enim epistola cum aliis duabus quæ Anacleto adscribuntur inter *merces Isidorianas* rejicienda est, ceu docet *Labbeus* in nota marginali ad primam harum epistolarum. Isidorus namque Mer-

cator vel Peccator plures canones apocryphos in sua collectione refert, quos appingit uni vel alteri Pontifici; cum eisdem nullo modo tribui possint, et ex unitate styli et verborum usu unum communem insinuant auctorem; quem fuisse ipsum Isidorum eruditi homines arbitrantur. Verum licet fatendum sit Innocentium errore historico fuisse deceptum, cum tribuit Anacleto decretalem in c. 1. D. 75. relatam, tamen negandum non est, in Ecclesia Latina reapse antiquissimum esse ritum sacræ unctionis in consecratione Episcoporum, ceu refert auctor opusculi *De Operibus Cardinalib. Christi*, quod *S. Cypriano* inscribitur,*) et inter alios probat *Morinus: De S. Ordinat.* part. 3. exercit. 6. c. 2. 3°. At nisi rite intelliguntur alia verba, quæ præceptum *divinum* respiciunt, erroris suspicionem in materia doctrinali possunt ingerere. Sed hæc explicantur, si animadvertatur tum fictum Anacletum, tum Innocentium sese referre ad *Vetus* Testamentum, scilicet ad præceptum Domini in c. 28. Exod. expressum, quo statuebatur ut summi Sacerdotes sacra unctione in capite et in manibus linirentur. Ex quo intelligitur sub eo tantummodo sensu Innocentium divino præcepto episcopalem unctionem adscripsisse, quia nempe sacra sacerdotalis unctio fuit divina auctoritate penes Hebræos instituta. Quo sub sensu *Alexander III.* in c. 14. *de Decim.* (III. 30) docet decimas sacerdotibus debitas a Domino fuisse institutas, ac proinde prorsus præstandas esse. At cæremoniales ritus Veteris Testamenti fuerant instituti pro Hebræis, non vero pro Ecclesia Christi. Ergo ex verbis Innocentii non sequitur ipsum reputasse sacram unctionem ceu materiam essentialem et de jure divino servandam in Episcoporum consecratione.

2. Quoad ministrum episcopalis consecrationis tradit *Innocentius* eam perficiendam esse a tribus *Episcopis*. In hac re sensus est cc. 1. et 7. D. 64. necnon c. 2. D. 66. Hanc porro praxim adhibuit Ecclesia ceu usum disciplinarem, et non ad substantiam consecrationis. Quare consecratio ab uno tantum Episcopo facta valida est, quamvis nisi fiat ex indulto apostolico, sit illicita. Hanc quæstionem pertractat Bened. XIV. *de Syn. Diœc.* Lib. 13. c. 13. n. 4. seqq. ubi refert *s. Pium V., Alex. VII.* et *Clem. XI.* indulsisse ut in regionibus in quibus tres Episcopi non possunt facile

*) Opusculum certe non est *S. Cypriani*, sed. sæc. 12. in lucem editum ab Arnoldo quodam; Permaneder: Bibliotheca Patristica, tom. II. §. 698.

simul convenire, consecratio Episcopi fieret ab uno tantum Episcopo, qui duos Abbates, vel duas Dignitates, aut saltem duos Presbyteros simplices adsistentes adhiberet.

3. Tandem sermonem instituens Innoc. in cit. loco de ministro *Confirmationis*, docet exemplo Apostolorum solos summos sacerdotes esse ministros hujus sacramenti; qua de re in c. 4. *de Consuet.* (I. 4) agens idem Innoc. ait confirmationem administratam a Presbyteris umbram quidem habere, sed non veritatem sacramenti. Hæc porro verba Innocentii sunt explicanda juxta sensum Conc. Trid. in cn. 3. sess. 7. in quo definivit ministros ordinarios sacræ Confirmationis esse *solos* Episcopos. Ex quo etiam eruitur Episcopos esse Presbyteris superiores. At hoc non excludit Presbyteros potestate delegata a Rom. Pontifice conferre posse hoc sacramentum. Et reapse *Bened. XIV. in Synod.* Lib. 7. c. 7. et 8. refert pluries datam fuisse delegationem Presbyteris præsertim pro sacris missionibus conferendi sacrum chrisma. Quare sensus Tridentinorum Patrum est, ut minister Sacramenti Confirmationis ordinarius sit Episcopus, qui habet potestatem propriam completam et expeditam, et presbyteri habent solum habilitatem ad delegationem habendam a Rom. Pontifice ut conferre possint hoc sacramentum.

4. Objicitur: potestas jurisdictionis delegari potest, non autem potestas ordinis. — Resp. In ipso charactere ordinis presbyteralis inest capacitas et habilitas ad obtinendam delegationem. Ergo non verificatur proprie dicta delegatio vi cujus quis vice alterius exercet potestatem quam ipse nullo modo haberet. In casu nostro dici potest ordinem presbyteratus habere radicaliter et in actu primo potentiam, carere autem virtute transeundi a potentia ad actum, idest exercendi ipsam potentiam, et hanc virtutem obtineri per delegationem.

Quibus positis optime explicatur Innocentius dicens ministros sacramenti Confirmationis esse solos summos sacerdotes idest Episcopos. Conferatur ad rem *Benedictus XIV.* loco cit.

Titulus XVI.

De sacramentis non iterandis.

1. Titulus præsertim agit de tribus Sacramentis, Baptismate scilicet, Confirmatione et Ordine, quæ cum ex vi ritus sacri creent in anima qualitatem et dispositionem seu capacitatem permanentem, idest imprimant characterem, iterari non possunt. Quemadmodum definitum est in decreto unionis in Conc. *Florentino* et in c. 9. sess. 7. Conc. *Tridentini.*

Præter culpam gravem ex iteratione Baptismi, baptizans et baptizatus necnon ministrans contrahunt irregularitatem ad ordines suscipiendos cap. 2. *de Apostat.* (V. 9), c. 10. C. 1. q. 7. et c. 118. *de Consecr.* D. 4. Ab ignorantibus hæc irregularitas non contrahitur. Cn. 117. *de Consecr.* D. 4. asserens «Bis ignoranter baptizati . . . secundum canones ordinari non possunt, nisi magna aliqua necessitas cogat», vim legis non habet, quia desumptus est ex Pœnitentiali Theodori. Ob paritatem rationis videretur pœna irregularitatis urgere etiam reiterantibus Confirmationem et Ordinem. Verum ex communi sententia contrarium tenendum est. Nam irregularitas in casu indueret naturam pœnæ, quæ proinde ex textu expresso desumenda et probanda est; c. 18. *de Sent. Excom.* (V. 11) in 6°.

2. Quid vero si fiat iteratio conditionata? Quoad irregularitatem doctores conveniunt eam non contrahi ex iteratione baptismi sub conditione, nisi *temere* id fiat, id est absque prævio prudenti examine utrum baptisma fuerit necne antea collatam, in quo casu controvertitur. Ceterum hæc irregularitas ex professo tractabitur in l. V. t. 9. «De Apostatis et reiterantibus baptisma».

Quoad vero *culpam* hæc quæstio ab alia dependet an liceat aliquando sacramenta *sub conditione* iterare. Si enim licet, nulla pœna aderit contra iterantes. Jamvero de baptismo regulam habemus in c. 2. *de baptismo,* (III. 42) quæ applicari poterit etiam Confirmationi et Ordini. Scilicet si prudens dubium occurrat an quis baptizatus fuerit vel non, sub conditionata forma erit baptizandus. Hoc vero prudens dubium vel versatur circa ipsam *existentiam* facti, an scilicet revera ritus externus positus fuerit; vel circa *modum* quo factum positum fuit, an scilicet omnia essentialia

adhibita fuerint. Porro circa exsistentiam facti unus testis sufficit, præsertim si se baptismum ministrasse testetur, dummodo nihil occurrat quod illius testimonio fidem detrahat, cc. 110. et 112. *de Consecr.* D. 4. et cap. 22. *de Testibus* (II. 20). Hanc materiam fuse tractat *Bened. XIV. de Syn.* L. 7. c. 6. Quid autem dicendum si aliqua pars ritus omissa fuerit? Si profecto omissa fuerit pars quæ est *substantialis,* ita ut ea non posita, sacramentum fuerit irritum, nullum dubium est, iterum esse conferendum sacramentum. Quod si vero omissa fuerit aliqua pars ritus, quæ sit solummodo *integralis,* valet principium propositum ab *Innocent.* in c. 1. h. t., «caute scilicet, implendum est, quod incaute fuerat prætermissum».

3. In c. 1. h. t. *Innocentius III.* duas «breviter» tractat quæstiones: «An permitti debeat ministrare, qui sine impositione manuum ad Ordinem Subdiaconatus fuerit assumptus?» «Si Confirmationis sacramentum in eo debeat iterari, qui per errorem fuit non chrismate, sed oleo delinitus?» — Responsio Papæ ad utrumque communis est: «In talibus non est aliquid iterandum, sed caute supplendum, quod incaute fuerat prætermissum». Ex hac responsione sequi videtur: 1°. In ordinatione Subdiaconi manûs impositionem esse faciendam. Sed immerito prorsus; nam verba Pontificis generalia sunt eo modo, ut facile sic intelligi possint: «caute supplendum, *si quid* incaute fuerat prætermissum». — Sed etiam textus incuria librariorum videtur esse corruptus; nam *Innocentius IV.* ait veram literam hic habere *Diaconatus* pro «*Subdiaconatus*», prout etiam in duobus vetustioribus exemplaribus legi potest. — Tertiam difficultatis explanationem, ex c. 11. *de ætate, qualitate* etc. (I. 14) desumptam, tuetur Reiffenstuel: in h. t. nn. 6. et 9. —

Ex responsione c. 1. h. t. sequi videtur: 2°. In sacramento Confirmationis unctionem cum *balsamo* non pertinere ad essentiam hujus sacramenti. At hoc concludi solummodo posset, si Innocentius mandasset, ut solo balsamo ungeretur, in quo unctio olei jam facta erat; sed verba Pontificis facillime de supplendâ *tota* unctione intelliguntur, prætermissâ tamen iteratione rituum ante et post unctionem observandorum.

Ceterum animadvertit *Giraldi: Expositio Jur. Pont.* sect. 113. utique Ecclesiam non condemnasse opinionem eorum qui tenent

balsamum non esse materiam essentialem sacramenti Confirmationis, attamen collationem hujus sacramenti esse iterandam *sub conditione*, si fuerit in collatione adhibitum oleum absque balsamo. Ritus tamen omitti possunt, cfr. S. C. Inquisitionis responsum, d. 22. Junii 1892. Et ratio est, quia Patres omnes loquentes de Confirmationis sacramento, mentionem faciunt de balsamo adhibendo cum oleo. Idem eruitur ex omnibus Euchologiis et Ritualibus.

4. Explicandum nunc venit c. 3. h. t. Verba *Gregorii IX.* in c. 3. sunt hæc: «Presbyter et Diaconus cum ordinantur, manûs impositionem tactu corporali (ritu ab Apostolis introducto) recipiunt. Quod si omissum fuerit, non est aliquatenus iterandum, sed statuto tempore ad hujusmodi ordines conferendos, caute supplendum, quod per errorem exstitit prætermissum. — Suspensio autem manuum debet fieri, cum oratio super caput effunditur ordinandi». — In Ordinatione Diaconi una adhibetur manûs impositio, cum Episcopus in media Præfatione «manum dexteram extendens, ponit super caput cuilibet ordinando» (Pontif. Rom.). Quodsi hæc per errorem exstitit prætermissa, caute supplenda erit... temporibus Ordinationum canonicis. Hæc Gregorii IX. decretalis, cui consonat illa in c. 1. h. t., etiam nostris temporibus a S. Sede observatur id quod concludi potest ex responso S. C. Inquisitionis ad Vic. Apost. *Cochinchinæ Occidentalis*, d. 19. Aug. 1851 (Collectanea S. C. de Prop. Fide, n. 1199. apud *Gasparri:* d. s. *Ordinatione,* t. II. n. 1050). Dictus Vicarius Apostolicus sequentia exposuit: «Juxta jus canonicum in ordinatione presbyteri et diaconi impositio manuum fieri debet tactu corporali: quod si omissum fuisset, caute supplendum esset, quod per errorem omissum esset. Sed dubitatur: 1°. Utrum si facta fuerit impositio manuum sine *tactu corporali*, suppleri debeat impositio manuum *tactu corporali?* 2°. In quantum affirmative, an rumor publicus et mala fama, quæ inde eveniret ordinanti, præsertim in his regionibus, esset ratio sufficiens ad abstinendum ab hujusmodi impositione manuum iterata cum tactu corporali? 3°. Si suppleri debeat tactus corporalis, an iteranda sint verba, quæ simul ab episcopo proferuntur cum impositione manuum, præsertim in ordinatione diaconi, in qua verba: *Accipe Spiritum Sanctum* etc., videntur multis esse forma sacramenti? 4°. Utrum possit suppleri tactus ille corporalis privatim, quando hujusmodi ordines non conferuntur?» S. C. die 19. Aug. 1851 reposuit: «Ad 1um: affirmative. Ad 2um: negative. Ad 3um

affirmative. Ad 4um: affirmative et secreto in actione Missæ atque etiam extra tempora generalis ordinationis».

Si decisionem c. 3. h. t. rescriptique S. C. Inq. reducere volumus ad capita theologiæ dogmaticæ, dicendum est: Tres sunt theologorum sententiæ circa materiam essentialem Ordinis Diaconatus: prima ponit eam in manûs impositione sola, secunda in traditione libri Evangeliorum sola, tertia in utraque sc. in impositione et in traditione simul. Duæ priores sententiæ non exhibent difficultatem, quia aut Ordo demum confertur aut mera cæremonia suppletur. Quoad tertiam sententiam asserendum est: Ordinatio facta per traditionem libri Evangeliorum tamdiu subsistere quasi imperfecta, donec perficiatur suppleta manûs impositione. Ceterum prima sententia longe probatissima est; id quod concluditur cum ex praxi Ecclesiæ Romanæ antiqua et Ecclesiæ Græcæ etiam actuali, tum ex responsione S. C. Rituum ad archiepiscopum *Taurinensem*, d. 16. Junii 1837, in qua præscribit, ut traditio libri Evangeliorum omissa postea suppleatur. Arguitur nempe hic ex potestate S. C. *Rituum*. Nam si quæstio illa tetigisset jus divinum, hæc S. Congregatio non ipsa decidisset, sed ad tribunal S. Officii transmisisset. — Ergo ritus traditionis libri Evangeliorum pertinere videtur ad ambitum potestatis *Ecclesiasticæ*. —

Loquimur deinde de *Presbyteratu*.

In Ordinatione Presbyteri triplex adhibetur manuum impositio: *Prima* immediate post Litanias, cum Episcopus «simul utramque manum super caput cujuslibet ordinandi successive imponit, nihil dicens, id quod faciunt post eum omnes Sacerdotes qui adsunt;» *secunda* immediate post primam, cum Episcopus omnesque adstantes sacerdotes manus super ordinandum vel ordinandos suspensas tenent; *tertia* post communionem et immediate post symbolum Apostolicum recitatum, cum Pontifex . . . imponit ambas manus super capita singulorum . . . dicens cuilibet: «*Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris*» etc. — De qua ex his tribus loquitur ergo Gregorius IX? Facile concluditur hoc ex verbis ipsius Papæ; loquitur enim de impositione manûs 1. *tactu corporali* facienda, quæ est 2. ritus *ab Apostolis* introductus et distinguit hanc a *suspensione* manuum quæ fit cum effusione orationis super caput ordinandi. Ex his eruitur nullam aliam indicari a Gregorio IX. nisi primam; nam secunda non fit tactu corporali, tertia non est ritus

ab Apostolis introductus. — Si ergo prima tantum manuum impositio prætermissa fuit, prima tantum supplenda erit, id quod eruitur ex Responso S. Officii supra citato, d. 19. Aug. 1851. — Quoad difficultatem dogmaticam conferatur *Benedict. XIV.:* in Syn. Diœc. l. VIII. c. 10. — Gasparri: l. c. n. 1074.

5. Hic operæ pretium est adjungere decisionem S. P. *Leonis XIII.* circa Ordinationes Anglicanas i. e. Ordinationes ritu Eduardino, nempe ritu juxta ordinale a Rege Anglorum Eduardo VI. introductum, peractas. Habes hanc decisionem maximi momenti in Literis Apostolicis quæ incipiunt «*Apostolicæ curæ*», datis in forma Bullæ Idibus Septembr. 1896.

Si «Presbyter Anglicanus» desiderat promoveri ad sacerdotium Ecclesiæ Catholicæ, tota Ordinatio juxta ritum Pontificalis Romani debet eidem applicari idque sine ulla conditione; nam non agitur hic de Ordinationibus *validis* quibus fortasse ritus omissus esset supplendus, non de Ordinationibus *dubiis*, quæ sub conditione iterari deberent, sed Ordinationibus *nullis*. Sic enim Summus Pontifex solemni effatur judicio: *Itaque omnibus Pontificum Decessorum in hac ipsa causa decretis usquequaque assentientes, eaque plenissime confirmantes ac veluti renovantes auctoritate Nostra, motu proprio certa scientia, pronunciamus et declaramus, Ordinationes ritu anglicano actas, irritas prorsus fuisse et esse, omninoque nullas.* Ratio autem nullitatis est secundum bullam ipsam «*defectus formæ et intentionis*». Nam decretum *Clementis XI.* circa Ordinationem cujusdam Jo. Clem. Gordonis, d. 17. Apr. 1704, «a defectu *traditionis instrumentorum* nihil momenti duxit; tunc enim præscriptum de more esset ut ordinatio sub *conditione* instauraretur;» quia manuum impositio utique aderat.

Titulus XVII.

De filiis Presbyterorum ordinandis vel non.

1. Quoniam ad ordines et ad beneficia promoveri debent idoneæ et honorabiles personæ, et quædam arceantur ob impedimentum irregularitatis; hinc B. Raymundus subjicit nonnullos titulos qui de irregularitatibus tractant. Cum vero de *criminibus* et eorum effectibus juridicis agat in Lib. V. in præsenti Lib. I. ex-

plicat solummodo irregularitates ex defectu, acturus de iis quæ oriuntur ex delicto in Lib. V.

Irregularitas est *'impedimentum canonicum, quod directe prohibet quominus quis licite ordines suscipiat, et in ordinibus jam susceptis ministret'*. Diximus 'directe'; nam cum beneficia instituta sint in Ecclesia, ut determinentur jura et officia Clericorum; hinc indirecte irregularitas constituit etiam impedimentum quoad beneficiorum assecutionem. Diximus deinde «licite»; nam irregularitas non inducit *invalidam* aut susceptionem aut exercitium ordinum. Ut rationabilitas hujus impedimenti innotescat præ oculis habenda est natura sacri ministerii. Siquidem officium ministrorum, ceu alias adnotavimus, debet esse in Ecclesia utile et honorabile; hinc ex utroque capite vel alterutro quidam arcentur ab ordinibus suscipiendis, et ab exercitio ordinum receptorum. — In præsenti titulo agitur de illis qui rejiciuntur ab Ordinibus, quia eorum opus non esset honorabile. Sunt vero qui irregulares dicuntur ex defectu *natalium;* nam licet in Decretalibus *Greg. IX. 'De Filiis Presbyterorum'* titulus inscribatur, tamen in *VI°. Decretalium* additur *'et aliis illegitime natis'*.

2. Ratione hujus defectus plures classes distinguuntur irregularium. Nam quamvis in genere omnes sub nomine illegitimorum veniant, qui non ex justis nuptiis orti sunt, tamen pro varietate concubinatus, varietas speciei distinguitur. 1°. Dicuntur illegitimi *naturales* qui nati sunt ex parentibus inter quos vel tempore conceptionis vel saltem nativitatis poterat consistere matrimonium christianum. Jure civili ille est filius naturalis qui natus est ex concubina quæ domi loco uxoris detinetur. 2°. Qui nati sunt ex matre certa, sed incerto patre eo quod mater commercium carnale cum pluribus habuit, dicuntur *nothi* vel *spurii*, vulgo *quæsiti* vel *manseres.* Dicuntur 3°. *adulterini* qui nati sunt ex duobus quorum unus vel ambo tempore generationis aut nativitatis filii conjuncti erant legitimo matrimonio cum alia persona. Inter illegitimos 4°. loco adnumerantur *incestuosi,* qui nempe nati sunt ex iis personis inter quas, ob impedimentum dirimens cognationis vel affinitatis (sc. non solum cognationis *naturalis* i. e. consanguinitatis, sed etiam spiritualis et legalis, item non solum *veræ* affinitatis, sed etiam quasi — affinitatis; S. C. Inq. d. 1. Aug. 1866) matrimonium esse non poterat. Tandem 5°. illegitime nati dicuntur *sacrilegi,* qui orti sunt ex commercio carnali illius personæ vel

illarum personarum, quæ vel ordinis majoris vel solemnis religiosæ professionis lege obstringebantur; cfr. de hac irregularitate l. IV. t. 17. «Qui filii sunt legitimi».

Cum titulus de filiis Presbyterorum loquatur, præcise comprehendit illegitimos sacrilegos. Qua in re vero animadvertendum est, sermonem non esse de filiis procreatis in legitimis nuptiis *ante* susceptos sacros ordines, nec comprehendere filios *græcorum* presbyterorum, qui etiam in latina ecclesia possunt ad ordines promoveri ex c. 6. *de Cleric. conjugat.* (III. 3). Loquitur ergo titulus de filiis presbyterorum latinorum post susceptos ordines progenitos. Quos inter comprehenduntur etiam procreati *post* susceptum ordinem sacrum cum uxore *legitime* ante ordines ducta, c. 14. h. t.

3. Porro curnam hi et alii illegitimi ab ordinibus arceantur, multiplex adsignatur ratio. 1°. Præcipua vero est quia eorum ministerium *honorabile* non censetur in societate christiana. Videntur enim ut adnotat Glossa in c. ult. h. t. in 6°. contraxisse maculam turpitudinis parentum, ita ut quodammodo per eosdem filios illegitimos perpetuetur memoria parentum qui sacrilegæ unionis macula sese fœdarunt, c. 16. h. t., Conc. Trid. sess. 25. c. 15. *de Ref.* Hinc in detestatione paternæ turpitudinis crimen parentum aliquo modo punitur etiam in filiis, ut magis quodammodo parentes ipsi puniantur. 2°. Cui rationi accedit etiam alia, nempe *periculum incontinentiæ* horum illegitimorum. Timetur enim ne filii parentum incontinentiam facile imitentur, quemadmodum non raro contingere solet.

4. Quæstio proponitur utrum illegitimis debeant accenseri infantes *expositi* et inventi, quique in hospitiis charitatis excipiuntur et educantur. Profecto non loquimur de illis, quos certe per authenticum testimonium constat ex legitimis nuptiis ortum habuisse, nec de aliis quos pariter certe constat extra matrimonium fuisse progenitos. Quæstio illos tantum attingit, quorum origo *incognita* est. Quidam auctores tuentur ipsos legitimos esse recensendos, et posse sine dispensatione ad ordines promoveri; tum quia jus nemini auferendum est nisi contra probetur, et macula illegitimitatis nulli est adscribenda nisi constet de ejus maculæ existentia; tum quia si admitteretur illegitimitas, præsupponerentur infantes ortum habuisse ex injustis nuptiis, idest ex crimine, quæ præsumptio irrationalis est. Crimina enim non præsumuntur sed probari debent. Verum contrariæ opinioni in tantum indulgetur, ut S. C. Concilii

in *Sulmonensi*, d. 22. Febr. 1710, *ad cautelam* dispensaverit et hæc dispensatio ad cautelam Urbis praxi retineatur. Et sane irregularitas ex defectu natalium, quæ inducta est in honorem ordinis clericalis, eo dirigitur ut status Clerici sit cognitus, nec suspicio oriatur in populo, aut inquisitio instituatur inter fideles circa originem et honestatem natalium sacerdotis vel ministri ecclesiastici. Hæc porro suspicio, hæc inquisitio sponte institueretur circa infantes expositos et incertæ originis. Hinc in curiis episcopalibus non sufficit ostendere legitimitatem negativam, qua nempe non constet aliquem esse illegitimum; sed electa est via *positiva*, ita ut ostendi debeat per documenta legitimitas ipsa idest nativitas ex justis nuptiis. Hinc illi, de quibus ignoratur legitimitas ceu irregulares probabiliter habentur. Cfr. Cardinalis *Petra: Comm.* ad Const. 22. *Sixti IV.* n. 2.

5. Porro defectus natalium sanari potest quattuor modis 1°. per subsequens Matrimonium, 2°. per legitimationem Principis, 3°. per professionem religiosam, 4°. per dispensationem legitimi Superioris. Primus modus est, cum vir et mulier ex quorum commercio ortus est filius, matrimonium juxta ecclesiasticam formam ineunt. Contractus hic fictione juris censetur retrotrahi ad tempora nativitatis filii, ita ut filius habeatur ceu natus ex legitimis nuptiis. Ut vero fictio juris locum obtineat, necesse est ut tempore conceptionis vel saltem nativitatis filii inter parentes consistere potuerint justæ nuptiæ. Ex quo patet per subsequens matrimonium legitimari posse et tolli defectum natalium solummodo pro filiis illegitimis naturalibus, non vero pro adulterinis, sacrilegis aliisque illegitime natis, ceu constat ex c. 6. *Qui Filii sint legitimi* (IV. 17). Immo quoad ipsos naturales, licet per subsequens matrimonium parentum legitimati fuerint, aut etiam per dispensationem apostolicam, tamen ex Bulla *Sixti V.* '*Postquam vero*' edita die 3. Decemb. 1586. §. 12. inhabiles perpetuo habentur ad obtinendam dignitatem *Cardinalatus*.

6. Secundus modus est legitimatio Principis, verum si perficiatur a principe laico, vim habet tantum quoad effectus civiles, non vero quoad spiritualia necnon quoad beneficia.

7. Tertius modus est per ingressum et professionem votorum solemnium in religione approbata, ex c. 1. h. t. et c. 1. D. 56. Quoad Religiosos Societatis Jesu ex Bulla *Greg. XIII.* '*Ascendente*' legitimantur ex votis simplicibus post novitiatum emissis. Verum

legitimatio hæc ex eod. cap. 1. h. t. est solummodo ad ordines suscipiendos, non vero ad prælaturas etiam regulares. Illegitimæ etiam mulieres non possunt eligi in Abbatissas vel Priorissas; arg. ex eodem cap. 1. h. t.

8. Quartus modus est dispensatio legitimi superioris, cum nempe a legitimo Superiore non conceditur pura et simpliciter legitimatio; sed sanatur defectus natalium ad aliquem effectum et ad aliquod jus obtinendum vel ad aliquem ordinem suscipiendum. Porro hæc dispensatio est strictæ interpretationis, censetur enim per eam infligi vulnus juri communi c. 1. h. t. in 6°. § fin. Hinc dispensatus ad ordines non censetur pure et simpliciter factus legitimus. Hinc ex Glossa ex c. 29. C. 7. q. 1. v. 'Solemnibus' non valet argumentum a simili ad simile, et a majori ad minus, nisi hoc minus in majori includatur. Quapropter dispensatus ad beneficium, potest unum tantum beneficium assequi dummodo sit sufficiens c. 1. §. «ille vero» h. t. in 6°. Nec per dispensationem irregularitatis ad beneficium intelligitur data facultas ad assequendum beneficium curatum vel dignitatem aut personatum vel etiam canonicatum ecclesiæ cathedralis arg. c. ult. h. t. et c. 4. *de Præb.* (III. 4) in 6°. Et ratio est, quia in materia odiosa sub nomine beneficii non comprehenduntur parochiale beneficium, canonicatus ecclesiæ cathedralis, personatus et dignitates quæ peculiarem excellentiam secumferunt. Cap. 22. *De Elect.* (I. 6) in 6°. Hinc etiam dispensatus ad ordines non censetur dispensatus ad beneficium obtinendum. Excipitur merito dispensatio ad ordines *majores,* in quibus requiritur titulus ordinationis, qui ex lege ordinaria est beneficium c. 6. h. t.

9. Quæritur quinam sit *superior* legitimus ut possit dispensare ab irregularitate ex defectu natalium. Si sermo sit de ordinibus majoribus suscipiendis, vel de dignitatibus, personatibus, aut de beneficiis curam animarum annexam habentibus, solus Pontifex Supremus dispensare potest auctoritate propria cap. ult. h. t. Dignitatibus et personatibus accensentur etiam canonicatus Ecclesiæ Cathedralis ob specialem prærogativam honoris; quibus ex c. 12. sess. 24. *de Ref.* in Tridentino, adnexus esse debet ordo sacer. Quare Doctores tenent quoad hos canonicatus cum illegitimis posse dispensare solummodo Rom. Pontificem.

Quoniam in dispensationibus super irregularitate ex defectu natalium S. Sedes soleat conditionem apponere 'dummodo paternæ

incontinentiæ imitator non sit', s. Congr. Concilii interrogata, in *Sarzanen.* diei 23. Decembr. 1596, respondit, huic conditioni satisfieri per Episcopum executorem inquirendo in moribus personæ, ita ut per integrum decennium persona probe et honeste vixerit, possit Episcopus delegatus rescriptum dispensationis executioni mandare, licet antea de incontinentiæ labe orator suspectus exstiterit. Et merito. Nam experientia laudabilis per decennium integrum constituit sufficiens argumentum pro futura honestate tuenda.

10. Si vero sermo sit de prima tonsura et de ordinibus minoribus ac de beneficiis non duplicibus, nec curam animarum adnexam habentibus, potest Episcopus aut Prælatus alius dispensare, qui jurisdictione quasi episcopali polleat, c. 1. h. t. in 6°. et arg. c. ult. h. t. cum Glossa ib. Non solum autem qui charactere episcopali munitur, sed etiam Abbas seu alius Prælatus dispensare potest; quia dispensatio est actus jurisdictionis, et Episcopo conceditur jus dispensandi ratione regiminis Ecclesiæ; quod competit etiam Abbati qui gaudet jurisdictione quasi episcopali, arg. c. 1. h. t. in 6°. Immo hoc jus dispensandi sede vacante in Capitulo et hodierno Tridentini jure in Vicario Capitulari residet; quia pertinet ad ordinariam Diœceseos administrationem, nec recensetur inter casus a jure reservatos vel prohibitos.

11. Verum in c. 1. h. t. in 6°. in hoc jure episcopali dispensationis limitatio aliqua facienda est quoad beneficia. Ait enim Pontifex 'dummodo *beneficium* sit tale super quo per ipsum Episcopum valeat dispensari'. Quæ verba, ut jacent, non ad defectum natalium referuntur, sed potius ad ipsum beneficium. Hinc limitatio potestatis episcopalis procedit ex qualitate speciali beneficii, ob quam Episcopus in defectu natalium dispensare non potest. Glossa in id. cap. duplicem casum affert: 1°. si agatur de beneficio quod a genitore illius, qui dispensationem exposcit, immediate possidebatur, capp. 10. et 11. h. t. — 2°. Si sermo sit de beneficio, quod ex lege fundationis vel privilegio aut consuetudine ordinem *sacrum* adnexum habeat, c. 6. *de Const.* (I. 2).

12. Occasione c. 6. sess. 24. *de Ref.* in Tridentino ubi datur Episcopo facultas dispensandi ab irregularitatibus omnibus provenientibus ex *delicto occulto,* excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario aliisque criminibus jam deductis ad forum contentiosum, quæritur an possit Episcopus dispensare cum illegitimitas ex defectu natalium est occulta, ad sacros ordines suscipiendos, et ad

assequenda beneficia curata, et dignitates vel personatus. Gravissimi auctores affirmativam sententiam tuentur ob eam præcipue rationem, quia irregularitas in casu procedit ex crimine occulto parentum, ac proinde est revera irregularitas ex crimine occulto. At contraria sententia melior est ac in praxi servanda. Non enim ultra fines a Tridentino statutos facultas extendi debet, nam privilegium continet quod est vulnus legis. Jamvero facultas Episcopo tributa respicit irregulares ex delicto, non vero ex defectu, prout sunt illegitime nati, qui nullam culpam admiserunt. Communis vero sententia Theologorum et Canonistarum semper hoc in sensu intellexit irregularitatem illegitime procreatorum. Insuper Concilium, ut ex sensu obvio patet, locutum est de macula irregularitatis ex crimine *proprio* contracta, non vero ex alieno. Nam loquitur de crimine quod posset ad forum contentiosum pertrahi. Contra vero crimen in hypothesi illegitime natorum deduci ad tribunal non posset. Non tenetur enim filius de paterno crimine coram judice respondere. Deinde criminis occulti specimen exhibens circa quod cadit exceptio facultatis episcopalis, Concilium affert homicidium voluntarium patratum ab ipsa persona quæ exinde facta est irregularis. Cfr. *Giraldi:* Expos. *Juris Pont.* p. 1. sect. 128.

13. Dispensatio super irregularitate ex defectu natalium illegitimorum, generaliter data sive a S. Sede sive ab Episcopo, intelligitur data super *quacunque* illegitimitate: vel naturali vel incestuosa vel adulterina vel sacrilega. Attamen in formulari dispensationis quo utitur S. Sedis, adhiberi solet clausula: nisi «orator sit *adulterinus*». Quare in supplici libello species illegitimatis exprimenda est necnon rationes quæ *talem* suadent dispensationem. Ceterum exempla non desunt dispensationis sive Episcopi sive S. Sedis super illegitimitate *adulterina.* — S. C. C. in *Gratianopolitan.* d. 19. Jan. 1884 — vel illegitimitate *sacrilega* — S. C. C. d. 9. Sept. 1882, qua in causa rescriptum sic se habet: Pro gratia dispensationis et habilitationis ad suscipiendos sacros ordines usque ad presbyteratum inclusive; ita tamen ut si commode fieri possit, orator post ordinationem transferatur in aliquam diœcesis partem, in quâ defectus penitus ignoretur».

14. *De successione filii sacerdotis in beneficium patris.* Et primo quidem de filiis *legitimis* presbyterorum. In c. 7. sess. 25 *de Ref.* Tridentinum refert odiosa esse sacris constitutionibus in beneficiis ecclesiasticis ea quæ hæreditariæ successionis imaginem

referunt. In hisce verbis Tridentinum licet non expresse et distincte, videtur tamen reprobare concessiones beneficiorum quæ redolent successionem *hæreditariam* quemadmodum esset, si filius patri in beneficio succederet. Sed expressius hæc res traditur in capp. 10., 11. et 13. h. t. In c. 1. vero *de Præb.* (III. 5) dicitur in bonis Ecclesiæ non succedi jure sanguinis. Ex quibus capitibus eruitur principium, quod nempe filius non possit proxime consequi et immediate succedere beneficio quod pater ejus habuit; beneficio nempe quod vacavit vel morte vel renuntiatione patris. Hinc non prohibetur 1°. successio *mediata*, si videlicet alia persona beneficium post patrem possederit c. 7. h. t. Quod jus a Tridentino non fuit correctum. Hinc 2°. in eadem Ecclesia pater et filius legitimus possunt habere *distincta* beneficia, c. 12. h. t. Potest 3°. pater succedere immediate filio suo legitimo in beneficio sine ulla dispensatione. S. Congr. C., d. 22. Decem. 1594. Cfr. *Bened. XIV.: De Syn. Diœc.* L. 13. c. 24. n. 15. Quoad vero nepotes, vivente eorum patre videntur posse succedere immediate avo suo in beneficio, secus si præmortuus fuerit eorum pater. Ratio est quia in priori casu cessat ratio successionis, viget vero in secundo casu.

15. De filiis *illegitimis* in relatione ad Ecclesias vel beneficia parentum. — Vetita est uti vidimus immediata successio filii legitimi in beneficium patris ut evitetur in bonis ecclesiæ imago successionis hæreditariæ, et juris sanguinis observantia. A quibus relationibus merito abhorret Ecclesia; nam Dei vocatio in ordinibus, et in beneficiis vel ministeriis ecclesiasticis idoneitas servanda est. At cum sermo sit de assumendis filiis illegitimis sacerdotum vel ministrorum, aliud principium adoptatur a sacris canonibus. Idest ut paternæ incontinentiæ memoria ab Ecclesiis Deo consecratis, quas maxime puritas, sanctitasque decet, longissime arceatur. Trid. sess. 25. c. 15. *de Ref.* Hinc ex c. 15. h. t. filius illegitimus, licet ad ordines suscipiendos dispensationem retinuerit, tamen præbendam in ecclesia ubi pater est canonicus, consequi nequit. Concordat c. 16. eod. Immo in c. 2. eod. filius presbyteri licet obtinuerit ex literis apostolicis concessionem ut esset Capellanus in Ecclesia ubi pater ministravit, removendus est, idest literæ apostolicæ præsumuntur obreptitiæ vel subreptitiæ. Excipiuntur vero legitimati per subsequens matrimonium. Isti enim ex sensu cap. 6. *Qui filii sint legitimi* (IV. 17) veniunt sub appella-

tione filiorum qui nati sunt ex legitimo matrimonio. Cfr. *Fagnanum Comm.* ad Cap. «Ad extirpandas» h. t. num. 33.

16. Synodus vero Tridentina in cit. loc. sess. 25. *de Ref.* hasce dispositiones juris communis ampliat et melius explicat. Ex verbis vero Tridentini tria consequuntur: 1°. filios clericorum illegitimos in ecclesiis in quibus patres habent vel habuerunt ecclesiasticum *beneficium,* obtinere non posse quodcumque etiam dissimile beneficium; 2°. immo nec in iisdem ecclesiis quoquo modo *ministrare;* 3°. nec habere posse *pensionem* super fructibus beneficiorum quæ parentes eorum obtinent vel obtinuerunt. Ex tenore ejusdem capitis eruitur dispositionem Synodi respicere non solum filios presbyterorum, sed etiam eorum qui tantum Clerici sunt et beneficium in ecclesia possident. Immo ex declaratione s. Congr. Conc. relata a *Garcia* p. 7. *de Benef.* c. 3. n. 15. sub eadem dispositione comprehenduntur non solum filii progeniti in clericatu, sed etiam illegitimi progeniti ante clericatum. Quare dispositio respicit omnes filios illegitimos clericorum quamvis ad ordines suscipiendos dispensationem juridicam fuerint assequuti. Hanc etiam dispositionem Tridentinam explicans S. Congr. Conc. resolvit 1°. per eam prohiberi etiam *mediatam* successionem filii in beneficium patris: annis 1589. et 1608. — 2°. nec posse *audire confessiones* in ecclesia, ubi pater parochus fuit, et demortuus est: In *Oritana* diei 4. Julii 1645. — 3°. Filius illegitimus non potest fieri *rector* ecclesiæ *filialis* et dependentis illius ecclesiæ matricis, cujus pater rector fuit: quemadmodum resolutum fuisse a s. Cong. Conc. refert *Fagnanus comm.* ad cap. 11. h. t. n. 34. Cfr. *Bened. XIV. De Syn. L. 13. c. 24.* Quibus positis quamvis Episcopus aut alius Prælatus jurisdictione quasi episcopali gaudens possit dispensare cum illegitime natis ad ordines minores suscipiendos, et ad obtinenda beneficia simplicia, non potuit tamen dispensare cum illegitime natis ut assequerentur beneficium paternum vel pensionem in sensu exposito, quia contraria prohibitio pendet a jure communi. Præ oculis etiam haberi debet Const. *Greg. XIV.* quæ incipit *'Circumspecta'* quæ prohibet quominus illegitimus possit recipi in ordine religioso in quo pater ejus adhuc vivit. Tandem animadverti debet, prohibitiones canonicas in præsenti materia non egredi ipsas personas parentum et filiorum. Quare nepotes legitimi nati ex filio illegitimo clerici non comprehenduntur in cit. decreto sess. 25. cap. 15. Conc. Trid. *de Ref.* Ita resolvit s. Congr. Conc. in causa *Tricaricen.* diei 23. Jan. an. 1610.

Titulus XVIII.

De servis non ordinandis et eorum manumissione.

1. Servitus a servando derivat, quia servi dicebantur illi qui capti in bello dum potuissent perimi, servabantur. In genere servire dicitur qui operam suam ad alterius arbitrium præstare debet. In stricto vero sensu, prout accipiebantur inter Romanos, Instit. *De jure person.* §. «Servitus», servi sunt, qui dominio alieno contra naturam, constitutione juris, subjiciuntur. Servitus quæ erat juxta leges romanas, et procedebat vel ex nativitate, vel ex captivitate, nempe ex bello, vel ex venditione, quum nempe quis major 20 annor. ad pretium recipiendum se venumdari patiebatur, revera dici poterat contra naturam; nam servorum nulla erat conditio et status, nec ullum proprie dictum jus habebant. Hinc servi non considerabantur uti personæ, sed uti res. Et in dominio Romanorum quemadmodum variæ rerum possessarum classes secernebantur, ita hisce classibus recensebantur servi. E contra cum ingenui et liberi homines in varias classes dividerentur vel ratione status, vel ratione honoris et familiarum, servorum nulla erat divisio; quia servis nullum jus erat. Hinc poterant noxæ dari, et aliquando potuerunt etiam occidi. Quare servitus mortalitati fere comparabatur. L. «servitutem» *ff. de Reg. Jur.* Hic excessus lapsu temporis prohibitus est, non tamen quia servis aliquod jus datum sit, verum solummodo, quia civibus impositus est modus, et rationabilis usus rerum suarum.

2. Qui conceptus servitutis naturæ hominis aperte repugnat. Hunc conceptum reformare aggressa est christiana Religio. Ipsi enim Apostoli docuerunt in Christo omnes esse æquales, nec distingui gentiles et Judæos, liberos et servos; Deumque divitem esse in omnes qui invocant illum. Hinc etiam cum designantur in prædicatione apostolica obligationes servorum, describuntur etiam obligationes dominorum erga servos. Hinc servi incœperunt fieri capaces jurium, et assequi propriam personalitatem.

3. Verum non potuit illico religio abolere servitutem, ne ob peculiarem educationem et mores servorum, nec non ob numerum eorundem, et ob relationem extensam et veluti substantialem cum proprietate civium, et publici regiminis administratione, turbaretur ipsa societas, et servi libertate gaudentes non haberent unde viverent. At privilegia invexit ecclesia et excitamenta adhibuit,

quibus sensim sine sensu servitus fere disparuit. At ubi etiam perseveravit servitus, ea sub influxu religionis, non amplius retinuit conceptum pristinæ servitutis Romanorum. Servi enim et habuerunt propria jura, et ex sacramentorum susceptione facti sunt capaces vitæ æternæ. Quo in sensu servitus non repugnat naturæ. Attamen est semper status humiliationis et servorum est vilis conditio. Hinc ecclesia non omnia jura potuit servis concedere, et eos ab ordinibus arcet tamquam irregulares, idest servitus est species irregularitatis. Indecorum enim est ut qui in conditione servili detinetur ad fastigium ordinis sacerdotalis promoveatur, c. 21. D. 54. et c. 1. h. t. Aliqui addunt etiam rationem ex læsione juris quam paterentur domini, si ab eis auferentur servi et manciparentur divino servitio. At hæc ratio est potius ex conceptu juris romani, non undequaque in hac re probandi.

4. Irregularitas ex servili conditione est ut servi ordinari non possint iusciis aut invitis dominis suis cap. 2. h. t. Hæc juris dispositio est etiam quoad ordines minores. Verum consentientibus dominis ordinari possunt servi, immo servi ordinati ex consensu domini libertatem eo ipso consequuntur. Qui enim in servo permittit officium clericale, censetur etiam velle consequens, seu conditionem necessarium ad status decentiam. Quemadmodum qui servum hæredem instituit, censetur illum manumittere: Inst. *Quibus causis manumittere* etc. §. idemque juris. Dominus vero consentire potest pure et simpliciter, vel etiam reservare potest sibi spirituales operas a servo post ordinationem præstandas, c. 4. h. t. Quæ reservatio etiam ab ecclesiis fieri potest si filios servorum suorum ordinaverint, ut sibi in officiis divinis famulatum præstent. Quo in casu non licet ordinatis se ad alias ecclesias transferre; licet vero, si in ordinatione manumittenti ecclesiæ non fuerint obligati, cap. 6. h. t. Si quæratur qui consensus domini requiratur, dicendum est, in genere requiri expressum consensum. Nam in c. 12. D. 54. facultas dominorum pro servis suis ad ordines suscipiendos sub scripturæ testimonio vel per legitimam transactionem danda præscribitur. Verum sufficit etiam consensus tacitus. Hinc si dominus videns servum ordinari, cum posset reclamare et impedire si vellet ordinationem, taceat et silentio suo permittat ordinari, censetur consentire et cedere juri suo c. 20. D. 54. Porro hic domini consensus ad ordines suscipiendos locum tenet manumissionis; nam manumissio in titulo nostro non exprimit illum ri-

tum legitimum quo jure romano servi a dominica potestate solvebantur; sed solummodo significat concessionem libertatis, qua obtenta servi ad ordines possunt promoveri.

5. Quid vero si servus domino ignorante vel contradicente ordines susceperit? Si susceperit ordines *minores* solummodo, et dominus illum sibi vindicet, debet eidem restitui, ac in pristinam revertitur servitutem c. 2. h. t.; quod caput cum generice de ordinibus loquatur intelligi potest et debet etiam de servis ad ordines minores promotis præsertim ex juris concordantia, ex. gr. cc. 9. et 10. D. 54. Quod si vero servus ordines *sacros* susceperit, iterum distinguendum est; si sacerdos ordinatus fuerit, vel susceperit *dia*conatum aut *sub*diaconatum *sciente* Episcopo, Episcopus tenetur duos æquales servos restituere aut æquivalens pretium domino servi ordinati solvere. Servus autem ordinatus efficitur liber et in ministerio perseverat c. 19. D. 54. Canon loquitur de promotis ad sacerdotium et diaconatum; attamen valet dispositio etiam pro subdiaconatis; nam *Innocent. III.* c. 7. h. t. hac in re æquiparat Subdiaconos Diaconis, et Subdiaconatum sacrum ordinem esse dicit. Si vero servus fugiens a domino *deceperit* Episcopum se jactans esse liberum et ad Subdiaconatum vel Diaconatum sese fecerit promoveri, alium servum vicarium loco sui præstabit, aut ex suo peculio si quid habet, tenetur sui pretium domino solvere, atque ita se redimere. Quod si ordinatus servus peculio careat, nec habeat unde redimi possit, instante domino deponendus est, et inde restitui eidem domino debet c. 9. D. 54. et cap. 2. h. t. Si tandem ad *Presbyteratum* fuerit promotus, deponi non potest; sed exspoliatur peculio suo quod domino traditur c. 9. D. 54. Quod si careat peculio, domino suo præstabit opera spiritualia, idest mysteriorum celebrationem c. 10. D. 54.

6. Animadverti autem debet aliquibus in locis in usu esse speciem servitutis aliquantisper distinctæ servitute antiqua romani juris, eamque consistere in obligatione personæ præstandi personalem operam in agro colendo. Qui hac obligatione tenentur dicuntur servi *adscriptitii* vel servi glebæ. De hisce servis meminit *Benedictus XIV.: De Syn. Diœc.* Lib. 9. cap. 11. n. 5. *Engel* autem h. t. n. 6. docet præscriptiones canonicas quoad irregularitatem ad hosce etiam servos extendendas esse. Ex jure enim civili locali servi hujusmodi dominis operas suas præstare tenentur.

Titulus XIX.

De obligatis ad ratiocinia ordinandis vel non.

1. Sunt quædam munia quæ vel directe respiciunt ipsam rempublicam, vel sub juris tutela ita custodiuntur, ut qui ea occupat et exercet, teneatur et juridice cogi possit ad rationem reddendum negotiorum gestorum. Obligati ergo ad ratiocinia dicuntur qui generalem aliquam administrationem exercent, vel exercuerunt, ex qua dominis principalibus rationes reddere tenentur. Tales sunt procuratores, actores seu syndaci, executores ultimarum voluntatum, tutores pupillorum, et curatores minorum. Hi omnes repelluntur ab ordinibus suscipiendis nisi antea officium dimiserint, rationes reddiderint, ac plenam liberationem a dominis principalibus obtinuerint. c. un. h. t. Quibus ob paritatem rationis accensendi sunt publici conductores vectigalium c. 1. et 2. *Ne Clerici vel Monachi,* (III. 50) et generatim qui publicam administrationem gerunt, et rationes reddere tenentur.

2. Ratio hujus ecclesiasticæ præscriptionis multiplex est. 1°. quidem, ut ait caput cit., nec ecclesia infametur. Periculum siquidem esset ne obligatus ad ratiocinia posset suam administrationem congruis probationibus fulcire, et macula infamiæ forsitan in sacrum ministrum injiceretur, quæ in dedecus vergeret clericalis ordinis. 2°. facile aperitur via fraudi et abusibus. Obligatus enim possit facile statum clericalem assumere, ut dominum principalem ad forum privilegiatum pertraheret; immo ut contra ipsum objiceret privilegium competentiæ idest honestæ sustentationis ex cap. «Odoardus», 3. *De Solutionibus* (III. 23). Quare forsitan statum clericalem elegerunt non amore religionis, sed potius intuitu temporalis utilitatis. Hac vero in re Doctores optime animadvertunt prohibitionem, ne ad ordines assumantur, non sese extendere ad eos qui curam gerunt miserabilium aut ecclesiasticarum personarum, aut tutelam habent agnatorum suorum. Quare hi perseverantes in officio possunt ad ordines promoveri. Nam hujusmodi officia possunt cum ecclesiastico statu conciliari, et a Clericis exerceri, c. 26. D. 86.; c. 22. C. 16. q. 7.

3. Quod si vero aliquis obligatus ad ratiocinium inscientibus aut etiam contradicentibus creditoribus fuerit ordinatus, in officio

sacro perseverabit; nec deponendus erit, nec de jure suspensus est; cum in sacris canonibus hæc pœna nullibi statuatur; sed Episcopus ordinans si scienter fecerit, tenebitur ipse eo modo quo poterit indemnes reddere creditores; bona insuper si quæ sunt ordinati in solutum cedunt eisdem creditoribus, quæ nisi sufficiant, per cautionem eo modo quo fieri poterit providebitur ut saltem cum primum fas erit ordinatus satisfaciat suæ obligationi. Quod si vero obligatus ex malitia ad ordines se fecerit promoveri, arbitrio prudenti Episcopi pœnas solvat culpæ suæ. Quæ omnia in Glossa in cap. un. h. t. v. 'infamatur' declarantur. Judicium vero utrum ex simplicitate an ex malitia obligatus ad ratiocinia egerit, non a tribunali laico, sed a tribunali ecclesiastico proferetur, c. 12. *de sent. excom.* (V. 11) in 6°.

Titulus XX.

De corpore vitiatis ordinandis vel non.

1. Etiam vitium corporis, quod utile vel honorabile impediat opus ministerii constituit speciem irregularitatis ex defectu. Hic titulus distinguitur ab alio 'De Clerico ægrotante vel debilitato' in Lib. 3°. Nam titulus noster considerat infirmitatem vel defectum in relatione ad *exercitium ministerii ordinis*, ille vero considerat infirmitatem vel defectum in relatione ad beneficium ecclesiasticum, quod jam Clericus possidet. Vitium corporis triplex esse potest in sensu tituli; idest debilitatio, mutilatio, deformitas.

2. *Debilitatus* ille dicitur, qui licet nullo destituatur membro corporis sui, tamen unum aut alterum membrum ineptum habet et viribus carens ad exercendam actionem propriam. Hoc vitium dicebatur etiam ariditas. *Mutilati* illi appellantur qui aliquo membro principali et propriam actionem habente carent. Indifferens vero est, an a natura vel a causa alia procedat membri defectus. *Deformes* vero dicuntur qui aliquo defectu notabili laborant, ex quo graviter offenderetur decentia divini cultus, vel quia horror excitaretur aut risus, vel etiam quia admiratio et scandalum in populo oriretur. Pro exemplo afferuntur qui monstruosum gibbum gestant, qui nasum abscissum habent, vel sunt graviter claudicantes. Cum ministerium ecclesiasticum debeat esse utile et honorabile, tamquam regula practica consideranda est: Quicunque sacra munia,

præcipue s. Missam, peragere aut *omnino non* aut *non secure* aut *non decenter* aut *non rite* possunt, irregulares habendi sunt ex defectu corporis. Sic qui mutus omnino est, irregularitate laborat ex defectu corporis, quia formam sacramentorum e. gr. pronuntiare *nequit;* sic qui ex senectute vel infirmitate ita tremulus est ut magnum adsit periculum evertendi calicem, *non secure* agit, ergo irregularis est, similiter abstemius qui vinum haurire nequit absque periculo vomitus; *non decenter* deservire potest Domino, qui e. gr. carendo nares risum populi movet; tandem *non rite* qui ex debilitate corporis motus vel ritus in s. Sacrificio præscriptos peragere non valet; e. gr. genuflexiones, conversiones ad populum, qui stare nequit absque fulcimine; c. 59. D. 50. Quoad mutilatos duæ irregularitates sunt respiciendæ; una ex *defectu* corporis, altera ex *delicto* homicidii vel mutilationis. Si mutilatis regula superior applicari potest, semper sunt irregulares ex defectu corporis sive mutilatio fiebat cum culpa propria sive absque culpa. Si mutilati sub dicta regula non cadunt, non sunt irregulares nisi *delicto* mutilationis, de quo infra sub n. 7.

Quæ irregularitas non solum impedit susceptionem ordinum majorum, sed et *minorum* et *primæ tonsuræ;* quia in hodierna disciplina ordines minores non constituunt statum Clerici, sed considerantur ceu via et medium ad presbyteratum. In genere autem corpore vitiati in cit. c. 59. prohibentur applicari divinis ministeriis.

3. Qua in re distinguendum est, an agatur de eo qui ordines *suscepit,* vel de eo qui *nondum* promotus est ad ordines. Hinc enim alter arcetur prorsus ab ordinibus suscipiendis, primus vero privatur exercitio illius ministerii, quod ei impeditur ex contracto defectu: ita c. 2. *De Clerico ægrotante* (III. 6). Ratio prioris est: Qui non potest esse sacerdos, neque ad alios ordines inferiores promovendus est. Ita Doctores in re communi, et in specie *Garcia: De Benef.* part. 7. cap. 12. n. 28. ubi refert regulam hanc fuisse a S. Congr. Conc. firmatam. Ratio autem posterioris est quia agitur de jure jam quæsito tollendo, et per consequens restrictiva irregularitatis interpretatio adhibenda est. Quare si presbyter debilitetur in manu vel mutiletur in digitis, vel ob contractam deformitatem decens servitium altaris præstare nequeat, poterit confessiones audire et pœnitentes absolvere, baptizare et alia officia propria sacerdotum exequi. Unde etiam sequitur si dispensatio

debeat expostulari, eam esse exposcendam solummodo relate ad exercitium *illius* actus, qui a contracto defectu impeditur, non vero quoad alia officia ministerii sacri, quæ a defectu contracto non præpediuntur. Animadverti etiam potest, praxim S. Sedis esse, ut facilius dispensatio ab irregularitate quoad promotos, idest ab irregularitate superveniente post susceptum ordinem presbyteratus concedatur, quam quoad promovendos, licet agatur de eodem defectu. Si ordinatus jam clericus, e. gr. sacerdos, sentit se sacras functiones peragere aut omnino non aut non secure aut non decenter aut non rite jam posse, abstinere debet ab exercitio illorum munerum et deferre judicio Episcopi; secus crimen committeret ideoque absolutione indigeret, prout desumi potest ex rescripto S. C. C., d. 4. Maji 1878, in causa dispensationis ab irregularitate. —

4. Ex hac dispositione ultima et ex c. 2. h. t. inferunt Doctores *judicium* in dubio circa qualitatem defectus corporei, an videlicet irregularitatem inducat an non, ad *Episcopum* pertinere. In cap. enim 2. h. t. *Alexander III.* suffraganeis et Archiepiscopo Cantuariensi commisit officium inspiciendi, utrum macula in oculo electi cujusdam deformitatem induceret ministerii. Nec dicatur mandatum illud inquirendi naturam defectus valuisse pro illo casu speciali, nam cum relatum fuerit in corpore juris, induit indolem dispositionis juridicæ, ac proinde ordinariam Episcoporum facultatem respicit. Ad rem facit decretum s. Cong. Conc. *in Mexicana* 12. Julii 1721. relat. in Thesauro resolutionum tom. 2. pag. 15. et 41. Et quidem judicium in dubio irregularitatis pertinet ad Episcopum etiam quoad regulares quando agitur de promovendis ad ordines. Nam nullo jure cogitur Episcopus illum ordinare, quem judicat arcendum esse ab ordinibus ob vitium corporis. Aliter vero dicendum esse videtur, si de jam promoto agatur. Videlicet in dubio, judicium reservatum esse videtur Prælato regulari: arg. c. 3. *De Privil.* (V. 7) in 6°.

5. Posita vero existentia defectus corporis super irregularitate inde orta solus Pontifex dispensat. Et ratio est, quia irregularitas inducta est a jure communi, circa quod Prælati summo Pontifice inferiores dispensare non possunt, nisi habeant delegatam potestatem quæ in casibus singulis Episcopis concedi solet his verbis: «Arbitrio et conscientiæ Episcopi cum facultate dispensandi et habilitandi oratorem facto verbo cum Sanctissimo». — Episcopi possunt etiam dispensare super irregularitate dubia sive quoad jus

sive quoad factum. Si postea existentia irregularitatis indubia apparet, dispensatio ab Ordinario — Episcopo, Capitulo sede vacante vel Vicario Capitulari — data sufficiens censetur, sed si non data fuit, petenda est via ordinaria. Vide *Gasparri: tractatus de s. Ordinatione,* t. I. n. 230.

6. Porro in dispensationibus concedendis S. Sedes præ oculis habet *qualitates* laudabiles *personæ* et *necessitatem* vel magnam *utilitatem* quæ ex ministerio ejusdem *Ecclesiæ* etiam particulari derivare potest. Inter qualitates recenseri solent: promptum ingenium vel saltem diligentia in studiis, mores egregii, vocatio indubia, deinde etiam status religiosus (S. C. C. d. 16. Dec. 1882), spes recuperandæ valetudinis fundata (S. C. C. in eadem causa et in *Augustana* d. 10. Sept. 1887). Solet autem cautelas, quibus et scandalum removeatur, et securitati exercitii sacri ministerii consultum sit, apponere. Ejusmodi cautelæ enumerantur: *assistentia* sive alterius sacerdotis sive saltem diaconi, S. C. Concilii in *Florentina,* d. 23. Aug. 1727, in aliâ, d. 4. Maji 1878, in *Ventimilien.,* d. 20. Aug. 1887 etc., celebratio in *Oratorio privato:* S. C. in causâ disp. super irreg., d. 20. Julii 1878 etc ; restringitur dispensatio ad certum tempus, sic in causâ d. 20. Julii 1878 «usquedum ingravescat morbus», vel in causâ diei 4. Maji 1878 «ad triennium et quatenus morbus non ingravescat». —

Hic operæ pretium est, ss. canonibus decisionibusque illustrare rem expositam. Præprimis semper distinguendum inter ordines *suscipiendos* et jam *susceptos,* dein inter ministerium *utile* et *honorabile.* Nunc de singulis corporis vitiis. —

Ob defectum sanitatis *totius* corporis irregulares sunt: 1°. *Epileptici.* Concessa est dispensatio nonnunquam a S. C. C., sed respiciebantur circumstantiæ: a) ut morbus contractus esset absque culpa, b) ne impetus epilepsiæ acciderent nisi *raro, leviter, nocturnoque* tempore, denique ut periculum irreverentiæ vel tædii quam maxime abesset; S. C. C. in *Volaterranâ,* d. 9. Jul. 1825, in *Treviren.,* d. 11. Jan. 1868, in *Tropien.* d. 26. Jan. 1878; in aliâ 29. Jan. 1881. —

2°. *Leprosi* ratione ministerii sive *utilis* sive *honorabilis:* cc. 3. et 4. *de clerico ægrotante* (III. 6); item toto corpore tremuli ratione regulæ supra indicatæ. —

3°. *Pygmæi* vel *nani,* qui nimis brevis staturæ sunt, præsertim si aliæ deformitates sunt adjunctæ, e. gr. caput enorme

S. C. C. in causâ diei 15. Jun. 1878 etiam *mensuram* oratoris expostulavit.

Si agitur de *singulis* membris, hæc sunt statuenda: I°. Quoad *oculos*. Duo semper sunt quærenda: a. Quid est de potentia visiva; b. quid de decentia. — Ratione potentiæ visivæ est irregularis, qui quæ legenda vel videnda sunt, etiam aliquo optico instrumento adjutus videre prout oportet, non potest, e. gr. divinum officium, cæremonias sacramentorum, ritum s. Missæ. Distinguendum hic semper est inter ordines susceptos et suscipiendos respectu dispensationis. Sacerdoti e. gr. pene cæco vel etiam cæco data est facultas celebrandi Missam B. M. V. votivam in *Florentina*, d. 23. April 1727. Econtra ordinando vel cæcitati proximo vel cæcutienti quidem, sed cum periculo cæcitatis plenæ, dispensatio denegabatur in *Neapolitana*, d. 13. Sept. 1814, licet cetera oratori faverent; in *Vercellen.*, d. 28. Jan. 1860, in *Colonien.*, d. 13. Sept. 1863. — Sed exempla non desunt, in quibus concedebatur dispensatio, licet potentia visiva esset maxime debilis, e. gr. in causâ irregularitatis, d. 15. Febr. 1879, ubi dextro oculo exstincto sinister maxime debilis erat, in alterâ, d. 16. Dec. 1882, ubi tamen convalescendi spes effulgebat; — in *Augustana*, d. 10. Sept. 1887. — Præter potentiam visivam in se respicienda semper est *decentia*. Quamobrem ille qui, licet omnia necessaria videre bene possit, tamen e. gr. habitu capitis admirationem excitat populi, irregularis censendus est. Inde — semota videndi potentiæ quæstione — irregularis est: 1°. saltem secundum communiorem sententiam, cui favet S. C. C. in *Florentina*, d. 19. April. 1823 et in *Hydruntina*, d. 21. Febr. 1824, qui caret oculo sinistro, *oculo canonis* dicto, non autem qui dextro caret; 2°. qui legere nequit nisi capite super Missale proclinato illudque vertens de verbo ad verbum; S. C. C., d. 17. Febr. 1879; 3°. ille «cui erutus est oculus», cn. 13. D. 55.; 4°. qui habet gravem maculam, ex c. 2. h. t. Strabo i. e. qui obliqua vel inæquali acie intuetur per se non est irregularis, nisi vitium est enorme.

II°. Quoad *auditum*. Surdus ambabus auribus semper irregularis est pro confessionibus audiendis. Quoad cetera officia distinguendum est inter surditatem supervenientem et antecedentem. Si superveniens est surditas, non adesse censetur irregularitas; secus, si antecedens est ita ut ordinandus ministri vocem non audiret. Data est dispensatio in *Trevirensi*, d. 27. Jan. 1855 usque ad presbyteratum inclusive, denegata est specialibus tamen de causis —

præter auditum etiam vox pene amissa erat idque ex lue venerea — in *Melphicten.*, d. 25. Jan. 1806. — Surdi *alterutra* aure non sunt irregulares; surdastri ad cautelam dispensantur ad ordines suscipiendos; cfr. A. S. S. IV. pg. 595.

III°. Quoad *loquelam.* Qui verba ad formam sacramentorum pertinentia pronuntiare nequit, irregularis est jure *divino.* Notabiliter *balbutienti* etiam exercitium ordinum jam susceptorum a S. C. C. non permittebatur in *Imolen.*, 14. Apr. 1852, a fortiori dispensatio recusari potest quoad ascensum ad ordines.

IV°. Quoad *extremitates superiores* (digitos, manus, brachia) cum c. ult. 7. h. t. distinguendum est — uti supra — inter ministerium *utile* et *honorabile.* Qui in digitis ita est debilitatus ut Eucharistiam frangere nequeat, merito irregularis censetur, arguitur ex c. 7. h. t. A fortiori qui mutilatus in digitis est, iterum a fortiori qui in alterutra manu (præcipue dextera) vel in alterutro brachio similiter deficit, irregularis est. Si adest fortasse vis ad utile ministerium sufficiens, tamen decentia semper respicienda manet. Exemplis novissimi quoque temporis tota res illustratur. S. Congregationem Concilii benignius agere cum jam ordinatis supra dictum est. Sacerdos regularis dispensatus erat super defectu duorum *digitorum* (digiti et medii) manus sinistræ, et cum pollicem quoque amitteret amputatione, novâ dispensatione, quâ indigebat, donatus est; S. C. C. in *Ord. Min. s. Francisci*, d. 15. Jul. 1893. Similiter in *Geruntina,* d. 26. Apr. 1788, ubi sacerdos *omnium* manus sinistræ digitorum expers erat. —

Si manus *sinistra* integra vel brachium sinistrum integrum deest, S. C. C. interdum dispensationem etiam ordinato recusavit, uti in *Mediolanen.*, d. 18. Apr. 1863, nonnunquam autem benigne concessit adhibitis tamen cautelis necessariis — celebratio in oratorio privato, cum assistentia, examen singulis annis — in *Ventimilien,* d. 20. Aug. 1887; in *Olomucen.*, d. 30. Maji 1891. Econtra S. C. Concilii severius agere solet, quando brachium, manus, digiti dexteri ministerio bene inservire nequeunt. «Non expedire» (dispensationem) respondit S. Congregatio in *Legionen.*, d. 15. Dec. 1888, ubi agebatur de juvene promovendo ad ordines, cujus brachium motu erat privatum.

S. C. Concilii autem in causâ dispens. super irregularitate diei 4. Maji 1878 sacerdoti, *perfecto brachii dexteri usu* destituto, rescripsit: «. . . Pro gratia dispensationis et rehabilitationis, arbi-

trio et conscientiæ Episcopi, dummodo celebret cum assistentia alterius Sacerdotis ad triennium et quatenus interea morbus non ingravescat».

V°. Quoad *pedes* decentia semper servari debet, licet stabilitas ad officia fortasse sufficiat. Quare irregularis est: 1°. Qui pedes habet nimis *distortos* vel aliter *male formatos* ita ut ejusmodi defectus ne talari quidem veste tegi valeat, licet bene incedere possit, 2°. qui *sine baculo* incedere aut stare nequit ex c. 57. D. 1. *de consecr.;* 3°. qui *multum claudicat* vel ex debilitate pedibus se dirigere nequit *rite* (in genuflexionibus, circulis etc.); S. C. C. in causâ diei 20. Jul. 1878; in *Mantuana,* d. 8. Maji 1886 ad cautelam; 4°. qui caret uno pede qui fortasse suppletur altero ligneo vel ex alia materia confecto. Super hoc defectu S. C. C. saltem quoad *promovendos* severe egit. Prostant 4 tantum exempla dispensationis: in *Mathelicen.,* d. 5. Maji 1866 clerico *professo:* in *Bergomen.,* d. 22. Sept. 1866 cum clausula «in exemplum non adducenda»; in *Andrien.,* d. 11. Dec. 1874; tamen in *Mediolanen.,* d. 14. Apr. 1894.

VI°. Quoad cetera corporis membra valent quæ usque modo sunt dicta respectu inprimis *decentiæ:* ita quoad faciem (valde maculatam), nasum (mutilatio, deformitas magni momenti), aures (mutilatio), labia, guttur, dorsum. *Gibbosi* si defectus est alicujus momenti, dispensandi sunt; e. gr. S. C in causâ d. 15. Jun. 1878, ubi et imago photographica gibbosi et mensura altitudinis requirebantur. Qui syphili (i. e. morbo «gallico») foris apparente laborant, dispensatione indigent *(Gasparri: de ordinatione,* t. I. n. 260); cum præter defectum integritatis etiam periculum tædii sit vitandum. — Notandum denique est, membrum artificiale per se nunquam amovere irregularitatem; requiri tamen uti conditionem dispensationis sine quâ non.

7. Quid vero si vitium seu defectus ex culpa contrahatur? Distinguendum est: Si vitium seu defectus propria culpa contractus ejusmodi est, ut eo impediatur sive utile sive honorabile ministerium, duplex adest irregularitas: una ex *defectu corporis,* altera ex *delicto mutilationis.* Sin autem utile vel honorabile ministerium non impeditur, irregularitas ex defectu corporis quidem deest, sed irreg. ex delicto mutilationis adesse potest; de hac posteriore vero sermo erit in l. V. t. 12. Pauca hic notamus: Qui immediate se mutilaverit vel se mutilari affectaverit absque justa causa, irregularis censendus est.

Item qui se periculo talis mutilationis absque justa causa exposuerit; arguitur ex cc. 7. et 8. *De homicidio* (V. 12). Non incurrit hanc irregularitatem qui illicitæ quidem rei operam dat, tamen non afferenti per se periculum mutilationis. Irregularitas ex delicto mutilationis semper incurritur sive factum criminosum sit notorium sive occultum; attamen si occultum est, potest Episcopus super irregularitate exinde contracta dispensare vi c. 6. sess. 24. *de Ref.* Conc. Tridentini; nam mutilatio revera homicidium non est. — Ex hisce dictis resolvantur casus: 1°. qui ex nativitate est eunuchus, vel factus est eunuchus in cunabulis irregularis non est c. 3. h. t. — 2°. Qui ex consilio medicorum genitalium sectionem passus fuerit, irregularis non est cc. 6. seqq. D. 55. et c. 5. h. t. — 3°. Si quis ex insidiis hostium vel ex malitia aliorum factus fuerit eunuchus irregularis non est c. 3. h. t. — Quid vero si quis ad sedandam libidinem, reputans se obsequium præstare Deo, virilia sibi amputaverit, vel fecerit amputari? Per se juxta c. 4. h. t. irregularitatem contrahit. Ratio est, quia ad sedandam libidinem alia remedia præsto sunt, nec licet personæ sævire in seipsam. Sed si agatur de eo qui jam sacerdos est, jus bonæ fidei illius aliquantisper parcit, et concedit facultatem Episcopo eundem admittendi per dispensationem ad officia sacerdotalia exercenda, excluso tamen altaris ministerio c. 4. h. t.

Titulus XXI.

De bigamis non ordinandis.

1. Ecclesia, quæ sine macula est, in electione suorum ministrorum non solum a defectu corporis et natalium abhorret, sed etiam declinat defectus illos qui oriuntur ex inspectione qualitatum et relationum supernaturalium, quæ in homine per sacramenta producuntur. Hinc cum matrimonium christianum institutum sit ad significandam unionem Christi cum Ecclesia effectam per Verbi Divini incarnationem, nisi adsit in matrimonio plena hæc significatio, defectus in eodem adesse censetur. Quare bigamia quæ unitati conjunctionis Christi cum Ecclesia aliquomodo adversatur, constituit defectum in persona, qui dicitur defectus significationis seu *sacramenti*. Quare bigamia gignit speciem irregularitatis ex defectu, et appellatur irregularitas ex defectu sacramenti.

Bigamia vi nominis non est aliud quam *successiva* reiteratio matrimonii, et bigamus est vir binorum conjugiorum. Dicitur vero

'successiva iteratio' ut a polygamia distinguatur, quæ lege evangelica absolute proscribitur.

2. Bigamia in *veram* distinguitur, *interpretativam* et *similitudinariam*. Vere et proprie dictus bigamus ille est, qui cum duabus mulieribus successive validum contraxit matrimonium, ac cum utraque consummavit. Ratum matrimonium non sufficit c. 5. h. t. Pariter matrimonium debet esse validum. Hinc qui eodem tempore plures retinet mulieres cum quibus matrimonii contractum ausus est celebrare, vere bigamus non est. Indifferens autem est sive quis duas uxores successive habuerit post baptismum, sive ante baptismum, sive unam ante et unam post baptismum habuerit. Bigamia enim semper locum habet cc. 2. et 3. D. 26. Et ratio est, quia, quemadmodum s. Augustinus in cit. can. 2. innuit, per baptismum remittuntur quidem peccata, non tollitur autem defectus sacramenti seu significationis, qui sequitur ex duplici matrimonio in infidelitate contracto et consummato. Nec obstat, matrimonium infidelitate contractum non esse sacramentum. Nam semper verum est in secundo matrimonio contracto et consummato deficere rationem significationis, quæ aliquo modo est etiam in matrimonio legitimo infidelium; cfr. c. 8. *de divortiis* (IV. 19) et c. 11. *de transactionibus* (I. 36) necnon Encyclicam S. P. *Leonis XIII.* «*Arcanum.*» d. 10. Febr. 1880., § «Attamen Naturalistæ».

3. *Interpretativa* bigamia, quæ fictione juris innititur, tunc obtinet cum quis reapse cum duabus non contraxit, sed interpretatione juris censetur contraxisse. Bigamus nempe interpretative dicitur 1°. qui matrimonium contraxit et consummavit cum *vidua* a priore viro suo carnaliter cognita, vel cum muliere ab alio *corrupta*, c. 2. D. 33. et c. 11. D. 34. — 2°. Qui duo matrimonia invalida, aut unum validum et aliud invalidum contraxit et consummavit; arg. c. 4. h. t. Et ratio est: quia licet hic vere bigamus non sit, propter defectum sacramenti, eo quod saltem unum matrimonium fuit invalidum; tamen bigamus est per *affectum* intentionis cum opere subsecuto. Scilicet quantum in se fuit, duo matrimonia voluit contrahere et consummare.*) — 3°. Tandem qui cum uxore sua ab alio per adulterium cognita maritali consuetudine vivit,

*) Notandum hic est: virum qui cum duabus vel pluribus mulieribus carnaliter quidem, sed non affectu *maritali* vivit, irregularitatem bigamiæ non incurrere, c. 6. h. t. —

id est scienter habet cum ea copulam carnalem; cit. c. 'Si cujus' 11. et 'Si laici' 12. D. 34.

4. Tandem *similitudinaria* bigamia inducta est ab auctoribus in similitudinem iterati conjugii, et locum habet cum aliquis vel obligatus voto solemni castitatis, vel constitutus in aliquo ordine majore attentat et consummat matrimonium; plura de hac «bigamia» inferius.

5. Quod bigamia vera irregularitatem pariat ad ordines patet primo ex Apostolo Paulo *1. Tim. III. 2.* qui ait 'oportet Episcopum irreprehensibilem esse, *unius* uxoris virum', et v. 12. 'Diaconi sint *unius* uxoris viri'. Quibus in verbis Paulus voluit excludere bigamiam, non vero polygamiam. Nam polygamia seu pluralitas simultanea uxorum lege evangelica Matth. XIX. 3. sqq. prohibetur non ministris sacris tantum, sed et ipsis fidelibus; ita ut non potuisset accenseri inter fideles qui Christi legem observabant, illi qui simul plures retinebant uxores. Cum ergo aliquid amplius pro sacris ministris requisivit Paulus, quam pro simpliciter fidelibus, dicendum est ipsum exclusisse a sacris ministeriis qui plures habuerant successive uxores. Sensus hujusmodi confirmatur ex eâdem *1. Tim.* V. 9., ubi agens Paulus de viduis eligendis ad ministerium in ecclesia, scribit: 'Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, quæ fuerit *unius* viri uxor'. Ex sacris autem canonibus habemus cc. 1. 2. et 3. h. t. In c. 2. non solum bigamis ordinum susceptio interdicitur, sed etiam prohibetur susceptorum ordinum administratio. Præterea adducci possunt c. 2. D. 33. et c. 1. D. 34. Porro bigamia sive ante sive post baptismum locum habuerit, semper irregularitatem gignit. Nam, uti vidimus, bigamus est etiam ille qui sive duas habuit uxores ante baptismum, sive unam ante et aliam post baptismum. Concordat c. 'Si quis'. 13. D. 34. ubi *Innocentius* scribit 'in baptismo crimina dimittuntur, non acceptæ uxoris consortium relaxatur, et quemadmodum filii geniti ante baptismum pro veris filiis habentur, ita et uxor pro vera habetur uxore'.

6. Sed et bigamia interpretativa irregularitatem inducit. Triplex autem est, uti vidimus, bigamiæ interpretativæ species. Quoad primam speciem probant c. 2. D. 33.; cc. 9., 10., 13., 15. D. 34.; c. 8. D. 50. De secunda specie bigamiæ et ejus effectu loquitur c. 4. h. t. cui adjiciendi sunt cc. 11. et 12. D. 34. quibus in canonibus sermo est etiam de tertia specie, idest de viro qui affectu et consuetudine maritali cohabitat cum uxore sua adultera. Sed

quæri potest curnam inducta sit hæc interpretativa bigamia tamquam impedimentum ad ordines, et quonam principio innitatur defectus ex quo enascitur irregularitas. In c. 5. h. t. res tota exponitur. Quæstio proponebatur *Innocentio III.* utrum esset bigamus vir ille qui contraxit et consummavit matrimonium cum vidua, quæ cum alio viro contraxerat jam matrimonium, sed illud *non consummaverat.* Innocentius respondet bigamum non esse. Ita autem ratiocinatur. Verba protoplasti 'hoc nunc os de ossibus meis et caro de carne mea etc.' nonnisi matrimonio consummato applicari possunt; quod matrimonium revera repræsentat unionem Christi cum Ecclesia per incarnationem Verbi. Hæc vero unio tunc perfecte repræsentatur per matrimonium ratum et consummatum, quando celebratur inter unum et unicam unici, idest inter virum et virginem mulierem. Defectus autem hujus perfectæ repræsentationis locum habet, quoties vir vel viduam a priore viro suo cognitam, vel mulierem ab alio corruptam ducit et cognoscit. Nam hoc in casu mulier carnem suam divisit in plures, nec verificatur quod mulier sit os de ossibus et caro de carne viri sui. Ergo divisio carnis ex parte mulieris in plures viros in matrimonio, sive extra matrimonium, ratio est, cur vir, qui eam ducit, sit bigamus; ejus enim conjugium non refert imaginem perfectam typi, idest unionis Christi cum Ecclesia.

7. At adhuc explicatione indiget caput 5. Videtur enim Innocentius *sacramenti rationem non tribuere matrimonio rato.* Nam in matrimonio duo distinguit: consensum scilicet animorum et corporum commixtionem; primum docet repræsentare charitatem quæ consistit in spiritu inter Deum et animam justam; alteram vero significare unionem Christi cum ecclesia. Ex quo concludit matrimonium tantummodo ratum non pertinere ad illud designandum conjugium, quod per incarnationis mysterium inter Christum et Ecclesiam contractum est. Cum vero ratio sacramenti in matrimonio christiano in eo sita sit, ut repræsentet unionem Christi cum Ecclesia, videtur Innocentius negare matrimonium solummodo ratum esse sacramentum.

Ut hanc difficultatem diluamus, animadvertimus: 1°. Innocentius alibi, sc. in c. 2. *de Translat. Episcop.* (I. 7), clare docuit matrimonium etiam ratum tantum ita indissolubile esse, ut non possit dissolvi nisi auctoritate *divina* Petro ejusque successoribus communicata. 2°. Hæc indissolubilitas necessario resultat, teste

ipso Innocentio III. in c. 7. *de divortiis* (IV. 19), ex ratione sacramenti matrimonii etiam rati tantum. 3°. Si Pontifex in c. 5. h. t. contendit «profecto conjugium illud quod non est commixtione corporum consummatum, non pertinet ad illud conjugium designandum, quod inter Christum et Ecclesiam per Incarnationis mysterium est contractum», hoc intelligi debet quoad perfectionem *secundam*, quæ consistit in operatione; nam conjugium inter Christum et Ecclesiam liberis abundat, cfr. Gal. IV. 27, nequit autem intelligi de perfectione *prima* quæ consistit in ipso rei esse. Irregularitas ergo ex bigamia secundum Innocentium III. adest tunc solum quando matrimonium alicujus deficit in repræsentanda secunda perfectione Incarnationis mysterii, cfr. S. *Thomam.:* S. Th. III. suppl. q. 42. a. 4. —

8. Quæritur an dari possit dispensatio in defectu bigamiæ. Quæstio principaliter proponitur de bigamia vera, quæ ex Apostoli præcepto, ceu adnotat summ. Pontifex in cap. 2. h. t. constituit impedimentum ad ordines præsertim majores suscipiendos. Affirmativa sententia tenenda est. Nam in sacris canonibus hujusmodi irregularitas juris *ecclesiastici* esse censetur. Præceptum vero Apostoli non inducit jus divinum, sed solummodo jus ecclesiasticum; est enim præceptum ex genere illorum præceptorum, quæ Apostoli ceu rectores Ecclesiæ jubebant pro ordinato decentique gubernio rerum spiritualium; quæque præcepta potestati Ecclesiæ subjiciuntur. Hæc conclusio confirmatur ex eodem loco Apostoli. Ibidem enim excludit percussores, et tamen ex dispensatione admittuntur ad ordines cc. 3. et 4. *De Cleric. percuss.* (V. 25).

9. Quæritur quinam dispensare possit ab irregularitate orta ex bigamia. Summus Pontifex in bigamia cujusvis speciei potest dispensare. Episcopi vero non possunt dispensare in bigamia vera et in interpretativa capp. 2. et 4. h. t. Hæc vero dispensatio ab Episcopis auctoritate propria dari non potest nec ad ordines minores, nec ad beneficium simplex consequendum. Nam de Episcopis in c. 59. D. 50. expresse dicitur 'non confidat quisque Pontificum bigamos divinis servituros applicare officiis', et in cap. un. h. t. in 6°. et in sess. 25. cap. 17. *de Ref.* in Tridentino bigamis non permittitur ministrare in minoribus Ordinibus. Cum igitur ex una parte in jure communi prohibita sit promotio illius qui vere aut interpretative bigamus est, ac ex altera parte nulla reperiatur data Episcopis dispensandi facultas, sequitur eosdem non

posse dispensare in utraque specie bigamiæ. Hæc conclusio firmatur ex resolutione s. Cong. Conc. in *Lancianen.* diei 21. Maji an. 1644., relata in Lib. Decretor. 17. pag. 821.

10. Pœna contra spernentes irregularitatem ex bigamia est ut ordinantes privati sint potestate ordinandi in posterum, ordinati vero arceantur ab usu et administratione ordinum susceptorum c. 2. et 4. h. t. Sed et contra bigamos adest pœna specialis indicta c. un. h. t. in 6°. Ibi enim hæc verba leguntur 'bigamos omni privilegio clericali declaramus esse nudatos: coërcitioni fori sæcularis addictos . . . . Ipsis quoque sub anathemate prohibemus deferre tonsuram et habitum clericalem'. Ut hæc verba intelligantur, sciendum est ex cap. un. *De Clericis conjug.* (III. 2) in 6°. clericum in minoribus ordinibus constitutum, si cum unica et virgine contraxerit, et habitum ac tonsuram deferat, gaudere privilegiis clericalibus fori et canonis. Hujusmodi dispositioni inhærens Concilium Tridentinum in sess. 23. *de Ref.* cap. 17. in fine statuit ut si deficiant clerici cælibes pro ministeriis exercendis ordinum minorum possint suffici etiam conjugati, dummodo isti bigami non sint, et tonsuram ac habitum clericalem gestantes Ecclesiæ alicui de mandato Episcopi inserviant. Quo posito si Clericus in minoribus constitutus fiat bigamus, ipso facto, idest per pœnam latæ sententiæ, spoliatur privilegiis fori et canonis, nec non sub pœna anathematis prohibetur deferre habitum et tonsuram. Nec ergo poterit Ecclesiis inservire in minorum Ordinum officiis.

Quod si vero Clericus in majoribus Ordinibus constitutus matrimonium attentet ac retineat mulierem tanquam uxorem, privilegia clericalis ordinis non amittit. Hæc nempe privilegia retinet quoadusque deferre habitum potest; quod ei conceditur quoadusque non degradatur; sed cogendus est ad mulierem illam dimittendam, adhibitis etiam pœnis contra clericos concubinarios statutis. Sed de hac re inferius in Lib. III.

11. Inter species bigamiæ a canonistis et theologis numeratur communissime bigamia similitudinaria, *S. Alphonsus* in *theol. morali:* l. VII. nn. 448—449. Est autem bigamia similitudinaria secundum illos doctores defectus proveniens ex matrimonio a solemniter professis vel in majoribus ordinatis attentato. Bigamia autem vocatur quia ejusmodi persona sacra *spirituali* quodam matrimonio ligata *carnale* matrimonium attentat. At nonnulli doctores, e. gr. *Gonzalez Tellez in comm. perpet.* ad c. 5. h. t. n. 9. irregularitatem

quidem a talibus contrahi contendunt, sed illam inter irregularitates ex delicto amandant. — Sed quidquid contendunt doctores, irregularitas ex tali attentato *immediate* proveniens cum *certitudine* probari nequit. Diximus *immediate;* nam *mediate* irreg. in tali facinore locum habere potest: 1°. ex *infamia facti*, quando nempe publico hoc attentato fama in populo christiano amittebatur; 2°. ex delicto *mali usus Ordinis,* quando clericus in majoribus constitutus vel solemniter professus qui matrimonium attentando fit excommunicatus ipso facto, exercet Ordinem suum. Nemo enim ignorat ejusmodi clericum vel professum excommunicatione l. s. Episcopo reservata puniri a *Clemente V.* in Clem. un. *De Consanguinitate et Affinitate* (IV. 1) necnon a *Pio IX.* in Const. «*Apostolicæ Sedis*».

Diximus deinde *cum certitudine.* Nam præter pondus tot tantorumque auctorum loci ex jure canonico adducti non stricte probant. Provocant 1°. ad cc. 4. et 7. h. t.; immerito, nam in illis sermo est de bigamia *interpretativa.* — Provocant 2°. ad cc. 1. et 2. *Qui Clerici vel Voventes* (IV. 6). Agitur in c. 1. de Diacono qui alium Diaconum vulneravit et uxorem accepit. De quo scribit *Alexander III.* in c. 1. X (IV. 6) Episcopo Rhemen.: «*dispensative* poteris ei Diaconatûs officium reddere et si perfectæ vitæ et conversationis fuerit, eum in Presbyterum ordinare». In c. 2. ejusdem tit. (IV. 6) commendat idem Pontifex Episcopo Cenomanen., ut subdiaconum qui quandam sibi in conjugem copulavit, ad majores ordines promovere concedat, si ad monasticum ordinem transire voluerit; in minoribus autem tantum ministrare sinat, si in sæculo remaneat. - At quid certo concludi potest ex his cc. 1. et 2.? Irregularitas ex bigamia certo nequit concludi, nam si bigamus uterque esset, Episcopus cum ipsis omnino non posset dispensare, arguitur ex cc. 4. et 7. h. t. Sed neque ex verbo «*dispensative*» c. 1. potest quidquam concludi; nam *dispensatur* etiam cum «simplici fornicatione notatis»; qui absque dubio «irregularitatem non incurrerunt bigamiæ» ex c. 6. h. t. Item quoad c. 2. X (IV. 6); nam unde differentia illa inter vitam in religione et in sæculo; tolliturne ordine monastico irregularitas ex bigamia? Nequaquam, at tolli potest ingressu in religionem infamia facti. — Provocant 3°. ad c. 4. *de Clericis conjugatis* III. 3), ad c. 24. et 32. C. 27. q. 1., sed utrum merito, quisque qui locos inspexerit, intelliget. — Econtra argumenta pro sententia bigamiam similitudinariam negante non

sunt contemnenda: 1°. Antiquis doctoribus «prorsus incognita erat bigamia *similitudinaria*», ait *Van Espen* in *Jur. Eccl. Univers.*: p. 2. t. 10. cp. 2. n. 31.; revera *S. Thomas* necnon *S. Bonaventura*, quos scripsisse post *Alexandrum III.* et *Innocentium III.* constat, ejusmodi bigamiam non norunt. 2°. Omnes Corporis Juris Canonici loci huc pertinentes explicari etiam possunt, quando pro irregularitate excommunicatio vel suspensio statuitur cfr. c. 1. *de Clericis conjugatis* (III. 3) necnon Clem. un. *de Consang. et Aff.* (IV. 1). 3°. Episcopis jus tribuitur, non solum concedendi exercitium Ordinum jam susceptorum, sed etiam promovendi ad altiores gradus ex c. 4. *de Clericis conjug.* (III. 3) et cc. 1. et 2. *Qui Clerici vel Voventes* (IV. 6.) Sed si de bigamia ageretur, quomodo hoc jus Episcopis tribuitur, cum in bigamia Summus Pontifex ægre dispenset; cfr. cc. 1., 2., 3., 4., 7. h. t. 4°. Si naturam bigamiæ inspiciamus, conceptus bigamiæ nequit applicari matrimonio a Clerico majori vel solemniter Professo cum virgine attentato. Nam natura bigamiæ secundum *S. Bonaventuram* in IV. sent. d. 25. a. 2. q. 3. non in eo consistit quod vir *carnale* et «*spirituale*» matrimonium init, nam hoc posito omnes uxorati essent irregulares, sed in hoc quod *carnale* viri matrimonium aut vere aut fictione juris duplicatur vel multiplicatur; id quod in matrimonio ejusmodi Clerici vel Professi cum virgine attentato nequaquam verificatur. Unde apparet: irregularitatem ex bigamia *similitudinaria* non esse *certi*, sed valde dubii juris; quare applicari merito possunt principia de irregularitatibus dubii juris: cfr. *Gasparri*: tract. de *s. Ordinatione*, t. I. n. 394.

Titulus XXII.

De Clericis peregrinis.

1. Adest in Lib. II. titulus 29. de Clericis *peregrinantibus*. Verum titulus hujusmodi respicit clericos e propria Diœcesi exeuntes in ordine ad causas *judiciales* tractandas; dum titulus noster considerat Clericos peregrinos relate ad *ordines* suscipiendos, vel ad exercitium ordinum jam susceptorum. Clericus peregrinus in sensu tituli est ille qui extraneus est a Diœcesi et vagus est vel ignotus.

2. Si quæratur utrum liceat Clericum peregrinum ad altiores ordines promovere: respondendum est negative. Nam certum in

jure est ordines esse conferendos a proprio Episcopo, vel de ejus licentia; prout tradit c. 4. h. t. et fusius expositum est in tit. *De tempor. Ordin. et Qualit. Ordin.* (I. 11).

3. Quid vero dicendum de usu et exercitio ordinum quos peregrinus asserat se recepisse? Cum non semel Clerici peregrini jactent se aliquos recepisse ordines quos non susceperunt vel sint innodati aliqua censura aut sint aliqua irregularitate affecti, ad præcavendos abusus statutum est Clericos peregrinos non posse admitti præsertim ad publicum ordinum exercitium nisi Episcopi proprii literas afferant *commendatitias*. Ita Trid. sess. 23. cap. 16. *de Ref.* et c. 3. h. t. Porro literæ commendatitiæ, seu testimoniales literæ continent attestationem Episcopi de ordine suscepto deque exemptione Clerici ab omni irregularitate et censura. Literæ hujusmodi quæ etiam *formatæ* dicuntur, quinque episcoporum sigillis, cum ageretur de Clericis *transmarinis*, munitæ esse debebant c. 1. h. t. Modo vero ab usu recessit rigor hujusmodi, et satis est, si in forma authentica testimonium afferatur proprii ordinarii. Ex cit. autem loco Tridentini lex generalis eruitur ut absque commendatitiis literis proprii ordinarii nullus Clericus peregrinus ab aliquo Episcopo admittatur ad divina celebranda et Sacramenta administranda. Ex quo patet defectum literarum commendatitiarum generaliter non posse suppleri per aliud medium probationis; nec per jusjurandum Clerici ipsius c. 2. h. t. Quod si vero Clericus testimoniales literas habuerit, sed casu vel per injuriam belli aut latronum amiserit, tunc per testes probare poterit existentiam earum. Testes autem confiteri debent se vidisse literas amissas, et Clericum sine malitia eas amisisse. Quod si nec testes adsint, per aliud idoneum medium poterit suppleri probatio c. 2. h. t. ex gr. per famam communem conjunctam cum bona conversatione seu cum testimonio bonæ vitæ clerici.

Peculiaris vero est dispositio c. 3. h. t. Pontifex enim cum necessitatem literarum testimonialium inculcet, aut alterius sufficientis probationis, ait, eum qui his caret, non esse admittendum. si presbyter sit, ad Missæ celebrationem in publico, posse autem admitti ad celebrandum in privato sacello si id postulet solum ex devotione peragere. Ratio est quia cum nemo præsumatur malus nisi probetur, cumque Clericus petat celebrare ob motivum pietatis tantum, seclusa qualibet spe lucri, et mali ambitus affectu

præsumitur clericus nolle decipere. — Porro necessitas præstandi literas testimoniales urget etiam Regulares. Nulli enim regulari Sacerdoti concedenda est facultas Missam celebrandi nisi habeat documenta in quibus ipsius Superior testetur sacerdotium ab eo susceptum nullaque censura irretitum aut affectum esse irregularitate. Ita S. Congr. S. Offic. in encyclicis literis diei 26. Jan. an. 1692. in quibus Episcopi, Vicarii Generales et Foranei admonentur ne etc.

4. Quod si quæstio exoriatur super veracitate vel authentia epistolarum testimonialium, judicium ab Episcopo est exposcendum. Hinc in Diœcesibus bene ordinatis non admittitur ad celebranda divina mysteria Clericus ignotus, nisi prius ejus literæ testimoniales recognitæ fuerint ab episcopali Curia. Quod verificatur etiam de Regularium ecclesiis intra Diœcesis limites existentibus. In quibus potest prohibere Episcopus ne incogniti sacerdotes sæculares admittantur ad S. Sacrificii celebrationem, nisi eorum literæ testimoniales fuerint recognitæ et approbatæ a Curia episcopali. S. Cong. Conc. die 17. Nov. 1594. Cfr. *Instit. 34. Benedicti XIV.*

5. Literas vero testimoniales Clericis ex justa causa petentibus Episcopi denegare non possunt, ceu etiam respondisse constat s. Congr. Conc. in causa *Signensi* 13. Septemb. 1749. Nec obstat Clericos promisisse Episcopo proprio obedientiam, nam subjectio sacerdotum Episcopo non adeo adstringit eosdem ut amittant omnino propriam voluntatem, quemadmodum contingit in Regularibus, qui votum obedientiæ nuncupantes, in jure censentur non habere 'nec velle nec nolle'. Quare debet adesse ratio legitima ut Episcopus literas testimoniales seu formatas deneget Clerico suo. Quæ ratio ex. gr. potest esse si Clericus in Diœcesi possideat beneficium residentiale, si assumpserit obligationes in re spirituali quas non adimpleverit, si ordinatus fuerit Clericus propter necessitatem alicujus Ecclesiæ. S. Congr. *in Amerina* 8. Maji 1756. et alia hujusmodi.

6. Huc spectat decretum S. C. Concilii, d. 22. Decembr. 1894. respectu commorationis peregrinorum clericorum sive sæcularium sive regularium in Urbe Roma quod incipit «Anteactis» et quod in parte legifera sic se habet Sanctissimus Dominus Noster *Leo PP. XIII*, hæc quæ sequuntur per Sacram Concilii Congregationem præscripsit ac statuit:

1. Clerici et sacerdotes sæculares alienæ diœcesis aut etiam regulares extra claustra degentes nequibunt in posterum stabile

domicilium in Urbe statuere absque expressa venia Summi Pontificis per officium S. Congregationis Concilii impetranda.

2. Qui vero in præsens Romæ degunt, si nullo beneficii aut officii titulo ad residendum adstricti sunt, nec per diuturnam commorationem et tacitam aut expressam suorum Episcoporum licentiam domicilium Romæ acquisierint, post mensem a die hujus decreti elapsum ad suam diœcesim redire debebunt.

3. Nullus ex clericis et sacerdotibus alienæ diœcesis ad ecclesiasticum *officium*, quodcumque sit, aut ad aliud munus quod residentiam in Urbe requirat, eligi a quoquam in posterum poterit, nisi præter testimoniales commendatitias sui Episcopi literas exhibeat quoque veniam a Summo Pontifice jam obtentam Romæ manendi; itemque nemini *beneficium* conferetur, si assensum Ordinarii sui ad hoc non obtinuerit: atque aliter facta beneficii collatio nulla et irrita erit.

4. Qui ad *literarum scientiarum*que studiis operam dandam vel ad *honesta negotia* peragenda, vel ex alia justa causa in Urbe cum Ordinarii licentia versantur, statim ac temporaria hujusmodi causa cessaverit, vel a proprio Episcopo revocentur, ad propriam diœcesim redire debebunt, exclusa omni futili excusatione, ac præsertim, ob peculiarem diœcesium his temporibus conditionem, nullatenus eisdem suffragante exceptione sive ex susceptis studiis sive ex prætensa tenuitate sustentationis ab Episcopo oblatæ desumpta: quod si durante hac eorum commoratione in Urbe sese, uti decet, non gesserint, per Vicariatum Urbis propriis Ordinariis denunciabuntur, et ab Urbe discedere cogentur.

5. Quicumque denique, quolibet modo, præsentibus dispositionibus se non conformaverit, aut, quod Deus avertat, eisdem contraiverit, ipso facto *suspensioni* a divinis obnoxius fiet.

Ceterum Episcopi omnium clericorum suorum æque curam gerant, neque, uti sæpe dolendum, e sua diœcesi eos abire facile sinant qui seu vitæ ratione, seu aliis quibuscumque causis sese reprehensione dignos aut molestos exhibeant.

Hæc itaque omnia Sanctitas Sua ab omnibus ad quos spectat, custodiri et inviolabiliter servari mandavit, contrariis quibuscumque etiam peculiari mentione dignis minime obstantibus.

Titulus XXIII.

De officio Archidiaconi.

1. In Lib. 1. agitur de personis quæ sacram ecclesiasticam hierarchiam constituunt. Postquam actum est de modis quibus personæ hujusmodi in statu suo juridico coram Ecclesia constituuntur, et postquam actum est de qualitatibus sive positivis sive negativis personarum, quæ ad ecclesiasticam hierarchiam assumuntur, nunc de officio agendum est istarum personarum. Ut materia tituli et titulorum sequentium intelligatur, sunt præmittendæ quædam notiones generales.

2. Ex ecclesiastica institutione inductum est ut in Ecclesia præsertim Cathedrali, quæ habita est uti mater aliarum ecclesiarum Diœceseos, haberentur plures gradus personarum, ita ut personæ quo magis appropinquarent Episcopo, eo magis de ejus honore, jurisdictione et administratione participarent. Clerici in ecclesia Cathedrali inservientes ab Ecclesia ipsa congruam sustentationem obtinere debebant sive ex præbendis peculiaribus sive ex adsignatis portionibus fructuum bonorum Ecclesiæ. Porro inductum est, ut istis vel præbendis vel portionibus in Ecclesiis Cathedralibus adfixa esset dignitas, administratio, jurisdictio, uno verbo adfixæ essent qualitates ob quas personæ in gradu suo distinguerentur. Quare in ecclesiis præsertim Cathedralibus factum est ut distinguerentur Dignitates, Personatus, Officia. — *Dignitas* juxta canones nihil aliud erat nisi beneficium quod adnexam habebat aliquam *jurisdictionem et* aliquam *præeminentiam* honoris. *Personatus* erat beneficium cui solummodo *honoris prærogativa* adnexa erat, vi cujus persona inter alios clericos præcedentiam et honorem obtinebat. *Officium* autem nihil aliud erat nisi beneficium quod adnexam habebat aliquam *administrationem* sine honoris prærogativa et sine jurisdictione, quemadmodum antiquitus erat Sacrista et post Tridentinum sunt Canonicus Theologus et Canonicus Pœnitentiarius.

Jure Decretalium dignitates erant Archidiaconatus et Archipresbyteratus; personatus erat Primiceriatus; officium autem habebant Sacrista et Custos. Jure autem Tridentino Præbenda etiam theologalis et Præbenda pœnitentialis officium constituunt. — Sit primo loco:

3. De dignitate *Archidiaconatus.* — Archidiaconus erat vera dignitas in Ecclesia; nam habebat jurisdictionem in Ecclesia et Vicarius natus censebatur ipsius Episcopi. Ita cap. 1. h. t. — Habebat insuper administrationem præsertim relate ad politiam externam clericorum, necnon relate ad bona Ecclesiæ; immo ubi nondum facta erat divisio præbendarum, sed in communi erant bona patrimonii diœcesani, Archidiaconus administrationi patrimonii hujusmodi præerat. Conferri possunt c. 2. et 3. h. t. — Archidiaconus habebat etiam præeminentiam honoris. Licet enim Archipresbyter primum locum teneret inter reliquos Clericos Diœceseos, tamen Archidiaconus præeminentiam habebat ante ipsum Archipresbyterum. Cap. 1. *De Offic. Archipr.* (I. 24).

4. Ut autem materia tituli intelligatur et vetus et nova disciplina cognoscatur, per capita distinguenda sunt jura et officia Archidiaconi. Et 1°. juxta Decretales Archidiaconus erat Vicarius generalis natus simulque perpetuus Episcopi: hinc in Canonibus appellatur etiam 'oculus' Episcopi. Igitur habebat ipse proprium tribunal eo quod in eo residebat jurisdictio *ordinaria* (S. C. Conc. in *Monasterien.*, d. 19. Septembr. 1769) et *perpetua;* hinc a sententia Archidiaconi appellari poterat ad Episcopum. Ex quibus patet ex duplice capite differre ab officio hodierni Vicarii Generalis; nam *a)* Vicarius Generalis non est perpetuus, sed officium ejus totum pendet a voluntate Episcopi illum deputantis; *b)* tribunal Vicarii Generalis censetur idem esse ac tribunal Episcopi; hinc non datur appellatio a sententia Vicarii Generalis ad Episcopum. Verum Archidiaconus non poterat in suo tribunali videre et decernere nonnisi causas minores; causæ enim arduæ ad Episcopi tribunal reservabantur: ita in c. 7. h. t. Quare sine licentia Episcopi non poterat deponere clericos, ecclesias unire aut dividere; c. ult. C. 15. q. 7. Non poterat Archidiaconus videre et decernere causas matrimoniales, nec pariter causas criminales Clericorum, neque causas concubinatus eorundem, quæ omnes causæ Episcopo reservantur a Tridentino sess. 24. c. 20. et sess. 25. c. 14. *de Ref.* Non poterat Archidiaconus de jure communi sententiam ferre suspensionis, interdicti, et excommunicationis c. 5. h. t.; secus vero accedente auctoritate Episcopi aut consuetudine Gloss. in id. c. 5. h. t. nec tandem jurisdictionem exercere in monasteria etiam non exempta nisi quando id obtinebat ex consuetudine legitime præscripta c. ult. h. t.

2°. Archidiaconus curam et diligentiam exercebat super vita et conversatione Clericorum, necnon circa eorundem literariam instructionem, ita ut Episcopo interroganti tenebatur respondere ex scientia propria de idoneitate personarum quæ ad sacros Ordines promoveri desiderabant capp. 7. et 9. h. t. et cap. un. *De Scrutin. in Ordin. fac.* (I. 12.) Verum hujusmodi examen circa idoneitatem et scientiam promovendorum ad Ordines Tridentinum reservavit Episcopis c. 7. sess. 23. *de Ref.* in quo statuit: Episcopum examen ordinandorum instituere debere adhibitis etiam secum sacerdotibus sapientibus et prudentibus. Hinc interrogatio proposita Archidiacono in ordinatione ministrorum nihil aliud est hodierno jure, quam pars ecclesiasticæ liturgiæ.

3°. Episcopo impedito, quolibet triennio Archidiaconus erat a jure destinatus ad visitandam totam Diœcesim c. 1. h. t. in fin. Poterat item Archidiaconus quolibet anno visitare ecclesias sui Archidiaconatus c 6. h. t. Hac tamen in re animadvertendum est ex Tridentino in c. 3. sess. 24. *de Ref.* immutatam fuisse disciplinam: siquidem Tridentinum statuit ut solummodo in locis in quibus adest consuetudo possit Archidiaconus sui Archidiaconatus ecclesias quolibet anno visitare, adhibito notario de consensu Episcopi; adjecta tamen obligatione reddendi Episcopo intra mensem rationem peractæ visitationis.

4°. Archidiaconus erat qui de licentia Episcopi immittebat novos Canonicos et Beneficiatos Ecclesiæ in corporalem beneficii possessionem c. 4. et 7. h. t. Tandem Archidiaconus erat qui Episcopo ministrare poterat dum solemnia in Ecclesia perageret, quique perlegere poterat Evangelium, et primum locum tenere post Episcopum in Ecclesia.

5°. Dignitas hujusmodi Archidiaconorum et magna potestas quam ex jure habebant Archidiaconi causa fuit ut intumescerent quodammodo et ipsis Episcopis molestias crearent. Quare factum est ut ad compescendos abusus Conc. Lateranense IV. speciali dispositione relata in c. 14. *De Off. Jud. Ordin.* (I. 31) concesserit Episcopis facultatem sibi eligendi Vicarium generalem distinctum a persona Archidiaconi. Sensim autem sine sensu factum est etiam ut Archidiaconi alia jura amitterent, et quemadmodum notat Glos. in c. 2. *de Exces. Prælat.* (V. 31) v. „Consuetudines“, inductum est ut officia et jura Archidiaconatus regerentur consuetudine potius locorum quam jure communi. Hinc tandem inductum est ut con-

suetudine pæne universali Archidiaconatus non amplius dignitas in sensu stricto dici possit, sed solummodo personatus; id quod decisione S. C. Concilii in *Pinnen.* d. 27. Febr. 1886 illustratur.

Titulus XXIV.

De officio Archipresbyteri.

1. *Archipresbyter*, qui et Decanus dicitur, idem est ac princeps presbyterorum, idest primus inter presbyteros eisque imperat in iis quæ sunt sacerdotalis officii, necnon peculiarem habet ministerii sacri administrationem. Si quæratur vero in quo differant Archipresbyteratus et Archidiaconatus, respondent auctores in eo differre ut Archidiaconus sit Vicarius Episcopi in externa politia et in temporalibus, Archipresbyter in spiritualibus: id est clarius Archidiaconus repræsentat Episcopum præcipue in politia Diœceseos in foro judiciali et in administratione bonorum temporalium Ecclesiæ; Archipresbyter autem in foro pœnitentiali, in administratione sacramentorum, in celebratione divinorum Officiorum et in correctionibus paterno more et affectu perficiendis.

2. Archipresbyter alius urbanus dicitur, seu etiam civitatensis, alius ruralis seu plebanus. Archipresbyter urbanus horis canonicis præest et celebrationi divinorum officiorum in Cathedrali ecclesia. Immo in istis officiis Episcopi vices supplet, præsertim in solemni celebratione Missarum, et supra cæteris presbyteris curam animarum gerit, c. 1. et seqq. h. t. Ruralis autem Archipresbyter curam gerit, pastoralem et spiritualem oppidanorum sui ruralis Archipresbyteratus, circumspicit mores aliorum clericorum et parochorum qui in minoribus titulis commorantur. Circa quos Clericos potest Archipresbyter ruralis agere et decernere ea quæ minora, majora vero, licet formam judicii non requirant, debet deferre ad tribunal Episcopi. Nec potest inobedientes censuris plectere sine Episcopi delegatione. Ita ex cap. 3. h. t.

3. Quod vero in c. 3. *De Off. Jud. Ord.* (I. 31) supponitur, Archipresbyteratum nempe posse sententiam excommunicationis ferre, intelligi debet, duce Glossa, de potestate, quam Archipresbyter ex consuetudine antiqua privilegio speciali fuerat sortitus. At ex consuetudine generali dicendum est hodierno jure Archipresbyteratum ad personatum reduci. In aliquibus officiis vero

Archipresbytero rurali suffectus est Vicarius foraneus, qui aliqualem vigilantiam exercet in disciplinam clericorum et observantiam legum ecclesiasticarum; et quoad jurisdictionem in foro interno Archipresbyteri ministerium exercetur per parochos vel per pœnitentiarios.

Tituli XXV., XXVI. et XXVII.

De officio Primicerii, Sacristæ et Custodis.

Auctores hosce tres titulos cumulant, tum quia minoris momenti hodierno jure sunt, tum quia dispositiones juris facile simul componuntur.

1. *Primicerius* forsitan ex more antiquo scribendi in tabulis ceratis, idem significare videtur ac primus scriptus in cera et a capite laterculi. Est vero Primicerius qui primus in censu canonicorum inscribitur; quique in Choro prior est in ordine psallentium. Unde etiam dicitur Præcantor aut Cantor. Officium ejus est ut instruat Clericos in cantu et dirigat, servetque disciplinam in psalmodia divini officii et in cantu tempore sacrificii Missæ: C. «Perlectis» 1. §. «Ad Primicerium» 13. D. 25. Officium autem instituendi Clericos in cantu extensum fuit etiam ad docendum eosdem latinum sermonem, atque ad aliquas tradendas disciplinas. Quod officium in Cathedralibus generatim etiam ipsi Primicerio tributum fuit. Hinc appellatus est etiam 'Scholasticus'; qui ex dispositione Conc. Trid. sess. 23. c. 18. *de Ref.* circa finem debet esse doctor vel licentiatus in s. Theologia aut in Jure canonico. Quare præter prærogativam honoris, Primiceriatus etiam officium poterat importare. Immo juxta locorum consuetudines, et Constitutiones Capitulorum in aliquibus locis fuit etiam dignitas; communiter vero hodie ceu personatus habetur. Videlicet Primiceriatus est beneficium cui solummodo adnexa est præeminentia honoris.

2. Secundo loco *Sacrista* venit, qui etiam dicitur Thesaurarius. Hic curam habet et servat vasa sacra et thesaurum Ecclesiæ. Hanc autem curam exercet dependenter ab Archidiacono c. 3. *De Off. Archidiac.* (I. 24). Etiam hujusmodi officium ferme disparuit, et nomen quod superest adnexum alicui præbendæ honoris prærogativam solummodo secumfert, idest Sacrista vel Thesaurarius personatum possidet; et officium servandi thesaurum Ecclesiæ uni vel alteri Canonico committitur.

3. Tertio loco venit *Custos*, de quo loquitur *tit. 27.* qui censetur quasi minister Sacristæ. Ejus officium est pallia et utensilia, necnon vasa aut instrumenta minus pretiosa custodiendi, et insuper parandi quæ ad divinum altaris ministerium necessaria sunt cc. 1. et 2. h. t. Hoc etiam officium hodie non amplius adnexum reperitur alicui præbendæ, sed exercetur ab uno vel altero Canonico ad illud explendum electo, vel extraneæ personæ persolvendum committitur. De hisce officiis ergo, quod de dignitatibus diximus, repetendum est, idest servandas esse laudabiles locorum consuetudines.

4. Post Conc. Tridentinum præsertim duo dantur revera officia in Ecclesiis Cathedralibus et in aliquibus etiam Collegiatis insignibus: Officium nempe *Canonici Theologi* et *Pœnitentiarii*. De primo loquitur Trid. in sess. 5. *de Ref.* c. 1. ubi statuit ut nisi in Ecclesiis esset præbenda adsignata officio Theologi, adsignaretur in perpetuum præbenda proxime vacatura. Theologus vero onus habet explicandi per lectiones sacram scripturam. Ex constanti praxi S. Congr. Conc. receptum est ut Canonicus Theologus pro integra die qua legit sacram scripturam possit a Choro abesse et suos facere *fructus:* immo percipere potest etiam *distributiones* quotidianas. Ita in causa *Tropien.* 7. Maji 1597. Ita in *Mediolan.* 29. Apr. 1593. Ita in *Corien.* 26. Aug. 1848. et aliis omissis in *Perusina* 30. Julii 1859. Excipiuntur tamen distributionis quæ ex voluntate fundatorum solis actu præsentibus Canonicis solvuntur. De Canonico Theologo fusius agimus in Lib. V. Tit. *de Magistris* 5. Modus vero collationis hujus præbendæ pro Italia et insulis adjacentibus determinatus est in Constitutione *Bened. XIII.* quæ incipit '*Pastoralis*', et est ut conferatur per concursum.

5. Secundum officium est Canonici *Pœnitentiarii* de quo loquitur Tridentinum in c. 8. sess. 24. *de Ref.* In hoc loco Conc. statuit ut in qualibet Cathedrali Ecclesia per unionem præbendæ proxime vacaturæ Pœnitentiarius instituatur, qui in Ecclesia confessiones audiat, et interim censeatur Choro præsens. Porro tum præbenda theologalis, tum pœnitentialis, dignitatem aut personatum adnexum non habere censentur, cum nec honoris præeminentiam secumferant ex jure Tridentino, nec jurisdictionem publicam, excepta jurisdictione in foro sacramentali pro Canonico Pœnitentiario. Hinc utraque præbenda officium adnexum habere solummodo censentur.

Titulus XXVIII.

De officio Vicarii.

1. Vicarius in genere et vi vocis est qui vices alterius gerit: idest qui ministerium alteri competens exercet. Diversa fuit Ecclesiæ disciplina pro temporum varietate. Ope Vicariorum incœperunt Episcopi sibi reservare jura liberæ administrationis independenter a Dignitatibus Capituli, quæ jure proprio sibi vindicabant partem sollicitudinis ecclesiasticæ in Diœcesi. Potuerunt enim Episcopi e dispositione Conc. Lat. IV., uti vidimus, personis sibi bene visis officia et administrationem committere. Hinc opportunum reputavimus hac in re totum jus exponere, quod nempe tum in Decretalibus *Gregorii IX.* exhibetur, tum etiam quod sequioribus sæculis inductum fuit et obtinuit.

2. Vicarius alius est *in divinis*, alius est *jurisdictionis*. Primus est qui alterius officium exercet in actibus ministerii sacri et in iis, quæ ad forum internum pertinent. Vicarii autem jurisdictionis sunt qui directe destinantur ad externam politiam regendam et potestatem directe habent in foro externo. Ad genus Vicariorum in divinis præsertim pertinent Vicarii Curati, seu qui ad curam animarum exercendam designantur nomine alterius. Diximus 'præsertim'; nam etiam dantur Vicarii Episcoporum qui suffraganei vel Episcopi auxiliares vocantur, qui dantur vel ob causam precariam ad tempus, vel ad vitam Episcopi ut ejus loco sacramenta administrent, et functiones sacras in Ecclesia peragant. In titulo sermo est de Vicariis curatis.

3. Vicarius in divinis est vel *temporaneus* vel *perpetuus*. Temporaneus qui ad tempus, idest ob causam precariam, vel ad nutum constituentis exercet officium; perpetuus qui Vicariam in titulum habet, et ab ea removeri non potest nisi ob causam in jure expressam. Vicarius jurisdictionis vel est *natus*, ceu jure Decretalium erat Archidiaconus, vel *datus*, quem nempe Episcopus, aut is qui jurisdictionem habet quasi-episcopalem, sibi eligit, et constituit, quemque potest pro sua voluntate removere. Vicarius datus vel assumitur in partem ministerii totius Diœcesis, et dicitur *Generalis*, vel in partem vigilantiæ alicujus oppidi vel regionis, et dicitur *Foraneus*. Tandem est etiam Vicarius *Capitularis*.

4. De Vicariis in divinis vel beneficiis. — Vicarius in divinis ille est, qui in divinis ministeriis et præsertim in cura animarum aut in aliis rebus quæ ad forum internum spectant alterius vices gerit. Hinc Vicarius in divinis potest etiam dari in adimplendo munere Beneficiati, quemadmodum est Coadjutor, qui loco Beneficiati titularis choro adsistit, et reliqua munia beneficii adimplet. Præsertim vero, Vicarius in divinis constituitur ad curam animarum exercendam. De hoc ergo altero Vicario in divinis loquimur præcipue; et in primis quidem de causis ob quas Vicarius in divinis constituatur. — 1ª. Ex juris dispositione cura animarum residere potest penes personam *moralem*, idest Capitulum aut monasterium aut aliud ecclesiasticarum personarum collegium. Jam vero cum ad rectum regimen animarum 'una Ecclesia unius debeat esse sacerdotis', c. 15. *de Præb. et Dignit.* (III. 5), ne cura in communi existens, a nullo ceu propria efficaciter exerceatur, inductum est, ut vel unus de gremio, vel extraneus assumatur, qui relicta cura *habituali* in persona morali, curam animarum *actu* adimpleat. — 2ª. Causa est si officium curæ animarum spectat ad *Episcopum*, qui sibi reservavit administrationem alicujus Parœciæ, vel si cura spectet ad Abbatem Monasterii qui regimen Monasterii ipsius teneat. Quo in casu, cum rector principalis non facile adimplere posset munia parochialia, nec quandoque expediat ut eadem munia per seipsum adimpleat; in jure provisum est ut alteri vices suas committat. — 3ª. Causa locum habet, cum parochia in censu suo dives nimia amplitudine locorum extenditur, ac numeroso populo constat; quo in casu Ecclesia *filialis* erigitur, in qua Sacerdos Episcopo approbante constituitur, qui vices gerat rectoris principalis in administratione sacramentorum et in aliis divinis officiis exequendis c. 3. *de Eccl. ædif.* (III. 48). Hæ causæ sunt ob quas constituitur Vicarius perpetuus, ille nempe qui canonice deputatus et institutus censetur ceu verus et legitimus possessor beneficii curam animarum adnexam habentis, nec removeri potest, nisi reus fiat alicujus criminis, quod secumferat vel depositionem vel privationem beneficii c. 3. h. t.; Clem. un. h. t. et S. C. Concilii in causa circa *Vicarios perpetuos*, d. 15. Febr. 1879.

5. Ad constituendum vero Vicarium *temporaneum*, qui nempe parœciam non retinet in titulum, et potest ad nutum removeri, sequentes dantur in jure causæ: 1ª. *Vacante* Parochia, donec novus instituatur Parochus, juxta juris dispositionem in c. 4. *de Off. Jud.*

Ord. (I. 31) et in c. 18. sess. 24. Conc. Tridentini *de Ref.* ab Episcopo statim ab habita notitia vacationis, si opus fuerit, idoneus Vicarius, congrua fructuum portione assignata, constitui debet. — 2ª. Causa est, cum Parochus ob *imperitiam* honorabile ministerium et regimen animarum exercere non potest. Tunc enim ex dispositione Tridentini c. 6. sess. 21. *de Ref.* Episcopus etiam tanquam Sedis Apostolicæ delegatus potest, qualibet vel appellatione aut exceptione remota, constituere Vicarium et eidem adsignare partem fructuum pro congrua sustentatione, donec Parochus idoneus reddatur. — 3ª. Causa est *infirmitas* vel longa *absentia* Rectoris a parœcia etiam ob legitimam causam, ex. gr. si Parochus absit ob studia, quorum cursum nondum explevit c. 28. *de Apell.* (II. 28) et cap. 'Cum ea' *de Elect.* (I. 6) in 6°. et c. 1. sess. 25. *de Ref.* — Tandum constitui potest Vicarius temporaneus, quoties ob supervenientem precariam circumstantiam ex substitutione Vicarii incrementum religionis sperari possit. Ex. gr. si ex agendi ratione parochi titularis, licet reus non fuerit alicujus criminis, odium aut etiam aversio animorum excitata fuerit contra ipsum in populo, quibus mederi posse prævidetur, quoties ad tempus Parochus removeatur, et resipiscentiæ argumenta præbeat: Cfr. S. Congr. in causa *Suspens., Irreg. et Privat. Paræc.* die 5. Dec. 1863., 30. Jul. 1864, 8. Jul. et 12. Aug. 1865. Ex quibus omnibus patet constitui posse ad normam juris Vicarium temporaneum, quoties adsit vel necessitas, vel evidens utilitas spiritualis fidelium.

Etiam pro persona morali, uti capitulo, constituebatur antiquis temporibus aut turnus, quo exercebant capitulares curam animarum, aut vicarius ad nutum amovibilis. Sed nostris temporibus a S. C. Concilii, nisi speciales circumstantiæ aliud suadeant, præfertur constitutio *perpetui* vicarii constitutioni *temporanei;* cfr. responsa S. C. Concilii, d. 26. Jun. 1875 in *Neapolitana*, item in causa *Vic. perpetui*, d. 5. Aug. 1876, item in *Curæ animarum*, d. 26. Apr. 1879.

6. De *muneribus, obligationibus et juribus* Vicarii perpetui et temporanei. — Quoniam Vicarius perpetuus censetur in jure ceu verus Parochus, hinc tota actualis cura idest exercitium curæ animarum ad eundem pertinet, remanente habituali cura penes Rectorem principalem. Inde sequitur eum *teneri* ad omnes *obligationes*, quæ Parochos urgent in bonum spirituale plebis cui præest. Quare vel est actu Sacerdos, vel infra annum Sacerdos fieri debet:

tenetur ad legem residentiæ, c. 1. sess. 23. *de Ref.* in Tridentino et c. 6. h. t. nec simul potest plures retinere Vicarias perpetuas c. 2. h. t. et c. 28. *de Præb.* (III. 5.) Tenetur Verbum Dei prædicare, pueros in rudimentis fidei instituere. Onus insuper eidem inest sacrificium pro populo offerendi, et sacramenta administrandi: Clem. un. h. t. Immo nec rector principalis potest sese hisce rebus immiscere, inconsulto aut invito Vicario perpetuo. Cfr. Bulla *Benedict. XIV.* '*Cum semper oblata*'. Præterea omnes Constitutiones Apostolicæ quæ de Parochis loquuntur respectu habito ad bonum populi fidelis, Vicariis perpetuis etiam applicandæ sunt.

7. *Jus* autem Vicarii perpetui traditur in c. 27. *de Rescr.* (I. 3) ubi dicitur 'non enim beneficio carere debet dici, cui competenter de perpetuæ Vicariæ proventibus est provisum'. Hinc Vicarii perpetui censentur esse veri beneficiati perpetui, et habent canonicum titulum, et jus habent congruæ portionis fructuum percipiendæ ex bonis ecclesiæ parochialis. At differunt in aliquibus Vicarius perpetuus et titularis Parochus. 1ª. Differentia est ut qui possidet beneficium ex juris dispositione fructus *omnes* percipiat; cum præceptum sit ut beneficia ecclesiastica sine diminutione conferantur. Vicarius vero habet *congruam portionem*, idest sufficientem quantitatem fructuum ad vitam honeste sustentandam. Beneficium enim proprie competit rectori principali, cui spectat habitualis cura animarum, ad quam exercendam cum assumat aliam personam seu Vicarium, tenetur eidem præstare congruam sustentationem ob spirituale ministerium. — 2ª. Differentia est in eo, ut Parochus titularis teneatur *protueri* jura beneficii sui, non ita vero Vicarius perpetuus. Nam ipse assumitur ad gerendam vigilantiam et curam spiritualem animarum; ad rectorem vero principalem pertinet exercitium juris parochialis in iis quæ respiciunt *externam defensionem*, et vindicationem beneficii, necnon onus, fabricam ecclesiæ parochialis conservandi et reparandi. Unde S. Congr. Conc. in *Eugubina* diei 11. Maji 1594. resolvit 'Vicarium perpetuum Abbatiæ debere subire omnia onera respicientia curam animarum, et administrationem Sacramentorum, cætera vero omnia ad Abbatem, seu commendatarium ejusdem Ecclesiæ spectare'.

8. Vicarius perpetuus præsentatur Episcopo a Parocho habituali, et Episcopus postquam dignum in examine repererit, eum instituit in Vicaria. Ita ex Bulla *S. Pii V.* '*Ad exequendum*' data die 1. Nov. 1567. Unde non urget in casu lex concursus; hæc vero

est 3ª. differentia inter parochum et vicarium perpetuum. Romæ autem quoad Vicarios parochiales Ecclesiarum sæcularium ex lege imposita a. S. Pio V. in Motu proprio an. 1571. et in Constit. *Leonis XII.* diei 1. Nov. 1824. forma concursus servanda est ita ut parochus habitualis inter approbatos in concursu penes Curiam Cardinalis Vicarii unum debeat eligere, illumque eidem Cardinali præsentare. Solet autem Cardinalis Vicarius Capitulis habentibus curam habitualem tres ex concurrentibus digniores proponere, inter quos Capitulum novum Vicarium Parochum eligat.

9. De Vicariis *temporaneis.* — Si sermo sit de obligationibus, quoadusque persona vicariam exercet, tenetur ea omnia præstare, quæ præstat Vicarius perpetuus. Nam et ipsi revera commissa est cura animarum, et ob hujusmodi scopum stipendium consequitur. Hinc Vicarius temporaneus tenetur in loco vicariæ residere, prædicationis ministerium obire, pro populo sacrificium diebus festivis etiam absque præcepto audiendi missam offerre. Const. *Pii IX.* '*Amantissimi Redemptoris*' diei 3. Maji 1858. Et quidem hoc onus adeo Vicario incumbit ut licet in ea ecclesia adsit Capitulum seu alius rector habitualis non hic, sed Vicarius temporaneus Missam pro populo celebrare teneatur. Ita in Const. *Bened. XIV.* '*Cum semper oblata*' §. 'cum enim' et tenuit s. Congr. Concilii die 7. Maji an. 1808. Pariter Vicarius temporaneus tenetur sacramenta administrare et cætera implere quæ ad officium parochiale pertinent. Hinc non potest idem duas vicarias temporaneas simul retinere.

10. Quid vero dicendum est de Vicariis Apostolicis et Missionariis in suis Missionibus quoad onus applicandi Missam pro populo? Viderentur teneri eo quod *Pius IX.* in cit. Const. '*Amantissimi*' dicat hoc onere obligari 'parochos aliosque omnes animarum curam gerentes'. At S. Congr. De Propaganda Fide proposito dubio 'an Vicarii Apostolici et Missionarii, qui quovis modo curam animarum in certo aliquo loco assumunt, omnes indistincte obligentur ex justitia ad applicandam Missam pro populo diebus festibus?' die 23. Martii an. 1863. respondit '*Negative*, dummodo non agatur de locis in quibus Sedes episcopales ac parœciæ canonicæ erectæ jam sint, atque ad eas Vicarii Apostolici et Missionarii missi sint, ut legit morum pastorum vices gerant'. Porro Sedes episcopales eriguntur et constituuntur per actum solemnem S. Sedis, parochiæ autem constituuntur vel ab ipsa S. Sede, vel ab Episcopo vi Tridentinæ dispositionis in sess. 24. *de Ref.* c. 13. Unde quoad-

usque Vicarius Apostolicus et Missionarii nihil aliud sint quam Verbi Dei præcones, non obligantur ex justitia ad Missam pro populo applicandam. — — Quoad vero beneficium, non tenetur Vicarius temporaneus illius jura protueri, sed rector principalis, vel administrator ab Episcopo adsignatus.

11. Si sermo sit de juribus Vicarii temporanei, dicendum est ipsum vere et proprie non esse beneficiatum, sed habere solummodo actum et functionem beneficii, et esse veluti mercenarium rectoris principalis cum jure percipiendi congruam portionem fructuum pro honesta sua sustentatione. Unde Vicarius temporaneus nedum titulum beneficii possidet, sed neque habet titulum in beneficio. Amovibilis enim est ad nutum, c. 28. *de Apell.*, (II. 28) c. 34. *de Elect.* (I. 6) in 6°. et *Clem. un. h. t.*

12. At amovibilitas ad nutum est rite accipienda. In genere Ecclesia in suo regimine abhorret ab arbitrio, et ordinatam exigit in omnibus disciplinam. Hinc in genere amovibilitas ad nutum non potest æquiparari arbitrariæ remotioni personæ ab officio quo fungitur. Distinguenda tamen est amovibilitas Vicariorum temporaneorum qui ob precariam prorsus causam per meram deputationem alterius functiones et vices gerunt, ab amovibilitate Clericorum qui officiis de se perpetuis præficiuntur sub clausula tamen, ut ad nutum removeri possint. Si de Vicariis ob causam precariam deputatis ad tempus sermo sit, doctores tradunt communiter ipsos posse removeri ab officio etiam absque gravi causa, dummodo tamen remotio non fiat ex fraude vel odio. Hoc in sensu loquitur *Bened. XIV. De Syn.* l. 12. c. 1. *n. 2.* Quod si sermo sit de Clericis præpositis alicui officio de se perpetuo, ex. gr. Cappellaniæ aut curæ animarum sub conditione amovibilitatis ad nutum, ex praxi s. Congr. Concilii receptum est, ut remotio Clerici non sustineatur, si fiat nulla existente causa. Siquidem honor clericalis status, et bonum animarum non bene componuntur cum facili et frequenti mutatione personæ quæ officium sacrum de se cæteroquin permanens et perpetuum exerceat. Conferri possunt resolutiones S. Congr. diei 11. Julii 1626, 6. Aug. 1791. in causa *Furfen.*, et aliis omissis in causa *Messan.* 18. Martii 1854, et in causa *Vicarii Curati quoad remotionem* dierum 27. Junii 1867. et 11. Januarii 1868. Quo ergo in sensu Clericus ab officio suo dicitur amovibilis ad nutum? Amovibilitas in casu sumitur in oppositionem ad perpetuitatem. Beneficia in Ecclesia perpetua esse

dicuntur, quia repræsentat antiquos titulos idest stationes illas Clericorum in quibus Clerici divino servitio per ordinationem mancipabantur, adscribebantur in censu seu in canone Ecclesiæ particularis, et ab eadem Ecclesia congruam sustentationem assequebantur. Tituli hujusmodi perpetui erant, et per mortem personæ vacare dicebantur. Unde vetitum erat, ne clericus a sua ecclesia ad aliam transiret. Ita *S. Leo Magnus* in Epist. 1. ad *Aquilejensem* Episcopum et in Epist. 8. ad Episcopos Illyrici. Quare beneficia quæ antiquis Clericorum titulis subrogata fuerunt, et ipsa perpetua dicta sunt. Hinc quando beneficium alicui conceditur, non tribuitur ad tempus determinatum, sed ut semper in vita sua illud possideat. Quapropter personæ in beneficio institutæ inest jus, ut non possit invita a beneficio removeri, nisi ex causa a legibus ecclesiasticis contemplata, et nonnisi servata canonica forma, idest regulari processu in remotione perficienda. Quorum si alterutrum deficiat, remotio non sustinetur. Hæc duo sunt elementa perpetuitatis beneficiorum. Ergo cum beneficia manualia, cujus rector est amovibilis ad nutum perpetua non sint, sequitur, ad removendum rectorem beneficii manualis a beneficio non requiri causam aliquam a jure recognitam idest *causam canonicam* nec formam canonicam idest *processum regularem*. Attamen quia etiam beneficia manualia originem suam ab antiqua firmitate titulorum et beneficiorum aliquo modo repetunt, in praxi ex æquitate canonica, quæ a Card. *De Luca* in part. 1. *de Beneficiis* Discur. 96. n. 13. dicitur 'non scripta', inductum est, ut ad removendum Clericum a beneficio manuali requiratur causa aliqua rationalis, ne facilis daretur occasio labefactandi famam sacerdotum, et spiritualis utilitas fidelium exularet. Unde causa levis non sufficit, quemadmodum tenuit S. Congr. EE. et RR. in causa *Urbinaten.* diei 11. Septembr. 1584, relata a *Pignatelli,* tom. 9. consult. 115. n. 92. Idem deducitur ex resolutione s. Congr. Conc. in *Messanen.* diei 18. Martii 1854.

13. Ex dictis concludi potest, etiam Vicarium ad nutum absque rationali causa ab officio removeri non posse, si vicaria constituat officium stabile, quod conferatur ad nutum. Vicaria enim in casu beneficiis manualibus accensenda est. His positis quæritur, an et quod remedium competat possessori beneficii manualis et Vicario ad nutum amovibili, si ex arbitrio superioris vel rectoris principalis a beneficio vel vicaria removeantur? Primo quidem

dicendum est, contra decretum remotionis a jure non concedi remedium ordinarium appellationis proprie dictæ. Etenim decretum remotionis personæ ab officio quod non possidebat in titulum, non constituit sententiam judicialem, quæ ferri debet juxta acta et probata, prævio processu in forma juris confecto. Remotio enim per sententiam judicialem perficitur in beneficiis perpetuis, quæ constituunt canonicam Clericorum stationem a jure recognitam, et sub juris tutela positam, non autem in beneficiis manualibus et in Vicariis ad nutum, quæ non habent positionem a jure determinatam. At, quoniam Ecclesia in regimine suo ab arbitrio et injusto damno personarum vehementer abhorret; hinc clericis, qui persentiant se graviter læsos esse ob factum remotionis, concedit remedium recursûs ad S. Sedem. Probatur id ex constanti experientia, ex qua deprehenditur Summum Pontificem excipere solere querelas Clericorum contra decretum privationis beneficii manualis et remotionis Vicarii amovibilis, quemadmodum frequentes s. Congr. Conc. resolutiones ostendunt. Porro extra dubium est, Ordinarium vel Rectorem habitualem, qui removit possessorem beneficii manualis vel vicarium amovibilem, seriem actorum et causas remotionis tribunali S. Sedis exponere debere, ut S. Sedes decernere possit, utrum recursus admittendus sit an rejiciendus. Unde remotio ut sustineatur, talibus debet fulciri causis, ob quas S. Sedes rationabiliter debeat rejicere querelas seu recursum coram se propositum. Doctores vero sequentia principia tradunt:

1°. Nullo modo sustinetur remotio, si constiterit, eam ex causa *odii* vel ex *fraude* processisse. Ita Card. *de Luca: De Beneficiis* part. 1. discuss. 97. n. 11. et *Bened.XIV. De Syn. Diœc.:* L. 12. c. 1. n. 2. Et quidem hæc regula valet etiam, si agatur de meris officiis, et de simplici et temporali deputatione personæ in aliquo servitio, in quo scilicet Clericus deputatus nihil agit nomine proprio, sed omnia gerit nomine deputantis.

2°. Remotio non sustinetur, si fiat *absque rationabili causa*, et Clericus ex remotione patiatur grave vulnus in *fama* coram populo, vel aliud grave *præjudicium:* ex. gr. si senex vel ægrotus sine causa removeretur a beneficio vel officio amovibili, ex quo sustentabatur. Et ratio est: quia nemini injuria aut damnum ex arbitrio irrogari potest.

14. De *stipendio* Vicarii ad congruam vitæ sustentationem. — Patres Conc. Tridentini sess. 7. c. 7. *de Ref.* intentionem suam

manifestant, ut quoties cura animarum commissa sit corpori morali, Ordinarii sollicite providere procurent, ut per idoneos Vicarios etiam perpetuos, nisi pro bono animarum aliter expedire videatur, cura animarum exerceatur; simulque arbitrio Episcopi committunt, ut determinet stipendium sive in tertia parte fructuum beneficii curati, sive in minori, sive in majori prout viderit opportunum pro laudabili exercitio curæ animarum. *S. Pius V.* vero in Const. *'Ad exequenda'* edita kal. Nov. 1567. ut facilius induceret Capitula et alia Collegia personarum ecclesiasticarum ad exequendam dispositionem Concilii Tridentini pro constituendis Vicariis in actuali cura animarum exercenda, ne persentirent grave admodum incommodum, voluit limitibus circumscribere arbitrium Episcopi ita ut portio Vicariis adsignanda quamvis minor esse non posset annuis scutatis 50, non excederet vero annua scutata centum, computatis omnibus, etiam incertis emolumentis, et aliis obventionibus. Porro s. Congr. Conc. in *Astensi* diei 28. Octobris an. 1585. et in *Papiensi* diei 2. Martii an. 1722. nomine emolumentorum et obventionum venire declaravit ea emolumenta et obventiones quæ, licet quoad quantitatem incertæ sint, tamen aliqua certitudine gaudent quoad exactionem in genere. Unde juxta s. Congregationem computanda non sunt in congruum ea incerta quæ dependent ex labore personali, ut sunt eleemoysnæ altaris atque similium. Voluit etiam Summus Pontifex, hanc defigens normam, veteris juris speciem servare, quo beneficium parochiale fuerat unitum Cathedralibus Ecclesiis aut Monasteriis; ex quo beneficio utilitas proveniret eisdem. Quam utilitatem studuit saltem partialiter conservare, præservando Rectoribus principalibus aliquam partem fructuum beneficii ejusdem, et concedendo Vicariis portionem determinatam. Et quidem ex declaratione s. Congr. Visitationis Apostolicæ diei 25. Novemb. an. 1693. hæc regula a *S. Pio V.* statuta applicanda etiam est Vicariis amovibilibus. Consonat resolutio s. Congr. Conc. in cit. *Papiensi* 2. Martii 1722.

15. Verum ex praxi et ex Doctorum sententia visum est non posse hac in re ubique eandem regulam, iisdem limitibus circumscriptam, servari. Quare *Benedict. XIV.* in celebri Const. *'Cum semper oblatas'* diei 19. Aug. 1744. pro Italia pristinam Conc. Tridentini dispositionem renovavit, atque arbitrio Episcopi remisit, ut juxta temporum et locorum circumstantias, necnon pro populi multitudine, possit majorem etiam pecuniæ vim quam centum scu-

tata Vicariis adsignare. Romæ autem servanda est regula statuta in Const. *'Super Universum' Leonis XII.* diei 1. Novemb. an. 1824. circa divisionem proventuum et obventionum in medietate inter Capitula et Vicarios perpetuos, exceptis peculiaribus conventionibus approbatis vel a Summis Pontificibus vel a s. Congregationibus. Porro hac in re adnotandum est, portionem fructuum Vicario perpetuo auctoritate vel consensu Ordinarii adsignatam non posse minui a Rectore principali qui eum constituit, nec ab ejus successore c. 3. h. t. et s. Congr. Conc. in *Consentina* diei 31. Julii an. 1693. et in causa *Burgi S. Sepulchri* diei 7. Septembris an. 1699. Excipi tamen debet casus quo notabilis mutatio contigerit. Et ratio est, quia congrua portio adsignata Vicario censetur esse ad instar canonicæ portionis, quæ induit naturam perpetui beneficii.

16. De Vicariis jurisdictionis. — Quattuor præcipue numerantur Vicarii qui ecclesiastici magistratus loco et vice jurisdictionem exercent. Nempe Vicarius Generalis, Vicarius Foraneus, Vicarius Capitularis et Vicarius Apostolicus.

De Vicario generali.

17. Vicarius generalis ille est, qui ex Episcopi mandato vel deputatione jurisdictionem exercet in tota Diœcesi. Sciendum vero est, ex cap. ult. h. t. in 6°. et ex praxi in aliquibus locis distinctum fuisse Vicarium generalem ab Officiali Episcopi; cum illius auctoritas versaretur in iis quæ sunt voluntariæ jurisdictionis, Officialis vero præesset jurisdictioni contentiosæ et in negotiis forensibus vices Episcopi gereret; atque idem esset, qui olim dicebatur *Missus Episcopi,* c. 1. *de Frig. et malef.* (IV. 15) et Glos. ad c. 2. v. «Officialem» *de Offic. Vic.* in 6°. Verum juxta communem acceptionem Vicarius generalis est idem ac Officialis, et unum nomen pro alio indiscriminatim sumitur, quo idem officium designatur.

18. Ex notione a nobis data sequitur Vicarium generalem ab Episcopo constitui; eum enim repræsentat c. 2. *de Cons.* (I. 4) in 6°. atque adjuvat in administratione Diœcesis eidem Episcopo commissæ. Constituit vero Vicarium generalem Episcopus auctoritate propria, atque ipse eadem auctoritate removet, nec utroque in casu indiget consensu Capituli. Hæc facultas instituendi Vicarium generalem primum concessa est Episcopis a Conc. Lateranensi IV.

cujus dispositio refertur in c. 14. *de Off. Jud. Ord.* (I. 31). Necessaria autem fuit dispositio juris communis ut Episcopi Vicarium generalem instituerent; nam agebatur de novo officio instituendo cui generalis jurisdictio committeretur, ac locum et jura quodammodo ingrederetur illius potestatis, qua Archidiaconus ex juris dispositione fruebatur.

19. Quærunt DD. 1°. an *teneatur* Episcopus Vicarium generalem constituere. Absolute et ex lege explicita non tenetur Episcopus Vicarium generalem constituere, quemadmodum Auctores ostendunt duce *Barbosa* in Alleg. 54. n. 125. *de Off. et pot. Episcopi* et in Lib. 1. *Jur. Eccl.* c. 15. n. 16. ubi pro sua sententia nonnullas s. Rotæ Rom. decisiones affert. Verum inspectis gravibus negotiis, quæ persolvere debet Episcopus, et variis occupationibus ministerii sacri quibus distrahitur, dici potest juxta sensum cap. 15. *de Off. et pot. Jud. Ord.* (I. 31) illum generaliter teneri. Quod si vero Episcopus Vicarium non habens, Diœcesis administrationi non faciat satis, esse potest locus negligentiæ, quam superior suppleat; idest superior ipse immediatus aut Rom. Pontifex constituere potest pro Episcopo Vicarium generalem. Quin immo si Episcopus non paruerit admonitionibus s. Congregationis super negotiis Episcoporum et Regularium, destinatur ei Vicarius, qui appellatur Vicarius Apostolicus, quem Episcopus removere non potest, et in negotiis peragendis procedit auctoritate sibi a S. Sede commissa.

20. Quæritur 2°. cujus *naturæ* sit potestas Vicarii generalis an ordinaria scilicet, vel delegata. In genere ordinariam potestatem habet, qui eam habet non ex mandato quodam speciali, sed ex eo solummodo quod assumatur ad aliquod officium, et eam retinet quoadusque in officio perseveret. Delegatam vero ille habet qui ex mandato committentis potestatem possidet, et exercet non tanquam propriam, sed tanquam alienam et nomine committentis. Aliqui asserentes jurisdictionem Vicarii generalis esse delegatam contendunt probari posse ex eo quod hic nomine Episcopi regat Diœcesim, causas decernat vice ejusdem, ita ut ejus auditorium seu tribunal sit idem ac illud Episcopi, nec ab ejus sententia possit appellari ad Episcopum; et tandem jurisdictio Vicarii cessat cessante jurisdictione Episcopi. Qui autem tenent, esse ordinariam, ajunt hanc potestatem officio cuidam esse adnexam, ita ut donec retineatur officium, perseveret in persona jurisdictio. Insuper si

esset delegata, appellari posset a sententia Vicarii Generalis ad tribunal Episcopi delegantis. Glos. in c. 2. *de Consuet.* (I. 4) in 6⁰. per text., in cap. 27. *de Off. Deleg.* (I. 29) et cap. 66. *de Appell.* (II. 28). Quemadmodum a sententia Vicarii foranei appellatio datur ad Episcopum. Clem. 2. *De Rescr.* (I. 2). Appellatio enim instituitur ab inferiore ad superiorem. Gl. notabilis in cit. Clem. 2. de rescr. v. «foraneo».

21. Neutri autem harum opinionum pure et simpliciter subscribere possumus. Nam potius tenemus jurisdictionem Vicarii generalis esse sui generis, ac utriusque simul ordinariæ et delegatæ jurisdictionis indolem aliquomodo referre. Sciendum namque est omnem potestatem ordinariam in Ecclesia ita constitutam fuisse, ut adnexa esset beneficio vel magistratui. Considerabatur enim potestas regendi populum Christianum ceu pars officii ad quod assumebatur persona divino servitio mancipata. Hinc ideo Episcopus, ideo Archidiaconus, et Archipresbyter jurisdictione ordinaria gaudebant, quia beneficium Episcopatus, Archidiaconatus etc. possidebant. Quare Vicarius generalis qui non distinguebatur ab Archidiacono etiam ipse titulo suo beneficiali adnexam habebat jurisdictionem. Ob abusum vero Archidiaconorum Ecclesia eorundem jurisdictionem abolevit, ac substituit Vicarium generalem. Ergo jurisdictio Vicarii generalis induit naturam jurisdictionis ordinariæ, quia substituta est potestati Archidiaconi, et in similitudinem ejus fuit inducta. Hinc eo ipso quod Clericus sit ab Episcopo constitutus Vicarius generalis, ex dispositione juris ratione officii sui beneficio conjungitur, nec titulo perpetuo, sed ab Episcopi voluntate regitur et perseverat. Hinc Vicarius generalis non habet titulum proprium sui ministerii, nec magistratum distinctum constituit, sed titulum ministerii episcopalis et magistratum Episcopi repræsentat. Ex quo patet ejus potestatem referre indolem potestatis delegatæ, quæ nempe procedit ex commissione alterius et fundatur in titulo alienæ potestatis. Hinc optime explicatur quomodo non detur appellatio a Vicario ad Episcopum, et quomodo cessat potestas Vicarii generalis, cessante potestate Episcopi. Quia nempe in Diœcesi titulus et magistratus est unus qui residet penes Episcopum, ministerium vero seu executio potestatis residet penes Episcopum et ejus Vicarium generalem. Hinc si Rom. Pontifex vel s. Congregationes executionem rescripti committant Episcopo, tunc solus Episcopus exequi poterit rescriptum, si vero diri-

gant Ordinario loci, tunc exequi potest rescriptum vel Episcopus vel Vicarius gen. quia in exercitio jurisdictionis Vicarius repræsentat potestatem Ordinarii in Diœcesi. Igitur jurisdictio Vicarii generalis de ordinaria simul et de delegata jurisdictione participat.

22. Quæstio 3ª. An Episcopus possit *plures* Vicarios generales constituere? — Dicimus *'generales'*, idest qui vocantur in partem sollicitudinis episcopalis in tota Diœcesi. Nam Vicarius non dicitur generalis qui pro aliqua parte Diœcesis constituitur, licet mandatum habeat generale quoad illam Diœcesis partem. Hinc Vicarius hujusmodi non posset executioni mandare Literas Apostolicas, quemadmodum censuit S. Congr. in una *Nullius* diei 22. Dec. 1628. Quod si vero Episcopus duabus Diœcesibus æque principaliter unitis præsit, pro unaquaque Diœcesi suum ac distinctum Vicarium generalem constituere potest; immo aliquando etiam debet, et cogi potest ut constituat distinctos Vicarios generales. Ita resolvit s. Congr. EE. et RR. in *Sutrina* diei 7. Junii an. 1594. et s. Congr. Conc. in *Gerundinen.* et *Cariaten.* diei 2. Octobris 1706. Ex speciali privilegio Sedis Apostolicæ pro quadam parte alicujus diœcesis proprius Vicarius Generalis ita constituitur ac si hæc diœcesis pars esset propria diœcesis alteri æque principaliter unita. Id quod fit specialibus ex rationibus; sic ex Const. *Pii VII.* «*Ex imposito*», d. 9. Maji 1818 pro districtu Vorarlbergensi proprius Vic. Generalis Episcopo Brixinensi constitutus est, quia erectio propriæ pro illo districtu diœcesis impediebatur difficultatibus pecuniariis; sic fit præcipue ob linguæ ritusque diversitatem; cfr. de hac re *Benedictum XIV.* in *Syn.* l. 2. c. 12. nn. 3. et seqq.

23. His positis, in præsenti quæstione triplex hypothesis fieri potest: 1ª. si *dividantur* negotiorum genera, et ex. gr. uni Vicario committatur jurisdictio contentiosa, alteri autem voluntaria. 2ª. Si *in solidum* jurisdictio omnis committatur singulis, ita ut detur locus præventioni. 3ª. Si jurisdictio *collegio* Vicariorum committatur, ita ut negotia explere collegialiter teneantur. Quoad 1ᵃᵐ. hypothesim jam vidimus praxim inductam fuisse in aliquibus regionibus ut Officialis daretur et Vicarius generalis, et prior jurisdictionem contentiosam, idest partibus citatis et in forma judiciali exerceret, alter præesset negotiis extrajudicialibus et jurisdictionem voluntariam exequeretur. Profecto hæc praxis a jure non reprobatur; bene vero non plenissime aptatur intentioni juris. Nam in jure præsertim Tridentino sermo est non de Vicariis, sed de Vi-

cario generali Episcopi. Conferri potest *Bened. XIV. De Syn. Diœ.* Lib. 3. cap. 3. n. 2.

24. 2ª. Hypothesis nec ipsa expresse reprobatur a jure communi. Nam nullam legem ecclesiasticam habemus, quæ illam excludat. Verum nec ipsa intentioni juris plenissime respondet. Jus enim de uno Vicario generali loquitur. Cæterum ubi adsit consuetudo, ut, præsertim ob multitudinem negotiorum, duo aut plures constituantur Vicarii, qui negotia omnia possint explere, et ille videat, qui prior est, idest qui præoccupaverit negotium, condemnari non debet. Ita tenuit s. Congr. Conc. in *Lancianen.* 23. Martii 1599. et 21. Februar. 1614. Ratio autem est tum quia Jus canonicum in specie judicum delegatorum admittit casum commissionis in solidum, tum quia hæ consuetudines cognitæ sunt legislatori supremo, et eas non reprobat, immo quandoque positive approbat. Romæ enim expediuntur Literæ Apostolicæ 'Episcopo et *Vicariis* ejusdem in spiritualibus constitutis'. Quare concludit doctissimus antecessor noster *De Angelis* h. t. n. 9.: 'Hodie solet ita a juristis solvi hæc quæstio, scilicet: ubi consuetudo jam viget, jus patitur ut plures Vicarii in solidum constituantur; at ubi hæc consuetudo non est, non permittitur introduci'. Talis consuetudo viget e. gr. in Gallia. Quare Em. Præfectus S. C. Concilii, d. 14. Jul. 1858, ad Cardinalem Gousset poterat scribere: «Capitula cathedralia unum dumtaxat Vic. Capitularem, non autem duos vel plures deputare debere, *quemadmodum de Vic. Generalibus agere licitum est*». In Italia non posse *duos* Vicarios Generales constitui, S. C. Concilii in *Romana,* d. 6. Maji 1893, Regenti s. Pœnitentiariæ expresse respondit. — Quando — uti interdum mos est — et Vic. Generalis et Officialis quidem constituitur, posterior tamen eo fine, ut matrimonialia tantum tractet negotia, cum prior negotia in generali mandato contineri solita administret, Officialis ejusmodi Vic. Generalis non est, sed Judex delegatus ad certum genus causarum; unde hæc praxis a jure communi non discrepat.

25. 3ᵘᵐ. Hypothesim inspicientes, eam a jure difformem videri dicimus. Nam quamvis negotia peculiaria, et causæ singulares melius et tutius a collegio personarum pertractentur et definiantur; tamen non idem videtur contingere in universalitate causarum, et in generali negotiorum gestione. Ubi enim omnia negotia ab omnibus cognosci et videri debeant, ob opinionum differentiam, et ordinariam desidiam in rebus communibus gerendis, facile con-

sequitur, negotia in expeditione retardari. Quare licet cum de uno alterove negotio agitur, illud facile committitur videndum et explendum collegio personarum; cum vero agitur de generali jurisdictione exercenda, et ordinaria negotiorum administratione gerenda, uni personæ solet committi. Exemplum habemus in præscriptione Concilii Tridentini de regimine Diœceseos, sede episcopali vacante. Conc. enim sess. 24. c. 16. *de Ref.* voluit, ut in rebus spiritualibus regimen et administrationem Diœceseos non Capitulum, sed Vicarius electus ab eodem Capitulo exerceret.

26. De *qualitatibus* Vicarii generalis. — 1°. qualitas est ut sit saltem *Clericus*, idest primam habeat tonsuram. Nam sufficit status clericalis ut quis fiat capax ecclesiasticæ jurisdictionis; ergo non requiritur, ut assumatur Vic. Generalis e gremio Capituli. Hinc non potest Episcopus laicum sibi eligere in Vicarium generalem, quia laicus incapax est ecclesiasticæ jurisdictionis c. 2. *de Judiciis* (II 1). Potest vero Episcopus laico committere munus adsessoris vel Consultoris in suo tribunali, ut nempe referat ea quæ sunt juris, non autem ut, præsertim in Clericos vel in causis ecclesiasticis, sententiam pronunciet.

2°. Clericus vero ut in Vicarium adsumatur saltem debet esse constitutus in *ætate 24.* anni completi; eo quod ad curam spiritualem in Diœcesi exercendam assumitur, et in jure receptum est, ut infra illam ætatem Clericus non assumatur ad beneficium curatum, cap. 7. §. 'Inferiora' *De Elect.* (I. 6) et Sess. 24. c. 12. *de Ref.* in Concilio Tridentino.

3°. Esse *non* potest *conjugatus*, licet habitum et tonsuram deferat: s. C. EE. et RR. in *Tregurien.*, 11. Septemb. 1612.

4°. Debet esse vel *doctor* vel *licentiatus in jure Canonico*, aut alias, quantum fieri potest, idoneus. Arg. cap. 16. sess. 24. *de Ref.* in Tridentino. Ex hac mente Conc. factum est, ut s. C. EE. et RR. in quæstionibus ad eam delatis super idoneitate Vicarii generalis, Episcopis solita fuerit præcipere, ut doctorem ad hoc officium assumerent, licet aliquando permiserit, ut Clericum academicis gradibus destitutum sibi Vicarium haberent.

27. Quoad *regulares*, conveniunt auctores, fratres ex ordine mendicantium excludi ab officio Vicarii generalis. Clem. 1. *de Reg.* (III. 9) §. 'Ad prioratus', ubi ait Pontifex 'Ad prioratus quoque, administrationes aut quæcumque in antea non assumi officia, etiam tamquam Vicarios seu ministros'. Hæc vero dispositio saltem

ex praxi ad omnes regulares extenditur; cum ex Decretis *Clementis VIII. De Reformatione Regularium §. 32.* invaluerit principium 'Regulares extra claustra monasterii sui absque licentia Sedis Apostolicæ degere non posse'.

28. Ex resolutione autem s. Congr. Conc. diei 3. Febr. 1685. (rel. XLII. 29.) non potest assumi ad officium Vicarii generalis dignitas aut canonicus ecclesiæ Cathedralis cui adnexa est *cura animarum.* Hinc in genere dici potest, parochum Vicarii generalis munere fungi nequire. Ratio est: quia parochus potitur officio quod assiduam assistentiam et operam exigit. Ob eandem rationem nec Canonicus *pœnitentiarius* videtur deputari posse ad officium Vicarii generalis; S. C. EE. et RR. in *Arimin.,* d. 18. Maji 1611. (*Bizzarri: Collect.* pg. 271.)

29. Quidam porro auctores arbitrantur Vicarium generalem eligi non posse ex *Clero Diœceseos,* sed esse eligendam personam extraneam ab eadem. Certum est jure antiquo, Vicarium generalem non solum fuisse de Clero Diœceseos, sed immo fuisse de ipso Clero Cathedralis, videlicet Archidiaconum. Pariter Tridentinum non præscripsit extraneum esse eligendum. Sed plerumque factum est, ut extraneus eligeretur. Card. *de Luca* in *Adnotat. ad Concil. Trid.* Discur. *31.* n. *14.* exponit praxim S. Congr. EE. et RR. 'a qua', ait, 'quando recursus habetur, demandari solet Episcopo, ut teneat Vicarium generalem doctorem et non diœcesanum'. Item *Lucius Ferraris* in *Bibliotheca Canonica* v. 'Vicarius generalis' plures resolutiones affert s. Congr. Concilii quæ viderentur ostendere necessitatem assumendi personam extraneam ad officium Vicarii. Qua in re animadvertimus, opportunum quidem esse ut persona extranea assumatur in Vicarium, ne in causis definiendis et in ministerio præsertim disciplinari exercendo aliquo modo Vicarius trahatur a motivis sanguinis et necessitudinis familiæ et generis sui; verum id non procedere ex stricto jure. Nam nullibi habemus expressam hac super re dispositionem juris. Praxis autem citata a Card. *De Luca* et resolutiones a *Ferrario* allatæ respiciunt casus speciales in quibus præcipitur Episcopo ob odium Vicarii Diœcesani et ob loci peculiares conditiones, ut extraneum Clericum eligat. Ita ex. gr. recentiori ævo, nempe mense Februar. an. 1859. factum est in una *Terracinen.*; in qua a s. Congr. Conc. injunctum est Episcopo ut in Vicarium generalem Terracinensem eligeret virum extraneum a tribus Diœcesibus unitis

quibus ipse præerat, ob rationem cujusdam pacti, quo municipium se obligaverat ad pensionem præstandam Vicario, dummodo esset extraneus. Quapropter mos incœpit invalescere, ut eligeretur in Vicarium vir etiam ex Diœcesi, quique solet appellari, licet inepte, Provicarius generalis'. — Quidquid hic dictum est de electione clerici *diœcesani* in Vic. Generalem, a fortiori valet de electione clerici Episcopo propinqui; S. C. EE. et RR. in *Comen.*, d. 2. Dec. 1578; in *Tortonen.*, d. 12. Nov. 1666.

30. De *potestate* Vicarii generalis. — Potestas Vicarii generalis induit naturam jurisdictionis ordinariæ; quare eo ipso quod aliquis constituatur Vicarius generalis, vi officii sui acquirit potestatem ordinariam administrationis Diœceseos. Hæc potestas dicitur procedere ex generali mandato. Quare generale mandatum nihil aliud est, quam ipsa deputatio personæ ad munus Vicarii generalis gerendum. Verum potest etiam aliquod jus, seu facultatem assequi ex *speciali* commissione Episcopi. Primum ergo videndum est quid possit et quid non possit Vicarius gen. ratione officii sui seu vi *generalis* mandati.

Commemorandum præ primis est Vicarium gen. esse Vicarium jurisdictionis, hinc mandatum generale complectitur exercitium potestatis jurisdictionis, non vero potestatis *ordinis* episcopalis: Hinc quamvis Vicarius generalis charactere episcopali muniretur, non posset vi accepti mandati sacrum Chrisma conficere, sacram ordinationem habere, pontificalia peragere atque alia ordinis episcopalis, nisi constitutus esset etiam Vicarius in divinis seu pontificalibus, quemadmodum contingere solet quando titularis Episcopus assumitur in auxiliarem Episcopi Diœcesani, qui etiam appellatur Suffraganeus. Ad potestatem ergo jurisdictionis sermonem coarctamus, quæ et facultatem causas judicialiter decernendi complectitur et regimen spirituale quod sine forma judicii exercetur.

31. Qua in re quoniam Vicarius generalis in Diœcesi est Ordinarius, et idem cum Episcopo auditorium seu tribunal constituit, sequens regula et principium ab auctoribus proponitur 'Vi generalis mandati potest Vicarius ea omnia negotia exequi quæ Episcopus potest, nisi vel a jure excipiantur expresse, vel adeo gravia existimantur, ut præsumatur Episcopus noluisse ea peragi absque sua scientia et judicio'. Etenim in Reg. 81. Juris in 6°. 'In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset in specie verosimiliter concessurus.' Et ipsæ leges civiles nobis offerunt exemplum in

procuratore qui ad universalitatem negotiorum solet constitui; quique alienare, donare et beneficio renunciare nequit. Quare ut limites potestatis vicariatus dignoscantur, determinandi sunt casus, quos ab eadem potestate vel excipit jus in specie, vel excipiendi sunt ob eorum gravitatem ex intentione juris.

32. 1°. Quamvis ex cit. c. 2. h. t. in 6°. in Vicarium per commissionem generalem officii causarum cognitio transferatur, tamen generatim *causas criminales* videre et decernere non potest absque speciali mandato. Nec *pœnas privationis* a beneficiis, officiis et administrationibus alicui potest applicare cit. c. 2. h. t. in 6°. et c. 20. sess. 24. *de Ref.* in Trid. Verum Vicarius potest in crimina inquirere ut referat Episcopo vel etiam ut remediis disciplinaribus cohortationis nempe vel minarum vel etiam levium pœnarum a criminibus deterreat, et scandala removeat. Ita Doctores innixi L. ult. in fin. *ff. De Off. ejus cui mandat. est jurisd.*, juxta quam omnis jurisdictio præsertim ordinaria ut efficax sit in sui exercitio, aliqua saltem moderata coërcitione indiget. — 2°. Nec absque speciali commissione videre et decernere potest Vicarius causas *matrimoniales*, quia in cit. loco eas Conc. Trid. Episcopo reservavit. Potest tamen Vic. Generalis vi generalis mandati dispensare super denuntiationibus; c. 1. »Tametsi« *de Ref. matr.* sess. 24., et ex eod. c. »Tametsi« valide assistere matrimonio ineundo, uti declaravit S. C. Concilii (l. 10. decret. p. 36.): »Censuit S. Congr. coram Vicario Eppi matrimonium contrahi posse perinde ac coram parocho.« 3°. Nec *beneficia* conferre potest, *c. ult. h. t. in 6°.* nec beneficia unire aut supprimere; uno verbo non potest mutare conditionem beneficiorum aut ecclesiarum; nec recipere renuntiationes beneficiorum ob rationem contrariorum. Potest vero Vicarius instituere in beneficio Clericum præsentatum a patrono. Institutio enim censetur in jure actus necessitatis et justitiæ c. 3. *De Instit.* (III. 7.) et Glossa ibi. — 4°. Nec Clericis potest literas *dimissoriales* concedere ad ordines suscipiendos c. 3. *de temporib. Ordinat.* (I. 11). Excipitur casus quo Episcopus in longinquis regionibus versetur. Attamen potest dare, saltem probabiliter, literas *testimoniales*, uti probavimus supra, in appendice ad t. XI., n. 7., pg. 157. — 5°. *Synodum* convocare aut Diœcesim *visitare* non potest. — 6°. Non potest *dispensare* in irregularitatibus ex crimine occulto, quarum dispensatio a Conc. Trid. sess. 24. c. 6. *de Ref.* tribuitur Episcopo ita ut eam concedant 'per seipsos aut per Vicarium ad id *specialiter*

deputandum'. Nec potest dispensare in votis, juramentis aut legibus, in quibus Episcopus dispensare potest. Hæc enim omnia induunt speciem remissionis et gratiæ, quæ in generali mandato non continentur. At si præsertim ex casuum frequentia in hisce et aliis similibus rebus, sciente et tacente Episcopo, introducatur consuetudo, qua Vicarius dispenset et procedat, poterit hæc consuetudo eam vim habere ut quædam negotia sub dispositione mandati generalis constituat. Item non potest consensum canonicum dare ad erectionem confraternitatis in diœcesi, uti quoad confraternitatem Ss. Rosarii specialiter declaravit S. C. Indulg., d. 2. Aug. 1888. — 7°. Nec potest absolvere a casibus Episcopo reservatis arg. c. 2. *De pœn. et remis. peccat.* (V. 10.) *in 6°.* nec in casibus procedere in quibus Episcopus procedit tamquam Sedis Apostolicæ delegatus. Cfr. in hac materia *Ferraris: Bibl. Can.* v. »Vicarius gen.« art. 2. Potest vero Episcopus potestatem suam delegare per *speciale* mandatum Vicario, excepta tamen absolutione a crimine hæresis, quæ soli Episcopo reservatur ex dispositione Conc. Trid. sess. 24. cap. 6. *de Ref.* Ceterum quid ex generali mandato Vic. Generalis possit, quid non possit peragere, undequaque conquisitum reperies in cl. opere *Leurenii: De Episcoporum Vicariis,* c. III., p. I. qq. 107. et sqq.

33. Porro speciale mandatum *duplex* esse potest: scilicet aliud est quod data occasione Episcopus Vicario suo tribuit ad aliquod peculiare negotium peragendum, aliud quod post deputationem personæ ad officium Vicarii generalis, eidem Episcopus tradit per folium scriptum in quo facultates designantur, quas idem Episcopus Vicario tribuere intendit. Quoad primum mandatum nulla difficultas oriri potest; nam Vicarius mentem mandantis cognoscit ex commissione sibi data, et unice debet cavere, ne limites obtentæ facultatis excedat.

34. Si sermo sit de mandato speciali secundi generis, pauca sunt animadvertenda. 1°. Equidem potest Episcopus sibi reservare quædam negotia, quæ Vicarius posset peragere vi mandati *generalis.* At moderatio hac in re adhibenda est, ne potestas Vicarii, quæ ceteroquin a jure procedit, inanis et quasi illusoria reddatur. 2°. Ita debet concipi speciale mandatum, ut non destruatur mandatum generale. Scilicet limitatio facultatum ita debet fieri, ut semper remaneat generalis facultas administrandæ Diœceseos, secus enim immutaretur indoles officii, et qui debet esse Vicarius a jure

recognitus, redderetur simplex personalis delegatus Episcopi. 3°. Ex c. 4. *de procurat.* (I. 19) *in* 6°. et Reg. 81. Jur. in 6°. non censetur data facultas Vicario agendi ea quæ requirunt speciale mandatum, quamvis in concessione generali dictum fuerit posse Vicarium expedire ea quæ requirunt speciale mandatum. Nam in cit. locis juris hæc clausula ceu nimis generalis habetur. In iis autem quæ exorbitant a jure clausulæ generales nihil operantur. Ita Doctores. Quod si in mandato aliquod peculiare negotium nominetur, et adjiciatur clausula 'cum cæteris quæ requirunt speciale mandatum', poterit Vicarius negotia expedire sive ejusdem momenti sive minora, non autem graviora. Cit. c. 4. *de Proc.* (I. 19.) in 6°. et Clem. 2. *de Proc.* (I. 10).

35. Cum Vicarius gen. eandem habeat jurisdictionem cum Episcopo, ac idem tribunal, *cessat* ipso facto et absque juridica declaratione potestas Vicarii illis omnibus modis, quibus cessat potestas Episcopi illum constituentis. Hinc morte Episcopi, renuntiatione ejusdem acceptata a Superiore, translatione, et morte civili Episcopi, finitur jurisdictio Vicarii. Ob eandem rationem si suspendatur jurisdictio Episcopi, suspenditur etiam jurisdictio Vicarii. Ex. gr. si Episcopus excommunicatus aut suspensus existat. Verum, pendente suspensione jurisdictionis episcopalis, Vicarius generalis potest exequi Literas Apostolicas sibi commissas. Ratio est: quia ipse habitu remanet Vicarius, et in exequendis Literis Apostolicis non utitur potestate Episcopi, sed potestate Summi Pontificis. Cfr. *Corradum· De Dispens.* L. 7. c. 4. n. 47. — 2°. Cum jurisdictio Vicarii non sit adnexa alicui titulo perpetuo nec institutionem canonicam secumferat, sed procedat ex nominatione et mandato Episcopi, cessat per revocationem mandati. Qua in re adnotandum est 1°. revocationem hanc faciendam esse ex *rationabili causa*, ne lædatur honor Vicarii, ita ut secus dari possit redintegratio, ceu tenuit s. Congr. EE. et RR. in *Spalaten.* diei 3. Julii 1610. et *in Trecoren.* diei 8. Octobr. 1649. 2°. Revocationem hanc esse intimandam Vicario ipsi, nec sufficere simplicem voluntatem Episcopi aliis etiam manifestatam. Ex præfata notione sequitur etiam, posse Vicarium vel expresse vel tacite renunciare officio suo, nec necesse esse ut renunciatio acceptetur ab Episcopo.

36. De præeminentia honoris Vicarii generalis. — De hac materia fuse pertractat *Jacobus Pignatelli*: tom. 3. Consult. 64.

et non paucas refert ss. Rituum Congregationis, et S. Congr. Conc. responsiones. Præ primis vero hic auctor n. 3. et 10. ex communi sententia Doctorum statuit sequens principium: Vicario generali etiam præsente Episcopo præcedentiam publice privatimque competere in omnibus actibus ac locum eminentiorem super quibusvis Dignitatibus et Canonicis; ipse enim est Superior et habet post Episcopum jurisdictionem super omnibus. Roborat autem hanc regulam responsione s. Congr. in una *Montis Regalis,* 20. Aug. 1586. Ut autem expositum principium melius intelligatur, præstat aliquas exhibere s. Congr. resolutiones, quas idem auctor refert. Et primo quidem Vicarius generalis præcedit Dignitatibus et Canonicis, qui incedunt in habitu ordinario canonicali. Ita in *Nolana* et *Lauretana,* 25. Martii 1610. Eosdem insuper præcedit Vicarius, licet incedant in habitu protonotarii, ex bulla *Pio IX.* »*Apostolicæ Sedis officium*«, d. 29. Aug. 1872, n. V. Non præcedit vero Vicarius Dignitates et Canonicos qui vestibus sacris, idest sacris paramentis induti ministrant. Ita S. R. Congr. in *Egitanien.* diei 3. Aug. 1602. et in *Lauretana* diei 7. Septemb. 1603. et in aliis resolutionibus. Ut autem Vicarius in Choro et in processionibus præcedentiam habeat, habitu *vicariali* indutus esse debet. Ita in resol. S. R. Cong. diei 11. Maji 1641. et in una *Civit. Plebis* diei 26. Aug. 1645. Si canonici specialibus a S. Sede gaudent privilegiis, e. gr. utendi canone et palmatoria, Vic. Generalis, si non est et ipse canonicus, ex sua dignitate non est consors eorundem privilegiorum; S. Rit. C. in *Asculana,* d. 11. Dec. 1885. n. 5954. ad 5. et 6. Præterea præcedentiam obtinet Vicarius, dummodo ipse non sit Dignitas vel Canonicus Ecclesiæ, sin minus nolit tanquam Dignitas vel Canonicus in choro assistere, distributiones quotidianas lucrandi causa. Quia si velit distributiones percipere, tunc sedere debet in stallo seu loco suæ dignitatis vel canonicatus. Ita eadem s. Congr. in una *Civit. Pennæ* diei 12. April. 1603. Insuper animadverti debet, absente vel impedito Episcopo, in sacris functionibus peragendis subintrare primam Dignitatem Capituli, non vero Vicarium generalem qui solummodo potest præesse, ut omnia suo ordine procedant. Ita resolvit in pluribus quæstionibus sibi propositis s. Congr. EE. et RR. Ita in *Turitana,* d. 14. April. 1592. in *Spoletana,* diei 22. Decem. 1611. et in aliis.

De Eminent. Cardin. Vicario Generali Romani Pontificis in Urbe, ejusque districtu.

37. Occasione c. 5. h. t. hæc tractatio proponitur. Soliti fuerunt Romani Pontifices in eorum absentia aliquando in civilibus et in ecclesiasticis negotiis, aliquando solummodo in negotiis ecclesiasticis Romæ relinquere proprium Vicarium cum amplissimis mandatis. At præter hosce Vicarios soliti fuere RR. Pontifices habere et revera constanter habent Vicarium qui eosdem non quoad regimen universalis Ecclesiæ, sed qua Episcopos Romanos repræsentat, cum plena jurisdictione episcopali exercenda sive præsente sive absente Romano Pontifice pro tempore. Antiquitus munus Vicarii in Urbe committebatur aliquando etiam alicui Episcopo. At *Paulus IV.* in Consistorio diei 18. Nov. 1558. edidit decretum, quo statuit, hoc munus alicui S. R. E. Cardinali conferendum esse.

38. Porro Urbanus Vicarius non solum est Vicarius jurisdictionis, sed etiam Vicarius in divinis. Hinc 1°. exercet etiam munia episcopalia. 2°. Ejus jurisdictio censetur ordinaria. Hinc non cessat morte Pontificis, sed etiam sede vacante perseverat. 3°. Quamvis ex dispositione c. 5. h. t. videatur concludi inter mœnia Urbis Romæ; tamen hodie de jure protenditur ad quadragesimum ab Urbe lapidem. Verum ab hac jurisdictione excipiuntur loca, quæ quamvis hoc perimetro quadragesimi lapidis contineantur, aliis vero Diœcesibus subjacent. Const. '*Romanæ Curiæ*' 22. Decemb. 1755, quæ est 115ª. *Bened. XIV., §. 21.* Præterea cum ex Const. *Innocentii XII.* '*Romanus Pontifex*' d. 17. Septemb. 1692. jurisdictio Cardinalium in suis titulis coarctata fuerit ad servitium Ecclesiæ et ad internam disciplinam ecclesiasticam, factum est ut tituli cardinalitii populo separato carerent. Quare cessavit jurisdictio quasi episcopalis Cardinalium in propriis ecclesiis, et jurisdictio Cardinalis Vicarii extensa est ad totam Urbem. 4°. Licet vicario nomine, tamen ad instar Ordinarii Diœcesani, ea omnia gerit Cardinalis, sive quoad potestatem ordinis, sive quoad potestatem jurisdictionis, quæ gerit Episcopus in sua Diœcesi. Excipitur visitatio pastoralis, quæ speciali Congregationi commissa est, cujus præfecturam sibi reservat Rom. Pontifex, et excipitur collatio beneficiorum, quæ reservata est S. Sedi vel Cardinalibus in suis titulis. 5°. Ex Const. insuper *Pauli III.* an. 1542. quæ est de facultatibus ordinariis Cardinalis in Urbe Vicarii, quæque est n. 36. in Bul-

lario *Cherubini* §. *10.* potest Cardinalis Vicarius cum Clero Romano Synodum Diœceseos Romanæ convocare et celebrare. — Cardinalis Vicarius habet vices gerentem caractere episcopali decoratum, qui ad vitam eligitur. Hic eundem coadjuvat ab eoque dependet.

De Vicario foraneo.

39. Vicarius foraneus sic appellatur quia extra civitatem tituli episcopalis in pagis constituitur. Vicariorum foraneorum origo antiquissima est, et ad Chorepiscopos ab Auctoribus refertur. Cfr. *Juenin: 'De sacramentis'* Dissert. 9. quæst. 2. cap. 4. Chorepiscopi, idest Episcopi agrorum, ceu notat *Ferrandus Diaconus* in *'Breviario'* c. 79., non erant nisi Vicarii Episcopi, qui sub ejus dependentia alicujus pagi aut districtus gubernium spirituale exercebant. Ex institutione erant simplices presbyteri, quibus proinde licet concederetur facultas conferendi minores Ordines, non excluso Subdiaconatu, qui tunc minor ordo erat, interdicebatur autem collatio ordinum majorum, et confirmationis, nec non consecratio Ecclesiæ vel altaris, c. 4. D. 68. Unde cum voluerint sibi assumere ea quæ sunt Ordinis episcopalis, reprobati sunt a *Damaso* in Epist. ad Episcopos Africæ quæ refertur in c. 5. D. 68. Verum historiæ documenta evincunt, aliquando in officium Chorepiscoporum fuisse assumptos aliquos qui caractere episcopali muniebantur. Quod contigit vel cum in æstu persecutionum Episcopi a suis sedibus pellerentur, vel cum ab hæresi vel schismate redirent, vel post patratum crimen dejecti a suis sedibus ad bonam frugem converterentur. Conc. Nicænum can. 8. statuit ut qui Episcopi Novatiani ad Ecclesiam redirent ab Episcopo loci admitterentur sive ad officium Presbyteri, sive ad officium Chorepiscopi.

40. Auctoritate vero sua abutentibus Chorepiscopis, cœpit minui gradus Chorepiscoporum, donec medio circiter sæc. 10. penitus in Occidente extinctus est. De Chorepiscopis agit *Bened. XIV.: De Syn. Diœc.* Lib. 3. cap. 3. n. 6. Chorepiscopis successerunt Archipresbyteri vel Decani rurales, qui regiunculis præerant in Diœcesi, quique præsertim vigilantiam exercebant in plebanos et clericos sibi subjectos, quos in aliquibus Diœcesibus singulis mensibus coram se congregabant veluti in ruralem Synodum, quemadmodum statutum fuisse legimus in Conc. *Coloniensi* an. 1266. can. 14. et in Conc. *Excestrensi* anni 1287. can. 31.

41. Archipresbyteris vel Decanis ruralibus successere Vicarii foranei. De hisce loquitur *Innocentius IV.* in c. 1. *de Off. Ordin.* (I. 16) in 6°. Sed expressius *Clemens V.* in Clem. 2. *De Rescr.* (I. 2). Ex quo capite eruitur hosce Vicarios habuisse jurisdictionem circa aliquas causas, et ab eorum sententia appellari potuisse ad tribunal Episcopi. Verum ex hodierna praxi adeo limitata est horum Vicariorum potestas, ut vi officii et mandati generalis jurisdictionem forensem amiserint, et solummodo exerceant vigilantiam circa vitam et mores Clericorum et legum ecclesiasticarum observantiam, et præsertim circa observantiam dierum festorum, de quibus rebus referunt ad Episcopum; nec non modicam habent jurisdictionem circa causas Clericorum quæ œconomice pertractantur. Quandoque vero ab Episcopo eisdem confectio processuum in causis criminalibus committitur, et alia mandantur gravia locorum negotia expedienda.

Vicaria foranea jure communi non est adnexa alicui beneficio. Hinc Episcopus potest eligere sibi Vicarium foraneum, qui non sit parochus, quique licet jus non habeat ut vocetur ad Synodum, tamen si vocetur, tenetur accedere. Cfr. *Bened. XIV. De Syn. Diœc.* l. c. n. 10.

De Vicario Capitulari.

42. Inspeximus regimen Diœceseos sede plena, quod Episcopus exercet per se et per Vicarios suos; nunc inquirimus quomodo sede vacante consulat jus canonicum eidem regimini. Antiquitus curam Diœceseos vacantis suscipiebat Episcopus vicinior, ceu ex allatis documentis historicis probat *Bened. XIV.: De Syn Diœc.* Lib. 2. c. 9.; jure autem Decretalium relato in capp. 11. et 14. *De Majorit. et Obed.* (I. 33) sede vacante Capitulum Cathedralis Ecclesiæ succedebat Episcopo in ordinariam administrationem Diœceseos, quam sive per se sive per aliquem deputatum exercebat. Concilium vero Tridentinum c. 16. sess. 24. *de Ref* statuit ut vacante sede episcopali, Capitulum præter *œconomum* qui res temporales et proventus administret, si fructuum percipiendorum munus ei incumbat, infra octo dies ab accepta notitia vacationis teneatur eligere Vicarium vel confirmare Vicarium existentem Episcopi, ita ut si negligens fuerit, suppleatur negligentia capituli per superiorem. Idest si Ecclesia fuerit suffraganea, ad metropolitanum devolvitur deputatio Vicarii Capitularis; si fuerit exempta, devolvitur ad Viciniorem; si

metropolitana, devolvitur ad antiquiorem ex suffraganeis Episcopis Quod si vero simul vacet Ecclesia metropolitana et suffraganea, negligente Capitulo hujus suffraganeæ, deputatio Vicarii non ad Episcopum antiquiorem provinciæ, sed ad Capitulum metropolitanum spectat: quemadmodum s. Congr. Conc. interrogata resolvit die 28. Aug. 1683. et die 14. Apr. 1685. Cfr. *Bened. XIV. l. c.* n. 2. Interim vero quoadusque Vicarius capitularis non fuerit electus, actus administrationis Diœceseos a Capitulo perficiuntur, penes quod residet jurisdictio diœcesana.

43. Porro Capitulum non potest eligere suum Vicarium, quando, vivente adhuc Episcopo, S. Sedes ipsa deputaverit Vicarium generalem, vel administratorem Diœcesi adsignaverit. Persona enim designata ab Apostolica Sede, mortuo Episcopo, conservat officium suum, et tamquam Vicarius capitularis, perdurante vacatione Sedis Episcopalis Diœcesim gubernat. Ratio est: quia S. Sedes manus apposuisse censetur in administratione Diœceseos, et inferiori non licet personam a Summo Pontifice delegatam ab officio removere, et alteram eidem subrogare. Ad rem faciunt resolutiones s. Congr. EE. et RR. in *Aquilana* 4. Aug. 1578. relatæ a Card. Bizzarri in Collectanea pro usu secretariæ ejusdem Congr. p. 236. et in Lycien., d. 22. Dec. 1628. cit op. pag. 277. et in aliis causis in eodem opere relatis. Neque cessat potestas Vic. Apostolici morte Summi Pontificis, si Vic. Ap. delegatus fuit ad beneplacitum S. Sedis, S. C. EE. et RR. in *Lycien.*, d. 17. Nov. 1590 (Bizzarri l. c. pg. 256.)

44. Præ oculis etiam habenda est Const. *Bened. XIV.* '*Quam ex sublimi*' diei 8. Aug. 1755. in qua 1°. statuit ut Vicarii Apostolici in locis missionum, qui carent coadjutore cum futura successione, sibi Vicarium generalem sive ex Clero sæculari sive ex Clero regulari constituant, qui eveniente Vicarii Apostolici obitu, jura omnia Vicarii Capitularis ipso facto acquirat, et Vicariatum ordinaria potestate gubernet, quoadusque ab Apostolica Sede non fuerit novus Vicarius Apostolicus constitutus. 2°. Deveniens Pontifex ad Archiepiscopos et Episcopos ordinarios locorum et residentiales, distinguit inter hypothesim qua Episcopus habet suum Capitulum, et hypothesim qua Capitulo caret. In prima hypothesi decernit, ut Vicarius Capitularis eligatur a Capitulo, etiam cum interventu aliarum personarum ecclesiasticarum quas constat semper in tali negotio electionis suffragium dedisse.

45. Si autem Capitulum non existat, statuit Pontifex, ut parochi sive soli, sive cum aliis ecclesiasticis viris, juxta modum, usum et consuetudinem de præterito servatam, ad Vicarii Capitularis electionem faciendam accedant, servatis constitutionibus Concilii Tridentini, præsertim sessionis 24. cap. 16. *de Ref.* In iis autem locis in quibus Antistites neque Capitulum habent, neque Parochos, sed dumtaxat sacerdotes missionarios per terras et oppida dispersos, qui simul convenire minime valeant; in hoc casu decernit Pontifex ut Vicarius generalis defuncti Episcopi ipso facto sit et habeatur ut Vicarius Capitularis.

46. Tandem animadverti debet, in *Abbatiis Nullius,* Cathedram non habentibus, quarum jurisdictio concessa quidem est Abbati, sed adveniente vacatione non devolvitur ad Capitulum Collegiatæ Ecclesiæ illius: locum non esse electioni Vicarii Capitularis, et totam jurisdictionem devolvi ad S. Sedem, quæ tempore vacationis deputat Vicarium Apostolicum. Ita docuit s. Congr. EE. et RR. in *Guastallen.* diei 11. Sept. 1792. *Bizzarri: Collectanea* pag. 44.

47. Porro electio Vicarii a Capitulo facienda est intra octo dies a *morte* Episcopi. Ita Tridentinum in cit. loco sess. 24. c. 16. *de Ref.* Quamvis vero Concilium de sola vacatione Sedis per *mortem* Episcopi meminerit, tamen in praxi approbata a S. Sede receptum est ut Tridentina dispositio servanda sit etiam quando episcopalis Sedes vacat aliis modis, nempe per *renunciationem, translationem* vel *depositionem* Episcopi. Item receptum est ut tempus utile octo dierum incipiat decurrere a die habitæ notitiæ vacationis. Hinc electio facta ante verosimilem notitiam vacationis Ecclesiæ est nulla, licet Capitulum esset certum de imminente morte vel translatione Episcopi in *Neritonen.* d. 24. Maji 1652. Et quidem quoad casum translationis regulam tradit s. Congr. EE. et RR. (*Card. Bizzarri in Collectanea* pag. 662.) in sequenti declaratione, d. 14. Dec. 1624: 'S. C. EE. et RR. Sanctissimo Domino Nostro approbante, censuit Ecclesiam, a qua volens transfertur, seu quam amittit Episcopus, vacare ab eo tempore, quo idem Episcopus ab illius vinculo absolvitur in Consistorio Sanctitatis suæ; etiam ante expeditionem Literarum Apostolicarum, vel adeptam possessionem secundæ Ecclesiæ. Et postquam hujusmodi absolutionis notitiam Episcopus habuerit, etiam ex testimonio, seu documento secretarii sacri Collegii, illico teneri eum abstinere ab exercitio ordinariæ jurisdictionis, eamque transire in Capitulum sede vacante,

et ita posse et debere Capitulum statim ea jurisdictione uti, ac Vicarium juxta Tridentini Concilii præscriptum eligere, sedemque vacantem publicare'. — Quid vero si Episcopus ab hostibus capiatur, vel a Diœcesi exulare cogatur? De hac quæstione egimus superius in Tit. *De supplenda neglig. Prælatorum.* X. n. 8. — Tandem animadvertimus, non posse Capitulum eligere Vicarium Capitularem in casu quo Episcopus sit excommunicatus, vel suspensus, vel etiam in casu quo, Episcopo in remotis agente, ejus Vicarius Generalis moriatur; sed recurrendum esse ad S. Sedem. Ita Doctores citati a Card. *Bizzarri* in *Collectanea* pag. 663.

48. Quæritur 1°. an Capitulum in commissione jurisdictionis possit aliquam partem vel aliquem actum ejusdem sibi *reservare?* Primis post Concilium Tridentinum temporibus inter Doctores controvertebatur, et ipsa s. C. C. visa est inclinare in affirmativam sententiam. Nam die 18. Nov. 1651. respondit, jus renunciandi magis idoneum ad assequendam Parœciam ex concursu, esse Capituli et non ejus Vicarii, quia hoc jus sibi Capitulum reservaverat in commissione perficienda. At inde sententia opposita prævaluit, et iterum discussa quæstione, etiam sub generali conceptu, an scilicet possit a Capitulo Vicarii jurisdictio limitari, censuit s. C. C. die 1. Dec. 1736. jurisdictionem *non posse* a Capitulo limitari. Et merito. Nam Capitulum non ex voluntate et arbitrio suo Vicarium constituit; sed ex dispositione juris tenetur Vicarium deputare, cui suam, adeoque integram jurisdictionem committere debet. Ob eandem rationem semel constitutum Vicarium non potest Capitulum revocare, sed debet exspectare quoadusque novus Episcopus fuerit canonice assumptus ad gubernium Diœceseos. Cfr. *Fagnanus* Com. in cap. »His quæ« 11. *de Major. et Obed.* (I. 33) n. 71. Qua de re etiam loquitur *Bened. XIV. De Syn. Diœc.* L. 2. c. 9. n. 4. Porro quæstio utraque juridice per modum legis resoluta est in Const. *'Romanus Pontifex' Pii IX.* data V. kal. Sept. an. 1873. In ea enim hæc leguntur: ‚Motu proprio . . . . declaramus et decernimus: totam ordinariam Episcopi jurisdictionem, quæ vacua Sede episcopali in Capitulum venerat, ad Vicarium ab eo rite constitutum omnino transire, nec ullam hujus jurisdictionis partem posse Capitulum sibi reservare, neque posse ad certum et definitum tempus Vicarium constituere, multoque minus removere, sed eum in officio permanere quousque novus Episcopus Literas Apostolicas de collato sibi episcopatu Capitulo juxta *Bonifacii VIII.* prædecessoris nostri

Const. (»Injunctæ« *de Elect.* (I. 3) inter extrav. com.) vel deficiente Capitulo, ei exhibuerit, qui ad normam SS. Canonum vel ex speciali S. Sedis dispositione, vacantem Diœcesim administrat, vel ejusdem administratorem seu Vicarium deputat.'

49. Quid vero si *justa causa* removendi Vicarium Capitularem verificetur? Respondemus, neque Capitulum neque Archiepiscopum qui in nominatione Vicarii fortasse supplevit negligentiam Capituli, posse deputatum Vicarium ab officio removere. Etenim deputatio Vicarii Capitularis, uti innuimus, ex necessitate juris procedit, et electores deputationem perficiendo, functi sunt munere suo. Quare inde nec Capitulum nec Archiepiscopus electam personam possunt officio privare. Hoc enim officium ministerio juris communis in eadem persona residet. Res igitur ad S. Sedem deferenda est, nec remotio facienda est nisi ex causa cognita apud eandem S. Sedem. Ita *Fagnanus* l. c. et *Benedictus XIV.* pariter l. c. Ad rem vero facit resolutio s. Congr. C. in *Civitatensi,* 9. Junii 1725. Si vero Vicarius Capitularis vel demoriatur, vel renunciet officio suo, Capitulum potest et debet novum Vicarium deputare. Ratio est: quia, vacante officio, incipit reviviscere jus et onus Capituli Vicarii eligendi. At electio sub pœna nullitatis cadere non potest in personam electi vel nominati ad dignitatem episcopalem ejusdem Ecclesiæ vacantis. Ita in Const. *Pii IX.* '*Rom. Pontifex*', quam per summa capita supra retulimus in tit. *De Elect.* t. VI. n. 43.

50. Quæritur 2°. utrum Capitulum possit duos vel plures Vicarios constituere. Respondemus, antiquo jure Decretalium potuisse ex cap. un. *De Cler. ægrot.* (III. 5.) *in 6°.* Verum interrogata S. C. C. utrum post Tridentinum liceret, respondit teste *Fagnano* l. c. n. 68.: non licere. Concilium enim cum agit de officiali ad sæcularia negotia expresse tradit assumi posse unam vel plures personas idoneas, cum vero sermonem habet de Vicario jurisdictionis spiritualis, vicarium nominat, nec illam distinctionem vel plures repetit. Ratio autem est: quia si duobus committatur aut pluribus administratio Diœceseos, difficile habetur unitas regiminis. Verum ubi adsit immemorialis consuetudo plures Vicarios Capitulares deputandi, vel ut in solidum agant, vel alternis mensibus, consuetudinem hanc servari posse, respondit eadem s. Cong. in *Panormitana* 20. Jun. 1589. Idque vero præsertim admitti potest, ubi ex gubernii civilis legibus duo aut plures eligendi essent Vi-

carii Capitulares sub pœna privationis solitæ pensionis ad honestam vitæ sustentationem. Immo hodie in praxi receptum est, ut sustineatur consuetudo legitima, licet non sit immemorabilis, deputandi plures Vicarios Capitulares. Nam S. Sedes solet remittere facultates vel particularia rescripta Vicariis Capitularibus in illis Diœcesibus in quibus usus seu consuetudo inducta fuit plures habendi Vicarios Capitulares, quin mentionem faciat de immemoriali consuetudine. Dixi tamen 'ut agant in solidum'. Nam non videtur admitti posse, ut agant collegialiter; secus enim eluderetur Conc. Tridentini intentio, et sequerentur eadem incommoda, ob quæ Concilium prohibuit, quominus jurisdictio episcopalis sede vacante a Capitulo, idest a pluribus collegialiter exerceretur. Cæterum nova consuetudo, ubi non adesset deputandi plures Vicarios Capitulares, admitti non posset, sæpe sæpius enim Romanæ Congregationes quærentibus reposuere: studeant sese conformare statutis Conc. Tridentini, ut unum eligant Vicarium Capitularem. Aliquando autem S. Sedes etiam ubi non adest consuetudo, inspectis locorum circumstantiis, permisit ut duo Vicarii Capitulares eligerentur, ut in *Vercellensi* 6. Nov. 1654. *(Bizzarri Collect.* pag. 664.)

51. I.° — De qualitatibus Vicarii Capitularis. — 1.° De *scientia* requisita. Quæ supra t. XIV. n. 20. jam tractavimus, hic paucis complectemur capitibus. Eligendus in Vic. Capitularem debet esse «saltem in jure canonico Doctor vel Licentiatus vel alias, quantum fieri poterit, idoneus» (Trident.: 16. c. 24. sess *de Ref.).* Quare si in gremio Capituli adest Doctor vel Licentiatus in jure saltem canonico (non in jure tantum civili vel in s. Theologia), qui gradum hunc academicum in aliqua publica Universitate acquisivit, is debet assumi, S. C. EE. et RR. in *Tranen.,* d. 25. Febr. 1598, et in *Puteolan.,* d. 27. Martii 1653 (*Bizzarri:* l. c. pag. 664) excepto casu quo ejusmodi canonicus alias esset ineptus ad regimen diœcesis, v. gr. ex defectu prudentiæ vel honestatis vitæ. Si neque in Capitulo neque extra Capitulum Doctor vel Licentiatus in jure canonico inveniatur, »alias idoneus« eligatur vel Vicarius Episcopi demortui, licet non sit in tali gradu, confirmetur. Sed neque in casu quo extra Capitulum persona laureâ vel licentiâ insignita reperiatur, electores ad hunc eligendum tenentur. Si plures Doctores vel Licentiati adsunt, electio inter ipsos procedit. — Quia judicium, utrum sic graduatus in Capitulo etiam idoneitate in ceteris dotibus præfulgeat necne, non in omnibus casibus idem esse

potest, S. C. Concilii in *Gaurien.* et *aliarum,* d. 23. Jun. 1862, ordinavit, ut quoties Doctor vel Licentiatus in deputando Vic. Capitulari esset prætermissus, recurreretur in singulis casibus, pro quibus dein juxta circumstantias providebitur.

2°. Si quæratur quænam *ætas* necessaria sit in Vicario Capitulari, respondemus, ob similitudinem et paritatem rationis requiri ætatem 25 annorum inceptorum, quæ pro Vicario generali necessaria est, uti vidimus.

3°. Tandem animadverti debet, ad munus Vicarii Capitularis assumi non posse illum qui *curam* animarum *actualem* exercet. Ita S. Congregatio pluries respondit, ceu refert *Zamboni* in *Collectanea* Decisionum s. Congregationis Conc. tom. 9. v. »Vicarius«.

52. II.° — De forma electionis Vicarii Capitularis. — Principii loco statuendum est, deputationem Vicarii Capitularis constituere actum corporis moralis, idest actum capitularem. Quapropter Capitulum convocandum est, ut procedatur ad negotium electionis complendum. Capitulum vero non tenetur vocare *absentes* a civitate episcopali, nisi commode id fieri possit; absentes vero non possunt de regula generali suffragium dare per *procuratorem,* nisi legitimo impedimento detineantur aut adsit legitima consuetudo. Ita S. C. C. *in Hydruntina* die 11. April. 1699.

53. Quoad *formam* electionis sciendum est, ad plura repellenda incommoda consultius esse ut servetur forma scrutinii per secreta suffragia juxta cap. 42. *de Elect.* (I. 6) quemadmodum innuit S. C. C. *in Milevitana* an. 1698. Attamen hæc forma non adeo est necessaria, ut si ea prætereatur, electio corruat. Alias enim formas electionis legitime servatas admisit constanter S. C. C. præsertim in *Sulmonen.* 17. Jul. 1655. et in *Assisien.,* 11. Maji 1669. Ratio juridica est: quia ecclesiastica lex de forma canonicæ electionis expressa in c. 42. *De Elect.* non est extendenda ad casum constitutionis Vicarii Capit. Non enim hæc constitutio Vicarii est proprie dicta electio, quia electio proprie talis eget confirmatione, quod non verificatur in ista Vicarii deputatione, sed est simplex deputatio. Unde Concilium non utitur verbo 'eligant', sed verbis 'constituant . . . deputent'. Et ad summum est talis electio, qualis haberi solet in Capitulo ad dignitates, canonicatus et officia conferenda. Ita *Leurenius: in for. benef. de Const. et qual. Vicarii Capit.* tom. 4. quæst. 550. Concordant *Card. de Luca: de Comm. et Dign.*

Disc. 26. n. 4. et 5. ubi refert etiam resolutionem S. C. C. *in Matheraten.* 1692. et *Garcia: de Benef.* p. 5. c. 7. n. 20. et 21. Quare uti notatur in causa *Gravinen.* 30. Junii 1852. s. Congr. EE. et RR., relata a *Card. Bizzari* in sua *Collect.* pap. 659—662.: 'In electione Vicarii Capitularis servandæ tantum sunt conditiones, quæ jure ordinario in expeditione negotiorum Capituli requiruntur, scilicet ut monet *Ferraris* v. «Capitulum» art. 1. in fin. not. addit. ex aliena manu n. 4. oportet '1°. ut Capitulum sit legitime congregatum, 2°. ut vocentur omnes qui vocem in Capitulo habent, vel de præsenti habere possunt, 3°. ut negotia capitulariter expediantur, 4°. ut major pars consensum suum interponat'.

Unde ut aliquis censeatur electus, requiruntur *majoris* partis Capituli suffragia, it ut ex. gr. si major pars elegerit indignum, et minor consenserit in idoneam personam qualitatibus conciliaribus instructam, neutra electio sustineatur. Quemadmodum pluries s. Congr. declaravit. Ita in *Aliphana* 8. Jul. 1702. et in *Nazarena* 11. Sept. 1717. Immo nec ipsa suffragiorum paritas esset facile admittenda.

54. III.° — Quomodo supplenda sit negligentia Capituli in electione Vicarii Capitularis? — Cum ex decreto Tridentini relato in c. 16. sess. 24. *de Ref.* Metropolitanus aut vicinior, vel antiquior pro suis vicibus suppleant negligentiam Capituli, animadvertere opportunum est, non semper eodem modo hanc negligentiam esse supplendam. Nam 1.° in casu quo Capitulum elegerit *non doctorem aut licentiatum,* spreto Capitulari qui sit præditus qualitatibus conciliaribus, Metropolitanus aut alius qui supplet negligentiam Capituli reprobans electionem factam, constituere debet Capitulo octo dierum spatium ut procedat ad novam electionem juxta decretum Tridentinum faciendam, quemadmodum fuse demonstrat *Pignatellius:* cit. tom. 8. consult. 34. num. 8. referens plures decisiones s. C. C. præsertim *in Mazarien.* 19. Dec. 1569. et *in Lancianen.* 18. Aug. 1668. Quare hoc in casu datur purgatio moræ. Cfr. *Card. de Luca Adnot. ad Conc. Trid.* Discurs. 31. nn. 18. et 19. Ubi optime animadvertit devolutionem speciem referre pœnæ et injuriæ, quæ infligenda non est Capitulo nisi in casu a jure expresso, vel nisi culpa verificetur quæ delicto æquiparari possit. Simplex vero factum Capituli eligentis idoneum non doctorem, relicto doctore aut licentiato de gremio, non secumfert malam Capitularium intentionem Tridentinæ dispositioni adversam. Potuerat

enim Capitulum negligere doctorem, aut licentiatum de gremio, eo quod minus idoneum putaverat.

2.° Quod si vero Capitulum vel ob negligentiam, vel ob dissidia electionem non *perfecerit* intra octo dies, aut elegerit scienter *indignum,* ad Metropolitanum aut viciniorem, vel antiquiorem Provinciæ Episcopum illico devolvitur jus deputandi Vicarium Capitularem absque ulla concessa purgatione moræ. Quemadmodum probat idem *Pignatellius* cit. loco. Aut enim incidimus in casum ab ipso Concilio Tridentino juridice et taxative contemplatum, aut in pœnam electionis indignæ personæ: Capitulum ex intentione juris communis in titulo *De Elect.* expressa privatur pro illa vice potestate electionis perficiendæ.

55. IV.° — De auctoritate Vicarii Capitularis. — Jurisdictio sede vacante habitualiter residet penes Capitulum Cathedralis Ecclesiæ, in actu vero seu in ejus exercitio ex dispositione juris communis est penes Vicarium Capitularem, unde tanta est auctoritas Vicarii Capitularis, quantam ss. Canones sede vacante Capitulo tribuunt. In conceptu vero juris Vicarius Capitularis censetur Episcopo succedere tamquam totius Diœceseos ordinario pastori et judici. Ex quo sequitur non succedere in iis quæ Episcopo committuntur peragenda ceu delegato Sedis Apostolicæ sive ex delegatione speciali facta defuncto Episcopo vel ejus Vicario generali, sive ex delegatione expressa in jure; prout communiter docent Auctores cum *Fagnano:* com. ad cap. 'His quæ' 11. *De Major.* et *Obed.* (I. 33) n. 54. et 55. Secus vero tenendum est si agatur de illis negotiis in quibus Episcopus procedere potest jure ordinario, sed ei conceditur ut possit agere simul jure delegato, idest *etiam* ceu Apostolicæ Sedis delegatus. Jurisdictio enim Episcopi in hoc casu transit in Vicarium Capitularem. Unde Fagnanus in cit. loco refert resolutionem S. C. C. quæ tenuit, facultatem transferendi beneficia simplicia ab Ecclesiis collapsis competentem Episcopo ex cap. 7. sess. 21. *de Ref.* transire in Vicarium Capitularem, eo quia decretum concilii non dicit simpliciter auctoritate Apostolica, sed addit particulam *etiam,* quæ implicat jurisdictionem ordinariam.

56. At quædam expresse *excipiuntur* a potestate Vicarii Capitularis. Et 1.° cum plurimum intersit Ecclesiæ optimos eligere ministros, qui perpetuis officiis præficiuntur, provisio *beneficiorum* liberæ collationis Vicariis Capit. non tribuitur. Porro jure antiquo Decretalium collatio hæc futuro Episcopo reservabatur, prout tra-

ditur in c. 1. *de Institutionib.* (III. 6.) in 6°. et c. 2. *Ne Sede vacante.* (III. 9.) Hæc autem collatio libera reservabatur futuro Episcopo etiam quia consideratur in jure ceu actus liberalitatis, non autem necessitatis. Actus vero liberalitatis, quique gratiosi dicuntur, proprii sunt Episcopi. At s. *Pius V.* in Const. ‚*Sanctionis*' 9. Martii 1568. sibi reservavit beneficia liberæ collationis quæ vacarent tempore Sedis episcopalis vacuæ. Hæc vero reservatio considerata fuit tamquam personalis. Id enim ex verbis a s. Pio V. adhibitis commode eruebatur. Deinde autem *Sixtus V.* hanc eandem reservationem inter regulas Cancellariæ inseruit et præcise in *Reg. 2*am. Unde hodie beneficia hujusmodi de lege generali reservantur S. Sedi. Cfr. *Riganti: ad Reg. 2. Cancellariæ* §. 2. n. 3. seqq. — Porro quoad beneficia parochialia liberæ collationis, quæ conferuntur in titulum, ne diu vacare debeant, receptum est, ut a Vicario Capitulari intimetur concursus, et a S. Sede inter approbatos eligatur dignior, cui ipsa S. Sedes beneficium conferat. Const. *Bened. XIV. 'Cum illud'* diei 14. Decembr. 1743. Si autem parœcia non conferatur in titulum, sed deputetur ad gerendam curam animarum Vicarius ad nutum, deputatio fieri poterit a Vicario Capitulari.

57. Si sermo sit de collatione non libera, id est de institutione ad beneficium post præsentationem patroni vel laici vel ecclesiastici, poterit eam concedere Vicarius cit. c. 1. *de Inst.* (III. 6) *in 6°.* necnon poterit conferre beneficia ad alterius electionem conferenda, prout eruitur ex cit. *Reg. 2. Cancellariæ.* Idem etiam dicendum esse docent Auctores si beneficium ex aliquo privilegio concedendum sit certæ personæ ex. gr. nominato academico alicujus Universitatis. Pariter conferre poterit Capitulum cum Vicario suo beneficium, cujus collatio sede plena, competit Episcopo et Capitulo cumulative. Hoc enim in casu ne Capitulum in jure suo decrescat, potius tenendum est jus Episcopi deficientis accrescere eidem Capitulo. Quod principium non sustinetur, quoties Episcopus solus conferat, sed teneatur consilium Capituli exposcere vel consensum, cap. un. *Ne sede vacante* (III. 8) in 6°. §. «Cum vero».

58. 2°. — Cum Ecclesia destituta pastore viduæ et pupillo æquiparetur, cumque tutoribus et curatoribus in genere interdicta sit *alienatio* bonorum, Vicarius Capitularis non potest alienare bona sive Ecclesiæ sive mensæ Episcopalis c. 62. C. 12. q. 2. S. Congr. EE. et RR. in una *Pontiscurvi* diei 14. Junii 1788. *Collect. Bizzarri* pag. 44.

59. 3°. — Cum ea quæ sunt ordinis episcopalis derivent a charactere quem proprium habet Episcopus, nec habet communem cum Capitulo, sequitur eadem non transire in Vicarium Capit. At Glossa ultima in c. «Dilectus» 18. *de Off. Ordin.* (I. 31) juxta Canonem «Interdicimus» C. 16. q. 1. notat collationem Ordinum et Sacramentorum esse de lege jurisdictionis: quia scilicet omnis actus ordinis ut legitime ponatur, ab illo poni debet, qui, præter characterem, etiam jurisdictione ad illum ponendum munitur. Unde Episcopus in aliena Diœcesi ea quæ sunt ordinis episcopalis absque venia Ordinarii localis nequit peragere. Quare Doctores tradunt Capitulum et hodie ejus Vicarium posse concedere extero Episcopo facultatem in Diœcesi exercendi pontificalia, idest officium solemniter celebrandi, ecclesias consecrandi, conferendi ordines. Cfr. *Fagnan. com.* in c. «His quæ» 11. *De Majoritate et Obedient.* nn. 64. et 65.

60. 4°. — Potest Vicarius Capitularis literas dimissoriales suis subditis concedere, ut ab Episcopo alieno ad Ordines promoveantur c. 3. *de Tempor. Ordin.* (I. 9.) in 6°. Hanc potestatem vero limitavit Tridentinum c. 10. sess. 7. *de Ref.* ubi statuit, a Capitulo et per consequens ab ejus Vicario, concedi non posse licentiam et literas dimissoriales Clericis diœcesanis ad ordines recipiendos, nisi post annum a die vacationis Sedis sub pœna ecclesiastici interdicti contra concedentem licentiam, et privationis privilegiorum ecclesiasticorum contra ordinatum, si agatur de ordinato in minoribus, et suspensionis ad arbitrium novi Episcopi duraturæ contra suscipientem ordines majores. In sess. 23. autem c. 10. *de Ref.* contra concedentes literas dimissoriales decernit Tridentinum pœnam suspensionis ab officio et beneficio ad annum ipso facto incurrendam.

61. Exceptio autem duplex datur: 1ª. exhibetur in s. Congregationis Conc. responso, *a Garcia: De Benef.* p. 5. c. 7. n. 93. relato, per hæc verba 'Congregatio censuit textum hunc (c. 10. sess. 7. *de Ref.)* non comprehendere *primam tonsuram*'. Quare quoad primam tonsuram dimissorias statim poterit concedere Vicarius. 2ª. Exceptio in cit. cap. 10. sess. 7. *Tridentini* legitur quoad arctatos ad ordines ratione beneficii. Arctatus autem quis est vel ratione beneficii suscepti, si videlicet infra annum teneatur ordinem aliquem suscipere; vel suscipiendi, si nempe aliquis sit a patrono præsentatus ad beneficium quod actu requirit ordinem sacrum,

ac proinde teneatur ordinem suscipere antequam in beneficio instituatur. Utriusque generis arctatis potest infra annum Vicarius Capitularis concedere dimissoriales literas ut ordinentur. Immo a S. Congr. EE. et RR. petentibus Vicariis Capitularibus solet tribui facultas concedendi literas dimissoriales etiam reliquis clericis infra annum luctus. Transacto autem integro anno a die vacationis sedis, Vicarius potest concedere literas dimissoriales omnibus subditis qui cupiunt recipere ordines. Verum rigore juris exceptio facienda esse videtur pro illis qui ex titulo patrimonii vel pensionis desiderant ordinari. Nam Conc. Tridentinum sess. 21. c. 2. *de Ref.* titulum pensionis vel patrimonii solummodo agnovit tanquam subsidiarium, et Clericos ex eodem titulo ordinari posse tantummodo quos ob necessitatem ministrorum vel ob utilitatem ecclesiarum assumendos esse Episcopus judicaverit. Dixi 'rigore juris' inspecto. Nam 1°. notat *Barbosa* in *Summa Const. Apost.* Dec. 5. c. «Sede vacante» n. 12. hanc exceptionem non esse ubique usu receptam. 2°. Hodie ceu optime notat *De Angelis* h. t. n. 21. pag. 105. vix dubitari potest de necessitate aut utilitate ecclesiarum, ob defectum beneficiorum et ob decrescentem in dies numerum clericorum qui in vinea Domini operam suam præstent. — Cum vero abusus obrepsissent, S. C. EE. et RR. die 7. Sept. 1701. jussu *Clementis XI.* vetuit Vicarios Capitulares Regni Neapolitani in Italia, quominus etiam post annum vacationis Sedis concederent literas dimissoriales ad primam tonsuram et ordines suscipiendos absque speciali licentia s. Congregationis ejusdem. *Bizzarri Collect.* p. 373. Hanc prohibitionem De Angelis dicit extensam fuisse etiam ad Diœceses subalpinæ ditionis. Unde Vicarii Capitulares in hisce regionibus etiam hodie solent facultatem opportunam exposcere a prædicta s. Congregatione.

62. Quæritur quid dicendum si Vicarius Capitularis fortasse sit *charactere episcopali* insignitus: poteritne actus ordinis episcopalis peragere? Quamvis hæc quæstio a Doctoribus communiter non pertractetur, tamen ex notis principiis juris, hæc teneri posse videtur sententia; ut nempe quoties potest Vicarius extraneo Episcopo licentiam concedere juxta dicta superius ad actus potestatis ordinis exercendos sive in Diœcesi, sive quoad Clericos Diœceseos ordinandos, possit per seipsum eosdem actus ponere. Hinc ex. gr. infra annum vacationis Ecclesiæ non poterit ordines conferre nisi arctatis, poterit vero post annum vacationis Clericos indiscrimi-

natim ordinare. Ratio est: quia qui aliquid potest facere per alios, ceteris paribus, a fortiori per seipsum facere potest. Nunquam tamen admitterem, Vicarium Capitularem charactere episcopali munitum in actibus pontificalibus exercendis posse cathedram episcopalem conscendere, ibique sedere. Cathedra enim propria est et exclusive Episcopi diœcesani. Nam licet Episcopus diœcesis A. secundum rescriptum S. R. C., d. 12. Oct. 1889, possit thronum concedere Episcopo diœcesis alienæ, Vicarius tamen Capitularis diœcesis A. hoc non potest, ergo nec sibi ipsi, uti Episcopo titulari diœcesis e. gr. N., hoc jus concedere potest. — Non prætermittendum videtur responsum S. Rituum Congregationis, quo, denegata Vic. Capitulari tantum Presbytero confirmandi delegatione, eidem Vicario demandatur, ut quam primum Episcopum qui conferat s. Chrisma, advocet. (S. R. C. in *Nullius s. Luciæ*, d. 14. Apr. 1877. n. 5686.)

63. 5°. — Quæri potest an Vicarius Capit. possit Diœcesim *visitare*. Respondemus utique posse, sed post elapsum annum ab ultima visitatione peracta ab Episcopo. Ita auctores communiter et sæpius docuit s. Congr. Conc., ex. gr. *in Ostunen.* 28. Julii 1708, et firmiter discusso dubio tum quoad visitationem locorum tum quoad visitationem personalem capitulorum, die 13. Sept. 1721, ad utrumque respondit posse Vicarium Capitularem eam exsequi dummodo elapsus sit annus a die ultimæ visitationis factæ ab Ordinario. Hasce resolutiones refert *Bened. XIV. De Syn. Diœc.* L. 2. c. 9. n. 6. Præterea sciendum est, in cit. causa *Ostunen.* propositis dubiis circa jus procurationum solvendarum Vicario Capitulari, s. Congregationem tenuisse procurationes spectare ad Vicarium Capit. pro medietate, ita tamen ut ultra procurationem Vicarius recipere non possit cibaria, equitatus vel alia donaria, et si receperit, debeat eadem restituere. Ita in opere cui titulus *Canones et Decreta Conc. Tridentini* edit. Neapolit. an. 1859. sess. 24. *de Ref.* cap. 16. n. 14. pag. 374.

64. 6°. — Cum vero Diœceseos visitatio quotannis ab Episcopo complenda connectatur cum celebratione synodi pariter perficiendo singulis annis, ab auctoribus disciplina quæ de prima statuitur, et synodo applicatur. Hinc docent posse Vicarium Capitularem synodum diœcesanam convocare eique præesse post elapsum annum ab ultima synodo celebrata ab Ordinario qui nuper cessavit ecclesiam regere. — Non idem vero dicendum de provinciali synodo. Indecens enim esset Vicarium Capit. Metropolitanæ Ecclesiæ pote-

statem exercere posse supra veros et ordinarios Episcopos, eosque in Synodum cogere. Quare vacante sede Metropolitana, ex mente Conc. Tridentini s. Congr. Conc. in *Tarraconen.* 10. Febr. 1624. decrevit jus Provinciale Concilium indicendi et celebrandi (nempe præsidendi) Sede vacante, non ad Capitulum Metropolitanum, sed ad antiquiorem provinciæ Episcopum pertinere.

65. Si quæratur utrum Vicarius Capit. possit Clericos extraneos Diœcesi adscribere, vulgo *incardinare,* et Clericis diœcesanis licentiam dare exeundi, eosque ut ajunt *excardinare;* respondet *De Angelis,* primum posse peragere Vicarium facultate expedita, secundum vero non posse sine licentia Sedis Apostolicæ; eo quia excardinatio refert speciem alienationis, quæ Vicario Capitulari non permittitur.

66. Quæstio non inutilis pertractatur a *Bened. XIV. De Syn. Diœc.* Lib. 2. c. 9. n. 7. circa potestatem ordinariam Episcoporum concedendi *indulgentias* quadraginta dierum, an scilicet hæc potestas transeat in Vicarium Capitularem. Et videretur transire, etenim ex dispositione c. 4. *de Pœn. et Remiss. peccat.* (V. 38) potestas concedendi indulgentias non ad ordinem pertinet, sed ad jurisdictionem, et post Abbatem plures Auctores laudabilis notæ affirmativam sententiam tuentur. At ex plurium Doctorum sententia et ex responsione S. C. C. saltem in praxi contrarium tenendum est. Nam s. Congr. die 13. Nov. 1688. interrogata an 'Vicarius Capit. Sede vacante, facultatem habeat concedendi indulgentias, quas cæteroquin concedere posset Episcopus vivens' respondit '*Vicarius Capit. se abstineat*'. Qua responsione licet in abstracto quæstionem juris resolvere noluit; tamen vetuit ne opinio auctorum tribuentium Vicario Capit. facultatem concedendi indulgentias in praxim deduceretur. Ratio autem videtur esse: quia indulgentiarum elargitio non censetur necessaria ad regimen Ecclesiæ, quod Vicarius ad tempus administrat. Præterea concessio indulgentiarum potest recenseri inter actus gratiosos, qui proprii sunt Episcopi. Similiter S. C. Indulgentiarum, cum ageretur de erectione et aggregatione et approbatione Confraternitatum, decrevit, d. 15. Nov. 1878: «Vic. Capitularis se abstineat.»

67. Auctoritas Vicarii Capitularis perdurat quoadusque Sedes consideratur uti vacans, idest quoadusque Ecclesia non fuerit provisa de novo Episcopo. Hodie vero post cit. Const. *Pii IX.* «*Romanus Pontifex*» non antea cessat jurisdictio Vicarii Capitularis

quam novus Episcopus Capitulo, vel, deficiente Capitulo, ei qui Diœcesim vacantem administrat, exhibuerit Literas Apostolicas de collato sibi Episcopatu. Huic porro novo Episcopo si velit, non autem Capitulo, Vicarius Capitularis tenebitur rationes reddere administrationis gestæ tempore sedis vacantis c. 16. sess. 24. *de Ref.* in Tridentino, et tenuit s. Congr. EE. et RR. in *Catanen.* 31. Jan. 1600. et *in Hydruntin.* 19. Maj. 1623. *(Collect. Bizzarri pag. 662.)*

68. Quo posito quæstio proponi potest circa casum quo ipse Vicarius Capitularis eligatur seu nominetur ad Episcopatum; idest an ante confirmationem possit prosequi suam in Diœcesi administrationem. Videretur non posse. Nam c. 17. *De Elect.* (I. 6) declarantur irrita ea quæ geruntur ab electo qui ante confirmationem sese immiscuit in Diœceseos administrationem. Immo in c. 5. *de Elect.* (I. 6) *in 6°.* electo interdicitur administratio Diœceseos sub quocumque titulo œconomatus vel procuratoris nomine; quod confirmatur in Const. cit. *Pii IX.* «*Rom. Pontifex.*» At dicendum est hæc loca juris non sese referre ad casum Vicarii Capitularis, qui prosequatur administrationem Diœceseos; bene vero respicere extraneos electos, qui vi tantummodo electionis ante canonicam confirmationem præsumant jurisdictionem sibi arrogare. Ad quorum fraudes præcavendas vetuit *Gregorius X.* in c. 5. *de Elect.* in 6°. electum quocumque colore, etiam nomine procuratorio Capituli, Diœceseos habenas suscipere. Qui plura desiderat, consulat cit. opus '*Canones et Decreta Conc. Tridentini*', accedunt declarationes et resolutiones sess. 24. c. 16. *de Ref.*

De Vicario Apostolico.

69. Etiam antiquitus vel mittebatur, vel Episcopus alicujus insignis Sedis constituebatur Vicarius Apostolicus; qui nempe potestatem consequebatur ab ipso summo Pontifice, exercendam etiam supra Episcopis. Verum ut plurimum hi confunduntur cum Legatis sanctæ Sedis, de quibus inferius. Vicarius Apostolicus de quo hic loquimur ille est qui ex commissione speciali Pontificis ad aliquam regionem mittitur, in qua ceu Episcopus potestatem exerceat ad nutum Pontificis, et intra limites mandati Apostolici. Porro hujus generis Vicarii præsertim mittuntur ad illas regiones in quibus ecclesiastica hierarchia vel nunquam fuit instituta, vel si fuerit aliquando instituta, tamen ob hostium Christiani nominis imperium cessavit. Hinc quamvis charactere episcopali soleant de-

corari, tamen non obtinent episcopalem titulum loci ad quem destinantur, sed recipiunt titulum alterius Sedis antiquæ in qua proprius Episcopus non amplius residet, et vocantur hodie Episcopi titulares dum antea vocabantur Episcopi «in partibus infidelium». Vicarii hujusmodi in regionibus sibi commissis exercent munia omnia episcopalia. Hinc non solum jurisdictionis, sed et Vicarii in divinis dici debent. A s. Congregatione de Propaganda Fide summo Pontifici ordinarie præsentantur, et per eundem recipiunt apostolicum mandatum in quo limites potestatis et privilegia præfiniuntur.

70. Mittuntur Vicarii Apostolici etiam in loca in quibus extat ecclesiastica hierarchia; et si mittantur Sede plena, generatim mittuntur ut adjuvent Episcopum cui subsunt. Mittuntur etiam ut Diœcesim administrent, dum Episcopo interdictum est potestatis suæ exercitium, vel Sede vacante ut ad tempus ceu Administratores Apostolici regant Ecclesiam. De hisce agit *Sixtus V.* in Constit. 117. in qua statuit hosce Vicarios mitti per literas apostolicas in forma Brevis, in quibus potestatis tenor et limites determinantur. Aliquando etiam cum prævidentur dissidia inter Capitulares in electione perficienda Vicarii tempore Sedis vacantis, Vicarius Apostolicus designatur, qui supplet vices Vicarii Capitularis, quique proinde eandem habet potestatem, quam in jure habet Vicarius Capitularis. De Vicariis Apostolicis agit *Benedict. XIV. De Syn. Diœc.* Lib. 2. c. 10.

Titulus XXIX.

De officio et potestate Judicis delegati.

1. Aggredimur tractationem de ecclesiasticis personis Ecclesiam gubernantibus sub respectu judicis; sub quo respectu forum etiam externum habent cui præsunt, ut causas etiam judicialem formam servantes definiant. Agitur autem præ primis de Judicibus delegatis, quia horum potestas superat et vincit quoad negotium demandatum potestatem judicum ordinariorum. Id vero locum habet cum delegatio a Romano Pontifice procedit.

Titulus duplicem conceptum exprimit, *potestatem* nempe et *officium* judicis delegati. Potestas exprimit quid possit agere hic judex; officium significat modum quo potestatem exsequatur. Nomine potestatis venit jurisdictio, quæ lato sensu sumpta nihil aliud

est nisi auctoritas præeminens in aliquos ad eorum regimen et gubernationem. Relate autem ad forum judiciale est 'potestas publica juris dicendi et æquitatis statuendæ in populo Christiano'.

2. Jurisdictio distinguitur ut alia sit *contentiosa,* quæ nempe etiam in invitos vel partibus inter se contendentibus exercetur, quæque formam judicialem requirit; alia autem *voluntaria,* quæ in volentes exercetur, prout est absolvere a censuris, dispensare ab irregularitatibus aut impedimentis dirimentibus matrimonii ex jure humano provenientibus. — Jurisdictio alia est *ordinaria,* alia *delegata.* Prior est quam aliquis consequitur vi officii ad quod assumitur, et exercet nomine proprio non vero alterius; quæ proinde jurisdictio ex legis dispositione aut ex consuetudine procedit, et non ex commissione alterius. Jurisdictio delegata dicitur quæ propria esset alterius officii et personæ distinctæ ab ea in qua nunc residet, quæque obtinetur ex illius commissione, et vice ejusdem exercetur. Hinc alii sunt judices ordinarii, alii delegati. In delegatione autem quandoque committitur *vera jurisdictio*, seu potestas videndi et decernendi quod justum et æquum est; aliquando autem *merum ministerium*, idest sola executio voluntatis judicis ordinarii delegantis, quæ est personalis et ab eo efficienda cui committitur.

3. Insuper delegatio procedere potest a *jure*, idest ex commissione expressa in jure communi, vel ab *homine*, ab eo scilicet qui ordinaria gaudet jurisdictione, ac facultatem habet eandem alicui exercendam committendi. Hinc judices delegati alii a jure, alii ab homine delegari dicuntur. A jure; siquidem habemus Concilium Tridentinum præsertim in c. 1. sess. 5. et c. 2. sess. 6. *de Ref.* Episcopis facultatem concedere ut in exemptos procedant tanquam Sedis Apostolicæ delegati. Quæ formula significat concedi Episcopis potestatem quam jure ordinario non habebant. Quandoque autem concedit Concilium Episcopis facultatem ut procedant *etiam* tamquam Sedis Apostolicæ delegati. Sess. 22. c. 10. et sess. 6. c. 4. *de Ref.* Quæ formula exprimit in negotio aliquo posse Episcopum procedere auctoritate propria scilicet ordinaria, sed ad præcavendas quæstiones et ad removenda obstacula ex juris dispositione Episcopum instructum esse etiam auctoritate apostolica.

Delegatio insuper fieri potest vel *uni* vel *pluribus;* et pluribus fieri potest vel ut *in solidum* competat, vel ut *collegialiter* procedant in negotii commissi cognitione et executione.

4. Judices alii delegantur ad *unum* negotium, et alii ad *universitatem causarum;* quique sunt ii quibus omnes causæ in aliqua Diœcesi vel Provincia videndæ et decernendæ committuntur, vel saltem unum genus causarum ex. gr. causæ beneficiales etc. Hæc vero facienda est distinctio ob varios effectus juridicos qui sequuntur ex diversa delegatione.

5. Alii etiam delegati dicuntur ratione *dignitatis* vel *officii* quod obtinent, alii ratione *personæ;* prout delegatio facta fuerit dignitati aut officio ex. gr. si commissio facta fuerit Episcopo Tusculano, Archidiacono Toletano, aut Abbati alicujus monasterii c. 14. h. t., vel delegatio facta fuerit personæ expresso ejus nomine, quamvis forte persona delegata officium ecclesiasticum et gradum honorificum obtineat. Prima non exspirat demortua persona quæ tempore datæ commissionis dignitatem vel officium occupabat, sed in successorem transit cc. 38. et 42. h. t. Secunda vero exspirat morte personæ cui tributa fuerat c. 42. h. t. Censetur enim hoc in altero casu electa industria personæ, et delegans fidit in scientia vera et non tantum in præsumpta, quemadmodum contingit in casu quo delegatio facta fuerit dignitati vel officio.

6. Alii tandem sunt *simpliciter* judices *delegati* alii vero *subdelegati,* qui nempe ab eo qui fuerat delegatus potestatem, causam vel negotium videndi et expediendi obtinent.

7. Quæritur *quinam possint delegare.* — In genere omnis qui potestatem ordinariam et propriam habet, delegandi jure pollet, nisi agatur de negotio quod vel ex juris dispositione vel ex voluntate Principis a judice ordinario debeat expleri c. 7. de Off. Jud. Ordin. (I. 14) in 6°. et ex *Reg.* 68. in 6°. et ex *Reg.* 72. pariter in 6°. Exemplum habemus in sess. 24. c. 6. *de Ref.* in Trid. ubi conceditur Episcopis facultas, in casibus occultis reservatis S. Sedi absolvendi sive per se sive per Vicarium, specialiter deputandum; excipitur autem casus hæresis occultæ, in quo solis Episcopis, non eorum Vicariis absolvere permittitur. Ratio exceptionis patet ex eo quod jus commune et voluntas summi Principis in casu nostro prævalent ipsis judicibus ordinariis. At judex ordinarius non potest totam suam jurisdictionem inconsulto Principe delegare; nam non amplius videretur delegare potestatem suam, sed potius videretur se exuere officio suo, et novum magistratum constituere, quod judices ordinarii facere prohibentur absque Principis consensu L. pen. ff. *de Off. Præsid.*

8. Quæritur 2°. *an delegatus possit subdelegare?*

I. Qui est *delegatus a Summo Pontifice* potest subdelegare c. 62. *de Appellat.* (II. 28) §. ult. et quidem licet in commissione mentio facta non fuerit de potestate subdelegandi.

Exceptiones: 1ª. Exceptio locum habet, quando electa fuerit *industria personæ;* quod cognosci potest vel ex tenore delegationis, videlicet si dictum fuerit, ut delegatus per seipsum causam videat, aut negotium expediat, vel etiam ex qualitate et gravitate negotii, quod ideo alicui commissum fuit, quia reputabatur aptior præ aliis ad illud expediendum cc. 3. et ult. h. t. Et quidem in exposita exceptione delegatus a Pontifice neque potest subdelegare articulum *jurisdictionalem* ex. gr. decretum seu sententiam incidentalem et interlocutoriam. Potest vero alteri committere articulum non jurisdictionalem ex. gr. lectionem alicujus instrumenti. Ita Doctores cum Glossa ultima in Clem. un. h. t. et in c. 27. h. t. §. «Nos autem» v. «executorem».

9. 2ª. exceptio facienda est: Si commissum fuerit *nudum ministerium*, et *executio* mera voluntatis seu decreti pontificii. Cum nempe vel negotium jam cognitum fuit a Pontifice et quodammodo resolutum, vel gratia facta est ab eodem aut quæstio decisa, et alteri committitur officium vel negotium ad exitum perducendi vel executioni mandandi gratiam vel sententiam. Hisce etiam in casibus delegatus Pontificis non potest alium subdelegare c. ult. h. t. §. ult. Quare in praxi dum committitur Ordinario loci mandatum ad dispensandum ab aliquo impedimento matrimonii inter certas personas cognita veritate precum, delegatus Pontificis poterit alterum subdelegare ut de veritate rerum expositarum cognoscat; quibus tamen cognitis ipse delegatus et non alius exsequitur literas apostolicas dispensationis.

10. Cum vero non est electa industria personæ ad negotium expediendum vel ad causam videndam, neque commissum est nudum ministerium, judex delegatus a Pontifice potest subdelegare, immo eam habet auctoritatem ut, legitima existente ratione, possit alterum etiam pœnis comminatis, adstringere ad subdelegationem suscipiendam, sub ea tamen conditione, ut si delegationem superioribus personis, idest ut adnotat Glossa, constitutis in dignitate committere velit, in coërcitionibus deferat dignitati et personæ. Scilicet prudenter procedere debet, c. 28. h. t. Ordinario autem loci delegatus summi Pontificis potest committere etiam executionem

sententiæ quam ipse delegatus tulerit in causa; cit. c. 28. §. 4. Quoad causam enim vel negotium commissum Delegatus a Pontifice summo reputatur superior quolibet ordinario loci; procedit enim ex auctoritate ejusdem Pontificis.

11. II°. Delegatus *ad universitatem causarum* quamvis proprie ordinarius non sit, quia jurisdictionem proprio jure non obtinet, sed alieno beneficio; tamen ordinario æquiparari potest in exercitio ejusdem jurisdictionis, quia est jurisdictio universalis. Hinc ordinarie ceu judex adiri potest, et a Glossa in c. 62. *de Appell.* (II. 28) quasi ordinarius nuncupatur. Quare, licet non sit delegatus a Principe, tamen ad instar Ordinarii judicis poterit aliquam causam, et a fortiori aliquem articulum jurisdictionalem subdelegare. Hæc sententia communis est inter auctores, qui etiam innituntur juris civilis dispositioni in l. «Cum Prætor» ff. *de Judic.* Non potest vero integram jurisdictionem subdelegare; nam etiam judex Ordinarius auctoritate propria sese ab integra potestate exspoliare nequit, eam alteri delegando.

12. III°. Quod si quis non a Principe, sed ab inferiori Ordinario sit delegatus ad peculiarem causam videndam et decernendam, non poterit subdelegare, nisi a delegante eidem fuerit *concessa licentia* expressa. Docet id Gloss. in cit. c. 62. *de Appell.* quam communiter auctores sequuntur. Ratio est, quia in jure facultas subdelegandi conceditur ceu privilegium delegato a Principe propter eminentiam supremæ potestatis Principis cujus personam delegatus judex repræsentat, et conceditur delegato ad universalitatem causarum, quia judici ordinario æquiparatur. Utraque autem hæc ratio in persona quæ ab inferiore judici ordinario ad unam causam delegatur locum non habet.

Cæterum Doctores tribuunt huic delegato facultatem subdelegandi articulum non jurisdictionalem, qui nempe nudum ministerium seu meram executionem importat. Quemadmodum si committeret alicui officium videndi de aliqua circumstantia facti, ex. gr. an revera adsit aliquod instrumentum vel non, ut inde eidem judici delegato referret. Gloss. fin. in Clem. un. h. t. *Abbas* in cap. 27. h. t. n. 3. aliique, et ad rem facit idem c. 27. h. t. §. «Nos autem.» At Doctores denegant eidem delegato jus subdelegandi articulum jurisdictionalem, ex. gr. examen judiciale testium, decretum interlocutorium etc. arg. cap. «Cum causam» 62. *de Appell.* (II. 28) ubi nulla facta distinctione inter unum et alium

articulum jurisdictionalem, traditur, solummodo delegatum a Principe subdelegare posse causæ cognitionem; posita autem facultate subdelegandi unum articulum jurisdictionalem, non videretur quomodo delegatus non posset etiam alios, ac proinde totam causam delegare.

13. Quæstio 3ª. *Quinam possunt esse judices delegati.* — In genere illi omnes possunt esse judices delegati qui *capaces* sunt jurisdictionis ecclesiasticæ exercendæ, quique ad eam exercendam *idonei* sunt. Hinc in alterutro capite deficientes, delegari non possunt. Hæc præcipue valent de judicibus ordinariis inferioribus quia eorum delegatio in jure non alligatur alicui cœtui personarum. Hinc Episcopi causas videndas ac definiendas committere possunt simplici Clerico, dummodo prudens sit ac instructus in jure quod explicare debet arg. c. 7. *de Off. Ordin.* (I. 16) in 6°. Animadvertendum vero est, judicem ordinarium Papa inferiorem posse utique aliquam causam propriæ jurisdictionis delegare personæ sibi non subditæ, *si hæc velit,* at eam non posse cogere ad delegationis munus suscipiendum. Extra enim territorium jus dicenti, idest in casu nostro imperanti, impune non paretur. Cap. ult. *de Const.* (I. 2) in 6°.

14. In specie aliquid dicendum de personis *delegandis a. S. Sede.* Supremus Pontifex quamvis ex certa scientia possit non solum simplici Clerico, sed etiam laico sub forma privilegii Apostolici in aliqua causa peculiari committere jurisdictionem, ceu notat Glossa in cap. 2. «Decernimus» *de Judiciis* (II. 1), quam Doctores sequuntur; tamen ex dispositione c. 11. *de Rescr.* (I. 3) in 6°. nulli committendæ sunt causæ auctoritate literarum Sedis Apostolicæ vel Legatorum ejusdem videndæ, nisi personis constitutis in *dignitate* aut *personatum* habentibus, aut saltem *Canonicis* Ecclesiæ *Cathedralis.* Quibus personis ex Clem. 2. *de Rescr.* (I. 2) adjungendi sunt *Vicarius generalis* Episcopi et *Priores Conventuales;* quia etiam hi censentur esse in dignitate. Designantur autem prædictæ personæ in jure ad hujusmodi officium tum ob honorem Apostolicæ Sedis, quam delegatus repræsentat, tum præsertim ob præsumptam scientiam et honestatem harum personarum. — Hæc qualitas dignitatis etc. quæ in judice delegato necessaria est, ab aliquibus uti necessaria habita est etiam in *subdelegato.* At invaluit deinde sententia contraria. Nam qualitas dignitatis in delegato S. Sedis requiritur præsertim, quia, cum summus Pontifex regulariter non cognoscat omnes Clericos singularum Diœcesium, hinc ad officium de-

legati designat eas personas, quas ex scientia et aliis qualitatibus præsumptis idoneas reputat. Delegatus vero qui subdelegatum agnoscit, procedit ex scientia certa, non autem ex scientia et qualitatibus præsumptis. Hinc delegatus potest etiam personam non qualificatam, dummodo idonea sit, subdelegare.

15. Concilium vero Tridentinum in c. 10. sess. 25. *de Ref.* renovavit *Bonifacii VIII.* decretum relatum in cit. cap. 11. *de Rescr.* (l. 3) in 6°. atque ut S. Sedes tutior sit de scientia et probitate judicum delegatorum, pro causis extra Urbem judicandis, statuit ut in Synodis provincialibus aut diœcesanis pro quaque Diœcesi quatuor aut plures personæ qualitatibus a Bonifacio designatis instructæ et alioquin idoneæ determinentur, quorum nomina Episcopi statim transmittere debent Pontifici, quibus personis, non exclusis tamen ordinariis locorum, committantur cognoscendæ et definiendæ causæ a Sede Apostolica, a Nuntiis vel Legatis Apostolicis, ita ut delegationes aliis judicibus factæ censeantur *subreptitiæ.* Quod si aliquem ex designatis interim mori contigerit, Ordinarius loci cum Capituli consilio unum substituere debet in ejus locum, usque ad futuram provincialem vel diœcesanam synodum. Judices hujusmodi dicuntur *synodales.* Ex resolutione autem S. C. C. in *Januensi* mensis Martii 1601. Judices synodales ante delegationem Pontificis aut Legati vel Nuntii Apostolici nullam obtinent jurisdictionem; immo post acceptam delegationem in exercitio potestatis delegatæ Episcopi notarium assumere debent in causæ cognitione, ceu resolutum est in *Alben.* 15. Jan. 1656.

16. Hac in re *Bened. XIV.* die 26. Aug. 1741. edidit Constitutionem quæ incipit *'Quamvis paternæ'* in qua inculcat ea omnia quæ a Bonifacio VIII. et in Tridentino statuta fuerant circa designationem personarum quibus committenda est delegatio apostolica, simulque decernit ut in hypothesi qua Concilium vel provinciale vel diœcesanum non celebratur, Archiepiscopi et Episcopi interim cum consensu Capitulorum suorum judices eligant, et nomina eorum in Albo redacta Summo Pontifici remittant, et si mori aliquem contingat, alios cum consilio Capituli sufficiant, suffectosque eidem Sum. Pontifici statim denuncient.

17. Hæc vero lex Bonifacii et Tridentini confirmata a Benedicto XIV. ita est intelligenda ut semper salva sit auctoritas S. Sedis ex certa scientia delegandi etiam alias personas præter illas, quæ in eadem lege designantur. Animadvertendum vero est, hodiernis

temporibus causas S. Sedi delatas regulariter omnes a Congregationibus Romanis definiri, adeoque admodum infrequentes esse casus delegationis quæstionum extra Urbem; literas vero apostolicas et rescripta pro executione committi Ordinariis locorum. Ita se habet hodie ordinaria praxis S. Sedis.

18. De officio Judicis delegati. — Officium judicis delegati idem sonat ac obligatio ejusdem, et complectitur ea quæ ipse observare tenetur, ut munere sibi commisso rite fungatur. Officium scilicet respicit modum quo delegatus potestatem suam exercere debet. In exponendis iis quæ sunt officii, primum ea exhibebimus quæ in genere *officium ipsum* attingunt sive unus sit judex delegatus sive plures; deinde de officio judicis delegati *in specie,* et præsertim si *plures* fuerint delegati judices.

19. 1ª. obligatio ratione officii est, ut delegatus judex nullo modo sese immisceat in negotio vel causa, antequam mandatum delegationis receperit. Et si sermo sit de delegatione Summi Pontificis, requiritur ut literæ delegationis eidem delegato fuerint oblatæ c. 12. *de Appell.* (II. 28), Extr. 1. *de Elect.* §. «Sane» inter Comm. et auctores communiter. Nam licet dici forsitan possit delegationem habitu incipere a die factæ commissionis; tamen exercitium juridicum delegationis suscipere non potest delegatus, nisi communicationem mandati in forma authentica habuerit; nec proinde sufficit privata notitia, etiam ceteroquin certa factæ delegationis. Hinc etiam processus incœptus non valet, et reclamante alterutra parte pro infecto habetur, nec vires iterum acquirit supervenientibus inde literis delegationis. Hæc vero dispositio juris constituta est, ad fraudes præcavendas. Ratio vero juridica est, quia delegatio in jure, cum extraordinariam potestatem secumferat, c. 31. h. t. non præsumitur, sed legitimo modo probanda est, secus impune partes non obtemperant.

20. Et si sermo sit de delegato Principis, tenetur ipse antequam jurisdictionem exercere incipiat, Ordinario loci suæ delegationis literas ostendere, quas si tradere recusaverit, poterit Ordinarius eidem resistere, quemadmodum docent auctores interpretantes c. 31. h. t. Inter alios consulatur *Fagnanus* com. in id. cap.

Porro delegatio ab Ordinario qui sit Principe inferior, fieri potest etiam absque literis delegationis, et cum de ea nihil in specie statutum sit, probari potest etiam per testes juxta dispositionem generalem cap. 10. *de Fide Instrum.* (II. 22) §. «porro».

21. 2ª. obligatio Judicis delegati est ut tenorem servet et limites mandati delegationis, c. 22. *de Rescr.* (I. 3). Tantum enim potest, quantum ei conceditur. Hinc si *forma* specialis procedendi fuerit imposita, eam sequatur oportet, si vero solummodo fuerit demandata jurisdictio, formam juris communis judex delegatus servabit. Quid vero si fuerit designatus *locus* ubi causam videat? Si locus designatus non fuerit, causa videnda erit intra provinciam ubi partes commorantur. Si locus fuerit a delegante designatus, ibi causam videbit, c. 11. *de Rescr.* (I. 3) in 6⁰. §. 4. At posita designatione loci, si locus hic tutus non sit, ut eo partes conveniant, alibi intra provinciam partium poterit causam judex pertractare, c. 13. h. t. in 6⁰. Pariter ex partium consensu poterit judex locum jurisdictionis exercendæ immutare cit. c. 11. *de Rescr.* in 6. §. 4. Locus enim in commodum partium videtur designatus.

22. In tenore rescripti inspici etiam debet *tempus*, intra quod delegatus debeat negotium absolvere. Si tempus determinatum non sit in mandato, utile tempus censetur esse annus c. 26. h. t. Quod si tempus determinatum fuerit, intra illud debebit judex causam definire. Si quæratur vero utrum intra annum, aut intra tempus definitum in mandato teneatur judex sententiam proferre, aut etiam teneatur illam executioni demandare, respondendum est, primum sufficere; quia judicis proprie officium est sententiam dicere, et munere suo functus est, cum judicium tulit; executio enim et potest per alium magistratum fieri, atque per appellationem in devolutivo simul cum suspensivo potest retardari. Transacto autem tempore legitimo, judex delegatus sententiam vi delegationis proferre non potest, ceu notat Gloss. in c. 26. h. t. cit. v. «annum». Poterit vero ex consensu partium jurisdictio prorogari, si jurisdictio non in publicum bonum et ob causam publicam, sed in bonum partium fuerit delegata. Prorogatio autem facienda est, antequam tempus legitimum exspiret.

23. 3ª. obligatio est, ut partium probationes ac legitimas exceptiones admittere debeat delegatus, ceu expresse docet c. 13. h. t. Quid vero si in mandato addatur clausula 'quacumque exceptione remota'? *Alex. III.* in hoc cap. 13. præfatæ clausulæ eam vim concedere videtur, ut excludantur omnes etiam rationales exceptiones; ait enim, easdem exceptiones a judice delegato esse recipiendas 'nisi exprimatur in literis quod nullæ debeant exceptiones admitti'. Verum inde idem Alexander adnotat, clausulam

de non admittendis exceptionibus rationabilibus practice esse impossibilem; jamque subdit, neque nos neque antecessores nostros clausulam hanc expressisse. Quare cum ex naturali jure reo concedatur justa defensio, per enunciatam clausulam utique prohibentur exceptiones futiles et irrationales, quæ diu contra juris intentionem protraherent causæ definitionem; non interdicuntur vero exceptiones, quæ rerum probationi et veritati ad amussim respondent.

24. 4.um officium judicis est sententiam latam executioni mandare. Qua in re notandum est, judicem delegatum ab Ordinario qui sit Pontifice Rom. inferior, regulariter ipsi mandanti executionem remittere; delegatum vero Rom. Pontificis ex c. 7. h. t. eandem exsecutionem Ordinariis locorum committere. Quod si Ordinarius sententiam exsequi recuset, vel ex dispositione c. 28. h. t. §. 4. poterit delegatus eum cogere ad exequendam sententiam, et Ordinarius parere debebit, quamvis arbitretur opinabiliter sententiam esse injustam, dummodo non agatur de aperta injustitia, quæ potius spolium dici potest; vel per seipsum sententiam delegatus exequi poterit, c. 7. h. t.

25. In specie modo agendum est de officio *plurium* simul delegatorum judicum. Pluribus judicibus eadem causa videnda et decernenda committi potest, et exempla offeruntur in capp. 2., 16., 22. et 23. h. t. Et 1°. quidem hæc delegatio fieri potest pluribus ita ut quoad causam definiendam *tota* in *singulis* resideat jurisdictio, ita scilicet ut quisque per se causam possit decernere. Quo in casu plures dicuntur constitui judices *in solidum*. Item 2°. delegatio pluribus fieri potest ita ut non totaliter ad singulos spectet, sed *simul omnes* procedere debeant; quo in casu dicitur tributa delegatio collegio cuidam personarum quæ *collegialiter* causam definire tenentur.

Cum plures delegantur judices cum jurisdictione totali in solidum, bonum partium consideratur, idest expedita causæ cognitio, inter plures enim designatos judices aliquis saltem causæ cognitionem cito aggredietur. Hinc ille hanc cognitionem assumit et prosequitur, qui prior causam occupat. Ille vero censetur causam occupasse qui acceptis literis a partibus, mandatum edit citationis partibus intimandæ. Cæteri vero designati judices non possunt in inchoato negotio sese immiscere, nisi qui illud tractare aggressus est infirmitate vel alia justa causa impediatur, vel nolit expresse, aut malitiose recuset in negotii executione procedere. Quod si quæ-

ratur quænam sit formula, quæ delegationem pluribus factam in solidum exprimat, eam dicimus esse qua, licet plures designentur judices, tamen conceditur facultas ut unus etiam ex designatis negotium exsequi possit. Tota hæc theoria exhibetur in c. 8. h. t. in 6°.

26. Delegatio si pluribus judicibus fiat ut collegialiter procedant, negotium seu causa debet ab omnibus pertractari ac definiri, ita ut si ab uno tantum aut aliquibus sententia, aliis absentibus et non auditis, proferatur, *nullius* sit roboris. Hanc nobis exhibent doctrinam cc. 16. et 42. h. t. et L. Vero ff. *de re judicat.* Immo adeo actus collegialis necessarius reputatur, ut nec citatio valeat, nisi omnium nomine et ab omnibus delegatis judicibus intimetur, secus citatus obtemperare non tenetur. Arg. c. 22. h. t. in princ. et gloss. ibi v.° «Teneatur».

27. Quid vero si causa commissa fuerit sub hac formula: ut omnes videant, quod si omnes interesse nequeant, duo vel tres ipsi videant? Ex dispositione c. 21. h. t. §. 1. præsentes duo vel tres causam videbunt, dummodo probetur canonicis regulis vel per certum nuncium ostendatur, absentes vel absentem aut non posse, aut nolle accedere ad causam cognoscendam et definiendam. Idem quoque dicendum si causa committatur duobus cum clausula ut si ambo interesse nequiverint, unus nihilominus causam decernat c. 21. §. 2.

28. Quid vero si causa pluribus fuerit commissa ita, ut omnes videant, et unus demoriatur? Videtur hac in re diversa dispositio cap. 14. et cap. 42. h. t. Nam in c. 14. judicium a successore judicis demortui emissum cum alio judice superstite sustinetur; in cap. vero 42. traditur penitus exspirare officium et jurisdictionem delegatam etiam relate ad superstitem. Verum oppositio omnis disparet, si animadvertatur diversa species capitum. Nam in c. 14. sermo est de delegatione facta expressis nominibus locorum et non personarum; idest delegatio facta fuerat duabus dignitatibus, ita ut, demortua persona, quæ unam habebat ex illis dignitatibus, non censeretur finita delegatio, sed ea in successorem transiret. In cap. vero 42. agitur de delegatione facta pluribus designatis personis, quarum una demortua, jurisdictio concessa omnibus per modum unius desinere debebat. Duplex ergo infertur ex duobus hisce capitibus principium de duratione jurisdictionis collegii delegatorum in casu quo unus de collegio deficiat.

29. Hæc de commissa pluribus delegatione. Quid si ex literis delegationis non appareat utrum in solidum concessa fuerit, vel

solummodo ut collegialiter exerceatur? In dubio, cum agatur de singulari causa videnda et decernenda, præsumitur Judicem Ordinarium voluisse eam pluribus committere; quia præsumitur plures melius et tutius procedere in causæ alicujus definitione. Morem etiam Apostolicæ Sedis fuisse tradit *Cœlestinus III.* in c. 21. h. t. §. 1. ut causæ facilius et libentius duobus quam uni, tribus quam duobus delegarentur.

30. De potestate judicis delegati. — Judex delegatus habet veram potestatem qua efficaciter causam sibi commissam cognoscat, quæstionem decernat et ad effectum perducat. Quare non solum habet simplicem jurisdictionem, sed etiam mixtum imperium, idest jurisdictionem cum congrua pœnarum coërcitione. Et quidem hanc potestatem non solum exercere potest in ipsas partes contendentes, sed etiam circa personas extraneas et in mandato non designatas, cc. 1. et 7. h. t. Quare vocare potest coram se partes, et testes, et prohibere potest comminatis censuris omnes illos qui exercitio suæ jurisdictionis obstacula objiciunt. Attamen ut delegatus circa extraneas personas jurisdictionem exerceat, necesse est ut personæ hujusmodi auctoritati delegantis subjiciantur. Quare delegatus Rom. Pontificis, eo quod Rom. Pontifex præest toti Ecclesiæ, potest suam auctoritatem exercere quoad omnes fideles. At ex c. 28. h. t. cum personis in dignitate constitutis delegatus Apostolicus in exercitio coactivæ potestatis mitius procedere debet. Potest insuper delegatus Rom. Pontificis, uti vidimus, exigere ab ordinariis ut suam sententiam executioni mandent. — Hac etiam in re præstat referre sanctionem Const. *Pii IX.* «*Apostolicæ Sedis*», in qua inter excommunicationes speciali modo S. Sedi reservatas sub n. 8. exhibetur excommunicatio latæ sententiæ contra 'recurrentes ad laicam potestatem ad impediendas literas vel *acta quælibet a Sede Apostolica* vel ab ejusdem Legatis aut delegatis quibuscumque *profecta*, eorumque promulgationem vel executionem directe vel indirecte prohibentes, aut eorum causa sive ipsas partes sive alios lædentes vel perterrefacientes'. Per acta a Sede Apostolica profecta designantur acta non solum quæ immediate a Summo Pontifice proficiscuntur, sed etiam quæ a *Ss. RR. Congregationibus* proveniunt» ex rescripto S. C. Inquisitionis, d. 13. (14.) Januarii 1892.

31. *De appellatione a sententia judicis delegati.* — In genere datur facultas appellandi a sententia judicis delegati vel subdelegati; nam appellatio consideratur ceu species defensionis, quæ nulli

deneganda est, c. 16. *de Appellation.* (II. 28). Si ordinarius causam commisit judici delegato, a sententia hujus appellandum est ad delegantem vel ad ejus successorem in officio L. 1. «Imperatores» §. 1. ff. *de Appell.* quia appellatio procedit ab inferiore ad superiorem. Ob hanc rationem a sententia delegati Romani Pontificis appellandum est ad ipsum Pontificem, non autem ad ordinarium loci ubi causa nata est, vel decernitur. Nam quoad negotium seu causam, quæ in mandato delegationis summi Pontificis continetur, potestas delegati vincit potestatem ordinarii localis, c. 11. h. t. Si delegatus subdelegavit totam causam, cum sese expoliaverit jurisdictione, censetur uti extraneus a negotio, et tota relatio incipit esse inter delegantem priorem et subdelegatum. Hinc a sententia hujus subdelegati appellatur ad delegantem c. 27. h. t. §. «porro». Quod si delegatus solam aliquam partem jurisdictionis, idest aliquem articulum jurisdictionalem subdelegavit, cum sententia ab ipso delegato adhuc procedere censeatur, a partiali judicio subdelegati appellatur ad delegatum c. 18. h. t., c. 7. h. t. in 6°. et Leg. ult. Cod. *Qui pro sua jurisdict.*

32. Quid vero si in mandato Rom. Pontificis adjecta sit clausula *'quacumque appellatione remota'**. *Non* loquimur de casibus in jure communi descriptis prout sunt causæ visitationis vel correctionis morum in quibus Episcopus procedit etiam tanquam S. Sedis delegatus, nec executio mandatorum ejus potest retardari; qua de re agit Tridentinum sess. 24. c. 10. *de Ref.* In hisce casibus appellatio servabitur tantum in devolutivo, nunquam vero in suspensivo. Igitur clausulam hanc consideramus adjectam mandato delegationis quæ fiat ab homine. Animadvertimus vero adjicere eam non posse Ordinarium Pontifice inferiorem; quia non potest ipse juri communi resistere, quod parti quæ in judicio succumbit concedit facultatem appellandi c. 27. h. t. §. 1. et expresse docet Glos. in c. 27. h. t. v. 'provocationis' innixa L. 5. ff. in fin. *A quibus appellare non licet.* Pariter sermo non est de appellationibus frivolis, seu frustratoriis; eas enim nullo modo esse attendendas docet c. 53. *de Appell.* (II. 28).

Loquimur vero de appellationibus, quæ procedunt ex probabili gravamine quod aliquis ex sententia prolata a delegato patiatur. Quo in casu clausula eam vim habere videtur, ut absolute non pro-

*) De hac quæstione agemus etiam in lib. II. tit. De Appellationibus.

hibeat appellationem et a fortiori querelam seu recursum ad delegantem Pontificem. Etenim in cit. c. 53. *de Appell.* traditur gravamen acceptum a sententia prolata ex delegatione in qua appellatio interdicebatur, posse per superiorem emendari; verum prohibitio appellationis effectum suspensionis in exsequenda sententia impedit; idest posita præfata clausula in mandato, delegatus qui sententiam protulit, potest appellationem spernere absque periculo spolii, et propriam sententiam executioni mandare. Hæc vero dispositio locum non obtinet, si delegatus a principe cum cit. clausula, alteri subdeleget causam videndam; idest a sententia subdelegati potest proponi appellatio, non obstante prædicta clausula. Cujus rei ratio est, quia delegatus non potest subdelegare cum clausula *remota appellatione,* c. 27. h. t. §. «Si vero». Privilegium enim esse videtur solius Principis, quod Princeps delegato suo non tribuit.

33. *Quibus modis cesset potestas et officium judicis delegati.* — 1us modus est *mors* ipsius *delegati;* mors enim omnia solvit; nec transit ad hæredes L. mandatum ff. *mandati.* Hic vero modus cessationis locum obtinet cum delegatio fuerit facta *personæ,* quæque dicitur personalis, c. 42. h. t. Secus vero tenendum est, si delegatio facta fuerit *officio,* seu dignitati, ex. gr. Archiepiscopo Toletano, quin nomen exprimatur c. 14. h. t. Officium enim et dignitas perseverant in successore defuncti. Quid vero si exprimeretur simul nomen personæ et dignitas Delegati, ex. gr. Petro, Archiepiscopo Bononiensi? Dubitari potest de natura jurisdictionis commissæ. Hinc ex subjecta præsertim materia et ex adminiculis esset dignoscenda voluntas delegantis. Quod si omnibus perpensis, adhuc dubium perseveraret, potius pro personali quam pro reali pronunciandum foret, ac proinde dicendum esset delegationem cessasse cum morte delegati. Cujus conclusionis ratio ex conceptu juridico delegationis derivat, quæ odiosa censetur, ac proinde strictæ interpretationis. Id quod logica quoque interpretatione fulcitur; nam dignitas (Archiepiscopus Bononiensis) restringitur nomine personæ (Petri).

34. 2us modus quo jurisdictio delegata exspirat est per *mortem delegantis,* re adhuc integra, c. 30. h. t. Cum enim judex delegatus auctoritatem jure proprio non habeat in negotio vel in causa, sed solummodo ex mandato alterius; ejus jurisdictio censetur adhærens personæ delegantis, quoadusque delegatus suum non fecerit, idest quoadusque delegatus non fuerit constitutus verus

judex in causa. Hinc re integra, demortuo delegante, cessat etiam potestas delegati; quia hic nondum fecerat suam potestatem. Cum vero negotium legitime inchoaverit judex delegatus, illud fecit suum, et per hoc constituitur verus judex in causa. Unde ministerio legis ob bonum publicum perpetuatur ejus jurisdictio usque ad negotii complementum, perinde ac si viveret delegans.

35. Quando vero res amplius non censeatur integra et negotium juridice incœptum quoad rescripta justitiæ, seu quoad negotium judiciale, de quo agitur in titulo præsenti, determinatur ex cc. 19. et 20. h. t. quæ capita explicavimus in tit. *De Rescrip.* (I. 3) et ostendimus antiquitus servatam fuisse dispositionem c. 19. quod est *Lucii III.*, ut nempe res desineret esse integra per litis contestationem, deinde vero prævaluisse et vigere sententiam c. 20. quod est *Urbani III.* ut nempe edito citationis edicto res non censeatur amplius esse integra. Quod de morte delegantis dictum est, dici etiam debet de ejusdem renunciatione et depositione.

36. 3us. modus est *revocatio* mandati, quæ fieri potest a delegante re adhuc integra. Immo etiam re non amplius integra revocari posse jurisdictionem delegati, tuentur Doctores. Verum exceptio ponitur quoad subdelegatum. Delegatus scilicet qui subdelegavit totum negotium, vel totam causam, non potest revocare jurisdictionem statim ac subdelegatus negotium inchoaverit, idest re non integra, potest vero re integra: c. 37. h. t. et c. 7. h. t. in 6°. Ratio est, quia delegatus universum alteri committens negotium videndum, jurisdictionem totam amittit, et quasi extraneus redditur a negotio. Quod si non totam jurisdictionem subdelegaverit delegatus, sed partem solummodo, idest aliquem articulum jurisdictionalem, poterit jurisdictionem etiam re non integra ad se revocare; quia delegatus censetur adhuc dominus causæ, et ipse est qui recipit appellationem a sententia circa articulum peculiarem lata a subdelegato. Revocatio autem fieri debet legitimo modo, et partibus collitigantibus in re judiciali est pandenda.

37. 4°. Cessat jurisdictio delegata *completo negotio* vel *causa finita*. Censetur vero causa finita cum sententia fuerit executioni commissa, vel in statu reperiatur executionis, id est munita fuerit mandato executionis c. 9. h. t. Nec protrahitur jurisdictio eo quod appellatione interposita, executio forte impeditur. Nam vi pristinæ commissionis judex delegatus non poterit causam a se definitam iterum videre: idem enim judex eandem causam bis non videt

L. 55. ff. *De re judicata.* Præclara dispositio legis hujus est ad modum principii juridici, quod applicatur non solum judici ordinario, sed etiam delegato. 'Judex', ait ICtus, 'posteaquam semel dixit sententiam, judex esse desinit. Et hoc jure utimur ut judex qui semel vel pluris vel minoris condemnavit, amplius corrigere sententiam suam non possit. Semel enim, male seu bene, functus est officio suo'. Concordat L. 1. C. *Sententiam rescindi non posse.* Ubi eadem dispositio extenditur ad successorem in officio judicis. Nec obstat, sententiam latam fortasse esse injustam; nam judex appellationis emendabit errorem.

38. Jurisdictio delegati etiam cessat, si delegatus post inspectas literas decretum tulit de earundem *nullitate ob vitium* quo laborant. Hinc non potest deinde mutato consilio negotii sibi commissi expeditionem aggredi, sed novum requiritur mandatum. Per decretum enim delegatus functus est munere suo. Ad rem facit c. 38. h. t.

Quod de judice proprie dicto exposuimus, applicari etiam debet simplici executori, qui nempe nudum ministerium habet. Hic scilicet cessat ab officio suo, facta sive valide sive invalide executione commissi ministerii. Hinc si invalida fuerit executio, aliæ sunt exposcendæ literæ delegationis et aliæ obtinendæ facultates a mandante.

39. 5°. Cessat jurisdictio delegata *lapsu præfixi temporis* nisi ex partium consensu jurisdictio prorogetur c. 4. h. t. Tempus autem decurrit a die factæ præsentationis, c. 12. *de Appell.* (II. 28); et prorogatio, ut valeat, debet fieri tempore utili, idest antequam penitus labatur præfixus terminus. Etenim post elapsum terminum mandatum prorsus exspirat, et quemadmodum adnotat *Abbas* in cit. c. 4. h. t. n. 7. prorogari non potest quod amplius non est.

40. Potest etiam cessare delegati jurisdictio recusatione legitime proposita ob suspicionem in personam judicis cadentem. Judex vero suspectus non confundatur cum judice qui revera noxius est, qui tanquam indignus removetur, sed suspectus est qui ob aliquam relationem cum causa, vel cum adversa parte dubium ingerit, an fortasse observaturus non sit justitiæ rigorem. Species judicis suspecti in ipsis canonibus traduntur: Ex. gr. 1°. si delegatus factus fuerit dominus adversæ partis litigantis c. 17. h. t. — 2°. Si delegatus sit consanguineus vel affinis vel admodum familiaris ad-

versæ partis c. 25. h. t. Ex quo capite eruitur, non solum ante litis contestationem recusari posse judicem, sed superveniente causa suspicionis, ex. gr. si factus fuerit inimicus alterutrius partis, etiam post litis contestationem posse recusari. Intimari autem judici delegato debet recusatio c. 12. §. ult. *de appell.* (II. 28). Secus enim legitime exercet jurisdictionem sibi commissam. Hinc si recusatio non fuerit canonice proposita, poterit judex delegatus absque periculo nullitatis actorum prosequi causæ cognitionem. Immo si ante recusationem delegatus a Papa subdelegaverit totam causam, hæc subdelegatio sustinetur c. 6. h. t. in 6°. Diximus *totam causam*; quia per hanc subdelegationem delegatus amittit jurisdictionem. Hinc si solummodo articulum quemdam jurisdictionalem alteri commiserit, adhuc poterit ex causa suspicionis recusari, et subdelegatio cessat. Nam subdelegatio in casu tota pendet ex potestate delegati. Post recusationem vero propositam, absque partium consensu non potest causam alteri committere. Quin immo nec de consensu non potest causam alteri committere. Quin immo nec de consensu partium judex delegatus poterit alium subdelegare, si super revocatione legitime fuerit pronuntiatum. Etenim declarata legitimitate recusationis, delegatus desinit esse judex, omnemque amittit jurisdictionem cit. c. 5. h. t. in 6°. Verum si plures fuerint delegati cum clausula 'ut si non omnes, saltem duo vel unus in causæ cognitione procedant', in hac hypothesi, si unus fuerit recusatus, ceteri poterunt negotium expedire vel causam decernere, c. 4. h. t. in 6°.

41. Cum adlegatur suspicio judicis delegati, quis de ea videbit? Ordinarie quæstio de suspicione judicis ab *arbitris* a partibus electis pertractatur et definitur c. 39. h. t. — *Exceptiones* autem dantur ex c. 4. h. t. in 6°. Idest. 1°. Quando judex recusatur ex causa suspicionis notorie frivola et frustratoria, tunc potest rejici a judice recusato, et ea non obstante ad ulteriora procedi, absque eo quod arbritros eligat, *Farinacius Prosper: S. Romanæ Rotæ decisiones;* Dec. 531. n. 3. 2°. Si duo dati sint judices delegati sub forma, ut si ambo interesse nequeant, alter eorum in causa procedat. 3°. Si judex datus sit ab Episcopo. 4°. Si Officialis Episcopi recusetur. In duobus posterioribus casibus Episcopus est qui videt causam suspicionis cit. c. 4. h. t. in 6°. In prima hypothesi vero causa suspicionis coram conjudice non recusato proponenda et expedienda est.

42. Antequam tituli tractationem expleamus, occasione cc. 1. et ult. h. t. in 6°. aliquid dicendum est de judicibus qui dicuntur

conservatores. Inter varia privilegia quibus a S. Sede decorabantur Ordines Regulares, universitates studiorum ac quandoque etiam Capitula, illud fuit ut peculiarem sibi judicem assumerent qui privilegia eorum tueretur, et appellatus est judex conservator. De judicibus conservatoribus agit etiam Tridentinum in c. 5. sess. 14. *de Ref.* Judices conservatores eligendi sunt in Diœcesi ex cœtu judicum synodalium, et postquam fuerint electi, eorum nomina ab electoribus sunt insinuanda intra sex menses in Curia episcopali. Ita statutum est a *Gregorio XV.* in Const. '*Sanctissimus*'. Quod si vero judices synodales non haberentur, concessum est ut possent etiam aliquam personam assumere, dummodo tamen instructa esset qualitatibus a *Bonifacio VIII.* in c. «Statutum» 11. *de Rescr.* (I. 3) designatis. Hujus tamen electi judicis jurisdictio cessat statim ac in Synodo fuerint creati judices synodales. Ita docet *Bened. XIV. de Syn. Diœc.* Lib. 4. cap. 6. n. 3. allegans alios auctores, inter quos *Fagnanum com.* ad c. 2. h. t. n. 3.

43. Olim magnam habebant auctoritatem judices conservatores, et a privilegiatis personis etiam quoad causas civiles eorum potestas invocabatur. *Innocentius IV.* vero in c. 1. h. t. in 6°. statuit, conservatores judices posse defendere privilegiatos a manifestis injuriis et violentiis, nec ad alia quæ judicialem indaginem exigunt, suam posse extendere potestatem. Eandem dispositionem renovavit *Bonifacius VIII.* in c. ult. h. t. in 6°. sub pœna suspensionis ab officio per annum. Renovarunt insuper hanc dispositionem Pontifices posteriores *Clemens VIII.* in Const. 3. Bullar. t. 3. et *Gregorius XV.* in Const. 9. Bullar. t. 3. Et S. Congr. Conc. interrogata die 28. Julii 1657. 'an Regulares habentes conservatorem, si rei sint, in causis requirentibus judicialem discussionem et indaginem, conveniri queant coram eodem Conservatore', resp. '*Negative*, sed provocandum esse ad Ordinarium loci'. In causa autem Januensi proposita die 20. Febr. 1723. inter Patres Soc. Jesu et Patres Carmelitas excalceatos s. Congr. respondit, conservatorem procedere posse solummodo in casibus manifestæ injuriæ et violentiæ, et quando Patres sunt rei conventi. Immo in celebri causa *Angelopolitana* inter Joan. Palafox Episcopum et Patres soc. Jesu proposita die 16. Aprilis 1648. confirmata ab *Innocentio X.* die 14. Maji 1653. in resp. ad 1^m. et 2^m. S. Congr. respondit, non licere Regularibus conservatores eligere sive cum Ordinarius præcipit ipsis observantiam decretorum Tridentini in illis casibus, in

quibus sive vi ipsius Concilii, sive Apostolicarum Constitutionum Regulares exempti subjiciuntur jurisdictioni Episcopi; sive cum Ordinarius juris ordine servato procedit adversus ipsos Regulares in casibus, in quibus Regulares subjiciuntur Ordinariis. Quare hisce positis exceptionibus officium conservatorum est, ut in causis manifestæ violentiæ et injuriæ efficaciter, idest etiam adhibitis censuris, possint coercere adversarios violantes jura, possessiones, privilegia Regularium c. 1. h. t. in 6°. Cfr. *Fagnan. Com.* in c. 11. h. t. et *Bened. XIV. de Syn. Diœc.* Lib. 4. c. 6.

Hodiernis vero moribus auctoritas seu jurisdictio conservatorum fere disparuit, et negotia omnia Regularium et aliorum cœtuum privilegiatorum quoad eorum privilegia ordinarie tractantur et definiuntur a ss. Congregationibus.

Titulus XXX.

De officio Legati.

1. Legatus in genere est ille qui eligitur et mittitur cum potestate ad eminentem personam vel in aliquam provinciam ut spiritualia negotia administret. Potest mitti ut personam mittentis Pontificis, vel ut Sedem Apostolicam repræsentet. Hodie solent mitti nomine S. Sedis, ac proinde eorum jurisdictio induit naturam ordinariæ jurisdictionis; mortuo enim Pontifice, perseverat jurisdictio Legati.

2. Ab ipsa antiquitate Legati Apostolici in duas classes divisi sunt, ut alii mitterentur absque jurisdictione, sed ad exequendum *nudum ministerium;* alii autem *cum jurisdictione.* Primi mittebantur ad Principes laicos, ut patrocinio suo protuerentur et expedirent aliquod negotium cum Principe; et hi appellabantur Apocrisiarii, seu Responsales. Etenim Romani Pontificis mandatum Principi proponebant, et Romano Pontifici Principis responsum referebant. Alii vero legati erant cum vera jurisdictione, et habebantur tamquam veri judices Ordinarii.

3. Qui legati cum jurisdictione dividuntur in duplicem classem, ut alii sint *nati,* alii *missi:* missi alii sint *a latere,* alii *simpliciter* missi. Legati nati illi appellantur quorum dignitati quam in Ecclesia possident adnexa est jurisdictio, seu legationis munus, et nati dicuntur, quia eo ipso quod ad dignitatem illam assumuntur, adnexam potestatem obtinent. Primitus vocabantur Vicarii

Romani Pontificis. A sæculo 4. et 5. jam vidimus hos Vicarios constitutos fuisse. Thessalonicensis Episcopus in Illirico a s. Damaso, a s. Simplicio Hispalensis Episcopus in Hispania Vicarii Apostolici creati sunt. Inde etiam Tarraconensis Archiepiscopus adjunctus est ab Hormisda, a quo Pontifice etiam S. Remigius Rhemensis Archiepiscopus in Gallia Vicarius Romani Pontificis fuit constitutus. Cui adjectus fuit Episcopus Arelatensis. Pariter in Germania Salisburgensis Episcopus, et in Italia Episcopus Pisanus Vicarii Rom. Pontificis statuti sunt.

4. Hi Vicarii Rom. Pontificem repræsentabant et Petri auctoritate decorabantur participes effecti sollicitudinis apostolicæ in Provinciæ cujusdam regimine sustinendo. Horum Vicariorum præcipuum *officium* erat: Synodos provinciales congregare, eis præesse, Ecclesias visitare, inquirere et probare qualitates eorum qui ad dignitatem episcopalem promovebantur, et Metropolitanos consecrare. Studebant etiam ut a Metropolitanis non prætermitterentur conventus synodales. Conferri poterit in hac re opus *Pii VI.* Sum. Pont. cui titulus: *Responsio ad Metropolitanos Moguntinum, Trevirensem, Coloniensem et Salisburgensem super Nuntiaturis Apostolicis*, ed. Romæ 1789.

5. Eorum inde nomen in illud Legatorum natorum immutatum est, et plures Sedes adeptæ sunt dignitatem ut cujusque earum Episcopus censeretur, vi pastoralis officii, Legatus natus S. Sedis. Cum Rom. Pontificem repræsentarent isti Episcopi, primitus considerabantur ceu judices in gradu appellationis, sed deinde etiam in prima instantia majoris momenti causas videre potuerunt; ita ut ab eorum sententia nonnisi ad Apostolicam Sedem appellaretur. Verum paulatim imminuta est eorum auctoritas: nam solitus fuit Rom. Pontifex mittere peculiares legatos, qui aliquod negotium gerendum, vel genus quoddam causarum videndarum habebant, quique vincebant auctoritate legatos natos. Præsertim vero usque ab antiquitate consueverunt Rom. Pontifices legatos suos extraordinarios mittere ad Concilia Oecumenica, ut loco sui Concilio præessent, et fidem catholicam tuerentur. Sæculo autem 14. multiplicatis legatis missis factum est ut sensim sine sensu desineret potestas et officium legatorum natorum; donec sæculo 15. potestas hæc penitus cessasse dicenda est; ita ut quoad quasdam Sedes, ex. gr. Coloniensem, Salisburgensem et Pragensem in Germania, solummodo supersint quædam jura honorifica. Sed remansit

in facto Legatio Apostolica in Sicilia, quæ appellabatur *regia monarchia*, quæque habebat suum judicem, ministros et officiales. At nuperrimis temporibus Legatio hæc penitus abolita fuit a S. M. *Pio IX.* in Const. '*Suprema*' V. Kalendas Februarii an. 1864., publicata die 10. Octobris 1867; et per alias literas apostolicas in forma brevis V. kal. Februarii 1864. definitus est modus pertractandi causas quas tribunal Legationis solitum erat pertractare. Conferri potest opus clarum *Cavagnis: de Jure Publico Ecclesiastico* tom. 2.

Cessantibus, ut dictum est, Legatis natis, Nuntiorum apostolicorum origo incœpit. De his aliquid inferius dicemus.

6. *De Legatis qui missi dicuntur.* — Quædam sunt communia omnium Legatorum missorum, sive quoad potestatem sive quoad officium. 1°. Legati potestas in provincia sibi commissa est ad modum potestatis *ordinariæ*. Hinc non exspirat morte Pontificis c. 2. h. t. in 6°. Quare Legati missi non appellantur Legati *Pontificis*, sed Legati *S. Sedis*. Ex quo sequitur Legatum jure appellationis videre posse causas omnes ecclesiasticas Provinciæ, et jure antiquo habuisse etiam cum Ordinario loci cumulativam potestatem causas decernendi in prima instantia. Jure autem Tridentino expresso in c. 20. sess. 24. *de Ref.* Legatus videre non potest causas in prima instantia nisi in casu, quo post biennium a die motæ litis non fuerint ab Ordinario definitæ. Causæ enim omnes in Diœcesi cognosci debent in prima instantia ab Ordinario, nec recursus conceditur ad Judicem superiorem nisi post sententiam definitivam vel quæ habeat vim definitivæ, aut nisi infra biennium a die motæ litis computandum Ordinarius loci causam terminaverit.

2°. Jurisdictio ordinaria Legati quoad spiritualia et ecclesiastica negotia exercetur *vice Pontificis*, ac proinde supereminet jurisdictioni episcopali, et est ad instar Supremæ potestatis c. 2. h. t. in 6°. Non potest vero Legatus quilibet inconsulto Pontifice majores causas pertractare, quæ ut dicunt 'in signum prærogativæ singularis' Pontifici reservantur. Quare translationes Episcoporum ex c. 3. h. t., uniones Ecclesiarum Cathedralium ex c. 4. eod. et alia hujusmodi nullus Legatus vi mandati generalis perficere potest.

3°. Legati in sua provincia *statuta* condere possunt perpetua: idest quæ ad instar legis vim habeant etiam post eorum mortem vel finito legationis tempore c. ult. h. t. Hæc vero statuta non possunt s. Canonibus et legibus generalibus Ecclesiæ obviare ex c. 4. D. 21.

7. Si quæratur quod sit officium omnium Legatorum S. Sedis, responderi potest ex c. 2. h. t. in 6°. illud esse ut 'evellant et dissipent, ut ædificent et plantent'. Aequiparantur scilicet proconsulibus aut præsidibus Romanis, quibus committebatur provincia gubernanda, quique ideo consequebantur amplissimam potestatem, ut operâ suâ provincia sub imperii obedientia contineretur. Est ergo officium Legatorum ut supremam in ecclesiasticis negotiis inspectionem exerceant, constitutionum apostolicarum observantiam procurent, abusus cohibeant, mores depravatos et defectus corrigant, tum principum tum populorum concordiam et obedientiam erga Sum. Pontificem foveant, et ea quæ ad bonum Ecclesiæ conducere viderint, S. Sedi referant.

8. *De Legatis a latere in specie.* Legatus a latere eligitur ex Collegio S. R. E. Cardinalium, et a latere dicitur quia Cardinales residere debent in Curia cum Pontifice, nisi aliter huic videatur, ac proinde quando mittuntur in aliquam regionem, censentur mitti et ad tempus divelli a latere Pontificis. Legatorum a latere quædam specialia sunt. Et 1°. statim ac egreditur ab Urbe, ubi residet Curia Pontificis, potest Legatus a latere insignia legationis assumere ac sese habere ceu legatum etiam extra provinciam suam et usque dum Urbem iterum ingrediatur. Quare potest crucem erigere et fideles benedicere. 2°. Post egressum ab Urbe et usque ad reditum in eandem potest Legatus a latere exercere jurisdictionem voluntariam etiam in personas extraneas a sua provincia, et sibi non subditas cc. 4. et 9. h. t. Hinc absolvere ab excommunicatione potest violentos percussores Clericorum cit. capp. et c. 20. *De Sent. Excomm.* (V. 39). Quoad vero alias censuras Sum. Pontifici reservatas *variant* Doctores. Alii cum Abbate in c. 9. h. t. n. 4. sententiam *negativam* tenent; eo quia, cum in jure expressus sit casus percussionis Clericorum, alii casus censurarum non expressi præsumuntur exclusi a potestate Legati a latere. Alii autem cum Azorio part. 2. l. 5. cap. 32. q. 6. n. 27. tenent *posse* Legatum a latere absolvere etiam ab aliis censuris Papæ reservatis. Ratio est, quia casus isti censurarum censentur in mandato generali comprehensi ob amplissimam auctoritatem Legati a latere. Quare casus excommunicationis ex percussione Clericorum relatus est in jure non ad alios casus excludendos, sed speciminis gratia. Excipiunt vero illas censuras quas Pontifex in sua Constitutione ita sibi reservat ut nullus alius præter Rom. Pontificem possit ab

iis absolvere. Fateor primam sententiam melius cohærere verbis et intentioni c. 4. h. t. 3°. Præsente Legato a latere in provincia tacet auctoritas *aliorum legatorum* inferiorum; qui nempe nec insignibus legationis uti, nec negotia pertractare possunt c. 8. h. t. Excipi debent judices delegati ad videndam et decernendam causam peculiarem; hi enim possunt etiam officium suum exsequi adveniente Legato a latere; namque mandatum speciale derogat generali c. 2. h. t. — 4°. Jure communi possunt hi Legati a latere conferre beneficia etiam in concursu cum Ordinario loci, cum in sua Provincia vacant cap. 6. h. t. et c. 1. h. t. in 6°. Excipiuntur vero primæ dignitates seu prælaturæ Ecclesiarum cathedralium, regularium et collegiatarum c. 4. h. t. in 6°. et beneficia jurispatronatus laicorum c. 28. *de Jur. Patron.* (III. 38) nec non beneficia litigiosa cc. 1. et 2. *Ut lite pendente* (II. 16).

9. *De aliis Legatis missis juxta hodiernam disciplinam.* — Etiam hodie solet Sum. Pontifex suos legatos mittere, et alios quidem mittit ad aliquod grave negotium expediendum, ita ut completo negotio, Legatus ad Urbem redeat, cessetque legatio. Frequenter mittuntur Legati isti ad deferendum birretum rubrum novis electis Cardinalibus in exteris nationibus, et solent appellari Ablegati. Sunt vero alii qui funguntur legatione stabili, quique dicuntur residentes et mittuntur nomine S. Sedis, quique proinde officium et potestatem retinent, etiam mortuo Sum. Pontifice. Solent autem Legati isti mitti ad supremos Principes civiles. Et quidem si commorantur apud aulas majores dicuntur *Nuntii*, si vero mittuntur ad aulas minoris gradus, appellantur *Internuntii* aut etiam *Delegati* Apostolici. Nuntii quidem caractere episcopali decorantur, et hodie etiam Internuntii, non sic vero semper Delegati Apostolici. Si contingat aliquem S. R. E. Cardinalem fungi debere munere Nuntii Apostolici, *Pro-Nuntius* appellatur. Nuntiaturæ erectæ sunt Viennæ an. 1581.; Lucernæ an. 1586.; Bruxellis an. 1597. atque inde etiam aliæ institutæ sunt Parisiis, Monachii, Ulyssiponæ, Matriti etc.

10. *Officium* Nuntiorum et reliquorum Legatorum residentium duplex est. Scilicet 1°. mittuntur ad Regem, Imperatorem et ad Reipublicæ Præfectum, ut studeant conservare pacem et concordiam inter S. Sedem et Principem laicum, et generalia negotia Principatus civilis cum Sum. Pontifice pertractent. Quoad hæc omnia ipsi instructiones recipiunt a S. Sede quibus inhærere de-

bent, et ad ipsam S. Sedem debent responsa gubernii civilis referre. Quare sub hoc respectu Nuntii Apostolici æquiparari aliquo modo possunt antiquis Responsalibus et Apocrisiariis S. Sedis apud aulam imperatoriam Constantinopolitanam. — 2um Officium Nuntiorum est relate ad Episcopos et fideles regni, quo sub respectu sunt veri judices et Ordinarii. Habent enim ab Apostolica Sede facultates quibus ordinario modo utuntur. Eorum potestas melius dignoscitur ex literis mandatum referentibus. Quamvis vero in his literis mandatum aliquando conceditur 'cum potestate legati a latere'; tamen hæc clausula, quæ in jure communi non legitur, sed ex stylo Curiæ adjungitur, non habet efficaciam ut Nuncium Apostolicum revera constituat Legatum a latere, illique tribuat jura et honores Legati a latere, sed vim exserit relative ad ea quæ in mandato continentur, quæ in ampliori forma solent committi talibus Legatis, qui proinde in negotiis sibi commissis procedere possunt potestate plena. Conferatur 'Responsio *Pii VI.* ad Metropol. Mogunt. Treviren. Colonien. et Salisburgen. super Nuntiaturis Apostolicis' Romæ 1789 supra cit.

11. *De cessatione potestatis Legatorum missorum.* — Finitur horum potestas: 1°. Finito *tempore* legationis, si legationis munus fuit temporaneum arg. c. 4. *de Off. et pot. jud. delegati* (I. 29). 2° *Revocatione mandati,* quæ fuerit legato intimata. Etenim ante legitimam intimationem potest legatus negotia valide peragere c. 4. *De restit. spoliat.* (II. 13). 3°. Cum legatus sponte *egreditur* provinciam propriam cum animo ad eam non revertendi c. ult. h. t. Excipitur tamen a. si quis fuerit legatus ad plures provincias, et ex una ad aliam transierit; nam hic legatus in qualibet ex suis provinciis potest jurisdictionem exercere etiam quoad alias, c. 7. h. t. b. Excipitur Legatus a latere, qui egressus provinciam suum honorem servat et facultatem absolvendi ab excommunicatione percussores clericorum, usque dum in Urbem ubi Pontifex commoratur, pedem non posuerit. — 4°. Tandem *delata causa* aliqua vel negotio ad Sum. Pontificem, in ea causa vel negotio manus amplius Legatus apponere prohibetur c. 5. h. t.

Titulus XXXI.

De officio Judicis Ordinarii.

1. Judex Ordinarius ille est, qui exercet magistratum proprium, idest habet jurisdictionem ex suo officio et jure, non vero ex alterius beneficio seu mandato. Ipsam Christi Ecclesiæ originariam institutionem et modum constantem existendi ipsius Ecclesiæ inspicientes, deprehendimus, quosdam magistratus existere, qui jus habent regendi populum Christianum. Opinio eorum qui tenent, Christum Dominum omnes fideles fecisse æquales, et pastores non esse nisi repræsentantes cœtus fidelium, quibus pastoribus fideles ipsi potestatem a Christo acceptam conferant, jam explosa est; et certum exploratumque est jure divino admittendum esse in Ecclesia principatum sacrum, cui ab ipso Christo potestas collata est gubernandi ac dirigendi fideles ad finem supernaturalem æternæ salutis consequendum. Etenim quosdam ex credentibus ipse Christus Dominus elegit eisque munus prædicationis et regiminis commisit; ita ut in institutione Ecclesiæ antea fuerint constituti doctores et pastores quam populus fidelis cognitus et determinatus. Verum hæc innuisse sat est. Nam scopus noster est exponere juris canonici elementa, et ea quæ pertinent ad divinam Ecclesiæ constitutionem extranea sunt a nostra tractatione; bene vero pertinent ad expositionem juris publici ecclesiastici. Accedamus ergo ad explicandos gradus hierarchiæ ecclesiasticæ.

2. Sacer principatus jurisdictionis pluribus gradibus resultat. In sacris canonibus reperimus post Romanum Pontificem Patriarchas, Primates in Occidente, Exarchas vero in Oriente, Archiepiscopos, Episcopos, et Prælatos qui inferiores vocantur, qui veluti majores jurisdictionis gradus constituunt; reperimus etiam et Archidiaconos, Archipresbyteros, et inde Chorepiscopos et Parochos.

3. Quæri posset an omnes isti gradus a jure *divino* sint repetendi, an non? Hæc quæstio eo reducitur ut determinetur utrum in divina constitutione Ecclesiæ gradus hujusmodi omnes vel aliqui tantum reperiantur? Certum est, non omnes ad divinam constitutionem Ecclesiæ pertinere; nam ex historia ecclesiastica notum est, aliquos gradus disparuisse aut substantialiter in propriis juribus immutatos fuisse. Dicendum ergo est, duos tantum gradus jurisdictionis jure divino fuisse institutos, primatialem nempe et episcopalem jurisdictionem; primatialem quæ in Rom. Pontifice,

ceu Petri successore, residet; et episcopalem quæ in Episcopis tanquam successoribus Apostolorum manet. Hinc gradus medium locum obtinentes inter Rom. Pontificem et Episcopos, de quibus præsertim quæstio est, quamvis antiquæ sint institutionis, juris tamen humani sunt et non divini, et considerari possunt ceu partialis communicatio potestatis supremæ in Ecclesia facta a prima Sede, quæ vel expresse, vel tacite, approbando nempe privilegia nobiliorum Sedum proposita a Conciliis, vocavit in partem sollicitudinis universalis Ecclesiæ aliquos Episcopos.

4. Quod principium etiam clarum redditur ex primitiva institutione Patriarcharum. Nam scimus antiquitus tres tantum Sedes patriarchales fuisse, Romanam nempe, Alexandrinam et Antiochenam, et hasce primum honorem inter alias ac peculiaria jura fuisse assecutas ob earundem originem a St. Petro. Scilicet antiquitas consideravit Petrum ceu centrum unitatis ac potestatis supremæ principium. Hinc Sedes Alexandrina a Petro per Marcum instituta et Antiochena a Petro ipso per septennium gubernata primæ consideratæ sunt in Oriente. Romana vero, ad quam accedens Petrus primatus jura contulit, ac suo successori reliquit, considerata est ceu Sedes primatialis in tota ecclesia. A Petro ergo. idest ab auctoritate ejus primatiali, origo antiquarum Sedum patriarchalium Orientis derivanda est. Porro etiam cæteri gradus potestatis supra-episcopalis a potestate suprema Petri, quæ in Rom. Pontifice residet, repetendi sunt. Namque Episcopi non potuissent potestatem concedere, quæ propria potestate est major, sed potestas major episcopali non potest esse nisi communicatio potestatis illius cui subsunt Episcopi. Verum hæc communicatio in specie facta est vel expresse uti diximus, quando Romani Pontifices aliquod privilegium cuidam Sedi concesserunt, vel tacite quando Romani Pontifices probarunt Concilia, in quibus aliqua prærogativa honoris et jurisdictionis alicui Sedi tributa fuit.

5. Nunc quædam historice dicenda sunt de institutione aliarum Ecclesiarum Patriarchalium, et aliarum Ecclesiarum quarum Episcopi potestatem et honorem obtinuerunt supra aliis Episcopis. Et quoniam de origine trium Sedum Patriarchalium aliquid innuimus. præstat etiam aliquam notitiam referre de Patriarchis Hierosolymitano atque Constantinopolitano. Destructa vetere civitate Hierusalem ab Helio Hadriano, nova urbs non longe ab antiqua excitata est, et primitus appellata fuit Helia Hadriana. Unde ejus

civitatis Episcopus etiam in Nycæna Synodo vocatus est Episcopus Heliæ; et Cæsareensi Metropolitæ subjectus est intra fines patriarchatus Antiocheni. Cœpit vero Episcopus novæ Hierusalem honorari ob memoriam passionis et sepulturæ dominicæ, et Patriarcha etiam vocatus in Conciliis sedebat post Patriarcham Antiochenum. Tandem in Concilio Chalcedonensi an. 451. etiam jura patriarchalia Sedi Hierosolymorum concessa sunt, et territorium patriarchale trium provinciarum Palestinæ finibus determinatum est.

6. Tandem romano imperio Bizantium translato, ejus Episcopus ceu novæ Romæ Episcopus cœpit sibi vindicare jura supra aliis Episcopis orientis, donec in Concilio Constantinopolitano, sed clarius in Chalcedonensi edixerunt Patres, Constantinopolitanum Antistitem secundum tenere locum post Romanum Pontificem et præcedere alios orientis Patriarchas. Decretum hoc probatum non est a. s. *Leone Magno,* qui acta Concilii confirmavit, nec a successoribus Romanis Pontificibus usque ad *Innocentium III.*, qui ob amorem pacis illud approbavit, prout legitur in c. 23. *de Privilegiis* (V. 33). Quo in capite decernitur, ordinem Patriarcharum hunc esse: ut nempe post Romanum Pontificem, qui primatum gerit in universam Ecclesiam, a quo pallium Patriarchæ obtinent, et cui obedientiam promittunt, primum locum occupet Patriarcha Constantinopoleos, secundum Alexandrinus, tertium Antiochenus, quartum Hierosolymitanus.

7. In hodierna disciplina Romæ consecrantur tres Episcopi qui titulum habent Patriarcharum Constantinopolitani, Alexandrini et Antiocheni, qui Romæ resident et præeminentiam honoris obtinent supra Episcopis, Archiepiscopis et Primatibus. Insuper extant etiam hodie Patriarcha Antiochenus Maronitarum, Patriarcha Antiochenus Melchitarum, Patriarcha Antiochenus Syrorum, Patriarcha Hierosolymitanus ritus latini, Patriarcha Babylonensis Chaldæorum, et tandem Patriarcha Ciliciæ Armenorum, qui omnes Patriarchæ lege residentiæ in propriis Sedibus obligantur. His orientis Patriarchis accensebatur Patriarcha *Alexandrinus Coptorum* a Sum. Pont. *Leo XIII.* in bulla «Christi Domini», d. 26. Nov. 1895 his verbis: «Patriarchatum Alexandrinum catholicum restituimus et pro Coptis constituimus, eique ac singulis qui ipsum obtenturi sint, honores omnes, privilegia, prærogativas, nomina omnemque potestatem tribuimus eâdem ratione qua generatim ea nunc a Patriarchis orientalibus rite exercetur.»

8. Præter hosce antiquos, qui majores dicuntur, in Ecclesia latina quibusdam Episcopis concessum est honoris causa nomen Patriarchæ. Antiquior hujus generis patriarchatus et Aquilejensis, a quo, divisione facta, post sæc. 6. originem duxit patriarchatus Gradensis. Sæculo 15. idest an. 1451. titulus hujus secundi patriarchatus translatus fuit in Episcopum Venetiarum, quique usque nunc Patriarcha nuncupatur. Anno autem 1751. suppressus fuit Patriarchatus Aquilejensis. Præterea honoris causa a *Paulo III.* institutus est patriarchatus Indiarum Occidentalium, et hoc titulo decoratur major Capellanus regis Hispaniarum. Tandem a *Clemente XI.* Archiepiscopus Ulyssiponensis in Lusitania titulum Patriarchæ assecutus fuit. Qui omnes dicuntur Patriarchæ minores.

9. Præter Patriarchas a primis etiam temporibus videmus nominari Archiepiscopos et Metropolitas. Sciendum enim est, in divisione imperii romani primam civitatem in Provincia fuisse appellatam metropolim, seu matrem aliarum civitatum Provinciæ, quia ad eam confugiebant ut penes Præsidem majora negotia pertractarent. Huic mori visa est sese accommodasse Ecclesia. In civitatibus enim quæ centrum constituebant Provinciæ præfecit Episcopum cui subderentur Episcopi aliarum civitatum Provinciæ. Hinc Episcopus ille appellatus est Metropolita vel Archiepiscopus; Ecclesia vero dicta est Sedes metropolitana. Porro hujus rei vestigia ad ipsa apostolica tempora referuntur. Nam Titus a Paulo relictus fuerat Cretæ, ut vigilantiam exerceret in tota insula et in variis Ecclesiis ejusdem cum suis Pastoribus. Ad Tit. I. 5. sq. Reliquerat Timotheum Ephesi, ut advigilaret toti asiaticæ Provinciæ. Quod etiam confirmatur ex ipsis Apostolorum scriptis in quibus mentio est de provinciis in quas divisum erat romanum imperium. Loquuntur enim de Ponto, Galatia, Cappadocia, Asia et Bithynia (1. Petr. I, 1.), de Syria et Cilicia (Act. XV, 23.), de Macedonia et de Achaja (Rom. XV, 26.) Sic etiam scribentes Apostoli Ecclesiæ in civitate principali Provinciæ fundatæ, totam præ oculis habebant provinciam. Sane Paulus scripsit ad Corinthios, quorum civitas erat princeps Achajæ; scripsit ad fideles Thessalonicæ, quæ in Macedonia erat centrum provinciæ. Unde dici potest Apostolos prædicationem peregisse, et ecclesias instituisse præcipue in civitatibus metropoliticis Romani imperii, et eisdem ecclesiis commisisse curam propagandi Evangelium in aliis minoribus urbibus et oppidis provinciæ.

10. At non inde sequitur Archiepiscoporum originem procedere a divina institutione et a jure divino. Nam agendi ratio Apostolorum nuper exposita non exhibet constitutionem concretam Ecclesiæ juxta legem Christi Domini, sed solummodo revelat factum Apostolorum a prudenti œconomia insinuatum, ut nempe facilius celeri propagationi Evangelii consuleretur.

11. Quemadmodum in metropoliticis urbibus Episcopi constituti sunt qui præeminentiam et vigilantiam exercerent in tota provincia: ita in civitate principali regni vel nationis non raro constituti sunt Episcopi, qui cæteris sive Episcopis sive Metropolitis regni vel nationis præessent. Hi in Occidente dicti sunt Primates, in Oriente Exarchæ. Ex. gr. Episcopus Cantuariensis pro tota Anglia, Salisburgensis pro Germania, Lugdunensis pro Gallia, Toletanus pro Hispania, Strigoniensis pro Hungaria, Armacanus pro Hibernia. In oriente autem tres Exarchatus instituti fuerunt: Cæsareensis in Ponto, Heracleensis in Thracia, Ephesinus in Asia Minore. Non desunt vero qui tenent, Primates in Occidente originem habuisse a Vicariis natis S. Sedis.

Hisce expositis, de singulis gradibus jurisdictionis in Ecclesia agendum est.

12. Et primo quidem agendum esset de potestate Romani Pontificis. Verum tractatio hæc mutuatur a Theologia Dogmatica, quæ demonstrat, Romano Pontifici vi primatus competere plenam et supremam potestatem jurisdictionis in universam ecclesiam, non solum quoad magisterium infallibile in doctrina fidei et morum, sed etiam in iis, quæ ad disciplinam et regimen Ecclesiæ per totum orbem diffusæ pertinent, atque hanc potestatem esse ordinariam et immediatam sive in omnes ac singulas ecclesias, sive in omnes et singulos pastores et fideles (*Conc. Vatic.* sess. 4. cap. 3). Unde Rom. Pontifex est supremus doctor et magister, legislator et judex in universa Ecclesia, est Pastor pastorum, Episcopus Episcoporum. Quare Romanus Pontifex potest ferre leges quæ universam obligent Ecclesiam, potest leges generales etiam Conciliorum œcumenicorum abrogare, ipsa Concilia œcumenica convocare, iis præesse eaque confirmare; causas omnes ecclesiasticas videre et decernere; appellationes a quibuscumque tribunalibus ecclesiasticis recipere. Ad ipsum insuper exclusive pertinet causas quæ majores vocantur pertractare. Tales sunt causæ fidei, erectiones Sedium Episcopalium, divisio provinciarum ecclesiasti-

carum, canonizatio Sanctorum, judicia Episcoporum. Præter primatialem potestatem in universa Ecclesia, quæ Romano Pontifici competit, quia est Jesu Christi Vicarius, idem Romanus Pontifex est insuper Episcopus Romanus, Metropolitanus Romanæ Provinciæ. quæ constituta est inter Capuanam et Pisanam Ecclesiam, Primas Italiæ et Patriarchæ totius Occidentis.

Quoniam ex dispositione juris communis S. R. E. Cardinales Summo Pontifici adhærent, eique suam operam præstant in regimine Ecclesiæ universalis; hinc, antequam sermo fiat de aliis Prælatis, agendum est

De Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus.

13. Cardinales sunt coadjutores immediati et intimi consiliarii Romani Pontificis, ejusque senatum constituunt. Juxta regulam generalem primitivæ constitutionis ecclesiarum unusquisque Episcopus habebat suum Presbyterium. Procul dubio Presbyterium Episcopi Romani componebatur ex Presbyteris et Diaconis Romanæ Ecclesiæ. At forma Presbyterii hujusmodi usque ab antiquitate aliquantulum Romæ immutata est. Nam antea viginti quinque et deinde etiam plures principaliores Ecclesiæ in titulos erectæ sunt. quibus scilicet totidem Presbyteri stabiles et titulares adsignati fuerunt. Præterea circa annum 240 *Fabianus* Pontifex urbem divisit in septem regiones et earum singulis Diaconum regionarium præfecit, qui piis institutis, oratoriis adnexis advigilarent, et infirmorum et pauperum curam gererent. Quoniam hujusmodi Presbyteri et Diaconi intitulati et incardinati erant alicui Ecclesiæ vel oratorio, dicti sunt *Cardinales.*

14. Deinde post sæculum 9. Romanæ Ecclesiæ adjuncti fuerunt Episcopi finitimarum urbium, quique etiam Cardinales dicti sunt. In Concilio Romano sub *Joanne XV.* an. 993 subscripti reperiuntur Episcopi, Presbyteri et Diaconi Ecclesiæ Romanæ. Porro Episcopi Cardinales dicti sunt collaterales Romani Pontificis nec non Episcopi Cardinales Ecclesiæ Lateranensis in Urbe, eo quia Summi Pontificis vice in Ecclesia Lateranensi munia pontificalia hebdomada quisque sua exercebant. Constat id ex Epistola 2. lib. 2. *s. Petri Damiani* et ex antiquo rituali libro.

15. Horum Episcoporum Cardinalium munus excrevit in Concilio Romano sub *Nicolao II.* an. 1059., cum præcipuæ partes eisdem concessæ fuerint in electione Romani Pontificis. Conf. *Baronium:*

ad dictum annum n. 25. ubi inter alia refert, 'Cardinales Episcopos metropolitani vices functos fuisse, qui videlicet electum Episcopum ad Apostolici culminis apicem provehebant'. Id autem factum est, «ne venalitatis morbus qualibet occasione subreperet», c. 1. D. 23. Primitus octo erant. Videlicet Episcopi Ostiensis, Veliternus, Sylvæ Candidæ, idest s. Rufinæ, Portuensis, Sabinus, Prænestinus, Tusculanus et Albanensis. Verum deinde ab *Eugenio III.* Episcopatus Veliternus unitus fuit Ostiensi, et Episcopatus Sylvæ Candidæ, idest s. Rufinæ, unitus fuit a *Calixto II.* Episcopatui Portuensi. Quare sex remanserunt et adhuc remanent Sedes episcopales titulo Cardinalatus decoratæ, quæ Suburbicariæ Sedes nuncupantur.

16. Ex hisce Cardinalibus juxta antiquissimam dispositionem et constantem praxim Episcopus *Ostiensis* jus habet consecrandi Romanum Pontificem, qua in occasione ipse utitur pallio.

17. Quamvis, ut notatum est, aliquando Episcopi Cardinales dignitate et auctoritate reliquis Cardinalibus præeminerent; tamen tractu temporis factum est, ut Cardinales Presbyteri et Diaconi Cardinalibus Episcopis coæquarentur et unum Collegium simul omnes componerent. Id vero præsertim contigit cum *Alexander III.* in Concilio Lateranensi III. constituit, Rom. Pontificem ab omnibus et solis Cardinalibus eligendum esse, illumque electum censeri, qui duas ex tribus partibus suffragiorum Cardinalium retulerit; c. 6. *De Electione* (I. 6).

De numero, divisione et de jure optionis Cardinalium.

18. Numerus Cardinalium non idem semper fuit. Circa annum 1118 Cardinales tres et quinquaginta numerabantur. Ita refert *Pandulphus Pisanus: in electione Gelasii II.* Tempore Pontificum *Avenione* commorantium Cardinales vigesimum numerum non excedebant. Exorto autem schismate tempore *Urbani VI.* (an. 1378.) cum quisque Pontifex suum collegium haberet, maxime numerus Cardinalium excrevit. Concilium Basileense an. 1438 edixit sess. 23. ut Cardinales quo fieri posset ex omnibus nationibus eligerentur, ne eorum numerus ultra viginti quatuor excresceret, decrevitque *ut qui sicut nomine, ita re ipsa Cardinales sint*, super quos *ostia universalis versentur et sustententur Ecclesiæ.* Concilium Constantiense anno 1415 in eandem cesserat sententiam. Ex quo factum est, ut in aliquibus Conclavibus subsequentibus Cardinales ante electionis negotium complendum juramento promitterent nonnul-

lorum articulorum observantiam, inter quos et ille erat, de non augendo ultra viginti quatuor numero Cardinalium. Hinc invaluit principium, *Dignitatem Cardinalatus numerositate vilescere. Leo X.* vero occasione obortæ conjurationis ab uno ex Cardinalibus contra ipsum anno 1517 excitatæ, et suspectæ fidei reliquorum, triginta et unum una electione Cardinales creavit. Exinde factum est, ut ab aliis etiam Pontificibus majores numero viginti quatuor Cardinales constituerentur. Cfr. *Thomassinium: Vet. et Nov. Eccl. disciplina*, tom. 1. part. 1. lib. 2. cap. 14. n. 12. et 13. Tandem mutatis circumstantiis temporum et præsertim ob varias institutas Congregationes pro negotiis universalis Ecclesiæ expediendis *Sixtus V.* in Const. *Postquam verus ille* edita anno 1586 septuagenarium numerum Cardinalium constituit ad instar septuaginta seniorum quos Deus Moysi adjutores et consiliarios dedit.

De Divisione Cardinalium.

19. Tres sunt, ceu vidimus, ordines Cardinalium. Ita autem hi ordines servantur, ut sex Cardinales sint ordinis episcopalis quinquaginta sint presbyteri, idest ordinis presbyteralis, reliqui quatuordecim ad ordinem diaconalem pertineant.*) Id eruitur ex alia constitutione *Sixti V.: Religiosa Sanctorum* anni 1587. Numerus septuagenarius Cardinalium cum præfata divisione adhuc perseverat; et quidem sex sedes suburbicariæ titulum Cardinalium Episcoporum exhibent, pro Cardinalibus vero presbyteris vel diaconis adsunt in Urbe Ecclesiæ fixæ quæ titulos vel presbyterales vel diaconales constituunt, quorum singulis pro diversitate ordinis singuli Cardinales præficiuntur, et a quibus proprium titulum sortiuntur.

De Optione Cardinalium.

20. Optionis jus in eo consistit, ut Cardinales ordinis inferioris facultatem habeant ascendendi ad ordinem superiorem. Qua in re animadvertimus 1°. Cardinales ordinis diaconalis post decennium, si suscipiant ordinem sacrum presbyteratus, posse optare ad titulum cardinalitium presbyteralem, et in hoc ordine præcedentiam obtinent super reliquis Cardinalibus presbyteris post se creatis.

*) Ordo sumitur hic non a charactere personæ, sed ecclesiæ, ita ut e. gr. *sacramentali* ordine episcopus sit presbyter in ordine *Cardinalatus*.

Ita in decreto *Clementis VIII. Sanctissimus* edito IV. idus Augusti anni 1596. 2°. Cardinalem antiquiorem ordinis presbyteralis præsentem in Curia dum aliqua ex Ecclesiis suburbicariis vacat, exclusis sedibus Ostiensi et Veliterna, nec non Portuensi quæ Cardinalibus Decano et Sub-Decano solent reservari, posse optare ad illam vacantem Ecclesiam. Ad rem facit decretum *Pauli IV.: Sanctissimus Dominus* diei 12. Junii 1550. Hinc Cardinales ordinis episcopalis, quoniam Ecclesias suburbicarias dispositione ipsa juris gubernandas optando suscipiunt, propriam promotionem divinæ miserationi dies Cardinalatus sui protrahendi tribuunt; sequenti inscriptione utentes 'Isidorus miseratione Divina Episcopus Albanensis S. R. E. Cardinalis'. Verum optio sive Diaconorum ad ordinem presbyteralem, sive Presbyterorum ad ordinem episcopalem fieri nequit absque consensu Summi Pontificis, immo optio in ipso Consistorio Papæ perficitur. 3°. Tandem animadvertimus, ex Constit. *Clementis XII.: Pastorale Officium* diei 10. Jan. 1731. Decanum sacri Collegii esse antiquiorem ex Cardinalibus, antiquitatem vero non esse desumendam a tempore promotionis ad Cardinalatum, bene vero a tempore episcopalis dignitatis, id est a tempore quo promotio Cardinalis contigit ad regimen unius ex Ecclesiis suburbicariis.

De Creatione Cardinalium.

21. Cardinales creantur a Rom. Pontifice, et a remotis etiam usque temporibus certa quædam forma et solemnitas requisita fuit in Cardinalibus creandis. Unde Cardinalibus valde displicuit factum s. Petri *Cœlestini V.*, qui sub vespere, post cœnam, nullaque præmissa solemnitate, voce Cardinalem nuncupavit Archiepiscopum Beneventanum (Tosti, Storia di Bonifacio VIII. lib. 1.) Ex Rituali anni 1338, cujus fragmentum edidit Rainaldus, deprehendimus, creationem Cardinalium fieri consuevisse feria quarta Quatuor Temporum in Consistorio Papæ, novosque Cardinales probandos fuisse suffragio majoris partis Cardinalium in Consistorio præsentium. Hinc mos invaluit ut in Conclavi pro electione Summi Pontificis quædam capitularia conficerentur, ad quorum observantiam Cardinales sub jurisjurandi fide sese obligabant. In hisce autem capitularibus inter alia cavebatur, ne futurus Pontifex novos crearet Cardinales absque consensu aliorum Cardinalium. Cfr. *Thomassinium*, loco cit. n. 12. At plerumque hæc capitularia non observabantur, eo quod nimium quodammodo Romani Pontificis liberam et propriam au-

ctoritatem coarctabant. Porro jus creandi Cardinales proprium et exclusivum est Romani Pontificis, prout etiam probat Card. *De Luca* in *Relation. ad Curiam.* Disc. 5. Quare forma illa antiqua ab aula recessit et solummodo vestigium ejus remansit in actuali Cæremoniali, in quo ponitur et in praxi constanter observatur interrogatio Pontificis in Consistorio, an expediat Cardinales creare, et an Cardinalibus placeat electio singulorum qui proponuntur. Sed hæc interrogatio, et assensus relativus constituunt meram cæremoniam. Creatio igitur Cardinalium in hodierna disciplina tota pendet a Romano Pontifice, qui eam perficit in Consistorio ita ut novus Cardinalis creatus censeatur eo ipso quod fuerit publicatus in Consistorio.

22. Galerum autem rubrum, principale insigne dignitatis, quod significat, Cardinales religionis causam tueri debere usque ad sanguinis effusionem inclusive, novis Cardinalibus Summus Pontifex tradit in alio Consistorio in forma publica celebrato, in quo iisdem novis Cardinalibus os claudit, idest prohibet, quominus interim interloquantur et suffragium in negotiis collegialiter tractandis cum aliis Cardinalibus edant. Deinde vero in alio Consistorio secreto Summus Pontifex novis Cardinalibus os aperit, annulum cardinalitium tradit, eisque singillatim proprium titulum, idest propriam Ecclesiam in Urbe, nec non aliquas ex Romanis Congregationibus mediante Secretaria Status adsignat, in quibus ceu judices sedeant.

Quid vero dicendum si insignia dignitatis tradita non fuerint, nec os fuerit apertum novis Cardinalibus et interim Pontifex demoriatur? *Eugenius IV.* in Const. *In eminenti* decrevit, Cardinales in Consistorio publicatos non esse veros Cardinales, nec suffragium ferre posse in electione Romani Pontificis, nisi insignia dignitatis receperint, et nisi licentia suffragium edendi data fuerit, idest nisi os fuerit eisdem apertum. At *S. Pius V.* in Decreto consistoriali diei 26. Januarii an. 1571. statuit, 'ut postquam aliquis S. R. E. Cardinalis creatus fuerit, honoremque acceperit et consensum suum dederit, is statim vocem et jus eligendi Rom. Pontificem habeat, et consequenter etiamsi cardinalitius galerus nondum illi traditus sit, neque os clausum, vel si clausum fuerit, nondum tamen apertum sit'. Et ratio adducitur: quia hæc omnia cæremoniam quandam constituunt, et os clauditur et aperitur, ut modestiæ necessitas in Consistoriis et in Congregationibus iisdem insinuetur. Et revera in praxi, quando casus contigit, dispositio Piana observata

est. Sic post obitum *Clementis VIII.* (a. 1605) et in electione *Innocentii X.* (a. 1644). Cfr. *Fagnanum* in cap. «Cum olim» *De Majoritate et Obed.* (I. 33), *n. 48.*

23. Aliquando Summus Pontifex aliquem Cardinalem creat in Consistorio, sed nomen ejus non exprimit, et, ut ajunt, nomen illud sibi *in pectore* reservat, publicaturus in alio Consistorio. Hunc morem sequi solent Romani Pontifices, quoties aliquis dignus quidem est dignitate Cardinalatus, at rationes prudentiæ et præsertim officii, quod persona promovenda actu retinet, suadent, publicationem differendam esse. Ex. gr. si Nuntius Apostolicus, in regia civitate residens, promotionem ad Cardinalatum promeruerit, interim vero valde expediat, ut ceu Prælatus munere suo fungi prosequatur. Porro hujus creationis effectus est ut publicatio, quæ in posteriori Consistorio perficitur, retrotrahatur ad diem in qua creatio contigit, et persona sedem et locum occupet ante alios Cardinales, qui deinde creati et publicati fuerunt. Verum publicatio nominis novi Cardinalis in Consistorio absolute necessaria est, ut persona jura et privilegia dignitatis adipiscatur. Hinc licet innotescat personæ promotio, tamen si Summus Pontifex demoriatur quin nomen ejus in Consistorio publicaverit, persona illa non admittitur in Conclavi, et novus Pontifex non tenetur creationem factam ratam habere et nomen in Consistorio publicare. Verum speciali mentione dignum arbitramur factum *Pii IX.* s. m. Hic enim in Consistorio diei 18. Martii 1875. inter alios creavit quinque Cardinales, quorum nomina sibi in pectore reservavit. Porro de hisce Cardinalibus edixit: 'Præter hos sex memoratos Cardinales, ad Omnipotentis Dei gloriam creare intendimus alios quinque Cardinales, quos tamen justis ex causis in pectore reservamus, arbitrio nostro quandocumque evulgandos; ac si Sanctam Sedem, Deo disponente, viduari contigerit, antequam ipsi evulgentur, literis Nostro Testamento adjectis ii declarabuntur, eosdemque jus activæ ac passivæ electionis in Successore nostro eligendo vobiscum habere Apostolicæ Nostræ auctoritatis plenitudine volumus, statuimus, atque decernimus cum confirmatione' etc.

In hac vice, ceu facile patet, Pius IX. a forma consueta et solemni publicationis Cardinalium plane recessit, publicationemque per schedam testamentariam fieri jussit. Procul dubio nemo negabit, Summum Pontificem posse a forma solemni publicationis Cardinalium recedere, et sive viam testamenti, sive aliam formam

minus solemnem eligere, qua mentem suam aperiat creandi aliquos Cardinales.

24. At quæstio fieri potest de opportunitate, an videlicet expediat, omissa forma ordinaria et publica, Cardinales creare, vel tantum evulgare, præsertim per schedam testamento Pontificis adjectam.

Qua in re animadvertimus 1°. creationem Cardinalium esse negotium magni momenti; quæstiones enim quæ exinde oriri possunt, facile possunt in ipsam electionem Summi Pontificis redundare. Ob hanc rationem forma certa et solemnis tum creationis tum publicationis Cardinalium constituta fuit et constanter observatur.

2°. Animadvertimus, Cardinalem *Tuschum* in suis *Practicis Conclusionibus,* tom. 1. Conclus. 98. et *Pyrrhum Corradum* in sua *Praxi Dispensation. Apostolic.,* lib. 4. cap. 6. n. 38. referre duo facta, quæ ad præsentem quæstionem intimam relationem dicunt. Videlicet referunt, *Paulum II.* quatuor Cardinales creavisse ut statim post mortem suam publicarentur nec non Pontificem supplevisse omnem defectum ex certa scientia et de plenitudine potestatis. Porro, ut notum est, clausulæ istæ habent plenam et latam interpretationem; hinc derogant etiam dispositioni legis contrariæ, quæ expressam mentionem requirit. Quare dicendum est vi prædictarum clausularum fuisse derogatum etiam Constitutioni *Eugenii IV.*, quam superius citavimus, quæque tunc temporis adhuc in suo vigore manebat. Nihilominus quattuor illi viri ecclesiastici qui propriæ promotionis schedam protulerunt, in conclavi recepti non sunt, nec habiti fuerunt ceu Cardinales, nisi quando a *Sixto IV.* iterum post aliquos annos et non in eodem Consistorio ad Cardinalatum promoti et publicati fuerunt. Item *Paulus III.* creavit Cardinalem, qui post mortem Pontificis Breve suæ promotionis exhibuit. Cardinales vero non solum illum non receperunt in fratrem, sed indignatione capti ipsum Breve lacerarunt. 'Et abinde', notat Corradus, 'citra abiit in desuetudinem hic modus creandi Cardinales, qui revera posset afferre magnam perniciem et maximum scandalum in Ecclesia Dei.'

Jam vero pericula, ad quæ Corradus alludit, adhuc verificantur. Quæstiones enim possunt exsurgere, quibus haud facile satisfieri potest. Sic ex. gr. si in dubium revocetur authenticitas vel integritas schedæ nuncupationis Cardinalium, quinam erit judex

competens? Præterea si in specie sermo esset de insertione schedæ in testamento Pontificis, præsertim nostris temporibus, quibus S. Sedes dominatione civili spoliata est, quæri posset, quænam sint conditiones ut testamentum Pontificis valeat, et quinam sit judex competens valoris ipsius testamenti. Quare non pauca dubia oriri possent contra electionem novi Pontificis ex concursu istorum Cardinalium in forma extraordinaria nuncupatorum. Istæ animadversiones a viro doctissimo et in rebus practicis Curiæ Romanæ maxime experto conscriptæ fuerunt, dum incepit vulgari notitia de publicatione aliquorum Cardinalium anno 1875 per testamentum Pontificis facienda. Et revera expositas difficultates persensisse videtur Pius IX. quando ei innotuerunt. Nam Summus ille Pontifex dum promotionem per implicitam nuncupationem complevit die 15. mensis Martii 1875, sollicitus inde fuit subsequenti mense Septembri ejusdem anni, die 17., Consistorium intimare, ibique nomina quinque Cardinalium in pectore reservatorum publicare.

Hisce omnibus perpensis, salvo meliori judicio, arbitramur non expedire, ut in creatione et publicatione Cardinalium a forma ordinaria et solemni recedatur et præsertim ut per testamentum Pontificis publicatio Cardinalium fiat.

De Dignitate S. R. E. Cardinalium.

25. Specialis fuit usque ab antiquitate dignitas Cleri Romani idest illorum presbyterorum et diaconorum, qui præerant titulis et regionariis diaconiis, quique constituebant presbyterium Romani Pontificis. Notat *Thomassinius* loco cit. cap. 113. n. 3. circa fin. jam ab ipsis Cypriani temporibus inductum in moribus fuisse ut Clerus Romanus magna in Ecclesia universali æstimatione gauderet, et mortuo Summo Pontifice, negotia universalis Ecclesiæ tractanda susciperet, et literas scriberet, quibus Episcopi facile morem gerebant. Quare cum in causa *Gilberti Porretani* formula fidei proposita a. s. Bernardo approbata et subscripta fuisset ab Episcopis Galliæ, Cardinales querelas Summo Pontifici admoverunt, quod res fuisset definita absque eorum consensu, ac proinde eorum auctoritas despecta fuisset. Porro inter alias rationes Cardinales animadvertebant, se esse successores illius vetustissimi Cleri Romani, qui cum Pontifice solitus fuit consulere et definire de rebus magni momenti tum ad fidem tum ad disciplinam pertinentibus. Cfr. *Thomassinium*, cit. loc. n. 4.

26. Verum fatendum est, Cardinales in antiquitate non fuisse in dignitate præpositos Episcopis, Archiepiscopis etc. Sane in Concilio Rom. ann. 1015. sub *Benedicto VIII.* plures Episcopi subscripserunt acta Synodi ante ipsos Cardinales-Episcopos prout vel erant Archiepiscopi vel erant ratione ordinationis antiquiores. Insuper *Leo Ostiensis* loquens de electione *Victoris III.* ann. 1086 nominat prius Episcopos et postea Cardinales.

27. At sensim sine sensu dignitas S. R. E. Cardinalium aucta fuit. Causæ vero fuerunt præsertim 1°. jus exclusivum *eligendi* Romanum Pontificem, quod incepit in Concilio Romano sub *Nicolao II.* an. 1059. ubi primæ partes in hoc tanto negotio Cardinalibus Episcopis commissæ sunt, et completum evasit sub *Alexandro III.* in Concilio Lateranensi III. 2°. Frequentes *legationes* S. Sedis, quas Cardinales suscipiebant, et negotia provinciarum et regnorum pertractabant, suis mandatis subjicientes etiam Episcopos, Archiepiscopos etc. 3°. Mos qui cœpit induci, ut *soli* Cardinales Romano Pontifici *propriis consiliis* adsisterent.

Ex hisce præcipue causis Cardinalatus summum, quem assequi poterat, honoris et præeminentiæ apicem in Ecclesia attigit. Unde *Eugenius IV.* in Const. *Non mediocri* edita ann. 1428. edicere potuit, post Caput Ecclesiæ, quod est Papa, contigua membra sui corporis, quæ sunt fratres ejus Cardinales, præ cæteris Ecclesiæ membris ac partibus honorari debere, et Cardinalatus dignitatem esse majorem et sublimiorem episcopali, archiepiscopali et patriarchali dignitate. Eadem repetit *Leo X.* in Const. *Superna.* Quare in hodierna disciplina S. R. E. Cardinales primum locum tenent et primam dignitatem constituunt post Romanum Pontificem. Unde etiam in Decreto consistoriali *Urbani VIII.* diei 10. Junii 1630. assecuti fuerunt titulum *Eminentiæ* et *Eminentissimorum.*

28. Neque hæc omnia contra jus constituta fuisse dici potest. Nam licet Cardinales Presbyteri et Diaconi ratione ordinis sacri Episcopis sint inferiores; tamen ratione officii jure meritoque potuerunt Episcopis in dignitate præferri. Cum enim Cardinales lateri Summi Pontificis adhæreant cum eoque constituant magistratum qui præest Ecclesiæ universali, hinc eorum officium muneri Episcopali præstat, cujus potestas intra certos territorii alicujus limites coarctatur. Jam vero nemo ignorat, dignitatem personarum in Ecclesia commensurari quidem ex ordine, potius vero ex jurisdictione. Hinc jure Decretalium Archidiaconus qui ordine diaconus erat, sed in

jurisdictione erat Episcopi Vicarius, Archipresbytero præferebatur. Hinc etiam licet Episcopus et Archiepiscopus sint in charactere æquales, tamen revera ob jurisdictionem archiepiscopalis dignitas major est episcopali. Et ratio est, quia potestas ordinis proprie dirigitur ad sanctificationem animarum procurandam per sacramenta et sacramentalia, adeoque principaliter respicit elementum spirituale et invisibile Ecclesiæ; potestas vero jurisdictionis ordinatur ad regimen fidelium, adeoque principaliter respicit corpus Ecclesiæ, idest elementum visibile et externum ejusdem. Unde quoniam ratio honoris et præeminentiæ proprie afficit regimen publicum quo Ecclesia inter homines constituta apparet ceu societas ordinata et variis gradibus distincta; hinc sequitur, personarum dignitatem in Ecclesia pendere potius ex jurisdictione et officio quam ex ordine.

29. Quoniam vero eminens est Cardinalatus dignitas; hinc merito Conc. Trid. Sess. 24. c. 1. *de Ref.* hæc habet: 'Ea . . omnia et singula, quæ de Episcoporum et præficiendorum vita, ætate. doctrina et cæteris qualitatibus alias in eadem Synodo constituta sunt, decernit eadem etiam in creatione S. R. E. Cardinalium, etiamsi diaconi sint, exigenda'. Et paucis interjectis Tridentini patres ita prosequuntur: 'S. Synodus tot gravissimis Ecclesiæ incommodis commota, non potest non commemorare, nihil magis Ecclesiæ esse necessarium, quam ut Sanctissimus Rom. Pontifex . . . . lectissimos tantum sibi Cardinales adsciscat, et bonos maxime atque idoneos pastores singulis Ecclesiis præficiat'. Præterea *Sixtus V.* in Const. *Postquam* data nonis Decembris an. 1586. decernit, solummodo legitime natos fieri posse Cardinales, et ab hac dignitate excludendos esse etiam illos, qui ex matrimonio subsequenti parentum jura legitimorum filiorum assecuti fuerint. Insuper ob honorem sacri Collegii, doctores adnotant, non solere ad dignitatem Cardinalitiam promoveri bigamos. *Ferraris: Biblioth. Canonic., v.* «Cardinales» n. 32. Tandem ad removendum omne periculum factionum et simultatum Sixtus V. in cit. Constitutione §. 17. absolute prohibet, quominus in Sacro Collegio Cardinalium duæ simul personæ reperiantur primo vel secundo gradu consanguinitatis vinculo conjunctæ, ita ut electio secundæ vivente adhuc prima sit ipso jure nulla.

30. Juxta autem mentem Concilii Tridentini in cit. loco sess. 24. c. 1. *de Ref.* Cardinales quantum commode fieri potest, eligendi

sunt ex omnibus Christianitatis nationibus. Porro hoc S. Synodi consilium optimum quidem est. Nam negotia quæ tractantur a Cardinalibus et præsertim electio Rom. Pontificis, ad omnes christianas nationes pertinent. Hinc ut æquilibrium inter varias nationes observetur, et locorum circumstantiæ et exigentiæ S. Sedi melius innotescant, valde opportunum est, ut in Senatu Rom. Pontificis unaquæque natio habeat defensores et judices. Menti Concilii Tridentini constanter adhærentes Romani Pontifices usque ad nostra tempora, electos viros ad dignitatem Cardinalitiam ex variis regionibus non solum Europæ, sed et Americæ, Africæ atque Australiæ, præsertim tamen ex regnis catholicis, promoverunt.

De munere S. R. E. Cardinalium.

31. Primarium, ut dici potest, munus et relativa potestas Cardinalium respicit Rom. Pontificis electionem. De hac tamen re superius egimus in Tit. *De Elect.* (I. 6).

32. Alterum munus Cardinalium extraordinarium quidem, sed magni momenti, in eo situm est, ut legati a latere destinentur. De hac vero delegatione agit Titulus *De officio Legati* (I. 30).

33. Remanent duo videnda et explicanda videlicet agendum est de munere et potestate Cardinalium in Ecclesia proprii tituli nec non de munere eorundem coadjuvandi Summum Pontificem in regimine Ecclesiæ universalis et de relativa potestate.

De munere et potestate Cardinalium in propriis titulis.

34. Et primo quidem vix innuisse sufficiat, Cardinales Episcopos Suburbicarios in suis Ecclesiis Cathedralibus et propriis Diœcesibus quas in titulum obtinent, esse veros Episcopos, et plena jurisdictione episcopali gaudere.

Si autem sermo sit de titulis presbyteralibus et Diaconiis in Urbe existentibus, quisque Cardinalis in sua Ecclesia jure antiquo habebat clerum et populum sibi subjectum, ita ut unaquæque Ecclesia cum suo populo territorium quasi separatum constitueret. Quare Cardinales in propriis Ecclesiis jurisdictione quasi-episcopali potiebantur. Cap. 11. «His quæ» *De Major. et Obed.* (I. 33). Const. *Sixti V.: Religiosa* edita Idibus Aprilis 1589; ubi hæc habentur: 'Singulis Presbyteris et Diaconis Cardinalibus propriæ in Urbe Ecclesiæ tituli videlicet et Diaconiæ cum suis Clero et Populo, ac quasi

Episcopali jurisdictione in spiritualibus et temporalibus regendæ et administrandæ committantur'. Hinc Cardinales in suis titulis et in Capellis subjectis poterant corrigere, ferre censuras et reliqua peragere, quæ fuso calamo a *Fagnano: Comm.* ad cap. cit. 11. *De Major. et Obed.* n. 19. et seqq. et a *Ferraris: Biblioth. Canon.* verb. «Cardinales» n. 12. et seqq. exponuntur.

35. Jurisdictioni quasi-episcopali natura sua honor Episcopis debitus conjungebatur. Quare Presbyteris Cardinalibus in suis titulis, licet charactere episcopali carerent, insignia pontificalia tributa fuere, et sive Cardinalibus Presbyteris, sive Diaconis Cardinalibus concessum est, ut more Episcoporum populum solemniter benedicerent, indulgentiam centum dierum impertiendo. Porro primi honores in propriis titulis adeo competunt Cardinalibus, ut nemo alius absque eorum licentia possit ibi Pontificalia exercere.

36. Verum quoad jurisdictionem res immutata est ab *Innocentio XII.* in Constit. *Romanus Pontifex* data die 17. Septembr. ann. 1692. in qua hæc habentur: 'Declaramus per præsentes nostras literas nullatenus ademptam esse Cardinalibus Archipresbyteris (in tribus Basilicis Patriarchalibus Urbis, idest Lateranensi, Vaticana et Liberiana) Titularibus seu Protectoribus, eorumque Vicariis, aliisque deputatis facultatem seu jurisdictionem in iis quæ servitium Ecclesiæ seu loci pii, circa tamen disciplinam ecclesiasticam et morum correctionem dumtaxat concernunt'.

Hanc Constitutionem interpretantes doctores merito tradunt antiquam quasi-episcopalem jurisdictionem Cardinalium in clerum et populum in propriis titulis disparuisse et hanc jurisdictionem proprie dictam in Cardinalem Urbis Vicarium coaluisse. Etenim Cardinalibus in propriis titulis reservatur solummodo potestas in iis, quæ servitium Ecclesiæ concernunt, et quidem circa disciplinam et morum correctionem. Audiatur *Pitonius: De Controv. Patronor.* Alleg. 41. n. 31. 'Per quæ verba Constitutionis Innocentianæ non solum excluditur jurisdictio in populum et parochianos, sed etiam tribuitur solum jurisdictio domestica in respicientibus servitium Ecclesiæ circa disciplinam et correctionem morum quæ competit omnibus Capitulis Ecclesiarum, seu eorum Vicariis, Præpositis, Prioribus seu Archipresbyteris in forma extrajudiciali pro recto Ecclesiæ gubernio, nempe faciendo ordinationes et statuta in concernentibus disciplinam ecclesiasticam, et contravenientes absque strepitu et figura judicii mulctando per subtractionem distributionum

et fructuum, vocis in Capitulo, aliasque mulctas domesticas et extrajudiciales . . . Neque extenditur hæc facultas ad excessus graves, et ad tribunal contentiosum, ubi delicta castigantur ad vindictam publicam'.

37. Dixi tamen, rem ab Innocentio XII. quoad jurisdictionem immutatam fuisse. Nam quoad jura pontificalia honorifica et benedictionem more Episcoporum res integra mansit. Constitutio enim Innocentiana de hac materia silet, et constans usus firmat.

38. Præterea præsto est authentica nuperrima decisio; quæ licet peculiarem quæstionem respiciat, tamen talis indolis et, ut ex ea generalis theoria inferri et roborari possit. Cum enim an. 1877 enatum esset dubium, utrum jus consecrandi altare in Basilica Eudoxiana noviter exstructum Cardinali Titulari, vel potius Cardinali Urbis Vicario competeret, Summus Pontifex *Pius IX.* quatuor Cardinales Episcopos suburbicarios ad causam videndam delegavit. Interea vero instante die consecrationis peragendæ, conventum est, ut pro ea vice consecratio, ratione possessionis, a Cardinali Titulari fieret. Pio IX. e vivis sublato, Sanctissimus D. N. *Leo XIII.* Cardinali Sacri Collegii Decano mandavit, ut quantocius quæstio resolveretur. Ut vero judices delegati in cognitione causæ tutius procederent exarata fuerunt vota consultiva et allegationes. Cum omnia essent parata et quatuor Cardinalibus Episcopis suburbicariis adjunctus fuisset Cardinalis S. Rit. Congregationis Præfectus, quinque Cardinales deputati die 25. Januarii 1879 ad trutinam revocarunt rationes, quæ pro utraque parte militabant et tandem proposito dubio 'Utrum in Ecclesis tituli Cardinalitii jus consecrandi Altaria spectet Eminentissimis Cardinalibus earumdem Titularibus; vel potius Eminentissimo Cardinali Urbis Vicario' cunctis suffragiis responsum est: '*Affirmative* ad primam partem: *negative* ad secundam'. Summus Pontifex audita relatione, resolutionem hanc die 30. ejusdem mensis confirmavit, et super ea solemne confici et publicari Decretum mandavit. Quod et factum est. Ex hujusmodi Decreto optime inferri potest, jura pontificalia in Ecclesiis tituli Cardinalitii ad Cardinalem Titularem pertinere. Nam ipsa eadem ratio quæ pro altarium consecratione valet, militat etiam pro consecratione Ecclesiæ et pro aliis juribus pontificalibus. Adeoque nemo alius hæc jura exercere in iisdem Ecclesiis potest absque Cardinalis Titularis licentia.

De munere et potestate Cardinalium in sacris Congregationibus.

39. Sapientissima fuit in Romana curia institutio Congregationum: per eam enim factum est, ut forma concreta et juridica determinaretur, qua Cardinales operam suam ordinate et ex officio exhiberent in subsidium Rom. Pontificis in regimine Ecclesiæ universalis. Hanc rationem *Sixtus V.* in Const. *Immensa æterni Dei* data 11. kal. Febr. ann. 1587. in qua plures Congregationes instituit, ita exponit 'Quare Romanus Pontifex quem Christus Dominus . . . Ecclesiæ caput constituit, omniumque Ecclesiarum sollicitudinem gerere voluit, multos tam immensi oneris adjutores advocat atque adsciscit et *præsertim* S. R. E. Cardinales . . . qui primi laborum et consiliorum socii sunt et participes, *ut partita inter eos* . . . ingenti curarum negotiorumque mole ipse (Rom. Pontifex) tantæ potestatis clavum tenens, divina gratia adjutrice non succumbat'.

Insuper Congregationibus institutis faciliori et magis celeri negotiorum Ecclesiasticorum expeditioni consultum est. Unde ceu notat *Walter* (*Manuale del Diritto Ecclesiastico*, lib. 3. §. 133.) ex experientia jam nunc traditionali, et ex amplo horum collegiorum permanentium intuitu compertum est, consiliis quibus Pontifex indiget, melius provisum fuisse, quam antea fuerat ope Synodorum precariarum et mutabilium. Quare idem auctor maxime commendat mentem et consilium Sixti V. qui fuit præcipuus Sacrarum Congregationum institutor.

40. Porro aliæ sunt Congregationes stabiles et ordinariæ, aliæ sunt Congregationes particulares et extraordinariæ, quas Rom. Pontifex pro aliquo peculiari et sæpe graviori tantum negotio expediendo vel causa decidenda constituit. Quo in casu solet etiam dici constituta commissio fuisse aliquorum Cardinalium. In nostra tractatione sermo erit præcipue et directe de Congregationibus Cardinalium permanentibus et ordinariis, quæ proprie veniunt sub appellatione Congregationum Romanarum. Et præ primis aliquid dicemus in genere de hisce Congregationibus, deinde autem in specie de iisdem disseremus.

Veniamus ad primam tractationis partem et primo quidem agendum est de natura et auctoritate Sacrarum Congregationum.

41. Sacræ Congregationes Cardinalium institutæ sunt ad instar collegiorum permanentium ad negotia expedienda et quæstiones in forma juridica dirimendas. Quare in sacris Congregationibus Car-

dinales sunt veri judices, qui sententiam dicunt collegialiter; adeoque illud pro jure habetur, quod majori eorum parti placuerit.

42. Porro Sacræ Congregationes constituunt totidem Sanctæ Sedis tribunalia, et procedunt auctoritate et nomine Papæ; adeoque unaquæque earum in propria negotiorum provincia tribunal supremum constituit, cui omnes Christi fideles parere debent, non exclusis ipsis Episcopis et cujuscumque etiam altioris dignitatis Prælatis Summo Pontifice inferioribus. Quare Congregationes Romanæ possunt recipere appellationes a judicio cujusque curiæ ecclesiasticæ et judicis ordinarii; nec non possunt recipere recursus in materia ecclesiastica ab omnibus fidelibus totius catholici orbis.

43. Ex eadem ratione sequitur, non posse a judicio alicujus Congregationis Cardinalium ad aliud tribunal appellari. Verum si partes collitigantes vel una ex eis voluerit causam iterum examini subjicere, eadem Sacra Congregatio iterum causam expendere debet, obtento prius, uti dici solet, beneficio novæ audientiæ.

44. Quod beneficium non conceditur, quando in decisione causæ apposita fuerit clausula *Et amplius*, quæ significat *et amplius causa non proponatur*. Hæc autem clausula, ut quisque facile intelligit, non prohibet, quominus præsertim ex novis emergentibus rationibus, ipse Rom. Pontifex per remedium ad instar restitutionis in integrum causam iterum examini subjici jubeat. Quod tamen non facile contingere solet.

Quæritur quænam sit efficacia et auctoritas decisionum Sacr. Congreg.

45. Primo quidem sive dispositio in negotiis extrajudicialibus, sive decisio in negotiis ordinis judicialis emanans ab aliqua Sacra Congregatione, quoad personas quas alterutra respicit, seu *quoad personas comprehensas* in dispositione vel sententia, *facit verum jus* et veram gignit obligationem. Utraque enim induit indolem actus potestatis supremæ in Ecclesia. Licet enim neutra per se constituat verum et solemnem actum Papalem, tamen quælibet Sacra Congregatio procedit auctoritate Summi Pontificis et tamquam organum immediatum Sanctæ Sedis. Hac vero in re præ oculis habendum est Decretum *Urbani VIII.* diei 2. Augusti ann. 1631., in quo cavetur, ne declarationibus Congregationum sive impressis, sive manuscriptis fides adhibeatur, in judicio sive extra judicium, nisi exhibeantur in forma authentica, scilicet munitæ solito sigillo et subscriptione Cardinalis Præfecti et Secretarii. Animadvertimus

vero, in Congregatione Supremæ Inquisitionis rescripta expediri munita sigillo proprio et unica subscriptione notarii Congregationis.

46. At quid dicendum de efficacia et virtute resolutionum sacrarum Congregationum in ordine ad personas *extraneas* in casibus similibus? Hæc quæstio a doctoribus tractatur præsertim relate ad Sacram Congregationem *Concilii* et non omnes in unam sententiam conspirant. Nobis vero sequentes normæ præ oculis habendæ esse videntur. Primo quidem certo constare debet de origine resolutionis quæ allegatur, sive ex documento in forma authentica exhibito, sive ex fide et relatione scriptorum gravis notæ et cognitæ sinceritatis. Posito quod certo constiterit de alicujus resolutionis authenticitate, distinguendum est, utrum resolutio Congregationis sit *generalis,* et exhibeàt principium juris, vel potius resolutio nihil aliud sit, quam applicatio juris alicui facto *peculiari.*

47. In ordine ad primam hypothesim animadvertimus in more positum esse S. Sedis, ut resolutio Sacræ alicujus Congregationis in puncto juris non solum *a Summo Pontifice* ad relationem Secretarii in audientia *probetur;* sed etiam de mandato speciali Pontificis per *solemne decretum* resolutio illa publicetur. Horum Decretorum plura proferri exempla possent. Tale est Decretum Urbis et Orbis Sacræ Rituum Congregationis diei 12. Januarii 1704. circa jura parochialia, functiones et præminentias inter Parochos et Confraternitates laicorum, earumque Capellanos et officiales (*Giraldi: Jus Pontificium*, Part. I. Sect. 627). Tale pariter est Decretum, supra relatum, edictum de mandato Sanctissimi D. N. *Leonis XIII.* circa jus Cardinalium consecrandi altaria in propriis Ecclesiis titularibus. Tale est pariter nuperrimum Decretum quo idem Summus Pontifex diei 17. Martii 1879 confirmavit decisionem S. Congregationis Concilii diei 13. ejusdem mensis et ejusdem anni, juxta quam excluditur impedimentum publicæ honestatis a matrimonio quod civile dicitur. Porro quoties resolutiones alicujus S. Congregationis tali modo probantur et publicantur, verum jus commune constituunt adeoque omnes obligant. Fiunt enim totidem actus papales publici et solemnes quibus supremus legislator in Ecclesia vel antiquam legem interpretatur, vel novam legem promulgat.

48. Quid vero dicendum si resolutio alicujus S. Congregationis sub forma generali et abstracta sit concepta, careat vero *publicatione per Decretum?* Specialis regula figenda esse videtur in ordine ad Sacram Congregationem *Concilii.* Etenim huic Congre-

gationi *Sixtus V.* in cit. Const. *Immensa* §. «Deo autem» aliique Summi Pontifices facultatem tribuerunt legitime interpretandi decreta super reformatione morum in Concilio Tridentino edita. Interpretatio autem hæc debet Romano Pontifici patefieri. Ait enim Sixtus in cit. Constitutione: '*Nobis tamen consultis*'. Ex quibus verbis infertur, non requiri probationem solemnem Summi Pontificis, sed sufficere ut decisio Sacræ Congregationis in privata audientia a Secretario referatur Pontifici et Pontifex significet se nihil habere quod publicationi decisioni illius opponat.

Quibus positis, resolutio S. Congregationis Concilii in puncto juris disciplinaris Tridentini exhibet authenticam et juridicam interpretationem alicujus decreti conciliaris, quæ interpretatio perinde habenda est ac si facta fuisset ab ipso Summo Pontifice. Unde per eam determinatur sensus Tridentinæ dispositionis, ac proinde loco legis merito habetur et ad casus similes extendenda iisdemque applicanda est. Cfr. *Fagnanus* comm. in cap. «Quoniam 13. *de Const.* (I. 2) n. 8. et seqq. et præsertim n. 65.

49. Adnotant vero doctores, Sacram hanc Congregationem non posse resolutionem dare, quæ sit sive *restrictiva* sive *extensiva* Tridentinorum decretorum, sed solummodo *comprehensivam* resolutionem dare posse, quæ scilicet decretis ipsis adhæreat et eadem explicet. Cardinales enim hujus Congregationis non sunt veri legislatores, qui jus mutare possint, sed constituti sunt solummodo legitimi interpretes, qui sensum legis determinant. Cfr. *Maschat*: *Proleg. Juris canonici* n. 22. Animadvertimus autem frequentes non esse resolutiones Sacræ Congregationis Concilii in forma generica et abstracta.;*) immo hodie ordinariam praxim ejusdem esse, ut quæstiones peculiares resolvat et particularibus casibus jus constitutum applicet. Formula enim solita dubiorum est: 'An constet de valore matrimonii *in casu*'; 'an Canonicus Theologus teneatur ad servitium chori et altaris *in casu*' et similia.

50. Quod si sermo sit de resolutionibus aliarum Congregationum in puncto juris, quoniam speciale mandatum Summi Pontificis interpretandi juris non receperunt, veram legem non constituunt,

*) Celebre exemplum habes in resolutione S. C. Concilii. d. 5. Martii 1678: «An dispositio Concilii c. 2. sess. 24. *de Ref. matr.* decernens in sacr. baptismatis contrahi cognationem spiritualem inter suscipientem et patrem ac matrem suscepti, habeat locum in baptismo *sine solemnitatibus* ob necessitatem domi sequuto?» S. C. censuit: *Affirmative.*

et absolute loquendo non obligant. Verum, quemadmodum supra notavimus, Congregationes Romanæ in re disciplinari constituunt totidem tribunalia suprema in Ecclesia, quæ auctoritate et nomine Sum. Pontificis jus dicunt. Quare eorum resolutiones magnam sibi vindicant auctoritatem et cum reverentia suscipiendæ sunt, maxime si plures et uniformes fuerint. Hoc enim in casu quid juris apud S. Sedem firmiter teneatur, manifeste ostenditur.

51. Quid vero dicendum, si resolutio alicujus Congregationis casum *peculiarem* taxative afficiat et applicationem juris constituti ipsi casui particulari proprie referat?

Quemadmodum supra notavimus, resolutio hæc procul dubio obligat personas contra quas fertur et verum jus tribuit personis, quibus favet. Haberi enim merito debet ceu sententia *a suo judice lata,* cap. 3. *De Consuet.* (I. 4). Quoad vero personas extraneas in eadem conditione versantes, idest quoad casus similes, jus vere non facit. Decisio enim in casu particulari considerari potest ceu sententia judicis, quæ ad personas a judicio extraneas ne quaquam extenditur juxta principium legum romanarum: *Res inter alios acta nobis neque prodesse neque nocere potest.* Leg. 2. Cod. *Quibus res judicata non nocet.* Quod principium a jure canonico recognitum est in cap. 25. *De sentent. et re jud.* (II. 27).

52. At si circumstantiæ omnino similes verificentur, judex ordinarius resolutione Congregationis uti merito potest ad similem quæstionem decidendam. Resolutiones enim sacrarum Congregationum plurimi æstimandæ sunt ob auctoritatem ex qua dimanant, et ob maturitatem examinis, quod iisdem præmitti solet.

53. Quin immo, si in casibus particularibus similibus aliqua Congregatio constanter uniformem sententiam tulerit; ex hujusmodi uniformi judicio, merito certa conficitur regula, quæ jus traditionale constituit, cui contraire judices inferiores nefas est, sed potius jus hoc fideliter est custodiendum et observandum. Hoc enim proprium est tribunalium supremorum, ut dum casus particulares resolventes, leges in aliquo determinato sensu constanter interpretantur, forenses traditiones progignant, quæ certas pro judiciis regulas defigere solent.

De modo et normis quibus negotia ecclesiastica in Sacris Congregationibus generaliter pertractantur.

54. Ut rei claritati consulamus, quædam criteria exhibenda esse arbitramur. I^um^ criterium: Sacræ Congregationes constituunt

totidem tribunalia S. Sedis in *externo et visibili* regimine Ecclesiæ universalis. Hinc negotia, quæ apud easdem Congregationes pertractantur, directe ad forum externum pertinent. Negotia enim *conscientiæ* quæ forum internum respiciunt et pœnitentiale, ad Sacram Pœnitentiariam spectant. Quare recursus et petitiones quæ Sacris in Congregationibus proponuntur, expresso nomine et cognomine recurrentis vel oratoris fieri debent.

55. II^{um} criterium. Unicuique Congregationi *peculiare negotiorum genus* adsignatum est ceu patet ex Bulla institutionis et ex ipso titulo cujusque Congregationis. At exceptis negotiis characteristicis unius vel alterius Congregationis, ex. gr. quæstionibus, quæ relationem habent ad fidem quæque exclusive pertinent ad Congregationem S. Officii vel ad S. Congregationem Indicis, si de libris errore infectis agatur, quæstionibus circa jura et obligationes Religiosorum, quæ spectant ad S. Congregationem Episcoporum et Regularium etc.: exceptis, repeto, hujusmodi primariis et characteristicis negotiis, processu temporis factum est, ut minora præsertim negotia ab una vel ab alia Congregatione indiscriminatim tractarentur.

56. Hinc non raro datur locus *præventioni.* Illa scilicet Congregatio negotium pertractat et ad exitum ducit, cui prius preces admotæ sunt. Quin immo *Innocentius XII.* in Const. *Ut occurratur* diei 4. Junii an. 1692. decrevit, memorialia rejecta ab una Congregatione non esse ab alia excipienda. Quod si ab hac secunda Congregatione, ad quam confugitur, gratia impetretur, Innocentius eandem gratiam nullam fore edixit. Quare in more positum est, ut, statim ac aliqua Congregatio dignoscit, preces fuisse jam in eodem negotio alteri Congregationi oblatas, rescriptum proferat sequens: *Recurrendum ad priorem Congregationem* (quæ nominatur) jam præventam.

57. III^{um} criterium. In sacris Congregationibus non solent expediri negotia *inaudito Ordinario proprio oratoris,* vel Superiore Generali aut saltem Provinciali illius Ordinis regularis, cujus vel personam religiosam vel jura negotium expediendum respicit. Quare stylus Curiæ Romanæ est, ut super recursu vel precibus acceptis informatio et votum Ordinarii vel Superioris regularis respective exquirantur. Et quidem si negotium tertias personas attingat, in mandato informationis adjungitur clausula 'auditis interesse habentibus'.

58. Capta autem decisione, rescriptum remittitur Ordinario, vel respective Superiori regulari, ut illud executioni mandent. Porro forma horum rescriptorum talis esse solet, ut exsecutori nudum ministerium committatur, adeoque exsecutor, cognita veritate precum, juxta clausulam, 'si preces veritati nitantur', vel aliam similem quæ solet adjici, exsecutionis decretum edere teneatur, observatis conditionibus in rescripto designatis. Præterea juxta regulam expositam in titulo *De officio Delegati* exsecutor delegatus in casu de quo agitur non potest exsecutionis officium alteri committere, nisi in ipso rescripto facultas subdelegandi concessa fuerit.

59. IV^{um} criterium. Distinctio facienda est inter negotia *extrajudicialia* et negotia ordinis *judicialis*. Iterum negotia extrajudicialia alia sunt minora, alia autem majora. Minora negotia, ex. gr. indulta et facultates, quæ jus tertii quæsitum lædere non solent, expediri consueverunt a Cardinali Præfecto cum Secretario et uno vel aliquibus officialibus majoribus Congregationis. Et quidem si negotia hæc comprehenduntur in facultatibus apostolicis Cardinali Præfecto aut Secretario tributis, resolutio statim per rescriptum expeditur.

60. Si vero negotium istas facultates excedat, resolutio non expeditur, nisi a Summo Pontifice facta antea relatione probetur.

61. Graviora vero negotia quæ aliquam difficultatem sive juris sive facti quoad æstimationem et pondus circumstantiarum præ se ferunt, Congregationi generali Cardinalium examinanda proponuntur, et eorum sententia exquiritur. Sic ex. gr. petitio declarationis nullitatis professionis religiosæ vel nullitatis matrimonii, aut dispensationis a vinculo matrimonii rati et non consummati, altera parte non contradicente, vel liberationis ab onere præstandi legatum pium, sic etiam probatio regularum novi alicujus religiosi instituti, dispensatio ab irregularitatibus ex defectu etc. constituere solent objectum examinis Congregationis generalis.

62. Negotia ordinis judicialis ea sunt, vel quæ aguntur in contentione partium collitigantium, vel in quibus sententia condemnatoria alicujus Curiæ Episcopalis, ex. gr. depositionis, privationis, aut suspensionis clerici, in gradu appellationis penes aliquam Congregationem novo examini subjicitur. Negotia hæc sive primi sive alterius generis ad Congregationem generalem pertinent et observata forma judicii saltem summarii ad exitum perducuntur. Hinc

præventive determinatur punctum quæstionis, et dubium vel dubia, prout oportet, sub certa formula resolvenda proponuntur. Immo in contradictione partium solent dubia ab ipsis partibus, aut ab eorum procuratoribus concorditer præfiniri. Sin minus ex officio ab ipso Secretario Congregationis vel ab ejus adsessore dubiorum formulæ determinari solent. Per hoc locum habet quoad substantiam contestatio litis, de qua agitur in libro II. Hinc etiam in quæstionibus judicialibus semper admittitur et expenditur defensio partium. Quin immo, si neutra vel alterutra ex eis contumax aut negligens ad sese defendendam fuerit, defensio ejus fit ex officio, expositis et declaratis rationibus tum facti tum juris, et Cardinalibus exhibetur. Unde sententia ex plena cognitione causæ profertur.

63. Hoc autem est proprium Congregationum Romanarum, ut sententiam pure et simpliciter dicant, respondendo ad dubia proposita *affirmative* vel *negative* et aliquando addendo *ad mentem*, specialem scilicet dispositionem significando. Nunquam vero *rationes decisionis* exprimunt. Repræsentant enim supremum legislatorem Romanum Pontificem, qui dum legem jubet, non tenetur suæ voluntatis rationem manifestare. Qua in re animadvertimus, certum non esse, Cardinales in sententia ferenda moveri ab illis argumentis, quæ sive in foliis a Secretario exhibitis sive in allegationibus advocatorum adducuntur, adeo ut argumenta illa rationem decidendi constituant. Nam Cardinales accuratum studium et examen decisioni quæstionis præmittentes utique possunt ab aliis rationibus præterquam ab argumentis a Secretario vel ab advocatis præpositis ad sententiam proferendam induci. Quapropter a veritate aberraret qui consectaria a scriptoribus ephemeridum 'Acta S. Sedis' post unamquamque resolutionem Sacrarum Congregationum relata, ceu totidem principia juris a Sacris ipsis Congregationibus constituta reciperet. Solent enim plerumque hæc consectaria ex variis theoriis et argumentis inferri, quæ in Disceptatione Synoptica earundem ephemeridum exhibentur.

Tandem animadvertimus, judicia in Sacris Congregationibus, excepta Congregatione S. Officii, de qua paulo inferius agemus, in forma publica agitari.

Verum sive ob quæstionis qualitatem, sive ob rationem personarum, non nunquam in via secreta causæ tractantur, ita ut sive Cardinales judices, sive alii, qui partem habent in causa ex præcepto Summi Pontificis silentium servare teneantur.

De Congregationibus in specie, et primo loco De Congregatione Supremæ et Universalis Inquisitionis.

64. Congregatio hujusmodi appellari solet *Sanctum Officium*, eo quia inquirere hæreticos, eorum conversionem curare vel contumaciam criminosam pœnis plectere, nec non regiones ab hæresi purgare merito reputatum et dictum fuit sanctum officium. Hæresis enim est crimen divinæ læsæ majestatis et christianæ societati maxime perniciosum. Cardinalis *Pitra:* tom. 3. in comm. ad Constit. 16. «*Quia tunc*» *Innocentii IV.* n. 8. ex testimonio plurium historicorum demonstrat, *Innocentium III.* occasione hæresis Albigensium, ex consilio S. Dominici tunc Canonici Oxomensis primum instituisse sacræ Inquisitionis tribunal, *Gregorium IX.* vero officium Inquisitionis fratribus Ordinis Prædicatorum commisisse. Hoc autem officium deinde etiam fratribus minoribus Conventualibus S. Francisci ab *Innocentio IV.* in cit. Constit. *Quia tunc* commissum fuit. Quare factum est ut ex mandato Sedis Apostolicæ in pluribus Diœcesibus sensim sine sensu peculiaria Inquisitionis tribunalia constituerentur.

65. Per hoc vero S. Sedis mandatum haud quaquam imminutum fuit jus inquirendi in hæreticos, quod Episcopis competit, immo positive confirmatum illud fuisse deprehendimus ex cap. «Per hoc» *de hæret.* (V. 2.) in 6°. et ex Clem. 1. eod. tit. Unde episcopi habiti sunt, et hodie etiam post institutam Congregationem S. Officii reputantur, inquisitores nati contra hæreticam pravitatem in propriis Diœcesibus. Card. *de Luca: De Relat. Roman. Curiæ,* Disc. 14. n. 5.

66. Quandoque autem Episcopis ab Apostolica Sede causa aliqua hæreseos vel suspicionis hæreseos cognoscenda committitur, frequentius autem iisdem demandatur officium processum conficiendi contra aliquem vel hæreticum vel de hæresi suspectum. In utraque hujusmodi hypothesi Episcopus vi jurisdictionis delegatæ procedit, ac proinde a mandati limitibus eum recedere nefas est.

67. Si vero sermo sit de Urbe Roma, Inquisitionis tribunal ab ipso Summo Pontifice regebatur, qui ministris et consiliariis a se electis adjuvabatur. Præsertim vero Pontifici in hoc negotio operam suam præstabant alumni Ordinis Prædicatorum, inter quos unus sub appellatione Magistri Sacri Palatii assessoris seu consiliarii specialis munere fungebatur, alter vero Commissarius inquisitionis nuncupatus est. Deinde autem tribunali præpositus fuit

unus ex Cardinalibus qui ejusdem Præfectus dictus est. Card. *De Luca,* loco cit. n. 4.

68. At sæculo 16. hæresi Lutherana exorta, *Paulus III.* per suam Const. 34. quæ incipit *Licet* sacram Universalis Inquisitionis Congregationem instituit ut tribunalis S. Officii regimini melius consuleret, et major eidem auctoritas accederet. Hanc Congregationem restituit seu confirmavit *Sixtus V.* in cit. Const. *Immensa,* eamque voluit inter alias principem locum tenere. Hæc Congregatio componitur ex S. R. E. Cardinalibus, quos Romanus Pontifex nominat modo majori, modo minori numero pro ejusdem Pontificis placito, quique dicuntur Cardinales Inquisitores generales. Præfecturam hujus Congregationis Summus Pontifex sibi reservat et quidem, prout testatur *Benedictus XIV.* in Const. *Sollicita* edita VII. Idus Julii 1753, in feria quinta cujuslibet hebdomadæ coram Pontifice Congregatio Cardinalium habebatur et eo præside quæstiones jam discussæ et resolutæ in generali conventu pridie habito examini iterum subjiciebantur; hodie vero Summus Pontifex solummodo pro negotiis gravioribus expediendis coram se Congregationem aliquando convocat, eique præest. Cardinalis vero antiquior in Congregatione officium Secretarii implere solet. Quare Secretarius S. Officii non est Cardinalis Decanus Sacri Collegii. Cardinalibus inquisitoribus et judicibus juvandis constitutum est collegium Consultorum, qui ex clero sæculari et regulari eliguntur peritissimi in scientiis sacris et in negotiorum ecclesiasticorum tractandorum experientia versati. Quæstiones a Cardinalibus resolvendæ antea diligenti Consultorum examine expenduntur, et eorumdem votum circa ipsas quæstiones exquiritur. Qualibet feria secunda collegium Consultorum, Congregatio autem Cardinalium qualibet feria quarta adunari solet.

69. Congregatio hæc suos habet officiales. Primus inter omnes est *Assessor,* qui inter Prælatos sæculares eligi solet, quique præest conventui Consultorum, Cardinalibus congregatis proponit negotia peragenda et quæstiones resolvendas, una cum voto Consultorum prius habito, nec non Summo Pontifici Congregationis sententiam refert. Ipse etiam curam et regimen habet in Secretaria S. Congregationis et quotidianam negotiorum expeditionem moderatur. Secundus officialis est *Commissarius* qui ex ordine Prædicatorum assumitur, quique socium habet ex eodem Ordine, et præsertim processuum conficiendorum munere fungitur. Tertius officialis

est *Fiscalis,* qui sedet inter Consultores in eorum conventu, quique legis observantiam propugnat, et instructiones conficit, quibus Curiæ Episcopales in actis processuum exarandis dirigantur. Adest etiam Advocatus reorum et Notarius cum aliis sibi adjunctis.

70. Porro hæc Sacra Congregatio verum et supremum inquisitionis tribunal constituit, et proinde ejus jurisdictioni omnes fideles cujuscumque ordinis et dignitatis subjiciuntur, et ab ea pendent omnes alii inquisitores ubicumque exsistunt. Ad hanc Congregationem juxta dispositionem *Sixti V.* in Const. *Immensa* spectat inquirere, citare, procedere et definire causas complectentes hæresim, schisma, apostasiam a fide, magiam, sortilegia, divinationes, sacramentorum abusum. Quare S. Congregatio Inquisitionis inquirit et condemnat fideles hæresis vel alterius ex descriptis criminibus reos, nec non eorumdem scripta errore infecta proscribit. Hinc pariter materia sollicitationis in sacramentali confessione nec non matrimoniorum inter catholicas et hæreticas vel schismaticas personas quæ mixta dicuntur sive quoad dispensationem sive quoad quæstiones circa eadem enodandas ad S. Officium exclusive pertinet. Hinc etiam hæc Congregatio normas tradit, quibus Curiæ Episcopales dirigantur in probanda status libertate pro matrimoniis rite ineundis.

Præterea huic Congregationi solet Summus Pontifex committere examen alicujus gravis negotii fidem non attingentis, quoties qualitas negotii vel personarum ad quas refertur, non admittat ut in aliis tribunalibus, in quibus forma judicialis publica servatur, negotium pertractetur. Hinc etiam non semel ab eadem Congregatione causæ matrimoniales de conjugii valore ex mandato Pontificis tractantur. Exemplum recentissimum præbet decretum S. C. Inquisitionis in causa matrimoniali *Parisiensi,* d. 3. April. 1895, ubi Archiepiscopus, ut causa quam primum duceretur ad exitum, acta primæ instantiæ non ad S. C. Concilii, sed ad S. Officium transmisit et responsum intra duas hebdomades accepit. Tandem Sacra Congregatio supremæ et universalis Inquisitionis qualificat propositiones generales ejus examini subjectas ex. gr. tamquam offensivas piarum aurium, tamquam erroneas, vel suspectas de hæresi, aut proximas hæresi, vel tamquam hæreticas, nec non absolute respondet quæstionibus doctrinalibus materiam fidei et morum respicientibus ex. gr. utrum baptisma tali vel tali modo collatum valeat, utrum tuto doceri possit, licitam esse craniotomiam et quamcunque operationem

directe occisivam fœtus vel matris gestantis (S. C. Inqu., d. 19. Aug. 1889; 21. Julii 1895) etc. Procul dubio responsa S. Officii in hac materia magnam sibi vindicant auctoritatem. Sunt enim lata a tribunali competenti, et post maturum examen virorum ob scientiam et probitatem omni exceptione majorum. At merito adnotat *De Angelis*, Lib. 1. tit. 31. n. 10. circa finem, responsa hujusmodi non esse infallibilia et irreformabilia. Nam infallibilitas uni Rom. Pontifici promissa est; responsa autem hæc non sunt actus Papales, et licet Summus Pontifex eadem probet, tamen semper retinent naturam decisionis Sacræ Congregationis et uti talia Summus Pontifex probat et vulgari jubet.

71. Non autem idem dicendum foret, si Romanus Pontifex decisionem S. Officii faceret suam, eamque per Constitutionem solemniter publicaret. Hoc enim in casu utique haberemus definitionem Summi Pontificis in materia doctrinali ex Cathedra loquentis ac proinde haberemus judicium irreformabile.

72. Sacra Congregatio Inquisitionis modum procedendi specialem sequitur qui in eo consistit ut in processu actorum secretum ab omnibus absolute servetur, quod per autonomasiam appellari solet Secretum S. Officii. Ceterum adnotat Card. *De Luca* cit. n. 15. 'Illud autem certum ac indubitatum est, (quidquid ignarum vulgus indebite et absque fundamento opinetur), quod stylus (S. Officii) est nimium placidus ac benignus omnique majori charitate et circumspectione plenus.'

Qui plura desiderat, consulat duo celeberrima volumina Cardinalis *Francisci Albitii*, quorum uni titulus est *De inconstantia in fide*, alteri *De inconstantia in judiciis;* sed quoad res spectantes ad S. Officium, præsertim primum opus maximæ est utilitatis.

De S. Congregatione Indicis.

73. De hac Congregatione agimus secundo loco, quia consideratur ceu adjutrix Congregationis S. Officii. Cum enim supremæ inquisitionis tribunal ob negotiorum gravitatem et multiplicitatem ad omnes, qui vulgantur, libros suam vigilantiam non posset convertere, et bonos a pravis secernere, visum fuit librorum examini ope alterius Congregationis prospiciendum esse. Ecclesia, quæ fidei integritatem et morum sanctitatem totis viribus procurare debet, pabula salutis fidelibus præbendo, eosque arcendo a pascuis veneno

infectis, jus habet proscribendi libros quorum lectione vel sana fides vel christiani mores labefactari possunt. Editores Cassinenses *Bibliothecæ Canonicæ* etc. *Lucii Ferraris* v. «Congregationes» n. 9. adductis monumentis invicte probant, Ecclesiam semper usam hoc jure fuisse.*) Verum in tota antiquitate usque ad sæculum 16. index librorum prohibitorum confectus non fuit, et solummodo cum post hæresim Lutheranam exortam gravis fidelibus pernicies ex colluvie librorum pravorum immineret, factum est ut *Paulus IV.* indici librorum prohibitorum conficiendo an. 1557 et 1558 manus admoveret. *Pius* vero *IV.* menti Patrum tridentinorum sess. 25. circa finem in decreto speciali expressæ inhærens, Prælatis quibusdam adhibitis doctrina et prudentia præstantibus, indicem librorum prohibitorum et regulas quasdam confecit et per suas literas *Dominici gregis* diei 24. Martii 1564 promulgavit.

74. Verum *S. Pius V.* Congregationem specialem Cardinalium instituit cujus officium esset, ut libros pravos proscriberet, et indicem eorumdem conficeret. Hujus Congregationis institutionem confirmavit, et illius auctoritatem ampliavit *Sixtus V.* in cit. Const. *Immensa.* Siquidem in hac Constitutione præter facultatem libros pravos proscribendi conceditur Cardinalibus Congregationi adscriptis etiam facultas librorum prohibitorum indices aut olim aut proxime confectos eorumque regulas editas recognoscendi et examinandi nec non permittendi lectionem certorum librorum, qui vel prohibiti fuerant, vel in prioribus indicibus suspensi manserant, quoties post accuratum examen lectionem permitti posse judicaverint. Iisdem præterea Cardinalibus Sixtus V. concessit facultatem emendandi et corrigendi illos libros, qui paucis erroribus rejectis, ceteroquin utiles esse lectoribus possunt. Voluit tandem ut Congregatio Indicis novos libros approbandi et imprimendi rationem præscriberet.

75. Componitur hæc S. Congregatio ex pluribus Cardinalibus, quos Romanus Pontifex eligit, quorum unus Congregationis præfecturam gerit, nec non habet plures Consultores ex utroque clero sæculari et regulari ex doctioribus assumptos. De jure autem

*) Cfr. de hac materia librum qui inscribitur: *De libris prohibitis commentarii*, auctore *Augustino Arndt*, S. J., Ratisbonæ etc. apud F. Pustet. 1895.

Consultor et quidem principaliori quodam modo est Apostolici Palatii Magister. Secretarius vero ex Ordine Prædicatorum usque ab exordio Congregationis eligi solet.

76. In ordine ad pravorum librorum prohibitionem decem exstabant Regulæ jussu Concilii Tridentini editæ, quæ legi possunt apud *Ferraris: Bibliotheca Canonica* «Libri prohibiti» n. 8. «Nunc vero — i. e. a die 25. Januarii 1897 — valent tantummodo *Decreta Generalia de prohibitione et censura librorum* jussu S. P. *Leonis XIII.* edita; — quæ videri possunt in append. II. ad h. l. — «Ea,» ait Summus Pontifex, «vim legis habere *sola* volumus, abrogatis *Regulis* ss. Tridentinæ Synodi jussu editis, Observationibus, Instructione, Decretis, Monitis et quovis alio decessorum Nostrorum hac de re statuto jussuque, una excepta Const. *Benedicti XIV.* ‚Sollicita et provida'», de qua infra.

Præterea Sacra Indicis Congregatio pravos libros post maturum examen singillatim condemnat, et mittit eorum nomina in collectionem quæ «Index» vocatur. Si quæratur quinam Index ex nonnullis qui exstant, authenticus sit habendus, S. C. Inq. responsum dedit d. 22. Aug. 1893, ad Archiepiscopum *Vallisoletanum:* «*Standum unice Indici Romano librorum prohibitorum ejusque regulis,* et prohibendas esse novas Indicis hispani editiones.»

77. Quandoque etiam condemnat insimul omnes alicujus auctoris libros quocumque idiomate conscriptos. Hæc condemnatio dici solet in odium auctoris facta. Scopus autem hujus censuræ est, ut fideles prorsus detestentur iniquum scriptorem, qui animi malignitate motus totis viribus fidem vel doctrinam moralem catholicam corrumpere nisus est, nec non ut avertatur periculum, ne fideles præsertim simpliciores unius vel alterius innoxii operis elegante sermone illecti, facile ad alia ejusdem auctoris prava scripta perlegenda trahantur. Hinc fideles a quovis auctoris illius scripto in vulgus edito perlegendo abhorrere debent.

78. Porro methodum in examine librorum a Congregatione Indicis servandam definivit *Benedictus XIV.* in Const. *Sollicita* edita septimo Idus Julii an. 1753, quæ Const. post bullam S. P. *Leonis XIII.* «Officiorum ac munerum» in valore priori perseverat unica. Spiritus hujus Constitutionis est, ut S. Congregatio in examinandis et condemnandis libris præsertim auctorum catholicorum bonæ famæ magna cum moderatione et cautela procedat.

79. Particularia Decreta Sacræ Congregationis, quibus libri singillatim condemnantur, omnes fideles catholici orbis obligant. Singula enim Decreta a Sacra Congregatione ex mandato perpetuo Summi Pontificis conficiuntur et de ejusdem Pontificis intelligentia singulis vicibus promulgantur. Neque admitti posse videtur opinio illorum, qui dicunt, Indicem librorum prohibitorum non esse usu receptum. Namque Romani Pontifices huic opinioni in facto constanter restiterunt, promoventes observantiam Regularum et Decretorum Congregationis Indicis, nec non reprobantes contrarias consuetudines. Quoad «Decreta Generalia» vero verba Summi Pontificis clarissima sunt: «Præsentes vero litteras et quæcumque in ipsis habentur nullo unquam tempore de subreptionis aut obreptionis sive intentionis Nostræ vitio aliove quovis defectu notari vel impugnari posse; sed semper validas et in suo robore fore et esse, atque ab omnibus cujusvis gradus et præeminentiæ inviolabiliter in judicio et extra observari debere, decernimus: irritum quoque et inane si secus super his a quoquam, quavis auctoritate vel prætextu, scienter vel ignoranter contigerit attentari declarantes, contrariis non obstantibus quibuscumque.»

Quis sanæ mentis audebit contendere jam consuetudinem huic Constitutioni novissimæ et solemnissimæ vigere contrariam?

80. Pœnæ in Decretorum Generalium transgressores in ipsis *Decretis* hæc statuuntur (tit. II. cp. 5.): «Omnes et singuli scienter legentes, sine auctoritate Sedis Apostolicæ, libros apostatarum et hæreticorum hæresim propugnantes, nec non libros cujusvis auctoris per Apostolicas Literas nominatim prohibitos, eosdemque libros retinentes, imprimentes et quomodolibet defendentes, excommunicationem ipso facto incurrunt, Romano Pontifici speciali modo reservatam.

Qui sine Ordinarii approbatione Sacrarum Scripturarum libros, vel earundem adnotationes vel commentarios imprimunt, aut imprimi faciunt, incidunt ipso facto in excommunicationem nemini reservatam.

Qui vero cetera transgressi fuerint, quæ his Decretis Generalibus præcipiuntur, pro diversa reatus gravitate serio ab Episcopo moneantur; et si opportunum videbitur, canonicis etiam pœnis coërceantur.»

Excommunicatio supra citata «Omnes et singulos scienter legentes» etc. rescriptis SS. CC. Inquisitionis necnon Indicis circumscripta atque illustrata est:

1°. Libri *continentes* quidem hæresim, non vero propugnantes, non cadunt sub dicta censura; Responsio S. C. Indicis, d. 27. April. 1880.

2°. *Ephemerides* non solum continentes, sed etiam propugnantes hæresim, non comprehenduntur in dicta excommunicatione. Resp. S. C. Inquisitionis d. 21. April. 1880; bene vero «*publicationes periodicæ in fasciculos ligatæ*», S. C. Inquisitionis, d. 13. (14.) Januarii 1892.

81. Insuper præ oculis habenda est dispositio cit. Const. *Apostolicæ Sedis* qua Pius IX. sanctionem Tridentinam in decreto *De editione* et usu Sacrorum Librorum temperavit. Siquidem, anathemati illos 'tantum subjacere decernit, qui libros *de rebus sacris* tractantes sine Ordinarii approbatione imprimunt, aut imprimi faciunt. Ejusmodi censura a S. C. Inquisitionis, d. 22. Dec. 1880, restricta est ad «libros sacrarum Scripturarum necnon ad earundem adnotationes et commentarios», ceteros «libros quoscumque de rebus sacris in genere, i. e. ad religionem pertinentibus, tractantes» dicta censura non comprehendit, de qua censura supra sub n. 80.

82. Tandem animadvertimus, licentiam legendi libros auctoritate ordinaria non posse ab Episcopis concedi, sed solummodo ab Apostolica Sede concedi posse. Ab ea enim auctoritate dispensatio a lege vel præcepto petenda est, a qua lex ipsa vel præceptum dimanat. Licentia autem hujusmodi a Sancta Sede per organum Congregationis S. Officii vel Congregationis Indicis gratis concedi solet. Facultas legendi vel retinendi libros a S. Sede prohibitos sive immediate ab eadem S. Sede sive mediate per Episcopos data, per se non comprehendit facultatem legendi libros ab *Ordinario* prohibitos, S. C. Indicis d. 6. Dec. 1895.

De S. Congregatione negotiis Episcoporum et Regularium præposita.

83. Initia hujus Sacræ Congregationis ad *S. Pii V.* ætatem referenda sunt; officia autem eidem attributa in Constitutione *Immensa Sixti V.* determinantur. Quare huic Pontifici formalis institutio ipsius Congregationis adscribitur. Card. *De Luca: De Relat. ad Curiam.* P. 2. Disc. 16. n. 1.

84. Juxta autem primævam institutionem *binæ* erant Sacræ Congregationes, una scilicet negotiis Episcoporum, altera autem Regularium negotiis expediendis præposita. Cum vero eisdem Congregationibus commissum esset quoddam universale ac politicum regimen cleri sæcularis et regularis, cumque in hoc duplici regimine uniformitas, et quædam utriusque cleri conspiratio concors et efficax ad bonum Ecclesiæ Christi procurandum necessaria videretur; hinc anno 1601 ex duabus una Sacra Congregatio conflata fuit. *Card. Bizzarri* in *Prologo* ad suam *Collectaneam* pag. XXVII.

85. Constat hæc S. Congregatio ex pluribus Cardinalibus a Summo Pontifice electis, quorum unus Congregationi præficitur. Habet etiam Secretarium inter Prælatos urbanos assumptum, nec non substitutum et auditorem qui in privatis conventibus singulis hebdomadis cum Cardinali Præfecto adunati directionem negotiorum disponunt, et minora ac ordinaria negotia virtute facultatum Apostolicarum expediunt; negotia vero majora, et præsertim quæstiones juris ad generalem Congregationem Cardinalium decidendas remittunt. Et quidem pro singulis causis quæ in Congregatione generali tractantur, destinatur unus ex Cardinalibus, qui dicitur causæ Ponens, quique in conventu communi reliquis Cardinalibus quæstionem resolvendam proponit. Quod si agatur de causis contentiosis, quæ juris ordine servato agitantur, penes ipsum Cardinalem Ponentem peragitur contestatio litis, idest ab ipsis partibus litigantibus, vel ab eorum procuratoribus dubia concordantur, circa quæ disputatio et decisio versari debet. Hoc autem munus causas contentiosas definiendi, S. Congregationi competit virtute Decreti editi Nonis Septembris 1834 quod refert *Bizzarri* in sua *Collectanea* pag. 11. Præterea ex Constit. *Pii VII. Post diuturnas* eadem S. Congregatio videt et decernit in gradu appellationis causas criminales in Curiis Episcopalibus per sententiam resolutas.

86. Exceptis quæstionibus contentiosis et causis criminalibus, ex mente institutoris *Sixti V.* S. Congregatio reliqua negotia tractat summarie et in forma extrajudiciali. Habita videlicet informatione ab Ordinario loci, vel a Superiore regulari, quoties negotium ad personam religiosam, aut monasterium pertineat, si factorum circumstantiæ sufficienter innotescant, resolutio datur, et vel Episcopo vel Superiori regulari per epistolam aut per rescriptum communicatur.

87. Hisce explicatis, primo loco exponenda sunt negotia quæ apud S. Congregationem vi præsertim Constitutionis *Sixti V. Immensa* tractantur et expediuntur quatenus est Congregatio *Episcoporum*. Sub hoc respectu S. Congregatio petitiones Episcoporum et Prælatorum nullius vel quasi nullius Diœceseos excipit, difficultatibus et quæstionibus respondet, causas Ecclesiarum et causas jurisdictionem respicientes summarie cognoscit, easque vel ex partium petitione aut ex officio componit; nec non quæstiones inter capitula aut personas singulares in re ecclesiastica dirimit, exceptis illis quæ sese ad interpretationem decretorum disciplinarium Concilii Tridentini referunt. Insuper S. hæc Congregatio, uti superius in titulo *De Officio Vicarii* innuebamus, Episcopo impedito, vel senectute aut infirmitate laboranti Vicarium Apostolicum adsignat, nec non causas videt remotionis Vicarii Capitularis et ipsorum Episcoporum ab officio, audito prius Rom. Pontifice. Præterea eadem S. Congregatio peragit et expedit negotia alienationis bonorum ecclesiasticorum, in quibus juxta notam extravagantem «Ambitiosæ» in tit. *De Rebus Ecclesiæ non alienandis* (III. 4.), beneplacitum Apostolicum requiritur. Quare Cardinalis *De Luca* in cit. Disc. 16. n. 24. scribere potuit: 'Habet ista Congregatio latas habenas agendi etiam de illis negotiis quæ aliarum Congregationum peculiaria sunt, unde propterea (ut *Urbanus VIII.* dicere solebat) ista videtur Congregatio quodammodo universalis, exceptis causis, quæ directe fidei quæstiones concernunt, sive formalem interpretationem Concilii Tridentini; in reliquis, licet adsit Congregatio Concilii, attamen de iis quæ concernunt exsecutionem vel observantiam ejusdem Concilii ejusque decretorum cognoscit. Prout etiam, licet adsit Congregatio Rituum, cujus peculiare munus est cognoscere ac decidere controversias super præcedentiis aliisque ecclesiasticis præeminentiis inter Clericos sæculares et regulares ac etiam super iis quæ prætendantur per laicos in functionibus ecclesiasticis, adhuc tamen ista Congregatio (Episcoporum et Regularium) istas causas cognoscit. Ideoque privativa singularis dictæ Congregationis Rituum versatur in præscribendo ritu super divinis officiis, ac etiam super canonizatione Sanctorum'.

88. Sacra Congregatio, de qua agimus, quatenus Congregatio *Regularium* est, vi præsertim citatæ Constitutionis *Immensa* tractat negotia regularium, eorum querelis respondet, et controversias dirimit. Permittit transitum de una ad aliam strictiorem

religionem, cognoscit causas apostatarum ab ordine regulari et religiosorum fugitivorum seu vagorum. Procurat observantiam regulæ et quoad regulares urget Apostolicarum Constitutionum exsecutionem. Præterea S. Congregatio videt et expedit negotia et petitiones respicientes monialium clausuram. Decernit erectionem et suppressionem monasteriorum, et ceu notat Cardinalis *De Luca* in citata Disc. 16. n. 23. 'omnia peragit, quæ Religionum et Regularium bonum regimen et directionem concernunt'.

89. Præter hanc Congregationem et alia in subsidium ejusdem Congregatio instituta fuit per Const. *Debitum pastoralis* diei 4. Augusti 1698 ab *Innocentio XII.* «*super disciplina et reformatione Regularium*». Hæc autem Congregatio licet antiquitus habuisset peculiarem Præfectum, tamen hodie subest Cardinali Præfecto Congregationis Episcoporum et Regularium. Insuper aliquibus abhinc annis proprio Secretario caret, cujus vices sustinet Secretarius Congregationis Episc. et Regul. Habet autem Officialem qui *Substitutus* appellatur. Officium hujus Sacræ Congregationis præsertim versatur in designandis intra Italiam et insulas adjacentes monasteriis seu conventibus virorum pro novitiatibus et professoriis, nec non in concedendis licentiis pro admissione novitiorum ad habitum religiosum suscipiendum et ad professionem emittendam. Insuper Congregatio hujusmodi curat in monasteriis virorum internam disciplinam præsertim in ordine ad observantiam perfectæ vitæ communis, et dispensare potest ab observantia regularum intra tamen monasterium seu conventum, idest dispensatio respicere tantum potest interiorem disciplinam domus religiosæ. Hæc omnia exhibentur in literis Apostolicis *Pii VI.* relatis in Biblioth. *Lucii Ferraris* Edit. Cassinensis an. 1852. verb. «Congregationes» n. 46.

Tandem *Pius IX.* ut exigentiis Regularium ex nostri ævi conditione exsurgentibus consuleret, per Encyclicas Lit. *Ubi primum* diei 17. Junii an. 1847 particularem Congregationem instituit, cujus titulus est '*Congregatio super statu Regularium*'. Hæc S. Congregatio munus habuit regulas statuendi pro novitiis recipiendis, et in disciplina regulari instituendis, pro admittendis iisdem novitiis prius ad professionem votorum simplicium et deinde ad nuncupanda vota solemnia, pro vita communi inter regulares instauranda, proque aliis rebus decernendis, quæ ad statum regularem actualibus circumstantiis rite conformandum aptæ judicantur. Acta hujus S. Congregationis typis vulgata sunt an. 1862

ab ejus Secretario *Andrea Bizzarri* qui postea S. R. E. Cardinalis creatus est.

De S. Congregatione Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum.

90. Summus Pontifex *Pius IV.* in Constit. *Benedictus Deus* edita 7. kalendas Februarii ann. 1564 confirmavit Concilii Tridentini acta simulque prohibuit absolute quominus super decretis ejusdem Concilii commentarii, glossæ, adnotationes, et in genere interpretationes vulgarentur. Idem Pontifex eodem anno novam edidit Const. *Alias nonnullas* qua Cardinalium Congregationem instituit, cujus officium erat procurandi decretorum tridentinorum observantiam. *Sixtus V.* vero in sæpe cit. Const. *Immensa* confirmavit Congregationem a *Pio IV.* institutam, simulque ei officium commisit interpretandi decreta Concilii Tridentini disciplinam respicientia. Ex hoc factum est ut Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini interpretum appellaretur.

91. Congregatio hæc ex pluribus Cardinalibus a Rom. Pontifice nominatis constat quorum unus est Præfectus, et Secretarium habet inter Prælatos electum. Ex data notione sequitur, facultatem *interpretandi decreta* disciplinaria Concilii Tridentini ad hanc Sacram Congregationem *exclusive* spectare, licet quoad observantiam procurandam eorundem decretorum facultas ejus cum aliis Congregationibus cumulativa sit, præsertim quoad materiam quæ aliarum Congregationum scopum attingit. Ob *dependentiam* quam plura negotia habent a Conc. Tridentino, ea penes hujusmodi Congregationem geruntur. Quare Congregatio hæc agit de residentia Episcoporum et aliorum beneficiatorum, concedit ex justa causa licentiam absentiæ, indulgendo absentibus perceptionem fructuum præbendæ, et quandoque etiam distributiones. Pariter eadem Congregatio concedit facultatem reducendi onera antiqua Missarum ob redituum imminutionem.

Præterea in hac Congregatione tractantur causæ *matrimoniales* præsertim quoad vinculi valorem, et quoad dispensationem a vinculo matrimonii rati et non consummati. Unde inter ejus officiales etiam Defensor seu Advocatus vinculi adnumeratur, qui ex officio rationes, si quæ sunt, afferre debet ad matrimonii jura tuenda. Item videt et definit quæstiones respicientes irregularitatem clericorum, et Summo Pontifici proponit dispensationem concedendi con-

silium, quoties rationes pro ea concedenda militant. Sic pariter cognoscit quæstiones excardinationis clericorum a propria et incardinationis ad aliam Diœcesim. Insuper, licet quæstiones respicientes valorem professionis religiosæ ad Sacram Congregationem Episcoporum et Regularium ordinarie pertineant, tamen S. Congregatio Concilii cognoscere potest de causa restitutionis in integrum contra lapsum quinquennii a Tridentino statuti ad reclamandum contra professionem religiosam invalide emissam.

Etiam in materia beneficiali competens est S. Congregatio Concilii et præsertim in illis negotiis vel quæstionibus, quæ relationem dicunt ad Tridentina decreta. Quare videt quæstiones circa unionem beneficiorum Seminario vel Cathedrali faciendam, item quæstiones circa valorem nominationis inter plures præsentatos, nec non circa ipsum jus patronatus inter plures patronos contendentes.

92. Recipit pariter relationes Episcoporum super statu Diœceseos occasione visitationis Sacrorum Liminum, nec non respondet dubiis et consultationibus ab Episcopis propositis in eadem occasione. *Pro* expendendis vero præfatis *relationibus Episcoporum Benedictus XIV.* instituit specialem Congregationem Prælatorum Romanæ Curiæ dependentem a Sacra Congregatione Concilii Constit. *Decet Romanum Pontificem* edita nono kalendas Decembris ann. 1749.

93. Præterea eidem Sacræ Congregationi Concilii unita est specialis et subsidiaria Congregatio nonnullorum Cardinalium instituta *pro revisione facienda Conciliorum Provincialium*, quæ ex lege lata a *Sixto V.*, uti infra videbimus, subjici debent examini Sacræ Congregationis Concilii. Utriusque Congregationis Cardinales Præfectus idem est, nec non idem est Secretarius. Habet autem suos peculiares consultores ex clero sæculari et regulari electos.

De Sacra Congregatione de Propaganda Fide.

94. Romani Pontifices cum propria Curia, adhibita quoque opera Episcoporum, usque ab antiquitate adlaborabant ut non solum catholica fides suscepta inter populos integra servaretur, sed etiam ut inter infideles et hæreticos ope prædicatorum propagaretur. At usque ad totum sæculum 16. peculiare tribunal collegiale Cardinalium ad hoc promovendum fidei propagandæ opus institutum

non erat. *Gregorius XV.* vero per suam Const. *Inscrutabili divinæ providentiæ arcano* editam decimo kal. Julii an. 1622 Congregationem Cardinalium instituit christiano nomini propagando addictam quæ proinde Congregatio *de propaganda fide* nuncupatur. Ea componitur ex Cardinalibus numero pluribus, quorum unus præfecturam gerit, et habet Secretarium unum ex Prælatis et consultores ex utroque clero electos.

95. Ut autem operi propagationis fidei melius consuleretur, missiones præconum Evangelii pro variis territoriis ad instar Diœcesum institutæ fuerunt. Missionibus vero magis evolvendis ac roborandis *Urbanus VIII.* Constitutione sua 675. quæ incipit *Romanus Pontifex* Romæ collegium erexit in quo adolescentes in locis missionum electi catholicis doctrinis imbuerentur, et idonei fierent ad conversionem infidelium et hæreticorum facilius procurandam. Collegium hujusmodi, quod in dies auctum est, a Pontifice auctore suo nuncupatum fuit *Collegium Urbanum.*

96. Præcipuum Congregationis istius munus est ut operarios evangelicos mittat, quos missionarios vocant, ad fidem catholicam propagandam eosque per regiones distribuat. Porro ut forma regiminis ecclesiastici aliquo modo observaretur, inductum est, ut singulis missionibus territorium proprium adsignaretur, quod nomine Vicariatus Apostolici appellari solet, cui unus præficitur missionarius titulo et auctoritate Vicarii Apostolici, quique solet charactere episcopali decorari. Vicariatus hujusmodi a Sacra Congregatione de Propaganda fide dependent.

97. Præterea eidem Congregationi commissa est cura etiam nonnullarum regionum, in quibus hierarchia ecclesiastica Episcoporum restituta est. Unde ex. gr. Ecclesiæ Angliæ, Hiberniæ, Statuum fœderatorum Americæ etc. licet fundatæ ibidem sint sedes episcopales fixæ cum suis titulis et propriis Episcopis tamen adhuc sub jurisdictione Sacræ hujus Congregationis perseverant. Regula autem est ut quoties hierarchia ecclesiastica in aliqua regione constituitur, ipsæ literæ Apostolicæ quæ sedes episcopales erigunt decernant simul, utrum nec ne novæ sedes a jurisdictione Sacræ Congregationis de Propaganda fide eximantur. Quare Sacra hæc Congregatio non solum mittit Evangelii præcones in regiones in quibus evangelica lux vel nunquam vel vix illuxit, sed etiam suam exercet vigilantiam et auctoritatem in pluribus locis in quibus

christianæ plebes constitutæ sunt et exhibent formam regiminis Ecclesiastici communis.

98. Porro S. Congregatio de Propaganda fide in locis sibi subjectis amplissimam auctoritatem exercet, et æquiparari potest auctoritati, qua reliquæ Congregationes Romanæ in aliis regionibus utuntur. Immo majori etiam pollet auctoritate. Etenim hæc S. Congregatio tractat etiam negotium deputationis Vicariorum Apostolicorum in locis Missionum nec non electionis Episcoporum in Diœcesibus jam constitutis et a se dependentibus. Unde Summus Pontifex per organum hujus Congregationis pro locis eidem Congregationi subjectis vicariatibus et sedibus episcopalibus vacantibus de novis pastoribus providet.

Potestas huic Congregationi competens generali locutione in Const. *Inscrutabili divinæ providentiæ Gregorii XV.* hisce verbis exhibetur: 'Volentes ut (Cardinales) . . . omnia et singula negotia ad fidem in universo mundo propagandam pertinentia cognoscant et tractent, et graviora . . . quæ tractaverint, ad Nos referant; alia vero per seipsos decidant et expediant pro eorum prudentia. Missionibus omnibus ad prædicandum et docendum Evangelium, et catholicam doctrinam superintendant, ministros necessarios constituant et mutent. Nos enim eis tam præmissa, quam omnia et singula alia desuper necessaria et opportuna, etiam si talia fuerint, quæ specialem, specificam et expressam requirunt mentionem, faciendi, gerendi, tractandi, agendi et exsequendi plenam, liberam et amplam facultatem, auctoritatem et potestatem apostolica auctoritate tenore præsentium concedimus et impertimur.'

99. Quapropter quoad loca sibi subjecta S. Congregatio de Propaganda fide omnia negotia pertractat. Quod si agatur de negotio quod materiam fidei directe respiciat illud ad S. Officium S. Congregatio remittere solet. Si vero negotium conscientiæ forum directe attingat, a. S. Pœnitentiaria opportunum remedium vel solutionem quæstionis exposcit.

100. Porro S. hæc Congregatio ex instituto negotia peragit et expedit œconomice et extrajudicialiter. Quoniam vero ob humanam infirmitatem inter Missionarios et præsertim inter diversorum Ordinum regularium missiones quæstiones oriantur; hinc S. Congregatio etiam contentiosa negotia peragere et decidere cogitur. Hæc vero necessitas tractandi forenses quæstiones major facta est

ex quo, restituta hierarchia ecclesiastica in aliquibus regionibus, in regimine Diœcesum juris communis normæ præ oculis habendæ sunt. Hasce autem quæstiones in contentione partium, servata forma judicii summarii Congregatio resolvit. Et quidem usque ad nostra tempora in causis judicialibus peragendis partes poterant advocatorum opera uti, et scriptas ab illis allegationes Cardinalibus offerre. At hodie ob nonnullos abusus, ut arbitror, enatos præsertim ex eo quod negotia magni momenti et sub prudentiæ secreto custodienda facile vulgabantur; statutum est, advocatos in causis defendendis non amplius admitti. Hoc autem non impedit quominus partes collitigantes suam defensionem in scriptis exarent, et in allegatione conscribenda consilio alicujus juris periti ducantur, dummodo tamen defensio in scriptis elucubrata ab eo cujus interest nomine proprio præsentetur.

101. Cum vero ætate nostra opus missionum latius evolveretur, et negotia a S. Congregatione de Propaganda fide tractanda nimium excreverint, *Pius IX.* consilium suscepit secernendi prorsus negotia Ecclesiarum et missionum ritus latini a negotiis Ecclesiæ ritus orientalis. Quare die 6. Januarii anni 1862 edidit Constitutionem quæ incipit *Romani Pontifices* qua novam Congregationem specialem Cardinalium instituit *pro expediendis negotiis Ecclesiarum et Missionum rituum orientalium.* Hæc tamen Congregatio licet distincta sit ab alia Congregatione pro negotiis ritus latini, et suum Secretarium suosque Consultores et Officiales habeat, tamen unum eumdemque habet cum alia Cardinalem Præfectum. Quin imo ut uniformitati actionis, et concordi evolutioni operis propagationis fidei consuleretur, factum est, ut officia utriusque Congregationis in iisdem ædibus sedem haberent, et in particularibus conventibus uniuscujusque Congregationis pro minoribus negotiis expediendis coram Cardinali Præfecto utriusque Congregationis Secretarii convenirent, propriumque consilium panderent.

De Sacra Rituum Congregatione.

102. Concilium Tridentinum sess. 25. in fine Summo Pontifici ecclesiasticarum cæremoniarum et sacrorum rituum reformationem commendavit. Huic Tridentinorum patrum voto inhærens *Sixtus V.* in sæpe cit. Const. *Immensa* specialem Congregationem Cardinalium instituit, quæ a Sacris Ritibus nuncupata est.

103. Componitur Congregatio ex Cardinalibus quos Summus Pontifex numero majores vel minores nominat. Unus ex eis in Præfectum ab eodem Pontifice eligitur. Habet hæc Congregatio Prælatum ad officium Secretarii exercendum, nec non alium Prælatum, qui promotoris fiscalis munere fungitur, et *Promotor fidei* nuncupatur. Hic titulus «Promotoris fidei» unice et exclusive Promotori fiscali principali Romæ degenti reservatur ex decreto S. C. Rituum, d. 14. Januarii 1893, quare «Promotores Fiscales Curiarum ab hoc titulo omnino sese abstinere debent». Huic dat operam alter ecclesiasticus vir, qui Assessor dicitur, vel Sub-fidei-Promotor. Præterea in hac Congregatione plures constituti sunt Consultores, inter quos ex officio adnumerantur, unde et officiales dicuntur, Sacrista Papæ ex Ordine Eremitarum S. Augustini, et Apostolici Palatii Magister ex Ordine Prædicatorum nec non tres antiquiores S. Rotæ Auditores et unus ex Protonotariis Apostolicis participantibus.

104. Duplex munus huic S. Congregationi commissum est; 1um videlicet in ordine ad Sacros *Ritus*, et *ad jura adnexa*, 2um vero tractandi *causas Beatificationis et Canonizationis Servorum Dei.*

Intuitu primi muneris S. Congregatio duo genera negotiorum pertractat, alia quidem in via *gratiosa* et *pacifica*, alia vero in via *contentiosa*. In via *gratiosa et pacifica* advigilat ut veteres ritus sacri ubique locorum in omnibus Urbis et Orbis Ecclesiis etiam in Capella Pontificia in Missis, divinis officiis, Sacramentorum administratione cæterisque ad divinum cultum pertinentibus a quibusvis personis diligenter observentur; cæremoniæ, si exoleverint, restituantur, si depravatæ fuerint, reformentur; libri quoque de sacris ritibus et cæremoniis tractantes, si opus fuerit, emendentur, nec non ut dies festi rite celebrentur. Hæc omnia in cit. Const. *Immensa* descripta leguntur. Præterea quæstiones et dubia circa præfatam materiam et in specie circa sensum rubricarum vel ex officio, vel ad petitionem propositam resolvit. Harum resolutionum collectionem confecit et publicavit Aloisius *Gardellini* ejusdem S. Congregationis Assessor. Quod opus ampliatum nostra ætate iterum prodiit studio et cura Editorum Cassinensium. Insuper S. Congregatio approbat officia et Missas proprias Sanctorum, nec non concedit facultatem celebrandi Missam vel officium sub simplici aut altiori ritu alicujus Sancti vel Beati, et transferendi ad alium diem solemnitatem festorum in locis particularibus etiam

cum celebratione Missæ atque alia hujusmodi. Tandem ad hanc S. Congregationem munus pertinet expendendi et approbandi negotium electionis alicujus Sancti in cœlestem Protectorem Regnorum. Civitatum et oppidorum.

105. In via *contentiosa* S. Congregatio cognoscit et resolvit quæstiones inter partes contendentes in materia præcedentiæ et præeminentiarum in processionibus, aliisque sacris functionibus, nec non in actibus seu tractatibus honorificis, sive quæstiones istæ oriantur inter regulares et sæculares, sive inter utriusque cleri capitula respective, sive tandem inter dignitates et membra ejusdem capituli. Sic etiam determinat limites jurium inter Parochos et Confraternitates laicorum necnon videt ac decernit quæstiones super novas erectiones Congregationum piarum et Confraternitatum. Porro S. Congregatio in hisce omnibus quæstionibus tractandis et decidendis viam judicialem summariam sequitur, auditis autem informationibus Ordinariorum, vel respective Superiorum Regularium.

106. Alterum munus ad S. Rituum Congregationem exclusive spectans respicit Beatificationem et Canonizationem Servorum Dei. In hoc tanti momenti et difficili negotio S. Congregatio maxima cum cautela, et prævio rigido examine procedit. Et quidem, ut notat Cardinalis *De Luca* (*Relatio Rom. Cur.* P. 2. Disc. 17. n. 10.), S. Congregatio in præsenti materia imaginem refert tribunalis contentiosi. Processum enim conficit, qui dicitur Apostolicus et testes examinat coram judicibus delegatis, et notario, qui in actis suis omnia refert. Adsistit præterea Promotor Fidei, qui fiscali munere fungitur, et interrogatoria præparat nec non advigilat ut processus rite fiat et compleatur. Insuper adhibetur opera et consilium virorum peritorum, qui sub juramenti fide referre debent, utrum operationes, quæ miraculis accensendæ a Postulatore proponuntur, supernaturales revera sint, nec a potentia naturæ licet difficili et rara repeti possunt. Præterea *Postulator causæ*, qui actoris personam gerit, emittere debet juramentum calumniæ juxta regulas a jure canonico traditas in *Tit. VII. libri II. Decretalium.* «In causis Beatificationis et Canonizationis Servorum Dei *Postulator principalis unicus* esse debet et in *Urbe* habere *fixam* sedem. *Vicepostulatores* autem nonnisi a principali Postulatore in posterum eligendi erunt, sub pœna nullitatis actorum omnium, quæ per eosdem aliter deputatos fieri contigerit» decrevit S. R. C., d. 22. Aug. 1893, quod decretum S. P. *Leo XIII.* ratum habuit

et confirmavit, d. 21. Dec. 1893. Tandem, aliis omissis, Promotor Fidei difficultates et argumenta contraria, si quæ sint sive in jure sive in facto, ex officio proponere debet. Quæ difficultates et argumenta nisi plene diluantur, cursus actorum suspenditur. Completo autem processu discutitur formiter causa super dubiis propositis prius a consultoribus coram Cardinali ponente, deinde ab iisdem Consultoribus in Congregatione Cardinalium, tertio tandem quæstio agitatur ab eadem Congregatione Cardinalium coram ipso Summo Pontifice qui ultimum judicium postea edendum sibi reservat. Modus autem procedendi et normæ servandæ in hujusmodi tractandis et definiendis causis traduntur a *Bened. XIV.* in celebri opere *De Beatificatione Servorum Dei et de Beatorum Canonizatione.*

De Sacra Congregatione Consistoriali.

107. *Sixtus V.* in sua sæpe cit. Const. *Immensa æterni Dei* numero tertiam hanc S. Congregationem instituit. Constat ex competenti numero Cardinalium, qui copiosus esse non solet, et ipsum summum Pontificem Præfectum habere gloriatur. Ad Secretarii munus exercendum unus ex urbanis Prælatis eligitur, qui etiám Sacri Collegii Cardinalium Secretarius esse solet. Hoc vero secundum officium ex sui natura perpetuum in persona Secretarii Congregationis consistorialis non est. Nam quolibet anno indiget nova Cardinalium confirmatione. Porro Secretarius hic qui sede papali vacante in officio constitutus reperitur, assumitur ad munus exercendum Secretarii Sacri Collegii Cardinalium in conclavi collectorum pro electione novi Pontificis perficienda.

108. *Sixtus V.* in cit. Const. Consistorialis Congregationis negotiorum provinciam designat et eidem munus committit: 1°. Cognoscendi de causis legitimis erectionis faciendæ novarum Ecclesiarum quarumcumque Patriarchalium, Metropolitanarum et Cathedralium, ac de earum dote, Capitulo, Clero et populo; 2°. cognoscendi de causis unionis, dismembrationis, cessionis, permutationis, translationis et pensionum assignationis super redditibus Ecclesiarum, Diœcesum et Monasteriorum; 3°. examinandi causas circa pluralitatem Monasteriorum, idest Abbatiarum, et incompatibilitatem dignitatum; 4°. examinandi causas respicientes nominationes et confirmationes electionum vel postulationum; 5°. tandem expendendi causas respicientes deputationes Suffraganeorum et Coadjutorum sive cum futura successione sive absque eadem successione.

109. Hæc quidem omnia in Sixtina Constitutione explicite designantur. At Cardinalis *De Luca* in *Relat. Cur.* Disc. 5. n. 25. de Congregatione Consistoriali hæc scribit: 'Quia in plerisque actibus consistorialibus interessati oppositores adesse solent, adeo ut formam vel disputationem contentiosam habere oporteat, eaque prudenter ob majorem Consistorii majestatem, ab eo exulavit; hinc proinde erecta fuit particularis Congregatio . . . Consistorialium negotiorum præparatoria, seu Consistorii consultrix, quæ proinde Consistorialis nuncupatur . . . Atque in ista Congregatione prius formiter examinantur materiæ, partibus opponentibus auditis in forma mere contentiosa, proportionata tamen stylo Congregationum Cardinalitiarum circa formalitatem telæ judiciariæ; præsertim vero ubi agatur de Ecclesiarum unionibus vel divisionibus seu dismembrationibus, novisque erectionibus.'

110. Verum non solum in negotiis contentiosis, quæ hodie rara admodum sunt, sed etiam in aliis negotiis, quæ extrajudicialiter, et in via summaria tractantur, Sacra hæc Congregatio præparat materiam pro actibus in Consistorio Papæ tractandis et expediendis. Hinc hodie in Congregatione Consistoriali præsertim expenduntur processus, qui pro Episcopis et Abbatibus in Consistorio promovendis conficiuntur, et summa actorum processus refertur in scheda, quæ consistorialis appellatur et Cardinalibus ante ipsum Consistorium distribuitur.

111. Hæc insuper S. Congregatio appellatur etiam Sacri Collegii Cardinalium Congregatio et per ejus secretarium aliumque Officialem sub dependentia tribus Cardinalibus Capitibus Ordinum idest antiquioribus in quolibet ordine et Cardinali Camerario pro tempore negotia temporalia ad ipsum Sacrum Collegium spectantia tractantur. Si vero de gravioribus negotiis agatur, quæ jura Sacri Collegii respiciunt, omnes Cardinales præsentes in Curia vocantur, et in generali eorumdem conventu quæstio expenditur et resolvitur.

De Sacra Congregatione Immunitatis ecclesiasticæ.

112. Hæc Sacra Congregatio instituta fuit ab *Urbano VIII.*; nescitur vero utrum vivæ vocis oraculo vel decreto Consistoriali vel per literas in forma Brevis. (Card. *De Luca: De Relat. Cur.* pars 2ª. Disc. 17. n. 1.) Huic Congregationi commissum est munus

tractandi negotia et quæstiones decidendi circa immunitatem ecclesiasticam realem, personalem et localem, et præsertim quæstiones respicientes jus asyli ecclesiastici, et eos qui ob crimina excepta hoc jure non gaudent.

113. Hæc Congregatio anteactis temporibus multa et gravia negotia expediebat, et bis in mense in Palatio Apostolico adunabatur, teste Cardinali *De Luca* loco cit. n. 6. Hodie vero ob iniquas leges civiles contra immunitatem ecclesiasticam latas, et ob mores fere ubique in pejus mutatos, salutifera hujus Congregationis actio imminuta maxime est. Quare nuper factum est ut ejusdem Congregationis officia cum vacant, aliis non conferantur, et negotia, si quæ sint, a Sacra Congregatione Concilii pertractentur et expediantur.

De Sacra Congregatione Indulgentiarum et Sacrarum Reliquiarum.

114. Sacram hanc Congregationem instituit Summus Pontifex *Clemens IX.* edita die 6. Julii 1669 Constitutione quæ incipit *In ipsis Pontificatus Nostri.* Ea vero componitur ex pluribus Cardinalibus, quorum unus Præfecti munere fungitur habetque Secretarium inter Prælatos electum. Eidem præterea Congregationi suam præstant operam plures Consultores.

115. Hæc Congregatio instituta fuit ad abusus vitandos, qui in materia indulgentiarum et sacrarum reliquiarum obrepere possunt. Officium vero ejusdem in cit. Const. *Clementis IX.* fusius explicatur, et ad rem nostram sufficiat sequentia referre ex eadem Constitutione excepta. 'Nos autem', ait Pontifex, 'eundem inæstimabilem thesaurum (indulgentiarum) fideli dispensatione erogare, et omnia quæ sacras reliquias contingunt, recte atque ordine disponere cupientes, nonnullos ex Cardinalibus ac aliquos (romanæ) Curiæ Prælatos, aliosque viros religione, pietate, doctrina et rerum usu eximie præditos selegimus, quorum consilio, opera et industria tam gravem muneris nostri partem ad Omnipotentis Dei gloriam, Ecclesiæ honorem ac spiritualem Christi fidelium ædificationem facilius implere valeremus . . . Quapropter Motu proprio ac certa scientia etc. Congregationem S. R. E. Cardinalium ac Prælatorum et aliorum virorum prædictorum, a Nobis, ut præfertur, electorum et deputatorum, ac in futurum tam a Nobis, quam a Successoribus Nostris Romanis Pontificibus eligendorum et deputandorum *cum*

facultate omnem difficultatem ac dubietatem in Sanctorum Reliquiis aut Indulgentiis emergentem quæ ad fidei dogma non pertineat, (Nobis tamen et Romano Pontifice pro tempore existente circa graviora distinctioraque consultis) expediendi; ac si qui abusus in eis irrepserint, illos judicii forma plane postposita corrigendi et emendandi: causas vero judicialem formam requirentes ad proprios Judices remittendi: falsas, apocryphas, indiscretasque indulgentias typis imprimi vetandi, impressas recognoscendi et examinandi ac ubi Nobis seu Romano Pontifici pro tempore existenti retulerit, nostra seu illius auctoritate rejiciendi; reliquias de novo inventas, quas rec. mem. Innocentius Papa III. Prædecessor Noster in generali Concilio Lateranensi publica veneratione coli, nisi prius auctoritate Romani Pontificis approbatas prohibuit, recognoscendi quoque et examinandi: ac in concedendis indulgentiis, Sanctorumque Reliquiis donandis moderationem adhiberi, omniaque pie, sancte et incorrupte fieri curandi tenore præsentium perpetuo erigimus et instituimus.'

116. Et revera hæc S. Congregatio omnem dedit operam ut scopo suæ institutionis satisfaceret et non solum prævio accurato examine authenticitatem sacrarum Reliquiarum recognovit, sed etiam quæstiones et dubia circa indulgentias resolvit. Unde plura prodierunt decreta. Ut autem omnis circa sinceritatem et authenticitatem horum decretorum difficultas removeretur operæ pretium visum est, ex tabulario ejusdem Congregationis omnia decreta extrahere, et in unum colligere librum. Quod reapse factum est, et auctorante Summo Pontifice *Leone XIII.* anno 1883 typis Friderici Pustet impressum est volumen cui titulus *'Decreta authentica Sacræ Congregationis Indulgentiis sacrisque Reliquiis præpositæ ab anno 1668 ad annum 1882 edita jussu et auctoritate SSmi. D. N. Leonis XIII.'*

117. Præterea eadem S. Congregatio concessionis indulgentiarum opus moderabatur, et practica quæ servabatur regula, ceu constat ex actis tabularii Congregationis, in eo posita erat, ut Secretarius in folio describeret summam supplicationum et rationes quæ pro obtinendis indulgentiis militabant, eamque in conventu Cardinalium proponeret, exquirendo ipsorum sententiam. Cardinalium vero consilium Summo Pontifici referebatur, qui indulgentias quas concedebat, per Secretariam Brevium jubebat expediri. Hæc erat praxis antiqua.

118. Tractu autem temporis inductum est ut Summus Pontifex indulgentias elargiretur tam per organum Sacræ Congregationis Indulgentiarum, quam per Secretariam Brevium, et Secretariam a supplicationibus nuncupatam vulgo *dei Memoriali*. In facto hic usus hodie servatur, licet nonnullis abhinc annis sub s. mem. *Pii IX.* Pontificatu ad aliquod tempus concessio indulgentiarum veluti jure exclusivo fieret per organum Secretariæ Brevium.

De Congregatione Rec. Fabricæ S. Petri.

119. Ut novæ ædificationi et conservationi magnifici templi Deo in honorem Principis Apostolorum in urbe Roma erecti consuleretur, *Julius II.* indulgentias aliaque bona spiritualia iis concessit, qui eleemosynis huic pio operi occurrent. *Leo X.* vero ejusdem pii operis administratoribus facultatem tribuit exsequendi pia legata et eorum partem Fabricæ S. Petri adsignandi. Deinde *Clemens VII.* collegium instituit sexaginta virorum qui administrationem Fabricæ ejusdem gererent. Ut autem tutiori modo et sub stabili nobiliorique forma negotiis Fabricæ S. Petri consultum esset, *Clemens VIII.* ad instar Congregationum a *Sixto V.* erectarum, etiam specialem Congregationem Fabricæ S. Petri instituit, quæ componeretur ex aliquibus S. R. E. Cardinalibus et coadjutores haberet Auditorem Cameræ Apostolicæ, Thesaurarium generalem, Pontificiæ domus Præfectum, unum ex Auditoribus S. Rotæ, unum ex Clericis Cameræ et Oeconomum Fabricæ, qui secretarii Congregationis munere fungeretur.

120. Hujus S. Congregationis scopus et officium juxta primitivam institutionem multiplex est: 1°. quidem advigilare debet, ut dispositiones ad pias causas sive inter vivos factæ, sive per actum ultimæ voluntatis executioni mandentur, simulque facultatem habet applicandi Fabricæ s. Petri *fructus decursos*, qui in aliquod pium opus erogari debuissent. 2°. eidem Fabricæ applicare potest pias dispositiones *incertas* necnon eas, quæ pro incerto opere factæ reperiuntur. 3°. potest item applicare Fabricæ s. Petri legata ad pium opus determinatum complendum, quæ effectu carent ob *insufficientiam* bonorum adsignatorum, et bona hujusmodi cum injusto lucro penes hæredem remanerent. 4°. eidem Fabricæ applicare potest bona relicta vel attributa Ecclesiis, locis piis vel personis, quæ ex instituto acquirendi et possidendi *incapaces* exsi-

stunt, ex. gr. Capuccini, Minores observantes etc. 5. S. Congregatio videre potest et decernere de causis nullitatis contractuum alienationis bonorum pertinentium ad quælibet pia loca et Fabricæ s. Petri applicare fructus *male perceptos*, quoties contractus initi fuerint sine Beneplacito Apostolico. Hæc omnia late exposita legantur a Cardinali *De Luca* in *Relat. Curiæ* Discursu 20. n. 1. et seqq.

121. Ut autem muneri suo rite S. Congregatio satisfaceret, solita fuit in variis provinciis suos Commissarios constituere qui proprium et coactivum tribunal pro quæstionibus in prima instantia decidendis habebant, et a quorum sententia ad ipsam Congregationem urbanam appellari poterat. Præterea iisdem Commissariis, qui curare debebant in propria provincia legatorum piorum observantiam, juxta Edictum generale diei 16. Augusti 1788, Notarii et tabulariorum custodes manifestare tenebantur dispositiones omnes, sive inter vivos, sive mortis causa favore locorum piorum in propriis actis relatas.

122. Insuper pro ditione temporali Summi Pontificis habebatur Romæ speciale tribunal quod tribunal Fabricæ S. Petri nuncupabatur, quodque juris ordine servato in causis spectantibus ad administrationem ejusdem Fabricæ in via contentiosa jus dicebat. Et quidem tribunal hujusmodi crimina etiam coërcebat, quæ sive in ipsa Basilica S. Petri sive in locis conterminis patrabantur. Hæc servabantur juxta *primævam* Congregationis et tribunalis Fabricæ institutionem.

123. At tractu temporis res aliquantisper immutata est etiam in ipsa Ditione temporali S. Sedis. Nam Ecclesiam gubernante *Pio IX.* s. mem. anno 1863 abolitum fuit præfatum tribunal, et simul Commissariorum munus cessavit. Remansit vero, et adhuc exsistit Congregatio Fabricæ S. Petri constans ex aliquibus Cardinalibus, et secretario, qui simul œconomi ejusdem Fabricæ munus gerit. Porro hujus S. Congregationis Præfectus hodie est ipse Cardinalis Archipresbyter Basilicæ S. Petri, dum anteactis temporibus, teste Cardinali *De Luca* loco cit. n. 5., præfecturam antiquior ejusdem Congregationis Cardinalis gerere videbatur.

124. Congregationis istius Officium ordinarium in hodierna praxi est, ut in via gratiosa suas facultates circa legata pia et præsertim onera missarum exerceat. Et quidem negotia quæ in hoc genere

a Congregatione tractantur et expediuntur, duplicis præsertim sunt speciei. Videlicet 1°. solet S. Congregatio fideles oratores, qui oneribus legatorum piorum gravantur, ad compositionem ex justis causis admittere quoad præteritas omissiones, eos nempe absolvendo imposita ipsis solutione discretæ summæ pecuniæ favore Fabricæ S. Petri, necnon rationalibus item causis concurrentibus, ipsa onera quoad futurum reducere solet et Episcopis exposcentibus ad tempus facultatem concedere onera reducendi. Pariter ad aliam Ecclesiam vel altare onera missarum transfert, itemque ultra duos menses conciliares celebrationem missarum manualium differt, dummodo dies celebrationis non fuerit a fidelibus eleemosynam offerentibus designatus. 2°. Eadem S. Congregatio admittere et probare solet redemptionem ipsorum legatorum piorum, prævia tamen solutione in manibus Ordinarii capitalis summæ, quam ipse Ordinarius fructiferam efficere, ejusque titulum custodire, necnon ex reditibus inde provenientibus legati pii satisfactionem quotannis curare debet. Qui plura desiderat, consulat Cardinalis *De Luca* in cit. Discursu, nec non *Nicolai Mariæ de Nicolais* opus, cui titulus *De Vaticana Basilica Divi Petri ac de ejusdem Privilegiis.*

De Sacra Congregatione Visitationis Apostolicæ.

125. Hæc S. Congregatio operam suam Summo Pontifici præstat, non quidem in regimine Ecclesiæ universalis, sed in officio episcopali quod ille gerit in Urbe Roma, ejusque Diœcesano districtu. Cum enim Summus Pontifex ob curam, quæ ei incumbit, totam Ecclesiam Christi gubernandi, visitationem Ecclesiarum Urbis per se ipsum complere non posset, *Urbanus VIII.* opportunum duxit peculiarem Congregationem constituere, quæ huic muneri vice Pontificis satisfaceret. Componitur hæc S. Congregatio ex aliquibus Cardinalibus, ex Secretario qui inter Prælatos eligi solet et ex consultoribus. Præfecturam hujus Congregationis sibi solet Summus Pontifex reservare. Cardinalis autem Urbis Vicarius nomine et officio Præsidis ejusdem decoratur.

126. Antiquitus, teste Cardinali *de Luca De Relat. Curiæ Rom.* Disc. 24. n. 5. visitatio localis in Ecclesiis Urbis complebatur ab uno ex Cardinalibus ad Congregationem pertinentibus qui coadjutorem habebat unum ex Prælatis juxta distributionem ab ipsa Congregatione designatam; in Ecclesiis autem Districtus

ab aliquibus Prælatis deputatis visitatio fiebat. Ultima visitatio localis in Urbe peracta fuit jussu *Leonis XII.*

127. Hodie autem S. Congregatio, licet per delegatas personas Ecclesias et loca pia non visitet; tamen diligenti cura advigilat, ut onera pia fideliter impleantur. Exquirit enim a rectoribus Ecclesiarum et locorum piorum quotanuis libros onerum Missarum, et Capellaniarum, et postquam eos examini subjecerit, relativum decretum conficit. Insuper S. Congregatio advigilat ut Capellaniarum et Legatorum piorum dos conservetur et rite administretur, nec non consulit piis fundationibus, quas fideles noviter instituere velint. Ipsa etiam in Urbe taxam diœcesanam eleemosynæ Missarum determinat, et antiqua onera ob redituum imminutionem reducit, præteritasque omissiones, justa accedente causa, sanat, supplendo de thesauro Ecclesiæ.

128. Præterea eadem S. Congregatio resolvit quæstiones circa Capellanias et Legata pia Urbis, quæ in contentione partium agitantur. Quæstiones autem hujusmodi in prima instantia tractantur et decernuntur in Congregatione Consultorum una cum Cardinali Præside, et in gradu appellationis videntur et resolvuntur a Congregatione generali Cardinalium.

De S. Congregatione a negotiis ecclesiasticis extraordinariis nuncupata.

129. Cardinalis *De Luca Rel. Rom. Curiæ* Disc. 5. nn. 23. et 24. hæc habet: 'In Consistorio Papa cum Cardinalibus agit de gravioribus Sedis Apostolicæ et Ecclesiæ universalis vel Principum spiritualibus ac temporalibus negotiis juxta eorum qualitatem et circumstantias; cumque non semper expediat de illis publice coram omnibus Cardinalibus loqui, hinc isto casu Papa pro eorundem negotiorum consultatione et directione *aliquorum Cardinalium particularem Congregationem* deputare solet, quæ *status* dicitur; istaque proinde non est Congregatio fixa et continua, sicut sunt aliæ . . . sed in singulis occurrentiis particulariter deputari solet, variando in qualibet Cardinales, aliosque ministros pro negotiorum qualitate, vel temporum opportunitate'.

130. At nostra fere ætate, cum quotidie difficultates in relationibus inter S. Sedem et civilia gubernia excrescerent, præsertim vero ob infelicem rerum ecclesiasticarum conditionem in Gallia sub finem elapsi et initium labentis sæculi, eumque mos tractandi

ordinario modo graviora negotia in Consistorio non amplius expedire videretur; necesse fuit fixam et ordinariam Cardinalium Congregationem instituere, quæ locum prioris extraordinariæ Congregationis, de qua loquitur Cardinalis *De Luca,* occuparet. Hujus novæ Congregationis exordium repeti potest a Congregatione particulari, quam *Pius VI.* circa annum 1793 instituit *super negotiis ecclesiasticis Regni Galliarum;* ex dispositione autem et mandato *Pii VII.* paulo post assumptionem ad Pontificatum instituta est Congregatio quæ etiam aliorum Regnorum et regionum curam gereret, et generaliori nuncupatione dicta est Congregatio *a negotiis ecclesiasticis extraordinariis.*

131. Hæc Congregatio perduravit usque ad annum 1809, quo tempore sanctissimus ille Pontifex ab urbe Roma per vim fuit avulsus. Anno autem 1814 vertente, post felicem in Urbem reditum, *Pius VII.* eandem Congregationem restituit, et ea ad præsens perseverat. Componitur hæc Congregatio ex aliquibus S. R. E. Cardinalibus a Summo Pontifice electis, Secretario et pluribus Consultoribus, qui doctrina ecclesiastica vel saltem peritia in negotiis expediendis maxime commendantur. Officia hujus Congregationis, ob intimam relationem cum Secretaria Status, apud eandem, distincta tamen sectione, sedem obtinent.

Hæc Congregatio dies fixos non habet, sed frequenter quidem adunatur, quoties pro gravioribus emergentibus negotiis vel quæstionibus expendendis necessarium videatur. Et quidem Summus Pontifex ex Cardinalibus ad S. Congregationem pertinentibus, juxta negotii tractandi qualitatem, modo alios et modo alios, aliquando autem etiam omnes convocare solet. Unde aliqua ratione servatur mos antiquæ Congregationis *Status,* de qua Cardinalis *de Luca* meminit.

132. Magnæ autem utilitatis pro Ecclesiæ spirituali regimine est Congregatio hujusmodi; ea enim viam et modum negotia graviora juxta veritatis simul et prudentiæ principia expediendi Sanctæ Sedi proponit et explicat, necnon solemnes conventiones, vulgo concordata, cum summis principibus et guberniis, antequam ineantur, examinat.

Præterea eadem S. Congregatio negotia omnia ecclesiastica pro regionibus Imperio *Russico* subjectis, necnon pro regionibus *Americæ Meridionalis* exclusive pertractat eodem modo, quo S. Con-

gregatio de Propaganda Fide pro locis missionum. Unde quoad dictas regiones etiam concedit in rebus ecclesiasticis facultates et indulta.

De Sacra Congregatione studiis regundis præposita.

133. Cum Ecclesia jus habeat vigilantiam exercendi in literaria et scientifica fidelium institutione, ne præsertim juvenes erroribus contra doctrinam fidei et morum imbuantur incaute, cumque in rebus sacris præcipue Ecclesia curare debeat, ne veritas et puritas fidei deturpetur; hinc Ecclesia jus sibi merito vindicavit studiorum provinciam dirigendi et moderandi. Et quidem Ecclesia totis viribus operam dedit, ut humaniores literæ et scientiæ utiliter docerentur. Quare dum studia in Europa ferme tacerent, in Ecclesiis Cathedralibus scholasticum idest magistrum constituit c. 4. *De Magistris* (V. 5) et scholas tum in Capitulis tum in Monasteriis fundavit et fovit. Ex scholis autem hujusmodi Bononiæ primum, et deinde Parisiis Universitates studiorum sub protectione Romani Pontificis ortæ sunt et floruerunt. Aliæ paulo posterius Universitates ad instar istarum institutæ sunt in aliquibus civitatibus Italiæ, Galliarum, Angliæ et Germaniæ, et omnes decretum institutionis a Romano Pontifice impetrarunt. Unde gradus academicus Magisterii seu Doctoratus a Romani Pontificis concessione et auctoritate originem habuit. Cfr. *Walter (Manuale del Diritto Ecclesiastico. §§. 338. 339. 340.)*

134. Ut vero studiorum ratio tutius procederet, et competens simulque ordinarium tribunal studiis rite moderandis haberetur, Romæ peculiaris Congregatio huic scopo inserviens a *Sixto V.* in sæpe cit. Const. *Immensa* instituta est. Ea constat ex aliquibus S. R. E. Cardinalibus, quorum unus præfecturam Congregationis exercet, simulque habet Secretarium inter Prælatos electum.

Magna erat hujus Sacræ Congregationis potestas præsertim in Ditione temporali S. Sedis juxta Const. *Leonis XII. Quod divina Sapientia;* ab eaque omnes studiorum Universitates dependebant.

135. Mutatis temporum conditionibus, præcipuum munus hodie huic Congregationi competens est, ut expendat et approbet erectiones in variis regionibus novarum Universitatum Catholicarum, eisque leges et normas tradat tum in ordine ad cathedras consti-

tuendas, tum pro gradibus academicis conferendis; nec non resolvendi quæstiones, quæ circa jura et privilegia singularum Universitatum catholicarum jam erectarum exsurgunt.

De Sacra Congregatione Cæremoniali.

136. Hæc S. Congregatio instituta fuit a *Sixto V.* in Const. *Immensa*, et habita est ceu participatio et derivatio S. Congregationis Rituum. Componitur ex aliquibus Cardinalibus, et Cardinalis Sacri Collegii Decanus præfecturam ejus gerit. Ad Secretarii munus obeundum unus ex Magistris Cæremoniarum Palatii Apostolici assumitur, cæteri vero Magistri Cæremoniarum Consultorum officium obtinent.

137. Hæc S. Congregatio vigilantiam et curam exercet circa ritus et cæremonias tum sacras tum civiles, quæ in Curia Romani Pontificis observantur, et circa jura personarum ad easdem cæremonias relativa. Quare hæc S. Congregatio advigilat ut leges sacræ liturgiæ in publicis functionibus papalibus custodiantur et rite impleantur. Resolvit quæstiones respicientes præeminentiam inter Cardinales, inter Prælatos, nec non inter alias personas, quæ jus habent sacris functionibus papalibus assistendi. Præterea hæc Congregatio regulas in solemni præsentatione, seu accessu summorum Principum eorumque Legatorum ad Romanum Pontificem servandas constituit. Quare dum hæc præsentatio locum habet, Secretarius Congregationis cæremonialis præsens adest in Palatio Apostolico, et advigilat, ut omnia rite procedant.

138. Insuper idem Secretarius novis Cardinalibus communicat opportunas instructiones in ordine ad actus solemnes proprios Dignitatis Cardinalatus, et relate ad formulas adhibendas in epistolis, quas aliis Cardinalibus et Summis Principibus scribere solent. Idem pariter Secretarius allegatis et nobilibus viris electis inter milites personali custodiæ et tuitioni Summi Pontificis destinatos communicat instructiones circa ritus et cæremonias servandas tum ab ipsis tum a Cardinalibus extra Curiam noviter creatis in occasione, qua eisdem Cardinalibus insignia Cardinalatus tradunt. Qui ampliores notitias de ista Congregatione desiderat, conferre poterit auctorem *Lunadoro* in opere *Relazione della Corte di Roma*, tom. II.

De S. Congregatione super Examine Episcoporum.

139. Inter qualitates a sacris canonibus et a Concilio Tridentino sess. 22. cap. 2. *de Ref.* pro Episcopis eligendis requisitas, scientia competens adnumeratur. Hinc juxta tridentinos patres nec sufficere videtur simplex gradus academicus magisterii in Sacra Theologia vel in jure canonico, sed requiritur ut promovendus ad Episcopatum gradum hujusmodi *merito* sit assecutus. Huic canonicæ dispositioni inhærens *Clemens VIII.* pro Italia et insulis adjacentibus peculiarem Congregationem instituit, cujus officium est, electum in Episcopum examini subjicere, et ejus in doctrina tum theologica, tum canonica peritiam experiri. Hæc Congregatio componitur ex aliquibus Cardinalibus, et aliquibus examinatoribus in re theologica, et aliis Cardinalibus et examinatoribus in materia sacrorum canonum. Habet insuper Secretarium inter Prælatos electum.

140. Hæc S. Congregatio adhuc in pleno suo juridico valore exsistit, nec ulla Constitutio vel decretum contrarium editum est; attamen nostris temporibus ob peculiares difficultates et incommoda, quibus Ecclesia premitur, prudens consilium in facto tantum susceptum est, ut novi Episcopi examini doctrinarum non subjiciantur.

Verum ut Ecclesiis Italiæ idonei pastores præficiantur, a Summo Pontifice *Leone XIII.* restituta est.

S. Congregatio de eligendis Episcopis.

141. Hanc S. Congregationem primus instituit *Innocentius XI.* et de ea agit Cardinalis *De Luca* in suo opere '*Il Cardinale pratico*' cap. 34. Congregatio hujusmodi tractu temporis ab opere cessavit; eam tamen in pristinum restituit *Benedictus XIV.* edita Const. *Ad Apostolicæ* die 16. Octobris an. 1740 eamque componi voluit ex quinque Cardinalibus et Prælato Auditore Summi Pontificis pro tempore, qui Secretarii munere fungeretur. Ut autem Congregatio tutius procederet, et veritatem circa qualitates eligendorum facilius detegeret, membris ejusdem obligationem imposuit servandi secretum ad instar S. Congregationis Supremæ et Universalis Inquisitionis. Hæc vero Congregatio difficultates non paucas passa est, insurgentibus contra ipsam, ut fertur, Cardinalibus regnorum protectoribus, qui Episcopos respectivæ nationis in Consistorio

proponere solebant. Quare ab ipsa *Benedicti XIV.* ætate tacere coacta est, et Nunciis Apostolicis Prælatoque Auditori Summi Pontificis munus incubuit processum conficiendi circa qualitates nominati vel electi dignitatem episcopalem nec non circa conditionem Ecclesiæ vacantis, juxta tenorem Decreti *'Si processus' Urbani VIII.* editi anno 1627.

142. At mutatis temporum circumstantiis, et cognita opportunitate, pristinam Congregationem juxta formam Benedictinæ Constitutionis *Ad Apostolicæ* pro Italia restituit d. 21. Sept. 1878 SS. D. N. *Leo XIII.* qui Cardinales quinque nominavit, suum Auditorem Secretarium constituit, duosque alios officiales coadjutores adjunxit cum lege servandi secretum, nec non normas practicas probavit, quibus inquisitio circa personas earumque qualitates quam tutissime perficeretur. Porro hujus Congregationis salutares effectus in electionibus Episcoporum, quæ passim fiunt in Italia, jam læti conspicimus. Hæc vero S. Congregatio munus habet inquirendi et expendendi qualitates promovendorum, ac proinde ipsam electionem personarum præcedit. Electione autem personæ facta per Summum Pontificem, solitum processum conficit Prælatus Auditor ejus juxta normas in Decreto cit. *Urbani VIII.* designatas.

De Congregatione super residentia Episcoporum.

143. Quoniam Concilium Tridentinum sess. 6. c. 1. et sess. 23. c. 1. *de Ref.* legis residentiæ observantiam Episcopis tantopere inculcaverat; *Urbano VIII.* opportunum visum fuit specialem Congregationem erigere, quæ huic negotio curando præficeretur. Hanc Congregationem Summus ille Pontifex instituit per suam Constit. *S. Synodus* editam die 12. Decembris 1634. *Benedictus XIV.* vero in sua Const. *Ad Universæ* diei 3. Septembris 1746 statuit, ut officium Congregationis Præfecti gereret Cardinalis Urbis Vicarius, et Secretarii munus obiret ipse S. Congregationis Concilii pro tempore Secretarius.

Scopus hujus S. Congregationis fuit vigilantiam exercere circa observantiam legis residentiæ Episcoporum, contra delinquentes procedere, nec non videre et expendere petitiones Episcoporum et rationes ab eis propositas ad obtinendum indultum absentiæ a Diœcesi ultra tres menses, qui ex concessione tridentina sess. 23. c. 1. *de Ref.* conciliares vocantur.

144. Usque ad nostra fere tempora S. hæc Congregatio constabat ex sex Cardinalibus; hodie quidem remanet adhuc titulus Congregationis, verum in facto solus adest Cardinalis Urbis Vicarius, titulo Præfecti decoratus, et Secretarius Congregationis Concilii, qui munere Secretarii fungitur. Hi autem duo negotia ad Sacram Congregationem super residentia Episcoporum pertinentia pertractant. Quare ipsi petitiones Episcoporum pro indulto absentiæ recipiunt, alteruter ex eis rem Summo Pontifici defert, et rescripta relativa ad absentiam a Cardinali Urbis Vicario expediuntur.

145. Tandem in præsenti materia mentio facienda est nuperrimæ cujusdam ordinationis SS. D. N. *Leonis XIII.* Hic sapientissimus Pontifex statim ac Petri Cathedram ascendit, oculos suos ad Romanæ Curiæ Prælatos convertit, rationemque investigare studuit, qua præsules urbani Sanctæ Sedi in Ecclesiæ universalis regimine operam suam impendere possent, simulque proprium ingenium in re canonica excolere, et peritiam sive in ecclesiasticis negotiis pertractandis, sive in quæstionibus dirimendis sibi comparare valerent.

Quare, jubente Pontifice, Secretariæ Status mandatum prodiit, quo Sacris Congregationibus Episcoporum et Regularium, Concilii et Propagandæ Fidei singillatim adjuncti fuerunt plures Prælati, quibus commissum fuit munus causas examinandi et discutiendi coram Cardinali Præfecto et Secretario respectivæ Congregationis et suffragium consultivum emittendi antequam causæ in generali Cardinalium conventu discutiendæ et definiendæ proponantur.

146. Specialis autem ratio habita est tribunali S. R. Rotæ. Siquidem Collegium Auditorum sub respectu veri tribunalis conservatum est, ita ut operam suam penes S. Rituum Congregationem exhibeat, quæstionesque collegialiter cum voto deliberativo decidat circa valorem juridicum processuum, qui in causis beatificationis et canonizationis Servorum Dei conficiuntur. Præterea eidem tribunali S. Rotæ concessum est, ut juris ordine servato quæstiones in via contentiosa resolvat, quæ super præeminentia vel aliis juribus inter ecclesiasticas personas exortæ, et eidem S. Rituum Congregationi competentes, ipsi tribunali expendendæ et definiendæ a Cardinali Congregationis Præfecto remittuntur.

De juribus Patriarcharum.

147. *Potestas* patriarchalis ex humana institutione derivat hinc tanti valet, quantum Patriarchis concessum est ab Ecclesia c. 9. h. t. Hisce positis nonnulla principia exhibemus.

1°. Primum ac veluti fundamentale jus Patriarcharum est ut in provinciis patriarchatus habeant jurisdictionem ordinariam supra Episcopos omnes, etiam Metropolitanos c. 23. *De Privileg.* (V. 33.). Quod jus antiquitus secumferebat etiam potestatem deponendi suffraganeos suos, quemadmodum deducitur ex c. 6. D. 65. et c. 6. D. 22. Verum animadvertunt auctores hoc privilegium evanuisse etiam ante Concilium Tridentinum; sed certe disparuit post ejusdem Conc. Tridentini dispositionem in c. 8. sess. 13. *de Ref.* et c. 5. sess. 24. *de Ref.* ubi depositiones Episcoporum reservantur Rom. Pontifici.

2°. Confirmabant Archiepiscopos electos, qui Romanæ Sedi non immediate subjiciebantur. Hoc autem jure uti non poterant, nisi postquam accepissent a Romano Pontifice pallium et præstitissent fidelitatis et obedientiæ jusjurandum. Pallium concedebant Metropolitis ab iisdem recipientes pro se professionem canonicam, et pro Romano Pontifice obedientiæ sponsionem cit. c. 23. *De Privil.* (V. 33).

3°. Patriarcha in jure constituitur judex in tertio gradu appellationis, pro causis quæ tractantur in prima instantia penes Curiam episcopalem, et in secundo gradu appellationis pro causis quæ in prima instantia in Curia metropolitana tractantur, ex cit. c. 23. *de Privil.*, ex c. 1. D. 99. et clarius ex c. 9. h. t. Immo juxta aliquos auctores, poterat a sententia Episcopi, omisso medio gradu, appellari ad Tribunal Patriarchæ.

4°. Patriarchæ supplebant negligentiam Metropolitanorum in visitatione Diœceseos c. 16. *de Præscript.* (II. 26) et in collatione beneficiorum c. 3. *De suppl. neglig. Prælat.* (I. 10). Immo dispensabant cum Episcopo vel alio collatore sibi subjecto, qui ob malam collationem beneficiorum fuerat suspensus in Conc. provinciali c. 29. *de Præb. et Dign.* (III. 5).

5°. Recipiebant querelas contra Archiepiscopos non exemptos.

6°. Peculiare fuit ab antiquitate, ceu *Christianus Lupus* in Scholiis et Notis Concilior. ostendit, penes Patriarchas Orientis pri-

vilegium, quod jus Stauropegii appellabatur, et in hoc consistebat ut in Monasterii fundatione Patriarcha si voluisset, potuisset Crucem figere, et consequenter ad illum actum Monasterium de novo erectum subtrahebat a jurisdictione Episcopi suffraganei, sibique immediate subjiciebat.

148. Quod spectat ad *honores*. Antiquitus Patriarchæ sedebant et incedebant immediate post Romanum Pontificem ante S. R. E. Cardinales. Verum etiam hoc privilegium honoris mutationem passum est, cum Cardinales considerati fuerint ceu membra unius corporis moralis cujus caput est Rom. Pontifex. Primum ergo locum occupant Patriarchæ post Cardinales. Insignia autem Patriarchatus sunt Pallium et Crux quæ ipsis incedentibus præfertur cit. c. 23. *de Privil.* (V. 33). — Porro jura, quæ exposuimus, respiciunt Patriarchas majores.

149. Jamvero post schisma in Oriente Patriarchæ majores amplius non considerantur in jure canonico, et solum tituli servantur, qui aliquibus Episcopis Ecclesiæ Occidentalis conferuntur. Restitutus solummodo est, ut vidimus, Patriarcha Hierosolymitanus latini ritus per Const. *Pii IX. Nulla celebrior* diei 22. Julii 1847. At uti ex dispositione hujus Constitutionis patet, huic Patriarchæ fuerunt concessa jura solummodo metropolitica.

150. Si sermo sit de aliis Patriarchis pro variis ritibus in Oriente statutis, de quibus supra mentionem fecimus, privilegia et jura determinantur ex Constitutionibus Apostolicis quibus institutæ sunt istæ Sedes Patriarchales, et ex rationalibus consuetudinibus locorum. Quæ jura et honores omnes Patriarchatui Alexandrino pro Coptis a Ss. D. P. N. *Leone XIII.* in bulla «*Christi Domini*», d. VI. Kal. Dec. 1895, erecto adjudicata sunt. Dependent Patriarchæ hujusmodi a s. Congregat. de Propaganda Fide.

151. Præter Patriarchas majores, dantur etiam, uti vidimus, in Occidente minores Patriarchæ. Hi a Doctoribus æquiparantur Primatibus. Porro Primates non sunt nisi potentiores Archiepiscopi qui in principalioribus Urbibus regnorum et nationum sedem habent. Antiquitus jurisdictione pollebant supra Archiepiscopos et Episcopos regni aut nationis, et quoad subditos eorundem videre poterant causas in gradu appellationis c. 9. h. t. Hodie vero, exceptis synodis nationalibus, quas forte possunt convocare et iisdem præesse, nihil aliud iisdem remanet, nisi quidam primatus honoris

inter alios Episcopos et Archiepiscopos regni et nationis, et vigilantia ut observentur leges ecclesiasticæ statutæ pro integro regno vel natione, et jura ecclesiastica regni vel nationis custodiantur illæsa. Patriarchis omnibus sive majoribus sive minoribus, competit titulus «Excellentia Reverendissima» ex decreto S. C. Cæremonialis, d. 3. Junii 1893.

De juribus Archiepiscoporum seu Metropolitanorum.

152. Archiepiscopus vel Metropolitanus in Diœcesi *propria* consideratur tanquam verus Episcopus; hinc relate ad subditos suæ Diœceseos habet eadem jura, easdemque obligationes, quas habent ceteri Episcopi in propriis Diœcesibus.

Relate ad Diœceses *suffraganeorum suorum* jurisdictio Archiepiscopi est quidem ordinaria et propria; nam Sedi archiepiscopali adnexa est. Hæc vero jurisdictio non est juris divini, sed humani, idest ex Ecclesiæ concessione procedit. Quare quoad hanc jurisdictionem valet principium, ut tantum possit Archiepiscopus, quantum fuerit a jure concessum c. 15. *de temporib. ordin.* (I. 11) et c. ult. *de Filiis Presbyt.* (I. 17). Idem etiam insinuatur in c. 1. *de supplen. neglig. Prælat.* (I. 8) in 6°., in c. 4. *de jurejuran.* (II. 24) et in c. 8. *de Rebus Eccl. alien. vel non* (III. 13). E contra vero quoad Episcopos aliud valet principium; ut nempe in propria Diœcesi omnia possint exceptis iis, quæ vel a lege generali vel ex Superioris voluntate fuerint reservata. Ratio est, quia auctoritas episcopalis censetur propria et originaria, a divina ipsa institutione et non ab humana concessione seu delegatione dimanans; quæque cum ad regendam et gubernandam Diœcesim dirigatur, limites per se non cognoscit, nisi præfigantur ab auctoritate suprema, a qua potestas episcopalis ex vi ejusdem divinæ institutionis dependet et coarctari potest, licet destrui non possit.

153. *De potestate Archiepiscopi in sua provincia: I. relate ad personas ipsas Episcoporum suffraganeorum.*

Non loquimur de jure Metropolitani confirmandi electos suffraganeos suæ provinciæ, quod habebat jure Decretalium ceu patet, aliis omissis, ex cc. 20. et 32. *de Elect.* (I. 6). Nam collationes Ecclesiarum Cathedralium reservantur Romano Pontifici, et moribus hodiernis propositio Sedis Cathedralis in Consistorio locum tenet Confirmationis. Nec loquimur de jure Metropolitani consecrandi

suffraganeos suos. De hoc enim locuti sumus superius, quodque amiserunt Metropolitani, forsitan reclamantibus ipsis Episcopis, a quibus Metropolitæ extorquebant juramentum ultra limites canonicos.

1°. Archiepiscopus seu Metropolitanus habet jurisdictionem ordinariam circa suffraganeos suos, unde tanquam immediate Superior potest eisdem præcipere quæ pertinent ad eorum officium etiam per censuras, et supplere defectus et corrigere abusus. At in usu censurarum contra suffraganeos debet Archiepiscopus maximam moderationem et circumspectionem adhibere, nec procedere potest, nisi ex licentia s. Congr. Conc. Ita probat Card. *Petra* in *Const. 7. Leonis IX.* n. 88.

Archiepiscopus inspecto jure *antiquo* est judex Ordinarius, qui videt causas suffraganeorum sive civiles sive criminales; c. 6. C. 10. q. 3. c. 11. h. t. et c. 54. *de Appell.* (II. 28); at hodierno jure causæ et criminales et civiles eidem subtractæ esse videntur. Nam quoad causas *criminales* servanda est dispositio Tridentini in c. 5. sess. 24. *de Ref.* qua statuitur causas criminales majores Episcoporum reservari Rom. Pontif., minores vero in Synodo provinciali tractandas esse vel a deputatis Synodi ejusdem. Qua in re etiam attendenda est dispositio ejusdem Conc. Tridentini in sess. 13. *de Ref.* cc. 6. et 7. Scilicet Concilium Tridentinum in cit. c. 6. decernit, Episcopum in criminalibus judicialiter neque citari neque moneri posse ut personaliter compareat, nisi ob causam ex qua deponendus vel privandus veniret. Hoc autem constitutum est, ne Episcopus cum præjudicio dignitatis suæ vagari cogatur. In cap. 7. autem Concilium decernit in causa criminali Episcopi testes non esse admittendos nisi sint contestes et bonæ conversationis et famæ, testes vero deponentes ex odio, temeritate aut cupiditate gravibus pœnis esse plectendos. Ex virtute dispositionis Tridentinæ eximi non viderentur causæ *civiles* Episcoporum suffraganeorum a tribunali Metropolitani; verum *Barbosa: De Jur. Eccl. Univ.* lib. 1. c. 7. n. 46. refert: s. Congr. EE. et RR. diei 31. Maji 1588, respondisse Archiepiscopum non posse esse judicem in causis *civilibus* quæ agitantur contra Episcopos suffraganeos.

2°. Exercet Archiepiscopus jurisdictionem in suffraganeos, eorum sententias in subditos vel corrigendo vel confirmando, cum ad ejus tribunal in casu appellationis deferantur c. 2. *de Consuet.* (I. 4)

in 6°. c. 9. h. t., c. 1. *de Off. Leg.* (I. 30) et c. 5. h. t. in 6°. Hac de re locuti sumus etiam in tit. *de Suppl. neglig. Præl.* (I. 10).

3°. Exercebat eandem jurisdictionem Archiepiscopus concedens Episcopis suffraganeis licentiam commorandi extra Diœcesim ultra trimestre conciliare, cujus tamen concessionis rationes exponere et examinare debebat in Conc. provinciali cum aliis suffraganeis c. 1. sess. 23. *de Ref.* Ex Constitutione autem *Urbani VIII.* edita die 7. Octob. 1634. cognitio causarum legitimæ absentiæ Episcoporum reservatur *Rom. Pontifici.*

4°. Exercet Archiepiscopus auctoritatem in personas suffraganeorum supplendo eorum negligentiam. Et primo quidem in *collatione beneficiorum.* Qua in re præter ea quæ diximus in tit. 10. *de suppl. neglig. Præl.* hæc pauca addimus. Si Episcopus noluerit instituere in beneficio personam a patrono præsentatam, institutio peti poterit ab Archiepiscopo. *Abbas* in c. 10. *de Conces. Præb.* (III. 8). Quæ institutio si de beneficiis curam animarum adnexam habentibus agatur, intra duos menses ab Episcopo danda est, secus Patroni adire possunt Archiepiscopum vel Pontificem *Const.* '*In Conferendis*' *S. Pii V.* edita die 16. Maji 1567. Insuper negligente Episcopo in constituendis œconomis Ecclesiarum, Archiepiscopus designabit eosdem c. 3. C. 9. q. 3. — Pariter supplet negligentiam Episcopi *visitando* ejusdem Ecclesiam Cathedralem et Diœcesim totam. Et quidem cum Archiepiscopus visitat Diœcesim suffraganei sui, jura omnia consequitur Episcopi cc. 16. *de Præscript.*, (II. 26), 14. *de Censib.* (III. 39) et ult. *eod.* (III. 20) in 6°. Non poterit vero in visitatione exercere jurisdictionem contentiosam in subditos suffraganei, excepto duplici casu, idest 1°. in coercendis criminibus notoriis c. «Romana» 1. §. «Sane» *de Censib.* (III. 20) in 6°. — 2°. Contra impedientes exercitium suæ jurisdictionis c. 1. *de pœnis* (V. 9) in 6°. Antiquitus Archiepiscopus post completam visitationem propriæ Diœceseos, poterat visitare Ecclesiam et Diœcesim suffraganei c. 1. *de Censib.* in 6°. Verum in sess. 24. c. 3. *de Ref.* in Tridentino definitum est, ut Archiepiscopus non possit visitationem aggredi in Diœcesi suffraganei nisi post plene visitatam suam Diœcesim, et nisi probata fuerit causa visitationis perficiendæ in Conc. Provinciali. — Tertio tandem ut alia minora omittamus, supplet Archiepiscopus Episcopi negligentiam in *erectione* non peracta *seminarii* juxta legem Tridentini in sess. 23. c. 18. post medietatem *de Ref.*

5°. Metropolitanus potestatem exercet in suffraganeos, eos convocando quolibet triennio ad *Concilium Provinciale* sess. 24. c. 2. *de Ref.* cui concilio ipse Metropol. præest c. 1. D. 18. Antiquitus erant frequentiora hæc concilia ita ut can. 5. Conc. *Nicæni* an. 325. statuerit bis in anno celebrandum esse Conc. Provinciale. En verba canonis hujusmodi 'Ut hoc ergo convenientem examinationem accipiat, recte habere visum est, ut singulis annis in unaquaque provincia bis in anno Synodi fiant.' Huic canoni consonat can. 19. Concilii *Chalcedonensis* an. 451. Jure Decretalium expresso in c. 25. *de Accus.* (V. 1) Concilia a Metropolitanis cum propriis suffraganeis singulis annis celebrari debebant. Post Conc. vero Tridentinum Synodus Diœcesana quolibet anno cogenda est; Provincialis *quolibet triennio.* Ita Tridentinum loco cit.

Quidam arbitrati sunt Tridentinum decretum de Conciliis Provincialibus celebrandis abrogatum fuisse per consuetudinem contrariam. At contra tenendum est; nam quamvis rariora evaserint concilia hæc, tamen quandoque locum habuerunt et habent. In *Italia* autem celebrari non debent absque licentia S. Sedis. Cæterum quoniam celebratio conciliorum Provincialium habita est a Patribus Tridentinis tanquam remedium peropportunum ad conservandam disciplinam ecclesiasticam et ad præcavendos errores in provinciis, consuetudo quæ dirigeretur ad abrogandam legem canonicam de iisdem Conciliis celebrandis, non vera consuetudo, sed potius corruptela juris esset appellanda. Dici vero fortasse potest praxim inductam contra legem Tridentinam id solummodo operari ut nempe Episcopi et Metropolitæ excusentur a culpa, si Concilium Provinciale non celebrarent diligenter juxta epochas definitas a Tridentina Synodo; præsertim cum ex praxi inducta referendi plura negotia Rom. Congregationibus, præsto sit medium terminandi non paucas quæstiones quæ in Synodis prius tractabantur. At si consideremus hodiernam disciplinam, videmus præsertim in locis in quibus civile gubernium in rebus religiosis sese immiscere non solet et Episcopis libertatem actionis relinquit, Concilia provincialia iterum frequenter celebrari. Unde nostris temporibus in Anglia et in provinciis Statuum Fœderatorum Americæ plura concilia provincialia celebrata fuisse deprehendimus. Porro hanc praxim celebrandi iterum hæc Concilia ipsa S. Sedes promovet et excitat.

154. Porro *jus convocandi* Concilium provinciale ad *Metropolitanum* spectat c. 25. *de Accusat.* (V. 1), c. 28. §. «Præterea» *de*

Elect. (I. 6), cc. 13.—15. Convocare autem potest Metropolitanus Concilium sine auctoritate Primatis vel Patriarchæ; cn. 2. D. 18. cfr. *Fagnanum comm.* ad c. 25. *de Accus.* (V. 1) n. 5. Metropolitano autem impedito, concilium convocat Episcopus suffraganeus antiquior Provinciæ. Conc. Trid. sess. 24. c. 2. *de Ref.* Quæ dispositio ab auctoribus extenditur etiam ad tempus Sedis metropolitanæ vacantis, ceu etiam declaratum est a s. Congreg. Conc. in causa *Tarraconen.* diei 10. Februar. 1624. lib. 12. Decret. pag. 160. Cfr. *Bened. XIV. De Syn. Diœc.* Lib. 2. c. 9. n. 8. Celebrari autem debet provinciale Concilium in loco intra Provinciam, quem eligit Archiepiscopus; at cessantibus validis obstaculis, celebratio facienda est in ipsa Ecclesia metropolitana. Ita s. Congreg. Conc. penes *Fagnanum* cit. loco n. 27.

155. Quinam vero vocandi et interesse debeant in Concilio Provinciali, declarat Tridentinum in cit. c. 2. sess. 24. de *Ref.* per hæc verba: 'quo Episcopi omnes (Provinciæ) et alii qui de jure vel ex consuetudine interesse debent, omnino convenire teneantur'. Quæ verba licet solummodo exprimant onus conveniendi ex parte Episcoporum et aliorum, tamen secumferunt etiam onus relativum ex parte Metropolitani eosdem vocandi.

1°. Ergo vocandi sunt *Episcopi.* Quod si adsint Episcopi qui nulli Archiepiscopo suffragantur, ex mente Tridentini in eodem c. 2. expressa, debent Archiepiscopum vicinum eligere, in cujus Synodo provinciali cum aliis interesse debeant. — 2°. Vocandi sunt *Vicarii Capitulares* Ecclesiarum Cathedralium vacantium; et quidem hi cum Episcopis habent votum decisivum, quia Diœceses repræsentant. Ita probat *Ferraris Biblioth. Can. v.* «Capitulum» art. 2. n. 15. — De jure autem vocandi sunt 3°. etiam *Abbates Nullius,* qui nempe quasi-episcopali gaudent jurisdictione. Hi enim subjiciuntur dispositioni Conc. Tridentini in c. 2. sess. 24. *de Ref.* idest tenentur sibi eligere Metropolitanum aliquem vicinum, in cujus Conc. Provinciale conveniant. Quemadmodum resolutum est a s. Congr. Conc. ipso summo Pontifice approbante, ceu refert *Fagnan. comm.* in cap. 10. *De his quæ fiunt a Prælatis* (III. 10) n. 34. Pariter invitari debent 4°. etiam *Capitula* Ecclesiarum Cathedralium c. 10. *De his quæ fiunt a Prælat.* Capitula vero hæc, vel eorum procuratores, Abbates sine jurisdictione, et aliæ Dignitates quæ pariter jurisdictione carent, habent in Concilio solummodo votum *consultivum,* non vero deliberativum. Cfr. *Bened. XIV. De*

Syn. Diœc. lib. 3. c. 4. n. 1. Cæteri autem vocandi sunt qui *ex consuetudine* Provinciæ soliti sunt convenire in Concilium.

156. Concilio præest Metropolitanus c. 1. D. 18. et Episcopi sedent juxta ordinem temporis propriæ consecrationis, non vero juxta Ecclesiarum dignitatem et præeminentiam. Quemadmodum resolvit s. Cong. Conc. apud *Fagnan. com.* in c. 25. *de Accusat.* (V. 1) n. 30. Metropolitanus vero non habet plenum jus præsidentiæ in cœtu; nam procedere debet de consilio et assensu Coëpiscoporum, quia suffraganei censentur esse veri conjudices et habent votum decisivum. Hinc si Metropolitanus est unius sententiæ, suffraganei vero contrariæ, prævalet suffraganeorum sententia. Immo quoniam Concilium provinciale refert indolem universitatis seu communitatis, cui præest Metropolitanus; hinc arg. c. 1. *De his quæ fiunt a majori parte Capit.* (III. 11) ea censenda est sententia Concilii, adeoque prævalet, quæ fuerit firmata a consensu majoris partis illorum, qui suffragium habent decisivum cfr. *Fagnan.* cit. *com.* ad c. 25. *de Accusat.* n. 24. et 104. et *Bened. XIV. De syn. Diœc.* lib. 13. c. 2. n. 4.

Concilium etiam *dissolvi* debet a Metropolitano de consilio tamen et assensu aliorum Episcoporum. Ita resolvisse S. Cong. Conc. refert *Fagnanus* in eodem *Comm.* n. 98.

157. Episcopos in Concilio sive plenario sive provinciali *legitime* coadunatos vera potestate legislativa potiri, S. C. Inqu. ad Archiepiscopum *S. Ludovici* in America d. 10. Sept. 1896 ad I^{um} respondendum decrevit. Sed quæritur: *quænam* sunt tractanda in ejusmodi Conciliis? Regula fundamentalis deducitur ex conceptu et scopo hujus Concilii, et est ut leges statuantur et negotia pertractentur, quæ Provinciam respiciunt, nec aliarum Provinciarum jura usurpentur ullo modo. Quare 1^{0}. Conc. Provinciale nihil addere vel demere potest in regula fidei, immo nec facile sese immiscere debet in juris controversiis definiendis, nec in quæstionibus dirimendis quæ salva fide in scholis vel inter Doctores agitantur; et ratio est quia hæc omnia non constituunt negotium peculiare Provinciæ. Poterit vero Conc. Provinciale *explicare* quæ scitu sunt necessaria præsertim circa Sacramentorum administrationem vel susceptionem; nec non Clericos propria munera et fideles propria officia edocebit. — 2^{0}. Abstinere debet a publicandis novis decretis, quæ juri communi vel Apostolicis Constitutionibus *adversentur*. Meminisse enim

oportet concilia particularia habere potius potestatem applicandi et introducendi, quod alias statutum est, quam aliquid de novo constituendi. Cæterum pro necessitate vel utilitate spirituali Provinciæ, synodus provincialis aliquid *præter* jus commune constituere potest. Potest etiam peculiaribus et novis communire sanctionibus leges generales Ecclesiæ, ut melius observentur. — 3°. Non potest Conc. Provinciale quoad *Regulares* præterire limites adsignatos a Conc. Tridentino sess. 25. *De Regular.* et Const. *Gregorii XV.* quæ incipit '*Inscrutabili Dei providentia*', et ab aliis Constitutionibus si quæ sunt Rom. Pontificum, ita ut si quid statuatur a Concilio ultra ea quæ in his locis juris conceduntur, non obliget Regulares exemptos. — Porro hæc tria capita constituunt potius regulam *negativam*, idest potius indicant quid non possit a Conc. Provinciali pertractari. Regula *positiva*, licet non completa, traditur, si animadvertatur ad singula capita negotiorum, quæ a Tridentino committuntur perficienda Concilio Provinciali cit. c. 2. sess. 24. *de Ref.* ubi præcipit renovari celebrationem horum Conciliorum 'pro moderandis moribus, corrigendis excessibus, controversiis componendis, aliisque ex sacris canonibus permissis'. Porro hæc quæ summario modo tradit Tridentinum explicantur per capita a *Fagnano in Comm.* ad cit. c. 25. *De Accusationibus* (V. 1) n. 35. et sequentibus.

158. *De approbatione Conciliorum Provincialium.* — Cum antiquitus in synodis Provincialibus non raro proscriberentur hæreses recenter ortæ, mos invaluit, ut acta Synodi ad Rom. Pontificem transmitterentur cum epistola synodali ut sententia Episcoporum dogmaticum robur adipisceretur. Hanc consuetudinem etiam in hodiernis Conciliis Provincialibus quæ juxta ordinariam œconomiam causas fidei non pertractant, servandam esse voluit *Sixtus V.* in sua Const. '*Immensa*' quæ est 117. tom. 4. Bull. Quare hodie *lex* est, ut acta Concilii Provincialis non debeant publicari antequam a S. Sede expendantur et recognoscantur.

159. Porro acta Conciliorum Provincialium 1°. possunt probari in *forma communi*, idest cum S. Congr. Concilii eadem expendit, corrigit si quæ minus recta vel opportuna incidant atque ita recognita restituit Metropolitæ ut vulgare eadem possit. Hæc recognitio novam non elargitur iisdem actis auctoritatem. Igitur decreta in forma simplici et communi approbata retinent valorem sanctionum Concilii Provincialis. *Bened. XIV. De Syn. Diœc.*

Lib. 13. c. 3. n. 4. Hinc in alio Concilio Provinciali immutari possunt; non possunt vero a Metropolitano corrigi vel abrogari *extra* Synodum Provincialem; doctores vero tenent Episcopos singulos in propria Diœcesi posse in iisdem dispensare quoad casus particulares, accedente legitima causa. *Leurenius For. Eccles.* Lib. 1. tit. 369. 843. n. 2.

2°. Romanus Pontifex potest auctoritate sua acta Concilii Prov. communire expostulante Metropolitano, ceu plura dantur exempla. Quo in casu acta dicuntur probata in *forma specifica.* Quamvis vero acta hujusmodi edantur auctoritate Pontificis suffulta, ac proinde neque a Metropolitano neque ab alio Conc. Prov. sine Rom. Pontificis licentia corrigi aut immutari possint, tamen non exercent vim suam extra limites Provinciæ. Nam acta hæc confirmantur ceu acta Provinciæ, et confirmatio addit quidem robur dispositionibus et decretis synodalibus, non vero eadem extendit ad universam Ecclesiam, nisi clare id expresserit Pontifex, vel nisi quædam decreta in corpore Juris communis retulerit. Quo in casu hæc decreta nomine Pontificis universæ Ecclesiæ intimantur et tamquam leges pontificiæ universales sunt habenda; quemadmodum innuit Justinianus in Leg. 1. Cod. *De vet. jur. enucl.* 'omnia nostra facimus, quibus auctoritatem nostram impertimur'. Plura hujus rei exempla reperiuntur in Decretalibus *Gregor. IX.* Notandum hic est responsum novissimum S. C. Inquisitionis ad dubium propositum ab Archiepiscopo *S. Ludovici* in America: II. Utrum decreta Conciliorum sive plenariorum sive provincialium a S. Sede in forma communi sive specifica confirmata vel adprobata, vel saltem recognita *omnimoda vi* careant, nisi in statuta diœcesana jam fuerint incorporata; et quidem tantum valeant, in quantum sic fuerunt incorporata? — Ad II. *Negative. Et ad mentem.* S. Officium, fer. V., d. 10. Sept. 1896.

160. Tandem animadvertimus, antiquitus sub christiano Romano Imperio præter provincialia concilia celebrata fuisse magna quædam Concilia, quæ totam aliquam regionem repræsentabant, quæque dicta sunt 'plenaria' vel etiam 'universalia'. Tale fuit ex. gr. Conc. *Carthaginiense III.* ann. 397. pro Africa. Ex hisce Conciliis originem duxerunt Concilia nationalia præsertim pro statibus Germaniæ, de quibus agit *Thomasinius De vet. et nova Eccl. disciplina* P. II. Lib. 3. cap. 45—56. Verum concilia hæc nunquam considerata sunt ceu elementum necessarium regiminis

ecclesiastici, et præsertim postquam Primatuum potestas deficere incœpit, eorundem celebratio infrequens facta est. Hinc Tridentinum sess. 24. *de Ref.* c. 2. de iisdem mentionem non facit et solummodo egit de Synodo provinciali et de Diœcesana.*)

161. *De potestate Archiepiscopi: II. relate ad subditos suffraganeorum suorum.* Hac in re adnotandum est, in genere subditos suffraganeorum de lege ordinaria non subjici jurisdictioni Archiepiscopi. Hinc ex c. 11. h. t. Archiepiscopus non potest compellere subditum suffraganei ad suscipiendam delegationem pro causa aliqua videnda. Peculiares vero dantur casus in quibus Archiepiscopus directe respicit actione sua subditos suffraganeorum. 1us casus est casus *appellationis* a tribunali Episcopi ad tribunal metropolitanum, de quo supra. Qua in hypothesi Archiepiscopus efficitur judex ordinarius in causa ita ut possit causam delegare alteri ut eam judicet c. 11. h. t. et c. 1. *de Off. Ord.* (I. 16) in 6^0^.

2^0^. Si subditus suffraganei querelam moveat penes Archiepiscopum de *injusta excommunicationis sententia* contra ipsum ab Episcopo proprio lata, Archiepiscopus re cognita remittit hunc querentem ad Episcopum ut eum absolvat; quod si Episcopus noluerit absolvere, ipse Archiepiscopus eundem absolvere poterit, recepta cautione juratoria de satisfactione peragenda; quam nisi peregerit, excommunicationem contra eum Archiepiscopus renovabit c. 8. h. t. et c. 25. *de Appell.* (II. 28). Quod si sententia Episcopi fuerit evidenter injusta, poterit Archiepiscopus auctoritate sua declarare eandem irrationabiliter fuisse prolatam c. 54. §. Si vero notorium. *De Appell.* (II. 28).

3^0^. Archiepiscopus exercet potestatem in subditos suffraganeorum mittendo *quæstores eleemosynarum* per totam Provinciam pro fabrica Ecclesiæ metropolitanæ, qui tamen quæstores vim solam *deprecativam* et non coactivam possunt exercere c. 1. *De Pœnit. et Remiss.* (V. 10) in 6^0^. Porro animadvertendum est hoc

*) Collectionem Conciliorum Provincialium (necnon Synodorum Diœcesanarum) recentioris temporis (ab a. 1682 ad a. 1869) reperies in celeberrima «*Collectione Lacensi*», cujus auctores sunt Presbyteri Soc. Jesu conventus B. M. V. Immaculatæ ad Lacum (Maria-Laach). — Ejusdem collectionis 6 prima volumina continent acta et decreta conciliorum particularium (1682 -1869), ultimum 7. volumen, editum a. 1890 describit acta Conc. œcumenici Vaticani multaque ad idem pertinentia. Friburgi Brisgoviæ apud Herder.

jus metropolitanorum non fuisse destructum a Conc. Tridentino in c. 2. sess. 5. et in c. 9. sess. 21. *de Ref.* Nam ibi aboliti dicuntur solummodo quæstores indulgentiarum.

4us casus exercitii jusisdictionis metropolitanæ in subditos suffraganeorum est in *pastorali visitatione*, quam Archiepiscopus complet in defectu Episcopi.

5^{0}. Quoad *Regulares* potest Archiepiscopus ceu delegatus Apostolicæ Sedis pro tota sua Provincia superiores regulares obligare ut advigilent ne in parœciis adnexis propriis monasteriis prædicatio Verbi Dei negligatur c. 2. sess. 5. *de Ref.* §. «Si quæ vero.»

De Episcopis.

162. Post Metropolitanos in præsenti titulo de Episcopis agendum est qui habent populum proprium et propriam jurisdictionem ex titulo pastorali super gregem suum. Episcopatus in genere inspectus, haberi potest ceu continuatio missionis, quam Christus Dominus contulit Apostolis pro Ecclesia sua. Hinc *s. Irenæus* '*Contra hæreses*' IV. 25. scribebat 'Quapropter eis qui successionem habent ab Apostolis, sicut ostendimus, obedire oportet'. *S. Cyprianus* autem ep. 69. scribit de Episcopis 'Qui Apostolis vicaria ordinatione succedunt'. Et Tridentinum sess. 23. c. 4. de Episcopis ait 'Qui in Apostolorum locum successerunt'. Quare Episcopi ex divina Christi institutione procedunt, et a Spiritu sancto censentur positi, ut Ecclesiam Dei regant *Act.* XX. 28. Episcoporum ergo potestas est de jure *divino*.

163. Porro episcopalis potestas dividitur in eam quæ dicitur *ordinis*, et eam quæ est *jurisdictionis*. Et quidem potestatem ordinis, quoniam ex charactere episcopali derivat, parem habent Episcopi cum Archiepiscopis, Primatibus, Patriarchis et cum ipso Summo Pontifice. Ex potestate ordinis Episcopus in sua Diœcesi administrat omnia sacramenta et sacramentalia, idest omnes illos ritus s. liturgiæ qui instituti sunt ad modum sacramentorum, et licet non conferant ex opere operato gratiam quam significant, tamen et deprecationis ecclesiasticæ formam habent, et ad excitandas in fidelibus pias et religiosas dispositiones plurimum valent. Hinc potest Episcopus Abbates solemniter benedicere, Reges ungere, Virgines consecrare, dedicare ecclesias et altaria, benedicere campanas et sacras vestes, benedicere imagines Christi, Deiparæ

et Sanctorum, et alia hujusmodi peragere potest, de quibus in Pontificali Romano.

164. Hæc vero potestas ordinis alia est quæ dependet a charactere episcopali, alia characterem hunc necessario non requirit. Prior constituitur præsertim in tribus, nempe in confirmando, in ordinando, in consecrando. Quare Episcopus est qui sacramenta Confirmationis et Ordinis confert. Hæc Episcopus exclusive habet ad Presbyteros, eaque perficere nequit ante suam consecrationem; potest vero committere alteri Episcopo ut ejus vice eadem compleat c. 11. *de Elect.* (I. 6). Ad potestatem consecrandi ex ecclesiastica institutione ad ordinem episcopalem pertinet 1°. Chrismatis consecratio c. 4. D. 68., c. 18. D. 3. *De Consecr.* — 2°. Ecclesias et altaria dedicare et eadem reconciliare, si fuerint polluta, c. 1. §. 9. D. 25; cit. c. 4. D. 68. et cap. 9. *de Consecr. Eccl. vel Altaris* (III. 40). — 3°. Campanas benedicere et Chrismate ungere, necnon calices et patenas consecrare.

165. Quoad potestatem Episcopi administrandi sacramenta in tota Diœcesi, animadvertendum est, ipsum posse non solum *valide*, sed etiam *licite* omnia sacramenta administrare; nam fideles præcipue ejus curæ sunt commendati et tota Diœcesis dicitur esse Parochia Episcopi; immo aliquando si necesse sit, curam animarum ceu Parochus exercere tenetur Episcopus in aliqua civitate vel oppido suæ Diœceseos arg. c. 3. D. 95. Verum animadvertendum ex alia parte est, ipsa dispositione juris alios præter Episcopum in Diœcesi constitutos esse inferiores pastores, qui ex officio, idest ex potestate ordinaria, sortiuntur munus et obligationem administrandi quædam sacramenta. Pastores isti præsertim sunt Parochi. Dixi præsertim, quia datur Canonicus Pœnitentiarius qui munus obtinet excipiendarum confessionum. Qua posita dispositione juris, certe non plene ordinata et juri consona videretur agendi ratio Episcopi, si ipse continuo et ordinarie loquendo sese immisceret in exsequendis officiis Parochorum, omnium sacramentorum administrationem sibi reservans. Quare melius est ut abstineat ab administrandis sacramentis quæ ad officium Parochorum spectant nisi adsint rationes et circumstantiæ peculiares; et operam suam consecret gravioribus negotiis Diœceseos persolvendis juxta exemplum Apostolorum, qui ut Verbi Dei prædicationi insisterent, Diaconis commiserunt administrationem mensarum.

De jurisdictione Episcopi in sua Diœcesi.

166. Apostolis ad exercitium propriæ potestatis fines determinati non sunt, sed missi fuerunt a Christo eadem potestate qua ipse a Patre missus fuerat, ut omnes gentes edocerent, baptizarent et ad finem supernaturalem, idest ad vitam æternam perducerent. Verum ipsi Apostoli civitatum constituerunt Episcopos. Sic ex. gr. Paulus *Titum Cretensi* Ecclesiæ præfecit: ad Tit. I. etc. Quare ex antiquissima ordinatione factum est, ut singuli Episcopi regerent particulares Ecclesias, ita ut eorum potestas coarctaretur intra fines determinati territorii c. 34. *Apost.*, cc. 6. et 7. C. 9. q. 2. (ex. Conc. *Antioch.* an. 332.) et c. 27. C. 7. q. 1. (ex Conc. *Carth.* 3. an. 397.) Conc. Trid. sess. 6. c. 5. *de Ref.* Quare forma concreta regiminis ecclesiastici ita constituta est, ut ecclesia universalis divideretur in particulares ecclesias quæ appellatæ sunt Diœceses, quibus singulis præficeretur proprius Episcopus. A tractatoribus autem Juris Publ. Eccl. probatur ad solum Rom. Pontificem spectare auctoritatem novas instituendi Diœceses, veteres dividendi vel coarctandi. Porro eo ipso quod Episcopus legitime positus est in regimine suæ Ecclesiæ, jure divino potestatem regendi fideles ad eandem ecclesiam pertinentes assequitur. Obtinet Ecclesiam in titulum, et jure proprio et ordinario eandem potestatem exercet. Verum ut Episcopus legitime positus censeatur in gubernio suæ Ecclesiæ indiget missione legitima. Hæc autem missio conceditur a Romano Pontifice, qui solus eo ipso quod est canonice assumptus, habet potestatem regendi totam Christi Ecclesiam vi successionis divinæ in locum Petri, adeoque immediate a Deo potestatem recipit. Episcopi ergo missionem obtinent mediate a Deo, immediate a Rom. Pontifice. Hinc explicatur illa formula, qua utuntur Episcopi 'Dei et Apostolicæ Sedis gratia'.

167. Quid vero venit sub nomine hujus potestatis? Diffusa admodum est penes auctores hujus rei tractatio. Claritatis gratia ad aliqua capita hæc potestas redigi potest. Episcopus habet auctoritatem et munus 1^0. *docendi*, 2^0. *jubendi*, 3^0. *judicandi*, 4^0. *corrigendi et puniendi*, 5^0. *administrandi*.

I. Episcopi Apostolorum successores, eorum munia hæreditarunt. Jam vero, ut ex Actis Apostolorum legimus, Apostoli ceu proprium et præcipuum officium esse agnoverunt munus *prædicandi* Verbum Dei. Hinc etiam Episcopus in sacris canonibus consideratur ceu

verus Evangelista et doctor in sua Diœcesi. Et quidem Episcopus *potest* prædicare Verbum Dei non solum in Ecclesiis et locis sibi subjectis, sed etiam in Ecclesiis Regularium ita ut ab alio prohiberi nequeat. Ita pluries respondit S. Congr. super negotiis Episcoporum et Regularium, ceu refert *Bened. XIV. De Syn. Diœc.*, Lib. 9. c. 17. n. 7. — Hæc autem pars muneris episcopalis secumfert ipsum Episcopum *teneri* ad munus ministerii Verbi Dei exsequendum, et nullum alium posse prædicare Verbum Dei in Diœcesi absque ejus consensu vel saltem eo invito. Et quidem ex dispos. c. 15. h. t. et c. 2. sess. 5. *de Ref.* tenentur Episcopi per se ipsos, si legitime impediti non fuerint, ad prædicandum sanctum Dei Evangelium. Si autem impediti fuerint, tenentur assumere viros idoneos, qui munus prædicationis salubriter exsequantur. Hanc vero dispositionem temperans idem Trid. in c. 4. sess. 24. *de Ref.* statuit, Episcopum in sua ecclesia idest in Cathedrali per se ipsum implere debere munus prædicationis, et si fuerit impeditus, per alios idoneos munus exsequi debere, in aliis vero ecclesiis per parochos. Adeo autem tenentur Episcopi sive per se, sive ipsi impediti per alios prædicationis officium exsequi, ut nulla consuetudine aut contraria praxi possint ab hoc onere sese eximere. Consuetudo enim esset contra præceptum *divinum*, c. 1. sess. 23. *de Ref.* ac proinde dicenda esset corruptela juris cc. 7. et 11. *de Consuetudine* (I. 4).

168. In cit. c. 4. sess. 24. sermo est etiam de *Parochis*, qui in Ecclesia sibi commissa onus habent prædicandi Verbum Dei. Insuper ex dispositione cap. 1. sess. 5. *de Ref.* etiam *Canonicus Theologus* obtinet munus prædicationis. Verum horum officium subest Episcopi vigilantiæ, qui diligenter incumbet ut hi tum quoad adsignata tempora tum quoad sanctitatem et veritatem doctrinarum rite munere suo fungantur.

169. Quoad alios concionatores, Episcopus habet intentionem fundatam in *jure*, ut nempe ad ipsum pertineat potestas eos *designandi* sess. 24. c. 4. *de Ref.* 'quos ad prædicationis onus assumet'. Hinc electio concionatorum sive in Cathedrali Ecclesia sive in aliis inferioribus ex jure communi ad Episcopum spectat. Quoad vero *Regulares* in c. 2. sess. 5. *de Ref.* constitutum est illos assumi ex approbatione et licentia Superioris proprii; antequam vero in Ecclesiis proprii Ordinis prædicent, eos *teneri* personaliter cum accepta Superioris licentia se coram Episcopo præsentare et ab eo

benedictionem petere. In ecclesiis vero quæ suorum Ordinum non sunt, Regulares præter licentiam suorum superiorum, debent exposcere licentiam etiam Episcopi. Quod si regularis in ecclesia sui, vel alterius Ordinis errores aut scandala disseminaverit, Episcopus eidem inhibere potest prædicationem. Quod si hæresim docuerit, Episcopus in eum procedere potest non obstante exemptionis privilegio, tanquam Sedis Apostolicæ delegatus cit. loco c. 2. sess. 5. *de Ref.* Quæ omnia cum non viderentur sufficere ad protuendum jus Episcopi prædicandi Verbum Dei et sanctitatem doctrinarum; iterum discusso negotio in c. 4. sess. 24. *de Ref.* sancivit Tridentinum ut 'Nullus sæcularis, sive regularis, etiam in ecclesiis suorum Ordinum contradicente Episcopo prædicare præsumat'. Jura et obligationes Episcoporum circa Verbum Dei prædicandum novissime inculcantur literis encyclicis quas S. C. EE. et RR. jussu Sum. Pont. *Leonis XIII.*, d. 31. Jul. 1894, ad omnes Ordinarios necnon Superiores Ordinum et Congregationum direxit.

170. Præterea ad munus docendi Episcopis proprium pertinet etiam jus et officium ut fidei catechismo rudes et præsertim pueri imbuantur (cit. sess. 24. c. 4). Qua in re præ oculis haberi debet Const. *Bened. XIV. Etsi minime* diei 7. Febr. 1742., in qua præscribitur usus catechismi parvi a Ven. Card. *Bellarmino* exarati, quam Constitutionem subsecuta est alia «*Cum religiosi*» ejusdem Pontificis, d. 26. Jun. 1754. Præ oculis etiam habenda est Encyclica *Pii IX.* quæ incipit *Nostis* diei 8. Dec. 1849. directa Archiepiscopis et Episcopis Italiæ. Animadvertit in ea Pontifex, hostes catholicæ fidei ad Italorum animos a fide abalienandos asserere, catholicam Religionem gloriæ et prosperitati Italiæ adversari, simulque adlaborare, ut placita protestantismi propagentur, dictitantes, protestantismum nil aliud esse, quam diversam christianæ Religionis formam, et prædictorum hostium consilium eo tandem dirigi, ut ad nefaria socialismi et communismi systemata traducant. Quare Pontifex vigilantiam Pastorum Ecclesiarum excitat, ut hisce erroribus et malis apta remedia opponere studeant. Præsertim vero inculcat Pontifex doctrinæ catholicæ in populo explicationem, et præ aliis curandum esse ait, ut dogma de necessitate catholicæ fidei ad obtinendam salutem æternam proponatur et explicetur. Principia in citata Encyclica *Pii IX.* monstrata denuo inculcat S. P. *Leo XIII.* in epistola ad Cardinalem Vicarium «In mezzo» diei 26. Jun. 1878.

Insuper ratione ejusdem muneris Episcopus in sua Diœcesi est inquisitor natus contra hæreticam pravitatem. Quare advigilare et prohibere debet ne falsæ doctrinæ introducantur, et procedere etiam potest contra delinquentes in hac materia. Potest etiam lectionem prohibere librorum pravorum, et ephemeridum periculosarum, qui eo diriguntur ut fidem vel mores corrumpant.

171. II. Jurisdictionis episcopalis caput est potestas *jubendi*. Eo quod Episcopi positi sunt ad regendam ecclesiam Dei, proprium jus habent leges ferendi, quæ ad bonum spirituale fidelium sibi commissorum diriguntur; ceu adstruitur ex c. 2. *De Major. et Obed.* (I. 33). Quæ leges possunt etiam adnexam habere pœnam contra transgressores c. 2. *de Constit.* (I. 2) in 6°. Cavere tamen debet Episcopus ne legibus suis nimis graves addat sanctiones, et præsertim ne facile censuras latæ sententiæ infligat. *Bened. XIV. De Syn. Diœc.* Lib. 18. cc 1. 2. et 3.

Porro leges Episcopi possunt respicere 1°. *fidem* et *mores* populi suæ Diœcesis. Verum quoad fidem non potest aliquid novi definire; sed studere debet legibus suis, ceu supra innuimus, ut vera fides servetur in Diœcesi, et errores serpentes jam damnati compescantur. Hinc cavere debet Episcopus ne lege sua vel decreto condemnet doctrinas quæ salva fide retineri possunt et propugnari. Quoad vero mores seu disciplinam non potest lædere aut immutare ea, quæ in universa Ecclesia observantur, sed eo dirigere debet curas suas ut propriam Diœcesim universæ Ecclesiæ uniformem reddat, ut unitas professionis doctrinarum, administrationis sacramentorum ac unitas actionum in christiana societate promoveatur et servetur. — Episcopi statuta respicient 2°. morum *reformationem* in fidelibus, et præsertim in Clericis juxta et non contra sacros generales canones perficiendam. — 3°. Episcopus præcipere potest ea quæ divina ministrorum officia respiciunt, ut eadem ministri exsequantur juxta ecclesiasticas sacrorum rituum præscriptiones. — 4°. Episcopus præcipere potest dies festos in Diœcesi observandos, qui observari debent quoque ab exemptis omnibus etiam regularibus. Conc. Trid sess. 25. *de Regul.* c. 12. Insuper intimat publicas preces, corrigit superstitiosas ac ridiculas formulas deprecationum. Curat etiam ne erronei vel minus convenientes libri precum adhibeantur, aut vulgentur inter fideles. — 5°. Tandem indicit synodum Cleri sui. Quod munus cum aliqua explicatione indigeat, hinc brevis sit tractatio

De Synodo Diœcesana.

172. Hæc Synodus a *Benedicto XIV.* in cit. op. Lib. 1. cap. 1. n. 4. definitur 'Legitima congregatio ab Episcopo coacta ex Presbyteris et Clericis suæ Diœcesis, aliisque qui accedere ad eam tenentur, in qua de his, quæ curæ pastorali incumbunt, agendum et deliberandum est'. Convocatio Synodi hujusmodi est actus proprius Episcopi ita ut juxta omnes Canonistas ad eam perficiendam non indigeat alterius auctoritate vel consensu. Cum vero pertineat ad potestatem jurisdictionis, convocare Synodum potest Episcopus dummodo sit confirmatus, ante ipsam consecrationem c. 15. *de Elect.* (I. 6) et probat Bened. XIV. *De Syn.* Lib. 2. c. 8. pluribus adductis S. Congregationis Conc. resolutionibus. Cum tamen ex lege Tridentini c. 2. sess. 22. *de Ref.* Episcopus infra tres menses teneatur munus consecrationis suscipere, hoc jure haud facile nondum consecratus uti poterit. Potest etiam, ut vidimus, Synodum convocare *Vicarius Capitularis*, dummodo annus defluxerit ab ultimæ Synodi celebratione. *Abbas* vero, licet habeat quasi Diœcesim, idest gaudeat jurisdictione quasi-episcopali, non potest Synodum celebrare, nisi *privilegium apostolicum* ad id agendum obtinuerit. Ita respondit S. Cong. Conc. in causa *Nullius* diei 17. Augusti 1626. et in *Nullius Messanen.* diei 5. Julii 1738. *Vicarius* autem *Generalis* non potest Synodum convocare absque speciali mandato Episcopi, et si id, etiam Episcopo absente, facere ausus sit, acta Synodi sunt ipso jure nulla. Ita resolvit S. Congr. Conc. die 4. Dec. 1655. Cfr. *Bened. XIV. De Syn.* Lib. 2. c. 8.

173. Quæritur *quinam vocandi sint* et interesse *debeant* Synodo Diœcesanæ. 1°. Vocandi sunt et interesse debent *Abbates omnes sæculares* quamvis exempti, qui in Diœcesi reperiuntur. 2°. *Regulares* vero vocandi sunt et interesse debent qui alias, exemptione cessante, interesse deberent, nec capitulis generalibus subduntur c. 2. sess. 24. *de Ref.* Tales sunt qui præsunt Monasteriis, quæ solitaria dicuntur, nec habent cum aliis monasteriis societatis seu mutuæ communicationis vinculum; idest quæ cum aliis non agnoscunt communem superiorem generalem, cujus capitulo subduntur. Quod si vero regulares curam animarum exercent in Diœcesi, cujusque sint generis, in Synodum Diœcesanam convenire debent Trid. in eod. loco. 3°. Quicumque obtinent vel dignitatem vel personatum nisi habeant privilegium concessum post Tridentinum, te-

nentur Synodum adire. Hi enim lato quodam sensu dicuntur Prælati. Unde Archipresbyter, Archidiaconus, Prior, Decanus, Primicerius etc. tenentur ad Synodum accedere. *Bened. XIV. De Syn.* Lib. 3. c. 3. n. 1. — 4°. *Vicarius generalis,* si ab Episcopo vocetur, tenetur intervenire. Animadvertit vero Bened. XIV. l. c. n. 2. maxime decere et expedire ut invitetur, quemadmodum deducit ex quodam Brevi *Gregorii XIV.* quod ibidem refert. 5°. Invitandi sunt *Canonici Ecclesiæ Cathedralis.* Constituti enim censentur in quasi dignitate, comparanda cum Prioribus et Decanis; et deduci potest ex c. ult. *De his quæ fiunt a Prælatis* (III. 10). Item juxta *Benedict. XIV.* l. c. Lib. 3. c. 4. n. 5. invitandi sunt Canonici Ecclesiarum *Collegiatarum.* Verum ne chori servitium et sacræ functiones deserantur, Canonici non omnes, sed aliqui Capituli nomine in Synodum conveniunt, quemadmodum teste *Barbosa de Off. et Potest. Episcopi* part. 3. allg. 93. n. 11. resolvit S. Congr. die 10. Apr. 1594. Clerici vero beneficium in Cathedrali vel in Collegiatis Ecclesiis obtinentes, possunt invitari ad Synodum, sed uti singuli, non vero ut membra componentia Capitulum. 6°. *Parochi* debent invitari et interesse Synodo. *Vicarii Foranei* verum jus non habent ut vocari debeant, sed si vocentur, accedere tenentur. Notat vero *Bened. XIV. De Syn.* l. 3. c. 3. n. 10. oportere ut Episcopus omnes suos Vicarios Foraneos vocet ad Synodum, eo quia ab istis tanquam a testibus ocularibus melius quam a Vicario generali cognoscere poterit verum statum rerum, præsertim in remotis partibus Diœcesis. Quoad reliquos Presbyteros et Clericos non habentes beneficium ecclesiasticum a S. Congr. Conc. Episcopo *Balneoregensi* die 15. Dec. 1629. responsum est posse Episcopum eos cogere ut intersint quando in Synodo agendum est de reformatione morum, vel de aliqua re quæ attingat totum Clerum, vel de intimandis decretis Concilii Provincialis quo in casu in ipsa convocatione mentio facienda est de generali convocatione ob aliquam ex prædictis causis. 7°. Possunt advocari et interesse Synodo etiam *laici* ex consuetudine aut si rationes et circumstantiæ peculiares eorum præsentiam exposcant.

174. Quamvis vero non pauci Clerici ex Diœcesi in Synodo conveniant, tamen Episcopus *solus* est judex et legislator, qui incipit et dissolvit Synodum, quique suo nomine decreta conficit et promulgat. Quare adstantium votum est solum consultivum, non vero deliberativum. Episcopus scilicet exquirit consilium adstantium,

sed non tenetur illud sequi. Hinc approbatio illa de qua loquitur Pontificale Romanum, a Concilio tribuenda decretis, antequam hæc publicentur, non est approbatio authentica, et auctoritativa, sed adhæsiva. Exceptio tamen fieri debet circa res et dispositiones, in quibus Episcopus ex lege canonica procedere non potest sine consensu Capituli. Quibus in casibus tenetur exquirere hunc consensum, nec contra illum potest procedere et publicare decreta in Synodo. Hanc theoriam in praxi uti certam deprehendimus ex pluribus resolutionibus S. Cong. Conc. relatis a *Bened. XIV. De Syn.* l. 13. c. 1. n. 10. et seqq. et præsertim ex responsione ad Patriarcham *Venetiarum* die 27. Apr. 1592. cujus en tenor: 'S. Congregatio per libellum Amplitudinis tuæ nomine porrectum consulta respondit, eandem Amplitudinem tuam in synodo Diœcesana facere posse Constitutiones absque consensu et approbatione Cleri, debere tamen requirere consilium Capituli, licet illud non teneatur sequi, nisi in casibus a jure expressis, non obstante quod ex forma Romani Pontificalis in celebranda Diœcesana Synodo expresse habeatur, ut constitutiones in Synodo publicandæ a Patribus per verbum *'placet'* confirmentur'.

175. *Objectum Synodi Diœcesanæ.* Materia quæ discuti potest in Synodo Diœcesana ac decretorum objectum constituere, plene ac distincte exponitur in celebri et sæpe cit. op. *Bened. XIV.* quod *De Synodo Diœcesana* inscribitur præsertim a Lib. 6. ad 12. Summa vero capita tantummodo delibabimus. Synodus in Diœcesi convocatur ut disciplina tum quoad divinum cultum, tum quoad mores reformetur vel roboretur. Hinc decreta ejus sacræ liturgiæ observantiam præcipiunt et removent abusus qui fortasse irrepserint, corrigunt defectus; vitia præcipua et mores depravatos præsertim Clericorum emendare satagunt, opportunis remediis institutis juxta temporum et locorum circumstantias; pericula ab hostibus christianæ fidei opposita præveniunt et arcent salubribus monitis et sanctionibus; pacem et unitatem fovent, religionis studium et honorem in populo nec non legum ecclesiasticarum observantiam aptis dispositionibus promovent. In Synodo etiam designantur examinatores seu scrutatores Clericorum, qui nempe promovendos ad ordines et ad beneficia curata examinant sess. 24. *de Ref.* c. 18. nec non designantur personæ idoneæ, quibus causæ decidendæ et negotia explenda a S. Sede delegentur; quæ personæ saltem quatuor esse debent, quarum si aliqua decesserit, Episcopus

de Capituli consilio aliam substituere potest usque ad futuram Synodum Trid. sess. 25. c. 10. *de Ref.*

Abstinere autem debet Episcopus a decidendis in Synodo quæstionibus quæ salva fide agitantur in scholis vel a Doctoribus. Caveat etiam ne per suas constitutiones Synodales deroget juri communi, neve lædat aut imminuat privilegia Regularium vel aliorum.

176. *De tempore celebrationis Synodi Diœcesanæ.* Antiquitus semel vel etiam bis in anno celebrabatur. *Bened. XIV. De Syn.* l. 1. c. 6. nn. 1. 2. et 3. Celebrabatur autem præsertim ut publicarentur decreta Synodi Provincialis; c. 17. D. 18. (Conc. Toletani ann. 593). Sed *Innocentius III.* in c. 25. *de Accusation.* (V. 1) edixit, ut semel in anno Synodus hæc celebraretur. Quam dispositionem Tridentinum renovavit in c. 2. sess. 24. *de Ref.* Hæc porro lex de annuali celebratione Synodi Diœcesanæ abrogata non est, sed adhuc viget; solummodo ejus obligatio adeo stricte non urgetur. Spirituali enim bono Diœcesum ex nova disciplina paullatim inducta, provideri potest usu aliorum mediorum, quæ inter certe recenseri debet praxis plurium Diœcesum sequendi et usu confirmandi ea quæ jam in aliqua præcedenti Synodo Diœcesis ejusdem fuerunt statuta. Porro in approbatione relationum quas de statu Diœceseos Episcopi faciunt in visitationis ss. Liminum occasione, S. Cong. C. non insistit ut absolute servetur lex Tridentina, sed Episcopos hortatur ut Synodum Diœcesanam celebrent quoties viderint expedire bono spirituali Diœceseos.

177. *De loco celebrandæ Synodi Diœcesanæ.* Concilium Diœcesanum constituit exercitium publicum et solemne jurisdictionis episcopalis. Quare in territorio Episcopo subjecto celebrari debet. Licet vero, stricto jure inspecto, possit Episcopus Synodum congregare in quolibet oppido suæ Diœcesis, tamen, ubi nullum obstet impedimentum, maxime expedit ut illam convocet in civitate, idest apud suam *Cathedralem* Ecclesiam, ceu tenuit S. Cong. C. in *Acernen.* diei 17. Maji 1636. Si autem Episcopus præsit duabus Cathedralibus Ecclesiis æque principaliter unitis, potest stricto jure Synodum vel in una vel in alia celebrare. At æquum est et decens, ut modo in una et modo in alia cathedrali Ecclesia Synodum congreget. Cfr. *Bened. XIV. De Syn. Diœc.* Lib. 1. c. 5.

178. Tandem adnotandum est Episcopum posse statim publicare decreta Synodi quin *approbationem* requirat *a. S. Sede*, quia

approbatio hæc necessaria non est. Immo S. Cong. C. rogata ut recognosceret acta *Strongolensis* Synodi, respondit se non consuevisse revidere et approbare, nisi Synodos Provinciales ex Const. *Sixti V.* et Episcopum uti posse jure suo ex s. Concilio (Tridentino). Ita respondit die 17. Junii 1645. *Bened. XIV. De Syn.* l. 13. c. 3.

179. Tertium munus jurisdictionis episcopalis est illud *judicandi.* Scilicet Episcopus est verus judex ordinarius in sua Diœcesi, et potestatem judicandi uti propriam habet sive quoad forum internum, sive quoad externum. Forum *internum,* quod etiam pœnitentiale dicitur, respicit conscientiam fidelium quam Episcopus opportunis monitionibus et pœnitentiis dirigit, emendat, a culpis patratis et a censuris absolvit et ad sanctitatem assequendam disponit. *Externum* forum regimen christiani populi respicit quatenus christianus populus publicam societatem efformat, et actionem habet visibilem et publicam.

180. A. In foro *interno* Episcopus subjectas habet omnes et singulas personas suæ Diœceseos cujuscumque sint gradus et qualitatis. Hinc est Pœnitentiarius totius Diœceseos et habet potestatem quæcumque ligandi et solvendi. Hæc vero potestas quæ per se omnes causas, omnesque culpas vel defectus complecti posset, limitationem pati potest, et passa est ab auctoritate Summi Pontificis per positivam reservationem aliquorum casuum. Unde dantur casus papales, in quibus nempe absolutio Summo Pontifici reservatur. De hisce casibus agitur in Theologia morali. Obiter tamen animadvertimus, in genere casus Summo Pontifici reservari ratione *censuræ* adnexæ eidem Pontifici reservatæ. Quare causæ quæ excusant a censura, idest quæ excludunt contumaciam, excusant etiam a reservatione. At unus est casus, qui ratione sui, idest absque censura, Summo Pontifici reservatur. Videlicet *falsa apud tribunal ecclesiasticum accusatio sacerdotis innocentis de crimine sollicitationis ad turpia in sacramentali confessione, vel occasione sacramentalis confessionis.* Ita in Const. *Sacramentum Pœnitentiæ Benedicti XIV.* Huic casui sine censura reservato regulariter annectitur alter, sc. *acceptatio munerum a regularibus utriusque sexus.* Sed hic casus inter reservatos, saltem sub omni respectu, numerari nequit. Nam neque in Constitutionibus *Clementis VIII.* vel *Urbani VIII.* neque in Constitutionibus *Innocentii XII.* «*Rom. Pontifex,*» d. 3. Sept. 1692 vel *Benedicti XIV.* «*Pastor bonus,*»

d. 13. Apr. 1744 mentio facta est reservationis, sed in his posterioribus statuitur: Qui a persona religiosa accepit munera excepto casu justi tituli, debet illa restituere. Facta restitutione potest absolvi a sacerdote quocumque alias idoneo.

181. Præter Episcopum dantur alii qui in Diœcesi potestatem exercent in foro interno; et horum alii vi officii proprii, alii vero ex commissione. Ex proprio officio sunt Parochi et Canonicus Pœnitentiarius. Verum etiam horum potestas in suo exercitio a potestate Episcopi dependet, a quo potest limitari. Cæteri vero omnes sacerdotes excipere confessiones et absolvere non possunt nisi ab Episcopo receperint approbationem seu mandatum delegationis. Quod dici etiam debet de regularibus quoad confessiones sæcularium personarum, Trid. sess. 23. c. 15. *de Ref.*

182. Ad potestatem fori interni sese refert etiam jus quod habet Episcopus aliquos casus conscientiæ reservandi, in quibus nec ipsi Parochi, nec Canonicus Pœnitentiarius ex generali mandato possunt absolvere. De jure Episcoporum reservandi sibi aliquos casus Tridentinum agit in sess. 14. c. 7. ex quo capite confecit cn. 11. ejusdem sessionis. Porro in hisce locis explicite traditur sacerdotes absque speciali facultate non posse in hisce casibus reservatis valide absolvere. Hæc autem reservatio fieri debet ab Episcopis in ædificationem spiritualem fidelium, non autem in destructionem. — Ad eandem potestatem sese refert etiam facultas Episcopi dispensandi et absolvendi quæ a Tridentino eidem conceditur in sess. 24. c. 6. *de Ref.* per hæc verba 'Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus et suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea quæ oritur ex homicidio voluntario, et exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare, et in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi apostolicæ reservatis delinquentes quoscumque sibi subditos in Diœcesi sua per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum in foro conscientiæ gratis absolvere, imposita pœnitentia salutari. Idem, et in hæresis crimine in eodem foro conscientiæ eis tantum, non eorum Vicariis, sit permissum'. Quandonam casus seu crimen dici debeat occultum, explicatur a *Bened. XIV.* in *Inst. Eccl.* 87. n. 45. seqq.

Porro dispositio Tridentina renovata et correcta est in Const. *Apostolicæ Sedis* circa finem per hæc verba 'Firmam tamen esse volumus absolvendi facultatem a Tridentina Synodo Episcopis con-

cessam sess. 24. c. 6. *de Ref.* in quibuscumque censuris Apostolicæ Sedi reservatis, iis tantum exceptis, quas eidem Apostolicæ Sedi speciali modo reservatas declaravimus'. Quare hodierno jure Episcopi non possunt amplius uti facultate a Concilio Tridentino eis concessa, absolvendi delinquentes a censuris quæ continentur in 1°. artic. Constitutionis *Apostolicæ Sedis,* inter quas adnumeratur etiam excommunicatio ob crimen hæresis et in alia Const. *Pii IX.* quæ incipit '*Romanus Pontifex*' edita V. kal. Sept. 1873. de qua supra egimus in tit. *de Elect.* (I. 6).

183. B. Episcopus est etiam judex in foro *externo,* præest enim societati visibili, in qua reddere debet justitiam et servare jura fidelibus suis. Hinc habet verum tribunal ad quod potest etiam invitos vocare et compellere. Videt ergo et decernit saltem in prima instantia omnes causas pertinentes ad forum ecclesiasticum Trid. sess. 24. c. 20. *de Ref.* Ad tribunal Episcopi trahendi sunt Clerici pro causis omnibus sive civilibus sive criminalibus ex privilegio fori. Laici autem solum pro causis ecclesiasticis aut mixtis. In hoc externo tribunali Episcopus decernit et intimat censuras et publicam pœnitentiam; arcet ab Ecclesia, absolvit publice a censuris.

184. Quartum munus episcopale respicit auctoritatem *corrigendi* et debitas *pœnas* infligendi. Siquidem Episcopus curare efficaciter debet ut disciplina morum et sanctitas cultus conservetur. Quare corrigit abusus qui irrepserint in utraque materia c. 13. h. t. prohibet, ne minus honestæ vel indecentes imagines, neve falsæ reliquiæ venerationi fidelium exponantur, etiam in ecclesiis quomodolibet exemptis in sua Diœcesi exsistentibus, cap. un. sess. 25. *de invocation., veneration. et reliquiis sanctor.* circa finem. Censuras etiam et interdicta intimat quæ publicanda sunt et servanda etiam a Regularibus in eorum ecclesiis c. 5. *de Consuetud.* (I. 4), sess. 25. c. 12. *de Regul.* in Tridentino. Episcopus quamvis semper et possit et debeat corrigendi munus contra delinquentes implere, præsertim vero illud exercet in sacra visitatione Diœceseos. Tenetur enim totam Diœcesim quotannis visitare, aut si totam propter ejus amplitudinem visitare non possit, visitare saltem debet majorem partem ita ut tota visitatio biennio compleatur sess. 24. c. 3. *de Ref.* De hoc vero munere episcopali agemus in Lib. III.

185. Quinto loco competit Episcopo potestas *administrandi.* Hæc potestas respicit 1°. *beneficia.* Antiquitus Episcopus posside-

bat bona et redditus totius Diœceseos, et Clericis divino addictis servitio vel quotidiana secum mensa sustentabat, vel statutis temporibus præscriptam fructuum mensuram distribuebat. Institutis deinde beneficiis, Episcopus singulis concedebat propriam præbendam. Quare Episcopus fundatam in jure habet intentionem circa collationem beneficiorum. Ipse ergo vel confert vel instituit in beneficia omnia, iis tantum exceptis, quæ vel ex reservatione aut ex privilegio ad Rom. Pontificem vel ad alium collatorem pertinent. Ratione hujus potestatis erigit beneficia, eadem unit et dividit exceptis casibus in jure prohibitis. Ipse est præcipuus defensor jurium beneficiorum, Ecclesiarum et locorum piorum, necnon miserabilium personarum sess. 7. c: 14. *de Ref.* Hisce omnibus hucusque expositis de Episcopi jurisdictione, concludimus eam exprimi posse generali principio, scilicet: Episcopus regit et gubernat Ecclesiam in omnibus quæ spiritualia sunt vel spiritualibus adnexa, exceptis quæ ab ejus potestate eximuntur sive ex jure communi sive ex decreto supremæ potestatis.

186. Porro *exemptio* a jure inducta respicere potest vel *res* vel *personas*. Præstat quædam adjungere de regimine episcopali quoad *personas exemptas*. Olim omnia monasteria subjecta erant Episcopis; c. 12. C. 14. q. 1. et c. 17. C. 18. q. 2. Successu temporis regulares familiæ ob bonum Ecclesiæ universalis exemptæ sunt a jurisdictione Episcoporum, ac Rom. Pontifici immediate subjiciebantur. Verum cum abusus obrepsissent, factum est ut a Conc. Tridentino et ex Constit. Pontificum posteriorum Regularium privilegia coarctarentur. Varii ab auctoribus enumerantur casus in quibus Regulares subduntur potestati Episcopi loci. *Fagnanus* com. in c. 19. h. t. enumerat 47, et *Barbosa* in op. *De Off. et Pot. Episcopi,* alleg. 105. enumerat 42 casus. Jam vidimus potestatem Episcoporum erga Regulares relate ad munus prædicationis et excipiendi confessiones et relate ad Synodum Diœcesanam. Præcipuos casus ex reliquis recensebimus; de multis enim in propriis et distinctis locis agimus. 1°. Regulares commorantes, idest habentes pro aliquo tempore habitationem *extra* monasterium, licet de superioris licentia, si deliquerint, subduntur Episcopo loci, qui in eos procedere potest tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus sess. 6. c. 3. *de Ref.* — 2°. Si regularis in monasterio regularis observantiæ degat, sed notorie deliquerit extra monasterium, poterit Episcopus exigere ut Superior Monachum intra tempus ab Episcopo

definitum puniat; et de facta punitione certiorem Episcopum reddat. Si secus fecerit ipse Superior a Prælato suo privatur officio, et delinquens puniri poterit ab Episcopo sess. 25. c. 14. *de Regul.* Qua in re *Clemens VIII.* in sua Const. *Suscepti muneris* diei 18. Martii 1596. vetuit delinquentem religiosum ad aliam transferri Diœcesim. Quod si translatus fuerit, revocandus est ad Diœcesim in qua deliquit ut severe puniatur. — 3°. Subduntur Episcopis Regulares *apostatæ* vel *ejecti* a Religione ex decreto S. Congr. C. diei 11. Sept. 1624. ac relato in tom. Bull. 4. Const. 28. *Urbani VIII.* Nec non Regulares qui absque mandato in scriptis obtento recedunt a suis conventibus quocumque prætextu sess. 25. c. 4. *de Regul.*; cfr. etiam t. XI. h. l. nn. 47.—48. — 4°. Qui impediunt exercitium *jurisdictionis episcopalis,* vel delinquunt in *personam* Episcopi, possunt ab Episcopo puniri ex decreto S. Cong. C. probato a *Gregorio XIII., Fagnanus* l. c. n. 76. — 5°. Monasteria vel Conventus instituti post *Urbanum VIII.* idest post 21. Jun. an. 1625., in quibus duodecim Religiosi non habitent, subduntur Episcopi jurisdictioni et visitationi. Ita ex decreto *Urbani VIII.* quod incipit *Cum sæpe contingit* edito in dicta epocha, idest die 21. Jun. 1626. Præterea cum *Innocentius X.* Const. *Instaurandæ* data idibus Octob. 1652. nonnullos parvos conventus in Italia et insulis adjacentibus suppressisset, deinde per Decretum *Ut in parvis* diei 10. Febr. 1654. quosdam ex eis restituit ea lege 1°. ut saltem sex religiosi, quorum saltem quatuor sacerdotes, in eis morarentur, et 2°. ut subjacerent jurisdictioni Episcopi localis tanquam Sedis Apostolicæ Delegati quoadusque numerus religiosorum actu commorantium ad duodecim non perveniret. Cfr. *Bened. XIV. De Syn.* l. 3. c. 2. n. 1. et seqq. Si autem sermo sit de Conventibus non suppressis per cit. Const. *Instaurandæ* subduntur jurisdictioni Episcopi illi conventus in quibus actu saltem sex religiosi, quorum quatuor sacerdotes, commorantur. Ita censuit S. Cong. super statum Regular. diei 15. Sept. 1703. apud. *Bened. XIV.* loco cit. n. 10. — 6°. Exstrui *novum* monasterium non potest sine licentia Episcopi sess. 25. c. 3. *de Reg.* Qui Episcopus debet causam erectionis perpendere et videre utrum expediat vel non fundatio hujusmodi, vocatis et auditis superioribus aliorum conventuum in loco exsistentibus et aliis interesse habentibus. Ita in Decreto *Clementis VIII.* diei 26. Augusti 1603. — 7°. Servare tenentur uti vidimus Regulares *festos dies* ab Episcopo statutos sess. 25. c. 12. *de Reg.* necnon ad processiones vocati te-

nentur accedere ead. sess. c. 13. dummodo non admodum distent. Excipiuntur qui strictiori clausuræ perpetuo vivunt. Immo possunt compelli etiam per censuras ab Episcopo S. Cong. C. in *Alban.* 23. Sept. 1617. Episcopus autem definiet, appellatione remota, quæstiones quæ circa præcedentiam exoriri possunt inter Regulares sess. 25. c. 13. *de Regul.* — 8°. In omnibus quæ sunt ordinis episcopalis, Regulares subduntur Episcopis, idest in petitione chrismatis, consecratione Ecclesiarum, susceptione ordinum etc. c. 19. §. «Chrisma» *de Præscript.* (II. 26). Quibus addenda est potestas circa literas dimissoriales ad Episcopum viciniorem Trid. sess. 23. c. 10. *de Regul.* de qua re locuti sumus in tit. XI. hujus Libri. — 9°. Subduntur Episcopo regulares *curam* animarum exercentes, et Episcopus in eos animadvertet, nisi verbum Dei prædicent, et munera parochialia rite obeant, c. 2. sess. 5. *de Ref.* et Const. *s. Pii V. Exposita* diei 22. Septemb. 1571.

187. Relate ad moniales 1°. in c. «Periculoso» un. *De statu Reg.* (III. 16) in 6°. et in c. 5. sess. 25. *de Regul.* quoad ea quæ pertinent ad clausuram monialium tribuitur Episcopis plenissima potestas, ita ut in monasteriis sibi subjectis propria, in exemptis autem procedere possint auctoritate Delegatorum Apostolicæ Sedis censuris etiam adhibitis. — 2°. Monasteria etiam exempta monialium subduntur Episcopis pro administratione bonorum juxta Const. *Gregorii XV.* «*Inscrutabili nobis*» 18. tom. 3. Bull. ita ut ipsæ regulares delinquentes circa administrationem hanc possint ab Episcopo tanquam Sedis Apostolicæ Delegato corrigi et puniri. — 3°. Ex eadem Const. *Greg.* §. «*Ac similiter*» possunt Episcopi una cum superioribus regularibus interesse et præsidere electioni Abbatissæ. — 4°. Ex c. 7. sess. 25. *de Reg.* Episcopis datum est ut possint ante susceptionem habitus religionis et ante professionem explorare voluntatem puellarum Deo dicandarum.

188. *De visitatione sacrorum Liminum Apostolorum.* — Antiquitus Episcopi romanum iter aggrediebantur, et sacra limina Apostolorum devotionis gratia visitabant; deinde sensim sine sensu vi muneris sui incœperunt obligari ad hanc visitationem perficiendam, quemadmodum infertur ex c. 4. *de Jurejurando* (II. 24) in quo exhibetur formula juramenti præstandi a novis Episcopis. In ea enim formula novus Episcopus spondet se visitaturum limina Apostolorum. Verum visitatio hujusmodi fieri debebat solummodo ut propriam reverentiam exhiberent Apostolis Petro et Paulo,

preces fundendo ad eorum sepulchra in respectivis Basilicis, et obedientiæ et subjectionis signum manifestarent erga Cathedram Romanam; quemadmodum conjici potest ex c. 4. D. 93. et ex *Gratiano* ad c. 3. D. 93. Tandem inductum est ut capta occasione ejusdem visitationis Episcopi Ecclesiarum suarum et administrationis pastoralis rationem referrent et statum Diœceseos describerent, quæstiones et dubia proponerent. *Sixtus V.* vero Const. quæ incipit *'Romanus Pontifex'* data die 20. Decemb. 1585. veterem obligationem Episcoporum confirmans, et melius regulam servandam determinans, statuit, ut omnes Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi et Episcopi, licet fuerint S. R. E. Cardinales, ante munus consecrationis suscipiendum tenerentur jurejurando spondere se statis temporibus limina ss. Petri et Pauli personaliter visitaturos, et legitimo obstaculo impeditos, per procuratorem speciali mandato munitum. Tempora autem adsignata in prædicta Bulla sunt: ut nempe Episcopi Italiæ et insularum et provinciarum adjacentium ac etiam Dalmatiæ et Græcarum, quæ e regione sunt ipsius Italiæ et Siciliæ, teneantur visitationem exsequi *tertio* quoque anno; Germani vero, Galli et Hispani, Belgæ, Bohemi, Ungari, Angli, Scoti, Iberni, necnon ceteri omnes qui in Europa sunt circa mare germanicum et balticum ac omnium insularum maris mediterranei *quarto* quoque anno; remotiores vero qui intra fines Europæ sunt et Africani, nec non insularum maris Oceani septentrionalis et occidentalis Europæ et Africæ citra Continentem novi orbis *quinto* quoque anno; Asiani vero et qui in aliis mundi partibus degunt *decimo* quoque anno.

189. Contra autem Episcopos, qui dispositioni suæ non obtemperaverint, *Sixtus V.* decernit 'eos ab ingressu Ecclesiæ ac etiam ab administratione tam spiritualium quam temporalium, nec non a perceptione fructuum suarum Ecclesiarum a Capitulis eorum, omni exceptione remota, et mora cessante interim libere exigendorum, et in opus fabricæ seu ornamentorum Ecclesiarum emptione, prout major necessitas exegerit insumendorum, ipso facto tamdiu suspensos esse volumus, donec a contumacia resipiscentes relaxationem suspensionis hujusmodi a Sede prædicta meruerint obtinere'. Hæc porro sanctio, quoniam non est vera censura suspensionis a divinis, sed potius refert pœnæ indolem, non fuit abrogata a Const. *Apostolicæ Sedis.* Animadvertendum insuper est obligationem visitationis sacrorum liminum et relationis faciendæ

Benedictum XIV. extendisse etiam ad Abbates habentes Monasterium seu Ecclesiam cum jurisdictione quasi-episcopali in territorio separato. Ita in Const. ejusdem Pontificis *'Quod sancta'* diei 23. Nov. 1740. Porro ex alia Const. ejusdem Pontificis *'Immensa æterni Dei'* relatio status Diœceseos tradenda est S. Congregationi Concilii, cui officium incumbit relationem expendendi et postulatis respondendi.

190. Vicarii autem Apostolici relationem Vicariatus exhibent S. Congregationi De Propag. Fide; et quamvis in aliquibus regionibus restituta sit hierarchia episcopalis, tamen Episcopi illarum regionum, quoniam conservant dependentiam a. S. Cong. de Propag. Fide, eidem suas relationes exhibent. Ita Episcopi Angli ex Const. *Pii IX.* «*Universalis*» diei 29. Sept. 1850., Episcopi Hollandiæ ex Const. ejusdem Pontif. «*Ex quo*» diei 4. Martii 1855., Episcopi Scotiæ ex Literis Apostolicis *Leonis XIII.* «*Ex supremo Apostolatus*» IV. Nonas Martii 1878. Exceptio vero facta est quoad Bosniam et Herzegovinam. Nam in Literis Apostolicis «*Ex hac augusta*» *Leonis XIII.* III. Nonas Julii an. 1881. §. *Si igitur* Summus Pontifex Episcopis onus imponit relationem Diœcesum faciendi, nec ullam habet mentionem de S. Congregatione de Propag. Fide, ideoque intrat regula antiqua generalis pro Episcopis ordinariis locorum dirigendi relationem ad S. Congregationem Concilii.

191. Ne autem in status Ecclesiæ descriptione incerto Episcopi vagarentur pede, in Conc. Romano an. 1725. sub *Bened. XIII.* statutum est, ut ederetur instructio a. S. Cong. Conc. quæ designaret normam relationis hujus perficiendæ. Hæc instructio reperitur in *Append.* tom. 4. Bullar. *Bened. XIV.* Novem continet capita et per singula tum quoad materialem Ecclesiarum statum, tum quoad spiritualem, tum quoad Clericos sæculares, tum quoad regulares et exemptos et moniales omnia indicantur quæ explicare et declarare debeat Episcopus. Hac de re qui plura desiderat adeat opus ab *Angelo Lucidi, Pio IX.* auspice, editum an. 1856. quod *De visitatione Sacror. Liminum* inscribitur.

De Prælatis inferioribus.

192. Præter Episcopos jus nostrum alias Prælatos agnoscit, qui licet charactere episcopali non decorentur, et sint simplices

presbyteri, tamen jurisdictione ordinaria gaudent in utroque foro, et eorum potestas episcopalem potestatem imitatur. Hi communiter appellantur Abbates vel Prælati inferiores. A doctoribus triplex species horum Prælatorum distingui solet, et de his agit *Bened. XIV. De Syn.* l. 2. c. 11.

I^a. species seu infima est eorum, qui præsunt certo generi personarum commorantium intra septa alicujus monasterii vel Ecclesiæ cum passiva exemptione a jurisdictione Episcopi, et immediate subsunt Rom. Pontifici. Tales sunt Superiores regulares, et Prælati sæculares cum suo Clero in Ecclesiis collegialibus exemptis, de qua re exemplum habemus in c. 5. *de Consuet.* (I. 4).

193. II^a. species seu media est eorum Prælatorum qui habent jurisdictionem activam in Clerum et populum alicujus loci qui tamen continetur intra fines alicujus Diœceseos, a qua undique circumscribitur. Prælati hujusmodi improprie tantum et *lato* sensu dicuntur *Nullius.*

194. III^a. species idest suprema est eorum Prælatorum qui jurisdictionem activam habent in Clerum et populum alicujus loci seu oppidi, vel aliquorum locorum vel oppidorum, quæ constituunt territorium proprium et separatum a cujuslibet Episcopi Diœcesi, quæ proinde constituunt *Quasi-Diœcesim,* ubi Prælatus, iis exceptis, quæ sunt Ordinis Episcopalis, omnia fere potest exercere quæ ceteroquin ad episcopalem jurisdictionem pertinent. Isti dicuntur Prælati proprie *Nullius* et Ordinariis locorum accensentur.

Verum a jure communi plura prohibentur non solum Prælatis secundæ speciei, sed etiam Prælatis vere Nullius. Sic ex. gr. uti vidimus, non possunt Synodum convocare, uti probat ex resolutionibus S. Congreg. *Benedictus XIV.* l. c. n. 5. Neque possunt indicere concursum ad Ecclesias Parochiales, eo quia ex Tridentino sess. 24. c. 18. *de Ref.* examen faciendum est coram examinatoribus synodalibus; et tenuit in terminis pluries S. Congr. Conc. Lib. 6. Decretor. pag. 91. et lib. 11. pag. 163. Quoad limitationem Abbatum in ordinationibus et literis dimissorialibus jam vidimus supra. In tit. 11. nn. 34., 35. seqq. Cfr. *Petra* in Const. 4. *Callisti III.* sect. 1. tom. 3., et Const. *Bened. XIV.* «*Inter multa*» diei 24. April. 1747. et *Lucidi: de Visit. Sacr. Lim.* tom. 1. cap. 6. §. 3.

Jure Decretalium potestate ordinaria in Diœcesi fruebantur

Archidiaconus et Archipresbyter. De hisce vero gradibus jurisdictionis ordinariæ egimus in suis titulis.

195. Aliquid dicendum remanet de *Parochis*. Horum institutio antiquissima est, quamvis non ita nomen: nam appellativo nomine presbyteri vel sacerdotis exprimebantur. Ita in Syn. Diœc. *Antissiodoren.* an. 578. et ita in Conc. *Liptinen.* an. 743. Pariter antiquitus cura animarum non induebat naturam potestatis ordinariæ, sed potius dici poterat officium quod Episcopus modo uni, modo alteri committebat. Hodierno autem jure parochiale munus revera ordinariam dicit jurisdictionem, eam nempe quæ dispositione ipsa juris acquiritur et censetur adnexa ipsi officio. Hæc vero jurisdictio spectato jure communi forum *internum* proprie et directe respicit. Etenim Parochus repræsentat Episcopum, qua patrem spiritualem fidelium, et paterno more delinquentes redarguit et corrigit. Hinc censuras aut pœnas publica in forma judiciali non fert, nec ab illis absolvit, quamvis hanc potestatem ex consuetudine vel ex privilegio posset adipisci.

De Parochis fusior tractatio exhibetur in Lib. III. tit. 29.

Titulus XXXII.

De officio Judicis.

1. Cum de variis speciebus judicum egerit B. Raymundus imitatus ordinem juris civilis in præsenti titulo exponit principia juris, quæ officium commune omnium judicum determinant. Judex est *persona legitima, juris et æqui perita, quæstiones definiendi jus habens.* Si igitur judex est persona legitima, a publica potestate debet constitui; nec quilibet de populo judicis munere fungi potest, sed vir sapiens debet esse et prudens, nec potest esse conditionis servilis vel natalium defectu notatus, aut infamis, vel excommunicatus. Error vero communis defectum sanare potest c. «Barbarius» ff. *de Off. Prætor.* Pariter ratione status, judices esse nequeunt Regulares.

2. Titulus inscribitur de Officio judicis. Officium in titulo exprimit usum potestatis decernendi. In hoc usu potestatis judicialis distinguitur *imperium* a simplici *jurisdictione.* Imperium enim significat coercitionem, id est potestatem coercitivam, qua judex rebelles vel contumaces ad sibi parendum compellit; jurisdictio vero simplex est facultas cognoscendi et decernendi circa bonum

jus alterutrius collitigantis. Etiam in foro ecclesiastico aliquod imperium adesse debet; secus auctoritas judicis facile sperneretur.

3. Officium vero judicis licet latissimum sit, tamen determinari potest duplici sub genere, et aliud dici potest *nobile*, aliud *mercenarium*. Officium nobile judicis locum habet, cum judex procedit quasi motu proprio jure aut æquitate suadente, seu ut dici solet ex officio, quin ulla proponatur actio judicialis stricte sumpta, quam sequi teneatur. Exempla hujus officii sunt, inquisitio rei post aliquod crimen, c. 17. *de Accusat.* (V. 1), l. 3. ff. *de Off. Præt.*, datio tutoris, vigilantia ut observetur norma juris communis. Immo etiam requisitus potest judex exercere hoc officium; cum nempe in defectu actionis, ejus auctoritas tanquam remedium extraordinarium imploratur per simplicem recursum ex. gr. cum quis exposcit designationem defensoris contra præpotentem adversarium; vel cum minor generice postulat restitutionem in integrum contra factum proprium ex quo læsionem passus est.

4. Mercenarium vero officium judex exercet, cum ad judicialem instantiam, seu actionem partis judicium aggreditur, prosequitur et absolvit. Porro actio est jus persequendi in judicio quod sibi debetur *Just.* §. 1. *de action.* Hinc actio revera determinat qualitatem et limites judicii; et sententia debet esse actioni respondens, sive eam excipiens sive eandem respuens. Proposita ergo actione, judex in eadem insistere debet, nec ab ea divergere potest, et 'postquam semel sententiam dixit, judex esse desinit . . . semel enim sive male sive bene, officio functus est'. L. «judex» ff. *de re jud.* Quare proposita actione, judex ad modum mercenarii qui opus tenetur exsequi juxta legem sibi a domino impositam, actioni ipsi inservire debet, et proinde officium ejus est determinatum, et mercenarium dicitur.

5. Quibus positis, explicandum est cap. 2. h. t. ubi agitur de litis contestatione. Litis contestatione, uti traditur in suo tit. Lib. II., determinatur status quæstionis et lis definienda. *Gregorius IX.* docet, eam esse necessariam quando officium judicis loco actionis imploratur, et exemplum affert de implorato judicis officio in petitione restitutionis in integrum. Immo restitutio talis videtur pertinere ad officium nobile judicis, quod actione non ligatur, nec proinde admittit litis contestationem. Sensus vero capitis hic videtur esse, ut nempe requiratur litis contestatio, cum pro restitutione in integrum exposcitur officium judicis principaliter, et contra deter-

minatam personam, et simul cum plenaria causæ cognitione. Quo in casu non amplius agitur de recursu simplici ad judicis officium, sed de petitione quæ induit naturam juridicæ actionis, et necessitatem secumfert instituendi ordinarium judicium. Quare petitio coarctat judicis potestatem, ejusque officium de nobili mutat in mercenarium. Requiruntur vero tres conditiones: 1°. ut *principaliter* imploretur officium judicis. Nam si incidentaliter tantum sive ante, sive post ingressum causæ, non requiritur litis contestatio: ex. gr. si postuletur a judice advocatus, vel si postuletur admissio probationis omissæ ex errore facti. 2°. Ut petitio restitutionis fiat contra *determinatam* personam. Hinc si minor in genere petat restitui in integrum, ex. gr. ut ei liceat repudiare hæreditatem aditam, petitio officii judicis non imitatur actionem, nec proinde necessaria litis contestatio. Auth. Cod. *si minor se abstin.* 3°. Ut judex procedat *judicialiter*. Nam si causa sit notoria, judex summario modo procedit, nec litis contestatio requiritur: ex. gr. si quæstio fiat de alimentis a patre filio præstandis. L. 9. ff. *de Off. Procons.*

6. Officium judicis quasdam secumfert obligationes. I^a. obligatio est ut in judicando sectari debeat veritatem et *justitiam*. nec respectum habeat personarum quæ in judicio adstant. Reg. 12. *Jur.* in 6°. Hinc etiam ex c. 78. C. 11. q. 3. vitare tenetur ea quæ hominum judicium pervertere solent, idest timorem, odium, amorem et munerum desiderium. Quare judicis animus in sententia proferenda ab omni spe lucri debet esse alienus; et sententiæ venales judicum sunt ipso jure nullæ. L. «Venales» C. *Quando provocare non est necesse.*

7. Hinc interdicitur judici receptio munerum sub pœna majori vel minori pro gravitate culpæ, et restitutione muneris Ll. 3. et seqq. ff. *ad Leg. Julian. repetendam.* Verum non veniunt sub nomine munerum esculenta et poculenta moderata, quæ nempe brevi idest paucis diebus absumuntur, quæque a doctoribus comparantur xeniis, idest parvis donis quæ hospitibus dari solent. Hæc ergo accipere judici non interdicitur c. 11. *de Rescr.* (I. 3) in 6°. §. 4. et L. 16. ff. *de Off. Præsid.* dummodo ipse ea non exquirat, nec ab eis sinat animum suum flecti in prolatione sententiæ. Et ratio est; quia hæ minutæ oblationes non præsumuntur animum viri prudentis et constantis pervertere. Quare proprie prohibetur judex ea munera recipere, quæ verum lucrum important, et animum ejus inclinare valent erga personam donantem.

8. Quid vero de *sportulis?* Sportulæ erant quædam taxæ moderatæ, quas a partibus litigantibus exigebat judex initio et in fine judicii pro labore quem judex ipse in judicando sustinebat. Jure civili permissæ sunt Nov. 82. c. 9. Quoad autem jus canonicum in Decretalibus relatum, videntur sportulæ prorsus prohiberi c. 10. *de Vita et honest. Clericor.* (III. 1). Et quidem sportularum receptio judicibus ordinariis interdicitur, quia cum sint Clerici, ab Ecclesia habent, unde vivant et sufficienter sustententur. Delegatus etiam regulariter est Clericus, beneficium ecclesiasticum possidens; hinc pro delegato judice eadem militat ratio quæ ordinarium respicit. Cæterum si adsessore indigeat judex delegatus propter negotii gravitatem, eidem adsessori stipendium præstabunt partes collitigantes c. 11. *de Rescrip.* (I. 3) in 6°. §. 5. Ex dictis patet, rationem prohibitionis taxarum judicialium non procedere ex intrinseca aliqua malitia earundem, sed solummodo, uti vidimus, ex conditione judicum ecclesiasticorum, qui ex redditibus Ecclesiæ vivunt. Quare cum sportulæ per se non sint minus honestæ, possunt in tribunalibus laicalibus permitti, quoties sint utiles vel necessariæ. Et revera in tribunalibus civilibus temporalis ditionis S. Sedis sportulæ aliquando in usu fuere.

9. II[a]. Obligatio judicis est, ut non ex arbitrio et propria sententia judicium ferat, sed juxta *leges publicas*, quamvis ipse arbitretur legis alicujus regulam minus esse rectam præ contraria. Ipse enim non est legislator, sed magistratus, qui auctoritative legem facto applicat. Ad rem facit c. 4. C. 3. q. 7. ubi legitur 'Bonus judex nihil ex arbitrio suo facit, et domesticæ proposito voluntatis; sed juxta leges et jura pronunciat, statutis juris obtemperat, non indulget propriæ voluntati, obsequitur legibus, non adversatur, examinat causæ merita, non mutat'. Hoc dicimus de lege clara; nam si verba legis multiplicem habere possent significationem, vel alia adesset lex contraria in corpore juris, judicis arbitrio remissum est, unam vel aliam amplecti sententiam c. 1. *de Constit.* (I. 2) et L. 8. C. *de judiciis.* Verum præ oculis habere debet judex praxim, idest consuetudinem forensem in similibus casibus. Porro consuetudo hæc quando constans fuit et uniformis circa sensum legi tribuendum, constituit regulam, quæ dici solet jus traditionale.

10. III°. In conflictu rationum et argumentorum probabiliora seu prævalentiora sequi tenetur. En contraria prop. 2. damnata

ab *Innoc. XI.* die 2. Martii an. 1679. 'Probabiliter existimo, judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem'.

11. IV°. In causis criminalibus reo favendum est, quoties ejus culpabilitas et reatus ex indubiis argumentis non constet; ad reum enim condemnandum ex lege generali, et præsertim quando agitur de gravioribus pœnis applicandis, necessariæ sunt probationes luce meridiana, ut ajunt, clariores. L. fin. Cod. *De probationibus.*

12. Et quoniam de valore probationum sermo est, quæstionem discutere aggredimur de obligatione judicis causam definiendi juxta allegata et probata in conflictu cum scientia sua privata. Hæc quæstio ad theologiam *moralem* potius pertinet quam ad jus canonicum. Quærimus igitur: quid sentiendum, si aliud judici resultet ex actis et probatis, aliud vero ex ejus *privata* scientia? In genere judex ut persona publica ex scientia publica procedere debet, nec potest suo privato arbitrio, licet per se rationali, indulgere; cn. 4. C. 3. q. 7. et c. 1. *de re jud.* (II. 27). Quod etiam ostenditur ex necessitate habendi in societate normas fixas et communes judiciorum tractandorum; privatæ autem scientiæ regula induceret varietatem maximam et difformitatem in judiciis. Quid vero si non ex conjecturis, aut vaga opinione, sed ex certa scientia contrarium videat judex quam demonstrent allegata et probata in judicio. Profecto si ageretur de reo absolvendo, quem judex sciret ex privata notitia revera reum esse, sed probationes deficerent, immo ex actis judicialibus innocens appareret, dubium non esse videtur, judicem teneri ad eum absolvendum. Ratio enim generalis superius adducta satis id evincit; et servandum est principium juris expressum in cap. 3. in fin. *Caus. possess. et prop.* (II. 12) et L. «Qui accusare» C. *de edendo.* Videlicet 'actore non probante reus absolvitur'. Hæc dispositio tum in civilibus obtinet, tum in criminalibus causis.

13. Difficilis vero solutio redditur si de opposita specie agatur. Si ex actis publicis videlicet resultet invicte aliquem esse reum, quem certissima scientia privata judicis exhibet innocentem et propitia sententia dignum; quid agendum judici? Conveniunt auctores, hoc in casu judicem experiri debere omnia honesta remedia quæ præsto esse possunt ad reum liberandum, sive de civili negotio quæstio verteretur, sive præsertim de criminali causa. Remedia hujusmodi plura adsignantur: 1°. Ut protracto judicio, ad trutinam exactius vocet probationes, sive testes iterum examinando accuratius etiam singillatim quoad omnes possibiles circumstantias,

sive instrumenta et tabulas perscrutando intimius; utrum vel veritas aliquo modo positive clarescat, vel ope alicujus exceptionis elidatur actio vel accusatio contra reum intentata. 2°. Ut si fieri possit, se incompetentem declaret, vel causam ad superius tribunal remittat, et ipse penes alium judicem testis partes sustinens, rei innocentiam et causæ justitiam prodat. 3°. Quod si ageretur de criminali causa, non desunt auctores qui docent, posse judicem reo procurare fugam ex carceribus, dummodo id consequi posset sine scandalo et sine damno tertiæ personæ. Ita *Lessius De Just. et Jur.* Lib. 2. c. 29. dubit. X. n. 77. Quæ certe remedia si rite adhibeantur, casum reddunt moraliter impossibilem in concreto ut judex in tuto et in aperto non possit collocare innocentiam rei, quam privata scientia cognoscit, aut saltem se abstinere a ferenda sententia contra propriam conscientiam.

14. Sed quid si per absonam hypothesim, hisce remediis etiam adhibitis, innocentia adhuc delitescat, et judex non possit declinare sententiam? Triplex est DD. opinio. Prima est illorum qui docent judicem contra scientiam suam et privatam opinionem in casu teneri ad sententiam ferendam. Quia judex auctoritate publica munitus, scientiam privatam oblivisci debet, ceu ad rem non pertinentem, et aliud videtur agere ut judex, aliud ut homo; c. 42. C. 23. q. 4., c. 2. *de Off. Ord.* (I. 31). Jus civile huic sententiæ adstipulatur plenissime in L. «illicitus» §. «Veritas» ff. *de Off. Præsid.* cujus paragraphi summarium est 'Judex debet judicare secundum allegata et probata, non autem secundum conscientiam'. Si vero objiciatur, inconveniens esse, imo injustum ut innocens succumbat et pœna plectatur; respondent, non semel in humanis judiciis ob defectum et imbecillitatem naturalem legum publicarum, et ob conditionem fori externi, casum verificari quo judicialis sententia rerum veritati contradicat, et tamen leges et fori dispositiones servandæ sunt ob bonum publicum, cui debet subesse bonum privatorum civium. Hanc sententiam secutus est *s. Thomas* 2. 2. q. 64. a. 6. ad 3^m^. item *Covarruvias* Lib. 1. *Varia* c. 1. n. 6. et plerique Theologi.

15. Secunda sententia docet, judicem non posse contra conscientiam judicare ex præcepto Apostoli *Rom. XIV. 23.* Despicere ergo debet judex allegata externi fori, cum certe veritatem ipse cognoscat. Non enim judex est automa ut mechanice patiatur se a pondere falsitatis adumbratæ opprimi; sed homo est qui veritati,

quacumque ex parte ea proveniat, inservire et famulari tenetur. Hinc in c. 1. *de sent. et re jud.* (II. 27) graviter puniendus dicitur judex qui sententiam profert 'contra conscientiam et contra justitiam in gravamen partis alterius'.

16. Tertia sententia cum *Lessio* in cit. dubitat. X. distinguit inter causas civiles criminalesque minores et criminales majores, quæ nempe secumferrent pœnam mutilationis vel mortis, statuitque quoad priores judicem procedere debere juxta allegata et probata contra privatam scientiam, non posse autem absolute procedere in causis criminalibus majoribus. Ratio utriusque membri est. Utique bonum publicum exigit ut privati cives, ejus intuitu, damnum patiantur in bonis fortunæ, aut aliquale damnum etiam in propria persona; at cum agatur de ipsa vita, publicum bonum non exigit ejus sacrificium, nisi in quibusdam causis, inter quas certe non est adnumeratus casus noster. Nam nulla lex præcipit, judicem teneri ad plectendum mortis vel mutilationis pœna civem innocentem, ut serventur normæ judiciorum; præsertim cum rigor judiciorum in genere servari posset, quamvis ob rationem gravissimam exceptio daretur ab earundem normarum observantia. Immo *Lessius* cit. loco n. 18. probat intrinsece malum esse, judicem pœna capitis mulctare reum, quem ex privata scientia innocentem esse cognoscit; quia 'judex nullam auctoritatem habet in vitam innocentis, cum hæc soli Deo sit subjecta'. Concludunt vero hujus sententiæ doctores judicem in tali conflictu scientiæ publicæ et privatæ teneri potius ad officium judicis dimittendum, quam posse contra innocentem sententiam capitis dicere. Prima sententia abstractis principiis juris præ cæteris sententiis cohæret; sed in praxi, dummodo casus, quem moraliter impossibilem diximus, verificetur, tertia æquitati magis consona apparet, ac proinde tenenda esse videtur. Cfr. *Lessium* l. c. et *Reiffenstuel* h. t. §. 2.

17. V⁰. Occasione c. 1. h. t. pertractanda breviter est quæstio: An ad officium judicis spectet utrique vel alterutri ex litigantibus advocatum adsignare, ne in judicio indefensus evadat? *Affirmativam* sententiam nobis offert c. 1. h. t. in quo *Honorius III.* refert, invocatum fuisse officium judicis ut defensorem Abbati et monasterio Fossæ Novæ concederet. Ad quæ verba adnotat Glossa, ad officium judicis pertinere ut partibus quæ defensore carent, adsignet advocatum. Consonat jus civile in L. 1. ff. §. «ait Prætor» *De postulando.* Et optime, nam judicis interest litigantium jura

et probationes in lucem deduci, ut judicium veritati cohæreat. Porro juxta cit. glos. et doctores advocatus potest salarium exigere a cliente. Si vero cliens adeo paupertate laborat ut impar sit salarii solvendi, advocatus gratuitam operam præstare tenetur, nisi forsan ex ipsius tribunalis sumptibus stipendium recipiat. Qua in re juvat adnotare ex principio charitatis christianæ institutas fuisse pias congregationes Advocatorum et Procuratorum, qui gratis miserabilium personarum jura tuentur. Romæ eminet pia Congregatio a. *s. Ivone* nuncupata, cujus*) Congregationis Confratres pauperum defensionem *pro amore Dei* suscipiunt, et ordinarie zelo mirabili ad exitum perducunt, non neglecta, si fieri possit, inter contendentes honesta transactione.

18. Sed quæritur: Poteritne *familiarem* suum judex advocatum statuere in causa? Et huic interrogationi affirmativam præbet responsionem *Honorius III.* in cit. c. 1. h. t. intimans Archiepiscopo Salernitano et Abbati s. Leonardi in Apulia, judicibus delegatis, ut ultra in judicio procederent, non obstante exceptione procuratoris monasterii Cavensis adversarii, qua reclamabat contra factum Archiepiscopi judicis, qui familiarem suum advocatum dederat Abbati et Monasterio Fossæ Novæ. Dispositio hujusmodi sapientissima est; nam revera familiaris judicis per se non potest allegari tanquam suspectus. Officium enim advocati non est ut causam faciat suam, quemadmodum de procuratore post litis contestationem dicendum est; sed eo dirigitur officium advocati ut exhibeat et declaret rationes et argumenta juris et facti, quæ clienti suo favent; sed nec emolumentum nec damnum persentit ab exitu judicii.

19. VI°. Quid vero si ab advocatis partium collitigantium aliquid fuerit omissum vel ex ignorantia vel ex malitia, eritne officium judicis supplere defectum? Et quidem si omissa fuerint ea quæ ad jus pertinent, ex. gr. si fuerit servatum silentium de aliqua lege quæ dirimendæ quæstioni inserviat, nullum dubium est judicem teneri ad supplendum defectum. Nam officium judicis est, verum et proprium jus facto applicare. Quod si omissa fuit aliqua circumstantia facti, quæ influere potest in qualitatem sententiæ; *Abbas* in c. 16. *de Test.* (II. 20) quem Glossa in c. 3. *de postul. prælat.* (I. 5) et auctores communiter sequuntur, docet, judicem

*) Cl. auctor hujus libri præfecturam ejusdem Congregationis quondam gessit.

posse et debere supplere, si quid fuerit deductum in judicium et a partibus ignoretur, quia illud est sibi notum et notorium ut judici. Ergo si omissa fuerit circumstantia facti, cujus exsistentia ab actis judicialibus deprehenditur, tenetur judex ea uti in causæ decisione; eam enim cognoscit tanquam judex, cujus officium est investigare et expendere acta judicialia. Si autem de circumstantia facti agatur ab actis judicii prorsus aliena, judex non tenetur in genere eam investigare, et supplere defectum patrocinii. Ipse enim procedit juxta allegata et probata in actis proprii tribunalis. Dixi autem in *genere;* nam si agatur de circumstantia aliqua *notoria;* cum notorium in judiciis non probetur, sed solummodo allegetur, eo quia omnibus constare censetur; hinc judex potest, et aliquando etiam tenetur, ea circumstantia uti, licet a partibus omissa fuerit arg. L. 1. C. *Qui et adversus quos in integr.* Idem dicendum, si periculum animæ occurrat, quemadmodum non semel in causis ecclesiasticis et præsertim in matrimonialibus verificatur. Sic ex officio judex debet repellere excommunicatum vitandum. C. 12. *de Exception.* (II. 25). Quod si vero ex certa, sed privata scientia judex aliquam circumstantiam facti substantialem cognoscat, subintrat theoria superius proposita de conflictu inter privatam et juridicam scientiam judicis. — Præterea judex supplet ex officio partium negligentiam in favorem publicæ utilitatis, et in specie quando agitur de bono ecclesiarum. Supplere etiam potest eandem negligentiam, excludendo ex officio testes indignos. Consulere enim debet honori publici judicii.

Titulus XXXIII.

De Majoritate et Obedientia.

Titulis de variis generibus Ministrorum seu de variis gradibus Clericorum merito subnectitur titulus qui relationem explicat inter majores et minores ordines eorundem Clericorum.

De Majoritate.

1. Majoritas exprimit excellentiam illam seu *quamcumque præeminentiam, quam unus habet præ alio cui supereminet,* ex qua præeminentia enascitur relatio obedientiæ ex parte illius qui minor est.

2. Quæstio prima proponitur de *modis* quibus majoritas *acquiritur*. Tituli majoritatis *principales* sunt duo: jurisdictionis et ordinis, quibus accedunt alii *secundarii*.

I^us^. Omnium titulus est *jurisdictionis*, sic Romanus Pontifex, licet præ Episcopis ordine non emineat, majoritate jurisdictionis omnes Episcopos longe superat. Sic Archiepiscopus major est Episcopo, Archidiaconus major Archipresbytero, c. 7. *de Off. Archidiac.* (I. 23).

II. Titulus est *ordinis*. Nam ipsa idea ordinis secumfert relationem majoris ad minorem, sc. hierarchiam. Hinc Clericus in majori ordine constitutus præstat Clerico in ordine qui priori est minor, c. 15. h. t. Sic Episcopus consecratus præstat Episcopo nondum consecrato, c. 4. *de Consuet.* (I. 4).

Quæstio proponitur: Quis præeminentia gaudet, si majoritas ordinis concurrit cum majoritate jurisdictionis; ex. gr. in parocho qui ordine est presbyter, cum Vicario Generali qui fortasse ordinem tantum diaconatus recepit?

Profecto respondendum est, Vicarium Generalem præstare Parocho respectu jurisdictionis quæ constituit primum titulum, licet Parocho semper sit superioritas quædam ex charactere sacerdotali.

Si duæ personæ ecclesiasticæ et jurisdictione et ordine omnino pares sunt, alii tituli secundarii præeminentiam definiant oportet, qui reduci possunt ad tres: dignitatem ordinantis, tempus possessionis, præcedentiam adjudicatam.

III. titulus est excellentia et prærogativa *Ordinantis*. Quare ordinatus a Pontifice ob honorem Sedis Apostolicæ aliis præstat qui sunt in eodem ordine constituti c. 7. h. t. et c. 31. *de Præbend.* (III. 4) in 6^0^. Adnotandum vero est, aliquem non eximi a jurisdictione proprii Episcopi ex eo quod ordinatus fuerit a Summo Pontifice. Sola enim ordinatio non habet vim excardinationis.

IV. titulus. Si neque dignitas Ordinantis diversitatem constituit etiam *tempus* ordinationis aut immissionis in possessionem potest esse titulus majoritatis juxta illud principium 'Prior in tempore, potior in jure'. Reg. 54. *jur.* in 6^0^. Et infertur ex c. 1. h. t. Hæc majoritas seu præcedentia est in suffragio, in sede, in signando etc. nec non in optione præbendæ, ubi jus optionis conceditur. Hæc vero majoritas orta ex tempore intelligenda est ut verificetur cæteris paribus. Hinc non datur in diversitate

ordinis aut dignitatis. Quare antiquior Episcopus non præcedet Archiepiscopo.

V. titulus. Quæstiones præcedentiæ, præcipue inter corpora moralia exortæ, singulis annis a Ss. Cc. Romanis deciduntur et uni vel alteri personæ majoritas *adjudicatur*. — Interdum præcedentia non expresse statuitur, sed ex factis concluditur, sic ex ordine enumerandi personas vel physicas vel morales. Hinc doctores ex eo quod cp. 23. *De Appell.* (II. 28) inscribitur «Patriarchæ Gradensi et S. Vitalis Presbytero Cardinali» arguunt vi juris communis Patriarcham Gradensem majoritate gavisum fuisse præ Cardinalibus ex ordine Presbyterali. Item doctores cum glossa inferunt ex c. 1. *De Decimis* (III. 13) in 6°. quod Fratres Prædicatores præferendi sint Fratribus Minoribus: inscribitur enim caput istud «Fratribus Prædicatoribus et Minoribus;» cfr. etiam c. un. *De Excessibus Prælatorum* (V. 6). Hac vero in re, quoniam facile possunt oriri quæstiones præcedentiæ, juvat referre quæ tradit *Fagnan. Com.* in c. 1. h. t. n. 22. Cum orta esset quæstio inter Fratres Dominicanos, Franciscanos, Augustinianos et Carmelitas, qui omnes ad genus mendicantium referuntur, de præcedentia; s. C. Conc. obtentis informationibus, agnovit, in loco controversiæ inolevisse consuetudinem, ut ea Religio præcederet, quæ prius habuit monasterium in eodem loco. Hæc consuetudo approbata fuit, et *Gregorius XIII.* jussit eam servari. Immo ut normam generalem figeret, edidit Constit. die 15. Julii 1583. quæ incipit *Exposcit* in qua decrevit inter mendicantes præcedere illos debere in processionibus qui sunt in quasi-possessione præcedentiæ; quod si de hac non constet, illos præcedere qui antiquiores sunt in loco controversiæ. Non negamus vero potuisse immutari rem ex privilegio aliquo posteriori. Hinc orta quæstione, nisi de hoc privilegio constet, servanda est dispositio citata Sum. Pontificis *Gregorii XIII.*

Notandum denique est majoritatem relativam competere illi personarum corpori quod moraliter conjungitur personæ in majoritate aliqua constitutæ. Non autem competit nisi in quantum uniuntur ejusmodi personæ. Hæc majoritas verificatur in cœtibus Canonicorum, qui divino mancipantur servitio. Siquidem in Diœcesi plura esse possunt Capitula, Capitulum tamen Ecclesiæ Cathedralis cætera Ecclesiarum collegialium Capitula et eorum Prælatos præcedit eo quod propius accedit Episcopo, et ejus senatum et

consilium constituit. At hæc præcedentia competit Canonicis Cathedralis Ecclesiæ quando capitulariter procedunt vel quando Capitulum repræsentant, secus vero si Canonici Cathedralis Ecclesiæ uti singuli agant; ceu probant *Pignatelli* tom. 3. Consult. XVIII. nn. 7. et seqq. et Card. *De Luca: De Præeminent.* disc. 7. n. 5., disc. 21. n. 6. et disc. 22. n. 9. Pariter Capitulum Ecclesiæ metropolitanæ præstat Capitulis Ecclesiarum Cathedralium. Archiepiscopus enim suffraganeis suis major censetur. Et Collegium Cardinalium, quod considerari potest tanquam Capitulum Romani Pontificis, superat majoritate omnia Capitula.

3. Aliquid tandem dicendum remanet de majoritate quam declarat *Innocentius III.* in c. 6. h. t. Hoc caput ita sumatur 'Imperium non præest Sacerdotio, sed subest, et ei obedire tenetur'. Innocentius conquestus fuerat cum Imp. Constantinopolitano eo quod juxta pedes suos ad sinistram sedentem haberet Patriarcham. Objicienti vero Imperatori verba s. Petri 'subditi estote omni creaturæ propter Deum, Principi tamquam præcellenti', respondit Innocentius, textum Petri sumendum esse de rebus temporalibus, non vero de spiritualibus, in quibus imperant sacerdotes. Quoniam vero spiritualia temporalibus magis præstant; hinc potestas ecclesiastica dignior est laica potestate. Quare etiam Princeps parere tenetur in spiritualibus auctoritati Ecclesiæ, cui subjicitur. Ex quo capite infertur principium, quod nempe potestas ecclesiastica majoritatem habeat præ laica potestate. Ut hæc majoritas evitaretur non defuerunt qui systema separationis omnimodæ invenerunt inter binas hasce potestates. Verum S. P. *Leo XIII.* cum antea sæpius tum ex professo in sua Encyclica «*Immortale Dei,*» d. 1. Nov. 1885 hoc systemate condemnato «ordinatam inter utramque potestatem colligationem» claris verbis enuntiavit et tutatus est.

4. Attamen una potestas non poterit alterius provinciam ingredi, et occupare potestatis jura. Utraque enim in ordine suo suprema potestas est, et ecclesiastica et civilis. Quare Ecclesia renuentibus Principibus non potest causas civiles ad suum tribunal pertrahere, nec leges ferre potest quæ civilis sint ordinationis.

5. In quo ergo Ecclesia est major potestate civili, ita ut hæc reverentiam Ecclesiæ exhibere teneatur? In duobus præsertim: in fine et in mediis. 1°. Societatis civilis finis est bonum temporale civium, Ecclesiæ vero est bonum æternum. Ut ergo fœdus consistat, ratio ordinis servanda est, auctoritas nempe civilis te-

netur subordinare finem suum seu bonum publicum bono æterno fidelium. Videlicet non audeat Princeps incrementa et utilitates civium promovere, ex quibus salus æterna fidelium detrimentum capiat. 2°. Media quibus auctoritas civilis utitur non possunt esse arbitraria, sed conformia esse debent principiis honestatis et justitiæ, idest veri bonique. At veritas et bonitas etiam in concreto idest in legibus et normis consideratæ constituunt objectum magisterii divini, quod Christus commisit Ecclesiæ, cum dixit: «Docete omnes gentes . . . docentes eas servare omnia quæcumque mandavi vobis.» Quare cum Ecclesia sit magistra infallibilis et custos legitima veritatis et bonitatis in doctrina nempe fidei et in regulis morum, jure meritoque redarguit leges injustas vel impias, quæ ab auctoritate civili emittantur. Qua in re non egreditur limites suæ potestatis, et Principes obsequi tenentur Ecclesiæ judicio. Hæc generice de relatione majoritatis inter potestatem ecclesiasticam et laicam innuisse sat est. Nam tractatio hujus materiæ ad *Juris publici* expositores pertinet. In specie vero dicendum est Principem in spiritualibus subesse debere Episcopo suo arg. cit. c. 6. et expresse in c. 4. h. t. Ordinarius vero Principis est Episcopus qui residet in sede Principis. Fatendum vero est Principes pluribus exemptionibus gaudere, quæ præ oculis haberi debent.

De Obedientia.

6. Obedientia in titulo exprimit quamcumque reverentiam quam inferior in dignitate digniori exhibere tenetur. Hinc non solum complectitur subjectionem et susceptionem mandatorum legitimi superioris, sed etiam quamcumque observantiam et quemcumque honorem qui personis jure excellentioribus præstatur. Quare alia proprie dicta obedientia, alia est improprie dicta. Quoad obedientiam improprie dictam, idest quoad debitam reverentiam et honorem debitum dignioribus, animadvertimus, eam præstandam esse ab inferioribus gradu seu dignitate in casibus, in quibus, uti vidimus supra, majoritas pro aliquibus personis verificatur. Qui vero magis evolutam tractationem de hac re desiderat, adeat «*Institutiones Canonicas*» *Remigii Maschat* h. t. n. 3. vel etiam *Giraldi: Jus. Pontif.* in appendicem ad h. t. idest sect. 201.

7. De Obedientia proprie dicta sermo est 1°. in Extrav. Com. h. t. cc. 1., 2. et 3. ubi statuitur, fideles omnes obedire debere

Rom. Pontifici. Ut autem hujus obedientiæ obligatio melius innotesceret et observaretur, usque ad sæc. VI. mos invaluit, ut Episcopi juramentum fidelitatis præstarent. Deinde lex et forma statuta est in c. 4. *de Jurejurando* (II. 24). Et tandem forma invariabiliter definita est a *Clemente VIII.* et refertur in Pontificali Romano in titulo de Consecratione Episcopi. — 2°. In c. 2. h. t. ubi agitur de Obedientia quam fideles omnes in Diœcesi Episcopo exhibere debent. Et quidem ut Clerici majori vinculo subjectionis erga Episcopum devincirentur, inductum est ut presbyteri in ipsa ordinatione Ordinario suo pro tempore reverentiam et obedientiam promitterent. — 3°. Suffraganei et eorum subditi in casibus a jure statutis obedientiam præstant Metropolitano c. 11. *de Off. Jud. Ord.* (I. 31).

Hanc obedientiam etiam exhibent Religiosi propriis superioribus Regularibus c. 10. h. t. Quæ porro obedientia seu subjectio præstanda est non solum in foro interno, sed etiam in foro externo. Superiores enim Regulares jurisdictione gaudent in suis religiosis familiis.

8. Porro contra eos qui denegant obedientiam Episcopi mandatis, infligi potest ab Episcopo pœna excommunicationis c. 2. h. t. Item contra Regulares inobedientes possunt Priores et Abbates sententiam excommunicationis pronunciare c. 10. h. t. In utroque vero casu requiritur contumacia, c. 41. C. 11. q. 3.

9. Quibus positis explicandum est c. 12. h. t. quod de Obedientia agit erga Abbatissas. Sciendum est, Abbatissas et Priorissas non habere veram et proprie dictam jurisdictionem ecclesiasticam, quæ nempe ex potestate clavium derivat, posse autem habere directionem in monasterio suo præcipue quoad moniales, eisque vera præcepta imponere, quibus moniales parere in conscientia tenentur. Insuper directionem habent quoad alias personas monasterio subjectas, et immo quoad ipsos Clericos addictos servitio divino in Ecclesia monasterii. Ex qua directione Abbatissæ possunt utique eos monere et corrigere, nec non eosdem Clericos etiam suspendere a beneficiis subtrahendo fructus beneficiorum. Quare Abbatissæ et Priorissæ quandam speciem habent jurisdictionis. Quid vero si Abbatissæ vel Priorissæ jussa despiciantur a monialibus aut ab aliis personis aut ab ipsis Clericis? Ipsa quidem proprie dictas censuras ferre non potest, eo quod censuras infligendi facultas ad claves Ecclesiæ pertinet, quarum potestas

aliena est a fœminis c. 10. *de Pœn. et Rem.* (V. 38.) Potest vero Abbatissa implorare officium superioris regularis sui ordinis, qui per censuras ecclesiasticas coerceat contumaces inobedientes. Verum animadvertit *Gonzalez* in *Comm.* ad idem c. 12. n. 8. Abbatissam de las Guelgas de Burgos in Hispania potuisse constituere beneficiarios et approbare confessarios per medium presbyteri a se deputati. Sed quod magis est, *Bizzari* in sua *Collectanea* pag. 322. refert resolutionem S. C. EE. et RR. diei 22. Junii 1708, et 19. Julii 1709. ex qua infertur aliquando Abbatissam monasterii s. Benedicti Conversani in Provincia Barensi per Vicarium a se deputatum jurisdictionem exercere potuisse; qui Vicarius approbabat sacerdotes ad Confessiones recipiendas nec non Clericum a Capitulo præsentatum ad curam animarum exercendam. Quare ex hisce deducitur, Abbatissam ex privilegio apostolico habere posse jurisdictionem spiritualem, quam tamen non per se ipsam, sed per Vicarium Clericum exercere debet. Porro idem Card. *Bizzari* in eod. loc. adnotat, Abbatissæ Conversani fuisse dein sublatam antiquam jurisdictionem.

10. De modis quibus *cessat* majoritas et relativa obedientia. 1°. Quisque videt, majoritatem amitti eo ipso quo quis privilegium aut dignitatem amiserit, sive ob spontaneam renunciationem acceptatam a superiore, sive ob privationem legitime factam. Manente vero privilegio et dignitate, qui obsequium vel subjectionem exhibere tenetur, directe ab utroque vel alterutro præstando sese eximere non potest. Auctoritatem enim vel dignitatem contemneret. Potest vero indirecte sese eximere ab obsequio præstando, subtrahendo nempe vel occasionem vel materiam obsequii aut subjectionis, si id fieri jure possit.

2°. Amittitur majoritas quoad aliquam Ecclesiam vel personam, si Ecclesia vel persona constituatur vel in æquali vel in majori auctoritate aut dignitate. Exemplum hujus principii traditur in c. 16. h. t. In eo enim traditur Ecclesiam vel ejus præpositum eximi ab auctoritate Archidiaconi, cui subjiciebatur, eo ipso quod erecta fuerit in Cathedralem Ecclesiam.

11. 3us. Casus describitur in c. 8. h. t. in quo species est de Ecclesiis insulæ Cypri, subjectis ante schisma Patriarchatui Constantinopolitano, quæ tempore schismatis Romanæ Sedi unitæ permanserunt. Restituto Patriarchatu ab *Innoc. III.* Patriarcha postulavit ab eodem Innoc. ut illico revocaret et subjiceret illas

Ecclesias Patriarchatui. Rom. Pontifex ait, se id perficere nolle inauditis partibus; paratum vero se esse ad assentiendum Patriarchæ, quoties ipse in judicio postularet restitutionem Ecclesiarum, et justitia restitutionem exigeret. Ex qua responsione hoc principium deducitur, amissa majoritate per hæresim, schisma vel aliud crimen, recuperari non potest per modum facti, aut invocata auctoritate superioris inauditis interesse habentibus; sed recuperari potest intentato judicio in petitorio, idest super bono jure restitutionis, citatis partibus. Verum in judicio hujusmodi restitutio per judicem erit concedenda, quoties status Ecclesiarum non fuerit in substantialibus immutatus sub respectu jurisdictionis et præeminentiæ, non vero si hæc verificentur, ex. gr. si in novam provinciam coaluerint. Quod innuit Innocentius cum dixit 'juris namque ratio postulat, ut in eorum præjudicium, quibus eædem Ecclesiæ subjectæ sunt, nihil ordinemus'.

Titulus XXXIV.

De Treuga et Pace.

1. Expleto tractatu de Prælatis et de judicibus ecclesiasticis B. Raymundus, antequam de judiciis in Libro II. loqui aggrediatur, quosdam titulos præmittit, qui vel respiciunt aliquas personas quæ locum habent in judiciis, vel respiciunt remedia quibus litigantium pericula aut præveniuntur aut mitigantur. Horum in censu recensendæ sunt treuga et pax; pax quæ exstinguit quæstiones, treuga quæ imminuit effectus incœptæ quæstionis aut belli effervescentis.

2. Treuga, quæ etiam induciæ aut armistitium dicitur, est *'securitas et fides præstita rebus et personis ad tempus, quamvis discordia non sit penitus finita'*. Pax vero definitur *'plena discordiarum exortarum sedatio'*.

3. Treuga alia est conventionalis, alia canonica, prout vel a libera pactione spondetur, vel statuitur et imponitur ab ecclesiastica lege. Prior nempe conventionalis est juris gentium, quemadmodum etiam innuitur in c. 9. D. 1. Ei autem adsistit etiam jus Ecclesiasticum si fuerit juramento firmata. Ecclesia enim licet de civilibus quæstionibus non judicet, tamen judicare potest de quæstione religiosa, utrum nempe aliquis sit perjurus an non. Hinc cum rex Angliæ conquereretur cum *Innoc. III.* de agendi

ratione regis Gallorum qui pacem jurejurando firmatam fregerat, Innocentius redarguit regem Galliarum sibi reservans facultatem judicandi de peccato, idest de violatione juramenti. Ita in c. 13. *de Judiciis* (II. 1). Quod jus Rom. Pontificis præsertim vigebat Media Ætate, cum Principes juramentum emittebant quo spondebant se fore defensores Ecclesiæ et cujuscumque ordinis. Ecclesia recipiebat hoc juramentum, cujus erat interpres et custos; et simul legibus suis promovebat obedientiam erga Principes, qui suis satisfaciebant obligationibus. Ecclesia vero protegens treugas conventionales juramento munitas mitigabat ardorem bellorum quæ media ætate frequentissima erant inter principes et inter respublicas.

4. Quem finem studuit Ecclesia præcipue obtinere statuens in Conc. Lateran. III. ut certis temporibus, nempe a feria IV. post occasum solis, usque ad feriam II. in ortu solis, ab Adventu Domini usque ad Octavam Epiphaniæ, et a Septuagesima usque ad Octavam Paschæ ob mysticas significationes et ob sacrum tempus servarentur induciæ et arma silerent, ita ut qui contra canonem auderent bella suscipere, in maledictum Ecclesiæ post trinam admonitionem inciderent c. 1. h. t. Istæ induciæ appellatæ sunt *treugæ Domini*, et constitutæ fuerunt contra bella privata quæ a legibus nec probabantur, nec condemnabantur; non autem contra bella justa, auctoritate publica suscepta. Ita *Gonzalez* ad c. 1. h. t. nn. 9. et 18. et alii. Statuit insuper Ecclesia c. 2. h. t. ut tempore belli Clerici, Religiosi, peregrini, mercatores, rustici addicti agriculturæ et animalia quoque servitio agrorum occupata plena immunitate et securitate gauderent. Verum hæc historice dicta sint, contraria enim consuetudine factum est ut hæc canonica dispositio suo robore careret.

Titulus XXXV.

De Pactis.

1. Aliquid dicendum de notione pactorum ex jure civili deprompta. Leges civiles ex innumeris conventionibus, quæ inter homines perfici possunt, quasdam easque usitatiores elegerunt, quibus civilem obligationem adnectere voluere. Id autem non importat, cæteras conventiones a jure civili fuisse rejectas, sed solummodo eis non fuisse concessam actionem civilem ita ut regi deberent sola

paciscentium fide. Conditores enim legum Romanarum quædam civium probitati relinquere voluerunt potius quam omnia vinculis et necessitate legum complecti. Conventiones quæ obligationem civilem pariunt appellantur *Contractus,* reliquæ vero conventiones quæ hac obligatione destitutæ sunt, nomen generis retinuerunt et *pacta* dicta sunt. Pactum ergo juxta *Ulpianum* L. 1. §. 2. ff. *De Pactis* est 'duorum pluriumve in idem (seu in eandem rem) placitum consensus'.

2. Porro contractus ideo civiliter obligant, quia leges civiles in ipsis agnoscunt causam obligationis, quæ vel est in consensu, et contractus dicuntur *consensuales,* vel in re, et *reales,* vel in verbis solemnibus, et *verborum obligationes* dicuntur, vel in literis, et *literales* appellantur. Inter hosce contractus nonnulli, cum primum inducerentur, proprium nomen sortiti sunt, alii vero minime. Quare alii dicti sunt *contractus nominati,* alii vero *innominati.* Nominati qui et nomen et causam habent obligationis, innominati qui causam tantum habent. Causa hæc in contractibus innominatis est datio vel factum a lege probatum et habitum uti capax producendæ obligationis. Obligationi civili respondet *actio,* idest jus alicui competens persequendi in judicio, quod sibi debetur. Ergo contractus actionem civilem pariunt. Igitur Jure Romano pacta, quæ in genere conventionum permanserunt, nec obligationem civilem nec actionem producebant; destituebantur enim et nomine et causa L. «Juris gentium» §. Sed cum nulla ff. h. t. Verum pacta admissa sunt ut producerent exceptionem L. 1. ff. h. t. Is ex. gr. qui per pactum convenit super aliqua re, si deinde actionem intentet contra fidem datam, potest exceptione pacti repelli. Immo pactis adjectis contractibus, quæ dicta sunt *non nuda,* concessa est actio ipsi contractui propria. Ex. gr. si contractui emptionis et venditionis adjiciatur pactum de pretio solvendo in aliqua designata civitate, exsecutio hujus pacti peti potest a venditore mediante actione empti venditi. Insuper quædam pacta specialia a lege agnita sunt, et *legitima* appellata fuere, quæ actionem ex lege illa approbante producunt. Cætera vero pacta, quæ *nuda* dicuntur, et sunt meræ conventiones, actionem ex legibus romanis non gignunt.

3. Sed quæritur utrum ex lege *canonica* omnia pacta veram et publicam obligationem habeant, ita ut detur actio ad coërcendum illum qui datam fidem violare nititur. Et quidem c. 3. h. t.

judex studiose debet agere ut ea quæ promittuntur, opere compleantur. At clarius in c. 1. h. t. dicitur ut pacta custodiantur, idest jus canonicum pacta adprobat et vult ea servari. Verba illa autem c. 1. h. t. 'aut conventus ecclesiasticam sentiat disciplinam' exprimunt, conventionem quamcumque etiam in foro externo Ecclesiæ juridicum valorem obtinere, et per consequens ex pacto coram judice licet proponere querelam et actionem ad adigendam contrariam partem ad fidem datam servandam. Ratio est quia jus canonicum potius quam formulam, respicit rei veritatem et juris naturæ exigentiam.

4. At pactum confundendum non est cum *pollicitatione.* Pactum enim est conventio duorum vel plurium, pollicitatio autem est sponsio seu promissio unius in favorem alterius. Ex quo sequitur 1°. pactum obligare utramque partem paciscentem, si conventio sit *bilateralis*, pollicitationem vero obligare solummodo *promittentem;* 2°. pactum ex ipso facto positi consensus obligationem gignere, pollicitationem vero non obligare ipsum promittentem, nisi promissio signo aliquo externo fuerit ab alia parte *acceptata.* Nam hæc altera pars nullum jus acquirit antequam per consensus sui manifestationem ligaverit promittentem. Votum vero cum sit promissio de bono meliori et possibili, statim obligat, quia præsumitur a Deo illico acceptari.

5. Quæri potest: *quinam pacisci possunt?* Resp.: Omnes qui satis intelligunt valorem conventionis, nec a lege specialiter prohibentur. Prohibentur vero pacisci: Prodigi, interdicti, filiifamilias de rebus paternis, pupilli et minores absque consensu tutoris vel curatoris, quando agitur de alienatione bonorum §. 1. Inst. *De Auctor. tutor.* et L. «Si Curatorum» C. *De in integr. restit.;* Clerici in genere circa alienationem rerum ecclesiasticarum, prout melius declarabitur in Lib. III.

6. Quæritur: potestne quis in *tertiæ* personæ favorem pacisci? Regula generalis negativa traditur in L. «Stipulatio ista» §. «alteri» ff. *de Verb. Oblig.* ubi dicitur 'inventæ sunt stipulationes vel obligationes ad hoc ut unusquisque acquirat sibi quod sua interest'. At exceptio datur 1°. Si paciscens habeat a tertia persona mandatum, 2°. si is pro quo pactum seu stipulatio initur subjectus sit paciscenti, ut est filius patri, 3°. si agatur de re cujus interest ipsum paciscentem ex. gr. si tutor cedens contutori res pupilli pactum ineat in securitatem earundem rerum favore pupilli.

7. Si quæratur quodnam sit *objectum* pactorum, responderi potest *quamlibet rem honestam et possibilem.* Possibilem, nam ex regula «Nemo» 6. *Juris* in 6°. «nemo potest ad impossibile obligari;» honestam, nam obligatio est vinculum juris et rationis, quod locum habere nequit ubi iniquitas reperitur. Hinc quædam pacta reprobantur: 1°. Omnia pacta *simoniaca* vel *periculum* simoniæ inducentia; sic expresse pactum pro re spirituali obtinenda, cc. ult. h. t. et 5. *de Rer. Permut.* (III. 19), item pactum respiciens resignationem beneficii pro aliquo temporali faciendam, c. 4. h. t., deinde pactum resiliendi a quæstione super beneficii assecutione cum onere solvendi expensas omnes, similiter pactum Clerici promittentis pensionem vel augmentum pensionis si instituatur in beneficio, cc. 23. *de Simonia* (V. 3) et 6. h. t. 2°. Non valet pactum de *successione* in ecclesiasticis beneficiis ex. gr. si beneficia concedantur Clericis cum pacto seu modo, ut post eorum obitum in beneficio alii nominatim succedant c. 5. h. t. — 3°. Reprobantur pacta quæ *juri publico* et præsertim Ecclesiarum *præjudicium* inferunt, ut ex cap. 7. h. t.

8. Occasione c. 2. h. t. in 6°. quæstio a Doctoribus proponitur: utrum auctoritas humana possit pacta *irritare,* quæ inspecto jure naturali valida essent, et utrum hæc irritatio vires suas exserat in solo foro externo, vel etiam in foro conscientiæ. Procul dubio nemo negare potest supremam auctoritatem tum ecclesiasticam tum civilem in propria respectiva negotiorum provincia quasdam conditiones et solemnitates exigere posse ut aliquis actus vel aliqua conventio legitima sit, et valorem juridicum assequatur. Hinc omnis difficultas evanescit, si quæstio proposita ad solum forum externum coarctetur. Quid vero de foro interno dicendum? Pariter dubium nullum est, si sermo sit de legibus ecclesiasticis irritantibus aliquod pactum. Scilicet pactum hoc nullam vim habet etiam in foro interno. Quia Ecclesia in legibus suis totum hominem dirigit. Si autem agatur de legibus civilibus, hæc a Doctoribus uti tuta responsio exhibetur. Scilicet si lex civilis ob bonum publicum, et ad evitanda gravia pericula in societate aliquod pactum irritat, nec cæteroquin lex ipsa rationi et æquitati evidenter repugnat, aut peccatum foveat, irritatio protenditur etiam ad forum internum. Addimus vero saltem irritationem hanc adeo valere ut bonus fidelis, tuta conscientia possit uti jure quod ei a lege conceditur. Leges enim civiles justæ in materia civili, etiam quoad conscien-

tiam regulam legitimam et tutam constituunt. Jus Canonicum hoc principium recognovit. Nam in c. 2. h. t. in 6°. quærebatur utrum filia teneretur observare pactum factum patri dum nuptui tradebatur, ut, dote contenta, nullum ad bona paterna regressum haberet. Hoc pactum, uti notat Pontifex in cap., reprobatur a lege civili Romana, ut patet ex L. «Pactum» C. *de Collationibus.* Jamvero Pontifex quæstioni respondet, filiam teneri ex juramento, si eidem pacto juramentum adjectum fuerit. Ergo per se irritatio hujus pacti, facta a lege civili, mulierem eximit a qualibet obligatione, et non obstante pacto, ad bona paterna regressum petere potest. Ergo jus canonicum vim legis civilis etiam quoad forum internum recognoscit. Quid vero dicendum sit de juramento, ejusque observantia in casu, explicabimus in Lib. II. in tit. 24. *de Jurejurando.*

9. Tandem occasione c. 2. h. t. quæritur utrum pactum invalidum per consensum superiorum validum reddatur. Cit. Caput ita sumatur 'Conventio invalida per consensum superioris validatur'. Quare in præsenti re habemus canonicam regulam. Hanc vero regulam ita explicant Doctores, inter quos *Layman* ad c. 2. h. t. Videlicet si invaliditas procedat ex ipso jure naturali, ita nempe ut pactum vel etiam alius actus nullo modo, nec ipso jure naturali inspecto, sit validus, hac in hypothesi neque a Supremo principe in societate potest convalidari. Confirmari enim non potest quod nullo modo est. L. «Duo sunt Titii» ff. *de testamentar. tutela.* Si autem pactum vel actus jure naturali consistant, et non valeant solummodo vi legis positivæ humanæ, princeps in societate potest consensu suo defectum auferre, et pactum vel actum validum reddere. Hoc in sensu explicandum est c. 2. h. t. cui plene concordat c. 1. *de transact.* (I. 36).

Titulus XXXVI.

De Transactionibus.

1. Transactio est unus ex modis quibus causa litigiosa finitur: verum stricto et proprio sensu sumpta ceu medium juridicum peculiare quæstionum finiendarum definitur in L. 1. ff. h. t.: *'rei dubiæ et litis incertæ nec finitæ, conventa et non gratuita decisio'.* Explicanda. Transactio est decisio *rei dubiæ.* Hæc verba duplicem vim habent: 1°. nempe posse transigi in re dubia nondum in-

cœpto judicio; dum scilicet timor est actualis litis futuræ; 2°. objectum transactionis dubium aliquod offerre debere; nam de re certa transigi nequit; et qui certo sciens rem aliquam sibi non spectare transegit, super ea aliquid recipiens, adstringitur etiam in foro externo onere restitutionis L. 6. §. 1. ff. *de Condic. indebiti* et glossa in c. 7. h. t. v. «dato» a Doctoribus recepta. Quoad vero forum internum, restitutionem faciendam esse patet ex eo, quod, qui recepit aliquid in casu, illud recepit et retinet absque titulo. — Dicitur dein *'et litis incertæ et non finitæ'*; quia lite finita per sententiam definitivam judicis, quæ transiit in rem judicatam, transigi amplius non potest. Excipitur tamen casus quo timeatur prudenter concessio restitutionis in integrum. — *Conventa.* Transactio enim ex partium conventione procedit, et enumeratur inter contractus innominatos bilaterales, quo nempe aliquid datur vel remittitur, ut alia pars vicissim aliquid det vel remittat ad quæstionem finiendam. Ex hac proprietate transactionis descendit: non judicem, sed partes eandem perficere. Et sane officium judicis est quæstiones dirimere decernendo cuinam parti competat bonum jus, non imponere transactionem iisdem. Utique tribunalia suprema, prout in quæstionibus quoad meritum in ditione temporali S. Sedis erat tribunal s. Rotæ, aliquando rescribere possunt 'placere de concordia'. At id rarissime accidit, et nonnisi in quæstionibus præsertim fideicommissariis quæ implicabantur magnis difficultatibus et obscuritatibus. Quo insuper in casu non initur una transactio, sed potius a judice ipso applicatur canon ille, ut nempe cum causa neque probabilis est pro utraque parte litigante, officium judicis sit dividere et adsignare litigantibus partem rei divisibilis, aut rem indivisibilem eisdem tradere ut in solidum ea fruantur. — Tandem *'non gratuita decisio'*. Nam in transactione aliquid debet dari vel promitti, aliquid retineri; secus enim esset cessio, renunciatio vel donatio. L. 38. C. h. t. Quæ ita se habet 'transactio nullo dato vel retento seu promisso, minime procedit'. Hinc adagium forense, ut nempe in transactionibus debeat adesse aliquid hinc inde remissum.

2. *De divisione transactionis.* Transactio alia est *universalis,* alia *generalis,* alia *specialis. Universalis* respicit omnes causas quæ intentatæ sunt, vel prudenter timetur ne intententur, quamvis sint diversi generis idest non ejusdem tituli, sed diversi. *Generalis* seu minus universalis ea est quæ complectitur causas ejusdem ge-

neris licet inter se distinctas, ex. gr. si transigatur in omnibus quæstionibus, quæ quandam aditam hæreditatem respiciunt. *Specialis* transactio locum habet cum controvertitur de aliqua re determinata, deque determinato titulo quæstionis. — Transactio vero si ei adjiciatur vel jusjurandum pel pœna, dicitur *jurata* vel *pœnalis*. — Transactio tandem potest esse vel *realis* vel *personalis;* prout nempe pactum transactionis concipiatur in rem vel in personam transigentis. L. 7. ff. *de Pactis*. Porro transactionis personalis favor non egreditur personam transigentis; transactio vero realis etiam hæredibus et successoribus prodest. Idem dicendum de onere quod ex transactione resultat.

3. *Quinam possunt transigere?* — Cum gratuita non sit transactio, sed alienationem dicat, ii solum poterunt transigere qui domini sunt et habent liberam administrationem et dispositionem bonorum suorum. Hinc pupilli, minores, prodigi sine auctoritate tutoris vel consensu curatoris transigere non possunt. Sic nec Prælatus super bonis monasterii sui potest transigere nisi de consensu Capituli c. 3. h. t. Nec administratores rerum ecclesiasticarum et beneficiorum sine auctoritate Superioris, nempe Episcopi aut Archiepiscopi in Episcopi defectu c. 2. h. t. Hæc locum habebant jure decretalium. Nam ex Const. *Pauli II.* quæ incipit *Ambitiosæ,* quæque legitur in c. un. *de Rebus Eccles. non alienan.* (III. 4) inter Extrav. comm. res immutata est. In ea enim Constit. præcipitur, alienationes bonorum ecclesiasticorum immobilium aut rerum mobilium pretiosarum non valere si fiant inconsulto Rom. Pontifice. Ergo a pari transactiones super eisdem bonis non valent absque Confirmatione Rom. Pontificis. Non idem dicendum de rebus mobilibus non pretiosis, aut de iis quæ servando servari non possunt. Etenim in hisce rebus transigi potest absque beneplacito apostolico. Istæ namque res absque eodem beneplacito alienari possunt. Pariter cum ex sensu Auctorum et praxi recepta res immobiles exigui valoris, non excedentes nempe pretium 40 aut 50 scutat. roman. non comprehendantur sub sanctione Constit. «*Ambitiosæ*» *Pauli II.,* sed remaneant sub dispositione Canonis «Terrulas» 53. C. 12. q. 2. ita nempe ut possint alienari auctoritate Episcopi, inconsulto Rom. Pont., hinc sequitur fieri etiam posse super eisdem rebus immobilibus exigui valoris transactionem ex sola auctoritate Episcopi. Canon. cit. qui est Conc. Agathensis ita se habet: 'terrulas aut vineolas exiguas et Ecclesiæ minus utiles, aut longe positas et

parvas, Episcopus sine consilio fratrum (si necessitas fuerit) distrahendi habeat potestatem.'

4. Si transactio celebretur debitis solemnitatibus idest cum auctoritate superioris, obligat ipsam ecclesiam et successores transigentis; secus vero minime. At hoc non impedit quominus rector Beneficii aut Ecclesiæ possit de juribus Ecclesiæ transigere propria auctoritate in sui præjudicium. Transactio enim in casu, si fiat obligabit ipsum transigentem quoadusque Ecclesiam aut beneficium possidebit. Quod innuit Pontifex in c. 8. h. t. ubi adnotat talem transactionem videri potius factam inter personas, quam inter Ecclesias, nec pacta inter alios acta aliis obesse posse. Confirmatur ex c. 5. h. t.

5. Sed quoniam de Superioris approbatione loquimur, inquirendum est quomodo concilietur dispositio capitis 8. h. t. cum jure illius temporis quoad alienationes rerum ecclesiasticarum et quoad transactiones super iisdem. Caput 8. auctorem habet *Alexandrum III.* et per consequens præcedit dispositionem Const. *Ambitiosæ* quæ est *Pauli II.* Quique primus in alienationibus bonorum Ecclesiæ beneplacitum apostolicum necessarium esse decrevit. Quomodo ergo *Alexander* in c. 8. potuit reprobare transactionem, quæ inita fuit absque auctoritate Rom. Pontificis, cum illis temporibus ad alienationes rerum Ecclesiasticarum faciendas hæc solemnitas de jure nondum requireretur? Ipse vero Pontifex in casu agebat partes judicis, qui applicabat legem facto quod acciderat. Difficultas augetur ex c. 2. in quo Alexander statuit, transactionem valere super decimis si facta fuerit cum assensu idest cum auctoritate Episcopi. Quod principium confirmatur c. 5. h. t. Quomodo ergo Alexander in c. 8. non requirit simpliciter auctoritatem superioris, sed confirmationem S. Sedis ad valorem transactionis?

6. Variæ dantur opiniones. Dici forsan posset monasterium fuisse exemptum et Rom. Pontifici immediate subjectum; ac proinde Roman. Pontificem fuisse Superiorem, cui spectabat jus confirmandi transactionem monasterii. Cui opinioni videtur congruere summa Capitis, quæ ita se habet 'transactio facta de rebus Ecclesiæ per Prælatum sine *Superioris* consensu non obligat successorem'. Verum non clare exprimitur agi in Capite de monasterio exempto, et exemptionem fuisse causam cur debuisset a S. Sede

approbari transacto. *Suarez* in L. 4. *de Decimis* c. 57. animadvertit satis non fuisse auctoritatem Episcopi, et requisitam fuisse auctoritatem Pontificis, quia agebatur de transactione cum laicis. At responsio hæc excluditur ab ipsa specie Capitis; nam transactio revera facta est inter Monachos et Sacerdotem rectorem Ecclesiæ s. M.; laici autem non erant nisi coloni Monachorum. Hinc transactio eos directe non respiciebat.

7. Quare potius tenenda videtur alia sententia. Sciendum est a prædecessoribus *Alex. III.* Monachis Cisterciensibus, Templariis et Hospitalaribus concessum fuisse privilegium non persolvendi decimas de propriis laboribus aut de prædiis excultis sumptibus propriis, cæteris vero Religiosis concessum fuisse privilegium non solvendi decimas de suis novalibus, quæ propriis manibus vel sumptibus excolebant nec non de nutrimentis animalium et de fructibus hortorum suorum. Remanebat vero obligatio religiosorum solvendi decimas quoad alias res. Hæc omnia referuntur ab ipso Alex. III. in c. 10. *de Decimis* (III. 30). Vi hujus privilegii contendebant Monachi Cistercienses Monasterii majoris, se suosque colonos eximi ab obligatione solvendi decimas in locis subjectis Ecclesiæ Parochiali S. Mariæ. Contradicente rectore hujus Ecclesiæ, inita est transactio de qua agitur in capit. nostro, qua cautum fuit ut de duabus carruatis terræ tertia tantum pars decimarum solveretur. Quare transactio eo directa est ut fieret extensio privilegii monachorum; idest per transactionem inductum est, ut in terris subjectis parœciæ, pro monachis non solum, sed etiam pro eorum colonis servaretur privilegium exemptionis ab onere solvendi integras decimas, sed solvi deberet solummodo pars decimarum. At privilegium non solvendi decimas Religiosis competens a solo Rom. Pontifice concessum fuit cc. 10. et 12. *de Decimis* (III. 30) et cc. 6., 15. et 31. *de Privil.* (V. 33). Jamvero cum privilegium sit res odiosa et exorbitans a jure, pari gressu procedunt tum ipsa concessio prima privilegii, tum extensio ejusdem ad casus non comprehensos in concessione; idest etiam extensio privilegii ut valeat roborari debet a Rom. Pontifice. Cum ergo ageretur in casu nostro de extensione privilegii, merito Alexander respondit transactionem in casu non obligare Ecclesiam parochialem nisi probaretur eam fuisse confirmatam a Rom. Pontifice. Quam explicationem insinuat ipse Pontifex in textu originali suæ Decretalis scribens 'nisi privilegium Apostolicæ Sedis super hoc

indultum coram vobis præfati monachi palam produxerint'. Ergo concludendum est, Alexandrum non contradixisse sibi et juri sui temporis.

8. *De objecto transactionis,* seu de rebus super quibus fieri potest, vel non, transactio. — *Ostiensis* in summa hujus tituli respondet: Generatim loquendo de omnibus rebus dubiis et de litibus incertis possumus transigere, exceptis iis quæ ex jure prohibentur c. ult. h. t. Ex quo illico sequitur, transactionem esse nullam si juri *naturali* aut *positivo divino* vulnus inferat. Pariter inter privatas personas transigi non potest in iis quæ sunt *publici* juris; pacto enim privatorum publico juri non derogatur c. 12. *de Foro competenti* (II. 2). Unde Clericus per transactionem non potest sibi constituere judicem laicum, quia privilegium fori toti Collegio ecclesiastico fuit indultum eod. c. 12.

9. Ut melius determinetur objectum transactionis, varia quæstionum capita expendemus. Et 1°. occasione c. ult. h. t. quærimus: utrum dari possit transactio super *matrimonio?* Quæstiones quæ matrimonium attingunt, possunt respicere: 1°. exsistentiam aut nonexsistentiam vinculi conjugalis, vel 2°. jura et officia quæ vinculum consequuntur, nempe individuam vitæ consuetudinem, thorum et cohabitationem, vel 3°. secundaria jura et accessoria matrimonii, scilicet dotem, patrimonium commune etc., vel 4°. tractatus prævios matrimonio et sponsalia inita ad præparandum matrimonium. — Quoad primum caput quæstionum transigi non potest; vel enim exstat vinculum ob matrimonium valide contractum, vel non exstat. Si primum, non posset per transactionem idest per remissionem juris alterutrius conjugis vinculum immutari aut excludi; si secundum, non posset per pactum privatum reddi validum matrimonium, quod fuerat in celebratione impedimento *publici* saltem juris invalidum. Et hoc in sensu accipi debet c. ult. h. t. Quod si vero a partibus cognoscatur, nullum fuisse matrimonium, possent amicabiliter convenire de novo contractu conjugali rite ineundo, nisi obstet impedimentum indispensabile. — Habere autem locum potest transactio circa alia tria capita. Sic ex. gr. si contracta sponsalia ab una parte impugnentur, ab alia vero asserantur, possunt partes transigere, ut vel roborentur vel mutuo consensu dissolvantur c. 1. *de Reg. jur.* (V. 41) quod ita se habet 'omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur'. Quod de matrimonii vinculo diximus etiam applicandum est religiosæ professioni, ut scilicet trans-

actio admitti nequeat sive quæ professionem nullam reddat validam, sive quæ infirmet eam quæ valida est c. 31. *de Regul. et transeunt.* (III. 31) et sess. 25. *de Regul.* cc. 16.—19.

10. Quæritur 2°. an liceat transigere super rebus relictis in *testamento?* Ex L. 6. ff. *de Transact.* non aliter transigi potest quam apertis et cognitis tabulis testamenti. Quæ inspectio non requiritur ut fiat propriis oculis, sed sufficit ut voluntas testatoris a partibus transigentibus cognoscatur. Nam qui scit aliquam rem, in legibus eam inspicere dicitur; inspicit enim per intelligentiam L. 17. ff. *de Legibus.* Ratio ob quam prohibetur transactio, tabulis non inspectis, est, ne facile eludantur ultimæ morientium voluntates, et ne homines imbecilliores fraudibus et captionibus hæredum decipiantur, ita ut modico statim recepto, ingenti renuncient commodo et utilitati.

11. Rejicitur etiam tanquam nulla transactio quæ facta fuerit *de alimentis* in testamento vel in codicillis relictis, nisi causa cognita et interveniente judicis decreto. Adest textus expressus L. 8. ff. *de transact.* Valet vero transactio aliter facta si in evidentem utilitatem alimentarii vergat ead. L. §. 6. Pariter valet transactio si de præteritis alimentis sermo sit, quæ soluta non sunt, et causam quæstioni præbent L. «de alimentis» Cod. h. t. Et ratio est quia in hac hypothesi cessat causa prohibitionis, quæ est periculum vitæ ex defectu alimentorum. Insuper absque judicis auctoritate inita valet transactio de alimentis quæ vel inter vivos concessa sunt legitime vel quæ sibi quis per contractum constituit.

12. Doctores quærunt, utrum possit fieri transactio *circa crimina.* Non loquimur de effectibus civilibus, idest de damnis illatis ex crimine. Nemo enim denegabit, fieri de hisce posse transactionem inter lædentem vel ejus familiam et læsum vel, eo deficiente, ejus familiam. Hæc enim quæstio merito æquiparatur reliquis causis civilibus, in quibus transactio prohibita non est. Loquimur de actione ipsa criminali, utrum nempe concessum sit per transactionem aliquid pretio æstimabili concedere alicui ut desistat ab accusatione promovenda. Jus civile concedit id fieri posse cum agitur de crimine capitali; quia licet cuique sanguinem suum quoquomodo redimere, non licere autem in aliis inferioribus criminibus, ne scilicet facile impunita remaneant, licere tamen in crimine falsi, ob gravem infamiam quæ incurritur, quæ mortem civilem parit. Conferri potest L. 18. C. h. t. Canonistæ vero dissentiunt. Verum

spernenda eorum sententia non est, qui juri civili adhærent. Et ratio est quia ex una parte dantur crimina in jure canonico quæ maximas pœnas secumferunt, ita ut brachio sæculari debeat tradi reus puniendus; et ex altera parte Ecclesia mater benigna est, quæque magis rigida non est potestate civili, nec positive reprobavit lex ecclesiastica dispositionem juris Cæsarei. Restrictio autem mihi facienda esse videtur quoad materiam in qua urget fideles obligatio denunciandi delinquentes: transactio enim secumferret infractionem legis ecclesiasticæ.

13. De transactione in *beneficiis* ecclesiasticis et aliis *rebus spiritualibus*. — Quæstio ab auctoribus proponitur utrum beneficium ecclesiasticum possit esse objectum transactionis. Responsio datur in c. 7. h. t. ubi reprobatur transactio super re sacra si fiat intuitu et interventu rei temporalis; labe enim simoniæ inficitur hæc transactio. Immo in genere reprobatur transactio in beneficiis vel pensionibus ex causa permutationis, quæ fiat austoritate privata absque probatione superioris. Ob periculum enim simoniæ transactiones hujusmodi prohibentur c. 5. *de Rer. permut.* (III. 19). Sub prohibitione vero c. 7. h. t. non comprehenditur transactio, in qua spirituale pro spirituali conceditur vel remittitur. Ex. gr. si ad dirimendas quæstiones super jure decimarum sacramentalium una pars litigans reciperet jus decimandi et simul alter litigans adsumeret onus administrandi sacramenta; hæc transactio prohibita non esset: nam jus spirituale cum onere spirituali concurreret. Spiritualia autem ad invicem possunt permutari c. 6. *de Rer. permut.* (III. 19). Hæc autem transactio si fiat a privatis personis absque auctoritate superioris, successores non ligat. Nemo enim potest successoris in officio pejorem conditionem reddere. Ex principiis vero expositis in titulo *De Renunciat.* facile intelligitur transactionem fieri non posse supra titulo ipso beneficii ita ut nempe qui beneficium possidet proprio marte alteri illud tribuat. Quæ transactio etiam amicabiliter et gratuito facta regularis et legitima non esset. Nam tum collatio, tum renunciatio beneficii ecclesiastici fieri debet cum auctoritate Superioris.

14. Fierine potest transactio super *jurisdictione* et relativa *subjectione?* Valet eadem responsio ac in præcedenti; ut nempe datum vel remissum pro jurisdictione non sit temporale; secus ob maculam simoniæ nulla est transactio, c. 10. h. t. Quare exorta quæstio circa jurisdictionem ac relativam subjectionem non potest

componi inter partes et remitti obligatio subjectionis sub conditione et pacto ut persona vel locus eximendus a jurisdictione solvat annuum canonem. At canon hic a jure prohibitus non est confundendus cum censu qui solvitur ab ecclesiis in recognitionem jurisdictionis Episcopi vel dignitatis et primatiæ Ecclesiæ matricis, de quo in c. 2. *de Censibus* (III. 39). Nam canon prohibitus in c. 10. h. t. tenet locum compensationis seu cujusdam pretii pro concessa exemptione census de quo in c. 2. *de Censib.* (III. 39) nihil aliud est quam signum demonstrativum subjectionis vel matricitatis. Hinc communiter in exigua præstatione consistit, ita ut appareat clare, non fieri compensationem inter jus spirituale et rem pretio æstimabilem. — Quod de juribus spiritualibus, nempe de jurisdictione diximus, applicandum etiam est rebus illis seu juribus quæ spiritualibus adnexa sunt. Hinc ex. gr. transactio in jure patronatus non valet si retineatur vel remittatur aliquid temporale et pretio comparabile in relatione ad jus patronatus, c. 10. h. t.

15. *De effectibus transactionis.* — Omnes effectus transactionis sub unico effectu tanquam sub proprio principio et fonte continentur, qui effectus est ut finis quæstioni imponatur c. 1. h. t. et L. 20. C. h. t. Quare si una ex partibus transigentibus quæstionem sopitam iterum excitare conetur, etiam sub prætextu novi instrumenti reperti, repellitur exceptione litis finitæ c. 1. *de Litis contest.* (II. 3) in 6°. et LL. 17. et 19. C. h. t. Omnia enim probationum capita quæ pro contendentium juribus militabant, per transactionem censentur viribus destitui, ita ut servari debeat solummodo pactorum seu transactionis pagina c. 1. h. t.

16. At transactio poteritne *rescindi?* Porro rescissio transactionis importat, ut res in pristinum restituantur, idest restituantur in eum statum in quo erant ante transactionem. Hinc reviviscunt rationes, jura et instrumenta quæ pro partibus transigentibus militabant ante transactionem, et per transactionem fuerunt viribus exspoliata. Hisce positis, quisque videt, posse 1°. loco transactionem rescindi et resolvi per *mutuam* contrariam partium *conventionem* ex notissima *Reg. 1. Jur.* (V. 41) in decr. *Greg.* 'omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissolvitur.' 2°. Rescinditur si fuerit *dolo* aut *fraude* inita transactio LL. 2. et seqq. *de dolo malo* Cod. aut metu gravi extorta c. 13. h. t. — 3°. Rescinditur si appareat fuisse initam ex *falsa causa*, et

falsis documentis ab alterutra parte bona fide propositis L. 42. C. h. t. Res enim incidit in eum statum, a quo incipere non poterat.

Quid vero si una pars non observet ea quæ in transactione spopondit? Remittitur arbitrio alterius partis ut, implorato judicis officio, urgeat observantiam transactionis vel, si velit, a transactione resiliat.

17. Quæstio non parvi momenti diversaque cum opinionum varietate agitatur ab auctoribus, utrum locus sit rescindendæ transactioni ob læsionem ultra dimidium? Non loquimur de personis, quæ in jure habent privilegium seu remedium extraordinarium restitutionis in integrum, quæ sunt pupillus, minor, Ecclesia. Hisce enim personis conceditur hujusmodi remedium ad rescindendam transactionem ob læsionem gravem L. 1. C. *si advers. transact.* et communiter Doctores tenent cum Gloss. in c. 6. *de Empt. et Vendit.* (III. 17) v. «restituerent.» Pariter non loquimur de læsione inducta ex fraude aut ex dolo, sed de transactione læsiva bona fide inita. Uno verbo quærimus: utrum transactioni læsiva applicari possit dispositio L. 2. C. *de rescind. vendit.* Sciendum enim est ex lege cit. læsionem enormem id operari ut venditor læsus ultra medietatem, qui nempe nec recepit mediam partem justi pretii rei venditæ, possit cogere emptorem, vel ad integrum pretium solvendum, vel ad restituendam rem venditam, rescindendo venditionis contractum. Quærunt ergo DD., an transactio regi debeat eodem jure. Si quæstio esset definienda ex legibus civilibus, forsan ob legum varietatem suspensa et dubia remaneret; at inspecta quæstione juxta æquitatem canonicam, quæ naturalem æquitatem sequitur, solvenda videtur cum *Abbate* in c. 6. *de Empt. et Vend.* (III. 17) nn. 7. et 8. et aliis in sensu affirmativo, ut scilicet læsus ultra dimidium possit cogere lædentem vel ad congruam compensationem læsionis vel ad rescindendam transactionem. Agitur enim de contractu oneroso et bilaterali, in quo ferenda non est læsio non solum enormissima, scilicet ultra binas tertias partes justi pretii, sed neque enormis, ultra dimidium. At in computatione læsionis non est considerandum jus transigentis in se inspectum, seu verus valor juris et pretium rei traditæ aut receptæ, sed est inspiciendus valor juris controversi prout erat in quæstione sub dubio et timore incerti exitus litis. Hæc computatio facienda est arbitrio boni viri, omnibus inspectis circumstantiis. At fatemur

id admodum in facto difficile esse, ac proinde difficilem esse casum rescindendæ transactionis ex capite læsionis enormis. Ita *Reiffenstuel* h. t. n. 59.

Titulus XXXVII.

De Postulando.

1. Postulare ex L. 1. ff. h. t. §. 2. nihil aliud significat quam *'exponere desiderium suum vel amici sui in jure apud eum, qui jurisdictione præest, vel contradicere alterius desiderio'*. Qui vero pro altero postulat, dicitur *advocatus,* seu causæ patronus. *Differt* vero advocatus a *procuratore* 1°. quia advocatus regulariter postulat pro præsente, procurator vero pro *absente.* 2°. Procurator ex mandato partis post litis contestationem causam facit *suam* et censetur dominus ejus, quia verum dominum causæ repræsentat, advocatus vero solummodo argumenta et jura judici exhibet in tutelam *clientis* sui. Igitur in sensu tituli advocatus ille est, qui licet causam non faciat suam, tamen in judicio, seu in loco ubi solet jus reddi coram judice suppeditat et explicat rationes sive quoad principia et dispositiones legum, sive quoad circumstantias facti.

2. *Quinam advocati munus suscipere possunt?* — Quæstio hujusmodi potius quam positivam solutionem recipiat, exclusiva methodo tractanda est, et in aliam resolvitur 'quisnam *excludatur* ab hoc munere suscipiendo'. Edictum enim Prætoris explicatum a jurisconsultis in titulo Digestorum *De postulando* prohibitivum est. A lege *civili* porro excluduntur præsertim: 1°. hæretici non tolerati et infideles L. ult. C. h. t. 2°. Infames, qui postulare prohibentur, nisi pro se aut conjunctis personis. 3°. Minores *annis 17*, l. 7. ff. §. 3. h. t. 4°. Juris et literarum imperiti. Porro in moribus communiter introductum est, ut peritia in jurisprudentia pro advocatis resultet ex documentis authenticis gradus academicos comprobantibus, et ex peculiari specimine, quod persona desiderans officium advocati assumere subire debet. — Ex sacris canonibus excluduntur excommunicati, c. 7. *De Judiciis* (II. 1).

3. Quæritur an *Clerici* possint munus advocati suscipere. Distinguendum est tribunal laicum ab ecclesiastico. In *laico* foro Clerici in majoribus ordinibus constituti, aut habentes ecclesia-

sticum *beneficium*, advocati munere fungi nequeunt nisi pro se, vel pro ecclesia propria, vel pro personis sibi sanguine, non vero affectione, conjunctis, vel in causis miserabilium personarum c. 1. h. t. Indecorum enim videtur Clericum hujusmodi lucri captandi gratia sese in negotiis sæculi immiscere et coram judice laico defensoris personam gerere. — Cum vero leges prohibentes stricte sint accipiendæ, dicendum est, sub sanctione cap. 1. h. t. non comprehendi Clericos *minores* qui beneficio ecclesiastico careant. Quemadmodum firmat Glossa. Hi ergo etiam coram judice laico possunt postulare in causis civilibus, vel criminalibus civiliter actis. Verum clerici omnes sive majores sive minores, sive beneficium ecclesiasticum habeant, sive non, vetantur, in causa *sanguinis* pro actore seu accusatore patrocinium gerere, quoties causa criminaliter, idest ad publicam vindictam agitur. Periculum enim est, ne irregularitatem contrahant. Id vero contingeret, si reus mulctaretur pœna capitis vel mutilationis. Quin immo in hisce causis opportunum est, ut neque pro reo patrocinium suscipiant Clerici. — Pariter ex sensu contrario capitis sequitur, in foro *ecclesiastico* posse clericos omnes, exceptis sacerdotibus, postulare sive pro se sive pro aliis sive Clericis sive laicis. Sacerdotes excipiuntur ex c. 3. h. t. qui postulare solummodo possunt pro se, pro ecclesia propria, vel necessitate cogente etiam pro conjunctis aut miserabilibus personis. Porro hæc exceptio Sacerdotum in genere facienda etiam quoad forum ecclesiasticum, intentioni capitis innititur. Nam in c. 3. non est sermo de foro sæculari quemadmodum in c. 1., sed absolute interdicitur sacerdoti susceptio muneris advocatiæ et patrocinii, nisi in quibusdam casibus, nulla facta mentione fori. Igitur munus hujusmodi per se sacerdoti prohibetur sive tribunal sit laicum sive sit ecclesiasticum.

4. Porro animadvertimus cum *Fagnano Com.* in c. 1. h. t. nn. 20. et 21. in titulo sermonem esse de munere advocati, quod postulando impletur, idest de munere, rationes et desideria exponendi et tuendi coram judice in loco jurisdictionis et in contradictione partium. Quare ex eo quod Clericis et præsertim sacerdotibus interdicatur officium postulandi, non inde sequitur prohiberi etiam eis domi consilium dare petentibus et scriptas conficere allegationes quæ inserviant ad jura protuenda coram tribunalibus. Et quidem in more positum jam est, ut etiam Sacerdotes in Romanis Congregationibus, quæ totidem sunt tribunalia ecclesiastica,

admittantur ad causas per scriptas allegationes defendendas. Quin immo ceu adnotat *Benedictus XIV.: De Syn.* Lib. 13. c. 10. Sancta Sedes per literas in forma Brevis Sacerdotibus sæcularibus scientia juris peritis indulget, ut in tribunalibus etiam laicis possint advocati munus exercere in causis sive civilibus sive criminalibus, dummodo in criminalibus solummodo defensionem rei peragant; simulque indulget ut proprii laboris præmium possint exigere. Verum hoc indultum sub ea conditione conceditur, ut illud cesset, statim ac ecclesiasticos redditus ad honestam sustentationem habuerint, vel beneficium residentiale fuerint assecuti.

5. Quamvis Clerici aliquando, uti vidimus, possint advocatiæ munus implere, tamen numquam illud exercere possunt pro extraneis personis *contra Ecclesiam* in qua habent beneficium. Quod si fecerint, tanquam ingrati possunt beneficio exspoliari c. ult. h. t. Doctores hanc dispositionem extendunt ad casum, in quo Clericus possideat distincta beneficia in pluribus Ecclesiis et una alteri quæstionem excitet. Excipitur casus quo Clericus in una sit Prælatus; nam prælaturæ obligationes videntur excusare Clericum agentem contra aliam Ecclesiam, in qua habet beneficium. Prælatus enim est defensor natus jurium Ecclesiæ suæ.

6. Quid vero dicendum de *Regularibus?* Regulares omnes suscipere munus advocati non possunt, nisi sermo sit de *utilitate* monasterii, et nisi accedat simul *licentia* proprii superioris c. 2. h. t. in quo Pontifex dispositionem cc. 20. et 25. C. 16. q. 1. quæ erat de monachis, extendit ad Canonicos Regulares. Ob paritatem vero rationis norma hujusmodi a Doctoribus applicatur reliquis regularibus, et praxis eidem normæ constanter adhæsit. Quod si agatur de Fratribus Minoribus videntur ipsi non solum exclusi ab officio advocati suscipiendo, sed etiam non posse personaliter adjuvare advocatos, quando agitur de causis ex quibus commodum temporale ipsis fratribus redundare potest. Clem. 1. *De Verb. signif.* (V. 11) §. «Proinde.» Nam viderentur nimium animo suo adhærere bonis, quibus nuncium dederunt, quæque possidere nequeunt.

7. *De Officio Advocati.* — Advocati officium duobus continetur; idest advocatus tenetur: 1°. animadvertere et rite expendere *qualitatem* causæ defendendæ, 2°. animum intendere circa *modum* defensionis instituendæ. Quoad primum debet advocatus cavere ne

causas, quas injustas esse deprehendit, defendendas suscipiat, et vel susceptas prosequatur. Sane advocatus justitiam tueri debet, et non potest tuta conscientia causam scienter ponere damnorum sive suo clienti sive etiam adversæ parti. Unde *Lessius: De Just. et Jur.* Lib. 2. c. 31. dubit. 8. n. 48. docet 'Quando (advocatus) tuetur causam, quam advertit esse iniquam, tenetur ad restitutionem omnium damnorum quæ parti obveniunt ratione illius patrocinii, et expensarum factarum et eorum omnium quæ per litem amisit. Tenetur etiam suo clienti, si cum bona fide procedentem non monuit de causæ injustitia. Horum enim omnium est causa, vel committendo vel omittendo contra debitum officii'. — Quare idem auctor in Dubitat. seq. n. 52. docet, Advocatum suscipere non posse patrocinium causæ quæ saltem non sit probabilis.

8. Quoad vero secundum, idest quoad modum defensionis, Advocatus munus suum tenetur implere modeste, vere, ac fideliter. *Modeste*, idest abstinere debet ab injuriis ac conviciis contra adversam partem vel patronum ejus. L. 6. C. h. t. §. 1. — 2°. *Vere*, tenetur videlicet sequi veritatem; nec potest uti theoriis et principiis quæ falsa sunt, et æquitati naturali contraria; nec falsis aut ementitis documentis defensionem roborare. — 3°. *Fideliter* tandem, idest tenetur rationes et argumenta, quæ clienti suo favent, exponere et declarare eo modo quo patefiat et ostendatur eorundem virtus probationis. Ex hoc capite etiam advocatus tenetur silentium servare de secretis clientis sui, nec ea potest parti adversæ aut ejus patrono manifestare.

9. *Jus advocati* est ut operis sui et laboris conveniens stipendium recipiat. Cavere autem debet ne suum nobile et honorificum officium immodici lucri cupiditate deturpet. Quare in specie tria advocatis a legibus prohibita sunt 1°. Pactum cum cliente de quota litis præstanda in casu victoriæ. L. 53. ff. *de Pactis.* — 2°. Emptio, venditio et alii contractus cum cliente durante defensione litis. L. «Quisquis vult» C. h. t. — 3°. Redemptio idest emptio alienarum litium, pretio intercedente. L. «Per diversas.» C. *Mandati.* Porro hæc principia Legum Romanarum etiam in practica jurisprudentia canonica recepta sunt.

Titulus XXXVIII.

De Procuratoribus.

1. Juxta *Ulpianum* in L. 1. ff. h. t. '*Procurator est qui aliena negotia mandato domini administrat*'. Procurator est 1°. qui *aliena* negotia administrat; nam nemo est procurator propriorum negotiorum. Ex hac vero qualitate Procurator distinguitur ab Advocato. Nam, præscindendo etiam ab eo quod Procurator esse potest etiam ad negotia extrajudicialia, advocatus non administrat proprie litem, seu non dirigit ea quæ sunt ordinis judicialis, non suppeditat sumptus litis, non facit litem suam, nec excipit sententiam judicis, quemadmodum efficit procurator, qui ad lites constituitur; sed advocatus solummodo suppeditat argumenta tum juris tum facti in favorem clientis proprii.

Procurator 2°. *ex mandato Domini* procedit. Procurator enim personam domini repræsentat juxta fines commissionis et intentionem expressam in mandato. Adeo autem est necessarium mandatum, ut acta judicii cum Procuratore absque mandato non valeant et exceptio contra hæc acta opponi possit etiam post latam sententiam, c. 4. h. t. et l. 24. C. h. t. Excipitur 1°. si dominus tacite consentiat in procuratorem, 2°. si Procurator sit vinculo sanguinis conjunctus cum domino principali, et a fortiori si sit maritus in causa uxoris. l. 21. C. h. t.; — 3°. si sit Canonicus, negligente Episcopo vel Prælato Ecclesiæ, c. 1. *de Rest. spoliat.* (II. 13) et c. 6. *de Reb. Eccl. non alien.* (III. 13). Ex necessitate mandati differt Procurator a negotiorum gestore, qui alterius absentis et inscii utiliora negotia gerit et administrat, ex præsumpta solummodo voluntate domini. Differt a tutore et curatore, qui designantur vel in testamento vel a lege vel a judice pro pupillo vel minore vel prodigo.

2. *De variis Procuratorum speciebus.* — Procurator alius est qui ad negotia extrajudicialia deputatur, alius qui ad lites. Scilicet alius administrat negotia extrajudicialia, alius pertractat et curam habet de causis quæ in foro agitantur. Primus dicitur Procurator extrajudicialis; vel etiam simpliciter dicitur procurator *ad negotia*, alter procurator *ad lites*. Uterque vel est *generalis* vel est *specialis*, prout destinatur ad universitatem negotiorum, aut causarum, vel ad unum tantum negotium pertractandum, vel ad

unum judicium subeundum et prosequendum. — Procurator generalis aliquando destinatur adhibita formula *'cum libera'* idest cum plena et libera facultate administrandi et procedendi, aliquando vero non, idest simpliciter procurator designatur c. 4. h. t. in 6°. et L. 58. ff. h. t. — Tandem procurator aliquando datur *in rem alienam,* aliquando in *rem suam.* In rem alienam quando procurator administrat negotia aut sustinet causas in utilitatem mandantis, in rem suam procurator est qui alienum negotium in propriam utilitatem gerit, quemadmodum si creditor cedat alicui jura et actiones contra debitores. Hoc enim in casu cessionarius agit contra debitores nomine et ex mandato cedentis, at commodum ipse cessionarius percipit ex felici exitu gestionis suæ simulque periculum et præjudicium patitur. Porro procurator in rem suam improprie procurator dicitur; nam verus procurator est ille qui negotium et utilitatem alienam peragit. Utique procurator judicialis post litis contestationem facit litem suam; at id non significat procuratorem persentire debere utilitatem vel incommodum exitus judicii; nam dominus est qui effectus litis persentire tenetur, cum procurator munere suo rite functus fuerit. Facit ergo procurator causam suam quia post litis contestationem ipse est cui causa inscribitur, qui directe tractat cum judice, cui manifestantur acta judicii, intimatur decisio tribunalis.

3. Quæritur 1°. *quinam possunt constituere procuratorem.* Quidam respondent: qui domini sunt rei de qua agitur, et facultatem habent eam administrandi. Non admodum vero diversa responsio est, si dicatur, illos posse constituere procuratores qui obligari possunt, nec a lege vel canone prohibentur. Primum membrum ex eo clarum redditur, quod mandans cogitur agnoscere et admittere ea quæ a procuratore intra fines mandati geruntur. A lege autem excluduntur qui sunt sub alterius potestate aut cura. Hinc filiifamilias in bonis paternis, vivente patre, procuratorem non possunt constituere, quamvis possint in bonis castrensibus vel quasi-castrensibus. Pupillus sine auctoritate tutoris, minor sine consensu curatoris non possunt designare procuratorem. L. 11. C. h. t. Minor vero qui curatorem non habet, potest quidem ad negotia extrajudicialia procuratorem destinare, non vero ad lites. Nam procurator hic est a magistratu designandus.

4. Jure canonico excommunicati constituere procuratorem prohibentur, cum partes actoris sustinere tenentur c. ult. h. t. Nam

in judicio constituere procuratorem non potest, qui juridica personalitate caret, ut comparere possit coram judice. Jamvero excommunicati non possunt esse actores in judicio. Ergo etc. Verum quoniam excommunicati possunt tum in prima instantia sese tueri, partes rei sustinentes, tum constitui actores in gradu appellationis contra sententiam, qua damnati sunt, hinc possunt etiam in utroque casu destinare procuratores c. 7. *De Judiciis* (II. 1). Ita Prælati absque consensu Capituli, si agatur de rebus arduis vel capitulum specialiter respicientibus, constituere procuratores nequeunt ex titulo *De his quæ fiunt a Prælato sine cons. Capit.* (III. 10.)

5. Quid vero de *Universitatibus?* Etiam Universitates quæcumque possunt sibi Procuratorem constituere cc. 7. et ult. h. t. Quod si in collegio unus vel plures sint excommunicati, valet mandatum procuratorium ad agendum, dummodo in literis mandati non fuerint nomina excommunicatorum expressa, et dummodo procurator non fuerit præcise ab excommunicatis destinatus c. ult. h. t. Ratio partis affirmativæ est quia destitutis aliquibus jure agendi non censentur alii privati jure suo designandi aliam personam quæ nomine communitatis actionem intentet. At nomina excommunicatorum exprimi in mandato nequeunt, ne mandatum ipsum nullum et irritum reddatur. Expressis enim hisce nominibus, mandatum quod consideratur tanquam actus communitatis vitiaretur ex concursu eorum qui jure mandantium carent.

6. Quæritur 2°. *qui possint destinari ad officium procuratoris.* Si sermo sit de procuratore deputando ad *negotia,* tradunt auctores, nullam aliam qualitatem requiri ultra idoneitatem. Quare ille potest extrajudicialis procurator designari, qui habilis est et idoneus ad negotia vel ad peculiare negotium de quo agitur expediendum. *Aetas* vero determinatur in c. 5. in fin. h. t. in 6°. ubi dicitur, licite deputari procuratorem post ann. *17.* — Si sermo sit de procuratore *judiciali,* quoniam Edictum de Procuratoribus in jure romano negativum est, hinc illi dicendi sunt idonei, qui a jure non excluduntur ab hoc officio suscipiendo. Quare cum filiusfamilias non excludatur a jure, immo includatur c. 5. h. t. in 6°. et L. 8. ff. h. t. §. «Ipse quoque», sequitur filiumfamilias constitui posse procuratorem tam ad agendum quam ad defendendum. 2°. Laicus esse potest procurator etiam in causis spiritualibus c. 1. h. t. in 6°. Quod verificatur sive partes actoris, sive partes rei sustinere debeat. Nam procurator per se non est nisi nudus mi-

nister, nec revera in se suscipit jus spirituale, nec exercet ullam jurisdictionem. Ex sensu ergo contrario non potest deputari laicus procurator in causis spiritualibus, sive cum exercere deberet actum jurisdictionalem, quia laicus est incapax jurisdictionis ecclesiasticæ c. 2. *De Judiciis* (II. 1), sive cum directe et proxime influeret procuratio in concessionem jurisdictionis seu officii sacri. Hinc non potest dari laicus procurator ad eligendum prælatum ecclesiasticum c. 56. *de Elect.* (I. 6). Nam quamvis electores non conferant prælaturam electo; tamen per electionem acquiritur jus ad rem seu ad prælaturam, et proinde laicus concurreret ad jurisdictionem conferendam.

7. Excluduntur vero a procuratoris officio jure civili præsertim servi L. 6. C. *de Judiciis.* 2°. Milites ne castra deserant L. 7. C. h. t. — 3°. Potentiores, ne litem facientes suam aliquo influxu rigori judiciali officiant. Ita in tit. C. *Ne potentiores.* — 4°. Redemptores alienarum causarum; qui nempe causarum procurationem vel pretio suscipiunt, vel paciscuntur in exitum litis, idest ut sibi ex victoria quota seu certa pars tribuatur L. 1. C. h. t.

8. Jure Canonum excluduntur 1°. *Excommunicati*, c. 7. *De Judic.* (II. 1). Censetur enim non habere personam legalem sese sistendi coram judice. — 2°. *Infames* ex c. 1. C. 3. q. 7. Procurator enim et postulator debet esse vir famæ non suspectæ. — 3°. *Regulares* absque licentia superioris et nisi pro suo consorte in eadem lite ex Clem. 3. h. t. *Clerici* vero in casibus in quibus prohibentur suscipere munus advocati, a fortiori excluduntur ab officio procuratoris. — 4°. *Minores* annis *25*, c. 5. in fin. h. t. in 6°.

9. *De causis in quibus possit destinari procurator.* — Si causa non excipiatur a jure, in ea admitti procurator potest. Cum vero 1°. causæ omnes *civiles*, immo etiam *spirituales* non excludantur, hinc admitti in ipsis potest procurator. Valet enim in ipsis principium *Reg.* 68. *Jur.* (V. 13) in 6°: 'Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum.' 2°. Idem dicendum de *criminalibus civiliter actis.* 3°. Si sermo sit de *criminalibus criminaliter actis*, distinguendum est juxta DD. inter causas quæ secumferunt pœnam *capitis* vel relegationis vel aliam pœnam *majorem*, et causas quæ pœnas *minores* promerentur. In causis secundi generis admittitur procurator tam pro reo quam pro accusatore. Non admittitur vero procurator pro reo, licet admittatur pro accusatore,

in causis primi generis, ne eludatur judicium. Cum enim sententia pœnalis intimetur procuratori, reus absens potest per fugam illam vitare. Quæ ratio non valet si agatur de pœna exsilii, aut de pecuniaria, vel de pœna afflictiva minore quæ in pecuniariam facile converti potest. Pœnæ enim hujusmodi, si reus nolit accedere, saltem in æquivalenti ab eo sustinentur æque per suam coactivam absentiam et contumaciam a loco sui domicilii. Potest vero procurator adesse etiam pro reo in causis majoribus, cum ipse in carceribus detinetur, nec ad locum judicii adduci facile potest.

10. *De potestate procuratoris.* — Potestas procuratoris considerari potest tum quoad *personam* quæ illam exercet, tum quoad *negotium* ad quod refertur. Virtute potestatis in 1°. respectu consideratæ procurator ad negotia potest quandocumque alium substituere c. 1. §. «licet» h. t. in 6°. Excipitur procurator ad contrahendum matrimonium c. fin. h. t. in 6°. Excipiuntur etiam negotia graviora, ex quibus præjudicium notabile domino principali contingere posset; quia hæc præsumuntur commissa specialiter procuratori. Pariter procurator ad speciale negotium in quo videatur electa industria personæ, alium procuratorem substituere nequit arg. c. 12. *de Off. Deleg.* (I. 14) in 6°. Procurator insuper generalis non potest integram commissionem seu potestatem ad universitatem negotiorum demandare alteri c. 1. h. t. in 6°. Procurator autem judicialis post litis contestationem, cum causam fecerit suam, potest eam alteri committere; non potest vero ante contestationem litis, nisi hanc facultatem alium sibi subrogandi in mandato acceperit, vel nisi procurator sit in rem suam. Virtute potestatis consideratæ in 2°. respectu procurator cum *speciali* mandato deputatus circa negotium extrajudiciale vel circa causam tractandam habet omnes facultates necessarias et opportunas ut vice domini negotium impleat vel causam pertractet, intra limites designatos in mandato.

11. Quid vero dicendum de procuratore cum *generali* mandato? Procurator hic potest omnia negotia administrare illis exceptis, quæ requirunt speciale mandatum. Requiritur speciale mandatum præsertim 1°. ad contrahendum matrimonium c. ult. h. t. in 6°. — 2°. ad alienandum, nisi agatur de fructibus, aut de rebus quæ servando servari non possunt L. 63. ff. h. t. — 3°. ad paciscendum seu ad transigendum L. 60. ff. h. t. — 4°. ad deferendum

juramentum calumniæ vel de veritate dicenda aut decisorium in litem Clem. 2. h. t. et c. 4. h. t. in 6°. §. «Procurator.» — 5°. ad compromittendum in personam arbitri c. 9. *de Arbitris* (I. 43). — 6°. ad opponendum crimen vel defectum contra personam electi vel provisi de beneficio Clem. 2. h. t.

12. Quid si mandatum datum sit cum clausula *'cum libera'* vel *'ut alter ego'?* Hæc clausula idem significat ac plenam et liberam negotiorum administrationem. Procurator ergo qui generale mandatum seu ad omnia negotia recepit sub hac clausula, consideratur tanquam dominus negotiorum. Hinc potest juramentum deferre, transigere et pacisci c. 4. §. «Procurator» h. t. in 6°. potest exigere credita, solvere debita, permutare, innovare et alienare, ex sensu LL. 58. et 59. ff. h. t. cum Glossa. Excipitur vero semper contractus *matrimonii* cit. c. ult. h. t. in 6°. Pariter excipitur donatio. Donatio enim consideratur ceu rerum perditio, quam nec filius perficere potest 'cui libera concessa sit peculii administratio' L. 7. ff. *de Donationibus.*

13. Quid vero si in mandato concedatur potestas etiam ea peragendi quæ requirunt speciale mandatum? Hæc clausula ceu nimis generalis consideratur, quare ea non obstante, ad evitandos abusus servatur regula, quod in generali concessione non veniant ea quæ quis verosimiliter non fuisset in specie concessurus. Quod si vero præter clausulam illam generalem etiam aliquod negotium fuerit expressum quod requirit speciale mandatum, ex dispositione c. 4. h. t. in 6°. poterit utique procurator exsequi alia quæ sint minora aut æqualia, non vero ea quæ sunt majoris momenti. Hinc in Clem. 2. h. t. proposita specie de procuratore, qui facultatem a mandante acceperat jusjurandum de calumnia interponendi, atque alia peragendi quæ requirunt speciale mandatum, respondit Pontifex, hunc procuratorem non posse nomine mandantis opponere crimina in personam electi vel provisi de beneficio. Censentur enim graviora negotia quam sit juramentum calumniæ.

14. *De Procuratoris officio.* — Procurator debet I°. mandatum suum *præsentare;* nam mandatum non præsumitur. Quod si dubitetur aliquando de exsistentia vel de validitate mandati ad agendum, tenetur procurator cautionem præbere de rato, idest dominum principalem ratum fore habiturum quidquid procurator acturus erit. L. 39. ff. h. t. §. «qui alieno.» Mandatum vero ex stylo Curiæ refert nomen constituentis procuratorem, et ipsius procuratoris con-

stituti; pariter exprimere debet tribunal apud quod procurator constituitur, nec non causam in qua constituitur, etiam diem et annum constitutionis cum clausula ratum habendi quidquid procurator ejus nomine erit acturus. — II^um. officium procuratoris est fideliter *exsequendi* commissam potestatem, nec excedendi limites mandati. Hoc posito consideremus tantisper vim et potestatem mandati. Et 1°. mandatum ad agendum in una causa eo ipso non tribuit facultatem agendi etiam in alia c. 12. h. t. — 2°. Mandatum ad lites non censetur datum ad expedienda negotia extrajudicialia. — 3°. E contra mandatum generale ad negotia datum censetur datum etiam ad judicia pertractanda, exceptis tamen iis quæ requirunt speciale mandatum c. 11. h. t. et c. 5. h. t. §. 1. in 6°. Ratio est quia nisi addatur adjectivum *extrajudiciale*, verbum *negotium* exprimit quidquid peragendum est etiam in judicio c. 10. *de Verb. Signif.* (V. 40). — 4°. Procurator datus ad defendendum seu ad respondendum in judicio non censetur datus ad agendum, qui vero datur ad agendum, videtur datus et ad respondendum, dummodo in mandato non adsit particula restrictiva ex. gr. 'solummodo' c. 12. h. t.

15. *De cessatione officii Procuratoris.* — Cessat officium procuratoris 1°. *mutuo consensu* mandantis et procuratoris ipsius. Hæc vero cessatio officii si sermo sit de procuratore judiciali, post litis contestationem fieri non debet in fraudem partis collitigantis, cum initus sit quasi-contractus. Fieret vero in fraudem hujus, si ex. gr. Procurator cautionem præstiterit de judicato solvendo, et deinde ne ipse amplius hac obligatione teneretur, ex consensu mandantis relinqueret officium litis gerendæ. — 2°. Cessat officium *expleto negotio*, ad quod procurator datus est, vel lata sententia in quæstione principali et interposita per procuratorem appellatione. Dicimus 1°. *in quæstione principali.* Nam sententia in incidentali judicio integrum relinquit officium procuratoris. Dicimus 2°. *appellatione interposita.* Nam procurator debet appellationem interponere, ne sententia transeat in rem judicatam, vel saltem congruo tempore significare tenetur domino principali, ut ipse per se appellet. Procurator vero non tenetur invitus appellationem prosequi, seu causam agere in secunda sede judicii c. 14. h. t. et L. 17. C. h. t. — 3°. Cessat officium *morte procuratoris.* Mandatum enim non transit ad hæredes. Etenim mandatum in jure importat officium personale, cum in genere censeatur electa indu-

stria personæ. — 4°. *Renunciatione* ipsius procuratoris etiam invito domino, dummodo tamen fiat ex justa causa, et si agatur de procuratore judiciali post litem contestatam requiritur etiam judicis assensus L. 13. ff. h. t. Et quidem justa causa requiritur; quisque enim susceptum munus perficere tenetur L. 17. C. h. t. Causæ autem sunt: a) capitales inimicitiæ exortæ inter dominum et procuratorem; b) dignitas quæ procuratori accesserit; c) si reipublicæ causa aut privata necessitate cogente procurator diu abesse debeat; d) infirmitas superveniens, vel alia causa ejusdem ponderis L. 8. circa fin. et LL. 9. et 10. ff. h. t. — 5°. Cessat officium procuratoris *morte mandantis re adhuc integra.* Re enim non amplius integra procurator fecit suum negotium. Porro res desinit esse integra pro extrajudiciali procuratore, cum ipse exsecutus fuerit ea, quæ negotium commissum præparant. Pro judiciali vero procuratore res amplius integra non censetur post litis contestationem. Excipitur casus procuratoris a Prælato Ecclesiæ vel rectore et possessore beneficii constituti; hic enim procurator cessat ab officio mortuo prælato vel rectore re etiam cœpta, seu non amplius integra Clem. ult. h. t. Successor enim in Ecclesia seu beneficio non repræsentat prædecessorem, sed censetur esse nova persona. Hinc successor non tenetur recognoscere et ratum habere factum personale prædecessoris, prout est constitutio procuratoris. — 6°. Cessat hoc officium *revocatione mandati.* Hæc revocatio re adhuc integra fieri potest ex libera voluntate domini principalis, quin ulla adsignetur causa. (Re autem non amplius integra, revocari nequit procuratio absque rationabili causa.) *Excipitur* mandatum ad *matrimonium* contrahendum, quod potest revocari usque dum non fuerit celebratum matrimonium, etiam inscio procuratore et alia parte cum qua contrahendum erat matrimonium c. ult. h. t. in 6°. Regula hæc quoad procuratorem extrajudicialem fulcitur L. 8. §. 6. ff. *Mandati vel contra,* et ab ipsa suadetur æquitate, quæ non sinit aliquem pati sine justa causa præjudicium sive famæ sive bonorum in gratiam arbitrii alterius. Res vero evidens est prorsus quoad procuratorem judicialem post litis contestationem. Quamvis enim domino principali concessum sit ut cum suo procuratore suæ causæ adsit, tamen non potest ipse dominus procuratorem post litem contestatam removere ab officio nisi ex legitima causa L. 22. C. h. t. et c. 2. h. t. in 6°. Cujus causæ legitimitatem videre et decernere debet judex citato et audito ipso procu-

ratore. L. 17. et seqq. ff. h. t. Causæ vero ad revocandum procuratorem re non amplius integra sunt plures: Inimicitiæ inter procuratorem et dominum obortæ; affinitas vel amicalis relatio quæ enascatur inter procuratorem et adversarium domini; desiderium hæreditatis ejusdem adversarii obtinendæ, vel aliquod particulare factum quod suspectum reddat procuratorem, tandem infirmitas vel alia necessitas aut infortunium; quæ omnia, vel prorsus impediunt, vel saltem notabiliter et cum detrimento domini nimium distrahunt causæ decisionem. Conferri possunt cap. 2. h. t. in 6°. et L. 22. C. h. t.

16. Finito negotio, conceditur domino actio quæ dicitur *actio directa mandati* contrà procuratorem, ut hic rationes reddat, et sarciat damna quæ sive ex dolo ejus sive ex culpa etiam levi domino obvenerunt.

17. Conceditur vero Procuratori *actio mandati contraria* adversus dominum ad repetendas omnes expensas occasione mandati et bona fide factas c. 7. h. t. Qua in re animadvertimus, aliquando mandatum dari procuratori pro negotio alterius personæ. Id dupliciter contingere potest: 1°. Vel quis mandat procuratori ut tractet negotium alterius perinde ac si esset proprium ipsius mandantis. 2°. Vel quis mandat pertractari negotium alienum ratione officii quo adstringitur erga patrimonium alienum. In 1°. casu si vires patrimonii alieni impares sunt ad solvendas expensas, mandans de proprio supplere tenetur LL. 2. et 6. ff. «Mandati.» In 2ª. hypothesi mandans de suo non tenetur ex. gr. si mandans uti tutor, administrator, vel exsecutor testamentarius commiserit procuratori aliquod negotium in judicio vel extra tractandum, expensas solvet non ultra vires patrimonii pupilli, hæreditatis etc. Ratio est quia procurator debebat agnoscere vires patrimonii, et ceteroquin sciebat mandantem negotium commisisse tutorio, administratorio etc. nomine. Hinc sibi tribuat, si nimias fecerit expensas, quas recuperare nequit.

18. *De rebus gestis ab eo qui procuratoris officium immerito sibi vindicat.* — Præter verum procuratorem etiam falsus dari potest procurator, qui nempe vel nullum mandatum habuit, vel quod habuit revocatione viribus destitutum est. Porro revocatio mandati ut ipsum mandatum juridice destruat, debet esse procuratori intimata; secus enim ipse prosequitur acta sui officii, nullo jure obsistente cc. 33. *de Rescrip.* (I. 3), 3. h. t. et Clem. un. *de*

Renunc. (I. 4). Excipi tamen debet mandatum ad contrahendum matrimonium, cujus revocatio irritat contractum, quamvis ignoretur a procuratore et ab alia parte contrahente c. ult. h. t. in 6°. Excipiunt DD. etiam illos casus in quibus non sufficit consensus præteritus aut fictus seu legalis, sed requiritur verus et perseverans. Ex. gr. si ageretur de mandato ad suscipiendum infantem in baptismo, seu de contrahenda cognatione spirituali. Porro revocatio mandati judicialis non solum procuratori, sed si lis fuerit contestata, intimari etiam debet judici aut adversæ parti collitiganti, secus acta cum procuratore revocato valent cc. 4. et 13. h. t. Idem vero dicendum est etiam de procuratore designato ad pertractandum negotium peculiare cum determinata persona. Hoc enim in casu dominus principalis quemadmodum huic personæ notum fecit mandatum procuratoris ad negotium gerendum, ita etiam intimare seu significare debet revocationem mandati. Si omittatur hæc intimatio, res gestæ cum procuratore valent, ex. gr. solutio debiti L. «Si quis servo» ff. *de solution.*

19. Peculiari mentione digna est dispositio Clem. un. *de Renunc.* (I. 4). In hac constitutione quæritur utrum valeat renunciatio beneficii vel prælaturæ facta per procuratorem cujus mandatum revocatur, sed revocatio deducta non est ad notitiam procuratoris, vel Superioris excipientis renunciationem; et *Clemens V.* respondet, valere, dummodo ex malitia eorundem aut etiam aliorum factum fuerit, quominus saltem ad alterutrum notitia revocationis mandati non pervenerit. Ex quo capite hoc principium eruit Glossa: in mandato nempe ad renunciandum beneficio paria sunt: notificatio revocationis; vel si stetit per procuratorem vel per alium, quominus revocationis notitia ad eum vel ad superiorem veniret; nec in renunciatione hujusmodi requiritur proprie dicta intimatio revocationis facta procuratori, sed sufficit etiam ut aliunde certior factus fuerit procurator de revocatione ipsa; ex. gr. si extraneus ostendat procuratori instrumentum in quo revocatur mandatum.

Hisce positis supponamus, aliquem vel nullo mandato prorsus accepto, vel ex mandato ob legitimam revocationem viribus destituto aliquid egisse procuratoris nomine. In genere hoc servatur principium ut scilicet acta per falsum procuratorem non valeant cc. 3. h. t. et 33 *de Rescrip.* (I. 3), valeant vero et sustineantur si ea rata habuerit dominus principalis, quæ ratihabitio ad

initium negotii retrotrahitur L. 56. ff. *de Judiciis.* Quod si vero dominus principalis omiserit rata habere gesta per falsum procuratorem, exceptione adversæ partis eliduntur. Hæc exceptio opponi potest sive ante sive post sententiam c. 4. h. t. fin. et L. 24. C. h. t.

Titulus XXXIX.

De Syndico.

1. Syndicus est *qui ab aliqua universitate vel collegio constituitur ad negotia pertractanda et præsertim ad lites et causas in judicio peragendas.* Ex quo patet Syndicum differre a procuratore in eo solum quod procurator *a privatis* constituatur, syndicus vero *ab universitate* vel collegio. Differt ab œconomo vel administratore, eo quod hic ad pecuniam aliaque negotia extrajudicialia administranda destinatur, syndicus vero præsertim ad lites datur. Differt ab actore; actor enim ad certam causam designatur, Syndicus vero ad universitatem causarum. In jure vero actor et Syndicus sæpe confunduntur.

2. Syndicus esse potest quicumque a procuratoris officio assumendo non prohibetur. Hinc potest aliquis eligi sive de gremio universitatis, sive extra gremium; potest esse etiam laicus in causis spiritualibus in sensu supra in tit. *de Procurat.* (I. 38) exposito. Quod si vero sermo sit de Regularibus, potest quidem uti vidimus in cit. tit. ex licentia superioris vir religiosus esse procurator ad unam vel aliam determinatam causam, non potest vero esse syndicus neque sui monasterii c. un. h. t., ne litibus et occupationibus forensibus a spiritualibus negotiis distrahantur religiosi homines. Excipit vero *Abbas* in c. un. h. t. casum necessitatis, cum nempe alius constitui non possit, quo in casu etiam monachus non prohiberi dicendus est a susceptione officii Syndici arg. c. 16. *de testib.* (II. 20) et c. 16. *de Judic.* (II. 1).

3. Cum vero Syndicus ab universitate constituatur, ejus electio est actus collegialis; hinc omnibus vocatis qui suffragii jus habent, et præsentibus duabus tertiis saltem partibus eorum, ille censeatur electus, in quem convenerit major pars præsentium. Quæ electio regulariter in instrumento authentico describitur, additis subscriptionibus saltem officialium universitatis, et sigillo ejusdem. At hæc omnia locorum consuetudo moderatur.

4. Potestas syndici æquiparatur potestati *Procuratoris generalis cum libera.* Officium ejus est ut utilitatem universitatis legitimo modo procuret. Hæc vero potestas et officium finitur eisdem modis quibus finitur potestas et officium procuratoris. Cum vero, deficientibus singillatim membris, universitas perseveret, non censetur cessare officium et potestas Syndici deficientibus illis qui eundem designaverunt.

Titulus XL.

De iis quæ vi metusque causa fiunt.

1. Post personas quæ judiciis intersunt, sequitur tractatio de iis quæ præparant materiam secundi libri, qui de Judiciis agit. Inter hæc locum tenent vis et metus, ex quibus multum pendet valor juridicus actionis.

2. Vis ex L. 2. ff. *quod metus causa* communiter definitur *'impetus majoris rei, cui resisti non potest'*. Vis si absoluta sit, tollit prorsus voluntarium, ac proinde excludit actum humanum. Cum is qui sub vi absoluta agit, non agere sed potius pati videatur c. 5. h. t., hinc actus ex vi positi juridicum effectum non habent, nec ulla obligatio exinde contrahitur. Quare qui coactus communicabat cum excommunicato, non incurrebat pœnam excommunicationis minoris cit. c. 5. h. t.

3. Relate vero ad eum qui vim passus est in bonis fortunæ specialis est dispositio c. ult. h. t. Hoc caput ita sumatur: 'Probata violentia per testes, res amissæ probantur per juramentum. Et super valore rerum amissarum taxatione judicis præmissa, et secuto petentis juramento, fit condemnatio'. Scilicet in capite sermo est de quodam qui in rebus passus fuerat violentiam, et in judicio probaverat violentiam per testes. Verum hæc probatio res ipsas ablatas non amplectebatur. Judex ergo detulit ei juramentum super numerum et qualitatem rerum ablatarum; deinde pro conditione et qualitate personarum ac rerum ipsarum æstimationem taxavit et valorem earundem rerum, ac delato juramento violentiam passo super justitia factæ taxationis, tulit sententiam contra eum qui violentiam intulerat, eundem condemnans juxta taxatam æstimationem juramento partis læsæ confirmatam. *Gregorius IX.* ratam habuit hanc sententiam. Ex quo capite hoc inferri potest principium. In casu rerum ablatarum per violentiam si per legi-

timam probationem constiterit de illata violentia, ad probandum quæ et quales fuerint res ablatæ, in defectu probationum, sufficit juramentum illius qui passus est vim, æstimatio autem seu valor rerum ipsarum taxatur prudenti arbitrio judicis, et si taxatio hæc confirmetur per juramentum a parte quæ vim passa est, altera pars condemnatur ad damna reficienda juxta taxationem hujusmodi. Hæc satis de vi.

4. **De Metu.** — Metus ex L. 1. ff. *de eo quod metus causa etc.* definiri solet *'instantis periculi vel futuri causa mentis trepidatio'*. Ex qua definitione consequitur, actus elicitos sub influxu metus procedere a voluntate quamvis trepidante. Scilicet quamvis agens secluso metu, noluisset actum ponere quem ponit, tamen revera vult id quod agit. Metus enim absolute non tollit judicium mentis. Hinc patet rationabilitas communis principii. Nempe ea quæ sub metu aguntur, sunt voluntaria simpliciter, licet involuntaria dicenda sint secundum quid.

5. *Divisiones metus.* — Metus 1°. alius dicitur ab *intrinseco*. alius ab *extrinseco* procedere. Primus locum habet cum quis timet ob causam necessariam independenter ab alieno arbitrio ex. gr. ob periculum naufragii, ob periculum inferni, vel alterius rei hujus generis. Ab extrinseco autem est metus, qui a causa libera, scilicet ab homine, incutitur. — Hic vero 2°. incutitur vel *directe ad extorquendum aliquem actum,* vel *simpliciter*, qui dicitur etiam indirecte incussus. — Uterque hic metus, sed præcipue metus directe incussus 3°. alius ex justa causa et legitime incutitur, et dicitur *juste* incussus, ex. gr. metus quem judex incutit per comminationem pœnarum; alius ex injusta causa aut illegitime, et dicitur *injuste* incussus. — Tandem 4°. alius *levis,* alius *gravis* dicitur, et 5°. rursus alius gravis *absolute,* alius solummodo *relative.* Primi et secundi generis elementa sunt damnum per se inspectum et periculum damnum subeundi pariter per se inspectum; tertii generis idest metus relativi elementum etiam est respectus ad personam cui metus incutitur, quæ ob specialem indolem vel conditionem præ aliis vividiorem experitur gravitatem damni et periculi. Hinc metus gravis ille dicitur qui *cadit in constantem virum* qui proprie tunc concipitur a viro forti et prudenti, cum damnum est grave, idest magni momenti, ex. gr. mors, mutilatio, vincula, gravis jactura bonorum et famæ si de honorato homine sermo sit, etc., et cum periculum prudenter et moraliter urgere dignoscitur. Si

alterutrum desit, metus non amplius dici potest absolute gravis. Metus vero relative gravis determinatur in *particulari,* cognita indole et agendi ratione illius qui metum patitur et illius etiam qui metum incutit.

6. *De valore juridico actuum sub influxu metus positorum.* Plura damus criteria.

I^{um}. Criterium: Actus positi sub metu *intrinseco* etiam gravi valent, et obligationem sive moralem sive legalem et canonicam pariunt; nec rescissioni subjiciuntur c. 17. *De Regular.* (III. 31). Hinc votum ex metu naufragii aut mortis imminentis elicitum, servandum est. Porro validitas actus eruitur ex eo quod voluntarium perseverat sub metu, et per consequens etiam sub influxu metus actus naturaliter valet et capax est inducendi obligationem. Irrescindibiles vero sunt actus hujusmodi, tum quia per metum nulla injuria personæ irrogatur, tum quia nullo jure rescissio actuum istorum conceditur.

II^{um}. Criterium. Actus editi sub metu *levi* sive directe sive indirecte incusso, sive justo sive injusto valent, nec rescissioni subduntur. — Facile enim contemni potest metus levis. Ad rem facit c. 6. h. t. quo in capite Canonici insularum obligantur ad observandam regulam cisterciensem, ad cujus observantiam se obstrinxisse asserebant ex metu, qui vero metus levis fuerat et facile superandus.

III^{um}. Criterium. Actus emissi sub metu *gravi extrinseco injuste* incusso, et *directe* ad extorquendum actum *in genere* sunt jure validi, sed *rescindibiles* ad partis læsæ querelam; *quidam* vero actus sunt ipso jure *nulli.* — In genere actus sub metu gravi etc. sunt validi; nam et naturaliter subsistunt per voluntatis determinationem, quæ a metu non tollitur, et ministerio legis non irritantur cc. 2. et 5. h. t. Possunt vero rescindi ad partis læsæ querelam ob injuriam quam ipsa subiit. Quæ injuria cum locum non habeat ullo modo in metu juste incusso, nec saltem relate ad actum qui emittitur in casu metus non directe incussi ad extorquendum actum, hinc validi sunt nec rescindibiles actus eliciti sub metu, qui vel juste sit incussus, vel non incussus ad extorquendum actum.

7. Diximus, in genere actus sub metu gravi injuste et ad extorquendum actum incusso esse validos, at rescindibiles. Nam quidam actus vel contractus sub tali metu positi sunt ipso jure

nulli. In istis actibus jus voluit plenissimam libertatem. Hinc metus gravis injustus et directe incussus ad extorquendum consensum, ex intentione juris inducere dicendus est defectum in ipsa substantia actus. Quare actus sub influxu hujus metus positus, ceu deficiens in substantialibus, nullus est ipso jure. Præ primis inter istos actus ipso jure nullos recensetur *contractus matrimonialis,* qui omni libertate gaudere debet, ob effectus funestos, qui ex matrimoniis coactis sequuntur. Porro non desunt Theologi qui cum *S. Thoma* in 4. *dist.* 29. q. 1. n. 5. docent nullitatem matrimonii in hypothesi metus gravis etc. ab ipso jure naturali procedere. Certum tamen est, hanc nullitatem agnosci ab ecclesiastico jure, prout evincitur ex cc. 14., 15. et 28. *de Sponsal. et Matrim.* (IV. 1). An eadem dispositio etiam ad *sponsalia* extendenda sit, vel non, controvertitur. Verior autem sententia est negativa, quia Canones solummodo de Matrimonio loquuntur. 2°. *Professio religiosa* emissa sub metu gravi etc. nulla est ipso jure c. 1. h. t. Cui consentit sanctio Conc. Tridentini in sess. 25. *de Ref. Reg.* cc. 16. et seqq. ad 19. Hanc dispositionem juris arg. c. 1. h. t. et c. 10. C. 15. q. 1. extendunt ad quodcumque votum in alia materia. Nam, ut ait cit. Can. 10., voluntarium sibi militem eligit Christus. — 3ª species excepta est *promissio tradendi,* vel *ipsa traditio rerum ecclesiasticarum* sub metu etc. quæ non tenet ipso jure immo licet promissio vel de tradendis vel de non repetendis iisdem rebus ecclesiasticis fuerit juramento firmata, tamen hoc in casu nec ipsum juramentum ullam vim habet c. 1. C. 15. q. 6. et c. 2. *de Jurejur.* (II. 24). — 4°. *Absolutio a censura* et revocatio sententiæ qua inflicta fuit, si metu extorqueantur, nullius sunt roboris ipso jure c. un. h. t. in 6°. Hisce casibus jure canonico statutis solent auctores adjungere quosdam ex jure civili depromptos. Qui præcipui sunt 1°. Auctoritas tutoris per metum extorta L. 1. ff. §. ult. *de Auctor. tutor.* 2°. Contractus dotis promissæ vel solutæ ex metu gravi etc. initus L. «si mulier» ff. h. t. 3°. Jurisdictio per metum gravem obtenta L. 2. ff. *De Judiciis.* Pariter 4°. idem dicendum de sententia judicis sub metu gravi etc. c. 89. C. 11. q. 3. — 5°. Testamentum. Ita *Abbas* in c. 2. h. t. n. 16. et probatur arg. L. «Qui testamento» 20. §. ult. ff. *de Test.*

8. Quæritur: Quid dicendum est, si actibus sub metu positis accedat *juramentum?* Respondeo: In jure civili prævaluit principium, fraudem nempe vel dolum nemini patrocinari debere, ac

proinde jusjurandum extortum ex metu nullo modo valere, idest nullam adjungere firmitatem actibus, quos reprobat jus. Si quæstionem in sensu *canonum* inspiciamus, habemus 1um. principium expressum in c. 28. *de Jurejur.* (II. 24) ut scilicet *juramentum servandum* sit *quoties non redundet in præjudicium tertii, nec salutis æternæ;* idest quoties ejus observantia non includat peccatum. Ex hoc principio videtur sequi conclusio, ut nempe actus sub metu positus licet juridico valore careat, valeat tamen si fuerit juramento firmatus, dummodo ex valore actus præjudicium tertii non sequatur, nec sequatur damnum salutis æternæ. At etiam aliud 2um. principium obtinet, juramentum scilicet considerari tanquam *accessorium,* quod sequitur naturam actus cui accedit. Ex quo principio contraria priori descendit consecutio, nullius scilicet esse valoris juramentum actibus accedens ex metu gravi emissis, quos lex ipsa reprobat. Ut hæc duo componantur, distinguendum est inter actus nullos ipso jure, et actus qui de jure valent, sed rescinduntur judicis ministerio. Profecto si contractus vel actus cui accedit juramentum sit ipso jure nullus eo quod sub metu gravi positus est, etiam juramentum nullius valoris est censendum, idest quemadmodum actus fuisset nullus absque juramento ita etiam nullus est si accesserit juramentum. Sanctitas enim juramenti non potest confirmare quod nullimode exsistit; interest insuper quorumdam actuum plenissimam libertatem sartam tectamque esse. Exemplum manifestum habemus in c. 2. *De eo qui duxit in matrim. quam* (IV. 7) etc. de contractu matrimonii ex metu gravi inito. Quod de matrimonio dicitur, applicari etiam debet aliis actibus seu contractibus sub metu initis et ipso jure nullis, præsertim quia actus qui a jure canonico irritantur ex capite metus, ob rationem boni publici ceu nulliter positi habentur. Unde ad rem facit etiam theoria eorum Doctorum, qui tenent, juramentum vires non addere illis actibus, quos lex irritat non in bonum privatorum, sed ob rationem boni publici.

9. Quod si sermo sit de actibus sub metu gravi positis, qui ipso jure valent, sed rescinduntur ministerio judicis, et iisdem adjungatur juramentum, hoc in casu servandum est juramentum, nisi vergat in præjudicium salutis æternæ, vel nisi redundet in præjudicium tertii. Scilicet rescindibilitas actus inducta præsertim ad reparandam injuriam, tollitur, et qui juramentum emisit, censetur renuntiasse juri suo petendi rescissionem actus. Quare renunciatio

beneficii per metum facta cui accessit juramentum, servanda est ratione juramenti c. 8. *de Jurejur.* (II. 24) et c. 3. h. t. At servari non debet juramentum, seu non valet, quando vergeret in præjudicium salutis æternæ. Juramentum enim esse non potest vinculum iniquitatis. Nec pariter quis potest religionem interponere in damnum aliorum. Hinc in c. 13. *de Major. et Obed.* (I. 33) non valere dicitur juramentum Episcopi emittendi professionem observantiæ et obedientiæ coram Metropolitano, quæ professio adversetur juribus Ecclesiæ suffraganeæ.

10. Quamvis vero valeat juramentum adjectum actibus sub metu gravi positis et jure validis, tamen duo possunt animadverti: 1°. Juramentum hujusmodi esse *strictæ interpretationis.* Hinc servanda sunt ea solum quæ sub juramento promissa sunt. Quare ex. gr. qui promisit renunciare, non excluditur posse repetere beneficium c. 4. h. t. Quare si renunciavit sub juramento metu gravi elicito non impeditur quominus si eligatur, iterum beneficium assumat.

11. 2°. Qui juramentum edidit sub metu, assequi facile potest ab auctoritate Ecclesiæ *dispensationem,* atque inde agere poterit pro rescissione actus. Facile autem conceditur hæc dispensatio c. 8. *de Jurejur.* (II. 24).*)

12. *De remediis a jure concessis metum passo.* — Quidam actus sub metu gravi positi, ut vidimus, sunt nulli ipso jure, quidam vero rescinduntur ex judicis sententia. Si sermo sit de actibus primi generis, is qui metum passus est ut liberetur ab obligationibus derivantibus ex actu a se posito, requiritur saltem quoad forum externum judicis sententia, quæ factum incussi metus declaret; idest requiritur sententia *declaratoria* qua metum passus dicitur immunis ab omni vinculo positi actus. Hæc vero sententia declaratoria requiritur ad vitandos abusus, qui facile locum habere possent hac in re ex parte eorum qui vellent susceptis obligationibus sese eximere, incusantes passos timores. Hinc merito in foro externo actus validus censetur quousque contrarium non fuerit probatum. Quemadmodum ex. gr. in matrimonio verificatur.

13. Si sermo sit de actibus secundi generis sub metus influxu positis valet principium juris, quod nempe 'multa per patientiam

*) Cfr. etiam l. II. t. 24. nn. 7.—20.

tolerantur, quæ si fuerint in forum deducta, debent justitia exigente cassari' c. 18. *De Præb.* (III. 5) circa fin. Et quidem *justitia exigente;* nam justum est, eum in pristinum restitui qui ex injuria aliquod onus suscepit. Hinc rescindi possunt ad querelam partis, quæ metum passa est. Sed duplex casus fingi potest: 1°. Si qui metum passus est velit actum vel contractum consistere; 2°. si velit illum non valere. In primo casu actus vel contractus servandus est. In secundo casu duplex remedium datur metum passo, idest vel *actio* vel *exceptio,* quæ appellatur *Quod metus causa.* Exceptio conceditur quando is qui metum incussit, instet ut contractus vel promissio servetur. Actio autem *Quod metus causa* conceditur cum metum passus aliquid fecit vel dedit, ut irritetur quod fecit et reddatur indemnis.

14. Ut vero tum in 1ª. tum in 2ª. hypothesi qui metum in sui favorem allegat, opportunum remedium experiri possit, necesse est ut metum probet. Metus enim cum procedat ex facto criminoso alterius personæ, præsumi non potest. Attamen præsertim quando agitur de metu relative gravi, non semper possunt probationes afferri luce meridiana clariores. Agitur enim de ostendenda trepidatione animi, quæ non semper sufficienter manifestatur. Ubi igitur desit factum evidens incussi metus, ex. gr. comminatio mortis vel alterius gravis et instantis mali, quæstio resolvenda est ex conjecturis proximis et concludentibus, quæ animum judicis moveant, eique suadeant metum gravem revera incussum fuisse. Unde res maxime pendet ex prudenti arbitrio judicis, qui conjecturis et adjunctis proprium valorem et pondus tribuere debet. Porro *Menochius: De Præsumption.* Lib. 3. Præsumpt. 126. plures indicat conjecturas ad metus incussi exsistentiam demonstrandam. Præterea si sermo sit de actibus, qui metus purgationem admittunt, is qui metum allegat, probare debet metum per ratihabitionem non fuisse purgatum, ceu in terminis docet c. 1. h. t. circa finem.

Titulus XLI.

De in integrum restitutione.

1. Cum plura in judiciis intervenire possint, quæ eorundem pervertunt rigorem et justitiam, et viam aperiunt damnis et ruinis alterutrius litigantis; hinc æquitate prætoria invectum est reme-

dium extraordinarium restitutionis in integrum, quo qui læsionem passus est, restituitur in eum statum in quo versabatur ante læsionem. Porro restitutio in integrum non solum conceditur contra sententias judiciales læsivas, sed etiam in negotiis extra judicium gestis. Clem. un. h. t. Definitur vero restitutio in integrum '*remedium extraordinarium juris quo ministerio judicis ob læsionem res in pristinam reducuntur conditionem in qua fuerant ante ipsam læsionem*' c. ult. h. t. Dicitur vero remedium extraordinarium quia conceditur in subsidium mediorum ordinariorum, cum nempe nulla suppetat actio vel exceptio a lege tributa L. 17. §. 1. ff. *De Minorib.* Conceditur insuper propter læsionem. Læsio in casu est læsio gravis, idest alicujus momenti; de minimis namque non curat prætor, ceu notatur in L. «Scio illud» ff. *de restit. in integr.* Non autem debet esse enormis, idest quæ sit ultra medietatem justi valoris, nec enormissima, idest quæ binas tertias partes ejusdem veri valoris excedat. Nam utroque in casu ordinarium adest juris remedium, scilicet vel rescissionis aut debitæ compensationis juxta L. 2. Cod. *de rescind. vendit.;* vel declarationis nullitatis ob deficientiam substantialem justitiæ commutativæ, quæ verificatur in casu læsionis enormissimæ; quo in casu actus est ipso jure nullus, eo quia cum partes non præsumantur intellexisse quod agebant, consensus legitimus defecisse censetur. 2°. Ad concedendum hoc remedium necesse est ut actus, contractus, sententia, contra quæ conceditur, valida sint. Si enim de actu vel contractu aut de sententia invalida ageretur, præsto esset remedium extraordinarium, seu petitio in judicio ut invaliditas declaretur. 3um requisitum est ut gravis læsio non procedat ex mero infortunio, ex. gr. ex eo quod res quæ in contractum venit casu periit, sed procedat vel ex calliditate adversarii, vel ex culpa aut oscitantia procuratoris partis læsæ aut ex facilitate seu infirmitate consilii ejusdem partis læsæ, quemadmodum præsumitur in minoribus. 4°. tandem loco requiritur ut actus sit rescindibilis. Hinc contra matrimonium, professionem religiosam etc. non datur restitutio in integrum quando actus validus fuerit.

2. Quibusnam competat remedium restitutionis in integrum. — Primo conceditur *ætate minoribus* ut patet ex L. 1. et toto tit. ff. *de Minorib.* et c. 8. h. t. Porro juxta leges romanas in cit. tit. minores erant illi, qui nondum expleverant annum 25. Conceditur autem restitutio non solum personæ ipsius minoris, sed

etiam causæ; idest, potest in causa minoris, ubi læsio facta est, exposci etiam ab ejus hæredibus restitutio in integrum c. 8. h. t. Immo conceditur hoc remedium etiam cum curatoris consensus accesserit in contractu vel actu minoris. Quod de minoribus dicitur, etiam de *pupillis* dicendum est, quoad actus vel contractus celebratos cum auctoritate tutoris. Cum vero etiam *Ecclesiæ* minoribus in jure æquiparentur, sequitur eodem privilegio eas frui restitutionis in integrum, quemadmodum expresse traditur in cc. 1., 3. et 8. h. t. Sub nomine *Ecclesiarum* intelliguntur non solum Ecclesiæ proprie dictæ et beneficia, sed etiam quælibet *pia loca* seu pia institutio, ex. gr. claustra religiosa, confraternitates, hospitalia auctoritate Episcopi fundata.

3. Quid vero dicendum *de personis ipsis Clericorum?* Privilegium hujusmodi personas Clericorum quoad sua bona vel jura non respicit; nam ideo Ecclesiis datum est, quia censentur esse sub curatoribus suis ex quorum imperitia aut oscitantia facile possunt pati læsionem. Clerici autem ipsi administrant bona proprii beneficii. et idonei præsumuntur ad sua negotia exercenda. Unde ætate majoribus comparantur. Hinc privilegium restitutionis Clericis competere potest tunc solum cum sint ætate minores, quo in casu aliis minoribus æquiparantur c. 8. h. t. Quoniam vero communitates et universitates sub suis administratoribus esse censeantur, etiam ipsis remedium restitutionis in integrum conceditur L. «Respublica» C. *Quibus ex causis majores etc.*

4. Quæritur utrum remedium hujusmodi concedatur personæ privilegiatæ contra aliam personam privilegio eodem munitam; ex. gr. quid si Ecclesia ab alia Ecclesia graviter læsa fuerit? Dicendum est etiam in hac hypothesi parti læsæ competere remedium restitutionis contra lædentem; quemadmodum innuitur in c. 3. h. t. et probatur evidenter ex ratione generali expressa in cc. 1. et 8. h. t. Ratio enim est factum læsionis, quod ubi verificetur, restitutio conceditur nullo habito respectu ad personam quæ læsit.

5. Minori vero restitutio in integrum non conceditur cum firmaverit contractum juramento sponte præstito, ceu tradit Auth. «Sacramenta Puberum» Cod. *si adversus vendit.* Unde potest petere restitutionem si probaverit se fuisse dolo et malis artibus circumventum c. 28. *de Jurejur.* (II. 24) et c. «Licet» eod. (II. 11) in 6°. Pariter beneficium restitutionis non conceditur minori, si,

major effectus, ratum habuit quod egit in minori ætate LL. 1. et 2. Cod. *si major factus.*

6. Quid dicendum de ætate majoribus? Aliquando restitutio in integrum conceditur ex æquitate etiam majoribus, sed legitima occurrente causa c. 4. h. t. et L. 2. cum seqq. ff. *ex quibus causis majores restituantur.* Causæ autem sunt: 1°. Si quis læsionem passus sit eo quod reipublicæ causa diu abesse coactus est LL. 1. et 4. ff. cit. tit. Ad hanc causam reducitur etiam absentia Legatorum municipiorum L. 8. ff. eod. tit. — 2°. Si impeditus ob communem necessitatem agere non potuit. — 3°. Si quis in vinculis, servitute, aut sub hostium potestate fuerit detentus. — 4°. Si probetur fraudulenta circumventio adversæ partis c. 4. h. t. — 5°. Si adest individua consociatio causæ majoris cum causa minoris, quo in casu beneficium ætate minoris prodest etiam majori.

7. Nihilominus vero aliquatenus *differt* restitutio in integrum quæ minoribus conceditur ab ea, quæ majoribus tribuitur. Nam præterquam quod majoribus restitutio non concedatur, nisi præter gravem læsionem interveniat justa causa, restitutio in integrum majoribus non conceditur, quando aliud etiam minus pingue remedium præsto sit, ex. gr. quando possunt experiri medium appellationis; minoribus vero tribuitur etiam quando adest minus pingue remedium ad læsionem compensandam, ex. gr. quando possunt appellare. Tutius enim et utilius esse potest causam discutere in primo gradu jurisdictionis, quam in gradu appellationis.

8. *Quoadusque perdurat jus petendæ restitutionis in integrum?* Restitutio in integrum non ex justitia invecta est, sed ex æquitate prætoria; hinc actio ad petendam restitutionem esse non potest perpetua, idest perdurare nequit spatio 30 annorum, quo spatio jure civili perdurant omnes actiones, sed est temporanea; et ex c. 1. h. t. in 6°. necnon ex L. ult. C. *de Temporib. in integr. restit.* est *quadriennalis;* id est intra quadriennium proponi potest, quod pro minoribus incipit decurrere a prima die post completam ætatem minorem, cessante alio legitimo impedimento. Hoc vero quadriennium est *continuatum* quatenus computantur etiam dies feriati, est autem *utile* quia legitime impedito non currit c. L. ult. C. *de Temporib.* etc. et Doctores communiter. Quare minores possunt petere restitutionem in integrum toto tempore minoris ætatis, et insuper per quadriennium a prima die anni 26. ætatis. Pro ma-

joribus vero et pro Ecclesiis quadriennium utile ad petendam restitutionem in integrum incipit decurrere a tempore quo læsio facta fuit, et cessavit causa justi impedimenti L. 7. C. *de Temporib. etc.* Glossa in Clem. un. h. t. (I. 11) v. «*a tempore.*» Unde quadriennium non currit legitime impeditis. Ita Doctores communiter cum Glos. in L. ult. Cod. *de Præscript.* v. «Supervacaneum.» Quare a temporis decursu subtrahi debet spatium, quo graviter læsus justo impedimento detentus petere non potuit restitutionem in integrum. Ita Doctores juxta L. ult. Cod. *de Temporib. in integr. restit.* Ex hac regula sequitur etiam quadriennium incipere a die cognitæ læsionis, et per consequens quadriennium non decurrit ignorantibus. Ita *Engel* h. t. n. 11. et alii magnæ notæ Doctores. Verum in c. 1. h. t. in 6°. specialis dispositio traditur pro Ecclesiis et aliis locis piis, quæ Ecclesiis comparantur. Etenim decernit Pontifex dari posse restitutionem Ecclesiæ etiam post quadriennium, quando probetur in hoc manifestum fraudis commentum intervenisse, aut aliam rationabilem adesse causam. Ecclesia ergo in genere tenetur lege quadriennii, ita ut eo expleto, exstinguatur actio ad petendam restitutionem in integrum. Verum si probetur, prævaricationem seu collusionem locum habuisse in hoc negotio, vel adsit alia justa causa, conceditur remedium restitutionis etiam post elapsum quadriennium. Inter causas rationabiles ab auctoribus post Gloss. fin. in c. 1. h. t. in 6°. adsignatur præsertim exsistentia Prælati, qui negotium gessit in præjudicium Ecclesiæ. Hic enim verosimiliter præsumitur non fore expostulaturus restitutionem in integrum contra factum proprium. Quare docent auctores non decurrere quadriennium ad restitutionem petendam vivente adhuc Prælato vel Rectore Ecclesiæ, ex cujus facto Ecclesia læsa est. Sic etiam adsignatur uti causa rationabilis repentina mutatio Prælatorum. Qui enim ad breve tempus Ecclesiæ præest, non præsumitur statum Ecclesiæ suæ, et jura ejusdem læsa competenter cognoscere. Unde facile contingere potest, ut prælatus hic contra læsionem ab Ecclesia toleratam omittat petere restitutionem in integrum.

9. *De causis in quibus locum habet restitutio in integrum.* — Conceditur hoc remedium contra quamlibet sententiam et contra quemlibet actum vel contractum, nonnullis tantum exceptis, nec non contra lapsum temporis, dummodo in hisce minor vel Ecclesia gravem læsionem passi sint. Quoad primas propositionis partes

res clara est, ultimum membrum indiget explicatione: quomodo nempe in lapsu temporis detur restitutio. Quod hac in re peti possit restitutio patet ex Clem. un. h. t. Ut vero intelligatur quid sit hæc restitutio, sciendum est, nonnullos actus, nonnullasque probationes posse proponi solummodo intra determinatum tempus, quo elapso, inutiliter proponuntur. Ex. gr. si de re judiciali agatur, datur tempus peremptorium ad testium depositiones producendas, ad interponendam appellationem a lata sententia c. 5. *de Appell.* (II. 28). Si minor et Ecclesia hoc tempus peremptorium præterlabi inutiliter fecerint, et gravem ob lapsum hujusmodi temporis læsionem subierint, poterunt in integrum restitui, ita scilicet ut facultatem assequantur testium depositiones afferendi, vel provocandi ad appellationis remedium non obstante lapsu termini præfiniti. Idem dicendum esset si ageretur de actibus extrajudicialibus, ex. gr. si determinatum esset tempus ad redimendam rem venditam c. 8. h. t. Atque ita explicantur verba Clem. un. h. t.: 'ab Ecclesia adversus lapsum temporis, in quo se læsam asserit, in integrum restitutio peti potest'. Hinc verba hæc intelligi nequeunt de restitutione contra quadriennium inutiliter elapsum, quatenus nempe Ecclesia post quadriennium posset aliud quadriennium exposcere ad experiendum restitutionis remedium; secus enim elusoria redderetur definitio a jure facta quadriennii ad petendam restitutionem.

10. Hæc de læsione ex lapsu temporis, nunc de aliis causis. Et primo quidem relictis quæstionibus, quæ dubiæ adhuc sunt, quærimus utrum dari possit restitutio in integrum *in religiosa professione.* Qua in re distinguendum est utrum restitutio exposcatur contra ipsam professionem, vel exposcatur ut possit proponi et tractari causa de nullitate professionis. Prima restitutio nunquam conceditur. Fieri enim non potest ut qui valide professus est consideretur perinde ac si nihil egerit. Secunda vero concedi potest. Quod ut intelligatur, notandum est, Concilium Tridentinum in c. 19. sess. 25. *de Regul.* statuisse ut reclamatio contra invalidam professionem ex defectu consensus vel ex alia causa posset admitti si a religioso fieret intra *quinquennium* ab elicita professione. Elapso igitur inutiliter hoc quinquennio, peti potest restitutio in integrum, ad hunc scilicet scopum, ut causa nullitatis professionis pertractetur. Praxis s. Congregationis plene huic theoriæ respondet.

11. Quid dicendum *de matrimonio*; estne matrimonium causa in qua detur restitutio in integrum? Restitutio dari non potest quoad vinculum conjugale validum; est enim vinculum irretractabile. Restitutio autem dari potest quoad propositionem causæ circa nullitatem vinculi conjugalis.

12. Quæritur utrum detur minori vel Ecclesiæ restitutio in integrum *contra propriam confessionem* in qua læsionem subierint? Datur utique utrique hæc restitutio ex c. 2. h. t. in 6°. et ex L. «Certum» §. «In pupillo» ff. *De Confess.* At hæc restitutio conceditur quando pateat læsionem procedere ex incauta confessione falsitatis. Nam si res veritati cohæret, restitutio denegatur. Hinc si confessio accedat probationibus plenis vel semiplenis contra minorem vel Ecclesiam restitutio non datur. In utroque enim casu confessio præsumitur facta secundum veritatem.

13. Quæritur *a quo peti debeat restitutio in integrum.* Respondet c. 9. h. t. petendam esse a judicibus *ordinariis* habentibus administrationem justitiæ, seu constituentibus verum et proprie dictum tribunal. Quibus positis, si restitutio in integrum postuletur contra sententiam læsivam, petitio proponenda est vel penes tribunal judicis qui sententiam tulit, vel penes tribunal judicis superioris L. 16. circa fin. ff. *de Minor. Abbas* in c. 9. h. t. n. 7. Hinc restitutio in integrum quæ peti potest contra sententiam Romani Pontificis, peti potest solummodo in tribunali ipsius Pontificis c. 5. h. t. A judice vero *delegato* peti potest solummodo hæc restitutio vel quando quæstio de causis restitutionis concedendæ specialiter commissa est delegato, vel quando incidat in causa principaliter commissa delegato. Arbitri vero de restitutione in integrum videre nequeunt nisi quæstio de ea coram ipsis fuerit mota incidenter in causa principali c. 9. h. t.

14. Si autem restitutio in integrum postuletur contra aliquem actum, vel contractum, vel lapsum temporis, petitio ordinarie facienda est coram judice illius contra quem restitutio postulatur. Ita ex L. 2. C. *Ubi et apud quem cognit.* et ex Doctoribus inter quos *Abbas* in c. 1. h. t. n. 18. Et ratio est: quia qui petit restitutionem, gerit personam actoris, alter autem gerit personam rei. Dixi *ordinarie;* nam Ecclesia in sensu cc. 1. h. t. et 11. *de reb. Eccles. alien.* (III. 13) potest etiam contra laicum petere restitutionem coram judice ecclesiastico. Et ratio est: quia in casu Ecclesia agit ex privilegio speciali, et judex ecclesiasticus merito de

privilegiis ecclesiasticis judicat. Porro restitutio in integrum contra lapsum quinquennii concessi regularibus ad reclamandum contra propriam professionem sess. 25. c. 19. *de Reg.*, unice a S. Sede petenda est. Ita tenuit S. Congr. Conc. in *Mechlinien.* 22. Maji 1687, et praxis consonat. Ita etiam quando petenda est restitutio contra duplicem sententiam conformem pro valore matrimonii. Casus contigit in *Herbipolensi* Nullitatis Matrimonii, in qua hujusmodi restitutio concessa fuit die 17. Decemb. 1857. Et in genere a S. Sede restitutio postulanda est, quando obstat aliqua regula juris communis, circa quam dispensari debeat. Forma procedendi in causa ordinaria restitutionis in integrum est ut citetur pars adversa, et normæ judiciales observentur LL. 1. et ult. ff. h. t.

15. *De effectibus restitutionis in integrum.* — Ut ipsa inscriptio tituli satis exprimit, eo dirigitur hoc remedium juris, ut res reducantur in eam conditionem in qua versabantur antequam poneretur actus, vel iniretur contractus, vel sententia ederetur ex quibus læsio orta est. Hinc effectus restitutionis contra sententiam est ut suspendatur ejus exsecutio, et iterum proponatur causa. Effectus restitutionis in casu pro minoribus comparari potest appellationi pro ætate majoribus. Hinc si causa in qua obtenta est restitutio in integrum est arduæ inquisitionis, restitutio utique gignit novam causæ propositionem, sed non impedit precariam sententiæ exsecutionem; nisi exsecutio hæc res in eo statu poneret ut inde frustraretur vel difficile admodum redderetur remedium restitutionis ex. gr. si probabile dubium esset ne bona dissiparentur. Hæc omnia vel expresse exhibentur vel inductive inferuntur ex c. 6. h. t.

Quod si agatur de restitutione circa aliquem contractum, res reducitur in eam conditionem in qua erat antequam conficeretur contractus. Hinc utraque pars contrahens alteri debet restituere quidquid sibi obvenerit ex contractu L. un. C. *de Reputation.* et reficere expensas necessarias et utiles bona fide in re factas c. 1. h. t. circa fin.

16. Quæritur an reddito fundo per remedium restitutionis, etiam fructus restitui debeant fundi. Variæ adsunt sententiæ Doctorum. Profecto si sermo sit de contractu lucrativo pro una parte et oneroso pro alia, ex. gr. si donatum fuerit prædium, si utilis hæreditas fuerit repudiata etc., hoc in casu, cum qui restituere

debet nullum gravamen passus est, nihilque ex parte sua dedit, æquum est ut alteri parti læsæ omnia restituat, etiam fructus fundi, deductis vero expensis necessariis et utilibus. Læsio enim locum habuit non solum in re, sed etiam in fructibus. Cfr. *Lessium De Just. et Jur.:* Lib. 2. c. 7. n. 70. Si vero sermo sit de contractu bilaterali et utrimque oneroso, hæc videtur adoptanda distinctio: utrum læsio locum habuit quia minoris vel Ecclesiæ intererat possidere hunc fundum, vel quia justum pretium solutum non est. Prima in hypothesi fructus non restituuntur; quia læsio proprie in fructibus non contigit, sed in possessione fundi, in quo reintegratur minor vel Ecclesia: *Lessius* loc. cit. Secunda in specie debent restitui fructus, saltem pro rata diminuti pretii. Qui etiam fructus si fuerint bona fide percepti, subintrat theoria de bonæ fidei possessore, qui facit fructus suos, nec non regula triennalis præscriptionis.

Titulus XLII.

De alienatione judicii mutandi causa.

1. Sequitur tractatio de alio remedio juris, quod conceditur illis, in quorum præjudicium res quædam alienatur sub timore litis futuræ. Fit vero alienatio de qua in titulo, cum ex metu litis impendentis, dolo malo res transfertur in alium potentiorem, vel in personam alterius fori, ut adversario lis durior et difficilior reddatur. Ex quo conceptu patet non agi in titulo proprie de re litigiosa, quæ ex alia dispositione juris alienari non potest, et alienatio, si fiat, nulla est LL. 2. et seqq. C. *de Litigiosis;* sed de re quæ fieri potest litigiosa. Patet insuper alienationem fieri debere 1^0. dolo malo, 2^0. ad creandas difficultates adversario mutando nempe judicii futuri conditionem. Hinc dicitur alienatio facta causa mutandi judicium; 3^0. aliquod derivare debet adversario præjudicium.

2. Quæ si verificentur, datur 1^0. actio personalis contra alienantem, quæ dicitur *ad interesse,* idest ut læsus ab alienante consequatur quantum sua intererat rem non fuisse alienatam. Hæc autem actio durat per annum, idest intra annum ab alienatione facta potest institui L. 3. ff. h. t. Hæc vero quantitas arbitrio judicis determinatur LL. 1. et 3. ff. h. t. — 2^0. Læsus habet actio-

nem realem, qua potest persequi rem alienatam penes acquirentem L. un. C. h. t.

3. Hoc duplex remedium statutum est proprie contra reum alienantem rem, de qua timet futurum judicium. Sed quæritur an etiam contra actorem concedatur hoc remedium? Id contingere posset si quis habens aliquam actionem exercendam contra alium, ex dolo actionem cederet tertio, qui esset potentior, vel privilegio auctus, ut reus magis vexaretur. Respondent Doctores pro affirmativa sententia innixi generali enunciatione tituli. Remedium vero in casu contra alienantem adhibet reus non per actionem, quia reus non agit, sed ope *exceptionis,* quando in jus a cessionario vocatur. Qua exceptione si reus probet alienationem actionum factam fuisse causa mutandi judicium, repellit actoris instantiam.

4. Duplex adest caput in titulo, et in utroque peculiaris juris canonici hac in re dispositio adhibetur. In cap. 1. hæc species est. Quidam impetraverunt a R. Pontifice rescriptum justitiæ in quo designabantur judices pro quadam causa determinata videnda. Adversarii ad eludendum mandatum Pontificis, antequam literæ apostolicæ pervenissent, vel delatæ essent citationes, appellarunt, vel res, de quibus judices delegati decernere debebant, alienarunt. Rom. Pontifex respondet, judices delegatos posse quæstionem videre et decernere, et jurisdictionem exercere etiam contra actualem possessorem rei alienatæ. Ex quo capite hoc deducitur principium: Licet judicis delegati jurisdictio non extendatur ultra personas in commissione designatas, tamen in casu alienationis judicii mutandi causa factæ, ejus jurisdictio comprehendit etiam personam quæ rem acquisivit. — Secundum caput sub comminatione censurarum reprobat abusum *clericorum,* qui quæstionibus emergentibus inter *laicos,* acquirunt actiones alicujus, atque ita privilegiis suis adversario incommoda creant.

Titulus XLIII.

De Arbitris.

1. Inter personas quæ de causis decernunt, ac quæstiones dirimunt, Arbitri numerantur. Arbiter lato sensu, seu generatim loquendo idem est ac vir bonus et prudens qui ad aliquod negotium et æstimandum et terminandum eligitur. Hoc in sensu qui

amicabili compositione negotium terminat, dici potest arbiter. Arbiter vero stricto sensu sumptus definitur '*Persona idonea, sive ex legis dispositione, sive ex conventione partium electa, ut circa exortam controversiam suum judicium proferat, cui partes stare debent*'. Arbiter qui ex legis præscripto constituitur, dicitur Arbiter juris; qui ex partium conventione eligitur, dicitur compromissarius. Arbiter insuper assumit partes judicis, et procedere debet ordine juris servato, et ejus sententiæ standum est, sive justa sit, sive iniqua. Porro sententia Arbitri dicitur *Arbitrium* vel *laudum*. Codices legum solent determinare normas, quibus compromissum debet fieri et quibus adhærere debet Arbiter ut ejus judicium obtineat effectum legalem.

2. Præter Arbitrum datur *Arbitrator*. Arbitrator est persona idonea quæ de negotio, ex. gr. de contractu societatis, de transactione etc. extrajudicialiter videt et componit de bono et æquo. Ex quo conceptu jam patet differre Arbitrum ab Arbitratore. Præterea Arbitratoris sententia, quæ *Arbitramentum* dicitur, ob gravem læsionem corrigitur ad arbitrium boni viri. L. «Societatem» §. «Arbitrorum» ff. *Pro Socio*.

3. Diximus Arbitros dividi inter Arbitros *juris* et *compromissarios*. Arbiter juris, qui dicitur etiam Arbiter necessitatis, ex præscripto legis constituitur. Constituitur vero vel a judice vel a partibus, prout diversa est dispositio juris. Varia dantur in jure exempla. In c. 39. *de Off. Deleg.* (I. 29) et 11. eod. (I. 14) in 6°. jubetur eligi Arbiter ad decernendum de causa suspicionis ob quam judex recusatur. Pariter ex c. 14. *de Rescript.* (I. 3) cum plures judices dissident super revocatione literarum apostolicarum, a partibus Arbitri eligendi sunt. Ex c. 46. C. 11. q. 1. quæstio exorta inter Episcopum et Clericum sibi subjectum judicio arbitrorum ex conventione partium eligendorum terminanda est etc.

4. Porro Arbitri hujusmodi in variis differunt ab Arbitris *compromissariis*. Nam Arbitri juris habent a lege proprie dictam jurisdictionem in similitudinem judicis, et quandam coërcitionem; Arbitri vero compromissarii habent potius notionem quæstionis. Hinc non possunt testes compellere ad comparendum. 2°. A sententia Arbitrorum juris datur proprie dicta appellatio ad judicem superiorem; non potest autem appellari a sententia compromissariorum L. 1. C. h. t. — 3°. Arbitri juris possunt compelli ad suscipiendum

onus videndi causam virtute etiam obedientiæ c. 61. *de Appell.* (II. 28), non vero Arbitri compromissarii.

5. Quæritur 1°. *Quinam possunt in Arbitros compromittere?* Resp. Illi solummodo, qui habent liberam rerum suarum administrationem, et per consequens possunt transigere et alienare res suas. Deducitur hoc principium ex c. 5. h. t. ubi R. Pontifex reprobat Arbitri laudum quoad aliqua capitula de quibus Abbas Monasterii compromittens disponere non poterat.

6. Quæritur 2°. *Quinam in arbitros assumi possint.* Resp. Dummodo persona sit idonea ad negotium æstimandum et ad causam cognoscendam potest eligi ad officium Arbitri, nisi expresse a lege vel a canone prohibeatur. *Prohibentur* vero a jure *pupilli* et *minores 20 annis* L. 46. ff. h. t. Ex jure canonico autem prohibentur 1°. *Excommunicati non tolerati* c. 39. *de sent. Excomm.* (V. 39.) — 2°. Ex c. 4. h. t. cui consonat L. ult. C. h. t. *feminæ* eligi nequeunt ad officium Arbitrorum. At exceptio fit quoad mulieres præcellentes seu illustres quæ jurisdictione civili gaudent vel ex jure communi vel ex consuetudine; cit. c. 4. h. t. ubi *Innocent. III.* decernit, valere arbitrium emissum a Regina Francorum in causa inter Monachos Cistercienses et Hospitalarios super usu alicujus silvæ, eo quia ex consuetudine Regina jurisdictionem habebat in subditos suos. — 3°. *Religiosus* Arbiter eligi nequit, nisi exposcente utilitate Monasterii, et accedente consensu superioris; c. 35. C. 16. q. 1.

7. Quæritur 3°. *Quid dicendum de laicis in causis spiritualibus?* Quærimus in causis spiritualibus, nam si sermo esset de causis *civilibus* Clericorum, possent utique laici eligi in Arbitros arg. cc. 4. et 11. h. t. Et ratio est, quia Arbiter compromissarius habet solummodo notionem quæstionis, non autem exercet aliquam jurisdictionem in personas. Si vero sermo sit de causis *spiritualibus,* generatim vetantur laici in Arbitros eligi c. 8. h. t. Verum laicus ex privilegio apostolico potest Arbiter eligi in causa spirituali cognoscenda. Insuper ex dispositione juris laicus simul cum Clericis accedente auctoritate superioris ecclesiastici, seu judicis ordinarii, potest eligi in Arbitrum in causa spirituali c. 9. h. t. Neque hæc duo capita sibimet adversantur. Nam in c. 8. prohibetur quominus laicus eligatur Arbiter, eo quod indecens est, laicum de rebus spiritualibus tractare. Præsumuntur enim easdem res ignorare. At cum assumatur laicus cum Clericis, indecentia

non amplius verificatur; nam 1°. nullam exercet jurisdictionem, 2°. in causæ cognitione potest corrigi a Clericis, si quid dixerit minus sapienter aut minus conveniens cum s. canonibus.

8. *De numero Arbitrorum.* — In c. 1. h. t. prohiberi videtur assumptio Arbitrorum in numero *pari;* at in c. 12. admittitur electio eorundem in pari numero. Attenditur vero et in praxi præfertur dispositio c. 12. quod tempore posterius est capite 1. Quod si prævideatur quæstionem resolvi non posse ex electione Arbitrorum in numero pari, dari potest eisdem facultas assumendi secum alium Arbitrum. Quæ facultas ut valeat, debet esse in personam determinatam. Potest vero compromitti in unum vel in plures, ut vel ipsi videant vel alios eligant qui causam videant c. 13. h. t. Hæc duo capita 12. et 13. prima fronte videntur dissentire, sed revera componi possunt inter se. Nam ideo in c. 12. rejicitur compromissum in incertam personam, quia discordes Arbitri inter se in merito causæ, facile possent dissentire etiam in eligenda nova persona, et proinde lis facile non finiretur. Agitur ergo de specie in qua Arbitri causæ notionem jam ingressi sunt, et differentis sunt opinionis. At in c. 13. species est de Arbitro qui antequam inceperit causam videre, potest vi compromissi vel ipse videre vel in alios deputare. Timor ergo protrahendæ quæstionis non adest quemadmodum in specie c. 12. Ergo. Cfr. Glos. in c. 13. v. «Mediatorum.»

9. *De causis in quibus eligi possunt Arbitri.* — In omnibus causis, de quibus libere disponere possumus, etiam Arbitros constituere possumus, nisi exceptio detur a jure. Porro in illis causis quæ graves censentur, et ob periculum gravis præjudicii quod afferre possunt, requirunt solers judicium majorum judicum, compromitti non potest in Arbitros c. 9. *De in integr. rest.* (I. 41). Hinc ex dispositione hujus c. 9. 1°. compromitti nequit in causa *restitutionis in integrum;* sed Arbitri possunt de ea judicare solummodo si incidenter exsurgat in quæstione principali Arbitris commissa. 2°. Compromitti nequit in causis *matrimonii*, quæ vinculum respiciunt c. 9. h. t. et Glos. ibid. Causæ enim hujusmodi requirunt majores judices. Hinc penes tribunal Episcopi pertractari debent sess. 24. c. 20. *de Ref.* in Trid. et c. 12. *de Excessib. Prælator.* (V. 31). 3°. Compromitti nequit in causa *libertatis,* idest utrum quis sit ingenuus vel servus, vel utrum emancipatus sit necne. 4°. Constitui Arbitri non possunt in causis *criminalibus*

criminaliter actis. Requirunt enim imperium ex parte judicum. Possunt vero in Arbitros compromitti causæ criminales si de effectibus *civilibus* sermo sit. Præter quatuor expositas causas designatas in cit. c. 9. dantur et aliæ quæ excludunt judices compromissarios. Sunt vero: 1°. causæ *reservatæ judicio R. Pontificis,* quæque enumerantur a Glossa in c. 1. *de Transl. Episcopi* (I. 7) v. «pertineant;» 2°. quæstio respiciens *collationem beneficii,* nisi accedat auctoritas superioris; 3°. causæ respicientes *exemptionem* eorum qui immediate subduntur S. Sedi, nisi accedat consensus R. Pontificis c. 5. h. t. 4°. tandem causæ vel *liquidæ* vel in quibus locum habuit *res judicata.* Compromissum enim est ad modum transactionis, quæ de re certa fieri nequit. Excipe nisi post rem judicatam vel in ejus exsecutione, vel in consectariis quæstionis possit oriri; quo in casu Arbitri eligi possunt, quemadmodum tradit c. 11. h. t.

10. *De potestate et officio Arbitrorum.* — Procedit hæc *potestas* ad modum potestatis judicis delegati, quamvis vera potestas ad sensum juris dici nequeat, quia jurisdictio non conceditur a privatis hominibus. Tanta vero est Arbitrorum potestas, quanta in compromisso exprimitur. — *Officium* vero Arbitrorum est ut ordine judiciali servato procedant, et juxta formam expressam in compromisso. Quæ nisi servetur arbitrium non valet. Hinc ex. gr. possunt compromittentes constituere ut Arbitri procedant summarie et de plano. Quo in casu semper tenentur Arbitri audire partes, et cætera peragere, quæ inserviant ad res humano et rationabili modo cognoscendas. Hinc pariter si in compromisso partes edixerint ut vel omnes vel major pars Arbitrorum convenire debeant ad conficiendum plenum laudum, hæc lex debet observari, et si secus fiat, arbitrium viribus caret. Quod si plures dati fuerint Arbitri, et nihil fuerit adjectum, laudum erit illud in quod major pars Arbitrorum consenserit c. 2. h. t. (I. 22) in 6°. — Quid vero dicendum si quis ex arbitris suffragium non tulerit? Si *moriatur* unus ex Arbitris, tunc nec alii procedere possunt. Non enim amplius integrum perseverat collegium personarum a partibus constitutum. Quod si unus *renuerit* suffragium dare, tunc alii procedere possunt c. 2. h. t. in 6°. Nam etiam in tribunali collegiali, si unus judex sese abstineat a judicio ferendo, valet nihilominus sententia, quæ profertur a reliquis. At exceptio facienda est, nimirum, nisi in compromisso dictum sit, ut *omnes*

procedant. Quod si nec omnes nec major pars conveniat, quæstio non est definita, sed Arbitri functi sunt munere suo et eorum cessat officium. Si vero quæstio esset de summa pecuniæ ex. gr. 50 et unus ex tribus Arbitris judicium ferret pro integris 50, alter pro 25, tertius pro 20, arbitrium valeret, et sustineretur sententia tertii; nam omnes certe conveniunt solvenda esse scutata viginti. Ita c. 1. h. t. in 6°.

11. Arbitri non possunt *excedere* limites causæ sibi commissæ. De una ergo ad aliam causam nequeunt transire. Possunt vero videre et decernere de iis quæ necessario et intrinsece connectuntur cum causa principali, ita ut nisi de illis decernerent, quæstio circa principalem causam perseveraret. Infertur hoc principium ex cc. 5. et 21. *de Off. Deleg.* (I. 29) ubi in commissione causæ principalis censetur delegatum fuisse accessorium, licet de accessorio mentio facta non fuerit. Quare Arbitri possunt decernere de exceptionibus tam dilatoriis quam peremtoriis; constituunt enim partem ordinariam defensionis partium. Idem dicendum de causa restitutionis in integrum, quæ inciderit in progressu quæstionis principalis. Possunt insuper statuere diem solutionis perficiendæ L. 23. ff. h. t. Possunt 3°. decernere de fructibus rei frugiferæ quæ arbitrii objectum constituit. Possunt 4°. condemnare in expensis litis; quæ condemnatio potest etiam locum habere in casu quo unus ex compromittentibus contumax fuerit, eumque Arbitri condemnabunt ad solvendas expensas, quas alius compromittens ob contumaciam adversarii fecerit.

12. Ad officium Arbitrorum spectat insuper sententiam *in præsentia partium* proferre, nisi in compromisso dictum fuerit posse laudum pronunciari etiam una ex partibus litigantibus absente c. 10. h. t. Quoad *tempus* pronunciationis laudi si fuerit in compromisso definitum, servandum est, secus debet esse congruum, et una parte instante cogi possunt Arbitri ut tempus hoc congruum præfiniant. Quoad vero *locum* pronunciandi laudi, vel ille est, qui a partibus constitutus fuit, vel nisi fuerit constitutus, laudum pronuntiabunt Arbitri ubi acceptarunt compromissum. L. 21. §. 10. ff. h. t.

13. *De effectibus arbitrii.* — Compromissum fieri potest vel *simpliciter*, vel sub adjecta *pœna* contra eum qui laudum noluerit acceptare. Iterum pœna potest adjici *principaliter*, scilicet ut obli-

gatio sit solummodo ad subeundam pœnam, vel ad confirmandam ipsam *obligationem* conventionis. Si pœna principaliter adjecta fuerit, poterit agi contra non acceptantem laudum ad solvendam pœnam, qua soluta ad nihil aliud tenebitur. Quod si minus principaliter apposita fuerit pœna, ea soluta, adhuc integra perseverabit obligatio principalis, perinde ac si fuisset compromissum purum ac simplex. Quæ obligatio compromissi puri et simplicis qualis sit et quos effectus juridicos producat, explicandum est. Distinguendum vero est utrum arbitrium fuerit tantummodo a compromissariis pronunciatum, vel fuerit etiam homologatum, idest acceptatum a partibus. Hæc vero acceptatio fieri potest vel expresse vel tacite; tacite, si intra 10 dies non contradixerint partes. Si acceptatum fuerit arbitrium, datur parti volenti vel actio in factum coram judice ordinario, qui exsequitur laudum Arbitrorum quasi sententiam a se latam quæ in rem judicatam transierit; vel etiam exceptio si altera pars actionem intentet contra laudum LL. 4. et penult. C. h. t. et c. 9. h. t. Quod si laudum non fuerit homologatum a partibus, conceditur parti volenti actio contra aliam ad interesse. Hac vero actione pars resiliens a laudo tenetur alteram servare indemnem, idest debet eidem solvere quanti intererat ejusdem, arbitrium exsecutioni mandari. Quod si vero in compromisso compromittentes juramentum emiserint se servaturos fore arbitrium a compromissariis edendum, tunc non datur actio ad interesse, sed servari prorsus debet arbitrium. Hoc enim in casu non præsumitur observantia juramenti vergere in præjudicium salutis æternæ quando compromissum legitime fuerit confectum c. 9. h. t.

14. *De remediis contra injustum laudum.* — L. 27. §. «Statim» ff. h. t. in genere statuit servandam esse sententiam Arbitrorum, sive ea æqua sit sive iniqua sit, ob eam rationem, quia compromissum est ad modum contractus, quo compromittentes conveniunt in sententiam virorum probatorum. Hinc quidquid compromissarii decreverint, habendum est quasi fuerit ab ipsis compromittentibus constitutum. At si laudum injustum fuerit, datur nihilominus remedium a jure ut corrigatur. Et primo quidem si sermo sit de Arbitris necessariis, qui Arbitri juris dicuntur, parti læsæ præsto est remedium appellationis c. 11. *de Off. Deleg.* (I. 14) in 6°. Si vero sermo sit de laudo edito ab arbitris compromissariis, distinguendum est utrum fuerit homologatum vel non. Si non fuerit homologatum et contineat evidentem iniquitatem, pars læsa poterit im-

plorare officium judicis ut injustum laudum arbitrio boni viri corrigatur et ad æquitatem reducatur; *Abbas* in c. 23. *de Jurejur.* (II. 24) n. 29. et alii. Porro judex erit idem, qui debuisset videre de causa nisi partes compromisissent in Arbitros. Quod si arbitrium fuerit a partibus homologatum, tunc nec appellatio competit, nec reductio ex sententia boni viri L. 24. §. 2. h. t. At si iniquitas laudi notoria et manifesta sit, quamvis actio non detur ad laudum corrigendum vel irritandum, tamen datur parti læsæ exceptio ad repellendum adversarium qui instet pro observantia laudi. Hæc vero exceptio esse potest una ex illis quæ opponi possunt contra transactiones læsivas, ex. gr. falsitatis, fraudis, timoris, erroris LL. 28. et 29. C. *de Transact.* Præsertim vero opponi potest exceptio doli contra ipsum adversarium, qui ob manifestam iniquitatem laudi, cujus exsecutionem exposcit, præsumitur esse in dolo. Hæc exceptio est perpetua, idest proponi potest etiam ultra 10 dies statutos pro approbatione laudi quotiescumque exposcatur exsecutio laudi. Quod si injustitia laudi secumfert peccatum irremissibile a partibus, ex. gr. simoniam, usuram proprie dictam, laudum esset ipso jure nullum, quemadmodum Doctores inferunt ex c. 2. h. t.

15. *De modis quibus exspirat potestas seu officium Arbitrorum.* — Exspirat potestas seu officium Arbitrorum 1°. *pronunciatione laudi* in causa principali ipsis commissa; ita ut nequeant arbitri iterum causam videre, et corrigere propriam sententiam L. 19. ff. h. t. Judex enim prohibetur a jure bis videre et decernere in eadem causa. Diximus vero *in causa principali;* nam in sententia interlocutoria possunt Arbitri judicium mutare et corrigere. Exspirat 2°. *mutuo compromittentium consensu.* 3°. *Morte Arbitri,* vel unius ex pluribus Arbitris, nisi fuerit adjecta clausula in compromisso 'ut si non omnes possint, saltem aliqui negotium videant' c. 42. *de Off. Deleg.* (I. 29). 4°. *Morte* alterutrius *ex compromittentibus* c. 10. h. t. Compromissum enim in genere non obligat hæredes; censetur enim factum a compromittentibus ob amicitiam vel saltem fiduciam quam habent erga personas Arbitrorum. Potest vero etiam hæredes obligare, si id caverint expresse compromittentes. Quo in casu non exspirat compromissum per mortem alterutrius compromittentis L. 27. ff. h. t. 5°. Exspirat *lapsu diei* præfiniti in compromisso L. 1. C. h. t. 6°. Si ab una parte fuerit causa delata ad judicem *ordinarium.* Quo in casu licet pars quæ compromisso non stetit solvere pœnam in compromisso statutam

cogatur, tamen Arbiter de causa videre non poterit. 7°. *Recusatione suspecti* Arbitri L. 9. ff. h. t. ob enatam inimicitiam vel ob aliam justam causam, vel alia justa recusatione, ex. gr. si ob ingravescentem morbum Arbiter vel incapax efficiatur prorsus ad laudum proferendum, vel diu differre debeat pronunciationem laudi cum præjudicio alterutrius compromittentium L. 15. ff. h. t.

Subnectimus huic libro I. duo S. Sedis acta notatu dignissima, ex quibus unum decretum S. C. EE. et R. R. agit *de titulo ordinationis respectu Regularium*, alterum est Const. Apostolica *De prohibitione et censura librorum.*

Appendix I.

ad Librum I. Decretalium Gregorii IX.*)

Sacra Congregatio Episcoporum et Regularium.

Decretum — 4. Novembr. 1892.

Auctis admodum ex singulari Dei beneficio votorum simplicium Institutis, uti multa inde bona oriuntur, ita aliqua parit incommoda facilis alumnorum hujusmodi societatum egressus, et consequens, ex jure constituto, regressus in diœcesim originis. Hæc autem graviora efficit temporalium bonorum inopia qua nunc Ecclesia premitur, unde Episcopi sæpe providere nequeunt ut illi vitam honeste traducant. Hæc, aliaque id genus, etiam de alumnis Ordinum votorum solemnium, perpendentes nonnulli Sacri locorum Antistites, pro Ecclesiastici ordinis decore et fidelium ædificatione, ab Apostolica Sede enixis precibus postularunt, remedium aliquod adhiberi. Cum ergo totum negotium SSmus D. N. *Leo* PP. *XIII.* detulisset Sacræ huic Congregationi Episcoporum et Regularium Negotiis et Consultationibus præpositæ, Emi. Patres in Conventu Plenario habito in Vaticanis ædibus die 29. mens. Augusti anni 1892, prævio maturo examine ac discussione, perpensaque universa rei ratione, opportunas edere censuerunt dispositiones per generale decretum ubique locorum perpetuis futuris temporibus servandas.

*) Sc. ad tit. 11. n. 47.

Quas cum SS. D. N. in Audientia d. 23. Sept. hujus anni 1892 infrascripto Secretario benigne impertita probare et confirmare dignatus fuerit, ea quæ sequuntur per præsens decretum Apostolica Auctoritate statuuntur et decernuntur.

I. Firmis remanentibus Constitutione *S. Pii V.* diei 14. Oct. anni 1568, incipient. *Romanus Pontifex,* et declaratione sa. me. *Pii* PP. *IX.* edita die 12. mens. Junii anni 1858, quibus Superioribus Ordinum Regularium prohibetur, ne literas dimissoriales concedant Novitiis aut professis votorum simplicium triennalium, ad hoc ut titulo Paupertatis ad SS. Ordines promoveri valeant, eædem dispositiones extenduntur etiam ad Instituta votorum *simplicium,* ita ut horum Institutorum Superiores non possint in posterum literas dimissoriales concedere pro SS. Ordinibus, vel quomodocumque ad sacros Ordines alumnos promovere titulo Mensæ communis, vel Missionis, nisi illis tantum alumnis, qui vota quidem *simplicia,* sed *perpetua* jam emiserint, et proprio Instituto stabiliter aggregati fuerint; vel qui *saltem* per *triennium* permanserint in votis simplicibus temporaneis quoad ea Instituta quæ ultra triennium perpetuam differunt professionem. Revocatis ad hunc effectum omnibus indultis ac privilegiis jam obtentis a S. Sede, necnon dispositionibus contrariis in respectivis Constitutionibus contentis, etsi tales Constitutiones fuerint a S. Sede Apostolica approbata.

II. Hinc notum sit oportet de generali regula haud in posterum dispensatum iri, ut ad Majores Ordines alumnus Congregationis votorum *solemnium* promoveatur quin prius solemnem professionem emiserit, vel per integrum triennium in votis simplicibus perseveraverit, si alumnus Instituto votorum simplicium sit addictus. — Quod si interdum causa legitima occurrat, cur quispiam Sacros Ordines suscipiat triennio nondum expleto, peti poterit ab Apostolica Sede dispensatio, ut Clericus vota *solemnia* nuncupare possit quamvis non expleverit triennium, quoad Instituta vero votorum simplicium, ut vota simplicia perpetua emittere possit, quamvis non expleto tempore a respectivi Instituti Constitutionibus præscripto pro professione votorum simplicium perpetuorum.

III. Dispositiones contentæ in decreto S. C. Concilii jussu sa. me. *Urbani VIII.* edito die 21. Septembris 1624 incipien. *Sacra Congregatio,* ac in decreto ejusdem S. C. jussu sa. me. *Innocentii XII.* edito die 24. mens. Julii anni 1694, incipien. *Instantibus,* ac in

aliis decretis generalibus, quibus methodus ordinatur a Superioribus Ordinum Regularium servanda in *expellendis* propriis alumnis, nedum in suo robore manent, sed servandæ imponuntur etiam Superioribus Institutorum votorum *simplicium,* quoties agatur de aliquo alumno vota simplicia quidem sed perpetua professo, vel votis simplicibus temporaneis adstricto ac in sacris insuper Ordinibus constituto dimittendo; ita ut horum neminem et ipsi dimittere valeant, ut nunc dictum est, nisi ob culpam gravem, externam, et publicam, et nisi culpabilis sit etiam incorregibilis. Ut autem quis incorregibilis revera habeatur, Superiores præmittere debent, distinctis temporibus, trinam admonitionem et correctionem; qua nihil proficiente Superiores debent processum contra delinquentem instruere, processus resultantia accusato contestari, eidem tempus congruum concedere, quo suas defensiones sive per se, sive per alium ejusdem Instituti religiosum, exhibere valeat; quod si accusatus ipse proprias defensiones non præsentaverit, Superior, seu Tribunal, defensorem, ut supra, alumnum respectivi Instituti ex officio constituere debebit. Post hæc Superior cum suo Consilio sententiam expulsionis aut dimissionis pronuntiare poterit, quæ tamen nullum effectum habebit si condemnatus a sententia prolata rite ad S. C. EE. et RR. appellaverit, donec per eamdem S. C. definitivum judicium prolatum non fuerit. — Quoties autem gravibus ex causis procedendi methodus supradicta servari nequeat, tunc recursus haberi debeat ad hanc S. C. ad effectum obtinendi dispensationem a solemnitatibus præscriptis, et facultatem procedendi summario modo juxta praxim vigentem apud hanc S. C.

IV. Alumni votorum solemnium, vel simplicium perpetuorum, vel temporalium, in Sacris Ordinibus constituti, qui expulsi vel dimissi fuerint *perpetuo suspensi maneant,* donec a S. Sede alio modo eis consulatur; ac præterea Episcopum benevolum receptorem invenerint, et de ecclesiastico patrimonio sibi providerint.

V. Qui in Sacris Ordinibus constituti et votis *simplicibus* obstricti sive perpetuis, sive temporalibus, sponte dimissionem ab Apostolica Sede petierint et obtinuerint, vel aliter ex Apostolico privilegio a votis simplicibus vel perpetuis vel temporaneis dispensati fuerint, ex claustro non exeant, donec Episcopum benevolum receptorem invenerint, et de ecclesiastico patrimonio sibi providerint, *secus* suspensi maneant ab exercitio susceptorum Ordinum. Quod porrigitur quoque ad alumnos votorum simplicium tempora-

lium qui quovis professionis vinculo jam forent soluti, ob elapsum tempus quo vota ab ipsis fuerunt nuncupata.

VI. Professi tum votorum solemnium, tum simplicium ab Ordinariis locorum ad Sacros Ordines non admittantur, nisi, præter alia a jure statuta, testimoniales literas exhibeant, quod saltem per annum sacræ theologiæ operam dederint si agatur de subdiaconatu, ad minus per biennium, si de diaconatu, et quoad presbyteratum, saltem *per triennium,* præmisso tamen regulari aliorum studiorum curriculo.

Hæc de expresso Sanctitatis Suæ mandato præfata Sacra Congregatio constituit atque decernit, contrariis quibuscumque etiam speciali et individua mentione dignis, minime obstantibus.

Datum Romæ, ex Sacra Congregatione Episcoporum et Regularium, die 4. novembris 1892.

I. *Card.* VERGA *Præf.*

† Jos. M. *Arch.* CÆSARIEN. *Secretarius.*

APPENDIX II.

ad Librum I. Decretalium Gregorii IX.*)

Decreta Generalia**)
DE PROHIBITIONE ET CENSURA LIBRORUM.

TITULUS I.
DE PROHIBITIONE LIBRORUM.

CAPUT I.

De prohibitis apostatarum, hæreticorum, schismaticorum, aliorumque scriptorum libris.

1. Libri omnes, qui ante annum MDC. aut a Summis Pontificibus, aut a Conciliis œcumenicis damnati sunt, et in novo Indice non recensentur, eodem modo damnati habeantur, sicut *olim* damnati fuerunt: iis exceptis, qui per hæc Decreta Generalia permittuntur.

*) Sc. ad tit. 31. nn. 73. 82. **) Hæc *Decreta* publicata sunt una cum Const. Apostolica „Officiorum ac munerum."

2. Libri apostatarum, hæreticorum, schismaticorum et quorumcumque scriptorum hæresim vel schisma propugnantes, aut ipsa religionis fundamenta utcumque evertentes, omnino prohibentur.

3. Item prohibentur acatholicorum libri, qui ex professo de religione tractant, nisi constet nihil in eis contra fidem catholicam contineri.

4. Libri eorundem auctorum, qui ex professo de religione non tractant, sed obiter tantum fidei veritates attingunt, jure ecclesiastico prohibiti non habeantur, donec speciali decreto proscripti haud fuerint.

Caput II.

De Editionibus textus originalis et versionum non vulgarium Sacræ Scripturæ.

5. Editiones textus originalis et antiquarum versionum catholicarum Sacræ Scripturæ, etiam Ecclesiæ Orientalis, ab acatholicis quibuscumque publicatæ, etsi fideliter et integre editæ appareant, iis dumtaxat, qui studiis theologicis vel biblicis dant operam, dummodo tamen non impugnentur in prolegomenis aut adnotationibus catholicæ fidei dogmata, permittuntur.

6. Eadem ratione, et sub iisdem conditionibus, permittuntur aliæ versiones Sacrorum Bibliorum sive latina, sive alia lingua non vulgari ab acatholicis editæ.

Caput III.

De Versionibus vernaculis Sacræ Scripturæ.

7. Cum experimento manifestum sit, si Sacra Biblia vulgari lingua passim sine discrimine permittantur, plus inde, ob hominum temeritatem, detrimenti, quam utilitatis oriri; Versiones omnes in lingua vernacula, etiam a viris catholicis confectæ, omnino prohibentur, nisi fuerint ab Apostolica Sede approbatæ, aut editæ sub vigilantia Episcoporum cum adnotationibus desumptis ex Sanctis Ecclesiæ Patribus, atque ex doctis catholicisque scriptoribus.

8. Interdicuntur versiones omnes Sacrorum Bibliorum, quavis vulgari lingua ab acatholicis quibuscumque confectæ, atque illæ præsertim, quæ per Societates Biblicas, a Romanis Pontificibus non

semel damnatas, divulgantur, cum in iis saluberrimæ Ecclesiæ leges de divinis libris edendis funditus posthabeantur.

Hæ nihilominus versiones iis, qui studiis theologicis vel biblicis dant operam, permittuntur: iis servatis, quæ supra (n. 5) statuta sunt.

Caput IV.

De libris obscenis.

9. Libri, qui res lascivas seu obscenas ex professo tractant, narrant, aut docent, cum non solum fidei, sed et morum, qui hujusmodi librorum lectione facile corrumpi solent, ratio habenda sit, omnino prohibentur.

10. Libri auctorum sive antiquorum, sive recentiorum, quos classicos vocant, si hac ipsa turpitudinis labe infecti sunt, propter sermonis elegantiam et proprietatem, iis tantum permittuntur quos officii aut magisterii ratio excusat: nulla tamen ratione pueris vel adolescentibus, nisi solerti cura expurgati, tradendi aut prælegendi erunt.

Caput V.

De quibusdam specialis argumenti libris.

11. Damnantur libri, in quibus Deo, aut Beatæ Virgini Mariæ, vel Sanctis, aut Catholicæ Ecclesiæ ejusque Cultui, vel Sacramentis, aut Apostolicæ Sedi detrahitur. Eidem reprobationis judicio subjacent ea opera, in quibus inspirationis Sacræ Scripturæ conceptus pervertitur, aut ejus extensio nimis coarctatur. Prohibentur quoque libri, qui data opera Ecclesiasticam Hierarchiam, aut statum clericalem vel religiosum probris afficiunt.

12. Nefas esto libros edere, legere aut retinere in quibus sortilegia, divinatio, magia, evocatio spirituum, aliæque hujus generis superstitiones docentur, vel commendantur.

13. Libri aut scripta, quæ narrant novas apparitiones, revelationes, visiones, prophetias, miracula, vel quæ novas inducunt devotiones, etiam sub prætextu quod sint privatæ, si publicentur absque legitima Superiorum Ecclesiæ licentia, proscribuntur.

14. Prohibentur pariter libri, qui duellum, suicidium, vel divortium licita statuunt, qui de sectis massonicis, vel aliis ejusdem generis societatibus agunt, easque utiles et non perniciosas Ecclesiæ et civili societati esse contendunt, et qui errores ab Apostolica Sede proscriptos tuentur.

Caput VI.

De Sacris Imaginibus et Indulgentiis.

15. Imagines quomodocumque impressæ Domini Nostri Jesu Christi, Beatæ Mariæ Virginis, Angelorum atque Sanctorum, vel aliorum Servorum Dei ab Ecclesiæ sensu et decretis difformes, omnino vetantur. Novæ vero, sive preces habeant adnexas, sive absque illis edantur, sine Ecclesiasticæ potestatis licentia non publicentur.

16. Universis interdicitur indulgentias apocryphas, et a Sancta Sede Apostolica proscriptas vel revocatas quomodocumque divulgare. Quæ divulgatæ jam fuerint, de manibus fidelium auferantur.

17. Indulgentiarum libri omnes, summaria, libelli, folia etc., in quibus earum concessiones continentur, non publicentur absque competentis auctoritatis licentia.

Caput VII.

De libris liturgicis et precatoriis.

18. In authenticis editionibus Missalis, Breviarii, Ritualis, Cæremonialis Episcoporum, Pontificalis romani, aliorumque librorum liturgicorum a Sancta Sede Apostolica approbatorum, nemo quidquam immutare præsumat: si secus factum fuerit, hæ novæ editiones prohibentur.

19. Litaniæ omnes, præter antiquissimas et communes, quæ in Breviariis, Missalibus, Pontificalibus ac Ritualibus continentur, et præter Litanias de Beata Virgine, quæ in sacra Æde Lauretana decantari solent, et litanias Sanctissimi Nominis Jesu jam a Sancta Sede approbatas, non edantur sine revisione et approbatione Ordinarii.

20. Libros, aut libellos precum, devotionis, vel doctrinæ institutionisque religiosæ, moralis, asceticæ, mysticæ, aliosque hujusmodi, quamvis ad fovendam populi christiani pietatem conducere videantur, nemo præter legitimæ auctoritatis licentiam publicet: secus prohibiti habeantur.

Caput VIII.

De Diariis, foliis et libellis periodicis.

21. Diaria, folia et libelli periodici, qui religionem aut bonos mores data opera impetunt, non solum naturali, sed etiam ecclesiastico jure proscripti habeantur.

Curent autem Ordinarii, ubi opus sit, de hujusmodi lectionis periculo et damno fideles opportune monere.

22. Nemo e catholicis, præsertim e viris ecclesiasticis, in hujusmodi diariis, vel foliis, vel libellis periodicis, quidquam, nisi suadente justa et rationabili causa, publicet.

Caput IX.

De facultate legendi et retinendi libros prohibitos.

23. Libros sive specialibus, sive hisce Generalibus Decretis proscriptos, ii tantum legere et retinere poterunt, qui a Sede Apostolica, aut ab illis, quibus vices suas delegavit, opportunas fuerint consecuti facultates.

24. Concedendis licentiis legendi et retinendi libros quoscumque prohibitos Romani Pontifices Sacram Indicis Congregationem præposuere. Eadem nihilominus potestate gaudent, tum Suprema Sancti Officii Congregatio, tum Sacra Congregatio de Propaganda Fide pro regionibus suo regimini subjectis. Pro Urbe tantum, hæc facultas competit etiam Sacri Palatii Apostolici Magistro.

25. Episcopi aliique Prælati jurisdictione quasi episcopali pollentes, pro singularibus libris, atque in casibus tantum urgentibus, licentiam concedere valeant. Quod si iidem generalem a Sede Apostolica impetraverint facultatem, ut fidelibus libros proscriptos legendi retinendique licentiam impertiri valeant, eam nonnisi cum delectu et ex justa et rationabili causa concedant.

26. Omnes qui facultatem apostolicam consecuti sunt legendi et retinendi libros prohibitos, nequeunt ideo legere et retinere libros quoslibet, aut ephemerides ab Ordinariis locorum proscriptas, nisi eis in apostolico indulto expressa facta fuerit potestas legendi et retinendi libros a quibuscumque damnatos. Meminerint insuper qui licentiam legendi libros prohibitos obtinuerunt, gravi se præcepto teneri hujusmodi libros ita custodire, ut ad aliorum manus non perveniant.

Caput X.

De denunciatione pravorum librorum.

27. Quamvis catholicorum omnium sit, maxime eorum, qui doctrina prævalent, perniciosos libros Episcopis, aut Apostolicæ Sedi denunciare; id tamen speciali titulo pertinet ad Nuntios, Delegatos Apostolicos, locorum Ordinarios, atque Rectores Universitatum doctrinæ laude florentium.

28. Expedit ut in pravorum librorum denunciatione non solum libri titulus indicetur, sed etiam, quoad fieri potest, causæ exponantur ob quas liber censura dignus existimatur. Iis autem ad quos denunciatio defertur, sanctum erit, denunciantium nomina secreta servare.

29. Ordinarii, etiam tamquam Delegati Sedis Apostolicæ, libros, aliaque scripta noxia in sua Diœcesi edita vel diffusa proscribere, et e manibus fidelium auferre studeant. Ad Apostolicum judicium ea deferant opera vel scripta, quæ subtilius examen exigunt, vel in quibus ad salutarem effectum consequendum, supremæ auctoritatis sententia requiri videatur.

TITULUS II.

DE CENSURA LIBRORUM.

Caput I.

De Prælatis librorum censuræ præpositis.

30. Penes quos potestas sit sacrorum bibliorum editiones et versiones adprobare vel permittere ex iis liquet, quæ supra (no. 7) statuta sunt.

31. Libros ab Apostolica Sede proscriptos nemo audeat iterum in lucem edere: quod si ex gravi et rationabili causa, singularis aliqua exceptio hac in re admittenda videatur, id nunquam fiet, nisi obtenta prius sacræ Indicis Congregationis licentia, servatisque conditionibus ab ea præscriptis.

32. Quæ ad causas Beatificationum et Canonizationum Servorum Dei utcumque pertinent, absque beneplacito Congregationis Sacris Ritibus tuendis præpositæ publicari nequeunt.

33. Idem dicendum de Collectionibus Decretorum singularum Romanarum Congregationum: hæ nimirum Collectiones edi nequeant, nisi obtenta prius licentia, et servatis conditionibus a moderatoribus uniuscujusque Congregationis præscriptis.

34. Vicarii et Missionarii Apostolici Decreta sacræ Congregationis Propagandæ Fidei præpositæ de libris edendis fideliter servent.

35. Approbatio librorum, quorum censura præsentium Decretorum vi Apostolicæ Sedi vel Romanis Congregationibus non reservatur, pertinet ad Ordinarium loci in quo publici juris fiunt.

36. Regulares, præter Episcopi licentiam, meminerint teneri se, sacri Concilii Tridentini decreto, operis in lucem edendi facul-

tatem a Prælato, cui subjacent, obtinere. Utraque autem concessio in principio vel in fine operis imprimatur.

37. Si Auctor Romæ degens librum non in Urbe, sed alibi imprimere velit, præter approbationem Cardinalis Urbis Vicarii et Magistri Sacri Palatii Apostolici, alia non requiritur.

Caput II.

De censorum officio in prævio librorum examine.

38. Curent Episcopi, quorum muneris est facultatem libros imprimendi concedere ut eis examinandis spectatæ pietatis et doctrinæ viros adhibeant, de quorum fide et integritate sibi polliceri queant, nihil eos gratiæ daturos, nihil odio, sed omni humano affectu posthabito Dei dumtaxat gloriam spectaturos et fidelis populi utilitatem.

39. De variis opinionibus atque sententiis (juxta Benedicti XIV præceptum) animo a præjudiciis omnibus vacuo, judicandum sibi esse censores sciant. Itaque nationis, familiæ, scholæ, instituti affectum excutiant, studia partium seponant. Ecclesiæ sanctæ dogmata, et communem Catholicorum doctrinam, quæ Conciliorum generalium decretis, Romanorum Pontificum Constitutionibus, atque Doctorum consensu continentur, unice præ oculis habeant.

40. Absoluto examine, si nihil publicationi libri obstare videbitur, Ordinarius, in scriptis et omnino gratis, illius publicandi licentiam, in principio vel in fine operis imprimendam, auctori concedat.

Caput III.

De libris præviæ censuræ subjiciendis.

41. Omnes fideles tenentur prævia censuræ ecclesiasticæ eos saltem subjicere libros, qui divinas Scripturas, Sacram Theologiam, Historiam ecclesiasticam, Jus Canonicum, Theologiam naturalem, Ethicen, aliasve hujusmodi religiosas aut morales disciplinas respiciunt, ac generaliter scripta omnia, in quibus religionis et morum honestatis specialiter intersit.

42. Viri e clero seculari ne libros quidem, qui de artibus scientiisque mere naturalibus tractant, inconsultis suis Ordinariis publicent, ut obsequentis animi erga illos exemplum præbeant.

Iidem prohibentur quominus, absque prævia Ordinariorum venia, diaria vel folia periodica moderanda suscipiant.

Caput IV.

De Typographis et Editoribus librorum.

43. Nullus liber censuræ ecclesiasticæ subjectus excudatur, nisi in principio nomen et cognomen tum auctoris, tum editoris præferat, locum insuper et annum impressionis atque editionis. Quod si aliquo in casu, justas ob causas, nomen auctoris tacendum videatur, id permittendi penes Ordinarium potestas sit.

44. Noverint Typographi et Editores librorum novas ejusdem operis approbati editiones, novam approbationem exigere, hanc insuper textui originali tributam, ejus in aliud idioma versioni non suffragari.

45. Libri ab Apostolica Sede damnati, ubique gentium prohibiti censeantur, et in quodcumque vertantur idioma.

46. Quicumque librorum venditores, præcipue qui catholico nomine gloriantur, libros de obscenis ex professo tractantes neque vendant, neque commodent, neque retineant: ceteros prohibitos venales non habeant, nisi a Sacra Indicis Congregatione veniam per Ordinarium impetraverint, nec cuiquam vendant nisi prudenter existimare possint, ab emptore legitime peti.

Caput V.

De pœnis in Decretorum Generalium transgressores statutis.

47. Omnes et singuli scienter legentes, sine auctoritate Sedis Apóstolicæ, libros apostatarum et hæreticorum hæresim propugnantes, nec non libros cujusvis auctoris per Apostolicas Literas nominatim prohibitos, eosdemque libros retinentes, imprimentes et quomodolibet defendentes, excommunicationem ipso facto incurrunt, Romano Pontifici speciali modo reservatam.

48. Qui sine Ordinarii approbatione Sacrarum Scripturarum libros, vel earundem adnotationes vel commentarios imprimunt, aut imprimi faciunt, incidunt ipso facto in excommunicationem nemini reservatam.

49. Qui vero cetera transgressi fuerint, quæ his Decretis Generalibus præcipiuntur, pro diversa reatus gravitate serio ab Episcopo moneantur; et, si opportunum videbitur, canonicis etiam pœnis coërceantur.

Præsentes vero literas et quæcumque in ipsis habentur nullo unquam tempore de subreptionis aut obreptionis sive intentionis

Nostræ vitio aliove quovis defectu notari vel impugnari posse; sed semper validas et in suo robore fore et esse, atque ab omnibus cujusvis gradus et præeminentiæ inviolabiliter in judicio et extra observari debere, decernimus: irritum quoque et inane si secus super his a quoquam, quavis auctoritate vel prætextu, scienter vel ignoranter contigerit attentari declarantes, contrariis non obstantibus quibuscumque.

Volumus autem ut harum literarum exemplis, etiam impressis, manu tamen Notarii subscriptis et per constitutum in ecclesiastica dignitate virum sigillo munitis, eadem habeatur fides quæ Nostræ voluntatis significationi his præsentibus ostensis haberetur.

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam Nostræ constitutionis, ordinationis, limitationis, derogationis, voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. — Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicæ millesimo octingentesimo nonagesimo septimo, VIII. Kal. Februarias, Pontificatus Nostri decimo nono.

A. CARD. **MACCHI.**

A. Panici, *Subdatarius.*

Visa

De Curia I. De Aquila e Vicecomitibus.

(L. ✝ P.)

Reg. in Secret. Brevium.

I. Cugnonius.

Finis Libri I. Decretalium Gregorii IX.

Laus Deo.

Index rerum.

Prolegomena. pag. 1.—5.

1. Juris canonici stricte sumpti definitio.
2. Ejusdem late sumpti definitio.
3. Divisio.
4. Corporis juris canonici partes.
5. Decretum Gratiani.
6. Argumenta pro ejusdem legali auctoritate.
7. Solvuntur.
8. Decretales Gregorii IX. habent auctoritatem extrinsecam.
9. Item Sextus Bonifacii VIII.
10. Item Clementinæ.
11. Extravagantes Joannis XXII. et Communes habent auctoritatem intrinsecam.
12. Rubricæ Decretalium sunt authenticæ.
13. Rubricæ habentes sensum determinatum pollent vi legis.
14. Superscriptiones sunt authenticæ.
15. Summaria non habent vim legis.
16. Item Glossa.
17. Partium allegationes referuntur a Pontifice tantum historice.
18. Materia quinque librorum Decretalium Gregorii IX.

Titulus I.

De Summa Trinitate et Fide Catholica. pag. 5—9.

1. De prima parte tituli agunt theologi.
2. Secunda respicit fidei formulam, ejusque externam professionem.
3. Solemnis professio fidei aliquando præscribitur in rituali et in pontificali.
4. Aliquando ratione officii vel honoris; et 1°. episcopis in Synodo provinciali.
5. 2°. Beneficiatis habentibus curam animarum, et dignitatibus ac canonicis Ecclesiarum cathedralium.
6. Non autem Ecclesiarum collegiatarum, nisi adsit lex specialis.
7. Non tenentur coadjutores et vicarii temporanei.
8. Pœnæ in negligentes.
9. Non tamen amittitur jus quoad ipsum beneficium.
10. 3°. Tenentur Prælati regulares.
11. 4°. Professores et Doctores.
12. 5°. Plures alii ex Conc. Romano an. 1725.
13. Adhibenda formula Pii IV. cum additamento relativo ad Conc. Vatic.
14. Nequit emitti per procuratorem.
15. Absentibus tamen legitime consulitur a S. C. C.
16. Item iis qui bona fide procuratore usi fuerint.

Titulus II.

De Constitutionibus. p. 10—25.

1. Ratio tituli.
2. Constitutio est lex scripta generalis.
3. Legis conditiones.
4. Differt a præcepto.

Quæstio I. De principio efficiente legis. pag. 11.

5. Ecclesia pollet auctoritate legislativa.
6. Et quidem independenter ab auctoritate civili.

7. Suprema est ordinarie in Summo Pontifice; extraordinarie in Concilio Generali.
8. Leges particulares conduntur etiam a respectivis Conciliis et pastoribus.
9. Etiam Vicarius Capitularis fert leges diœcesanas.
10. Item Prælati regulares juxta sui ordinis statuta
11. Nec non Legati Apostolicæ Sedis in suis provinciis.
12. II. De materia legis. pag. 13.
13. III. An actus interni cadant sub lege. Rationes dubitandi.
14. Distinguendum inter actus mere internos et tales, qui sunt forma actuum externorum.
15. Actus mere interni directe non cadunt sub lege.
16. Bene vero indirecte, quatenus sunt forma actuum externorum.
17. Explicantur loca objecta.
18. IV. An actus præteriti cadant sub lege.
19. Regulariter negandum est, idest quoad præceptum et prohibitionem.
20. Excipe I. legem declaratoriam.
21. II. leges inhabilitantes, aut irritantes.
22. V. De legis promulgatione. pag. 18.
23. Constitutiones Pontificiæ sufficit promulgari Romæ.
24. Notitia legis necessaria ut obligatio habeatur in actu secundo.
25. Aliquando legislator præscribit specialem promulgationem.
26. Non requiritur placitum civile.
27. VI. De obligatione legum ecclesiasticarum. pag. 20.
Vis legis directiva.
28. Vis coactiva legis.
29. Leges mere pœnales.
30. VII. De subjecto legum. 1°. Sit subditus.
31. De Hæreticis et Schismaticis.
32. 2°. In subdito requiritur usus rationis.
33. 3°. Territorialitas legis.
34. De peregrinis et vagis.
35. Leges civiles conditæ pro clericis et rebus ecclesiasticis qua tales, non valent.
36. Leges laicorum communes decori status clericalis non obviantes obligant clericos directive, sed non coactive.
37. VIII. De legum interpretatione. pag. 24.
I. Usualis.
38. II. Doctrinalis.
39. III. Authentica.
40. IX. De legum cessatione. p. 25.
1°. Cessante totaliter fine.
41. 2°. Abrogatione vel derogatione.
42. 3°. Dispensatione.
43. 4°. Irritatione.

Titulus III.

De Rescriptis. p. 26—39.

1. Ratio tituli.
2. Definitio Rescripti.
3. Rescripta justitiæ et gratiæ.
4. Ipsorum differentiæ.
5. I. Quinam possint impetrare Rescripta. pag. 27.
6. Nequeunt 1°. excommunicati.
7. Excipe.
8. 2°. Non valent Rescripta impetrata in fraudem.
9. II. De solemnitatibus Rescriptorum. 1°. intrinsecæ. pag. 29.
10. 2°. extrinsecæ.
11. Obreptio et Subreptio.
12. Differentia inter Rescripta gratiæ et justitiæ.
13. III. De Rescriptorum interpretatione. pag. 30.
14. Rescripta justitiæ subsunt strictæ interpretationi.
15. Item rescripta gratiæ præjudicantia tertio vel juri communi.
16. E contra cetera Rescripta gratiæ.

17. Excipe concernentia beneficiorum concessiones.
18. IV. De tempore in rescriptis considerando. pag. 32.
In rescriptis justitiæ pro eorundem valore attenditur tempus præsentationis.
19. In rescriptis gratiæ attenditur tempus datæ.
20. Excipe cum gratia non est plene facta.
21. De prælatione rescriptorum justitiæ. pap. 33.
Prius tempore potius jure. Exceptiones.
22. Speciale prævalet generali.
23. De prælatione rescriptorum gratiæ. 1°. Speciale prævalet generali.
24. 2°. Si ambo specialia, prævalet prius, nisi in secundo de eo mentio fiat, vel habeat clausulam anteferri.
25. Secundum rescriptum justitiæ nullum est tale tantum ope exceptionis.
26. E contra secundum rescriptum gratiæ nullum est tale per se.
27. Ratio disparitatis.
28. V. De exsecutione Rescriptorum. pag. 35.
Exsecutores rescriptorum justitiæ.
29. Rescripta gratiæ committuntur Ordinario.
30. In exsecutione Rescriptorum justitiæ, servandus ordo communis, nisi specialis fuerit concessus.
31. In exsecutione rescriptorum gratiæ, distinguenda exsecutio necessaria et voluntaria.
32. VI. De Cessatione Rescriptorum. pap. 37.
De rescriptis justitiæ.
33. Quando res non amplius sit integra.
34. Conciliatio cap. 19. et 20. d. off. et pot. judicis delegati.
35. De rescriptis gratiæ.
36. De clausula 'ad beneplacitum nostrum' vel 'Sanctæ Sedis'.
37. De cessatione per renuntiationem et revocationem.

Titulus IV.

De Consuetudine. p. 40—51.

1. Ejus definitio.
2. Ejus differentia cum lege, traditione et præscriptione.
3. Ejus divisio.
4. Requisita.
5. 1°. Rationabilitas.
6. Irrationalis est I. quæ favet peccato;
7. II. quæ evertit potestatem ordinis;
8. III. quæ evertit potestatem jurisdictionis: a. legislativam;
9. IV. b. correctivam;
10. V. expresse a lege prohibita.
11. 2°. Requiritur præscriptio, quæ statim habetur in consuetudine juxta legem.
12. In consuetudine præter legem, juxta omnes sufficit decennium.
13. In consuetudine contra legem, quidam distinguunt inter leges receptas et non receptas.
14. Argumenta requirentium quadraginta annos.
15. Probatur sententia asserentium sufficere semper decem annos.
16. Consensus legislatoris expressus, tacitus et præsumptus.
17. Abrogatio vel prohibitio consuetudinis futuræ.
18. Frequentia actuum necessaria ad habendam consuetudinem.
19. Effectus consuetudinis.
20. Probatio consuetudinis.
21. Abrogatio consuetudinis.

De Personis. pag. 51.

Præponitur titulus VI.us quinto.

Titulus VI.

De electione et electi Potestate. pag. 51—78.

1. Antiquus mos eligendi Episcopos.
2. Subsequens disciplina.
3. Definitio electionis.

4. I. Quinam legitime eligere possint. pag. 53.
Laici sunt incapaces, excepta delegatione Summi Pontificis.
5. Jus electionis activæ regulariter competit Clericis membris collegii cujus Prælatus eligendus est.
6. Sed ex speciali titulo et Clericis extraneis.
7. Tamen et ex membris collegii nonnulli excluduntur.
8. II. De eligendis. pag. 55.
9. I. De scientia.
10. II. De ætate.
11. III. De moribus.
12. III. De iis quæ electionem præcedunt. pag. 57.
13. IV. Suffragium dari potest per procuratorem. pag. 58.
14. Sed eligendus procurator de gremio; secus capitulares valent illum repellere.
15. Procurator de gremio potest votum suum dare diversum a voto ei designato a mandante.
16. V. De forma electionis. p. 59.
17. I. Per inspirationem.
18. II. Per scrutinium.
19. III. Per compromissum.
20. Compromissum absolutum et limitatum.
21. An compromissarius possit suffragium sibi dare.
22. Quomodo cesset compromissum.
23. VI. De qualitatibus electionis. pag. 64.
24. Speciatim de loco et tempore.
25. Iteratio electionis.
26. Defectus: I.us admissio laici ad suffragium.
27. II.us electio indigni.
28. III.us omissio formæ.
29. IV.us lapsus temporis.
30. Devolutio electionis ad superiorem.
31. A. De electione Summi Pontificis. pag. 67.
Historia antiquarum electionum.
32. Reservatur Cardinalibus.
33. Constitutio B. Gregorii X.
34. Legislatio vigens.
35. Accessus.
36. B. De electione Prælatorum Regularium. pag. 70.
37. Speciatim de monialibus.
38. VII. De publicatione scrutinii. pag. 71.
39. Consensus electi intra mensem.
40. Jus electi.
41. Electo non confirmato interdicitur administratio.
42. Constitutio Bonifacii VIII.
43. Constitutio Pii papæ IX.
44. VIII. De Confirmatione Prælatorum. pag. 75.
45. Præmittenda confirmationi.
46. Jus hodiernum.
47. IX. De Consecratione. p. 77.
48. Praxis antiqua et nova.
49. Ritus consecrationis.

Titulus V.

De postulatione Prælatorum.

pag. 78—83.

1. Quid postulatio.
2. Ejus differentia ab electione.
3. Ejus divisio.
4. Ordinarie fit ad Summum Pontificem.
5. Quinam postulare possint.
6. Quinam postulari.
7. Indignitas distinguitur ab inhabilitate.
8. Specificantur qui possunt postulari.
9. Qui Cardinales postulantur solemniter vel non.
10. Minus solemniter postulantur et religiosi.
11. Pœna postulantium scienter indignum.
12. De forma postulationis.
13. Intimatio et acceptatio.

Titulus VII.

De translatione Episcopi. pag. 83—89.

1. Quid translatio.
2. Conjugium spirituale.
3. Ab Innocentio III. dicitur c. 2. h. t. fortius carnali.
4. Difficultas explicandi cap. 2. impropriando similitudinem.
5. Item distinguendo partem exornativam a dispositiva.
6. Resolvitur limitando comparationem ad matrimonium ratum.
7. Causæ legitimæ translationis.
8. De translatione inviti.
9. Ordo servandus.
10. Effectus.

Titulus VIII.

De auctoritate et usu Pallii. pag. 89—96.

1. Quid pallium.
2. Originem non habet ex insigniis Summi Sacerdotis Hebræorum.
3. Neque ex imperiali concessione.
4. Sed a moribus orientalium.
5. Pallium transmissum a Summo Pontifice.
6. Ritus hodiernus benedicendi pallium.
7. Significatio palli.
8. Auctoritas quam confert. pag. 94.
9. Ejus petitio.
10. Usus pallii.

Titulus IX.

De Renunciatione. p. 96—109.

1. Quid renuntiatio.
2. Alia expressa, alia tacita.
3. Tacita habetur pluribus modis.
4. Quando habetur ex præsumptione juris.
5. Expressa.
6. Pura vel conditionata.
7. Conditiones renuntiationis præsertim puræ.
8. Quando prohibetur.
9. Causæ legitimæ renuntiandi.
10. I. Debilitas seu imbecillitas corporis.
11. II. Defectus scientiæ.
12. III. Conscientia admissi criminis.
13. IV. Conscientia irregularitatis in qua non solet dispensari.
14. V. Odium malæ plebis.
15. VI. Scandalum irreparabile.
16. Hæ causæ ponuntur demonstrative.
17. Renuntiatio acceptanda a Superiore.
18. Nequit fieri in manu laici.
19. Sed coram Superiore ecclesiastico qui valet simul conferre et removere a beneficio.
20. Vicarius generalis indiget speciali mandato. — Quid Vicarius Capitularis?
21. Const. S. Pii V.
22. Regula Cancellariæ de viginti, vel de infirmis resignantibus.
23. De renuntiationibus conditionatis.
24. De conditione in favorem resignantis.
25. In favorem tertii.
26. De accessu, ingressu et regressu.
27. De renuntiatione conditionata, permutationis causa.
28. De renuntiationibus reciprocis in gratiam filiorum illegitimorum presbyterorum, et de triangularibus et quadrangularibus.
29. Renunciatio facta in manu ordinarii est acceptanda intra mensem et publicanda.
30. De effectibus renunciationis.
31. Ex novo titulo recuperari potest beneficium cui renuntiatum est.

Titulus X.

De supplenda negligentia Prælatorum. pag. 109—115.

1. Qui negligentia.
2. Quoad beneficiorum collationem.
3. Elapso tempore utili, collatio non est nulla ipso jure.
4. Quis superior suppleat.

5. Quis in Ecclesiis exemptis.
6. De benedictione abbatis.
7. De supplenda negligentia in justitiæ administratione.
8. De Episcopo captivo.
9. De Episcopo amente.
10. De supplenda negligentia Capituli, sede vacante, et de Episcopo excommunicato.

Titulus XI.

De temporibus Ordinationum et qualitatibus Ordinandorum. pag. 115—159.

1. Multiplex ordinis significatio.
2. Episcopatus differt a mero presbyteratu.
3. Tamen relatus ad Sacrificium, includit presbyteratum; ideoque comprehenditur sub sacerdotii nomine.
4. Canon Tridentinus definit hierarchiam resultare ex episcopis, presbyteris et ministris.
5. Numerus ordinum.
6. De temporibus ordinationis. pag. 118.
7. De qualitatibus ordinandorum. pag. 119.
8. In specie, de ætate pro minoribus.
9. Pró ordinibus majoribus.
10. De ordinato ante legitimam ætatem.
11. De ordinato in infantia, quoad validitatem.
12. Item quoad obligationes adnexas.
13. De ordinatis sub metu gravi.
14. Pro foro saltem externo, requiritur judicium Ecclesiæ absolvens.
15. De interstitiis.
16. Vetus lex.
17. Lex tridentina, quoad tonsuram et minores.
18. Quoad majores.
19. Nequeunt eadem die conferri ordo minor et subdiaconatus, aut duo majores.
20. Et reliquæ dispensationes indigent justa causa.
21. Minister validæ ordinationis. pag. 125.
22. Olim subdiaconatus fuit ordo minor et in Ecclesia latina.
23. Presbyteratus conferri potest tantum ab Episcopo.
24. Item diaconatus ex communi opinione.
25. Actualis disciplina, quoad potestatem Abbatum.
26. Abbas ordinans personas non comprehensas in suis privilegiis, olim valide agebat.
27. An nunc nulla sit?
28. Minister licitæ ordinationis. pag. 130.
29. Episcopus proprius 1°. ratione originis.
30. 2°. Ratione domicilii.
31. 3°. Beneficii.
32. 4°. Familiaritatis.
33. Potest quis subsequentes ordines a diverso proprio Episcopo suscipere.
34. De literis dimissorialibus. pag. 134.
35. Quis eas concedere valeat.
36. Abbates etiam nullius nequeunt concedere literas dimissorias, absque privilegio post-tridentino.
37. Prælati regulares suis subditis regularibus eas concedunt sed episcopo diœcesano, nisi ordinationes non teneat.
38. Tamen in hac materia, privilegia abundant.
39. Quando requirantur literæ testimoniales.
40. Dispositio Bullæ Apostolicæ Sedis.
41. Episcopus nequit subditos suos ordinare in aliena diœcesi, nisi de consensu ordinarii.
42. De titulo ordinationis. p. 139. Disciplina antiqua.

43. Relaxatio disciplinæ; Lateranensis III. provisio.
44. Conc. Tridentini dispositio.
45. Titulus patrimonii et pensionis.
46. Regulares ordinantur ad titulum paupertatis.
47. Decretum «Auctis admodum.»
48. Tituli extraordinarii.
49. Idoneitas ordinandi. pag. 145.
50. Repulsio ex informata conscientia.
51. Quæ fusius explicatur.
52. Pœnæ contra male ordinantes. pag. 147.
53. 1°. Contra ordinantes extra tempora canonica.
2°. Contra ordinantes non servatis interstitiis.
54. 3°. Contra ordinantes non constitutum in legitima ætate.
55. 4°. Contra ordinantes absque titulo.
56. 5°. Contra ordinantes absque literis necessariis.
57. Pœnæ contra male ordinatos. pag. 149.
58. 1°. Contra ordinatos extra tempora canonica.
59. 2°. Contra ordinatos non servatis interstitiis.
60. 3°. Contra ordinatos non constitutos in debita ætate.
61. 4°. Contra ordinatos absque titulis.
62. De Clerico decipiente episcopum quoad titulum.
63. 5°. Contra ordinatos absque literis necessariis.
64. De Clericis externis Romæ commorantibus.

De Clericis per saltum et furtive ordinatis.

Appendix ad Tit. XI.

Votum auctoris ægre prætermissum.

1. Verba Suspensionis 3. lat. sent. Const. «Apostolicæ Sedis.»
2. Decisiones S. C. Concilii recentissimæ.
3. I. Lit. testimoniales requiruntur et ad tonsuram.
4. II. Quid continere debeant.
5. III. Spatium commorationis extra diœcesim est vel semestre vel trimestre.
6. IV. Requiruntur ab expleto septennio.
7. V. Quis dare possit lit. testimoniales.
8. VI. Quando exigendæ generaliter sint testimoniales.
9. VII. Quomodo suppleantur.
10. VIII. Forma externa.

Titulus XII.

De scrutinio in ordine faciendo. pag. 159—161.

1. Scrutinium triplex. Primum consistit in testimonio Parochi et Magistri.
2. Secundum respicit scientiam et vitam.
3. Tertium est cæremoniale.
4. Quid si privata notitia cognoscatur indignus, qui publice renunciandus est dignus ab Archidiacono ob scrutinium authenticum.

Titulus XIII.

De ordinatis ab Episcopo qui renuntiavit Episcopatui. pag. 162—164.

1. Renuntiatio duplex, sedi et etiam dignitati.
2. Renuncians tantum sedi de licentia ordinarii valet conferre ordines omnes; sed renuncians et dignitati valet conferre tantum minores.
3. De ordinato ab excommunicato.
4. Quo sensu ordinationes hæreticorum et schismaticorum dicantur irritæ.
5. Dispositio Const. Apostolicæ Sedis.

Titulus XIV.

De ætate, qualitate et ordine Præficiendorum. p. 164—176.

1. Oportet sint idonei utili ministerio.
2. Ætas pro beneficiis minoribus est 14 annorum incœptorum.
3. Pro episcopatu 30 anni completi; pro beneficiis curatis 24.
4. Quoad dignitates etiam Collegiatarum an. 22. completus.
5. De canonicatibus Ecclesiæ cathedralis.
6. Pro Canonicatibus Collegiatarum sufficiunt 14. anni.
7. Pro pensionibus sufficit prima tonsura.
8. Circa ætatem dispensat tantum Summus Pontifex.
9. Ordo requisitus. pag. 168.
Prima tonsura est necessaria et pro beneficiis simplicibus; quædam beneficia requirunt determinatum ordinem aptitudine, et quædam actu.
10. In primo casu intra annum recipiendus ordo præscriptus, sub pœna privationis.
11. Quæ pœna est latæ sententiæ pro beneficiis curatis.
12. Neque privatus beneficio potest pro ea vice illud rursus recipere etsi ordinem præscriptum adeptus sit.
13. De ordine Cardinalium.
14. De electis in episcopum.
15. De Abbatibus.
16. De Archidiaconis.
17. De Decanis, Præpositis et Archipresbyteris.
18. De Canonicatibus et reliquis beneficiis residentialibus.
19. De qualitate præficiendorum. pag. 172.
20. Speciatim de scientia.
21. De qualitatibus præscriptis in tabulis fundationis.
22. Electores et collatores tenentur eligere digniorem.
23. Sed in genere electio digní præ digniore sustinetur.
24. De collatione per concursum, speciatim de parochis.

Titulus XV.

De Sacra Unctione. p. 176—178.

1. De ejus necessitate.
2. De tribus episcopis consecrantibus.
3. De ministro confirmationis.
4. Quomodo delegentur presbyteri.

Titulus XVI.

De Sacramentis non iterandis. pag. 179—183.

1. De pœnis contra iterantes baptisma.
3. De iteratione conditionata.
3. Explicatur cap. 1. h. t.
4. Explicatur cap. 3. h. t.
5. Ordinationes Anglicanæ,

Titulus XVII.

De filiis Presbyterorum ordinandis vel non. p. 183—194.

1. Quid irregularitas.
2. Diversæ species illegitimorum.
3. Ratio legis.
4. De expositis.
5. De sanatione defectus natalium, I. per subsequens matrimonium.
6. II. per legitimationem principis.
7. III. per ingressum in religionem et professionem solemnem.
8. IV. per dispensationem.
9. Quando dispenset solus Papa.
10. Pro tonsura, ordinibus minoribus et reliquis beneficiis dispensat Episcopus.
11. Cum duabus exceptionibus.
12. Nequit episcopus ulterius dispensare neque ex c. 6. sess. 24. de Ref.
13. De dispensatione adulterinorum.
14. De successione filii in beneficium patris.
15. De filiis illegitimis in relatione ad Ecclesias vel beneficia parentum.
16. Tridentina ampliatio.

Titulus XVIII.

De servis non ordinandis et eorum manumissione. p. 192—194.

1. Quid servitus proprie dicta.
2. Christianæ religionis doctrina.
3. Ecclesiæ agendi ratio.
4. Irregularitas ex servitute.
5. De ordinatis, ignorante vel invito domino.
6. De servis adscriptitiis seu glebæ.

Titulus XIX.

De obligatis ad ratiocinia ordinandis vel non. p. 195—196.

1. Quinam sint obligati ad ratiocinia.
2. Quare non sint ordinandi.
3. Quid si tamen ordinentur.

Titulus XX.

De corpore vitiatis ordinandis vel non. p. 196—203.

1. Triplex corporis vitium.
2. Debilitatio, mutilatio, deformitas.
3. Differentia inter ordinatum et ordinandum.
4. In dubio de gravitate vitii, judicat episcopus.
5. Dispensat tantum Summus Pontifex.
6. Conditiones et requisita dispensationis. — Ponuntur casus.
7. Quid si contrahatur ex culpa?

Titulus XXI.

De bigamis non ordinandis. pag. 203—210.

1. Ratio impedimenti.
2. Bigamia triplex; I°. vera.
3. II. Interpretativa.
4. III. Similitudinaria.
5. Vera parit irregularitatem ex Apostolo.
6. Sed et interpretativa ex ss. Canonibus.
7. Explicatur cap. 5. h. t.
8. Sed dispensari potest etiam quoad veram bigamiam.
9. Quis dispenset?
10. Pœna contra spernentes irregularitatem ex bigamia.
11. Bigamia similitudinaria non est certi juris.

Titulus XXII.

De Clericis peregrinis. pag. 210—213.

1. Differt peregrinus a peregrinante.
2. Clericus peregrinus nequit promoveri ad altiores ordines, absque licentia episcopi ejusdem.
3. Neque admitti ad exercitium ordinum quos sibi asserit, absque testimonialibus episcopi sui.
4. Exorto dubio de valore literarum quas exhibet, consulendus episcopus diœcesis.
5. Sed episcopus nequit literas testimoniales denegare Clerico absque justa causa.
6. De clericis peregrinis Romæ commorantibus.

Titulus XXIII.

De officio Archidiaconi. pag. 214—217.

1. Connexio tituli.
2. Dignitas, personatus, officium.
3. De dignitate Archidiaconi.
4. Antiqua ejus jura.
5. Eorundem imminutio.

Titulus XXIV.

De officio Archipresbyteri. pag. 217—218.

1. Quis Archipresbyter.
2. Urbanus et ruralis.
3. Nunc est personatus.

Titulus XXV., XXVI. et XXVII.

De officio Primicerii, Sacristæ et Custodis. p. 218—219.

1. Primicerius.
2. Sacrista.
3. Custos.
4. Canonicus Theologus.
5. Canonicus Pœnitentiarius.

Titulus XXVIII.

De officio Vicarii. p. 220—258.

1. Vicarius quis?
2. Vicarius in divinis et in jurisdictione.
3. Temporaneus vel perpetuus.
4. De Vicariis in divinis. p. 221. De causis constituendi vicarium perpetuum.
5. De causis constituendi vicarium temporaneum.
6. & 7. De muneribus, obligationibus et juribus Vicarii perpetui.
8. Vicarius perpetuus præsentatur episcopo a parocho habituali.
9. De obligationibus Vicarii temporanei.
10. De Vicariis Apostolicis.
11. De juribus Vicarii temporanei.
12. De ejusdem amovibilitate.
13. Cum vicaria constituit officium stabile, nequit Vicarius etsi temporaneus removeri absque rationabili causa.
14. De stipendio Vicarii.
15. Locus est arbitrio Episcopi.
16. De Vicariis jurisdictionis.
17. De Vicario generali. p. 229.
18. Constituitur et removetur ab episcopo.
19. Si valet Episcopus omnia per se expedire, non tenetur Vicarium constituere.
20. Natura potestatis Vicarii generalis; sententiæ contrariæ.
21. Rejiciuntur.
22. An Episcopus possit simul constituere plures Vicarios generales.
23. Triplex ratio id præstandi; I. ut unus sit pro jurisdictione voluntaria, alter pro contentiosa (officialis), proprie non reprobatur.
24. Item II. constituendi in solidum.
25. III. Constituendi collegialiter, reprobatur.
26. De qualitatibus Vicarii generalis.
27. Regulares omnes, saltem ex praxi, excluduntur.
28. Item habentes curam animarum.
29. De jure potest esse diœcesanus.
30. De potestate Vicarii generalis.
31. Ejus mandatum generale.
32. Causæ exceptæ.
33. Mandatum speciale, I°. data occasione.
34. II. Mandatum speciale permanens.
35. Quando cesset potestas Vicarii generalis.
36. Præeminentia Vicarii generalis.
37. De Emin. Card. Vicario Generali R. P. in Urbe ejusque districtu. pag. 241.
38. Est Vicarius et in divinis.
39. De Vicario foraneo. pag. 242. Chorepiscopi.
40. Eis successerunt Archipresbyteri vel Decani rurales.
41. His Vicarii foranei.
42. De Vicario Capitulari. p. 243. Ejus electio.
43. Capitulum nequit illum eligere, cum, vivente Episcopo, S. Sedes deputavit Vicarium generalem vel administratorem diœcesis.
44. Vicarius generalis Vicarii apostolici in locis missionum carentis coadjutore cum futura successione, acquirit jura Vicarii capitularis morte Vicarii Apostolici.
45. Quid cum Episcopus caret capitulo?
46. In Abbatiis Nullius deputatur Vicarius Apostolicus.
47. De electione Vicarii Capitularis intra octo dies, quacumque de causa vacet Sedes.
48. Capitulum nequit partem jurisdictionis sibi retinere.
49. Neque auctoritate propria removere Vicarium capitularem.
50. Nequit plures constituere Vicarios capitulares nisi ex consuetudine immemoriali.
51. De qualitatibus Vicarii capitularis.

52. De forma electionis ejusdem.
53. Forma cap. 42. de Elect. est de consilio, non de præcepto.
54. Quomodo supplenda negligentia Capituli in electione Vicarii Capitularis.
55. De auctoritate Vicarii Capitularis.
56. Quænam expresse excipiantur; I. de beneficiis.
57. Quænam beneficia conferre valeat.
58. II. Nequit alienare.
59. III. Nequit exercere potestatem ordinis, nisi sit charactere episcopus.
60. IV. Sed et tunc nequit ordines conferre, neque dimissorias concedere nisi post annum.
Vel arctatis.
61. Et tunc confert per se, si charactere episcopus.
62. V. Diœcesim visitat tantum post annum ab ultima visitatione.
63. VI. Item Synodum nequit haberę, nisi post annum ab ejus celebratione.
64. Potest incardinare Clericos, sed non excardinare.
65. Quoad indulgentias, abstineat se ab eis concedendis.
66. Cessat ejus auctoritas cum Episcopus præsentat literas suas Capitulo, vel eo deficiente, Administratori.
67. Si ipse Vicarius Capitularis creatur episcopus, non interrumpitur ejus auctoritas.
68. De Vicario Apostolico. p. 257.
Olim habebat auctoritatem supra episcopalem.
69. Nunc quasi-episcopalem.

Titulus XXIX.

De officio et potestate Judicis delegati. p. 258—276.

1. De persona Judicis. Jurisdictio.
2. Divisio. Jurisdictio voluntaria et contentiosa, ordinaria et delegata.
3. Delegatio a jure et ab homine.
4. Ad unum negotium vel ad universitatem.
5. Ratione dignitatis seu officii vel personæ.
6. Delegati et Subdelegati.
7. Quinam possint delegare.
8. Delegatus non potest subdelegare quando electa industria personæ.
9. Vel commissum nudum ministerium.
10. Alias delegatus Summi Pontificis potest subdelegare.
11. Delegatus ad universitatem causarum, etsi non delegatus a Summo Pontifice, potest subdelegare.
12. Delegatus a judice inferiore ad unam causam valet subdelegare articulum non jurisdictionalem.
13. Quinam possint delegari.
14. In specie de delegatis S. Sedis.
15. Dispositio Tridentina.
16. Constitutio Benedicti XIV.
17. Salva semper est auctoritas S. Sedis derogandi.
18. Officium judicis delegati. pag. 265.
19. Necessitas recipiendi delegationem.
20. Delegatus Summi Pontificis ostendat literas ordinario.
21. Delegatus non excedat limites mandati.
22. Negotium absolvat tempore constituto.
23. Partium probationes et legitimas exceptiones suscipiat.
24. Sententiam exsequatur.
25. De pluribus delegatis in solidum.
26. De pluribus delegatis collegialiter.
27. Collegialis delegatio limitata.
28. Collegialis, uno moriente.
29. In dubio præsumitur collegialis potius quam in solidum.
30. Potestas coactiva judicis delegati. pag. 269.
31. De appellatione a sententia judicis delegati.

32. De clausula 'appellatione remota'.
33. De modis quibus cessat potestas judicis delegati. I. Ex morte ipsius.
34. II. Per mortem delegantis, re integra.
35. Quando res non amplius sit integra quoad materiam justitiæ.
36. III. Revocatione mandati.
37. IV. Causa finita.
38. Item si pronuntiet de nullitate delegationis.
39. V. Lapsu temporis.
40. Item recusatione legitima.
41. Quis videat de suspecto judice.
42. De judicibus Conservatoribus.
43. Limitatio auctoritatis eorumdem.

Titulus XXX.

De officio Legati. p. 276—281.

1. Legatus quis?
2. Legati Oratores et Judices.
3. Legati-judices nati et missi.
4. Olim dicebantur Vicarii Apostolici.
5. Ex quibus orti Legati nati.
6. De Legatis missis.
Ipsorum potestas.
7. Ipsorum officium.
8. In specie de Legatis a latere.
9. De aliis Legatis.
10. Officium Nuntiorum residentium.
11. De cessatione potestatis Legati missi.

Titulus XXXI.

De officio Judicis Ordinarii. pag. 282—370.

1. Judex ordinarius quis?
2. Gradus hierarchici.
3. Quinam ex jure divino.
4. Origo Patriarcharum antiquorum.
5. Origo Patriarcharum recentium, et I. de Hierosolymitano.
6. De Constantinopolitano.
7. Patriarchæ titulares.
8. Patriarchæ minores.
9. Metropolitæ.
10. Proprie non sunt a jure divino.
11. Exarchæ et Primates.
12. Potestas Summi Pontificis exponitur in sacra theologia.

De Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus.

13. Cardinales constituunt Senatum Summi Pontificis. Ipsorum origo.
14. Sæculo IX. Presbyteris et Diaconis additi sunt Episcopi suburbicarii.
15. Sæculo XI. Episcopis Cardinalibus reservatæ primæ partes in electione Summi Pontificis.
16. Episcopus Ostiensis consecrat Romanum Pontificem.
17. Processu temporis unicum Collegium factum est Cardinalium.

De numero, divisione et jure optionis Cardinalium. pag. 288.

18. De numero.
19. De divisione.
20. De optione.

De Creatione Cardinalium. p. 290.

21. Fit a Summo Pontifice.
22. Insignia Cardinalium.
23. Cardinales reservati in pectore.
24. Non expedit recedere a solemnibus constitutis formis.

De dignitate S. R. E. Cardinalium.

25. Præstantia Cleri Romani.
26. Verum antiquitus Cardinales non præcedebant Episcopos.
27. Causæ immutationis.
28. Ratio præcedentiæ est potestas jurisdictionis cui participant.
29. Qualitates requisitæ in Cardinalibus.
30. Eligendi ex universis gentibus christianis.

De munere S. R. E. Cardinalium. pag. 297.

31. Præcipuum est electio Summi Pontificis.
32. Secundum, sed extraordinarium, est designatio in Legatos a latere.

33. Tertium est jurisdictio in propriam Ecclesiam.

De munere et potestate Cardinalium in propriis titulis. p. 297.

34. Olim potiebantur etiam Cardinales-presbyteri et diaconi potestate quasi-episcopali in suis titulis.
35. Hinc et honores episcopales eis concessi.
36. Sed nunc jurisdictio ablata est.
37. Sed jura honorifica pontificalia remanserunt.
38. Recens decisio.

De munere et potestate Cardinalium in sacris Congregationibus. p. 300.

39. Institutio Sacrarum Congregationum.
40. Congregationes ordinariæ et extraordinariæ.
41. De natura et auctoritate SS. CC. ordinariarum.
42. Procedunt nomine Pontificis, et constituunt totidem Tribunalia suprema in sua materia.
43. Non datur appellatio ab ipsarum sententiis, sed tantum obtineri potest beneficium novæ audientiæ.
44. De Clausula 'Et amplius'.

Quæritur quænam sit efficacia et auctoritas decisionum Sacr. Congreg. p. 301.

45. De efficacia decisionum SS. CC. in negotiis particularibus de quibus disponunt.
46. Item in causis similibus, et I. de S. C. Concilii.
47. Decreta generalia et solemniter promulgata.
48. Resolutio generalis, sed solemniter non publicata, a. S. C. C. quoad interpretationem ejusdem Conc. Trid.
49. Sed S. C. C. nequit dare interpretationes restrictivas vel extensivas, sed tantum comprehensivas.
50. Ceteræ Congregationes non dant interpretationem authenticam legis; tamen sunt Tribunalia suprema; hinc attendendæ præsertim cum conformiter judicant.
51. Resolutio particularis casus facit jus inter litigantes, sed non quoad extraneos.
52. Tamen Judices inferiores eis merito uti possunt in similibus.
53. Et debent eis uti, quando sunt resolutiones conformes.

De modo et normis quibus negotia ecclesiastica in sacris Congregationibus generaliter pertractantur. p. 304.

55. Directe referuntur ad forum externum; pro foro interno adest S. Pœnitentiaria; hinc apud SS. CC. nomen et cognomen oratoris exprimendum est.
55. Quædam negotia exclusive spectant ad aliquam determinatam S. C.
56. In reliquis locus est præventioni.
57. Non solent negotia expediri, inaudito ordinario, vel aliis interesse habentibus.
58. Exsecutio Recripti ad eundem Ordinarium committi solet, qui nudum ministerium exhibet, nec subdelegare potest, nisi expresse concessum.
59. Negotia extrajudicialia minora expediuntur a Card. Præfecto et a Secretario.
50. Sed aliquando facta relatione Summo Pontifici.
61. Graviora negotia referuntur Congregationi generali.
62. Item negotia judicialia, servata saltem forma judicii summarii.
63. Modus respondendi SS. Congregationum.

De Congregationibus in specie, et primo loco De Congregatione Supremæ et Universalis Inquisitionis. p. 308.

64. Appellari solet Sanctum Officium ex scopo.
65. Tribunal S. Inquisitionis non imminuit jus Episcoporum.

66. Aliquando autem S. Sedes etiam potestatem delegat Episcopis in causis hæreseos, et tunc procedunt ut Delegati.
67. In urbe regebatur Tribunal S. Inquisitionis ab ipso Summo Pontifice adjuto a duobus ex ordine S. Dominici; deinde a Cardinali.
68. Sed Paulus III. instituit Congregationem; hujus C. organizatio.
69. Officiales S. C. S. Officii.
70. Jurisdictio hujus S. Congregationis.
71. Aliquando Summus Pontifex suas facit responsiones doctrinales hujus S. Congr.
72. Modus specialis quo procedit hæc S. Congr.

De Sacra Congregatione Indicis. pag. 311.

73. Est adjutrix C. S. Officii.
74. Ejus institutio.
75. Ejus organizatio.
76. Decreta Generalia jussu Leonis XIII. edita.
77. Condemnatio in odium auctoris.
78. Modus procedendi hujus S. C.
79. Auctoritas Decretorum et specialium et generalium hujus S. C.
80. Pœnæ adversus transgressores.
81. De editione et usu S. Librorum post. Const. Pii IX. 'Apostolicæ Sedis'.
82. Licentia legendi libros prohibitos.

De S. Congr. negotiis Episcoporum et Regularium præposita. p. 315.

83. Ejus institutio.
84. Olim erant duæ Congregationes; sed ob uniformitatem regiminis utriusque Cleri conjunctæ sunt.
85. Organizatio hujus S. C.
86. Negotia quæ summarie in ea pertractantur.
87. Negotia, quatenus est Congregatio Episcoporum.
88. Negotia, quatenus est Congregatio Regularium.
89. Congregationes subsidiariæ super disciplina ac reformatione Regularium; nec non super statu Regularium.

De S. C. Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum. p. 319.

90. Ejus institutio.
91. Ejus organizatio, et competentia exclusiva ac cumulativa.
92. Specialis Congregatio constituta pro Relationibus Episcoporum super statum Diœceseon.
93. Alia specialis Congregatio subsidiaria pro revisione Conciliorum provincialium.

De S. C. de Propaganda Fide. pag. 320.

94. Ejus institutio.
95. Missionarii et Collegium Urbanum.
96. Vicariatus apostolici.
97. Hierarchia Ecclesiastica dependens ab hac S. C.
98. Auctoritas hujus S. C.
99. Quædam negotia remittit ad alia Ecclesiastica Tribunalia.
100. Modus procedendi hujus S. C.
101. Specialis Congregatio pro negotiis Ecclesiarum rituum Orientalium.

De S. Rituum Congregatione. pag. 323.

102. Ejus institutio.
103. Ejus organizatio.
104. Ejus competentia.
105. Speciatim de ejus competentia contentiosa.
106. Speciatim de Beatificatione et Canonizatione.

De S. Congregatione Consistoriali. pag. 326.

107. Ejus institutio et organizatio.
108. Ejus competentia.

109. Negotia contentiosa.
110. Alia negotia.
111. Modus procedendi hujus S. C.

De S. C. Immunitatis ecclesiasticæ. pag. 327.

112. Ejus institutio.
113. Ejus conjunctio cum S. C. C.

De S. C. Indulgentiarum et Sacrarum Reliquiarum. p. 328.

114. Ejus institutio.
115. Ejus competentia.
116. Ejus resolutiones.
117. Praxis antiqua in concessione Indulgentiarum.
118. Praxis hodierna.

De S. C. Rev. Fabricæ S. Petri. pag. 331.

119. Ejus institutio.
120. Ejus officium primitivum.
121. Ejus Commissarii.
122. Speciale tribunal pro statu Pontificio.
123. Organizatio hodierna.
124. Hodierna competentia.

De S. C. Visitationis Apostolicæ. pag. 332.

125. Ejus scopus.
126. Antiqua praxis.
127. Praxis hodierna.
128. Competentia contensiosa.

De S. C. a negotiis ecclesiasticis extraordinariis nuncupata. p. 333.

129. Antiquitus erat Congregatio extraordinaria.
130. Post Pium VII. evasit Congregatio ordinaria.
131. Ejus organizatio.
132. Ejus utilitas.

De S. C. Studiis regundis præposita. pag. 335.

133. Studiorum cura ab Ecclesia suscepta.
134. Hujus Congregationis institutio.
135. Ejus munus hodiernum.

De S. Congregatione Cæremoniali. pag. 336.

136. Institutio et forma hujus Congregationis.
137. Scopus et Officium ejusdem.
138. Officium proprium Secretarii Congregationis.

De S. Congregatione super examine Episcoporum. pag. 337.

139. Institutio, scopus et forma hujus Congregationis.
140. Hodierna ejusdem conditio.

S. Congregatio de eligendis Episcopis.

141. Primitiva institutio hujus Congregationis; ejus forma ejusque cessatio.
142. Eam restituit Summus Pontifex Leo XIII. Ejus agendi ratio.

De S. Congregatione super residentia Episcoporum. pag. 338.

143. Institutio, forma et officium hujus S. Congregationis.
144. Ejus hodierna conditio et praxis.
145. Ordinatio S. P. Leonis XIII.
146. Specialis dispositio in ordine ad tribunal S. R. Rotæ.

De juribus Patriarcharum. pag. 340.

147. Antiqua jura.
148. Honores.
149. Patriarcha Hierosolymit. hodiern.
150. Patriarchæ nationales, præcipue Alexandrinus.
151. Patriarchæ minores.

De juribus Archiepiscoporum seu Metropolitanorum. p. 342.

152. Principium fundamentale.
153. De ejus jurisdictione I. quoad personas suffraganeorum.
1°. De potestate judiciali.

2°. In causa appellationis.
3°. Quoad residentiam.
4°. Supplendo negligentiam.
5°. Convocando quolibet triennio concilium provinciale.
154. Metropolitano impedito, concilium provinciale convocatur a seniore ex suffraganeis.
155. Quinam vocandi.
156. Metropolitanus præest Concilio provinciali.
157. Quænam in eo tractanda.
158. De approbatione conciliorum provincialium.
159. Forma approbationis.
160. Concilia plenaria, seu universalia regionis.
161. De potestate Metropolitani II. in subditos suffraganeorum.
1°. In causa appellationis.
2°. In querela excommunicationis.
3°. Mittendo quæstores.
4°. In pastorali visitatione.
5°. Quoad Regulares.

De Episcopis. p. 351.

162. Succedunt Apostolis.
163. Potestas ordinis.
164. Alia divinæ, alia ecclesiasticæ institutionis.
165. Administratio sacramentorum.
166. De jurisdictione. pag. 353.
167. I. Jus docendi.
168. Invigilant et in parochos.
169. Designant concionatores ex intentione in jure fundata.
170. Alia capita doctrinæ.
171. II. Potestas jubendi.
172. De Synodo diœcesana. p. 357.
173. Quinam vocandi.
174. In synodo diœcesana solus Episcopus habet votum deliberativum.
175. De objecto synodi diœcesanæ.
176. De tempore synodi diœcesanæ.
177. De loco synodi diœcesanæ.
178. De publicatione Synodi.
179. III. Potestas judicandi.
180. A. In foro interno.
181. Alii habentes potestatem fori interni.
182. Jus reservandi.
183. B. In foro externo.
184. IV. Jus corrigendi et puniendi.
185. V. Jus administrandi.
186. Subjectio exemptarum personarum jurisdictioni episcopi.
187. Speciatim de potestate episcopi quoad moniales.
188. De Visitatione Sacrorum liminum. pag. 366.
189. Sanctio hujus obligationis.
190. Obligatio Vicariorum apostolicorum.
191. Instructio Benedicti XIII.

De Prælatis inferioribus. p. 368.

192. Abbates.
193. Abbates quasi-Nullius.
194. Abbates nullius.
195. De Parochis.

Titulus XXXII.

De Officio Judicis.

pag. 370—378.

1. Quis judex?
2. Jurisdictio et imperium.
3. Officium judicis nobile.
4. Officium mercenarium.
5. Litis contestatio.
6. Obligatio judicis I. de justitia servanda.
7. Munerum prohibitio.
8. De Sportulis.
9. II. Judicandum juxta leges.
10. III. Juxta prævalentiam rationum in civilibus.
11. IV. In criminalibus, in dubio favendum reo.
12. Absolvendus qui cognoscitur delinquens tantum ex scientia privata.
13. Remedia adhibenda cum quis cognoscitur innocens tantum ex scientia privata.

14. Si non sufficiant, prima opinio ait procedendum ex actis et probatis.
15. Secunda ex vi veritatis.
16. Tertia media et distinguens.
17. V. De advocato adsignando ex officio.
18. Etiam familiaris judicis adsignari potest.
19. VI. Si partes et advocati omittant quæ sunt juris, supplendum a judice; non autem quæ facti, nisi notoria vel in casibus specialibus.

Titulus XXXIII.

De Majoritate et Obedientia. pag. 378—385.

De Majoritate.
1. Quid majoritas.
2. Quibus modis acquiratur.
I. Ex jurisdictione.
II. Ex ordine.
III. Ex prærogativa ordinantis.
IV. Tempus possessionis.
V. Præcedentia adjudicata.
3. De præcedentia Sacerdotii imperio.
4. Decreta independentia utriusque potestatis.
5. Indirecta superioritas Ecclesiæ.

De Obedientia. p. 382.
6. Multiplex significatio.
7. Proprie dicta obedientia quibus debita.
8. Pœnæ contra inobedientes.
9. De Abbatissa.
10. Modi quibus cessat majoritas et relativa obedientia.
I. Amissione privilegii aut dignitatis.
II. Mutato Ecclesiæ statu.
11. Recuperatio majoritatis amissæ.

Titulus XXXIV.

De Treuga et Pace. pag. 385—386.
1. Ratio tituli.
2. Quid treuga.
3. Quotuplex.
4. Canones antiqui.

Titulus XXXV.

De Pactis. pag. 386—390.
1. Pacta et contractus ex lege romana.
2. Divisio.
3. Jure canonico omnia pacta obligant in foro ecclesiastico.
4. Pactum distinguitur a mera pollicitatione.
5. Quinam pacisci valeant.
6. Regulariter quis nequit pacisci in favorem tertii.
7. Objectum pactorum est res quælibet honesta et possibilis.
8. Lex humana valet irritare quæ mero jure naturæ sustinerentur.
9. Lex humana nequit valorem impertiri actui nullo de jure naturæ.

Titulus XXXVI.

De Transactionibus. pag. 390—400.
1. Quid transactio.
2. Divisio.
3. Quinam possunt transigere.
4. Transactio cum debitis solemnitatibus, obligat et successorem.
5. Difficultas ex cap. 8. h. t.
6. In eo cap. non agitur de monasterio exempto.
7. Solvitur difficultas.
8. De objecto transactionis.
9. De transactione super matrimonio.
10. De transactione super testamento.
11. Super alimentis.
12. Super crimina.
13. Super beneficia et alias res spirituales.
14. Speciatim super jurisdictione et relativa obedientia.
15. De effectibus transactionis.
16. De rescindibilitate transactionis.
17. Speciatim de læsionis causa.

Titulus XXXVII.

De Postulando.

pag. 400.

1. Quid postulare.
2. Quinam postulare valeant.
3. An Clerici? — Negative.
4. Valent tamen domi scribere allegationes, et dantur eis et ampliores facultates.
5. Numquam tamen pro extraneis personis contra Ecclesiam suam.
6. Regulares possunt tantum de licentia superioris postulare pro suo monasterio.
7. De officio Advocati: I. causa sit probabilis.
8. II. Defendatur modeste, vere et fideliter.
9. Jus advocati.

Titulus XXXVIII.

De Procuratoribus.

pag. 404—414.

1. Quis procurator.
2. Diversæ species.
3. Quinam valeant constituere procuratorem.
4. Excluduntur excommunicati, nisi in casibus notatis.
5. Universitates valent ponere procuratorem.
6. Quinam possunt constitui procuratores.
7. Specificantur qui prohibentur jure civili.
8. Item jure canonico.
9. De causis in quibus poni possunt procuratores.
10. De potestate procuratoris.
11. Speciatim de procuratore cum generali mandato.
12. Et cum libera.
13. Et cum facultate peragendi quæ requirunt speciale mandatum.
14. De officio procuratoris.
15. De cessatione officii procuratoris.
16. Actio directa mandati, competens domino contra procuratorem.
17. Actio mandati contraria competens procuratori contra dominum.
18. De rebus gestis ab eo qui procuratoris officium indebite sibi reservat.
19. Speciatim de renunciatione beneficii per procuratorem, revocato mandato, sed revocatione non cognita.

Titulus XXXIX.

De Syndico. p. 414—415.

1. Quis syndicus.
2. Quis esse valeat.
3. Ejus electio.
4. Ejus potestas.

Titulus XL.

De iis quæ vi metusque causa fiunt. p. 415—421.

1. Connexio tituli.
2. Quid vis.
3. Effectus vis.
4. Quid metus. pag. 416.
5. Species.
6. De valore actuum positorum sub metu.
7. Actus nulli, si ponantur ex metu gravi, extrinseco, injusto, directo ad extorquendum actum.
8. Si accedat juramentum actui nullo, non firmatur.
9. Si accedat actui tantum rescindibili, firmatur, nisi vergat in perniciem animarum.
10. Hoc tamen juramentum I. est strictæ interpretationis.
11. II. Relaxari potest.
12. De remediis a jure concessis metum passo.

    Pro actibus nullis, requiritur sententia declaratoria.
13. Si actus sit validus, datur metum passo actio vel exceptio 'quod metus causa'.
14. Metus probandus est.

Titulus XLI.

De in integrum restitutione. pag. 421—429.

1. Quid sit.
2. Cui competat.
3. Non competit clericis quoad bona et jura privata.
4. Competit et contra personam privilegiatam.
5. Non conceditur minori, qui juramento sponte præstito firmavit contractum.
6. Ex causa conceditur et majoribus.
7. Cum differentia tamen.
8. Jus petendi restitutionem durat quadriennio, cessante impedimento.
9. De causis in quibus locum habet restitutio in integrum.
10. Speciatim quoad professionem religiosam.
11. Item de matrimonio.
12. Contra propriam confessionem.
13. A quo peti debeat.
14. Coram quo.
15. De ejus effectibus.
16. An reddito fundo, sint restituendi et fructus.

Titulus XLII.

De alienatione judicii mutandi causa. p. 429—430.

1. Quando habeatur.
2. Remedia.
3. An concedantur et reo.
4. Casus specialis cap. 1. et 2. h. t.

Titulus XLIII.

De Arbitris. p. 430—438.

1. Quinam Arbitri.
2. Arbitrator.
3. Arbitri juris et compromissarii.
4. Differentiæ ipsorum.
5. Quinam possint in Arbitros compromittere.
6. Quinam in Arbitros assumi possint.
7. An laici in causis spiritualibus.
8. De numero Arbitrorum.
9. De causis in quibus eligi possunt Arbitri.
10. De potestate Arbitrorum.
11. De extensione hujus potestatis.
12. De officio Arbitrorum.
13. De effectibus arbitrii.
14. De remediis contra injustum laudum.
15. De modis quibus expirat potestas seu officium Arbitrorum.
16. Appendix I. pag. 438—441.
17. Appendix II. pag. 441—449.

Index titulorum.

Titulus.		Pag.
	Prolegomena	1
I.	De Summa Trinitate et Fide Catholica	5
II.	De Constitutionibus	10
III.	De Rescriptis	26
IV.	De Consuetudine	40
V.	De Electione et Electi potestate	51
VI.	De Postulatione Prælatorum	78
VII.	De Translatione Episcopi	83
VIII.	De auctoritate et usu Pallii	89
IX.	De Renunciatione	96
X.	De supplenda negligentia Prælatorum	109
XI.	De temporibus Ordinationum et qualitatibus Ordinandorum .	115
XII.	De scrutinio in ordine faciendo	159
XIII.	De ordinatis ab Episcopo qui renuntiavit Episcopatui . .	162
XIV.	De ætate, qualitate et ordine Præficiendorum	164
XV.	De sacra Unctione	176
XVI.	De Sacramentis non iterandis	179
XVII.	De Filiis Presbyterorum ordinandis vel non	183
XVIII.	De servis non ordinandis et eorum manumissione . . .	192
XIX.	De obligatis ad ratiocinia ordinandis vel non	195
XX.	De corpore vitatis ordinandis vel non	196
XXI.	De bigamis non ordinandis	203
XXII.	De Clericis peregrinis	210
XXIII.	De Officio Archidiaconi	214
XXIV.	De officio Archipresbyteri	217
XXV. XXVI. XXVII.	De officio { Primicerii / Sacristæ / Custodis }	218

Titulus.		Pag.
XXVIII.	De officio Vicarii	220
XXIX.	De officio et potestate Judicis delegati	258
XXX.	De officio Legati	276
XXXI.	De officio Judicis Ordinarii	282
XXXII.	De officio Judicis	370
XXXIII.	De Majoritate et Obedientia	378
XXXIV.	De Treuga et Pace	385
XXXV.	De Pactis	386
XXXVI.	De Transactionibus	390
XXXVII.	De Postulando	400
XXXVIII.	De Procuratoribus	404
XXXIX.	De Syndico	414
XL.	De iis quæ vi metusque causa fiunt	415
XLI.	De in integrum restitutione	421
XLII.	De alienatione judicii mutandi causa	429
XLIII.	De Arbitris	430
	Appendix I.	438
	Appendix II.	441